

Veera Kangaspunta

Käyttäjät kommentoinnin keskiössä

Verkkoutisten kommentojien käytännöt, motiivit ja asenteet

TAMPERE
UNIVERSITY
PRESS

Käyttäjät kommentoinnin keskiössä

Käyttäjät kommentoinnin keskiössä

Verkkouutisten kommentoijien
käytännöt, motiivit ja asenteet

Veera Kangaspunta

Tampere University Press
<https://edition.fi/tup>
<https://isni.org/isni/0000000507168743>

©2024 Tekijä ja Tampere University Press

Tämän teoksen sisältö (ellei toisin mainita) on julkaistu Nimeä-EiKaupallinen-EiMuutoksia 4.0 Kansainvälinen -lisenssillä (CC BY-NC-ND 4.0). Aineistoa saa jakaa ja levittää edelleen missä tahansa välineessä ja muodossa, kunhan tekijä mainitaan. Aineistoa ei saa hyödyntää kaupallisesti eikä sitä saa julkaista muokattuna. Tutustu käyttöehtoihin osoitteessa <https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/deed.fi>.

Typografia
Markus Itkonen

Taitto
Eija Kylmäniemi

Kannen toteutus
Jonna Lahti

ISBN 978-952-359-057-1 (PDF)
ISBN 978-952-359-058-8 (painettu, nid.)

Kustantaja: Tampere University Press, Tampere, Suomi
Painopaikka: BoD – Books on Demand, Norderstedt, Saksa

Viittausohje:
Kangaspunta, V. 2024. *Käyttäjät kommentoinnin keskiössä: Verkkouutisten kommentoijien käytännöt, motiivit ja asenteet*. Tampere: Tampere University Press. <https://doi.org/10.61201/tup.844>

Esipuhe

Tarkastelin väitöstutkimuksessani verkkolehtien uutisten alle kirjoitettuja kommentteja, ja huomasin toistuvasti pohtivani, ”olisipa kiva kysyä tästä suoraan kommentoijalta itseltään”. Näiden ajatusten inspiroimana päädyin toteuttamaan kokonaisen tutkimushankkeen, jonka tavoitteena on ollut tehdä uutisia kommentoivien ja uutisista keskustelevien käyttäjien oma ääni kuuluvaksi mediatutkimuksen kentällä. Käsillä oleva kirja kokoaa yhteen ison osan tästä tutkimuskokonaisuudesta.

Tämä kirja olisi jäänyt julkaisematta ilman tieteellistä tutkimusta tukevien säätiöiden apurahoja, jotka mahdollistivat kokopäiväisen työskentelyn aiheeni parissa. Kiitokset Journalistisen kulttuurin edistämissätiö (Jokes), Media-alan tutkimissätiö, Suomen Kulttuurirahasto ja Emil Aaltosen säätiö. Kiitokset myös Tampereen yliopistolle selkänöjasta tutkimustyössä.

E erityisen suuri kiitos kirjan valmistumisesta kuuluu kahdelle Tampere University Pressin valitsemalle vertaisarvioijalle, joiden osuva kritiikki ja tarkka palaute auttoivat selkiyttämään tutkimukseni tulosten raportointia ja julkituomista. Lopputuloksen viimeistelyssä minua auttoivat eteenpäin Tampere University Pressin asiantuntevat Anna-Sofia Ruth ja Saija Tapio.

Suurimman kiitoksen tämän tutkimushankkeen ja kirjan toteutumisesta ansaitsevat kyselyyni vastanneet ja jatkotutkimukseeni osallistuneet. Olen lukenut avoimia vastauksia, kommentointipäiväkirjoja sekä litteroituja haastattelu- ja keskusteluai-nejani toistuvasti mitä suurimman kiitollisuuden vallassa. Aineistoni on tarjonnut innostavia ja kiinnostavia huomioita, hämmentävän tarkkanäköistä itsereflektioita, huolellisesti ja perustellen laadittuja yhteenvetoja, huumoria, kehitysehdotuksia sekä tiukkaa konkretiaa. Ilokseni mukaan on mahtunut kannustuksen sanoja. Tutkimustani on pidetty tärkeänä ja tarpeellisena. Olen myös saanut osuvaa palautetta¹, jonka olen parhaani mukaan huomioinut.

Ennen kaikkea olen kokenut aineistojeni äärellä, että monet tutkimukseeni osallistuneet ovat nähneet valtavasti vaivaa ja antaneet omaa aikaansa kommentointi-ilmiön tutkimista varten. Halusin tutkimukseni kautta kuulla erilaisten verkkouutisia kommentoivien käyttäjien äänen, ja sen mielestäni kuulin. Toki muutama kyselyyni vastannut luonnehti tutkimustani tarpeellisuudeltaan lähinnä tuuleen pieremiseksi. Tämä on mielestäni ääni muiden joukossa.

Olen pyrkinyt kommentoinnin ja kommentoijien tutkijana lähestymään tutkimuskohdettani mahdollisimman objektiivisesti, mutta omat lähtökohtani tunnistetaan. En ota kantaa siihen, millainen on hyvä keskustelukulttuuri, miten kōmen-

---

¹ Kyselyn suljetuissa väittämissä oli joitakin kömpelyyksiä ja puutteellisia vastausvaihtoehtoja sekä teknisiä ongelmia, joita ei jälkikäteen voinut muuttaa, ja palautteiden perusteella osasin huomioida nämä ongelmat aineiston analysoinnissa.

tointia pitäisi suitsia tai millaiset näkemykset kommentoinnista ovat hyväksytyjä ja millaiset eivät. Allekirjoitan silti kasvavan huolen siitä, mitä verkkovälitteisyys yhteiskunnallisessa keskustelussa laajasti mahdollistaa ja millaisin seurauksin. Tutkimukseni äärellä tunnistin kuitenkin huolen vastapainona tietynlaisen toiveikkuuden sekä tutkimukseeni osallistuneissa että itsessäni. Verkkouutisten kommentointi on monitahoinen ilmiö, jossa piilee sekä mahdollisuuksia että uhkia. Uskon, että kommentoinnin tulevaisuus on paitsi sisällöntuottajien ja kommentointimahdollisuuksia tarjoavien, myös kommentoivien käyttäjien omissa käsissä.

Nokiolla 3.6.2024

Veera Kangaspunta

Tutkimusta tukeneet säätiöt:

MEDIA-ALAN ➤ **TUTKIMUSSÄÄTIÖ**

EMIL AALTOSEN SÄÄTIÖ

Sisällys

- 1 Johdanto 11**
  - Lähtöasetelma 11
  - Tavoitteet ja tutkimuskysymykset 15
  - Kirjan rakenne 16

- 2 Verkkouutisten kommentoijien tutkimus tutkimusperinteiden risteyksessä 17**
  - Verkkouutisten kommentoijien tutkimus osana mediatutkimusta 19
  - Sosiologinen ja psykologinen sosiaalipsykologia 24
  - Kahden tieteenalan lähtökohdat yhdessä 26

- 3 Tutkimusasetelma: tarkastelun kohteena käyttäjien käytännöt, motiivit ja asenteet 30**
  - Käytännöt 31
  - Motiivit 32
  - Asenteet 34
  - Tunteiden merkitys 36
  - Negatiiviset lieveilmiöt 38
  - Tutkimusasetelma 42

- 4 Tutkimuksen toteuttaminen ja aineistot 45**
  - Aineisto 1. Kyselytutkimuksen avoimet vastaukset 45
  - Aineisto 2. Teema ja ryhmähaastattelut 48
  - Tutkimukseen osallistuneet 56
  - Aineistoja koskevat eettiset ja rajaavat huomiot 59
  - Analyysimenetelmät ja analyysin kuvaus 62

- 5 Alustojen merkitys 68**
  - Alustojen ominaisuudet ja erilaiset keskustelukulttuurit 68
  - Alustojen merkitys käyttäjille 70
  - Yhteenveto alustojen merkityksestä 79

6 Kommentointikäytännöt ja kommentoinnin vaihtelu 80

- Aktiivisuus 81
- Aiheet 83
- Kohde 85
- Tyyli ja tapa 88
- Reagointityökalut 91
- Alustaan ja uutiseen liittyvät käytännöt 94
- Kannattavuuden arviointi 99
- Vaihtelu ja vaihtelemattomuus 106
- Kommenttien lukeminen 108
- Yhteenveto käytännöistä 110

7 Kommentoinnin syyt ja motiivit 112

- Yhteiskunnallinen keskustelu ja julkinen osallistuminen 115
- Korjaava motiivi 127
- Keskustelukulttuurin kehittäminen 138
- Sosiaalinen vuorovaikutus 140
- Tunteisiin reagoiminen 143
- Ajanvietto, viihtyminen ja provosointi 146
- Yhteenveto syistä ja motiiveista 147

8 Kommentoijiin liittyvät asenteet 150

- Negatiiviset arviot 152
- Tiettyjen ryhmien ylliedustus 164
- Positiivinen asenne 171
- Yhteenveto kommentoijiin liittyvistä asenteista 177

9 Kommentoinnin kriteerit 181

- Asiallisuus kriteerinä 185
- Järjen ja tiedon kriteerit 188
- Käytöstavat kriteerinä 194
- Julkisen keskustelun keskustelevuus 199
- Kirjoitustaidot kriteerinä 206
- Huumoriin liittyvät kriteerit 214
- Tunteisiin liittyvät kriteerit 218
- Kirjoitetun kielen ja verkon haasteet 223
- Yhteenveto kriteereistä 225

- 10 Kommentoinnin tärkeys 228**
Merkitys yksilön tasolla 230
Merkitys yhteiskunnan tasolla 237
Lisäarvo uutiselle 251
Vaikutukset 268
Uutisten kommentoinnin ainutlaatuisuus 281
Yhteenveto kommentoinnin tärkeydestä 283
- 11 Huoli, vapaus ja kommentoinnin rajoittaminen 286**
Huoli nykytilasta 289
Verkon vapaus ja sananvapaus 298
Kommentointimahdollisuuksien rajoittaminen 307
Nimettömyyden ja rekisteröitymisen kaksiteräinen miekka 310
Moderointikäytännöt 316
Yhteenveto kommentoinnin rajoittamisesta 327
Kommentoinnista luopuminen 330
Yhteenveto kommentointiin liittyvistä asenteista 332
- 12 Mediaan ja journalismiin liittyvät asenteet 335**
Median epäluotettavuus ja luotettavuus 337
Journalismin taso 341
Media yhteiskunnallisena vallankäyttäjänä 344
Yhteenveto mediaan liittyvistä asenteista 347
- 13 Kommentoinnin kokonaiskuvan tarkentuminen 350**
Käytäntöjen, motiivien ja asenteiden kudelma 352
Kommentointi julkisuusteoreettisessa kehyksessä 356
Kommentoijien suhde mediaan ja journalismiin 361
Tiedon, totuuden ja järkeilyn merkitys 365
Kommentoinnin historiallinen konteksti ja tulevaisuus 365
Lopuksi 370
- Kirjallisuus 372**
- Aineistot 385**
- Kirjoittaja 389**

Taulukot

- Taulukko 1.** Aikaisempi tutkimus suhteessa tutkimusasetelmaan. 29
- Taulukko 2.** Kyselytutkimuksen vastaajien sukupuolijakauma. 57
- Taulukko 3.** Kyselytutkimuksen vastaajien koulutus. 58
- Taulukko 4.** Kyselytutkimuksen vastaajien äänestyskäyttäytyminen. 58
- Taulukko 5a.** Analyysiesimerkit kyselyn avoimista vastauksista. 65
- Taulukko 5b.** Analyysiesimerkit teemahaastattelusta ja ryhmäkeskustelusta 66

Kuviot

- Kuvio 1.** Tutkimusasetelma. 43
- Kuvio 2.** Kyselytutkimuksen vastaajien ikäjakauma ikäryhmittäin (%). 57
- Kuvio 3.** Asenteiden jakautuminen kommentoinnin kriteerien, tärkeyden ja moderoinnin suhteen. 333
- Kuvio 4.** Esimerkki käytäntöjen, motiivien ja asenteiden kokonaisuudesta. 354
- Kuvio 5.** Kommentoinnin merkitys yksilöllisiä motiiveja ja asenteita kokoavana vuorovaikutustilanteena. 355

1

Johdanto

Lähtöasetelma

Kuvitellaan tyypillinen tilanne verkkouutisten nykymaailmassa. Verkkolehti Y julkaisee uutisen Suomen hallituksen päätöksestä. Ei mene kauaakaan, kun uutisen alle verkkolehden tarjoamaan kommenttiosioon ilmestyy kommentti, seuraava kommentti ja edelleen vastauksia näihin kommentteihin. Samanaikaisesti verkkolehti jakaa uutisen omalla Facebook-sivullaan. Myös tämä uutinen kerää käyttäjien¹ kommentteja ja vastauksia, tässä tapauksessa yhteisöpalvelun oman kommenttitoiminnon kautta. Verkkovälitteinen keskustelu uutisesta ei kuitenkaan jää tähän. Alkuperäinen ja lehden jakama verkkouutinen tulevat jaetuiksi lukemattomien verkon käyttäjien omilla profiileilla erilaisilla sosiaalisen median alustoilla – muun muassa Facebookissa, verkkopalvelu X:ssä (entinen Twitter²) ja Redditissä. Näiden jakojen myötä keskustelu uutisesta yhtä aikaa laajenee ja sirpaloituu pienempien käyttäjäryhmien väliseksi.

Kuvitteellinen tilanne ilmentää sitä, etteivät ihmiset ainoastaan lue, katso ja kuuntele uutisia. Uutiset herättävät keskustelua, ja tämä on pääsääntöisesti ymmärretty niiden tärkeäksi yhteiskunnalliseksi tehtäväksi: uutisten kuuluukin herättää keskustelua. ”Kun ihmiset puhuvat uutisesta muiden kanssa, he kokevat itsensä osaksi maailmaa, jota journalismi käsittelee. [...] Uutisten äärellä syntyy yhteiskunnallista vään- töä, joka ei palaudu uutisiin itseensä vaan lukijoiden sosiaaliin elämänpiireihin ja heidän yhteiskunnallisiin positioihinsa.” (Ahva, Heikkilä, Siltamäki ja Valtonen 2011, 18.) Tässä yhteiskunnallisessa viitekehyksessä kommentointi on mahdollista käsittää verkkovälitteiseksi julkiseksi keskusteluksi uutisista ja päinvastoin, verkkovälitteinen keskustelu uutisista muodostuu pääsääntöisesti kommenteista. Verkkovälitteinen keskustelu uutisista edustaa yhtä demokraattisen nyky-yhteiskuntamme piirteistä.

---

¹ Käytän tutkimuksessani systemaattisesti yleisluontoista käsitettä käyttäjä. Mielestäni käyttäjä kuvaa parhaiten sellaista monipuolista toimijaroolien kirjoa, jossa verkkoa käytetään erilaisiin tarkoituksiin (vrt. esim. yleisö tai lukija mediasisältöjen kulutukseen viittaavina). Palaan tähän tutkimusasetelman yhteydessä.

² Twitter muuttui verkkopalvelu X:ksi 23.7.2023.

Verkkouutisten ja erilaisten jakamis-, reagointi- ja kommentointimahdollisuuksien myötä keskustelu ja yhteiskunnallinen vääntö uutisista onkin muuttunut ja muuttuu jatkuvasti. Mahdollisuudet, jotka reilu kymmenen vuotta sitten olivat uusia ja ihmeellisiä, ovat nyt kommentoinnin arkipäivää tai jopa jäämässä uudempien osallistumismuotojen tai alustojen jalkoihin. Ylipäätään se, mitä ihmiset uutisella ja mediasisällöllä sekä niiden ympärillä nykyään tekevät, on muuttunut. Perinteinen median ja yleisön suhde on muuttunut tietyiltä osin verkkovälitteiseksi median ja käyttäjän suhteeksi, jossa ihmiset verkon käyttäjinä hyödyntävät mediasisältöjä yhä enemmän omiin tarkoituksiinsa ja omilla tavoillaan (ks. esim. Villi 2011). Kuten esimerkiksi kommentoinnin käytäntöihin liittyvä luku tässä kirjassa osoittaa, kommentointi suoraan verkkolehtien omissa kommenttiketjuissa voidaan tulkita jopa vanhentuneeksi tavaksi, jota hyödyntävät vain tietyt käyttäjäskupolvet. Ymmärränkin tutkimuksessani verkkouutisten kommentoinniksi kaikki erilaiset tavat kommentoida uutista tai uutiseen liittyviä keskusteluita verkossa. Tarkasteleman kommentointi pitää siis sisällään perinteiset verkkomedian omille kotisivuille kirjoitetut kommentit ja uutislinkkien oheen kirjoitetut kommentit erilaisilla sosiaalisen median alustoilla.

Vaikka tiedämme, että vain pieni ja usein aktiivinen osa verkon käyttäjistä osallistuu täysin julkisiin³ keskusteluihin verkkouutisista (ks. esim. Kangaspunta 2018a), tiedämme myös, että monet keskustelevat verkkouutisista itse rajaamissaan ympäristöissä, esimerkiksi Facebook-profiilissaan (ks. käytännöt). Uutisia jaetaan monista syistä omin saatesanoin, ja nämä jaot on syytä ymmärtää eräänlaisiksi keskustelunavauksiksi. Lisäksi tiedämme, että merkittävä osa verkkouutisia seuraavista käyttäjistä ja ylipäätään sosiaalisen median käyttäjistä seuraa muiden keskusteluita osallistumatta niihin (ks. esim. Larsson 2011).

Mitä sitten tiedämme niistä ihmisistä, jotka kommentoivat verkkouutisia? Kansainväliset tutkimukset osoittavat, että kyseessä on yhä heterogeenisempi ihmisryhmä (esim. Ziegele, Springer, Jost ja Wright 2017), jota ohjaavat erilaiset motiivit (esim. Springer, Engelmann ja Pfaffinger 2015), jolla on erilaisia toimintamalleja ja -tapoja sekä omaksuttuja rooleja (esim. Larsson 2011; Ziegele, Breiner ja Quiring 2014), joka suhtautuu eri tavoin verkon tarjoamiin mahdollisuuksiin ja jonka yksilölliset taustat ja muun muassa persoonallisuuden piirteet (esim. Barnes 2018) ovat varsin kirjavia.

Suomalaisittain tieto verkkouutisten kommentoijista on vielä jokseenkin hajanaisista. Aikaisemmat tutkimukseni ovat muun muassa osoittaneet, että suomalaisilla uutisia kommentoivilla käyttäjillä on hyvin erilaisia syitä ja motiiveja (Kangaspunta 2021), että käyttäjät on mahdollista jakaa toisensa poissulkeviin käyttäjäryhmiin sen perusteella, miten he suhtautuvat kommentointiin julkisen osallistumisen tarkastelukehityksessä (Kangaspunta 2022a), ja että käyttäjät ovat taustoiltaan varsin heterogeenisiä (Kangaspunta 2022b). Lisäksi olen tarkastellut kommentointia esimerkiksi erilaisista puheenvuoroista rakentuvana julkisena keskusteluna (Kangaspunta 2016),

³ Kyse voi olla 1) täysin julkisesta keskustelusta, kuten useimmat verkkolehtien kommenttikentät (jotka ovat siis näkyvissä, vaikka uutinen ei olisi luettavissa) tai avoimet keskustelufoorumit, kuten Suomi24.fi, 2) osittain tai täysin julkisesta keskustelusta, kuten suurin osa keskusteluista sosiaalisen median alustoilla (Twitter/verkkopalvelu X, Reddit, Instagram, Facebook jne.), joilla on erilaisia julkisuusasetuksia, tai 3) täysin suljetusta keskustelusta, kuten suljetut käyttäjäryhmät esimerkiksi Facebookissa.

sosiaalisena verkostona, jossa ilmenee erilaisia käyttäjärooleja (Kangaspunta 2018a), ja diskursiivisena kamppailuna legitimitetistä (Kangaspunta 2018b). Tarkasteluni ovat kukin tehneet näkyväksi tietyn puolen kommentointi-ilmioistä, mutta uupumaan on ymmärrettävästi jäänyt kokonaiskuva siitä, miten nämä puolet kytkeytyvät toisiinsa ja mikä kaikki käyttäjään ja käyttäjiin taustalla vaikuttaa.

Tämä kirja pyrkiiin kartoittamaan kommentoinnin ja käyttäjien kokonaisuutta suomalaisessa kontekstissa. Lähden tutkimuksessani liikkeelle siitä oletuksesta, ettei verkkouutisten kommentointia voi ymmärtää kokonaisuutena vain yhtä kommentoinnin osa-alueetta - vaikkapa motiiveja - tarkastelemalla. Lisäksi oletan, etteivät käyttäjien toimintaa selitä vain yksittäiset tekijät. Renee Barnes (2018) on esimerkiksi hahmotellut kaikkea verkkovälitteistä kommentointia kokonaisuutena, jossa kommentointiin vaikuttavat toisistaan erottamattomasti yksilölliset ja institutionaaliset tekijät, verkkovälitteinen (*online*) ja fyysinen (*offline*) maailmamme sekä käyttäjän persoonallisuus, tunteet ja affektit. Barnesin (emt., 6) mukaan verkkovälitteisen kommentoinnin tutkimusten haasteena on usein joko se, että ne keskittyvät pääsääntöisesti yhteen vaikuttavaan tekijään, tai se, etteivät ne ota huomioon yksittäisen käyttäjän toiminnan vaihtelua.

Tutkimustyössä kertyneiden kokemusteni ja havaintojeni perusteella verkkouutisten kommentoinnin tutkimusta leimaa ainakin kuusi tunnistettavaa ja toisiinsa liittyvää piirrettä, jotka tuovat mukanaan erilaisia haasteita:

(1) Verkkouutisten kommentointi on varsinkin varhaisissa verkkokeskusteluista koskevissa tutkimuksissa niputettu yhteen muiden verkkokeskusteluiden kanssa. Vaikka verkkouutisten kommentoinnin erityinen, uutissisältöihin ja uutismedian tarjoamiin konteksteihin kytkeytyvä luonne on sittemmin tunnistettu ja tunnustettu, ymmärryksemme siitä, miten erilaiset verkkokeskusteluiden muodot kytkeytyvät toisiinsa ja toisaalta eroavat toisistaan, on yhä rajallinen.

(2) Verkkouutisten kommentoinnin tutkimuskenttä on jokseenkin pirstaloitunut ja hajanainen. Kommentit ja kommentointi voivat muodostaa tutkimuskohteen ja aineiston hyvin erilaisille tarkasteluille erilaisten tutkimusperinteiden sisällä. Tämä on tietenkin rikkaus, mutta kääntöpuolena on, etteivät tutkimusten tulokset välttämättä linkity toisiinsa eheäksi kokonaisuymmärrykseksi kommentointi-ilmioistä.

(3) Tutkimusten yhteenvetoa ja vertailua hankaloittaa kommentoinnin määritelmien sekä käytettyjen käsitteiden ja nimitysten kirjo. Tutkimuksen kohteeseen voidaan jopa saman tieteenalan sisällä ja varsinkin samantyyppisissä tutkimuksissa viitata hyvin poikkeavin tavoin, esimerkiksi käyttäjälähtöisenä sisältönä, osallistuvana journalismina, kansalaisjournalismina, julkisena keskusteluna, verkkovälitteisenä deliberaationa, käyttäjien osallistumisena ja median stimuloimana ihmistenvälisenä kommunikaationa (Ziegele, Weber, Quiring ja Breiner 2017, 323). Lisäksi kommenttiin itseensä on tutkimuksissa viitattu kirjavasti ja jopa epäjohdonmukaisesti muun muassa postauksena (*post*) ja viestinä (*message*).

(4) Verkkouutisten kommentoinnin tutkimukselle on tyypillistä tietynlaisiin teemoihin keskittyminen (vrt. Barnes 2018 edellä). Varsinkin usein tutkimuksissa on lähdetty liikkeelle julkisuusteoreettisista asetelmista, ja oman arvioni mukaan määrälli-

sesti eniten, jopa huomiota herättävästi, tutkimuksissa toistuvat käsitteet *deliberaatio* ja *sivistyneisyys* (*civility*). Haasteena on, että esimerkiksi kommenttien sivistyneisyyteen ja/tai deliberatiivisten ehtojen täyttymiseen keskittyminen voi sumentaa tutkijoiden kollektiivista katsetta kommentointi-ilmion muilta puolilta, vaikkapa affektii-visuudelta.

(5) Verkko-utisten kommentoinnin tutkimuksen alkumetreillä vähemmistössä olivat ne tarkastelut, joiden keskiössä olivat kommentoivat käyttäjät itse ja se, mitä merkityksiä kommentointiin heidän näkökulmastaan liittyy. Ilmion tarkastelussa näkyy mielestäni yhä korostuneesti muun muassa instituutioiden näkökulma eli se, miten kommentointia pitäisi ohjata ja rajoittaa ja mitä hyötyä kommentoinnista voi olla, ja ylipäätään ylhäältä suunnattu arvioiva katse eli se, millaista kommentoinnin pitäisi olla.

(6) Olen lisäksi tunnistanut verkkokeskusteluiden laajasta tutkimusrepertuaarista tietyn tendenssin. Käyttäjien kirjoittamien kommenttien negatiiviset puolet ja äärimmäiset lieveilmiöt kiinnostavat tutkijoita enemmän kuin positiiviset tai neutraalit. Kommentit nähdään helposti pikemminkin uhkana ja haasteena kuin mahdollisuutena. Tämä näkyy jopa ennakkoluuloina kommentointi-ilmiota kohtaan. Tutkimuksen lähtöoletuksena voi esimerkiksi olla, että kommentointi on sisällöllisesti köyhää tai yksinomaan tietynlaista, vaikkapa huutelua (ks. lisää Kangaspunta 2020). En tietenkään väitä, etteivätkö kommentoinnin kaikki puolet olisi tutkimisen arvoisia. Pidän myös äärimmäisen tärkeänä etsiä keinoja puuttua siihen, miten kommentointi ja verkko ylipäätään mahdollistavat oikeusvaltioperiaatetta ja yhteiskuntamme demokraattista ydintä rapauttavaa, uhkaavaa ja vihamielistä toimintaa, jopa systemaattisesti. Kääntöpuolena kuitenkin on se käyttäjien heterogeeninen ryhmä, joka keskustelee ja toimii verkossa toisin. Jos tutkimus esimerkiksi osoittaa, että verkkokeskustelun kommentteista noin puolet pitää sisällään epäsiivistynyttä kielenkäyttöä, se myös osoittaa, että noin puolet ei pidä. Tutkijan valinta on, onko lasi kommentointi-ilmion kokonaisuuden kannalta puoliksi tyhjä, puoliksi täysi vai molempia.⁴

Tutkimukseni pyrkii ottamaan huomioon nämä verkko-utisten kommentoinnin tutkimuksen perinteiset lähtökohdat ja niistä kumpuavat haasteet tai rajoitteet. Tarkastelen verkko-utisten kommentointia verkkokeskustelun muotona, joka on käyttäjä-utinen-suhteensa takia erityinen, silti osa kaikkea verkkovälitteistä toimintaa ja samanaikaisesti kytköksissä fyysiseen maailmaamme. Sisällytän verkko-utisten kommentointiin sekä eksplisiittisesti uutiseen kohdistuvat kommentit että implisiittisemmän julkisen verkkovälitteisen ja kommenttien muodossa tapahtuvan keskustelun uutisista. Pitäydyn mielestäni loogisissa käsitteissä ja sanavalinnoissa. Viittaan verkko-utisia kommentoiviin käyttäjiin joko käyttäjinä tai kommentoijina ja heidän toimintaansa kommentointina ja verkkovälitteisenä keskusteluna. Tutkimukseni ei ota lähtökohdakseen yhtä teoreettista tulokulmaa, esimerkiksi deliberaatiota tai af-

⁴ Myös Mika Pantzar ja Minna Ruckenstein (2018) ovat kiinnittäneet huomiota siihen, millaisia seurauksia verkkokeskustelujen stereotypisoinnilla sekä yleistävällä puheella "someväestä" ja "somekansasta" voi olla. Heidän Suomi24-foorumille keskittynyt tutkimuksensa esimerkiksi osoittaa, ettei alustalla ole yhtenäistä käyttäjien joukkoa. (2018, 75.)

fektiivisuutta, vaan tarkastelee kommentointi-ilmiötä käyttäjien näkökulmasta mahdollisimman monipuolisesti. Kirjan keskiössä ovat kommentteja kirjoittavat käyttäjät ja heidän näkemyksensä eli kommentoijien puheenvuorot. Tältä osin en tarkastele sitä, mikä kommentointi-ilmiössä on hyvin tai huonosti tai mitä hyvää tai huonoa se voi yhteiskunnallisesti tuottaa. Sen sijaan keskityn siihen, mitä käyttäjät kertovat kommentoinnista ja millaisia seurauksia näillä näkemyksillä kenties on ilmiön kokonaisuuden kannalta.

Tavoitteet ja tutkimuskysymykset

Tutkimukseni tavoite on varsin kokonaisvaltainen. Pyrin muodostamaan käyttäjälähtöisen kokonaiskuvan verkkouutisten kommentointi-ilmiöstä ja sen erilaisista osa-alueista suomalaisessa kontekstissa.

Empiirisellä tasolla kyse on ensinnäkin kommentoinnin osa-alueiden tunnistamisesta ja luokittelusta eli seuraavista seikoista:

- Millaisia käytäntöjä verkkouutisia kommentoivilla käyttäjillä on?
- Millaisia motiiveja verkkouutisia kommentoivilla käyttäjillä on?
- Millaisia asenteita verkkouutisia kommentoivilla käyttäjillä on?

Käytäntöihin, motiiveihin ja asenteisiin liittyvät tulosluvut havainnollistavat jo ot-sikoiden tasolla kaikkia niitä erilaisia puolia, joita kommentointiin käyttäjälähtöisesti tarkasteltuna sisältyy. Mielestäni tällainen ryhmittelevä deskriptiivinen lopputulema on kommentointi-ilmiön kokonaisvaltaisessa hahmottamisessa itsessään tärkeä, varsinkin, kun ottaa huomioon tämänhetkisen pirstaloituneen ymmärryksemme kommentoinnista tutkimuskohteena ja yhteiskunnallisena ilmiönä.

Tutkimukseni kokonaistavoitteen kannalta on edelleen olennaista nivoa yhteen aikaisemman (media)tutkimuksen perusteella muodostunut ymmärrys kommentoinnista ja aineistojen analyysin perusteella muodostuva ymmärrykseni kommentoinnista, käyttäjien näkökulmasta. Yritän tavoittaa kommentointi-ilmiön muuttuva ja prosessinomaisena kokonaisuutena, jossa käyttäjiin vaikuttavat yksilölliset ja institutionaaliset tekijät ja jossa erilaiset osa-alueet asettuvat vuoropuheluun. Empiirisellä tasolla kyse on siis toiseksi ja ensisijaisesti seuraavista seikoista:

- Mistä erilaiset käytännöt, motiivit ja asenteet kertovat ja mitä ne merkitsevät kommentointi-ilmiön kokonaisuuden kannalta?
- Miksi verkkouutisia kommentoivilla käyttäjillä on erilaisia käytäntöjä, motiiveja ja asenteita? Mitkä tekijät vaikuttavat käyttäjiin ja näihin osa-alueisiin? Miten?
- Miten kommentoinnin osa-alueet yhdistävät ja jakavat käyttäjiä?
- Miten nämä osa-alueet ohjaavat, vaikuttavat, muuttavat ja ylipäättään kytkeytyvät toisiinsa?

Tämä kysymyskokonaisuus on laadullinen ja edellyttää aineistoilta ja menetelmiltä laadullista otetta. Aineistoni koostuu käyttäjäkyselyn avoimista vastauksista sekä teemahaastatteluista ja ryhmäkeskusteluista (ks. tutkimuksen toteuttaminen ja aineistot). Tarkastelen näitä aineistoja ensisijaisesti laadullisen sisällönanalyysin avulla (ks. analyysimenetelmät ja analyysin kuvaus). Analyysi on luonteeltaan aineistolähtöistä, mutta peilaan tekemiäni havaintoja systemaattisesti myös mediatutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja käsitteisiin.

Koska alkuperäisenä tavoitteenani on ollut tehdä kommentoijien ääni kuuluvaksi tutkimuskentällä, hyödynnän tulosten raportoinnissa paljon erilaisia havainnollistavia esimerkkejä erilaisista aineistoistani. Näiden tekstikatkelmien tarkoitus on havainnollistaa käyttäjien näkökulmaa konkreettisesti ja tehdä analyysiprosessia näkyväksi eli lisätä tutkimukseni läpinäkyvyyttä ja luotettavuutta (Eskola ja Suoranta 2008, 174–175).

Kirjan rakenne

Kommentointi-ilmion kokonaiskuvaa ei ole mielekästä piirtää muutamalla viivalla, eikä kuvaa pysty yksinkertaistamaan loputtomasti ilman, että joku kommentoinnin kannalta olennainen tekijä rajautuu sen ulkopuolelle. Tältä osin kirja pyrkii muodostamaan kokonaiskuvan kerros kerrokselta ja yksityiskohta yksityiskohdalta.

Käyn kirjan aluksi läpi aikaisempaa tutkimusta ja tutkimusasetelmani eli sen, millaisista lähtökohdista lähdän kommentointi-ilmion kokonaiskuvaa hahmottelemaan. Seuraavaksi kuvaan tutkimukseni toteuttamisen (aineistot ja menetelmät). Ennen varsinaisia tuloksia kiinnitän huomioni alustojen kokonaisvaltaiseen merkitykseen. Kyseinen luku tarkastelee muun muassa sitä, millaiset tekniset tekijät kommentointia rajaavat ja millaisin seurauksin.

Kirjan pääpaino on analyysin tulosten esittelyssä eli käyttäjien käytännöissä, motiiveissa ja asenteissa. Pyrkimykseni on edetä toiminnasta (käytännöt) kohti kommentoinnin erilaisia syitä (motiivit) edelleen asenteisiin, jotka sulkevat nämä kokonaisuudet sisäänsä. Ensimmäinen tulosluku keskittyy kommentointiin käytännön toimintana, josta on mahdollista tunnistaa tiettyjä käytäntöjä. Toinen tulosluku käy läpi kommentoinnin tilanteellisia syitä ja syitä yhdistäviä motiiveja. Loput tuloluista käsittelevät käyttäjien asenteita, ja tämä kokonaisuus on laajin. Tarkastelen aluksi muihin käyttäjiin eli kommentoijiin liittyviä asenteita. Seuraavat kolme lukua kokoavat yhteen kommentointiin liittyviä asenteita, jotka olen jakanut edelleen kriteereihin, kommentoinnin tärkeyteen ja kommentoinnin rajoittamiseen liittyviin asennekokonaisuuksiin. Viimeinen tulosluku käsittelee mediaan ja journalismiin liittyviä asenteita. Kirjan loppuksi tuon esille erilaisia täydentäviä johtopäätöksiä kommentointi-ilmion kokonaisuudesta.

2

Verkkouutisten kommentoijien tutkimus tutkimusperinteiden risteyksessä

Ymmärrän verkkouutisten kommentoinnin *sosio-teknologisena* toimintana. Sosio-termi viittaa tutkimuksessani yksinkertaisesti kommentoinnin sosiaaliseen, kulttuuriseen ja yhteiskunnalliseen luonteeseen, joka on syytä ymmärtää sekä yksittäisen käyttäjän että kommentointi-ilmiön mittakaavassa (vrt. Barnes 2018). Teknologia puolestaan viittaa kommentoinnin verkkovälitteiseen kontekstiin ja siihen, että käyttäjien toiminta on luonteeltaan teknologisesti välittyntä. Tekniikka viittaa konkreettisemmin alustoihin ja niiden ominaisuuksiin (ks. kuvio 1, s. 38). Kommentointia ei ole mielekästä tarkastella irrallaan tästä teknologisesta ulottuvuudesta, vaikka erilaiset tekniset ratkaisut ja niiden merkitys käyttäjille eivät olisikaan tutkimuksen keskiössä. Tämä käy aineistoissani eri tavoin ilmi, ja tarkastelen alustojen merkitystä myös erikseen analyysia edeltävässä luvussa.

Komentoinnin kaksi puolta näkyvät aineistoissani karkeasti hahmottuvana jakona. Yhtäältä valtaosa tutkimukseeni osallistuneista lähestyy verkkouutisten kommentointia uutinen ja yhteiskunnallinen keskustelu edellä. Heille uutinen ja ihmisten välinen keskustelu on toiminnassa ensisijaista ja toiminnan olemassaolon edellytys. Kommentointiin liittyvät keskeiset kysymykset, esimerkiksi kommentoinnin kriteerit ja yhteiskunnallinen merkitys, kumpuavat tästä lähtökohdasta. Lisäksi osa tutkimukseeni osallistuneista korostaa yhteiskunnallisuuden sijaan tai sen rinnalla kommentoinnin sosiaalista puolta. Tulkitsen nämä käyttäjät löyhästi *yhteiskunnallisesti/sosiaalisesti orientoituneiksi*. Tämä ei tarkoita, etteivätkö he tunnistaisi verkon, verkkovälitteisyyden ja teknologian merkitystä. He voivat nähdä verkon esimerkiksi ainutlaatuisena ja merkityksellisenä kontekstina keskustelulle uutisista, ja heillä voi olla vahvoja mielipiteitä siitä, miten alustojen pitäisi kommentointia ohjata tai sallia.

Toisaalta osa tutkimukseeni osallistuneista lähestyi verkkouutisten kommentointia niin sanotusti verkko edellä. Näille *verkkovälitteisesti orientoituneille* käyttäjille verkkovälitteisyys on kommentointitoiminnassa jokseenkin ensisijaista ja keskeistä, ja heille uutisista keskusteleminen voi olla (vain) yksi verkkokeskustelun ja verkossa toimimisen muoto eli osa kaikkea verkkovälitteistä toimintaa. Näillä käyttäjillä kom-

mentoinnin keskeiset kysymyksenasettelut voivat kummuta verkkovälitteisestä toimintaympäristöstä eli ne kytkeytyvät teknologiaan, alustoihin ja verkkovälitteisyyteen, esimerkkinä verkon vapauten itseisarvona (ks. verkon vapaus ja sananvapaus). Tämä ei tietenkään tarkoita, etteivätkö verkkovälitteisesti orientoituneet käyttäjät tunnistaisi uutisten merkitystä tai kommentoinnin yhteiskunnallisia merkityksiä. Olennaista on, että he mieltävät verkon usein toiminnan olemassaolon ehdoksi ja sitä vahvasti ohjaavaksi. Oletettavasti tähän käyttäjien ryhmittymään kuuluu niin sanottuja nettiaktiiveja eli käyttäjiä, joille verkossa toimiminen on ja on ollut keskeinen osa elämää (ks. esim. Noppari 2013).

Jako on ilmeisen suoraviivainen, eikä käyttäjiä kannata lähteä varsinaisesti ryhmittelemään sen perusteella. Monet kommentoivista käyttäjistä tunnistavat kommentoinnin molemmat puolet, niitä erityisemmin korostamatta tai miettimättä. Erilaisissa näkökulmissa todennäköisesti havainnollistuvat myös käyttäjien sukupolvien erot. Ne ikäryhmät, joiden elämässä ja arjessa uutinen on ollut olemassa jo kauan ennen verkkoa, voivat nähdä uutisen ja uutisten kommentoinnin merkityksen selkeämmin erillään verkosta. Ne ikäryhmät, joiden arkielämässä verkko on ollut läsnä joko alusta asti tai merkittävän osa elämästä, voivat nähdä verkon erottamattomana osana esimerkiksi kaikkea julkista osallistumista.

Kyse onkin eräänlaisesta muna vai kana -kysymyksestä, joka liittyy verkkouutisten kommentoinnin syntytarinaan ja erityislaatuiseen ontologiaan. Uutisista keskustelun historia kulkee omaa polkuaan, verkko ja verkkokeskusteluiden kehitys omaa rinnakkaista polkuaan. Tämä verkkouutisten kommentoinnin kahtalainen luonne ja kahden historian rinnakkainen kulku muodostavat tutkimukseni lähtöasetelman. Tarkasteluni pääpaino on kommentoinnin yhteiskunnallisessa ja sosiaalisessa puolessa, jota verkkovälitteisyys ja teknologinen ulottuvuus määrittävät.

Vaikka otan huomioon laajasti erilaisten tieteenalojen tutkimuksia siltä osin kuin ne tarjoavat relevantteja aineksia, tutkimukseni yhdistää ensisijaisesti kahden tieteenalan lähtökohtia, teorioita, menetelmiä ja ihmiskäsityksiä.

Ensinnäkin tutkimukseni tarkastelee käyttäjiä mediatutkimuksen perspektiivistä, jossa yhdistyvät verkkouutisia kommentoivien käyttäjien tutkimus, verkkokeskusteluiden käyttäjälähtöinen tutkimus, journalismin tutkimus ja julkisen osallistumisen tutkimus (julkisuusteoreettisista lähtökohdista). Tässä kokonaisuudessa ymmärrän verkkouutisten kommentoinnin erityiseksi verkkokeskustelun muodoksi, jossa uutisilla ja journalismilla on oma keskeinen merkityksensä ja jolle on ominaista ajatus osallistumisesta julkiseen keskusteluun yhteisistä (yhteiskunnallisista) asioista (Kangaspunta 2020). Toiseksi analyysini tukeutuu tietyiltä osin sosiaalipsykologian, erityisesti sosiologisen sosiaalipsykologian ihmiskäsitykseen ja tutkimuksen lähtökohtiin. Ymmärrän kommentoinnin monimutkaiseksi toiminnalliseksi kokonaisuudeksi, jossa toisiinsa linkittyvät yksilö ja yhteiskunta sekä tästä suhteesta kumpuavat tai sitä ohjaavat päämäärät, motiivit, tilanteet, kontekstit, arvot ja normit (Burr 2007; ks. myös Barnes 2018; Kangaspunta 2020). Tämän kokonaisuuden analyttinen hahmottaminen edellyttää astumista mediatutkimuksen kentältä sosiaalipsykologian kentälle.

Kahden tieteenalan lähtökohdat nivoutuvat tutkimuksessani yhteen, mutta niillä on toisistaan erillinen luonne. Tutkimukseni päätavoite ja tutkimuskysymykset kumpuavat mediatutkimuksen kysymyksenasetteluista ja päämääristä, ja analyysini tulokset asettuvat vuoropuheluun ensisijaisesti mediatutkimuksen kanssa. Tutkimukseni luo täysin uudenlaisen kokonaiskuvan siitä, mistä verkkouutisten kommentoinnissa on käyttäjien näkökulmasta kysymys. Tämän lopputuloksen anti paikallistuu mediatutkimuksen kentälle. Tarkastelun kohteiden määrittely, tutkimusasetelman muodostaminen ja tarkentaviin tutkimuskysymyksiin vastaaminen puolestaan ammentavat osittain sosiologisen sosiaalipsykologisen ihmiskäsityksen (Burr 2007) peruseriaatteista. Pekka Kuuselan (2007a, 12) mukaan sosiaalipsykologian tutkimuskohteena ovat yleisesti ”kognition eli tiedon, emootioiden eli tunteiden ja käyttäytymisen yhteys sosiaaliseen ympäristöön sekä sosiaaliset vuorovaikutusilmiöt tai -tapahtumat”. Tutkimukseni ei kuitenkaan pyri vastaamaan sosiaalipsykologian kysymyksiin siitä, miten nämä yhteydet käytännössä toimivat tai miten ihminen yhtä aikaa psykologisena ja sosiaalisena olentona muotoutuu. Vaikka tulokset tekevät näkyväksi sitä, millaisia yhteyksiä toiminnan (käyttäytymisen), motiivien, tunteiden ja asenteiden (ja tietojen) välillä vaikuttaa, tutkimukseni ei pysty sellaisenaan pureutumaan näiden vaikutusyhteyksien sosiaalipsykologiseen ytimeen. Voidaan toisinaan ajatella, että sosiaalipsykologian lähtökohdat toimivat ennen kaikkea tutkimukseni analyttisinä työkaluina.

Verkkouutisten kommentoijien tutkimus osana mediatutkimusta

Verkkouutisten kommentointi ja kommentoijat ovat tutkimuskohteena kiintoisa ja haastavakin määriteltävä (Ziegele, Springer ym. 2017, 323). Uutisten kommentointi on kontekstiltaan ainutlaatuista: kommentit kytkeytyvät tietynlaiseen sisältöön eli uutiseen. Näin ollen uutinen tekee kommentointitoiminnasta jo lähtökohtaisesti erilaisempaa kuin käyttäjien keskinäinen kommentointi esimerkiksi keskustelufoorumilla. Silti uutisten verkkovälitteinen kommentointi liittyy muuhun verkkovälitteiseen keskusteluun ja toimintaan. Osa käyttäjistä kommentoi, keskustelee ja toimii myös muualla verkossa, erilaisilla alustoilla ja erilaisissa konteksteissa. Verkkokeskusteluiden kehityskulkukin vaikuttaa omalta osaltaan siihen, millaista uutisten kommentoinnista on teknisiltä ominaisuuksiltaan ja käyttäjien vuorovaikutteisena toimintana tullut. Samanaikaisesti käyttäjien toiminta verkossa kytkeytyy fyysisen (*offline*) maailman ilmiöihin ja toimintoihin. Se, millaiseen suhteeseen asetumme verkon sisältöjen kanssa, riippuu fyysisistä, sosiaalisista ja kulttuurisista tekijöistä, jotka eivät paikallistu vain verkkoon (Barnes 2018, 18). Verkkovälitteisissä keskusteluissa käyttäjät esimerkiksi puivat aiheita, jotka eivät liity yksinomaan verkkovälitteisiin ilmiöihin. Lisäksi heitä ohjaavat syyt ja motiivit, jotka eivät palaudu ainoastaan verkkoon, vaan esimerkiksi yhteiskunnalliseen osallistumiseen ylipäätään.

Mediatutkimuksen kentällä tutkimukseni kytkeytyy ensisijaisesti tarkasteluihin, joiden keskiössä ja tutkimuskohteena ovat verkkouutisia kommentoivat käyttäjät. Tämä verkkouutisten kommentoinnin ja kommentoijien tutkimus voidaan ymmärtää omaksi tutkimusrepertuaarikseen, joka nivoutuu verkkokeskusteluiden tutkimukseen, verkon käyttäjätutkimukseen sekä verkkojournalismia ja verkkomediaa koskevaan tutkimukseen, mutta muodostaa näistä erillisen, tunnistettavan ja erotettavan tutkimuskohteen (Kangaspunta 2020, 73–76; ks. myös Ziegele, Springer ym. 2017). Käyn seuraavaksi lyhyesti läpi tutkimukseni kiinnittymisen verkkouutisten kommentoinnin käyttäjälähtöiseen tutkimukseen, journalismin tutkimukseen ja julkisen osallistumisen tutkimukseen niiltä osin kuin se on tutkimusasetelmani kannalta relevanttia.

Verkkouutisten kommentoinnin käyttäjälähtöinen tutkimus

Verkkouutisten kommentoinnin käyttäjälähtöinen tutkimus muodostaa osan laajasta ja jokseenkin sirpaleisesta uutisten kommentointiin kytkeytyvästä mediatutkimuksesta. Käyttäjiin keskittyvät tarkastelut ovat lähestyneet kommentointi-ilmiötä hyvin erilaisista lähtökohdista. Tutkimukseni kannalta keskeisiä ovat seuraavat kolme tulokulmaa:

(1) *Kommentoijat yksilöinä yhteiskunnassa*. Kommentointitutkimukset ovat pyrkineet ymmärtämään verkkouutisten kommentointia käyttäjälähtöisenä ilmiönä sekä yksilöiden että yhteiskunnan tasoilla, usein nämä kaksi lähtökohtaa yhdistäen. Yksilön perspektiivistä selkeimmin ponnistavat tutkimukset ovat selvittäneet esimerkiksi kommentoivien käyttäjien erilaisia yksilöllisiä piirteitä, persoonallisuuden (luonteen) merkitystä ja kommentoijien sisäisiä motiiveja (esim. Barnes 2018; Wu ja Atkin 2016).

Tutkimukset, jotka ovat lähestyneet kommentointi-ilmiötä enemmän yhteiskunnallisena tutkimuskohteena, ovat puolestaan osoittaneet, että verkkouutisia kommentoivia yksilöitä eli käyttäjiä ohjaavat erilaiset motiivit, kuten sosiaalinen vuorovaikutus (Kangaspunta 2021; Springer ym. 2015, 800) ja politiikkaan osallistuminen (Nagar 2011, iv; ks. myös Kalogeropoulos, Negrodo, Picone ja Nielsen 2017, 2), ja he voivat kokea sosiaalisen paineen eri tavoin (Sohn, Chung ja Park 2018). Näiden tarkastelujen välimaastoon asettuvat huomiot siitä, että käyttäjät voivat näissä sosiaalisissa ja yhteiskunnallisissa konteksteissa omaksua erilaisia yksilöllisiä rooleja ja toimintamalleja (Kangaspunta 2018a): he voivat esimerkiksi suosia yksinomaan uutisten kommentointia ja samanaikaisesti vältellä vuorovaikutusta muiden käyttäjien kanssa (Ksiazek, Peer ja Lessard 2016).

Käyttäjälähtöisten, yksilön ja yhteiskunnan suhdetta peilaavien tutkimusten keskeinen huomio on, että uutisia kommentoivat käyttäjät toimivat lähtökohtaisesti yksilöinä ja osittain yksilöllisesti sekä alustasta, kontekstista, muista käyttäjistä ja aiheesta riippumatta että riippuen (Barnes 2018, 115; Kangaspunta 2020, 132–135; vrt. Doise ja Valentim 2015, 901; Rowe 2015). On toisin sanoen ilmeistä, että yksilöllisistä eroista huolimatta käyttäjiä ohjaavat nimenomaan alusta ja aihe sekä sosiaalinen konteksti eli muut käyttäjät, kommentointitilanne ja yhteiskunnallinen konteksti (Kangaspunta 2020).

(2) *Kommentointi vuorovaikutuksena.* Osa verkkouutisia kommentoivia käyttäjiä tarkastelevista tutkimuksista on kiinnostavat huomiota käyttäjien vuorovaikutustoimintaan ja käyttäjiin vuorovaikutuksen yhteen liittämänä kokonaisuutena. Keskeinen kysymys liittyy siihen, millaista vuorovaikutusta verkkouutisten kommentit edustavat, ja tutkimusten tavoitteena on ollut muun muassa käyttäjien vuorovaikutustoiminnan luokittelu ja määrittely. On tarkasteltu esimerkiksi sitä, onko kommentissa kyse käyttäjä–uutinen- vai käyttäjä–käyttäjä-suhteesta (esim. Ksiazek ym. 2016; Ziegele ym. 2014). Oma tutkimukseni (Kangaspunta 2016) osoittaa, että kyse on usein molemmista, eli käyttäjät kommentoivat (usein tilanteesta riippuen) sekä uutista että muita käyttäjiä, joskus jopa samassa kommentissa. Toisaalta käyttäjät voivat yksilöinä (ks. edellinen kohta) erota suuresti sen suhteen, suosivatko he uutiseen kohdistuvia kommentteja vai kommentoivatko he pääsääntöisesti muita käyttäjiä (Kangaspunta 2018a).

Ziegelen ja kollegoiden (2014) tutkimus myös osoittaa, että käyttäjät eroavat vuorovaikuttajina etenkin sen suhteen, miten he reagoivat muiden käyttäjien toimintaan. Osalle on tärkeää vastata provosoiviin kommentteihin ja osa välttelee tällaista vuorovaikutusta kokonaan. Muiden toiminta voi muokata ja jopa rajoittaa yksittäistä käyttäjää, esimerkiksi tämän halukkuutta kommentoida ylipäättään (ks. myös Borah 2014). Lisäksi kommentoivat käyttäjät pystyvät tunnistamaan erilaisia keskusteluihin latautuneita positioita, jotka asemoituvat sekä kyseiseen vuorovaikutustilanteeseen että laajempaan yhteiskunnalliseen keskusteluun (Kangaspunta 2018a; Kangaspunta 2018b). Vuorovaikutustilannetta painottavat tarkastelut palautuvatkin usein yksittäisen käyttäjän tasolle (vrt. edellinen kohta). Samalla ne tekevät näkyväksi käyttäjien yksilöllisyyttä, esimerkiksi persoonallisuutta, vuorovaikutustilanteeseen liittyvän toiminnan eroja selittävänä tekijänä (ks. myös Barnes 2018, erityisesti 79–80).

(3) *Kommentoinnin tekniset edellytykset.* Verkkouutisia kommentoivien käyttäjien tutkimuksessa on kiinnitetty huomiota kysymykseen kommentointia ohjaavista teknisistä ratkaisuista ja niiden vaikutuksesta. Lähtökohta yhdistää monelta osin käyttäjälähtöisen ja journalistisen tutkimuksen. Erilaiset alustat ominaisuuksineen muodostavat väistämättä vuorovaikutustilanteen raamit ja mahdollistavat lisäksi yksilöllisiä toimintamalleja. Esimerkiksi moderoinnin on todettu vaikuttavan negatiivisesti verkkouutisia kommentoivien käyttäjien kommentointi-innokkuuteen ja motivaatioon (Løvlie, Ihlebæk ja Larsson 2018; Springer ym. 2015). Lisäksi merkittävä osa kommentointitutkimuksista on keskittynyt tarkastelemaan nimettömyyden ja vaaditun nimimerkin vaikutuksia muun muassa sille, millaiseksi keskustelukulttuuri muodostuu (esim. Boczkowski 1999; Santana 2014). Nämä tarkastelut ovat osoittaneet, että nimettömyys on luonteeltaan ristiriitaista: Yhtäältä nimettömyyden turvin ääneen pääsevät ja uskaltavat ne, jotka pysyisivät muuten hiljaa. Toisaalta nimettömyys muokkaa tai voi muokata kommentointikulttuuria vähemmän asialliseksi, ja päinvastoin, vaadittu nimimerkki voi parantaa keskustelun laatua. Huomionarvoista on, että näissä tutkimuksissa tarkastelun kohteena on pääsääntöisesti koko vuorovaikutussysteemi, eikä niinkään yksilöllinen käyttäjä. Taustalla voivat vaikuttaa edelleen journalistiset lähtökohdat, esimerkiksi toive tietynlaisesta vuorovaikutuksesta

käyttäjien ja journalistien välillä, sekä julkisuusteoreettiset lähtökohdat, esimerkiksi keskustelun deliberatiivisuus kommentoinnin arviointikriteerinä.

Edellä kuvatut verkkouutisten kommentoijien tutkimuksen kolme lähtökohtaa (yksilö yhteiskunnassa, vuorovaikutus ja tekniset edellytykset) asettuvat melko selkeään vuoropuheluun myös sosiaalipsykologian lähtökohtien kanssa. Palaan näihin yhtymäkohtiin tuonnempana.

Verkkouutisten kommentointi journalismin tutkimusperinteessä

Journalismin tutkimusperinteestä on tunnistettavissa oma tutkimushaaransa, joka keskittyy verkkouutisten kommentointiin journalismin tutkimuksen kohteena. Tarkasteluja ohjaa yleisesti kiinnostus yleisöistä eli niistä ihmisistä, jotka uutisia lukevat, katselevat ja kuuntelevat sekä niistä keskustelevat. Verkkolehtien ja -median myötä tarkastelut ovat keskittyneet verkon käyttäjiä osallistavaan potentiaaliin sekä siihen, mikä erityisesti verkkolehtien rooli on tämän mahdollisuuden tarjoajana. Etenkin varhaisissa tutkimuksissa on selvitetty, missä määrin, miten ja miksi käyttäjät hyödyntävät erilaisia vuorovaikutusmuotoja suhteessa sisällöntuottajiin (esim. Chung 2008; Schultz 1999). Lisäksi tutkimuksissa on tarkasteltu esimerkiksi uusien teknisten ratkaisujen osallistavan ja demokratiaa lisäävän potentiaalinen konkretisoitumista verkkouutisten kommentoinnissa (ks. Domingo 2008). Sittemmin tutkijoita on kiinnostanut, mikä uutisissa herättää halun kommentoida (esim. Weber 2014).

Journalistisista lähtökohdista on tarkasteltu myös sitä, mitä mieltä toimittajat, toimitukset ja sisällöntuottajat yleensä ovat kommentoinnista ja kommentoijista. Kansainvälisten (esim. Domingo 2008) ja kotimaisten (esim. Heinonen 2008; Nikunen 2011) tutkimuksen perusteella toimittajien käsitykset kommenttien merkityksestä ovat olleet alusta asti ristiriitaisia. Kommentoinnin ongelmana on nähty paitsi negatiiviseksi tulkittu kielenkäyttö, myös muun muassa eksyminen uutisen alkuperäisestä aiheesta (Suominen, Saarikoski ja Vaahensalo, 2019, 16; ks. myös Nikunen 2011, 71). Ari Heinosen (2008) tutkimuksessa käyttäjien välisten keskusteluiden kuvattiin usein pitävän sisällään ”kaiken maailman ihmisten idioottien näkemyksiä”, ja haastatellut toimittajat vierastivat osallistumista keskusteluun (emt, 26–27). Tutkimusten perusteella toimittajien ristiriitaista ja jopa kielteistä suhdetta kommentteihin selittävät negatiivisiksi tulkitut kommentit. Kommentointi ei ole kokonaisuutena täyttänyt niitä kriteereitä ja toiveita, joita sitä kohtaan on journalistien suunnalta asetettu. Suurta ja perusteltua huolta on lisääntyvässä määrin aiheuttanut edelleen ristiriitaisten aiheiden herättämä antisosiaalinen ja vihamielinen toiminta, joka on kohdistunut myös toimittajiin (Hiltunen 2022).

Verkkolehtien institutionaalista tulokulmaa edustavat mielestäni nekin tarkastelut, joissa on selvitetty rajoitusten ja moderoinnin vaikutuksia (vrt. tekniset edellytykset edellä). Sisällöntuottajien näkökulmasta kyse on siitä, mitä käyttäjille sallitaan, mitä käyttäjiltä odotetaan ja mitä käyttäjiltä vaaditaan, sekä siitä, miten verkkomedia voi tarjoamallaan keskusteluareenoilla ohjata ja vaikuttaa keskusteluun ja kommentointikulttuuriin. Kommentoinnin rajoittaminen, valvonta ja moderointi edustavat omalta osaltaan teknisiä ratkaisuja sekä ulkopuolelta asetettuja pelisääntöjä, esi-

merkiksi sisällöntuottajien näkemyksiä siitä, millaista kommentoinnin pitäisi olla. Samanaikaisesti kyse on käyttäjälähtöisestä kysymyksestä eli siitä, miten käyttäjät suhtautuvat rajoituksiin ja moderointiin ja miten se heihin vaikuttaa (vrt. edellinen alaluku).

Vastaavasti journalistisen ja käyttäjälähtöisen näkökulman välimaastoon asettuvat sellaiset tutkimukset, jotka tarkastelevat kommentoinnin eroja erilaisilla alustoilla. On esimerkiksi havaittu, käyttäjät kommentoivat uutisia sosiaalisessa mediassa eri tavoin kuin verkkomedian omilla kotisivuilla (Kalogeropoulos ym. 2017). Lisäksi kahden näkökulman yhdistelmänä voidaan pitää tutkimuksia, jotka ovat selvittäneet niin sanottua keskivertokommentoijaa eli sitä, kuka uutisia oikeastaan kommentoi.

Kokonaisuudessaan tutkimuksen kääntää journalistisille tutkimuksille tyypillisen kysymyksenasettelun ympäri. Pyrin selvittämään, mitä käyttäjät uutisella ja sen ympärillä oikeastaan tekevät (käytännöt), miksi (motiivit), miten he tähän kommentointitoimintaan kokonaisuutena suhtautuvat ja mitä siitä ajattelevat (asenteet)? Aikaisemman tutkimuksen (Kangaspunta 2022a; ks. myös 2022b) perusteella osa käyttäjistä esimerkiksi kokee uutisten kommentointimahdollisuuden ainutlaatuisena ja erityisenä tilaisuutena osallistua julkiseen keskusteluun, erotuksena muista verkkokeskusteluiden areenoista. Tutkimukset ovat myös osoittaneet, että juuri verkkoylehtiin kommenttiketjut voivat edustaa väylää niin sanottujen vastajulkisuuksien toiminnalle (Toepfl ja Piwoni 2015), erotuksena esimerkiksi käyttäjien väliselle keskustelulle perustuvista keskustelupalstoista.

Verkkouutisten kommentoinnin tutkimuksen julkisuusteoreettiset lähtökohdat

Sekä kommentoinnin käyttäjälähtöinen että journalistisista lähtökohdista operoiva tutkimus (ks. edelliset alaluvut) kytkeytyvät tietyiltä osin julkisen osallistumisen tutkimukseen. Verkkouutisten kommentointia on tarkasteltu erityisesti osallistuvana journalismina, kansalaiskeskusteluna ja kansalaisten julkisena osallistumisena (Ziegele, Springer ym. 2017, 323). Mediatutkimuksesta onkin mahdollista tunnistaa laaja debatti verkkouutisten kommentoinnin ja laajemmin kaiken käyttäjien välisen verkkokeskustelun yhteiskunnallisista mahdollisuuksista julkisuusteoreettisessa tarkastelukehityksessä. Taustalla vaikuttaa ajatus verkosta avoimena, tasapuolisena sekä demokratiaa tuottavana ja ylläpitävänä keskusteluareenana (esim. Dahlberg 2011), ja tällaisille tarkasteluille on tyypillistä lähtöoletus verkkouutisten kommentoinnin potentiaalista yhteiskunnallisesti (demokratialle) merkityksellisenä keskusteluna. Vastapuolena ovat tarkastelut, joissa kommentoinnin mahdollisuudet julkisena keskusteluna nähdään olemattomiksi (esim. Manosevitch ja Walker 2009; Ruiz, Domingo, Micó, Diaz-Noci, Meso ja Masip 2011). Kommentoinnin sisällölliset edellytykset voidaan myös tulkita jo lähtökohtaisesti pieniksi (Suikkanen, Holma ja Raittila 2012), ja vaikuttaa ylipäätään ilmeiseltä, että verkkovälitteiseen käyttäjäkeskusteluun suhtaudutaan tieteellisellä kentällä varsin vaihtelevasti. Jaakko Suominen ja kollegat (2019, 17) toteavat, ettei verkkovälitteinen keskustelu ”useinkaan noudata niitä normeja, joita esimerkiksi julkisuuden ja demokratian tutkijat ovat määritelleet (korkeatasoiselle) keskustelulle”. Kiinnostavaa on, että lähtökohdiltaan hyvin erilaiset julkisuusteoreet-

tiset tarkastelut näyttäisivät palautuvan jaettuihin pelisääntöihin eli kysymykseen siitä, millaista on hyvä tai oikeanlainen julkinen keskustelu.

Lyhykäisyydessään voidaan todeta, että julkisen keskustelun on normatiivisissa tarkasteluissa odotettu olevan vapaata, järkiperaista ja kaikkia osapuolia kunnioittavaa. Jürgen Habermasin (esim. 1996 [1992]; 2004 [1962]) idealissa tälle pohjalle rakentuva julkinen keskustelu muodostuu perustelluista argumenteista, joita kohdellaan tasavertaisesti ja joista paras voittaa. Deliberaatio viittaa siis pääsääntöisesti julkisen keskustelun osalta harkintaan ja julkiseen järjelyyn sekä erilaisten näkemysten puntarointiin. Verkkokeskusteluiden ja kommentoinnin tutkimuksessa julkisuusteoreettinen lähtökohta on ilmennyt usein kriteerien muodossa. Näistä tyypillisimpiä lienevät asiallisuus/sivistyneisyys ja muita kunnioitettava keskustelu sekä aiheesta pysyminen (esim. Blom, Carpenter, Bowe ja Lange 2014; Diakopoulos ja Naaman 2011; Park, Liu ja Kaye 2021; Rowe 2015; Ruiz ym. 2011). Lisäksi julkisuusteorian demokratiakäsityksen ytimessä on usein ajatus kyvykkästä kansalaisesta, joka pystyy toimimaan julkisessa keskustelussa ihanteiden mukaisesti eli järjellee, argumentoi ja keskustelee sivistyneesti.

Selvitin aikaisemmassa tutkimuksessani (Kangaspunta 2022a) uutisia kommentoivien käyttäjien suhdetta julkisuusteoriasta johdettuihin kriteereihin. Tutkimus osoitti, että suurin osa käyttäjistä asettuu tiettyjen laatukriteerien taakse. He tunnistavat omasta toiminnastaan pyrkimyksen asiallisuuteen, hyvään suomen kieleen, asiassa pysymiseen ja ymmärrettävyyteen. Sama tutkimus osoitti edelleen, että käyttäjien näkökulmasta keskeisiä julkisen osallistumisen kysymyksiä ovat laadun ohella kommentoinnin vaikuttavuus, kommentoinnin rajoittaminen sekä kommentoinnin merkitys julkisena keskusteluna ja osallistumisena. (Emt.). Tutkimuksessani julkisuusteoria palautuukin käyttäjälähtöisiin kysymyksiin, esimerkiksi kysymykseen siitä, onko kommentointi käyttäjien mielestä toimiva väylä julkiselle keskustelulle yhteisistä ja yhteiskunnallisista asioista.

Sosiologinen ja psykologinen sosiaalipsykologia

Sosiaalipsykologian tutkimuskohteeksi voidaan määritellä ja nimetä 1) kognitio/ajatukset/ajattelutavat, 2) emootiot/tunteet ja 3) käyttäytyminen/toiminta sekä 4) se, miten nämä muovautuvat sosiaalisesti/vuorovaikutuksessa (esim. Burr 2007; Greenwood 2004; Kuusela 2007a). Verkkouutisten kommentoijien tutkimuksen kannalta olennaista on, että kommentoinnissa on mitä suurimmassa määrin kyse juuri näistä seikoista eli ihmisten ajattelutavoista, tunteista ja käyttäytymisestä suhteessa sosiaalisesti määrittävään vuorovaikutustoimintaan ja toiminnalliseen kontekstiin. Sekä Vivien Burr (2007) että Pekka Kuusela (2007a) jakavat sosiaalipsykologian edelleen psykologiseen ja sosiologiseen sosiaalipsykologiaan. Kuuselan (2007a, 18–19) mukaan jälkimmäisen lähtökohtana on, että "[s]osiaalisen yhteisön normit, sosioliisaation kautta omaksuttu identiteetti ja toiminnan sosiaalinen konteksti säätelevät

sitä, miten yksilö toimii”. Tämä on tutkimukseni perusajatus. Tunnistamani käytännöt, motiivit ja asenteet eivät paikallistu vain yksilöllisen käyttäjän tasolle, vaan ne kuvaavat jotakin laajempaa. Yksilöllinen kommentoiva käyttäjä on aina tavalla tai toisella sosiaalinen, sosiaalisessa kontekstissa toimiva ja sosiaalisen toiminnan tuotos, haluaa sitä itse tunnistaa tai ei.

En silti hylkää käsitystä ihmisestä psykologisena olentona, jota ohjaavat yksilölliset motivaatiotekijät (Kuusela 2007b, 33; vrt. Burr 2007). Esimerkiksi Barnesin (2018) mukaan tietyt persoonallisuuden piirteet voivat ruokkia tietynlaisia motivaatioita, riippumatta kommentoinnin sosiaalisesta kontekstista. Kahden erilaisen ihmiskäsityksen merkitys korostuukin motiivien tarkastelussa. Yhtäältä aineistoistani on mahdollista tunnistaa käyttäjien yksilöllisiä eroja esimerkiksi siinä, missä määrin heitä ohjaa sisäinen tarve olla yhteydessä muihin ihmisiin (ks. sosiaalinen vuorovaikutus). Toisaalta monet motiiveista ovat luonteeltaan hyvin sosiaalisia: niitä ohjaavat normit ja toiminnan sosiaalinen konteksti. Lisäksi osassa käyttäjien asenteista näkyy sosiaalipsykologiasta kumpuava ero yksilölliseen ja sosiaaliseen. Esimerkiksi uskomukset voivat olla luonteeltaan yksilöllisiä tai sosiaalisia (Kuusela 2007b, 30).

Tämä kokonaisuus heijastuu tutkimusasetelmaani (ks. kuvio 1). Tarkastelen analyysissäni 1) käyttäjien toimintaa eli käytäntöjä, 2) käyttäjien yksilöllisiä motiiveja, jotka voivat kummuta persoonallisuuden piirteistä tai sosiaalisista lähtökohdista, sekä 3) käyttäjien asenteita, jotka kokoavat yhteen tietoja, näkemyksiä ja kokemuksia. Hyödynnän siis sekä psykologisen että sosiologisen sosiaalipsykologian ihmiskäsityksiä näiden osa-alueiden ymmärtämisessä. Pääpaino on sosiologisessa lähestymistavassa eli sosiaalisen merkityksessä kommentoivien käyttäjien toiminnassa, motiiveissa ja asenteissa.

Se, että kommentti toimintana kohdistuu toiseen ihmiseen tai tahoon, ei itsessään tee toiminnasta sosiaalista. Kuuselan (2007b, 30) mukaan sosiaalipsykologiassa on erilaisia näkemyksiä siitä, mitä sosiaalisuus oikeastaan on: 1) toisten yksilöiden todellinen, kuviteltu tai oletettu läsnäolo sosiaalisissa tilanteissa, 2) toisia yksilöitä koskeva kognitio ja 3) sosiaalisuus yhteisön sääntörakenteisiin, normeihin ja sosiaalisen yhteisön sisäiseen roolijärjestelmään perustuvana (emt., 35). Mielestäni näistä jokainen tarjoaa kiinnostavan tulokulman kommentointi-ilmion ja sen sosiaalisen luonteen ymmärtämiseen, ja kaikki erilaiset lähtökohdat ovat läsnä analyysissäni. Pysin ymmärtämään oletettujen muiden, muita koskevien kognitioiden ja sosiaalisten normien merkitystä käyttäjien omissa kuvauksissa kommentoinnista.

Ensinnäkin kommentoinnin toiminnallisen ytimen muodostaa ajatus kommenttien oletetusta kuulijakunnasta (Kangaspunta 2020). Kommentoijien toimintaa ohjaa muiden ihmisten läsnäolo tai vain pelkkä oletus heidän olemassaolostaan. Riippumatta kommentin sisällöstä jokainen kommentti on tavalla tai toisella suunnattu jollekin olemassa olevalle tai oletetulle taholle, joko varsin suoraan ja konkreettisesti tai hyvin implisiittisesti, monologisena kommenttina kuvitelluille ”muille” (Kangaspunta 2016). Verkkovälitteisen ja julkisen luonteensa takia verkkouutisten kommentointi ei ole koskaan päämääriltään hiljaista yksinpuhelua, vaikka käytännössä yksittäinen kommentti voikin jäädä vaille vastakaikua. Käyttäjän näkökulmasta kommentointi

edustaa näin ollen aina jonkinasteista vuorovaikutusta tai vähintään vuorovaikutuspyrkimystä.

Toiseksi kommentointia ohjaa eri tavoin se, mitä käyttäjä tietää tai ajattelee muista. Tämä tulee aineistoissani monin tavoin esille. Kiinnostavaa on, että analyysin perusteella tietoa ja/tai näkemyksiä muista muodostavat ja rakentavat erilaiset tunteita herättävät kokemukset eli emootiot ja kognitio ovat tiiviissä vuoropuhelussa. Kokemusten kautta muodostuu muihin kommentoijiin liittyviä asenteita, esimerkiksi oletus siitä, että tietty yliedustettu ryhmä tuottaa negatiivisiksi tulkittuja kommentteja.

Kuuselan (2007b, 35) mukaan viimeisin sosiaalisuuden määritelmistä viittaa siihen, että ”yksilöiden välillä vallitsee heidän toimintaansa ohjaava normatiivinen maailma, jolla on myös yhteiskunnallinen, historiallinen ja kulttuurinen alkuperä”. Kolmanneksi kommentoinnin kannalta olennaista onkin ajatus siitä, että ”ihmisen käyttäytymistä ei ole mahdollista selittää yksin yksilötasoisilla motivaatiotekijöillä, vaan nämä sosiaaliset normit säätelevät sitä, mitä me teemme tai mitä me emme tee” (emt.). Tutkimukseeni osallistuneet käyttäjät ovat jokseenkin yksimielisiä tietyistä kommentoinnin kriteereistä eli siitä, mitä kommentteissa saa ja ei saa tehdä, ja silti erimielisiä siitä, miten nämä säännöt pitäisi tarkemmin määritellä tai mikä niiden painoarvo on. Onkin ilmeistä, etteivät kaikki käyttäjät suhtaudu sosiaalisiin normeihin samalla tavalla (Sohn ym. 2018). Normatiivinen maailma on silti kommentoinnissa vahvasti läsnä, jopa silloin, kun käyttäjä toimii tietoisesti oletettujen normien vastaisesti.

Kahden tieteenalan lähtökohdat yhdessä

Sosiaalipsykologiassa kiinnostus on yksinkertaistettuna sekä yksilössä että häntä ympäröivässä sosiaalisessa kontekstissa. Tällä asetelmalla on merkitystä kommentoijien ja kommentointi-ilmion tarkastelussa. Kommenteissa muodostuvaa vuorovaikutusta leimaa ajatus siitä, että muilla on merkitystä. Vaikka kommentointia on kritisoitu siitä, ettei se välttämättä edusta erityisen toimivaa keskustelua tai vuorovaikutuksen muotoa, käyttäjien toiminnassa heijastuu toistuvasti sosiaalipsykologiassa tunnistettu sosiaalinen pyrkimys mukauttaa ja sovittaa omaa toimintaa muiden toimintaan (ks. Burr 2007, 147). Tämä vuorovaikutuksen taso on osa yksilön ja yhteiskunnan välistä suhdetta, jota Burr (2007, 156) kutsuu ”dialektiseksi prosessiksi”. Kyse on siitä, että voimme samanaikaisesti tunnistaa käyttäjän yksilönä eli toimijana, ”joka koko ajan aktiivisesti rakentaa sosiaalista maailmaa” (emt.), ja yhteiskunnan jäsenenä, joka on väistämättä tiettyjen normien ja rajoitusten kohteena.

Sosiaalipsykologian tutkimukset voidaankin jakaa selitystasoihin (Doise 1982; Doise ja Valentim 2015; Matikainen 2008), jotka kuvaavat yksinkertaistettuna sitä, mille tasolle tutkimuksen selitys ihmisen toiminnasta paikallistuu (sosiaalipsykologian kontekstissa). Tasot ilmentävät sitä, mistä perspektiivistä ja lähtökohdista ihmisiä kulloinkin tarkastellaan ja pyritään ymmärtämään. Willem Doisen ja Joaquim Va-

lemtimin (2015, 809) mukaan sosiaalipsykologian tutkimuskentältä voidaan erottaa toisiinsa kytkeytyvät 1) yksilönsisäinen (*intraindividual*) taso, 2) yksilöiden välinen tai tilanteiden (*interindividual/situational*) taso, 3) positioiden (*positional*) taso ja 4) ideologinen (*ideological*) taso (vrt. Matikainen 2008, 25).⁵ Janne Matikainen (2008) on hyödyntänyt jakoa myös sosiaalisen median tutkimusten ryhmittelyssä.

(1) Doisen ja Valentimin (2015, 899) mukaan yksilönsisäisellä tasolla sosiaalipsykologian tutkimuksen kohteena ovat yksilöiden tulkinnot omasta ympäristöstään ja tähän ympäristöön kohdistuva käytös, mutta ei vielä varsinainen vuorovaikutus yksilön ja ympäristön välillä. Tällaiset tutkimukset keskittyvät ”kognitiivisiin ja motivoiviin prosesseihin, joita ihmiset omaksuvat, kun he jäsentävät kokemuksiaan [sosiaalisesta ympäristöstä]”⁶ (emt.). Matikaisen (2008, 25) mukaan yksilönsisäinen taso kuvaa sosiaalisen median sosiaalisuuden tarkastelussa käyttäjien osallistumismotiiveja eli sitä, ”mikä motivoi [käyttäjien] sosiaaliseen mediaan ja verkkoyhteisöihin osallistumista”, ja edelleen sitä, kuinka yksilöllisiä tai sosiaalisia motiivit ovat.

(2) Doisen ja Valentimin (2015, 809) mukaan toisen selitystason tutkimukset pyrkivät selvittämään esimerkiksi sitä, ”miten kognitiiviset prosessit sulautuvat tai kehittyvät erityyppisissä yksilöiden välisissä yhteenliittymissä”.⁷ Tutkimuskohteena ovat usein yksilöiden ja tilanteiden väliset prosessit, joita edelleen selittävät useimmiten erilaiset vuorovaikutussysteemit (emt.). Matikaisen (2008, 25) mukaan sosiaalisen median kontekstissa tämä yksilöiden välinen taso kiinnittää huomiota ”yksilöiden väliseen viestintään ja vuorovaikutukseen”. (3) Matikainen (2008, 25) käyttää mallinsa seuraavasta eli kolmannesta tasosta nimitystä asemien ja ryhmien välisten suhteiden taso, joka sosiaalisen median kontekstissa kiinnittää huomiota verkkoyhteisöllisyyteen. Doise ja Valentim (2015, 809) puhuvat positionaalisesta selitystasosta, jolla analyysi keskittyy yksilöiden positiioihin ja sosiaalisiin kategorioihin vallitsevassa sosiaalisessa viitekehityksessä.

(4) Doise ja Valentim (2015, 809) viittaavat mallinsa neljänteen selitystasoon yksinomaan ideologisena, ja tutkimuksen kohteena ovat ideologioiden lisäksi uskomusjärjestelmät, sosiaaliset representaatiot ja normit, kulloisenkin yhteiskunnan piirteet. Matikainen (2008, 25) pyrkii puolestaan tarkastelemaan niin sanotun ideologisen ja joukkojen tason avulla sitä, miten joukkojen psykologian tutkimus avaa yleisön roolin muutosta sosiaalisen median kontekstissa.

Koen tämän jaottelun tietyiltä osin hyödyllisenä kommentoijiin kohdistuvan tutkimuksen ja erilaisten tutkimusperinteiden lähtökohtien yhdistämisessä (ks. taulukko 1). Lähden tutkimuksessani kuitenkin liikkeelle siitä oletuksesta, ettei verkkouutisten kommentointia tutkimukseni kokonaisvaltaisen tavoitteen mittakaavassa voi ymmärtää vain yhtä tasoa, esimerkiksi yksilön toimintaa, tarkastelemalla. Vaikka

⁵ Doise ja Valentim (2015, 900) ovat myös ehdottaneet täydentäviä tasoja kumpaankin päähän; neurologinen taso, joka kiinnittää huomiota aivojen ’sosiaalisuuteen’, ja yhteiskuntien välinen taso (*intersocietal*), jolle suuntautunut tutkimus ei tarkastele ainoastaan yhteiskunnallisia arvoja ja uskomuksia, vaan jotakin globaalia yhteiskuntien rajoja ylittävää ja yhteiskuntia yhdistävää ihmisten suhteita määrittävää normatiivista kehystä.

⁶ Kirjoittajan oma suomennos.

⁷ Kirjoittajan oma suomennos.

verkkouutisten kommentointi onkin konkreettisella tasolla yksittäisten käyttäjien toimintaa – kommenttien kirjoittamista – kyse on myös mitä suuremmassa määrin vuorovaikutuksesta muiden käyttäjien kanssa ja laajemmasta yhteiskunnallisesta osallistumisesta.

Kirjaimellisesti tarkasteltuna tutkimukseni toki asettuu Doisen ja Valentimin määrittelemälle yksilön tasolle. Aineistoni edustaa yksilöiden tulkintoja ja kuvauksia heidän omasta ympäristöstään ja toiminnastaan. On kuitenkin mahdollista ajatella, että aineistoni tarjoaa viitteitä näiden yksilöiden välisestä vuorovaikutuksesta, yksilöiden erilaisista asemista ja tunnistetuista ryhmistä, yksilöiden ideologisista lähtökohdista ja niiden merkityksestä sekä sosiaalisista normeista. Tämän perusteella olen muodostanut ymmärrykseni kolmesta käyttäjälähtöisestä tarkastelutasosta, jotka ryhmittelevät verkkouutisten kommentoijien tutkimuksen ja sosiaalipsykologisen lähtökohdan keskeisiä kysymyksiä ja teemoja (taulukko 1). Nämä tasot ovat 1) *käyttäjä yksilönä*, 2) *käyttäjä vuorovaikutustilanteessa* ja 3) *käyttäjä suhteessa yhteiskuntaan*.

Tutkimukseni lähtökohdat on edelleen mahdollista asemoida näille tarkastelutasoille. Yksilön tasolla tarkasteluni kohteena ovat kommentoivan käyttäjän yksilöllinen toiminta ja käsitys tästä toiminnasta. Vuorovaikutustilanteen tasolla tarkasteluni kohteena ovat yksilön oma toiminta osana laajempaa toiminnallista ja tilanteellista kokonaisuutta sekä käsitykset muiden toiminnasta ja muista käyttäjistä. Esimerkiksi Kuuselan (2007a, 15) mukaan vuorovaikutus pitää sisällään ajatuksen siitä, että yksilöt vaikuttavat toisten yksilöiden toimintaan omalla toiminnallaan ja tulevat vastavuoroisesti vaikutetuiksi. Yhteiskunnan tasolla tarkastelen käyttäjien kuvauksia kommentoinnista yhteiskunnallisena ilmiönä, toimintana ja julkisen keskustelun muotona, jota ohjaavat sosiaalisesti määrittyvät normit. Kuvaan varsinaisen tutkimusasetelmani tarkemmin seuraavassa alaluvussa.

Taulukko 1. Aikaisempi tutkimus suhteessa tutkimusasetelmaan.

	Erilaiset tutkimusperinteet ja niiden kysymyksenasettelut			
	verkko uutisten kommentoinnin käyttäjälähtöisen tutkimuksen keskeiset teemat ja kysymykset	journalismin (ja verkko uutisten) tutkimuksen keskeiset teemat ja kysymykset	julkisen osallistumisen keskeiset teemat ja kysymykset	soσιαalipsykologian kannalta keskeiset teemat ja kysymykset
käyttäjä yksilönä	<ul style="list-style-type: none"> • persoonallisuus • yksilölliset käytännöt • yksilölliset syyt ja sisäiset motiivit • yksilölliset asenteet 	<ul style="list-style-type: none"> • käyttäjä yksilöllisenä yleisön edustajana 	<ul style="list-style-type: none"> • käyttäjä kansalaisena 	<ul style="list-style-type: none"> • yksilön taso • toimijuus • sisäiset motiivit • kognitiiviset prosessit
käyttäjä vuorovaikutus-tilanteessa	<ul style="list-style-type: none"> • muiden käyttäjien vaikutus yksilöön • vuorovaikutustilanteesta kumpuavat käytännöt • vuorovaikutustilanteeseen liittyvät syyt ja motiivit • vuorovaikutustilanteeseen liittyvät asenteet 	<ul style="list-style-type: none"> • käyttäjä rajoitusten kohteena • käyttäjä kommentointimahdollisuuden hyödyntäjänä, osallistamisen kohteena, yleisöön kuuluvana • muiden kommentoijien vaikutus käyttäjän käsitykseen uutisista ja mediasta 		<ul style="list-style-type: none"> • yksilöiden välinen ja tilanteiden taso: • vuorovaikutus-systeemit • sosiaalisuus • vuorovaikutustilanteet • positioiden taso: • positiot ja sosiaaliset asemat • muihin liittyvät asenteet
	<ul style="list-style-type: none"> • yksilölliset käytännöt suhteessa muihin käyttäjiin, uutisiin ja/tai journalisteihin • alustojen teknologiset ominaisuudet vuorovaikutuksen ohjaajana • kommentoinnin rajoittaminen vuorovaikutuksen ohjaajana • Millaista vuorovaikutusta? 			<ul style="list-style-type: none"> • ideologinen taso suhteessa vuorovaikutukseen ja yhteiskuntaan: • vuorovaikutuksen normit ja säännöt • yksilö samanaikaisesti sääntöjen alaisena ja sosiaalisen normiston aktiivisena muovaajana
	<ul style="list-style-type: none"> • yksilöllinen näkemys hyvästä keskustelusta • median näkemys hyvästä kommentoinnista • yhteiskunnallinen/kulttuurinen/sosiaalinen jaettu näkemys hyvästä julkisesta keskustelusta • normatiivinen näkemys julkisen keskustelun kriteereistä 			<ul style="list-style-type: none"> • ideologinen taso: • yhteiskunnalliset käsitykset ja uskomukset • jaetut arvot ja normit • jaetut ideologiat
käyttäjä suhteessa yhteiskuntaan	<ul style="list-style-type: none"> • yhteiskunnallisesti virityneet käytännöt • yhteiskuntaan liittyvät syyt ja motiivit • yksilöllinen suhde sosiaalisiin normeihin • yksilöllinen sosiokulttuurinen konteksti • käyttäjille keskeiset julkisen osallistumisen kysymykset (asenteet): • kommentoinnin arvostus • usko kommentoinnin vaikutuksiin • kommentoinnin laatu • halu/haluttomuus rajoittaa kommentointia 	<ul style="list-style-type: none"> • verkko uutisten kommentointi omanlaisenaan julkisena ja yhteiskunnallisena keskusteluareenana • verkko uutisten yhteiskunnallinen konteksti (esim. valtakunnallinen, paikallinen) 	<ul style="list-style-type: none"> • käyttäjille keskeiset julkisen osallistumisen kysymykset: • kommentoinnin arvostus • usko kommentoinnin vaikutuksiin • kommentoinnin laatu • halu/haluttomuus rajoittaa kommentointia 	
	<ul style="list-style-type: none"> • kommentointi julkisena osallistumisena ja julkisena keskusteluna 			

3

Tutkimusasetelma: tarkastelun kohteena käyttäjien käytännöt, motiivit ja asenteet

Tutkimukseni pyrki kokoamaan empiirisiä havaintoja verkkouutisia kommentoivista käyttäjistä edellä kuvattujen kahden erilaisen tutkimusperinteen tarjoamissa tarkastelukeyksissä. Käsitän tutkimani ihmisryhmän ennen kaikkea *käyttäjiksi*, koska käyttäisyys ilmentää parhaiten sellaista monipuolista toimijaroolien kirjoa, jossa verkkoa käytetään erilaisiin tarkoituksiin. *Kommentoiva käyttäjä* -sanapari puolestaan rajaa tutkimukseni kohteeksi ne käyttäjät, jotka ylipäätään osallistuvat kommenttien kautta uutisista käytäviin verkkovälitteisiin keskusteluihin. Viitataan heihin myös kommentoijina, mutta huomionarvoista on, että kommentoija viittaa lähtökohtaisesti kommentoivaan käyttäjään, eli tietyn toiminnan kautta määrittyvään rooliin. Kun käyttäjä lukee kommentteja, hän ei ole kommentoija, vaikka voi hetken päästä tähän toimijarooliin asettua. En viittaa kommentoiviin käyttäjiin mediasisältöjen yleisönä tai lukijoina, vaikka usein kommentointia edeltää esimerkiksi uutisen lukeminen ja kommentti voidaan kirjoittaa ikään kuin yleisön edustajan roolissa. Mielestäni yleisö ei tavoita sitä toiminnallista roolia, jota verkkouutisten kommentointi käyttäjälähtöisenä toimintana edustaa.

Kommentoinnissa on sekä mediatutkimuksen että sosiaalipsykologian lähtökohdista tarkasteltuna kyse varsin moniulotteisesta sekä monin tavoin kerrostuvasta ja limittyvästä kokonaisuudesta (taulukko 1). Tämän kokonaisuuden hahmottaminen ja mielekäs palastelu edellyttää ilmiön ja tehtyjen havaintojen ryhmittelyä. Muodostamani tutkimusasetelma (kuvio 1) ponnistaa edellä kuvatuista mediatutkimuksen ja sosiaalipsykologian lähtökohdista, mutta kyse on myös aineistolähtöisestä ratkaisusta. Aineistoistani erottui analyysin edetessä selvästi kolme toisiinsa kytkeytyvää osa-aluetta. Käyttäjät kuvasivat 1) omaa konkreettista toimintaansa: mitä, missä, milloin ja miten he kommentoivat ja mikä heidän kommentointiinsa vaikuttaa, 2) erilaisia syitä, perusteluita ja tavoitteita, joita he tunnistivat toimintansa taustalla: miksi ja millaisissa tilanteissa he kommentoivat, sekä 3) laajan kirjon erilaisia näkemyksiä, uskomuksia ja asenteita kommentointi-ilmiöön liittyen: mitä he kommentoinnista ajattelevat.

Käytännöt

Tarkoitan käytännöllä pääsääntöisesti jotakin vakiintunutta, käyttäjän kommentointia kuvaavaa toimintatapaa. Sisällytän käytäntöihin käyttäjien käyttäytymisen, käytöksen ja toiminnan yleisesti sekä erilaiset toimintamallit. Nämä eroavat siltä osin, että toimintamallit ovat ikään kuin selväpiirteisiä toiminnallisia kokonaisuuksia, jotka noudattavat tiettyä kaavaa tai järjestystä. Käyttäytyminen, käytös ja toiminta kuvaavat kommentointia yleisemmin. Yhteistä ja olennaista kaikkien osalta on se, että yksilö tiedostaa, tietää tai ymmärtää, mitä hän on tekemässä (ks. esim. Gallagher 2020), vaikka ei tiedostaisi syitä toimintansa taustalla.

Tarkoitan käyttäytymisellä (*behavior*) ihmisten toimintaa, joka on tavalla tai toisella (tunnepohjaista) reagoimista erilaisiin ärsykkeisiin. Tässä mielessä käyttäytyminen voi olla luonteeltaan osittain tiedostamatonta. Emme välttämättä huomaa käyttäytyvämme vaikkapa ärsyyntyneesti. Burrin (2007, 36) mukaan sosiaalipsykologia lähestyy käyttäytymistä tällaisista lähtökohdista: ”käyttäytymisemme ei ole selkeästi suunniteltua ja yksioikoista”. Tutkimuksessani aineistot edustavat kuitenkin käyttäjien omia kuvauksia heidän omasta toiminnastaan. Viittaukset käyttäytymiseen ovat pääsääntöisesti oman toiminnan reflektointia ja tunnistamista, siis tietoista, mutta jokseenkin satunnaista käyttäytymistilanteiden peilaamista. Käytäntöjen näkökulmasta käyttäytyminen viittaa esimerkiksi siihen, että käyttäjä tunnistaa käyttäytävänsä rennosti tietyillä alustoilla ja vähemmän rennosti toisilla.

Käytöksellä (*manner*) tarkoitan sosiaalisiin normeihin peilautuvaa toimintaa, ikään kuin toivottua käyttäytymisen tapaa. Käytöstä ilmentävät ennen kaikkea erilaiset käytöstavat, mikä tarkoittaa kommentoinnin tasolla normeihin tai sääntöihin kytkeytyvää ja toivottua kommentoinnin tapaa ja tyyliä. Käyttäjät esimerkiksi peilaavat oman toimintansa tapaa ja tyyliä johonkin oletettuun normiin tai kriteeriin ja arvioivat toisaalta myös muita käyttäjiä samoin perustein. Käytäntöjen tasolla kyse on siitä, että kommentoijat tunnistavat tai olettavat tunnistavansa yhtäältä oman käytöksensä piirteet suhteessa oletettuihin käytöstapoihin ja toisaalta yleisen käsityksen normienmukaisesta käytöksestä. Käytöstavat ovat kuitenkin kulttuurisidonnaisia ja kommentoinnin kontekstissa jopa alustasidonnaisia. Käyttäjät voivat olettaa yhdellä alustalla hyvinkin tiukkaa kohteloiden ja sivistyneiden käytöstapojen noudattamista, vaikka he sallivat toisella alustalla jopa päinvastaisen käytöksen.

Toiminta (*action*) viittaa tutkimuksessani yleisesti tekemiseen. Kommentointi on aina toimintaa, ja siihen liittyy käyttäjien toimijuus. Kuuselan (2007b, 34) mukaan ”ihmisen toimijuudella (*agency*) tarkoitetaan yleisessä mielessä sitä, että me olemme päämääriin suuntautuneita, aktiivisia olentoja”. Tämä käsitys toimijuudesta yhdistää toiminnan ja motiivit. Kyse ei ole kuitenkaan tautologisesta ajatuksesta kommentointi = toiminta. Sen sijaan kommentointi pitää sisällään erilaista toimintaa ja siihen kytkeytyy erilaista toimintaa. Käyttäjät esimerkiksi kuvasivat vastaavansa muille käyttäjille tietyllä tavalla (esim. asiallisesti), mutta vain tietyissä tilanteissa (esim. silloin kun kommentti kohdistuu omaan kommenttiin). He siis toimivat kommentoijina (toimijuus) jollakin tavalla ja tätä toimintaa ohjaavat erilaiset päämäärät (motiivit),

esimerkiksi pyrkimys ylläpitää asiallista keskustelua. Toimijuus ei kuitenkaan rajoitu vain tällaisiin osa-alueisiin, vaan se liittyy myös esimerkiksi alustojen valintaan.

Nämä kolme osa-alueetta (käyttäytyminen, käytös, toiminta) muodostavat aineistojeni perusteella kokonaisuuden, josta on usein tarpeetonta lähteä erottelemaan vaikkapa käytöstä ja toimintaa. Näin on esimerkiksi silloin, kun kommentoija kertoo kommentoivansa muita käyttäjiä asiallisesti: kyse on sekä normien mukaisesta käytöksestä että toiminnasta. Erotan kuitenkin tarkastelun kohteena niin sanotut vakiintuneet toimintamallit, joilla tarkoitan tiettyä systemaattista ja vakiintunutta toiminnan muotoa. Yksi tyypillinen toimintamalli on esimerkiksi muille käyttäjille vastaaminen tai sen välttäminen. Tunnistin aikaisemmassa tutkimuksessani (Kangaspunta 2018a) ne käyttäjät, jotka suosivat ainoastaan muiden kommentteihin vastaamista (vastaustyökälun avulla). Heidän vastakohtanaan ovat niin sanottuja ensimmäisen tason kommentteja kirjoittavat käyttäjät, jotka eivät koskaan vastaa muiden kommentteihin (emt.). Toimintamalliksi voidaan myös tulkita käyttäjän kuvaus siitä, että hän kommentoi aina asiallisesti, koska asiallisuus on vakiintunutta ja toimintaa hallitsevasti ohjaavaa. Tämä onkin toimintamallien kannalta olennaista. Toimintamallien merkitys käyttäjien kommentoinnissa voi olla hallitseva, rajaava ja ohjaava.

Vaikka käytännöt paikallistuvat usein yksittäisen käyttäjän toimintaan ja toimijuuteen eli yksilön tasolle (ks. taulukko 1), käytäntöjen kokonaisuutta ei ole tarpeen tarkastella irrallaan sosiaalisesta (sen kaikissa kolmessa merkityksessä). Käytännöt ovat mitä suuremmissa määrin vuorovaikutuksen ja yhteiskunnallisen kontekstin muovaamia.

Motiivit

Motiivit on yleensä ymmärretty tekijöiksi, jotka ohjaavat ihmisten toimintaa ja käyttäytymistä (esim. Bilsky 2006). Tältä pohjalta tulkitsem motiivit laajana kommentointitoimintaa ohjaavana ja selittävänä kokonaisuutena, joka pitää sisällään psykologias-ta tutut 1) sisäiset/sisäsyntyiset motiivit (ja motivaation), 2) vuorovaikutustilanteisiin kytkeytyvät perustelut ja syyt, sekä 3) yhteiskunnallisesti ja/tai yhteisöllisesti latautuneet päämäärät ja tavoitteet. Kaksi jälkimmäistä edustavat käyttäjään ulkopuolelta vaikuttavia tekijöitä ja motiiveja, jotka kumpuavat käyttäjän vuorovaikutuksesta ympäristönsä kanssa. Analyysin tasolla eron tekeminen on usein vaikeaa, sillä aineistoni eivät välttämättä tavoita esimerkiksi käyttäjän sisäisiä motiiveja kuin korkeintaan implisiittisesti. Motiivien kokonaisuus pyrkii joka tapauksessa vastaamaan kysymyksiin siitä, miksi käyttäjät kulloinkin kommentoivat, miksi he kommentoivat tietyllä tavalla ja niin edelleen.

Aikaisemmassa tutkimuksessani (Kangaspunta 2021) lähestyin motiiveja lähinnä ulkoisten tekijöiden kautta. Erotin toisistaan tilanteelliset syyt sekä näitä erilaisia syitä ja perusteluita kokoavat motiivit. Jos esimerkiksi toisen käyttäjän kommentti herättää tarpeen kritiikkiin ja vastauskommenttiin, syy on tilanteellinen. Kommen-

toimitoiminnan kokonaisuudessa tätä toimintaa ja toiminnan syytä näytti kuitenkin selittävän laajempi tarve korjata väärää tietoa ja/tai ei-toivottua käytöstä yhteiskunnallisen kokonaiskeskustelun tasolla. Tulkitsin tämän laajemman tarpeen edelleen yhdeksi kokonaismotiiviksi, joita tunnistin kyselyaineiston perusteella yhteensä kuusi (ks. kommentoinnin syyt ja motiivit; Kangaspunta 2021).

Motiiveihin liittyvä luku osoittaa, että vastaukset *miksi*-kysymyksiin ovat usein tällä tavalla kerrostuvia. Vaikka käyttäjää ohjaisi laajasti ajateltuna tietty kokonaismotiivi, yksittäisen kommentin kirjoittamista selittävät moninaiset yksittäiset ja toisiinsa kytkeytyvät tekijät. Lisäksi motiivit ovat kiinteässä vuorovaikutuksessa asenteiden kanssa (ks. seuraava alaluku). Esimerkiksi yhteiskunnallisen keskustelun motiivi heijastaa usein yhteiskunnallisesti määrittyviä arvoja ja normeja sekä ajatusta yhteiskunnallisesta (julkisesta) keskustelusta demokratialle välttämättömänä itseisarvona.

Analyyysini tukeutuu ennen kaikkea aikaisempaan mediatutkimukseen motiiveista, eikä tutkimukseni asetu suoraan vuoropuheluun psykologiasta tuttujen motiivi- ja motivaatioteorioiden⁸ kanssa. Näillä teorioilla on toki annettavaa käyttäjien toiminnan ymmärtämisessä. Motivaatio on tyyppillisesti jaettu ulkoiseen ja sisäiseen motivaatioon, ja motiiveja on tarkasteltu sisäinen-ulkoinen-jaottelun kautta. Sisäinen motivaatio on luonteeltaan proaktiivista eli käytännössä ihminen tekee asioita, jotka hän kokee mielekkäiksi tai jotka jollain tapaa innostavat häntä (Deci ja Ryan 1980). Kommentoinnin perimmäisiä syitä on helppo tarkastella tällaisesta perspektiivistä. Kommentointi koetaan tavalla tai toisella mielekkääksi tai mielihyvää tuottavaksi toiminnaksi, ”välillä tekee mieli kommentoida”. Niin sanottu itseohjautuvuusteoria erottaa edelleen kolme psykologista perustarvetta, jotka ohjaavat ihmisen sisäistä motivaatiota: autonomia/omaehtoisuus, kyvykkyys ja yhteys muihin ihmisiin (emt.). Myös nämä tarpeet ja niiden vaikutukset voidaan tunnistaa kommentointitoiminnasta. Esimerkiksi kommentoinnin rajoittaminen voi käyttäjien tulkinnassa rikkoa heidän kokemustaan autonomiasta, mikä heijastuu negatiivisesti käyttäjien kommentointiaktiivisuuteen (ks. esim. Løvlie ym. 2018) eli motivaatioon. Edelleen, kun käyttäjä osallistuu kommentteissa käytävään keskusteluun, häntä voi ohjata sisäinen pyrkimys kyvykkyuden kokemukseen (esim. asiantuntijaroolin ylläpitäminen; ks. Kangaspunta 2018a) tai oman kyvykkyuden parantaminen eli itsensä kehittämisen motiivi (ks. esim. Springer ym. 2015). Lisäksi kommentoinnin taustalla vaikuttanee myös inhimillinen tarve olla yhteydessä muihin ihmisiin ja esimerkiksi yhteenkuuluvuuden tunne.

Sisäinen-ulkoinen-jaottelussa toistuu edelleen ajatus siitä, että ulkoiset motiivit ja motivaatio tulkitaan riippuvaisiksi ympäristöstä. Lisäksi ulkoinen motivaatio nähdään usein reaktiivisena eli sitä ohjaa jokin ulkoinen palkkio tai rangaistus. (Deci ja Ryan 1980.) Yksinkertaisuudessaan tämä näkyy vaikkapa siinä, että kommentoijia motivoivat muiden positiiviset reaktiot. Ulkoinen palkkio voi myös olla kokemus yh-

⁸ Vaikka puhun tutkimuksessani yksinomaan motiiveista, niitä on pääsääntöisesti tarkasteltu tiiviissä yhteydessä motivaatioon. Yksinkertaistettuna motivaatiolla tarkoitetaan toiminnallista prosessia, jossa motiivi johtaa toimintaan. Motiivi on siis syy toiminnalle ja motivaatio yksilöstä kumpuava liikkeelle paneva voimavara. Tutkimukseni pääpaino on syissä, joita käyttäjät eksplisiittisesti ja implisiittisesti kuvaavat toimintansa taustalla.

teiskunnallisesta osallistumisesta. Kiinnostavaa on, että yksilön kokemus ulkoisesta palkkiosta tai rangaistuksesta on lähtökohdiltaan aina yksilöllinen ja yksilönsisäinen. Steven Reiss (2004) tulkitseekin kaikki ihmisen perusmotiivit sisäsyntyisiksi eli hylkää perinteisen jaon sisäiseen ja ulkoiseen motivaatioon, ja lähtökohta on tietyltä osin mielekäs kommentoivien käyttäjien tarkastelussa. Voidaan Reissia seurailleen ajatella, että kaikki kommentoinnin syyt ja motiivit ovat lopulta sisäsyntyisiä, mutta motiiveja erottaa se, mihin motiivin ”palkinto” paikallistuu ja millaista vuorovaikutusta se edellyttää. Esimerkiksi ajanvieton motiivi on lähtökohdiltaan jokseenkin yksilöllinen ja sen palkitsevuus on yksilön kokemuksessa. Korjaava motiivi voi sekin tuottaa palkitsevan yksilöllisen tunteen oikeassa olemisesta, mutta käyttäjien näkökulmasta palkitsevaa voi myös olla tiedon oikeellisuus tai sääntöjen ylläpitäminen eli yksilön ulkopuolelle sijoittuvat seikat (vrt. Reiss 2004).⁹

Asenteet

Asenteet muodostavat tutkimukseni merkittävimmän kokonaisuuden. Kuusela (2007c, 198) kuvaa sosiaalipsykologista käsitystä asenteesta seuraavasti: ”Opittu, suhteellisen kestävä taipumus suhtautua tiettyihin henkilöihin tai asioihin tietyllä tavalla. Asenteet rakentuvat arvojen pohjalta.” Ymmärrän asenteet vastaavalla tavalla josain määrin vakiintuneiksi tai vallitseviksi tavoiksi suhtautua asioihin. Burrin (2007, 33) mukaan asenteet ymmärrettiin sosiaalipsykologiassa alun perin sosiaalisina eli ikään kuin yhteisinä kulttuurisina käsityksinä asioista. Sittemmin asenteet on nähty yksilöllisenä eli ne ilmentävät jotakin luonteenomaista ihmisen tavalle ajatella asioita.

Asenteita pidettiin aiemmin taipumuksena reagoida johonkin asiaan tai asioihin [...] tietyillä tavoilla. Näihin reaktioihin sisältyivät ajatuksemme, tunteemme ja käyttäytymisemme. Tällöin oltiin jo varsin etäällä aiempien sosiaalipsykologien käyttämästä sosiaalisten asenteiden käsitteestä [...]. Mutta nykyisin käsitteellä ’asenne’ viitataan todennäköisesti yleiseen arvotavaan mielipiteeseemme jostakin asiasta – siihen, missä määrin pidämme sitä hyvänä tai pahana, tai siihen, miten paljon pidämme tai emme pidä siitä. (Burr 2007, 143.)

Kiinnostavaa on, että aineistoissani asenteet ilmenevät molemmissa merkityksissään (sosiaalisina ja yksilöllisinä). Luen asenteiden kokonaisuuteen mukaan kaiken, mitä käyttäjät kommentointiin liittyen ajattelevat tai kuvaavat ajattelevansa. Tässä mielessä ymmärrykseni asenteesta tulee lähelle kognition määritelmää, sillä Kuuselan (2007c, 202) mukaan kognitiolla tarkoitetaan ”tietoa, uskomuksia tai ajatuksia,

⁹ Reiss (2004) listaa 16 sisäistä perustarvetta (*basic desires*), kuten valta, riippumattomuus, uteliaisuus, oppiminen ja tiedon itseisarvo, järjestys, kunnia, idealismi ja sosiaaliset kontaktit.

joita ihmisellä on itsestään tai sosiaalisesta ympäristöstään”. Aineistoni kuitenkin osoittaa, että käyttäjien kuvauksissa on kyse jostakin asenteilla tunnusomaisesta – vakiintuneesta suhtautumisesta, ei niinkään tiedosta. Lisäksi asenteiden taustalla vaikuttavat tai niissä tulevat näkyviksi erilaiset arvot ja normit eli näkemys siitä, millainen jonkin asian pitäisi olla. Asenne kuvastaa useimmiten jonkinlaista arvottamista yksinkertaisella akselilla hyvä–huono. Tältä pohjalta jaan asenteet karkeasti seuraavasti: 1) ennako-oletukset, 2) näkemykset, käsitykset ja uskomukset sekä 3) normit, arvot ja ideologiat.

Ymmärrän ennako-oletukset kahtalaisesti. Yhtäältä ne ovat käyttäjien ennalta soveltamia yleistyksiä ja yleisiä näkemyksiä jostakin kommentointiin liittyvästä seikasta eli luonteeltaan sosiaalisia. Kommentoinnin voidaan esimerkiksi olettaa jo ennalta olevan tietynlaista tietyillä alustoilla, koska tällainen käsitys on yleisesti vallitseva. Tältä osin ennako-oletus voi joskus muistuttaa ennakkoluuloa eli sillä ei ole välttämättä todellisuus pohjaa. Esimerkiksi Kuuselan (2007c, 200) mukaan ennakkoluulot ovat ”toiseen sosiaaliseen ryhmään kohdistuvia vääristyneitä näkemyksiä”. Kommentoijien näkemykset muista käyttäjistä tai vaikkapa toimittajista voivat olla luonteeltaan myös tällaisia. Toisaalta ennako-oletukset pohjautuvat usein käyttäjien omiin kokemuksiin ja tässä mielessä ne ovat luonteeltaan yksilöllisiä. Kommentoinnin voidaan olettaa jo ennalta olevan tietynlaista tietyillä alustoilla, koska käyttäjillä on keskusteluista henkilökohtaisia kokemuksia. Silti myös yksilölliset kokemukset voivat ylläpitää tai tuottaa ennakkoluuloja.

Näkemykset, käsitykset ja uskomukset ovat tietenkin ennako-oletusten perusta. Ne edustavat yleisesti erilaisia ajattelutapoja, joita käyttäjillä kommentointiin liittyen on: ”kommentointi on mielestäni kielellisesti huonotasoista”, ”kommentointi on mielestäni tärkeä kanava kansalaiskeskustelulle” tai ”kommentoijissa ovat yliedustettuina äärioikeistolaiset”. Ne myös muuttuvat ja muovautuvat erityisesti yksilöllisten kokemusten myötä: ”kommentointi on mielestäni muuttunut aggressiivisemmäksi”. Kuuselan (2007b, 30) mukaan uskomukset voivatkin olla yksilöllisiä tai sosiaalisia. Yksilölliset uskomukset muodostuvat ”yksilöllisen päättelyn pohjalta” (emt.). Sosiaalinen uskomus tai näkemys on puolestaan tunnusomainen tietyille ryhmälle (emt.). Aineistoni kohdalla ero on usein vaikeasti tavoitettavissa. Vaikka joku asenne näyttäisi yhdistävän käyttäjiä, on vaikea sanoa, missä määrin yksilöllinen päättely ja sosiaalisuus tulevat siinä näkyviksi.

Käyttäjien näkemykset, käsitykset ja uskomukset heijastavat edelleen tietynlaisia asioiden arvottamista. Näkemys siitä, miksi kommentointi käyttäjän mielestä on tasoltaan huonoa tai miksi kommenttien huono kielellinen taso on merkittävä negatiivinen seikka, heijastaa jotakin tätä käsitystä laajempaa. Asenteiden taustalla vaikuttavat siis erilaiset arvot, normit ja ideologiat (esim. Kuusela 2007c, 198). Ne ovat usein luonteeltaan vahvasti sosiaalisia ja jaettuja, mutta niissä on myös yksilöllinen puolensa. Lisäksi ne eroavat toisistaan tietyiltä osin.

Arvot kuvaavat sitä, mitä käyttäjät yksilöinä ja laajemmin yhteiskunnan jäseninä pitävät tärkeänä ja arvokkaana. Yksilöllisellä tasolla käyttäjää voi ohjata esimerkiksi muiden kunnioittaminen keskeisenä arvona. Jaettuja arvoja voivat puolestaan olla

yhteiskunnallisen keskustelun itseisarvo ja oikean tiedon arvo. Normit ovat sen sijaan toimintaa ohjaavia sääntöjä (emt., 206). Ne ovat varsinkin kommentoinnin kontekstissa luonteeltaan jaettuja, siis yhteisiä ja yhteiskunnallisia. Silti tutkimukseeni osallistuneet käyttäjät eroavat sen suhteen, kuinka tärkeinä he erilaisia yhteiskunnallisia normeja pitävät (vrt. Sohn ym. 2018), vaikkapa suhteessa kommentoinnin vapauteen (itseis)arvona. Kokonaisuutena arvot, normit ja niihin pohjautuvat asenteet voivat myös muodostaa ideologioita. Ymmärrän ideologian pelkistetysti vakiintuneena ja yhtenäisenä ihmisiin ja/tai asioihin liittyviä ajatuksia ja näkemyksiä yhdistävänä kokonaisuutena (ks. Burr 2007, 161; Kuusela 2007c, 201). Perinteisesti ideologia mielletään poliittisena – sosialismi, konservatismi ja liberalismi ovat kaikki ideologioita. Niiden toimintalogiikkaan kuuluu myös jotakin ideologialle tyypillistä: ne rajaavat ja ohjaavat ajattelua. Lisäksi ideologia pääsääntöisesti pohjaa jollekin ideaalille, siis arvoille. Kommentoinnissa erilaiset poliittiset ideologiat ovat tietenkin vahvasti läsnä. Käyttäjien asenteiden ymmärtämisen kannalta kiinnostavampia ovat kuitenkin kommentointitoimintaan liittyvät ideologiat, esimerkiksi verkon vapauden ideaali.

Tunteiden merkitys

Verkon ja verkkokeskusteluiden tutkimus on kiinnittänyt yhä kasvavaa huomiota siihen, mikä on tunteiden merkitys oikeastaan kaikessa verkkovälitteisessä toiminnassa. Osa tätä keskustelua on ollut kysymys tunteiden (emootioiden) ja affektien (sekä affektiivisuuden) erilaisista määritelmistä. Esimerkiksi Susanna Paasonen (2017, 42) ymmärtää affektit kehollisena kokemuksena: ”affekti on välitön, fyysinen ja edeltää tietoista erittelyä, nimeämistä tai tulkintaa”. Erotuksena tästä tunteilla eli emootioilla tarkoitetaan näiden tuntemusten nimeämistä ja tulkitsemista (emt.). Yksinkertaisesti ymmärrettynä tunne on kognitiivisesti tunnistettu ja affekti vielä tunnistamaton, fyysinen.

Tutkijat ovat toki tunnustaneet tämän eron tunnistamisen haastavuuden analyysin tasolla. Lisäksi osa tutkijoista on lähestynyt kysymystä tunteiden merkityksestä laveammin, ilman varsinaista erottelua affektin ja tunteen välillä (esim. Ahmed 2004; Wetherell 2012). Pitäydyn tutkimuksessani eräänlaisessa kompromississa. Yhtäältä ymmärrän tunteet jossain määrin tunnistetuiksi ja nimetyiksi. Koska aineistoni koostuu käyttäjien omista kuvauksista heidän omasta toiminnastaan ja näkemyksistään, kyse on pääsääntöisesti käyttäjien tunnistamista ja nimeämistä tunteista. Toisaalta vaikuttaa selvältä, että kommentoinnissa affektit eli käyttäjien välittömät reaktiot ja toiminnan laajempi affektiivisuus tulevat vähintäänkin piilevästi näkyviksi. Muutama tutkimukseeni osallistunut kuvasi esimerkiksi kommenttien lukemisesta aiheutuvia välittömiä reaktioita. Osa puolestaan kuvasi kommentoinnin koukuttavuutta eli affektiivisuutta, joka saa palaamaan kommenttien äärelle yhä uudestaan. Pyrin olemaan systemaattinen sen suhteen, mikäli tekemissäni huomioissa on kyse

selkeästi tunteista, affekteista vai molemmista. Käytän kuitenkin pääsääntöisesti käsitettä tunteet kuvaamaan kommentoinnin tunnistettua emotionaalista puolta.

Barnesin (2018, 118) mukaan tunteet ja affektit ovat usein kuskin paikalla eli ne ohjaavat kommentointia ja kommentoijien käytöstä. Kyse ei ole vain tunteisiin reagoimisesta, sillä tunteet ohjaavat myös tiedollisesti tai poliittisesti motivoitunutta toimintaa ja ylipäättään julkista osallistumista (ks. esim. Harju 2024). Juuri tunteisiin perustuva sitoutuminen (*engagement*) ja kommentointiin liittyvät affektiiviset käytännöt (*affective practices*, ks. myös Wetherell 2012) saavat käyttäjät palaamaan kommenttien äärelle ja osallistumaan itse (emt.). Lisäksi tunteet ja/tai affektit voivat koota ja sitoa yhteen ihmisryhmiä, *affektiivisia julkisoita*¹⁰ (*affective publics*), joiden toimintaa määrittää verkkovälitteinen julkinen osallistuminen (Papacharissi 2015). Barnesin (2018, 118) mukaan tunteiden merkitys läpäiseekin kommentoinnin yksilöstä kumpuava toimintana, jonka seuraukset paikallistuvat verkkovälitteisissä yhteisöissä.

Emotionaalinen ja affektiivinen panostuksemme [*investment*] ja käytöksemme tietyssä [verkkovälitteisessä] yhteisössä edesauttavat muokkaamaan yhteisön jaettuja normeja ja arvoja. Nämä yksilölliset tekijät vaikuttavat käytökseemme kommentoijina ja siksi myös yhteisöön, jossa kommentoimme. Kuitenkin, fyysinen [*offline*] maailmamme vaikuttaa siihen, millaisen affektiivisen panostuksen teemme. Jos meillä on aikaa ja olemme sopivassa paikassa, affektiivisen panostuksemme lopputuloksena voi olla kommentointi. (Barnes 2018, 118.)¹¹

Tunteet ja affektit sijoittuvat tutkimusasetelmassani (kuvio 1) osaksi käyttäjälähdeisiä tekijöitä, jotka vaikuttavat edelleen käytäntöihin, motiiveihin ja asenteisiin. Toisin sanoen, sijoitan tunteet ja affektit kommentoinnin ytimeen, koska kommentointi itsessään edustaa inhimillistä toimintaa. Emme yksinkertaisesti voi ymmärtää kommentoinnin käytäntöjä, motiiveja tai asenteita ilman tunteita. Tunteet ohjaavat ja merkityksellistävät käyttäjien toimintaa, toimivat konkreettisina syinä tai taustalla motiivien kautta sekä muokkaavat ja ylläpitävät asenteita. Kyselyni avoimissa vastauksissa, teemahaastatteluissa ja ryhmäkeskusteluissa nousi toistuvasti esille se, miten moninaisin tavoin tunteet sisältyvät kommentointiin. Kyse on yhtäältä hyvin konkreettisesta merkityksestä, esimerkiksi siitä, miten pelko tai huoli tunteina vaikuttavat yksittäisen käyttäjän toimintaan. Toisaalta tunteet ovat läsnä piilevästi. Ne sisältyvät esimerkiksi kuvauksiin siitä, miksi joku motiivi on käyttäjälle keskeinen, miksi tietty asenne muista kommentoijista korostuu, miksi käyttäjä arvostaa tietynlaista kommentointia ja niin edelleen.

En kuitenkaan keskity tässä teoksessa tunteisiin yksittäisenä temana tai tarkastelun kohteena, koska tällainen rajaus on kommentointi-ilmiön näkökulmasta tarpeeton ja keinotekoinen. Pysin silti tuomaan esille tunteiden roolia silloin, kun sitä on

¹⁰ Ymmärrän julkison ihmisryhmäksi, jota määrittää pyrkimys osallistua yhteiskunnalliseen keskusteluun yhteisistä asioista (ks. julkison käsitteestä tarkemmin Kangaspunta 2020).

¹¹ Kirjoittajan oma suomennos.

tarpeen korostaa. Lähtökohtanani on, että pääsääntöisesti tunteet ovat läsnä kaikissa käytännöissä, motiiveissa ja asenteissa – jopa silloin, kun käyttäjät ilmaisevat välttävää tunteisiin reagoimista tai kommentoivansa järkipäisesti.

Negatiiviset lieveilmiöt

Tarkoitan negatiivisilla lieveilmiöillä laveasti äärimmäisiä ei-toivotun toiminnan muotoja, joita käyttäjät ja tutkijat kommentoinnista tunnistavat. Ne eivät edusta yhtä käytäntöä, motiivia tai asennetta, vaan ne muodostavat tekijöiden kokonaisuuden, joka vaikuttaa kommentointi-ilmiöön kokonaisvaltaisesti ja jopa merkittävästi. Keskityn seuraavassa lyhyesti siihen, miten käyttäjien näkemys 1) antisosiaalisesta käyttäytymisestä ja käytöksestä sekä 2) trollaamisesta ja trolleista suhteutuu verkkokeskusteluiden kentän laajaan tutkimukseen aiheesta. Kommentointi-ilmiön kanalta on varsin kiinnostavaa, ettei oikeastaan kukaan tutkimukseeni osallistuneista kuvannut omaa toimintaansa etenkin antisosiaalisen käytöksen viitekehysessä. Silti tämä muiden käyttäjien negatiiviseksi tulkittu toiminta vaikuttaa, jopa erittäin vahvasti, isoon osaan kommentoivista käyttäjistä.

Antisosiaalinen käyttäytyminen ja käytös

Kuuselan (2007c, 205) mukaan sosiaalipsykologiassa niin sanotuksi prososiaaliseksi käyttäytymiseksi ymmärretään toimiminen ”yhteiskunnan kannalta myönteisten asioiden puolesta”. Antisosiaalinen käyttäytyminen on luonteeltaan kaikin tavoin tällaisen toiminnan vastakohta ja sosiaalisten normien vastaista. Mitä ja millaista antisosiaalisesti tulkittava käyttäytyminen sitten verkkokeskusteluiden ja kommentoinnin kontekstissa on? Käyttäjien kuvausten perusteella kyse on tietyiltä osin sekä käyttäytymisestä että käytöstavoista. Antisosiaalinen käyttäytyminen mielletään ikään kuin tunnepohjaiseksi ja reagoivaksi, esimerkiksi aggressiiviseksi reaktioksi toisen kommenttiin (vrt. niin sanottu liekehdintä, engl. *flaming*). Antisosiaalinen käytös kuvataan puolestaan tietoisempaan ja tahalliseen käytöstapojen ja normien mukaisen käytöksen vastaisena. Verkkokeskusteluiden ja kommentoinnin tutkimusten piirissä antisosiaaliseen käyttäytymiseen (*anti-social behavio[u]r*) viitataan pääsääntöisesti jälkimmäisessä merkityksessä. Käytän kuitenkin tässä tutkimuksessa pääsääntöisesti sanaparia *antisosiaalinen käytös*, ja viittaan sillä nimenomaisesti tietoiseen ja tahalliseen normien vastaiseen käytökseen. Puhun *antisosiaalisesta käyttäytymisestä*, kun käyttäjien kuvauksessa on kyse selkeästi esimerkiksi muiden kommentoijien reaktiivisesta käyttäytymisestä.

Barnesin (2018, 7–8) mukaan verkon kommentoijien antisosiaalinen käytös vaihtelee vakavuudeltaan epäkohteliaisuudesta (*impoliteness*) ja epäasiallisuudesta (*incivility*) trollaamiseen (*trolling*) ja liekehdintään (*flaming*) sekä edelleen äärimmäisiin muotoihin, kuten verkkovälitteiseen häirintään (*harassment*). Barnes (emt.) kuvaa tutkijoiden näkemyksiä näiden erilaisten antisosiaalisuuden muotojen olemuksesta

seuraavasti: Epäkohteliaisuus pitää sisällään käytöstapojen ja ”etikettien” vastaisen toiminnan, kuten nimittelyn, väheksynnän ja panettelun. Epäasiallisuus on muun muassa henkilöihin ja sosiaalisiin ryhmiin sekä arvoihin kohdistuvaa, demokratialle vahingollista ja hyökkäävää. Liekehdinnäksi on puolestaan nimetty vihamielinen, aggressiivinen ja solvaava kommentointi. Trollaaminen luetaan usein antisosiaalisen käytöksen piiriin, mutta se eroaa edellä kuvatuista erityisesti silloin, kun se on luonteeltaan hienovaraista. Trollaamisen tavoitteeksi tutkijat ovat tunnistanee keskusteluiden häiritsemisen ja konfliktien luomisen. Barnesin (emt.) mukaan tutkijat kuitenkin tulkitsevat, nimeävät ja rajaavat antisosiaalisen käytöksen erilaisia muotoja eri tavoin. Tutkimukseni kannalta ei olekaan olennaista pyrkiä luomaan jälleen uutta näkemystä siitä, miten erilaiset muodot pitäisi määritellä. Olen sen sijaan kiinnostunut siitä, millaisia erilaisia näkemyksiä käyttäjillä on antisosiaalisesta käytöksestä ja käyttäytymisestä. Selvää edelleen on, että erilaisilla antisosiaalisen toiminnan muodoilla on vaikutusta kommentointiin ja kommentoijiin.

Verkon on oletettu ja todettu lisäävän antisosiaalista käytöstä ja tekevän siitä aikaisempaa näkyvämpää. Verkkokeskusteluiden tutkimuksessa antisosiaalisen käytöksen syyksi on nähty esimerkiksi yksinkertaisesti verkkovälitteisyys eli käytännössä se, että verkossa sosiaaliset normit eivät ole yhtä vahvasti ja selkeästi läsnä (esim. Sun ja Shen 2021). Lisäksi verkkokeskusteluiden tutkimuksessa toistuu huomio siitä, että verkon nimettömyys lisää antisosiaalisuutta (esim. Chui 2014; Vainikka 2020). Silti osassa tutkimuksista on havaittu sukupuolten välisiä eroja antisosiaalisessa käytöksessä eli siinä, miten ihmiset suhtautuvat näihin normeihin (Barriga, Morrison, Liao ja Gibbs 2001). Toisin sanoen, antisosiaalisuutta selittävät tekijät ovat harvoin yksinomaan välineellisiä. Myös Rebecca Chui (2014) korostaa, ettei esimerkiksi nimettömyys yksin selitä antisosiaalisuutta – tarvitaan motiivi toimia antisosiaalisesti. Hän paikallistaa antisosiaalisuuden taustalta monimutkaisen kokonaisuuden, jossa vaikuttavat yksilön sosioekonominen tausta ja nimettömyyden koettu arvo, suhde muihin eli ryhmänormit, valitut alustat sekä muiden poliittisten ja sosiaalisten motiivien merkitys. Yhdessä nämä erilaiset tekijät vaikuttavat siihen, miten nimettömyys koetaan ja miten sitä hyödynnetään.

Ymmärrettävästi antisosiaaliseen käytökseen on usein etsitty vastausta tekniikasta eli erilaisista rajoituksista ja käyttäjien valvonnasta. Barnesin (2018, 121) mukaan tämä kuitenkin yksinkertaistaa ongelmaa liiaksi. Emme voi vain kieltää nimettömyyttä tai antaa trolleille porttikieltoa. Antisosiaalisen käytöksen juurisyyt ovat huomattavasti monimutkaisemmat. Lisäksi on syytä muistaa, etteivät läheskään kaikki käyttäjät toimi verkossa ei-toivotusti normien vastaisesti ja/tai nimettömyyden vaivuttamina. Barnes (emt, 121–122) pyrkii myös kiinnittämään huomiota tarpeettomaan toiseuttamiseen hyvien ja huonojen käyttäjien välillä. Jos erotamme ikään kuin kunnolliset keskivertokäyttäjät (me) ja huonosti käyttäytyvät (toiset), voimme pahentaa olemassa olevaa vastakkainasettelua.

Tutkimukseeni osallistuneet käyttäjät kuitenkin lähestyvät antisosiaalista käytöstä pitkälti tämän jaon kautta. He tunnistavat erikseen ne käyttäjät, joiden kokevat kommentoivan äärimmäisen ei-toivotulla tavalla. Silti käyttäjät voivat pitää negatiivi-

sena hyvin erilaisia käyttäytymisen ja käytöksen muotoja (ks. esim. kannattavuuden arviointi, negatiiviset arviot). Äärimmäisen negatiivisena eli käyttäjien keskuudessa antisosiaalisesti tulkittuna toimintana ymmärrän ainakin aineistoissani kirjaimellisesti nimetyt öyhöttämisen, vihakampanjat, vihapuheen ja vihan, ilkeyden, julmuuden, haukkumisen, pahantahtoisuuden, törkeyden, pahan olon purkamisen, keskusteluiden myrkyttämisen, tappo- ja raiskausuhkaukset, maalittamisen sekä trollaamisen (vrt. Saresma, Pöyhtäri, Knuutila, Kosonen, Juutinen, Haara, Tulonen, Nikunen ja Rauta 2022).

Näillä antisosiaalisen käyttäytymisen ja käytöksen erilaisilla muodoilla on edelleen merkitystä kaikilla tarkastelemillani osa-alueilla (kuvio 1). Yhtäältä voidaan ajatella, että antisosiaalisuus itsessään tulee näkyväksi käytännöissä (käyttäytyminen, käytös ja toimintamallit), motiiveissa ja asenteissa. Antisosiaalisesti orientoitunut kommentoija esimerkiksi loukkaa muita (käytös), haluaa aiheuttaa mielipahaa (motiivi) ja suhtautuu sosiaalisiin normeihin yhdentekevinä (asenne). Toisaalta antisosiaalinen käytös vaikuttaa muiden käytäntöihin, motiiveihin ja asenteisiin. Toisen käyttäjän antisosiaalisuus voi esimerkiksi vähentää kommentointiaktiivisuutta (käytäntö), herättää halun puuttua ei-toivottuun käytökseen (motiivi) ja vahvistaa kokemusta negatiivisesti toimivien ryhmien yliedustuksesta (asenne).

Tuija Saresma ja kollegat (2022) jakavat verkkovihaan keskittyvässä tutkimuksessaan vihapuheen tuottajat kolmeen kategoriaan: ideologisesti motivoituneet, affektiivisesti motivoituneet ja performatiivisesti motivoituneet. Tämä jaottelu on mielestäni hyödyllinen myös antisosiaalisen toiminnan ymmärtämisessä. Ideologisuus tarkoittaa lyhykäisyydessään sitä, että toimintaa ohjaa selkeä ideologinen motiivi ja tarkoitusperä. Kyse on poliittisesta toiminnasta, ”jolla pyritään tiettyihin päämääriin ja vaikutuksiin eri viestintäympäristöissä ja laajemmin yhteiskunnassa” ja joka kohdistuu vastustajiksi tulkittuihin tahoihin (emt., 86). Myös tutkimukseeni osallistuneet tunnistivat tällaisen poliittisesti virittyneen päämäärän muiden käyttäjien systemaattisen ja ei-toivotun käytöksen taustalla. Affektiivisuus viittaa puolestaan siihen, että toiminta kumpuaa yksilöstä ja subjektiivisista vaikuttimista. Saresman ja kollegoiden (2022, 89) mukaan affektiivinen vihapuhe on esimerkiksi ”spontaania ja luonteeltaan verrattain banaalia” ja liittyy usein ”subjektiivisten tunteiden purkamiseen tai spontaaniin ja räikeään itseilmaisuun”. Tällainen toiminta on lähellä sitä, minkä tulkitsen käyttäjien näkemykseksi antisosiaalisesta käyttäytymisestä, erotuksena käytöksestä.

Samaisen tutkimuksen perusteella performatiivisesti motivoituneet käyttäjät ovat ryhmänä vaikeaselkoisin ja vaikeasti tunnistettava (emt., 90). Performatiivisuuden taustalla voivat myös vaikuttaa hyvin erilaiset syyt, joista erityisesti muiden provosoinnilla ja kärjistämällä on mielestäni selkeitä yhtymäkohtia tutkimukseeni osallistuneiden näkemykseen trollaamisesta (ks. seuraava alaluku).

Performatiivinen vihapuhe voi syntyä halusta provosoida muita käyttäjiä ja kärjistää keskusteluja yksinkertaisesti siitä syystä, että käyttäjien ja keskustelujen eskalaation seuraaminen koetaan koomisena tai muuten viihdyttävänä. Motiivina voi siis toimia yksinkertaisesti tylsyyt tai toisaalta esimer-

kiksi halu saada jonkinlaista vastakaikua omalle viestinnälle – vaikka tämä vastakaiku olisi negatiivista tai jopa vihaista. Kärjekkyyks voi olla myös keino ylläpitää vuorovaikutusta, jolloin muilta saaduilla reaktioilla pidetään yllä yhteyttä toisiin osallistujiin. Reaktio on merkki viestin perille menosta.

(Saresma ym. 2022, 90.)

Kaiken kaikkiaan aineistoissani korostui huoli muiden käytöksestä ja ylipäättään negatiivinen asenne muista käyttäjistä. Vaikka vain osa koetuista muista toimisi antisosiaalisella tavalla, äärimmäisen normien rikkomisen vaikutukset ovat ilmeisen merkittävät. Tulosluvuissa esitelty analyysi heijasteleekin huolestuttavaa kollektiivista kokemusta siitä, mitä käyttäjät verkkouutisia kommentoidessaan kohtaavat. On myös varsin ymmärrettävää, että niin journalistien keskuudessa kuin mediatutkimuksen parissa on herännyt huoli toimittajiin kohdistuvasta vihamielisyydestä (Hiltunen 2022).

Trollaamisen monet muodot

Trollaaminen tulkitaan yleisesti yhdeksi antisosiaalisen käytöksen muodoista, mutta trollaamisellakin on erilaisia muotoja. Verkkokeskusteluiden tutkimusperinteessä trollaus ymmärretään ainakin seuraavina toimintamalleina: 1) aiheesta käytävien keskusteluiden keskeyttäminen, 2) muiden tahallinen ärsyttäminen (provokaatio), 3) misinformaation jakaminen, 4) harhaanjohtaminen ja 5) muihin kohdistuva henkilökohtainen hyökkäys. Trollien toiminnan elinehto ovat puolestaan muiden käyttäjien tunneperäiset reaktiot – trollaus tähtää aina huomion saamiseen. (Ks. esim. Barnes 2018; Phillips 2015; Verbalyte, Keitel ja Howard 2021.) Silti trolleja ja trollaamista ohjaavat erilaiset tavoitteet. Voidaan esimerkiksi erottaa toisistaan ne, jotka trollaavat huvikseen (*for fun*), ja ne, joiden toiminta on pikemminkin reaktiivista ja/tai puolustavaa (*defensive/reactive*) (Verbalyte ym. 2021; vrt. Bishop 2014; Phillips 2015; Saresma ym. 2022). Näiden erilaisten trollaamisen muotojen taustalta voidaan edelleen tunnistaa erilaisia tekijöitä – esimerkiksi käyttäjän poliittisuus voi lisätä reaktiivisen ja/tai puolustavan trollaamisen todennäköisyyttä (Verbalyte ym. 2021). Trollaamisen eroilla on väliä myös muille käyttäjille ja koko kommentointi-ilmiolle. On eri asia trolleja (ja käyttäytyä antisosiaalisesti) hovin vuoksi kuin siksi, että haluaa tukea ja vahvistaa jonkun toisen esittämää kantaa ja edelleen omaa maailmankuvaansa (Bishop 2014, 12; ks. myös Verbalyte ym. 2021).

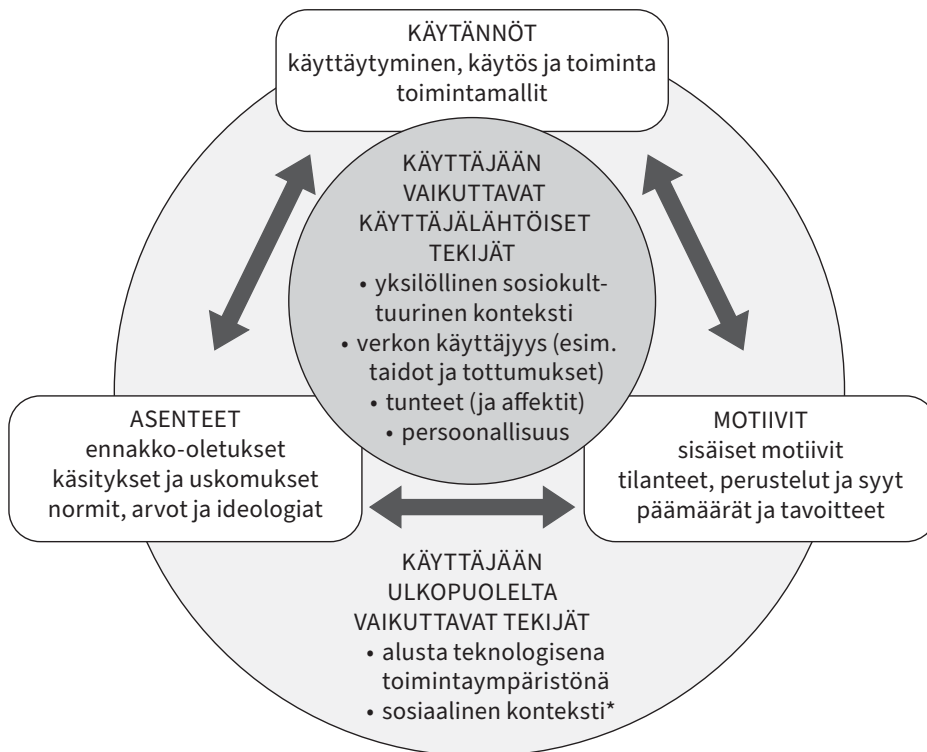
Whitney Phillips (2015) on lähestynyt trollaamista verkon alakulttuurina, joka kuitenkin ilmentää ympäröivää yhteiskuntaa ja jopa valtavirtaa. Toisin sanoen, trollit eivät edusta pelkästään normien vastaista toimintaa. Trollit heijastelevat sosiaalisia trendejä, joita esimerkiksi media ja sosiaalinen media tuottavat. Juuri tästä syystä Phillips (emt.) myös näkee trollien ymmärtämisen tärkeänä: Trollit eivät ole syyppä siihen, että verkkovälitteinen yhteiskunnallinen keskustelu on rikki. Trollit ovat osoitus siitä. (Emt.)

Tutkimukseeni osallistuneiden keskuudessa trollaaminen ymmärretään monenlaisin tavoin, yhtäältä juuri hauskanpitoon tähtäävänä ja jokseenkin harmittomana,

toisaalta vihamielisenä, systemaattisena ja vahingoittamiseen pyrkivänä (ks. lisää käyttäjien suhtautumisesta trolleihin esim. Coles ja West 2016). Lisäksi osa käyttäjistä tekee eron trollaamisen erilaisten muotojen välillä. Käyttäjät esimerkiksi kärkevät trolleja, jotka perustuvat tunnistettavasti niin sanottuihin valeprofileihin. Moderoinnin toivotaan puolestaan puuttuvan ilmeisiin botteihin eli trollaamisen välineiksi valjastettuun ohjelmointiin. Olennaista mielestäni on, että valtaosa niistä käyttäjistä, jotka viittasivat jollain tapaa trolleihin, tunnistaa trollaamisen tutkijoiden tapaan omanlaisekseen ei-toivotuksi kommentoinnin muodoksi. Trollaamista ei mielletä käyttäjien keskuudessa yleisesti kattoterminä kaikelle antisosiaaliselle käytökselle.

Tutkimusasetelma

Olen jakanut ja nimennyt tarkasteluni kohteet tässä kirjassa seuraavasti: 1) *käytännöt* eli käyttäjien oma käyttäytyminen, käytös ja toiminta sekä vakiintuneet toimintamallit, 2) *motiivit* eli käyttäjien kommentointia ja kommentointiin liittyvää toimintaa selittävät sisäiset motiivit, tilanteet, perustelut ja syyt sekä päämäärät ja tavoitteet sekä 3) *asenteet* eli käyttäjien ennakko-oletukset, näkemykset, käsitykset ja uskomukset sekä normit, arvot ja ideologiat. Otan tarvittavilta osin analyysissäni huomioon käyttäjään ulkopuolelta eli vuorovaikutustilanteen ja alustan kautta vaikuttavat tekijät, muun muassa teknisen puolen (ks. alustojen merkitys), sekä käyttäjien näkemykset (asenteet) näistä tekijöistä. Lisäksi huomioin käyttäjälähtöiset tekijät, kuten tunteet. Alusta- ja käyttäjälähtöiset tekijät ovat edelleen toisiinsa kytkeytyviä. Käyttäjiin esimerkiksi vaikuttaa perustavalla tavalla ja samanaikaisesti sekä heidän oma toiminnallinen ja sosiokulttuurinen kontekstinsa että keskustelualustaan ja/tai -aiheeseen liittyvä yhteiskunnallinen konteksti. (Ks. lisää käyttäjiin vaikuttavista tekijöistä Barnes 2018; Kangaspunta 2020.) Kuvio 1 kokoaa yhteen tämän kokonaisuuden.

* sosiaalinen konteksti:

- kyseisen median yhteiskunnallinen konteksti
- alusta sosiaalisena kontekstina (esim. vallitseva keskustelukulttuuri)
- vuorovaikutustilanne (muiden käyttäjien toiminta)
- negatiiviset lieveilmiöt

Kuvio 1. Tutkimusasetelma.

Osa-alueiden ryhmittelyssä on kyse tunnistamisen ja luokittelun ohella analyysia ja tulosten havainnollistamista helpottavasta ratkaisusta, eli ryhmittely ei ole kaikilta osin selkeärajainen ja poissulkeva. Kuvio 1 pyrkii havainnollistamaan sitä, että käytännöt, motiivit ja asenteet toimivat yhdessä ja niiden välillä on vahvoja yhteyksiä (vrt. esim. kuvio 4, s. 313). Esimerkiksi Burrin (2007, 34) mukaan sosiaalipsykologian asennetutkimus on lähtenyt oletuksesta, että "asenteet ja käyttäytyminen ovat sukua toisilleen ja että asenteet ainakin osittain määräävät käyttäytymistämme". Tämä suhde ei ole kuitenkaan hallitseva: "jo varhaisimmat asennetutkimuksista osoittivat, ettei asenne lopulta konkretisoidu toiminnassamme automaattisesti, vaan tilanteesta riippuen" (emt.). Lisäksi käytännöt, motiivit ja asenteet ovat vastavuoroisessa vaikutussuhteessa, mikä tarkoittaa, ettei ole mielekästä olettaa, että asenne esimerkiksi ohjaisi aina käytäntöjä. Näin on myös analyysin perusteella – asenteet muodostuvat, vahvistuvat ja muovautuvat erilaisissa käytännöissä. Burrin (2007, 36) mukaan sosiaalipsykologiset tarkastelut ovat päätyneet samaan lopputulokseen: "näyttää siltä, että käyttäytymisemme voi yhtä hyvin tuottaa asenteemme kuin päinvastoin". On

edelleen tärkeää tunnistaa yksilön, vuorovaikutuksen ja yhteiskunnan tasojen jatkuva vuoropuhelu kommentoivien käyttäjien toiminnassa, motiiveissa ja asenteissa. Emme voi ymmärtää käyttäjiä tarkastelemalla vain esimerkiksi heidän sisäisiä motiivejaan. Tarvitsemme ymmärrystä kommentoinnin sosiaalisesta luonteesta ja sosiaalisesta kontekstista. (Vrt. Burr 2007, 37, 157.)

Nimeäminen ja jaottelu olisi ollut mahdollista toteuttaa myös toisin, vaikkapa edellä kuvattuja sosiaalipsykologian tasoja (yksilö, vuorovaikutus, positiot ja yhteiskunta) noudatellen tai tieteenalojen keskeisiä kysymyksiä (taulukko 1) seurailten. Mielestäni kuvattu jaottelu kuitenkin korostaa parhaalla mahdollisella tavalla tutkimukseni käyttäjälähtöistä näkökulmaa sekä edesauttaa kokonaiskuvan rakenteellista hahmottumista.

Jokainen osa-alueista muodostuu erilaisista pienemmistä osasista (ks. kuvio 1). Analyysini ensisijaisena tavoitteena ei ole pyrkiä tunnistamaan ja selittämään sitä, milloin ja miksi jossakin käytännössä on kyse käyttäytymisestä ja milloin toimintamallista, milloin ja miksi jokin kommentoinnin syy on tilanteellinen ja milloin johonkin päämäärään perustuva tai milloin ja miksi jokin asenne ilmentää uskomusta ja milloin jaettua arvoa. Nämä kysymyksenasettelut tuottaisivat vastauksia kysymyksiin esimerkiksi siitä, miten käytännöt, motiivit tai asenteet pitäisi käsittää, erotella ja määritellä. Kysymykset ovat toki kiinnostavia, ja ajoittain analyysini niihin myös vastaa. Tutkimukseni ensisijaisena tavoitteena on kuitenkin kuvata sitä, millaisia käytäntöjä, motiiveja ja asenteita kommentoivilla käyttäjillä on ja mitä nämä huomiot kertovat kommentointi-ilmioista. Hyödynnän kuvattua jaottelua ennen kaikkea käyttäjien ymmärtämisen analyttisenä työkaluna. (Ks. tutkimuksen toteuttaminen ja aineistot.)

Kaiken kaikkiaan vaikuttaa selvältä, että verkkouutisia kommentoivat käyttäjät ovat sekä lähtökohdiltaan, toiminnaltaan, tavoitteiltaan että asenteiltaan hyvin erilaisia. Toisaalta juuri nämä erilaiset osa-alueet voivat yhdistää käyttäjiä – käyttäjät voivat kuulua asenteidensa perusteella esimerkiksi kommentoinnin rajoittajiin ja/tai kommentointiin kyynisesti suhtautuviin (Kangaspunta 2022a). Lisäksi eri osa-alueet linkittyvät toisiinsa, ja usein linkkinä toimii tietty (yksilöllinen, sosiaalinen ja/tai yhteiskunnallinen) arvo, normi tai ideologia. Tämä tulee konkreettiseksi näkyväksi esimerkiksi suhteessa niin sanottuun antisosiaaliseen käyttäytymiseen arvojen ja normien vastaisena toimintana. Käyttäjät suhtautuvat, yksilöinä ja yhteiskunnan jäseninä, tietynlaiseen käytökseen voimakkaan negatiivisesti (asenne). Heitä voi edelleen ajaa tavoite puuttua tällaiseen toimintaan (motiivi). Lisäksi he todennäköisesti välttävät omassa kommentoinnissaan vastaavaa toimintaa (käyttäytyminen ja käytös).

4

Tutkimuksen toteuttaminen ja aineistot

Tämän kirjan taustalla on kokonaistutkimus, joka pitää sisällään kaksi vaihetta. Tutkimukseni ensimmäisessä vaiheessa toteutin laajan kyselytutkimuksen, jonka kautta halusin selvittää monipuolisesti hyvin erilaisia puolia käyttäjien kommentointitoiminnasta ja asenteista. Olen tarkastellut kyselytutkimuksen suljettuja väittämiä kahdessa määrällisessä tutkimuksessa, joiden tulokset olen raportoinut kahdessa vertaisarvioidussa artikkelissa (Kangaspunta 2021; 2022a). Lisäksi kyselyn väittämien vastaukset on koottu kattavasti ensimmäisen vaiheen loppuraporttiin (Kangaspunta 2022b).¹²

Käsillä oleva kirja kokoaa yhteen tutkimukseni toisen vaiheen, jonka tavoitteet kuvaan johdannossa. Tarkasteluni kohteena on laaja tekstiaineisto, joka koostuu 1) kyselyn avoimista vastauksista sekä 2) teemahaastatteluiden ja ryhmäkeskusteluiden avulla kerätystä aineistosta. Kokonaisuutena kirja pyrkii kokoamaan yhteen tämän aineistokokonaisuuden laadullisen analyysin. Lisäksi tavoitteena on peilata tuloksia ensimmäisen vaiheen löydöksiin ja aikaisempaan tutkimukseen, jotta kokonaiskuva kommentointi-ilmioistä olisi mahdollisimman seikkaperäinen.

Esittelen seuraavassa tarkemmin erilaiset aineistot ja niiden keruun sekä analyysin etenemisen.

Aineisto 1. Kyselytutkimuksen avoimet vastaukset

Kyselytutkimuksia hyödynnetään pääsääntöisesti silloin, kun erilaisista käytännöistä, toiminnasta, asenteista tai käsityksistä halutaan kysyä tutkittavilta itseltään. Tä-

---

¹² Huomionarvoista on, että tähän tutkimukseen osallistuneet ovat samoja käyttäjiä, joiden vastauksia olen analysoinut näissä kahdessa aikaisemmassa tutkimuksessa. Ensimmäisessä artikkelissa *Internet users' reasons and motives for online-news commenting* (Kangaspunta 2021) tarkastelin kommentoinnin syihin ja motiiveihin liittyviä väittämiä. Toisessa artikkelissa *Kommentoijat julkisina osallistujina – Tutkimus verkkouutisia kommentoivien käyttäjien näkemyksistä julkisen osallistumisen kehityksessä* (Kangaspunta 2022a) tarkastelin puolestaan väittämiä, jotka kytkeytyvät tavalla tai toisella julkiseen osallistumiseen. Palaan tutkimusten tuloksiin kirjan edetessä siltä osin, kuin se on tarpeellista.

hän tähtäsi myös kyselytutkimukseni, jonka tavoitteena oli tavoittaa mahdollisimman kattavasti erilaisia verkkouutisia kommentoivia käyttäjiä. Päädyin toteuttamaan suomenkielisen kyselyn verkossa ja mahdollisimman avoimesti eli ilman kohdenusta millekään tietylle käyttäjäryhmälle. Ainoa rajaukseni koski sitä, kommentoiko vastaaja verkkouutisia jollakin alustalla. Loin kyselylle oman kotisivun Tampereen yliopiston sivuille (Tampereen yliopisto), ja kysely oli vastattavissa aikavälillä 16.4. – 30.6.2020. Nämä lähtökohdat huomioiden kyselyn vastaajat edustavat itsevalikoitunutta ja sattumanvaraista näytettä (Holopainen ja Pulkkinen 2013, 29), eivät siis esimerkiksi otosta perusjoukosta (kaikki verkkouutisia kommentoivat suomalaiset).

Kyselystä tiedotettiin muun muassa Tampereen yliopiston verkkosivuilla ja sosiaalisessa mediassa. Medialle kyselystä tiedotettiin yliopiston kautta kyselyn alkaessa ja kyselyn puolivälissä. Lisäksi lähestyin itse useita toimituksia. Tutkimuksesta uutisoivat verkkosivuillaan Kaleva (2020), Kainuun Sanomat (2020) ja Yleisradio (2020a; jatkossa Yle). Vastausten perusteella lähes kaikki vastaajista löysivät kyselyn näiden kolmen verkkouutisen kautta, ja merkittävä enemmistö vastaajista päätyi kyselyn äärelle tarkemmin Ylen verkkouutisen kautta. Voidaan siis todeta, että monet huomioni koskevat ainakin Ylen verkkouutisia kommentoivia käyttäjiä. En kuitenkaan tee analyysissäni eroa sen suhteen, mitä uutislähteitä vastaajat seuraavat tai kommentoivat.

Toteutin kyselyn LimeSurvey-ohjelmalla. Kysely rakentui suljetuista väittämistä ja avoimista kysymyksistä, jotka oli ryhmitelty erilaisiksi kokonaisuuksiksi. Avoimilla osioilla tai kysymyksillä on usein tärkeä rooli tutkittavan ilmiön tavoittamisessa. Kun vastausvaihtoehtoja ei anneta valmiiksi, vastaajan on pohdittava esimerkiksi omaa toimintaansa itse. Juuri tällaisia kommentointiin liittyviä pohdintoja halusin avoimien kysymysten avulla tavoittaa. Väittämät ovat auttamatta tutkijan tekemiä muotoiluja, ja ne voivat jättää huomiotta jotakin yksittäisen käyttäjän näkökulmasta olennaista. Sijoitin avoimet kysymykset aina sellaisen väittämäkokonaisuuden perään, johon ne selvimminkin kytkeytyivät. Lisäksi kyselyn lopussa kysyttiin vastaajan taustatiedot: ikä, sukupuoli, koulutus, työtilanne, äänestyskäyttäytyminen ja asuinpaikka. Esitellen vastaajien taustat tarkemmin tuonnempana.

Kyselyn teki valmiiksi 1 394 (51,1 %) vastaajaa ja 1 333 (48,9 %) jätti vastaamisen kesken. Kysely oli laajuutensa takia selkeästi työläs, mikä selittää keskeneräisten vastausten lukumäärää. Vastausten lukumäärä on kuitenkin suomalaisessa tutkimuskontekstissa varsin riittävä.¹³ Kyselyn kotisivuilla oli seuraava kohdennus: ”Kommentoiko uutisia ja mediasisältöjä verkossa, esimerkiksi sosiaalisessa mediassa? Vastaa kyselyyn ja kerro tutkijoille, mitä ja miten kommentoit ja millaisissa tilanteissa.” Lisäksi kyselyn alussa tutkimusta kuvattiin seuraavasti: ”Kyselytutkimuksen tavoitteena on kartoittaa verkkouutisia kommentoivien erilaisia kommentointikäytäntöjä.” Näistä tarkennuksista huolimatta kyselyyn vastasi myös käyttäjiä, joita voisi kutsua

¹³ Muutamassa avoimessa vastauksessa vastaajat toivat esille, että he olivat vastanneet kyselyyn pilanpäiten osana trollaushaastetta ja että kyselyni oli siis yksi haasteen kohteista. Näiden vinkkien perusteella osasin kyseenalaistaa muutkin mielestäni epäloogisilta tuntuvat vastaukset ja poistin ne aineistosta. Tällaisia vastauksia oli onnekseni hyvin vähän. Tässä kohtaa kyselyn työläisyys ja pituus saattoivat lopulta kääntyä tutkimukseni eduksi. Keskeneräisten vastausten perusteella monen trollausmielessä vastanneen into ei kantanut loppuun asti.

kommentointia seuraaviksi tai kommentoinnista kiinnostuneiksi. Heidän vastauksissaan kommentoimattomuus ilmeni vastauksena ”ei koskaan” kaikkiin kommentointialustoja koskeviin väittämiin (ks. Kangaspunta 2022b) ja osalla myös avoimissa vastauksessa esimerkiksi muodossa ”En kommentoi koskaan.” Rajasin analyysistäni pois nämä vastaajat. Kiinnostavista vastauksista huolimatta tämä osa vastaajista edustaa ei-kommentoijia, joiden näkemykset voisivat vääristää kuvaa verkkouutisia kommentoivien käyttäjien näkemyksistä. Lopullisen analyysin kohteena on yhteensä 1 221 vastaajan vastaukset seuraaviin kyselyyn avoimiin kysymyksiin:

- Nimeä uutislähteet, joita kommentoit eniten (esimerkiksi paikallislehden nimi).
- Nimeä tarkemmin aiheet, joita kommentoit eniten (esim. ruokavalio, maahanmuutto, ilmastonmuutos jne.).
- Mitä uutisaihetta tai sisältöä kommentoit viimeksi ja missä?
- Mikäli koet, että kommentointitapasi vaihtelevat esimerkiksi aiheen ja/tai kommentointialustan mukaan, kuvaile lyhyesti, miten: [Ohje: ”Esimerkiksi: - Kommentoin viihdeuutisia humoristisesti ja muita yhteiskunnallisia aiheita asiallisesti. - Kommentoin yleensä varsinaista uutista, kun kommentoin verkkolehden omalla sivulla, ja kommentoin muiden käyttäjien kommentteja enemmän sosiaalisessa mediassa.”
- Mikäli koet, että kommentit antavat uutisille lisäarvoa, kuvaile lyhyesti millaista.
- Mitä muuta haluat sanoa verkkouutisten kommentoinnista?

Vastaajilla oli ymmärrettävästi hyvin erilaisia vastaustapoja. Osa kirjasi lyhyesti ja ytimekkäästi oman näkemyksensä, osa kuvasi ajatuksensa pitkästi ja perusteellisesti, kuten seuraava lähes 400 sanan esimerkivastaus avoimeen kysymykseen kommentoinnin vaihtelusta osoittaa:

Omassa Facebook- tai Twitter-profiilissani ym. vain omana itsenäni esiintyessäni voin revitellä vapaasti, tietysti lain väärälle puolelle menemättä. Käytän mielelläni sarkasmia, ironiaa tai parodiaa, enkä välitä siitä, että se voidaan ymmärtää väärin. Noilla ilmaisen itseäni myös sellaisten kaverien keskusteluissa, joiden oletan tajuvan jujun, vaikka heidän muut kaverinsa eivät välttämättä tajua. ”Vieraampien” somekavereiden porukassa olen lähtökohtaisesti asiallinen ja väännän vitsiä vain, kun se varmasti sellaiseksi ymmärretään. Lehtien, Ylen tai muun asiamedian sivuilla mietin vielä tarkemmin, mitä sanon ja miten. Kaikkein harkitsevimmin toimin virallisilla kansalaiskommentoinnin alustoilla, joilla kerätään palautetta jostakin asiasta tai ideoita tulevaan. Eri Facebook-ryhmissä pyrin noudattamaan kussakin käytössä olevaa ”rekisteriä”, paitsi että korjailen huomattessani kärkkäästi faktavirheitä ja huomauttelen mielestäni epäeettisistä tai laittomuuksiinkin menevistä kannanotoista. En ole pitänyt kirjaa, mutta näppi-

tuntumani on, että tulen heitelleeksi yhtenä kommentteja kaverien juttuihin ja jakoihin, joten niitä lienee määrällisesti paljon enemmän kuin suoria omia uutisjakojani ja niistä tai jakamistani ihan omista aivoituksistani kehkeytyneitä keskusteluja. Jälkimmäisissä varmaan kirjoitan niin pitemmin, että sanoja on varmaan moninkertainen määrä keskustelukommentteihin verrattuna. En kovin usein tee kommentteja esimerkiksi lehtijuttujen keskusteluihin: ensiksikin, koska usein huomaan jutut vasta monen tunnin päästä ilmestymisestä tai ehdin perehtyä niihin vasta ”vanhoina”, jolloin niillä on mittava kommenttiketju perässään, enkä taas ehdi tai viitsi lukea sitä läpi ja siksi toiseksi arkailen pistää mielipiteitäni väliin, kun ne voivat olla jo moneen kertaan sanottuja. Aihe vaikuttaa toki tyyliini. En vitsaile rakastetun kulttuuripersoonan kuolinuutisesta, enkä analysoi otsa rypyssä humoristista kolumnia – paitsi jos pääsen vaikka irvailemaan siinä olevalle kielivirheelle sellaiseen tapaan, että tekstini ikään kuin jatkaa hauskuutta. Käsite ”rally ’round the flag” on tullut tutuksi koronaviruspandemian pyörteisissä, kansan ”kerääntyminen lipun ympärille”, tukemaan vaikeina aikoina johtajiaan, olivatpa nämä kuinka kehoja tahansa. En väitä olevani ilmiölle täysin immuuni, mutta aika vastustuskykyinen kuitenkin. Annan kiitosta ja haukun pataluhaksi julkisuuden henkilöitä poliittista johtoa myöten vain aitojen käsitysteni perusteella, en kenenkään aseman ja arvovallan vaientamana, enkä kuin pyrkien etänä suosioon (tuskin kenenkään merkille panemana) välttämällä arvostelemista. Mitättömänä tavikseni en näytä joutuvan niiden populistienkaan hampaisiin, jotka kuulemma kiusaavat yleensä ihmisoikeuksia ja demokraattista oikeusvaltiota somessa puolustavia. Välillä on ottanut päähän, kun jotakuta inhokkivaikuttajaani parjataan asioista, joista olen samaa mieltä, mutta kerrotaan paikkaansa pitämättömiä tietoja tämän ”konnuuksista”, ja silloin olen koettanut oikoa valheelliset väitteet ja lohdutukseksi perustella rationaalisesti, miten tyypillä oikeasti on ”pahat mielessä”. Tuollaisella pääsee helposti epäsuosioon jonkun epäidolin inhoamisryhmässäkin. Kommentoin kai kaikilla foorumeilla ärsyttävän tosiasialähtöisesti, vaikka aika äärimmäisinkin mielipitein ja huumoria unohtamatta.

(kysely; muu, 67, pk, Vihr.)

Kyselyn avoimista vastauksista kertyi lopulta lähes 70000 sanan tekstiedosto.

Aineisto 2. Teema ja ryhmähaastattelut

Tutkimukseni toisen aineistokokonaisuuden muodostavat käyttäjien kanssa ja käyttäjien välisessä vuorovaikutuksessa muodostuneet kaksi aineistoa. Käytän termiä *teemahaastattelu* osallistujien kanssa käydyistä kahdenkeskisistä videotapaamisista,

joihin liittyi erilaisten uutis- ja kommenttimateriaalien katsomista ja materiaaleihin liittyviin kysymyksiin vastaamista. Vastausten perusteella tein jokaisesta osallistujasta jatkuvaa havainnointia ja muodostin erilaisia jatkokysymyksiä juuri hänen toiminnastaan. Tutkimuksen työvaiheessa käytinkin termiä havainnointitutkimus korostaakseni osallistujille tapaamisten luonnetta. Menetelmäni ei kuitenkaan edusta varsinaista havainnointia, mutta se ei ole luonteeltaan puhtaasti haastattelukaan. Joka tapauksessa termi teemahaastattelu erottaa luontevasti toisistaan kahdenkeskisissä tapaamisissa kerätyn aineiston ja usean osallistujan tapaamisissa kerätyn aineiston. Käytän jälkimmäisistä verkkotapaamisista termiä *ryhmäkeskustelu*. Keskustelu korostaa tapaamisten keskustelevaa ja käyttäjien väliseen vuorovaikutukseen perustuvaa luonnetta. Viittaan siis systemaattisesti joko kahdenkeskiseen teemahaastatteluun tai usean osallistujan ryhmäkeskusteluihin.

Löysin osallistujat haastatteluihin ja keskusteluihin kyselyn avulla. Tiedustelin kyselyn lopussa vastaajien kiinnostusta osallistua mahdolliseen jatkotutkimukseen, ja halukkaat saattoivat jättää yhteystietonsa erilliseen kyselylomakkeeseen siten, että ne eivät yhdistyneet heidän vastauksiinsa varsinaisessa kyselyssä. Jatkotutkimukseni kiinnostuneita ja yhteystietonsa jättäneitä vastaajia oli lopulta 171. Lähetin tälle vastaajaryhmälle toukokuussa 2021 sähköpostitse tiedustelun, jossa kysyin vastaajien kiinnostusta erilaisista jatkotutkimuksen muodoista: kommentointipäiväkirjasta, kahdenkeskisestä teemahaastattelusta ja ryhmäkeskustelusta. Kuvasin osallistumismuotoja seuraavasti:

1. Kommentointipäiväkirja. Osallistujat pitävät uutisten kommentoinnista päiväkirjaa kahden viikon ajan. Valmis päiväkirjapohja toimitetaan erikseen sähköpostilla. (Ei edellytä fyysistä läsnäoloa.)
2. Havainnointitutkimus [teemahaastattelu]. Tutkimustilanteessa käydään yhdessä tutkijan kanssa läpi erilaista uutis- ja kommentointiaineistoa ja muun muassa kirjoitetaan kommentteja. Tapaamiset taltioidaan. (Edellyttää läsnäoloa.)
3. Ryhmähaastattelu [ryhmäkeskustelu]. Pienryhmähaastatteluissa keskustellaan kommentoinnista tutkijan johdolla. Haastattelut taltioidaan. (Edellyttää läsnäoloa.)

(Yhteystietonsa jättäneille toukokuussa 2021 lähetetty sähköposti.)

Kiinnostuneiden oli mahdollista ilmoittautua yhteen, kahteen tai vaikka kaikkiin. Tässä vaiheessa kommentointipäiväkirjasta oli vastausviestien perusteella kiinnostunut 19, teemahaastattelusta 24 ja ryhmäkeskustelusta 24 vastaajaa. Merkittävä osa näistä kiinnostuneista oli samoja eli vastaajat olivat kiinnostuneita useista osioista.

Lähetin valmiin kommentointipäiväkirjapohjan näille kiinnostuneille. Lopulta sain täytetyn päiväkirjan vain neljältä osallistujalta. Olen hyödyntänyt tätä sinällään kiinnostavaa ja yksityiskohtaista aineistoa analyysini huomioiden tukena, koska aineisto itsessään ei riitä analyysin kohteeksi.

Pandemiatilanteen takia päätin toteuttaa teemahaastattelut ja ryhmäkeskustelut etäyhteydellä videon välityksellä. Valitsin Zoomin, koska se ei edellyttänyt osallistujilta rekisteröitymistä käyttäjäksi. Teemahaastattelut toteutuivat syyskuussa 2021 ja ryhmäkeskustelut lokakuussa 2021. Verkkovälitteiseen teemahaastatteluun osallistui 11 henkilöä, joista yksi ilmaisi, ettei kommentoi uutisia oikeastaan koskaan. Hyödynsin tätä haastattelua huomioideni tukena, mutta jätin sen pois varsinaisesta laadullisesta analyysistä ja aineistosta. Verkkovälitteisiä ryhmäkeskusteluita oli kolme, ja niihin otti osaa kymmenen henkilöä, joista suurin osa oli osallistunut myös teemahaastatteluun. Osallistujien päällekkäisyys oli tutkimukseni tavoitteiden kannalta lähinnä eduksi. Teemahaastatteluiden tavoitteena oli syventyä yksittäisten käyttäjien konkreettiseen toimintaan. Ryhmäkeskusteluissa ideana oli tarkastella laajemmin kommentointi-ilmiötä, siihen liittyviä asenteita ja kommentoinnin mahdollisuuksia yhteiskunnallisena keskusteluna. Koin hyödylliseksi sen, että pystyin ymmärtämään yksittäisen osallistujan käytäntöjä, motiiveja ja asenteita kokonaisuutena kahden tutkimustilanteen avulla.

Teemahaastattelut

Päädyin soveltamaan tutkimuksessani teemahaastattelua, koska se vaikutti käyttäjälähtöisyydessään mielekkäältä tavalta täydentää kyselyaineistoa. Haastattelut on usein tapana jakaa strukturoituihin ja strukturoimattomiin sen perusteella, kuinka tarkkaan haastattelun kulku ja sisältö on ennalta määritelty (Tiittula ja Ruusuvuori 2005, 11). Väliin asettuvat niin sanotut puolistrukturoidut haastattelut, joissa haastattelua ohjaa tietty näkökulma, mutta haastattelu on silti muilta osin vapaa (emt.). Liisa Tiittulan ja Johanna Ruusuvuoren (emt.) mukaan tunnetuin puolistrukturoidun haastattelun muoto on teemahaastattelu, ”jossa käydään läpi samat teemat, aihepiirit, mutta kysymysten muotoilu ja järjestys voivat vaihdella”.

Kommentoijia on tutkittu teemahaastatteluiden avulla jokseenkin vähän. Esimerkiksi Ziegele ja kollegat (2014) ovat toteuttaneet osittain strukturoidun haastattelututkimuksen, jossa kommentoivia käyttäjiä pyydettiin muun muassa kuvailemaan viimeisintä kommentointitilannettaan¹⁴. Ziegelen ja kollegoiden soveltama lähestymistapa toimi yhtenä inspiraation lähteenä teemahaastatteluiden rungon rakentamisessa. Halusin perinteisen haastattelun sijaan päästä konkreettisemmin käsiksi kommentointitilanteisiin, ja valitsin haastattelujeni osaksi niin sanottua virikemateriaalia (ks. Valtonen 2005, 237–239), tässä tapauksessa siis uutisia ja kommentteja. Oletukseni oli, että varsinaisten uutisten ja kommenttien tarkastelu nostaisi esille monipuolisesti erilaisia huomioita verrattuna esimerkiksi siihen, että olisin pyytänyt osallistujia kuvailemaan tyypillisen uutisen, jota he kommentoivat. Teemahaastattelujeni tavoitteena oli tarkastella yksittäisen käyttäjän toimintaa ja kommentointikäytäntöjä sekä varsinaiseen vuorovaikutustilanteeseen liittyvien tekijöiden, kuten uutisaiheiden,

¹⁴ Tässä yhteydessä haastateltavilta kysyttiin heidän suhtautumisestaan muiden käyttäjien kommentteihin. Haastattelun aikana osallistujilta kysyttiin myös siitä, millaisia uutisia he kommentoivat ja millaisiin kommentteihin he vastaavat ja miksi. Haastattelun lopuksi osallistujille näytettiin kommenttiketju, johon he olivat osallistuneet. Tässä yhteydessä kysyttiin vielä kertaalleen, mikä uutisessa ja/tai kommentteissa vaikutti haastateltavan haluun kommentoida ja osallistua keskusteluun. (Ziegele ym. 2014.)

merkitystä. Nämä lähtökohdat huomioiden valitsin virikemateriaalin aikaisempien tutkimusten perusteella. Ensinnäkin vaikutti ilmeiseltä, että käyttäjät kommentoivat uutisia erilaisista syistä ja erilaisten seikkojen perusteella (Weber 2014; Kangaspunta 2021; Springer ym. 2015). Toiseksi tutkimukset ovat osoittaneet, että käyttäjät kommentoivat toisiaan erilaisista syistä ja erilaisten seikkojen perusteella (Ziegele ym. 2014; Kangaspunta 2022a).

Haastateltavat valikoituivat edellä kuvatusti kyselyn perusteella. Valitsin teema-haastatteluita varten erilaisia ajankohtaisia uutisia (kuvat 1–3) ja niihin liittyviä kommentteja erilaisilta alustoilta. Teemahaastattelun virikemateriaali on esitelty kootusti kirjan lopussa (aineistot). Tarkastelimme osallistujien kanssa uutista silmäillen ja lisäksi näytin osallistujille kuvakaappauksia valitsemistani kommentteista. Tavoitteenani oli selvittää muun muassa sitä, millaisia uutisia käyttäjät kommentoivat ja miksi, millaisia kommentteja he kommentoivat ja miksi sekä miten käyttäjät hyödyntävät erilaisia reagointityökaluja. Halusin lisäksi selvittää, millainen vaikutus kommenttien suosiolla on – huomioivatko käyttäjät sen, kuinka paljon tykkäyksiä kommentti on kerännyt. Tavoitteenani oli päästä tämän toiminnallisen kokonaisuuden kautta käsiin siihen, millaisia asenteita käyttäjillä on kommentoinnista ja muista kommentoijista. En kuitenkaan tavoitellut yleistettävyyttä tai määrällisiä tuloksia, vaan pyrin sopeuttamaan jokaisen tapaamisen osallistujan omien käytäntöjen mukaiseksi. Toisin sanoen, jokainen videotapaaminen eteni eri tavalla ja esitin jokaiselle osallistujalle hieman erilaisia kysymyksiä riippuen siitä, mitä tapaamisessa nousi esille. Pyrin esimerkiksi huomioimaan sen, mikäli käyttäjän kommentointitoiminta oli rajoittunut vain yhdelle alustalle.

Ensimmäinen uutinen (uutinen 1) oli Ylen verkkouutinen, joka julkaistiin 9. elokuuta 2021 kello 9:00 ja jota päivitettiin vielä samana päivänä 16:37. Uutinen käsitteli ilmaston lämpenemistä ja tarkemmin juuri julkaistua IPCC-raporttia. Valitsin aiheen, koska aikaisemman tutkimukseni (Kangaspunta 2022b) perusteella ilmastonmuutos on käyttäjien keskuudessa varsin yleinen kommentoitava aihe (ks. käytännöt). Valitsin Ylen, koska aikaisemman tutkimukseni (emt.) perusteella merkittävä osa tutkimukseeni osallistuneista seuraa ja kommentoi aktiivisesti Yleä. Yhteensä uutiseen tuli 419 kommenttia, joista valitsin kolme sisällöltään erilaista ensimmäisen tason kommenttia, jotka eivät siis ole suoria vastauksia muille käyttäjille.

Ylellä uutisten kommentointi on mahdollista rajatusti vain osaan uutisista ja rajatun ajan, tässä tapauksessa seuraavaan päivään kello 23.00 asti. Kommentointi edellyttää rekisteröitymistä ja nimimerkkiä, ja kommentit ennakkomoderoidaan. Kommentit esitetään uutisen alla oletusarvoisesti vanhin ensin, mutta järjestyksen voi halutessaan kääntää. Käyttäjät voivat vastata toistensa kommentteihin erillisellä työkalulla, ja kommentit ryhmittyvät siten, että niin sanotut ensimmäisen tason kommentit ovat vasemmassa reunassa, ja niin sanotut vastauskommentit kulkevat sisenetysti näiden alla harmaan palkin vieressä.

Toinen uutinen (uutinen 2) oli Helsingin Sanomien (jatkossa HS) verkkouutinen, joka julkaistiin 24. elokuuta 2021 kello 2:00 ja jota päivitettiin samana päivänä 6:49. Uutinen käsitteli koronarokotuksia ja niiden antamaa suojaa. Valitsin HS:n, koska se

oli aikaisemman tutkimukseni (Kangaspunta 2022b) perusteella käyttäjien keskuudessa Ylen jälkeen toiseksi suosituin kommentoitava uutismedia. Koronarokotukset valitsin, koska pandemia oli keskeinen osa päivittäistä uutisvirtaa ja myös paljon keskustelua herättänyt aihe. Kaiken kaikkiaan valittu uutinen keräsi 30 kommenttia, joista valitsin kaksi varsin erilaista.

HS.fi:ssä osa uutisista on kaikille avoimesti luettavissa ja osa rajattu vain tilaajille. Verkkouutisten kommentointi edellyttää rekisteröitymistä. Yhä useammassa uutisessä kommentointi sallitaan vain omalla nimellä tunnistautumisen kautta, ja lisäksi kommentit ennakkomoderoidaan. Oletusarvoisesti kommentit näkyvät usin ensin, mutta järjestyksen voi vaihtaa joko muotoon vanhin ensin tai suosituin ensin. Käyttäjät voivat vastata toistensa kommentteihin, ja kommentit ryhmittyvät siten, että niin sanotut ensimmäisen tason kommentit ovat vasemmalla, ja niihin muodostunut jatkokeskustelu jakautuu sisennettynä siten, että myös vastausten vastaukset erottuvat toisistaan. Näkymä vaihtelee sen mukaan, onko kommentit järjestetty vanhimmasta uusimpaan vai käänteisesti. Kommentteja voi myös arvioida Hyvin argumentoitu -työkalulla.

Kolmanneksi uutiseksi (uutinen 3) valitsin MTV:n yhteisöpalvelu Facebookissa jakaman uutisen Kabuln evakuoinnista ja Suomeen pyrkivistä ihmisistä. Aikaisemman tutkimukseni (Kangaspunta 2022b) perusteella MTV on tutkimukseeni osallistuneiden käyttäjien keskuudessa kolmanneksi suosituin uutislähde. Lisäksi olin kiinnostunut siitä, miten käyttäjät kuvaavat kommentointitoimintaansa sosiaalisen median alustalla ja ilmeneekö toiminnassa kenties eroja suhteessa verkkolehtien omiin sivustoihin. Facebookiin päädyin, koska se pitää pintansa yhtenä käytetyimpänä sosiaalisen median alustana, vaikka onkin varsinkin nuorten käyttäjien keskuudessa jäämässä jalkoihin. Uutisaiheen valitsin, koska se herättää tunnetusti ristiriitoja (Santana 2014) ja uutinen oli myös selkeästi suosittu. Uutinen oli jaettu Facebookissa 23. elokuuta 2021. Uutista klikkaamalla käyttäjä ohjautui MTV Uutisten verkkosivuille ja alkuperäisen uutisen äärelle. Uutinen oli julkaistu niin ikään 23. elokuuta 2021 kello 18:37. Kaiken kaikkiaan valittuun uutiseen tuli Facebookissa yhteensä yli 1 300 kommenttia, joista valitsin kolme niin sanottua ensimmäisen tason kommenttia.

Facebookissa ja vastaavilla alustoilla uutismedioiden jakamia uutisia voi kommentoida hyvin eri tavoin. MTV Uutisten omalla Facebook-sivulla julkaistaan aktiivisesti uutisia, jotka algoritmi syöttää käyttäjien uutisvirtaan näiden omien tottumusten perusteella tai mikäli joku heidän Facebook-kavereistaan esimerkiksi kommentoi kyseistä uutista. Lisäksi uutisia voi jakaa omaan sosiaalisen median profiiliin, jolloin niistä syntyy keskustelua omien seuraajien tai kavereiden kanssa. Vastaavasti muiden jakamia uutisia on usein mahdollista kommentoida rajatumman käyttäjäjoukon kesken. Valitsin tässä tapauksessa MTV Uutisten omalla Facebook-sivulla julkaistun uutisen, mutta kysyin tarvittaessa haastateltavilta, eroaisiko heidän toimintansa, jos kyseessä olisi kaverin jakama uutinen rajatummassa kontekstissa.

Facebookissa uutiseen voi reagoida erilaisilla tunnetiloja kuvaavilla emojiilla: tykkäys (peukku), sydän, halaus (läheisyys), viha, suru ja huutonauru. Kommentointi tapahtuu oletusarvoisesti omalla nimellä, mutta on myös ilmeistä, etteivät kaikki ole

rekisteröityneet yhteispalveluun oikealla nimellään. Kommentteja ei moderoida ennakoon, mutta muut käyttäjät voivat ilmi antaa asiattomia kommentteja eli valvonta perustuu isolta osin käyttäjien väliseen kuratointiin. Kommentteihin voi niin ikään reagoida. Lisäksi käyttäjät voivat vastata toistensa kommentteihin, ja kommentit ryhmittäytyvät sisentyvästi allekkain vastausten perusteella. Näkymää pystyy hallitsemaan itse valitsemalla esimerkiksi osuvimmat kommentit, uusimmat kommentit tai kaikki kommentit sekä tuomalla näkyviin ketjusta piilotetut vastaukset, joihin viitataan numeerisesti, esimerkiksi ”45 vastausta”.

Osallistuin jokaiseen teemahaastatteluun Zoomissa videokameran välityksellä. Haastateltavilla oli tässä haastattelumuodossa mahdollisuus olla paikalla halutesaan vain äänen välityksellä. Kun olimme keskustelleet käytännön asioista, kysyin haastateltavilta heidän ikänsä, sukupuolensa ja koulutuksensa. Seuraavaksi jaoin haastateltavalle oman näyttöni kautta valitut uutiset ja kommentit. Kaiken kaikkiaan näytin videotapaamisessa jokaiselle osallistujalle yhdestä kolmeen uutista kommentteineen. Yksi haastateltava esimerkiksi kertoi, ettei koskaan kommentoi missään muualla kuin Ylen omilla sivuilla, enkä siksi näyttänyt hänelle muita uutisia. Lisäksi yksi haastateltava kertoi, ettei käytä sosiaalista mediaa missään muodossa, enkä siksi näyttänyt hänelle Facebook-uutista. Kysyin uutisten yhteydessä, lukisiko haastateltava tällaisen uutisen ja miksi lukisi tai ei lukisi. Sen jälkeen kysyin, kommentoisiko hän uutista, miten ja miksi kommentoisi tai miksi ei kommentoisi. Lopuksi kysyin, lukisiko haastateltava uutiseen tulleita kommentteja ja miksi tai miksi ei. Tämän jälkeen näytin jokaisen kommentin vuorollaan kuvakaappauksena, ja kysyin haastateltavalta, reagoisiko hän kommenttiin jotenkin (reagointityökalu, vastauskommentti), miksi tai miksi ei reagoisi. Kommentti ei näkynyt osallistujalle alkuperäisessä asetelmassa osana kommenttiketjua eli kysymysteni tavoitteena oli selvittää, mikä kommentin sisällössä tai ominaisuuksissa vastaajiin vaikuttaa. Tässä yhteydessä kysyin myös yleisellä tasolla reagointityökalujen käytöstä ja muille vastaamisesta.

Lopuksi pyysin haastateltavia kertomaan alustasta, jolla he kommentoivat oman arvionsa mukaan eniten. Jaoin haastateltaville jälleen oman näyttöni ja siirryin selaamaan kyseistä sivustoa. Tässä vaiheessa kysyin lyhyesti erilaisista lukutottumuksista ja sivujen selaamisesta, mutta pääpaino oli kommentoinnissa. Valitsimme sivustolta jonkun uutisen, jonka haastateltava todennäköisesti lukisi tai oli jo lukenut ja jota hän kommentoisi tai oli jo kommentoinut. Seuraavaksi selasimme yhdessä uutisen läpi ja siirryimme kommenttien äärelle. Tässä yhteydessä haastateltavat kertoivat, mihin kommentteihin he mahdollisesti reagoisivat, jos ylipäätään reagoisivat, ja miten he itse mahdollisesti kommentoisivat. Haastattelun lopuksi tein tilanteesta riippuen vielä täydentäviä kysymyksiä esimerkiksi siitä, kuvaisiko haastateltava itse oman toimintansa perusluonnetta positiiviseksi vai negatiiviseksi, miten hän suhtautuu kommentteissa ilmenevään huumoriin ja tunteisiin sekä millainen suhtautuminen haastateltavalla on muihin kommentoijiin.

Haastateltavat sanallistivat omaa toimintaansa hyvin eri tavoin. Osa kuvasi omaa toimintaansa ja ajatuksiaan kommentoinnista hyvin monisanaisesti ja usein ilman varsinaista kysymystä. Osa taas kaipasi vahvempaa osallistumista tutkijan osalta,

esimerkiksi tiivistyksiä tai yleistyksiä siitä, mitä reaktio tiettyyn kommenttiin tai käyttäjään kertoo käyttäjän toiminnasta yleisemmin. Tämä näkyy myös kirjassa käytetyissä esimerkeissä. Esimerkeistä osa on pelkkiä haastateltavien puheenvuoroja, osassa tutkijan tarkentavat kysymykset tulevat näkyviksi. Olen kuitenkin pyrkinyt korostamaan haastateltavien ääntä ja pitämään tutkijan äänen taustalla.

Yhteensä kymmenestä teemahaastattelusta kertyi noin 7,5 tuntia videomateriaalia ja 30 500 sanaa litteroitua aineistoa.

Ryhmäkeskustelut

Ryhmäkeskusteluista käytetään usein englanninkielistä termiä *focus group* (Valtonen 2005, 223). Termi korostaa sitä, että kyseessä on tiettyyn aiheeseen liittyvä keskustelu ja osallistujat ovat tähän aiheeseen tavalla tai toisella kytkeytyviä – aihe yhdistää ryhmää (emt., 228–229). Anu Valtosen (2005, 223–224) mukaan ryhmäkeskustelu eroaa ryhmähaastattelusta vetäjän roolin ja vuorovaikutuksen luonteen perusteella. Keskustelussa vetäjä pyrkii luomaan vuorovaikutusta osallistujien välillä. Haastattelussa vuorovaikutus syntyy pikemminkin vetäjän ja kunkin osallistujan välille. Olennaista onnistuneessa ryhmähaastattelussa ja -keskustelussa on ilmapiiri, jossa osallistujat uskaltavat vapaasti ilmaista mielipiteitään (emt., 226).

Toteuttamieni ryhmäkeskusteluiden tavoitteena oli keskustella verkkouutisten kommentoinnista verkkouutisia kommentoivien käyttäjien kanssa yleisellä ja yhteiskunnallisella tasolla (ks. sähköposti alla). Osallistujat valikoituivat mukaan edellä kuvatusti kyselyn perusteella. Olin jo etukäteen tiedustellut osallistujilta heidän taustatietonsa (ikä, sukupuoli ja koulutus). Ryhmät muodostuivat satunnaisesti lähinnä sen perusteella, mikä keskusteluajankohta kenellekin sopi. En yrittänyt koostaa ryhmiin erityistä asetelmaa, vaan suhtauduin käyttäjiin toisilleen vertaisina osallistujina taustoista riippumatta (vrt. Valtonen 2006, 228–229). Kiinnostuneista osallistujista (alun perin 12 henkilöä) olisi voinut muodostaa vain kaksi ryhmää, esimerkiksi Valtosen (2005, 23) mukaan suomalaisittain tyypillinen osallistujien lukumäärä on 6–8. Päädyin kuitenkin muodostamaan kolme pienempää ryhmää, jotta jokaisen puheenvuoroille olisi varmuudella riittävästi tilaa.

Ohjeistin osallistujia sähköpostitse jo etukäteen siitä, miten keskustelu etenisi:

Haastattelun teemana on **verkkouutisten kommenttien merkitys, mahdollisuudet ja haasteet**. Olen keskustellut osan kanssa kahdenkeskisissä tapauksissa erilaisista kommentointikäytännöistä, ja ryhmässä tavoitteena on siirtyä keskustelussa yleisemmälle (yhteiskunnalliselle) tasolle. Ryhmässä on 4-5 osallistujaa, jotta keskustelu pysyy kasassa.

Esitän haastattelun alussa kysymyksiä, joihin toivon kaikkien vuorollaan vastaavan. Pääasiassa keskustelu on kuitenkin vapaata, eli voitte pyytää puheenvuoroa koska tahansa. Kun yksi puhuu, muiden tulee pitää oma mikrofoni hiljennettynä (mute-toiminto).

Toivon kaikilta osallistujilta asiallista keskustelua. Näkemyksenne kommentoinnista voivat olla hyvinkin erilaisia, ja erimielisyyden tai samanmielisyyden ilmaiseminen on tärkeä osa keskustelua. Väärää vastausta tai mielipidettä aiheeseen ei kuitenkaan ole.

(Osallistujille syyskuussa 2021 lähetetty sähköposti.)

Lisäksi pyysin jokaista osallistumaan videon välityksellä, jotta keskustelusta tulisi vuorovaikutuksellisempi. Aloitin jokaisen keskustelun käytännön asioilla. Olin muodostanut keskusteluita varten etukäteen rungon, jonka perusteella pyrin ohjaamaan keskustelua. Ensimmäiseen kahteen kysymykseen (ks. lista alla) pyysin vastaukset jokaiselta osallistujalta vuorollaan, jotta jokainen pääsisi heti alussa ääneen ja mahdollinen jännitys laukeaisi. Keskustelut etenivät löyhästi seuraavan kysymyspatteriston avulla:

- Mitkä ovat kommentoinnin hyviä puolia? (kaikki vastaavat vuorollaan)
- Mitkä ovat kommentoinnin huonoja puolia? (kaikki vastaavat vuorollaan)
- Oliko muiden esille nostamissa hyvissä puolissa jotain, josta haluaisitte keskustella enemmän?
- Oliko muiden esille nostamissa huonoissa puolissa jotain, josta haluaisitte keskustella enemmän?
- Voiko verkkouutisten kommentointi saada aikaan muutoksia yhteisissä asioissa tai mielipiteissä? Tuleeko mieleen jotain esimerkkiä, kun näin olisi käynyt?
- Voiko kommentointi edesauttaa ihmisiä ymmärtämään erilaisia näkemyksiä ja löytämään kompromisseja? Vai korostaako kommentointi vain kuilua erilaisten mielipiteiden välillä?
- Kuvitellaan tilanne, että uutisia ei voisi enää kommentoida missään muodossa. Mikä muuttuisi? Eli mihin uutisia tarvitaan osana kommentointia?
- Millaisena te näette kommentoinnin tulevaisuuden?
- Pitäisikö kommentointia teidän mielestänne jotenkin muuttaa?
- Lopuksi, mistä muusta haluaisitte keskustella kommentointiin liittyen?

Kysymyslistasta huolimatta annoin keskusteluiden kulkea jokseenkin omaehtoisesti aiheesta toiseen. Oma tehtäväni keskusteluissa oli lähinnä puheenvuorojen jakaminen ja tietyiltä osin keskustelun mahdollisten rönsyjen karsiminen. Olin vaurautunut siihen, että saattaisin joutua kuljettamaan keskustelua eteenpäin tai että keskustelu tyrehtyisi. Keskustelut virisivät kuitenkin hyvin ja yllätyin siitä, miten tarkasti osallistujat kuuntelivat toistensa näkemyksiä, tarttuivat niihin ja pyrkivät viemään jotakin ideaa tai ajatusta yhdessä eteenpäin. Keskusteluissa toteutui jopa niin sanottu ryhmän luova potentiaali, jota yleensä pyritään hyödyntämään markkina-

tutkimuksissa: ”parhaimmillaan osallistujien vuorovaikutteiset kommentit, ideat ja erilaiset näkökulmat ruokkivat toinen toistaan ja synnyttävät uusia, yllättäviä näkökulmia ja havaintoja” (Valtonen 2005, 226). Silti jokainen keskustelu muodostui sisällöltään ja teemoiltaan erilaiseksi. Vaikka kaikki listan teemat käytiin läpi, käyttäjät saattoivat keskustella yhdessä tapaamisessa enemmän median luotettavuudesta ja toisessa kommentoinnin poliittisista vaikutusmahdollisuuksista.

Yhteensä kolmeen ryhmäkeskusteluun osallistui lopulta 11 henkilöä (3–4 osallistujaa/keskustelu). Keskusteluista kertyi noin 4,5 tuntia videomateriaalia ja noin 16 000 sanaa litteroitua aineistoa.

Tutkimukseen osallistuneet

Tutkimukseni ei pyri selittämään käyttäjien toimintaa, motiiveja tai asenteita ensisijaisesti taustojen perusteella. On myös selvää, etteivät erot käyttäjien vastauksissa selity yksinomaan heidän taustoillaan. Vaikka esimerkiksi puoluekanta voi selittää tiettyjä asenteita ja motiiveja, samoja taustamuuttujia edustavat käyttäjät saattavat sijoittua näkemyksiltään täysin ääripäihin. On kuitenkin tarpeen kuvata lyhyesti sitä, ketkä osallistuivat kyselytutkimukseeni sekä teemahaastatteluihin ja ryhmäkeskusteluihin. Olen myös sisällyttänyt käyttäjien taustatiedot tietyiltä osin aineistoesimerkkeihin, joita hyödynnän.

Kyselytutkimukseen vastanneet

Analysoin tässä tutkimuksessa yhteensä 1 221 kyselytutkimukseeni vastanneen avoimia vastauksia. Vastajaat ovat kaikki uutisia edes satunnaisesti kommentoivia käyttäjiä, joiden taustat ovat hyvin erilaisia. Merkittävä yhteinen nimittäjä on se, että enemmistö heistä löysi kyselyn Ylen verkkouutisen kautta ja loput kahden muun verkkouutisen kautta (kaleva.fi; kainuunsanomat.fi). Kommentointia on aikaisemmin pidetty erityisesti keski-ikäisten, korkeasti koulutettujen (esim. Bergström 2008) ja miesten toimintana, mutta tuoreimmat tutkimukset ovat osoittaneet kommentoijien olevan taustoiltaan yhä heterogeenisempi ryhmä (Ziegele, Springer ym. 2017). Kyselyni kuitenkin vahvistaa jälkimmäistä havaintoa, sillä vastaajissa korostuivat korkeasti koulutetut.

Aikaisempien tutkimusteni (Kangaspunta 2021; 2022a) perusteella käyttäjien välisiä eroja selittävät taustatekijöistä sukupuoli, koulutus ja/tai äänestyskäyttäytyminen. Lisäksi kommentointiin liittyvät tutkimukset osoittavat melko yleisesti, että iällä on tai voi olla merkitystä. Esittelen seuraavassa kyselytutkimukseeni vastanneiden taustat näiden tekijöiden eli sukupuolen, iän, koulutuksen ja äänestyskäyttäytymisen osalta. Olen sisällyttänyt samat taustatekijät myös aineistoesimerkkeihin.¹⁵

---

¹⁵ Kyselyn vastaajien kaikki taustatekijät on esitelty kyselytutkimuksen loppuraportissa (Kangaspunta 2022b).

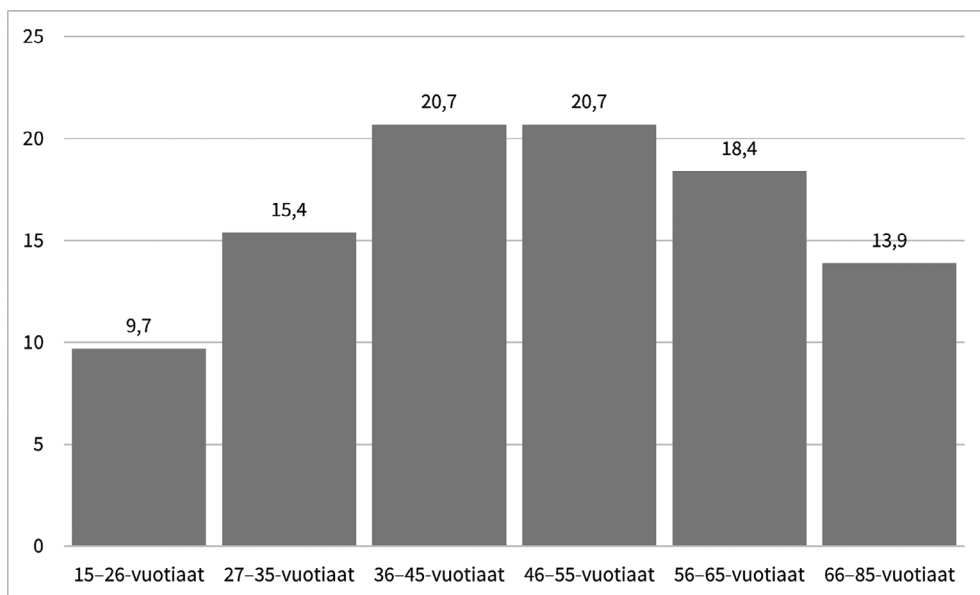
Kyselyyn vastanneista hieman yli puolet oli naisia. Miesten osuus oli selvästi naisia pienempi. (Taulukko 2.)

Taulukko 2. Kyselytutkimuksen vastaajien sukupuolijakauma.

sukupuoli	lukumäärä	osuus (%)	lyhenne esimerkeissä
nainen	635	52,0 %	n
mies	530	43,4 %	m
muu en halua vastata	56	4,6 %	muu ev
yhteensä	1221	100,0 %	

Yhdistin ryhmät muu ja ei vastausta yhdeksi ryhmäksi. Alkuperäinen taulukko kyselytutkimuksen loppuraportissa (Kangaspunta 2022b, 11).

Kyselyyn vastanneet olivat iältään varsin kirjava ryhmä. Nuorin vastaaja oli kyselyn toteuttamisaikaan (keväällä 2020) 15-vuotias ja vanhin 85-vuotias. Ikäluokittain vastaajat jakautuivat siten, että eniten vastaajia oli ryhmistä 36–45- (20,7 %) ja 46–55-vuotiaat (20,7 %). (Kuvio 2.)¹⁶

Kuvio 2. Kyselytutkimuksen vastaajien ikäjakauma ikäryhmittäin (%).

Alkuperäinen kuvio kyselytutkimuksen loppuraportissa (Kangaspunta 2022b, 12).

¹⁶ Käytän aineistoesimerkeissä tutkimukseeni osallistuneiden ilmoittamaa tarkkaa ikää.

Vastaajat olivat koko väestön koulutusrakenteeseen verrattuna selkeästi korkeammin koulutettuja. Vastaajista 64,5 prosentilla oli korkeakoulututkinto (alempi korkeakoulututkinto, ylempi korkeakoulututkinto tai lisensiaatin tai tohtorin tutkinto). (Taulukko 3; ks. vertailu kansallisiin tilastoihin Kangaspunta 2022b, 100.)

Taulukko 3. Kyselytutkimuksen vastaajien koulutus.

tutkinto	lukumäärä	osuus (%)	lyhenne esimerkeissä
keskikoulu/ peruskoulu/ vastaava	54	4,4 %	pk
ammattikoulu/ vastaava	107	8,8 %	amk
lukio	117	9,6 %	lu
opistotason tutkinto	155	12,7 %	op
alempi korkeakoulututkinto	330	27,0 %	akkt
ylempi korkeakoulututkinto	391	32,0 %	ykkt
lensiaatin tai tohtorin tutkinto	67	5,5 %	tt
yhteensä	1221	100,0 %	

Yhdistin ryhmät kansakoulu tai peruskoulu ja keskikoulu yhdeksi ryhmäksi. Alkuperäinen taulukko kyselytutkimuksen loppuraportissa (Kangaspunta 2022b, 13).

Vastaajien äänestyskäyttäytymisessä näkyi todennäköisesti koulutuksen merkitys. Vihreiden (ja vasemmistoliiton) äänestäjät ovat tutkitusti korkeasti koulutettuja (Borg, Kestilä-Kekkonen ja Wass 2020), ja vastaajissa suurin ryhmä (22,5 %) oli vihreitä äänestäneet ja toiseksi suurin (14,7 %) vasemmistoliittoa äänestäneet. Vastaajissa oli kuitenkin jossain määrin kaikkien puolueiden äänestäjiä, niitä, jotka eivät äänestäneet, sekä sellaisia, jotka eivät halunneet vastata kysymykseen. (Taulukko 4.)

Taulukko 4. Kyselytutkimuksen vastaajien äänestyskäyttäytyminen.

puolue	lukumäärä	osuus (%)	lyhenne esimerkeissä
Kansallinen Kokoomus	109	8,9 %	Kok.
Suomen Keskusta	40	3,3 %	Kesk.
Suomen Sosiaalidemokraattinen puolue	151	12,4 %	SDP
Perussuomalaiset	102	8,4 %	PS
Vasemmistoliitto	180	14,7 %	Vas.
Vihreä liitto	275	22,5 %	Vihr.
muu	134	11,0 %	muu
en äänestänyt	75	6,1 %	eä
en halua vastata	155	12,7 %	ev
yhteensä	1221	100,0 %	

Selvitin äänestyskäyttäytymistä kysymyksellä: 'Mitä puoluetta äänestit edellisissä eduskuntavaaleissa [2019]?' Yhdistin kohtaan muu alkuperäisistä vastausvaihtoehdoista ruotsalaisen kansanpuolueen ja kristillisdemokratit. Alkuperäinen taulukko kyselytutkimuksen loppuraportissa (Kangaspunta 2022b, 15).

Teemahaastatteluihin ja ryhmäkeskusteluihin osallistuneet

Analysoituihin teemahaastatteluihin osallistuneista kaikki osallistuivat myös ryhmäkeskusteluihin. Ryhmäkeskusteluun osallistui ainoastaan yksi henkilö, joka ei osallistunut teemahaastatteluun. Tästä syystä esittelen osallistuneet yhtenä joukko-

na. Osallistujista kuusi oli miehiä ja kolme naisia. Lisäksi kaksi ilmoitti sukupuolekseen muu. Osallistujien keski-ikä oli 55,5 vuotta ja he olivat iältään haastatteluhetkellä 37–76-vuotiaita. Muodostettujen (ks. edellä) ikäluokkien osalta he jakautuivat seuraavasti: neljä 36–45-, kaksi 46–55-, yksi 56–65- ja neljä 66–85-vuotiaista. Ammattikoulututkinto oli yhdellä, alempi korkeakoulututkinto kolmella, ylempi korkeakoulututkinto kuudella ja lisensiaatin tai tohtorin tutkinto yhdellä osallistujalla. Osallistujat olivat siis taustoiltaan miesvoittoinen ja korkeasti koulutettu ryhmä, jonka ikäjakauma oli selvästi vanhempi kuin kyselytutkimukseeni vastanneiden.¹⁷

Aineistoja koskevat eettiset ja rajaavat huomiot

Kyselytutkimuksen kotisivuilla (Tampereen yliopisto) todetaan, että kyselyn vastauksia ”käytetään tieteellisessä tutkimuksessa”. Kyselytutkimus oli luonteeltaan anonyymi, eikä sen yhteydessä kerätty henkilötietoja tai muita yksityisiä tietoja. Taustatietojen perusteella yksittäistä vastaajaa on mahdotonta tunnistaa. Kyselyyn oli pääsy ainoastaan minulla, ja tutkimuksen jälkeen kysely on poistettu palvelusta kokonaan. Kyselyaineisto on ollut koko tutkimuksen ajan ainoastaan minun hallussani, eli ulkopuolisten on ollut mahdotonta päästä käsiksi kyselymateriaaliin.¹⁸ Vastaajien henkilöllisyyden suojaamiseksi en käytä tässä kirjassa kyselyn avoimista vastauksista sellaisia lainauksia, joiden avulla vastaajat voisi jotenkin tunnistaa. Tällaisia elementtejä kyselyn avoimissa vastauksissa ilmeni ylipäättään marginaalisesti. Olen muodostanut kyselyn avoimista vastauksista rajallisen ja täysin anonymisoidun aineistokokonaisuuden, joka on saatavissa Tampereen yliopiston Tietoarkistosta tieteelliseen tutkimuskäyttöön.

Teemahaastatteluiden aluksi kerroin haastateltaville, ettei videomateriaaliin pääse käsiksi kukaan ulkopuolinen ja että litteroin aineiston itse. Kerroin myös, ettei esittämiini kysymyksiin ole pakko vastata. Vastaavasti ryhmäkeskusteluiden yhteydessä kerroin osallistujille, ettei videomateriaaliin pääse käsiksi kukaan ulkopuolinen ja että litteroin aineiston itse. Ryhmäkeskusteluiden luonne ja ns. pakolliset kysymykset olivat osallistujilla etukäteen tiedossa. Osallistujat käyttivät keskusteluissa etunimiään, mutta he olisivat saaneet käyttää myös esimerkiksi nimimerkkiä, joka olisi tullut Zoomissa muille käyttäjille näkyväksi. Kaikki kuitenkin osallistuivat kasvoil-

¹⁷ Käytän aineistoesimerkeissä samoja lyhenteitä sekä kyselyn vastaajien että teemahaastatteluihin ja ryhmäkeskusteluihin osallistuneiden taustatiedoista.

¹⁸ Jälkikäteen voidaan kuitenkin todeta, että kyselyä varten olisi voinut laatia tietosuojaselosteen, jossa olisi kuvattu aineistojen säilyttäminen ja arkistointi tarkemmin.

laan eli he saattoivat tunnistaa toisensa. Tämä on ryhmäkeskusteluille ominaista, ja osallistujat olivat etukäteen tietoisia asiasta.

Päädyin jo etukäteen siihen, että litteroin kaiken haastattelu- ja keskusteluaineiston itse, jotta kukaan ulkopuolinen ei tietäisi haastateltavien ja keskustelijoiden henkilöllisyyttä. Ratkaisu oli mielestäni välttämätön, koska kommentointiin liittyy paljon negatiivisia lieveilmiöitä ja arvostin osallistujien rohkeutta osallistua tutkimukseeni. Lisäksi osa haastateltavista kertoi esimerkiksi itsestään henkilökohtaisia tietoja ja taustoja, joiden en halunnut päätyvän kenenkään muun tietoisuuteen. Kun olin litteroinut aineiston, tuhosin videomateriaalin. Säilytin litteroitua aineistoa tutkimukseni ajan siten, että siihen pääsy on ainoastaan minulla. Lisäksi olen muodostanut arkistointia varten litteroiduista haastatteluista ja keskusteluista rajallisen ja anonymisoidun aineiston, joka on hallussani.

Hyödynnän tulosten esittelyssä paljon suoria lainauksia aineistoistani. Kyselyn avoimista vastauksista, teemahaastatteluista ja ryhmäkeskusteluista poimitujen tekstikatkelmien tarkoituksena on tehdä käyttäjien ääni kuuluvaksi. Lisäksi on mielestäni ensiarvoisen tärkeää tuoda konkreettisesti esille, millaiseen aineistoon huomioni perustuvat. Kyse on myös tutkimuksen luotettavuudesta. Analyysi on yhden tutkijan toteuttamaa, ja esimerkit helpottavat analyysin onnistumisen arviointia.

Olen poistanut aineistoesimerkeistä kaikki tunnistamisen mahdollistavat viitteet esimerkiksi vastaajan, haastateltavan ja/tai keskustelijan kotikaupunkiin, ammattiin, elämäntilanteeseen ja niin edelleen. Olen sisällyttänyt kyselyn avoimet vastaukset sellaisenaan eli mahdollisine kirjoitusvirheineen. Perustelen ratkaisua sillä, että rajanveto ilmeisen virheen ja tyyllillisen valinnan (esim. murreilmaus) välillä on paikoin vaikeaa. Lisäksi osa vastaajista oli tehnyt virheitä ikään kuin tahallaan tai tietoisesti, esimerkiksi viittauksessa "elämän kouluun" erikseen kirjoitettuna. Jos olisin korjannut virheet kyselyaineistoesimerkeistä, minun olisi pitänyt kohdella kaikkia vastauksia samanarvoisesti eli korjata käytännössä kaikki virheet. Tämä olisi voinut jopa muuttaa vastausten sisältöä.

Teemahaastatteluista ja ryhmäkeskusteluista valitsemistani esimerkeistä olen sen sijaan luottavuuden vuoksi poistanut ylimääräistä toistoa ja turhia lisäsanvoja, kuten "tota/tuota", "niinku" ja "että/et" sekä näiden yhdistelmiä (esim. "tota niinku"). Lisäksi olen muokannut esimerkkejä vähemmän puhekieliseen muotoon. Karsiminen selkeyttää tekstikatkelmien sanomaa. Ensisijaisesti kyse on kuitenkin osallistujien tunnistettavuudesta. Osalla tutkimukseeni osallistuneista on varsin tunnistettavan oloinen murre ja/tai puhetyyli, jossa esimerkiksi täytesanat toistuvat tietyllä tavalla ja tietyssä järjestyksessä. Puhekielisten murreilmaisujen ja täytesanojen poistaminen vähentää riskiä siitä, että haastateltavat tulevat esimerkeistä tunnistetuiksi. Tyyllilliset valinnat ja mahdolliset tahalliseksi tunnistamani virheet olen kuitenkin säilyttänyt. Ratkaisuni tavoitteena on korostaa esimerkkien sisältöä eli sitä, mitä haastateltava tai keskustelija on pyrkinyt tuomaan esille.

Vältän tekstikatkelmien osalta sisällyttämästä konkreettisia mielipiteitä esimerkiksi tiettyyn uutiseen tai keskusteluun, vaikka erityisesti teemahaastattelussa tällaisia viittauksia ymmärrettävästi nousi esille tutkimustilanteen takia – haastateltavat

eivät ottaneet kantaa ainoastaan kommentointi-ilmiöön ja kommentteihin, vaan itse uutisaiheeseen. Kirjani tavoitteena ei ole ottaa osaa kommenttien kohteena oleviin keskusteluihin eli käytännössä esimerkiksi siihen, miten ilmastonmuutokseen pitäisi reagoida ja miten siitä pitäisi uutisoida. En näin ollen sisällyttänyt aineistoesimerkkeihin juurikaan mielipiteellisiä viittauksia itse aiheisiin tai niiden uutisointiin, ellei tällainen viittaus ole analyysin raportoinnin kannalta erityisen olennainen. Monet näistä viittauksista ovat kuitenkin olleet tärkeitä analyysini kannalta, vaikkapa motiivien tunnistamisessa, ja olen ne myös analyysissäni huomioinut.

Kyselyjen ja haastattelujen haasteena pidetään yleisesti sitä, että vastaajat saattavat pyrkiä vastaamaan normien mukaisesti tai ikään kuin toivotulla tavalla.¹⁹ Lisäksi ihmiset voivat ymmärtää kysymykset eri tavoin. Sosiaalisten normien ohjaava vaikutus voi näkyä kyselyn avoimissa vastauksissa ja jopa korostua haastattelu- ja keskustelutilanteissa. On esimerkiksi kiinnostavaa, että kyselyn avoimissa vastauksissa osa vastaajista käytti hyvin suoria ja jopa kärkkäitä nimityksiä muista käyttäjistä (idiotti, tyhmä jne.). Teemahaastatteluissa ja ryhmäkeskusteluissa tällaisia nimityksiä ei juurikaan käytetty eli osallistuneet noudattivat tiettyjä käytössääntöjä ja normeja, kun he kuvasivat kriittisiä asenteitaan muista käyttäjistä. Nämä rajoitukset huomioiden aineistojeni monipuolisuus onkin tutkimukseni tavoitteiden saavuttamisessa olennaista ja perusteltua.

Lisäksi pidän kiinnostavana sitä, että monet tutkimukseeni osallistuneista vaikuttavat tunnistavan eron kommentointiin liittyvien normatiivisten oletusten ja käytännön toiminnan välillä. He kuvasivat esimerkiksi ”pyrkivänsä” kommentoimaan tietyllä tavalla, siinä onnistuen ja epäonnistuen. Juuri näissä kuvauksissa on läsnä käyttäjien oma käytännön toiminta sekä siihen liittyvät arvot ja asenteet. Lisäksi läsnä ovat normatiiviset oletukset siitä, millaista oman ja muiden toiminnan pitäisi olla, ja edelleen siitä, mihin kommentoinnin pitäisi yhteiskunnallisena toimintana yltyä. Vastaavasti esimerkiksi Heikkilä, Hellman ja Ovaska (2023) ovat tunnistaneet sen, että tarkastellessaan omaa toimintaansa uutisia lukevat ihmiset ovat tietoisia median käytön kahdesta näkökulmasta, empiirisestä ja normatiivisesta. Tutkimukseni kontekstissa tämä tarkoittaa sitä, etteivät käyttäjien kuvaukset kommentoinnin ideaalista poissulje sitä, että he ovat tietoisia kommentoinnin todellisuudesta eli empiirisestä ulottuvuudesta (vrt. emt., 58) ja omasta toiminnastaan osana tätä todellisuutta. Pikemminkin analyysi tekee näkyväksi käyttäjien jatkuvaa puntarointia empiirisen ja normatiivisen välillä.

Tutkimukseni lopputulosta määrittää väistämättä se, että tutkimukseeni osallistuneet edustavat suurelta osin Yleä seuraavia käyttäjiä, ja se, että osallistuneet ovat taustoiltaan korostuneesti korkeakoulutettuja. Voidaan kuitenkin olettaa, että tunnistamani käytännöt, motiivit ja asenteet olisivat olleet tunnistettavissa myös taustoiltaan toisenlaisten käyttäjien joukosta. Se, millaiset seikat tutkittavien joukossa

¹⁹ Esimerkiksi aikaisemmassa tutkimuksessani (Kangaspunta 2022a) valtaosa tutkimukseeni osallistuneista oli samaa mieltä asiallisuusväittämän kanssa eli koki itse kommentoivansa asiallisesti. Tämä huomio kertonee omalta osaltaan siitä, että vastaajat saattoivat asettua vastauksissaan tiettyjen normien taakse.

olisivat korostuneet, voisi toki poiketa käsillä olevan tutkimuksen lopputuloksista. Pidänkin lähtökohtaisesti kiinnostavana kaikkia seikkoja, joita aineistosta nousi esille, riippumatta siitä, kuinka yleisestä asenteesta on esimerkiksi kyse. Mielestäni analyysini myös tavoittaa laajasti käyttäjien välisiä eroja eli tältä osin osallistuneiden taustojen samankaltaisuus ei yksipuolista tuloksia.

Koska tutkimukseni kohteena ovat yksittäiset käyttäjät, tietyt yksilölliset erot jäävät tutkimukseni tavoittamattomiin. Esimerkiksi Barnes (2018, 84) kytkee käyttäjien väliset näkemykselliset ja toiminnalliset erot luonteenpiirteisiin ja persoonallisuuteen. Ekstrovertit voivat pitää vähemmän tiukoista moderointikäytännöistä kuin muut käyttäjät, introvertit voivat suosia tiukasti moderoituja, mutta anonyymeja alustoja ja niin edelleen (emt.). Luonteenpiirteiden erot ovat tietenkin läsnä aineistossani, ja ne tulevat osittain näkyviksi esimerkiksi teemahaastatteluiden yhteydessä: jotkut haastateltavat kuvasivat itseään sosiaalisiksi ekstroverteiksi, jotka (Barnesin näkemyksen mukaisesti) pitävät vapaasta keskustelusta. Tutkimuskokonaisuudessa käyttäjien persoonallisuutta on kuitenkin mahdotonta ottaa huomioon.

Analyyssimenetelmät ja analyysin kuvaus

Sisällönanalyysia (*content analysis*) käytetään usein nimityksenä jokseenkin laeasti kaikista analyyssimenetelmistä, jotka perustuvat (tekstiaineiston) sisällön erittelyyn (Tuomi ja Sarajärvi 2018). Jouni Tuomi ja Anneli Sarajärvi (2019, 119) erottavat toisistaan edelleen sisällön erittelyn ja analyysin. Sisällön erittelyssä tekstiaineistoa pilkotaan osiin ja tarkastellaan määrällisesti (kvantitatiivinen) erilaisin tilastollisin menetelmin. Haastattelu- tai kyselyaineistosta voidaan esimerkiksi eritellä eli etsiä ja laskea tiettyjä ilmauksia tai sanoja. Varsinaisessa sisällönanalyysissa aineistoa tarkastellaan laadullisesti eli tutkija pyrkii kuvailemaan ja tulkitsemaan aineiston sisältöä. Tavoitteena on tunnistaa aineistosta tutkimusongelman kannalta keskeisiä aineksia, jotka voidaan niiden samankaltaisuuksien perusteella luokitella. Käytännössä tekstiaineistojen tutkimuksessa hyödynnetään yleensä sekä analyysia että erittelyä vuorotellen aineiston tarkastelun eri vaiheissa. Hyödynsin tässä tutkimuksessa tietyiltä osin tällaista lähestymistapaa. Yhdistin luokitteluuni määrällisen erittelyn, jonka avulla tunnistin keskeisimpiä käytäntöjä, motiiveja ja asenteita.

Analyyssiprosessi eteni tietyiltä osin Tuomen ja Sarajärven (2018, 123) kuvaaman aineistolähtöisen sisällönanalyysin mukaisesti. Analyysini ei kuitenkaan ollut puhtaasti aineistolähtöistä, vaikka eteninkin pääasiallisesti aineisto edellä. Sen sijaan kutsun tutkimusotettani Tuomen ja Sarajärven (emt., 133) esimerkin mukaisesti teoriaohjaavaksi. Aikaisempi ymmärrys ilmiöstä ohjasi ja ennen kaikkea helpotti aineiston analyysia ja luokittelua. Oletin, että kommentoinnissa toisiinsa kytkeytyvät käyttäjien käytännön toiminta ja vuorovaikutustilanteet, kommentoinnin syyt ja motiivit sekä kommentointiin liittyvien asenteiden kokonaisuus. Ymmärrys tästä kokonaisuudesta muodosti ennakkokehityksen tarkasteluilleni. Lopputuloksen kannalta

tämä tarkoittaa, että jako kolmeen pääluokkaan eli osa-alueeseen perustuu teoriaan ja aikaisempaan tutkimukseen. Pääluokat olivat jossain määrin olemassa olevia ja analyysiani ohjaavia. Muodostamani alaluokat eli tässä kirjassa tarkemmin nimetyt, kuvatut ja eriteltyt käytännöt, motiivit ja asenteet ovat sen sijaan luonteeltaan aineistolähtöisiä.

Analyysini kohteena oli kolme erilaista aineistoa. Luin näitä aineistoja samanaikaisesti eli suhtauduin kokonaisuuteen yhtenä tekstikokonaisuutena. En erotellut kyselyaineistosta avoimia vastauksia erilaisiin kysymyksiin, vaikka kiinnitinkin huomiota siihen, missä yhteydessä mikäkin seikka nousi esille. Tätä ratkaisua puolsi se, että jopa yksittäisessä virkkeessä saattoi aineistosta riippumatta olla viittauksia useaan luokkaan. Analyysini eteni vaihe vaiheelta seuraavasti (vrt. Tuomi ja Sarajärvi 2018, 123):

Miellän analyysin **alustavaksi vaiheeksi** haastattelu- ja keskusteluaineiston litteroinnin. Materiaalin aukikirjoittaminen oli tärkeä tapa perehtyä aineistokokonaisuuteen ennen varsinaista analyysia. Olin lukenut kyselyn avoimet vastaukset kertaalleen läpi jo kyselyn toteuttamisvaiheessa, joten aineistot tulivat tältä osin kohdelluiksi samalla intensiteetillä.

Ensimmäisellä varsinaisella lukukierroksella tein yleisiä huomioita siitä, millaisia seikkoja aineistossa ilmeni, kuinka eksplisiittistä tai implisiittistä joidenkin tekijöiden ilmeneminen mahdollisesti oli ja miten erilaiset käytännöt, motiivit ja asenteet sekoittuivat, kytkeytyivät tai erottuivat toisistaan. Kun luin vastauksia kyselyn avoimiin kysymyksiin, luin aina kerralla kaikki yhden vastaajan vastaukset. Pyrin siis ottamaan huomioon vastaajan vastaukset kokonaisuutena, jotta erilaiset kytkökset tulisivat näkyväksi.

Toisella lukukierroksella etsin ja merkitsin aineistoon niin sanottuja pelkistettyjä ilmaisuja (ks. Tuomi ja Sarajärvi 2018, 123), esimerkiksi viittauksia omiin kommentointikäytäntöihin.

Kolmannella lukukierroksella tarkistin ja yhdenmukaistin tekemiäni merkintöjä. Tämän lukukierroksen aikana hahmottelin pelkistettyjen ilmauksien listaa, josta tuli varsin laaja. Tässä analyysin vaiheessa oli tärkeää pyrkiä tunnistamaan ja erottamaan toisistaan käytäntö, motiivi ja asenne sekä niiden kytkökset. Laadin alustavista kytköksistä listan rinnalle niin sanotun ajatuskartan, jota täydensin seuraavilla lukukierroksilla.

Neljännellä lukukierroksella tarkastelin aineistoani listan avulla. Pyrin hahmottamaan listalta samankaltaisuuksia ja eroavaisuuksia. Tämän lukukierroksen jälkeen pyrin muodostamaan ryhmittelyjä ja luokitteluja, jotka kokosin niin sanotuksi luokittelurungoksi.

Viidennellä lukukierroksella kävin läpi aineiston tämän luokittelurungon avulla ja erittelin (määrällisesti) kunkin luokan esiintymisen. Tämän lukukierroksen jälkeen aloin kirjoittaa auki kunkin luokan ydinsisältöä ja olemusta sekä kytköksiä muihin luokkiin. Palasin jälleen aineistoni äärelle, koska yhteydet ilmenivät välillä varsin implisiittisesti. Pyrin ymmärtämään jokaisen luokan kohdalla, miten se aineistossa ilmenee, miten se kytkeytyy muihin luokkiin ja miten se eroaa sille likeisistä luokista.

Toteutin tämän kirjoitustyön jälkeen vielä **kuudennen lukukierroksen** luokittelu kerrallaan. Tavoitteenani oli tehdä vielä viimeiset tarkennukset ja testaukset analyysini luotettavuudesta.

Taulukot 5a ja 5b havainnollistavat analyysiani ja erilaisten osa-alueiden tunnistamista ja luokittelua aineistoesimerkkien avulla.

Taulukko 5a. Analyysiesimerkit kyselyn avoimista vastauksista.

Aineisto	Tunnistetut käytännöt, motiivit ja asenteet	eksplisiittinen kohta aineistossa
<p>KYSELYN AVOIN VASTAUS: Esim. joku saattaa tajuta jonkun oleellisen puutteen uutisessa tai uutisoinnin taustoissa. Ihmisillä saattaa olla henkilökohtaisia ja ammatillisia kokemuksia ja näkemyksiä eri asioista. Joka tapauksessa kommentointi laajentaa kuvaa, toki siihen on suhtauduttava kriittikillä. Esim. koronan kohdalla teemme koko ajan historiaa ja tiede seuraa perässä. Ennusteet ja tieto ovat puutteellisia. Mielestäni kansankin on saatava sanoa näkemyksensä. (n, 45, akkt, Vihr.)</p>	<p>korjaava motiivi: uutisessa esitetyn tiedon tai näkökulman korjaaminen</p>	<p>joku saattaa tajuta jonkun oleellisen puutteen uutisessa tai uutisoinnin taustoissa</p>
	<p>lisäarvo uutiselle: uutisen täydentäminen (kokemusasiantuntijuus)</p>	<p>Ihmisillä saattaa olla henkilökohtaisia ja ammatillisia kokemuksia ja näkemyksiä</p>
	<p>lisäarvo uutiselle: uutisen täydentäminen (näkökulma)</p>	<p>kommentointi laajentaa kuvaa</p>
	<p>merkitys yhteiskunnan tasolla: julkinen kansalaiskeskustelu</p>	<p>Mielestäni kansankin on saatava sanoa näkemyksensä.</p>
<p>KYSELYN AVOIN VASTAUS: Joskus kommentit täydentävät uutista. Ne varmentavat sen paikkaansapitävyyttä (toimittajat, opettajat jne.) voivat tehdä virheitä, koska ovat ihmisiä. Ne antavat mahdollisuuden tulla kuuluisiksi tai nostaa yleiseen tietoisuuteen asioita, esim. jos puhutaan päätöksestä, joka vaikuttaa yksittäiseen henkilöön. (n, 52, ykkt, Kesk.)</p>	<p>lisäarvon ehdollisuus</p>	<p>Joskus kommentit täydentävät uutista.</p>
	<p>lisäarvo uutiselle: uutisen korjaaminen (vahvikoira)</p>	<p>varmentavat sen paikkaansapitävyyttä</p>
	<p>journalismin taso</p>	<p>toimittajat [...] voivat tehdä virheitä, koska ovat ihmisiä</p>
	<p>merkitys yhteiskunnan tasolla: julkinen kansalaiskeskustelu</p>	<p>antavat mahdollisuuden tulla kuuluisiksi</p>
	<p>merkitys yhteiskunnan tasolla: sosiaalinen todellisuus</p>	<p>yleiseen tietoisuuteen asioita, esim. jos puhutaan päätöksestä, joka vaikuttaa yksittäiseen henkilöön</p>
<p>KYSELYN AVOIN VASTAUS: Tyylini on asiapohjainen. Perustan kommenttini lähteisiin, jotka kestävät lähdekritiikin. Olen luopunut aika lailla vuosien varrella kommentoinnista, koska ei jaksu tuhlata kallista aikaansa diibadaabaan. En osallistu loanheittoon enkä henkilökohtaisuuksiin. Minusta on mukava vaihtaa mielipiteitä jostain ajankohtaisesta uutisesta, ja mukava jatkaa keskustelua, johon tulee uusia näkökulmia muilta somen käyttäjiltä. (n, 59, ykkt, ev)</p>	<p>käytäntö: tyyli ja tapa</p>	<p>Tyylini on asiapohjainen. Perustan kommenttini lähteisiin, jotka kestävät lähdekritiikin.</p>
	<p>järjen ja tiedon kriteerit</p>	
	<p>käytäntö: kannattavuuden arviointi</p>	<p>Olen luopunut aika lailla vuosien varrella kommentoinnista, koska ei jaksu tuhlata kallista aikaansa diibadaabaan.</p>
	<p>käytöstavat kriteerinä: muita kunnioittava käytös (myös käytäntö: tyyli ja tapa)</p>	<p>En osallistu loanheittoon enkä henkilökohtaisuuksiin.</p>
	<p>motiivi: yhteiskunnallinen keskustelu</p>	<p>Minusta on mukava vaihtaa mielipiteitä jostain ajankohtaisesta uutisesta, [...]</p>
	<p>merkitys yksilön tasolla: ajattelun avartuminen (myös merkitys yhteiskunnan tasolla)</p>	<p>[...] ja mukava jatkaa keskustelua, johon tulee uusia näkökulmia muilta somen käyttäjiltä.</p>

Taulukko 5b. Analyysiesimerkit teemahaastattelusta ja ryhmäkeskustelusta

Aineisto	Tunnistetut käytännöt, motiivit ja asenteet	eksplisiittinen kohta aineistossa
TEEMAHAASTATTELU: [...] Monesti käyn tällöisessä, vähän tirkistelymielessä voisi sanoa, katsomassa jotain sellaisia, mistä tietää, että aiheuttaa ristiriitaisia. Just jotain maahanmuuttoa koskevat aiheet [...] (Tutkijan tarkentava kysymys: Mitä et missään nimessä kommentoi?) [...] Ehkä semmoiset, missä joku julkkis on kommentoinut somessa jotain. Semmoisia mä en jaksa lukea tai en jaksaisi kommentoida, että kuinka joku nyt on päivittänyt itsestään jonkun uuden kuvan. [...] (n, 39, akkt)	käytäntö: aiheet kommenttien lukeminen (tiettyjen ryhmien ylliedustus)	käyn tällöisessä, vähän tirkistelymielessä voisi sanoa, katsomassa jotain sellaisia, mistä tietää, että aiheuttaa ristiriitaisia. Just jotain maahanmuuttoa koskevat aiheet
	käytäntö: aiheet kannattavuuden arviointi	missä joku julkkis on kommentoinut somessa jotain. Semmoisia mä en jaksa lukea tai en jaksaisi kommentoida, että kuinka joku nyt on päivittänyt itsestään jonkun uuden kuvan
RYHMÄKESKUSTELU: [...] Että puhutaanko nyt jostain asiasta, jota en ymmärrä, ja saan lisää tietoa, vai puhutaanko jostain dogmin kaltaisesta mielipiteestä, jota ei sitten käännä millään. Kyllähän jatkuvasti, aina mitä tahansa siis kirjallisuutta ja mitä tahansa lukiessa, niin kyllähän oma ajattelu kehittyi, toivottavasti. Totta kai sillä on merkitystä ja pitäisi olla merkitystä. Ja onhan se aina osa sitä kulttuuria ja sitä kautta poliittistakin keskustelua, josta siis muutetaan jotain. Varmasti on merkitystä. Se nyt on taas eri asia, että mihin sitä käytetään ja miten käytetään, mutta näinhän politiikassa aina on ja kulttuurissa [...]. Mutta että varmasti vaikuttaa. Eihän sitä muuten tehtäisi, jos ei muuta niin huvikseen. Sekin on vaikutusta, jos ihminen vaan viihdyttää itseänsä. [...] pohjimmitaan kaikki on poliittista. (muu, 43, ykkt)	vaikutukset: vaikutus mielipiteisiin ja tietoon	puhutaanko nyt jostain asiasta, jota en ymmärrä, ja saan lisää tietoa, vai puhutaanko jostain dogmin kaltaisesta mielipiteestä, jota ei sitten käännä millään
	negatiiviset arviot: kyvyttömyys keskustella (muuttaa mielipidettä)	puhutaanko jostain dogmin kaltaisesta mielipiteestä, jota ei sitten käännä millään
	merkitys yksilön tasolla: ajattelun avartuminen	aina mitä tahansa siis kirjallisuutta ja mitä tahansa lukiessa, niin kyllähän oma ajattelu kehittyi, toivottavasti
	merkitys yhteiskunnan tasolla	Totta kai sillä on merkitystä ja pitäisi olla merkitystä. Ja onhan se aina osa sitä kulttuuria
	merkitys yhteiskunnan tasolla: kansalaiskeskusteluna	Totta kai sillä on merkitystä ja pitäisi olla merkitystä.
	vaikutukset: vaikutukset politiikkaan	Ja onhan se aina osa sitä kulttuuria ja sitä kautta poliittistakin keskustelua, josta siis muutetaan jotain. Varmasti on merkitystä
	kommentoinnin kriteerit	eri asia, että mihin sitä käytetään ja miten käytetään
merkitys yksilön tasolla: kommentointi ajanvietteenä	Eihän sitä muuten tehtäisi, jos ei muuta niin huvikseen. Sekin on vaikutusta, jos ihminen vaan viihdyttää itseänsä.	

Erilaisissa aineistoissa korostuivat erilaiset viittaukset, joiden yleisyyttä selittävät osittain aineiston keruumenetelmät. Esimerkiksi kommentoinnin vaihteluun viitattiin kyselyaineiston avoimissa vastauksissa paljon, koska kyselyssä oli kirjaimellinen kysymys vaihtelusta. Vastaavasti teemahaastatteluissa korostui muiden kommentteihin reagoiminen, koska haastatteluissa luettiin muiden käyttäjien kommentteja ja keskusteltiin niiden pohjalta. Analyysini ei pyri tavoittamaan erilaisten käytäntöjen, motiivien tai asenteiden määrällistä yleisyyttä, vaikka toistuvat viittaukset ymmärrettävästi kertovat jonkinasteisesta relevanssista. Tuon kuitenkin esille, mikäli tunnistamani käytäntö, motiivi tai asenne on kyselyaineiston avoimissa vastauksissa erityisen toistuva eli keskeinen tai päinvastoin lähinnä harvinainen. Lisäksi on syytä muistaa, että esimerkiksi viittauksia motiiveihin oli avoimissa vastauksissa ylipäättään vähemmän kuin viittauksia asenteisiin. Viittausten tarkasta lukumäärästä ei siis voi tehdä kokonaisuuden kannalta mielekkäitä vertailevia johtopäätöksiä.

5

Alustojen merkitys

Se, missä uutisia kommentoidaan, ei ole käyttäjien näkökulmasta yhdenmukaista. Tarkoitan tässä kirjassa alustalla (engl. *platform*) niitä verkkovälitteisiä ympäristöjä/kon-teksteja, joissa käyttäjät kirjoittavat kommentteja. Alustoja ovat siis verkkolehtien ja -medioiden omat verkkosivut sekä erilaiset käyttäjien vuorovaikutukseen perustuvat sosiaalisen median palvelut, esimerkiksi Facebook, verkkopalvelu X ja Reddit. Näissä toiminnallisissa ympäristöissä yhdistyvät yhtäältä se, mitä käyttäjille mahdollistetaan ja tarjotaan, ja toisaalta se, mitä käyttäjät tekevät.

Tämä luku pyrkii kokoamaan mediatutkimuksen ymmärryksen alustoista ja alustojen merkityksestä sekä tekemiäni empiirisiä havaintoja, jotka limittyvät edellä kuvattuihin lähtökohtiin. Koska alustat vaikuttavat moninaisesti sekä käyttäjien toimintaan ja toimintamalleihin, motiiveihin että asenteisiin, on mielekästä koota alustojen merkitys omaksi kokonaisuudekseen, joka pohjustaa analyysin ja tulosten esittelyä. Syvennyn vasta myöhemmin esimerkiksi asenteisiin, joita käyttäjillä on kommentointia rajoittavista ratkaisuista. Tunnistamieni osa-alueiden kannalta olennaista on se, että erilaisten käytäntöjen, motiivien ja asenteiden taustalla vaikuttavat usein kommentointia rajoittavat tekijät, tekniset ratkaisut, alustojen keskustelukulttuuri ja käyttäjien kokemukset näistä kaikista.

Alustojen ominaisuudet ja erilaiset keskustelukulttuurit

Nick Couldry (2010) on kuvannut alustoille muodostuvaa rajoitusten ja käyttäjien toiminnan vuorovaikutteista kokonaisuutta maiseman (*landscape*) ja äänen (*voice*) yhdistelmänä. Couldryn näkemys on, että alustan äänien kokonaisuus, johon itse viitataan alustan keskustelukulttuurina, pitää sisällään maiseman eli olosuhteet, joissa keskustellaan. Barnes (2018, 16) puolestaan viittaa näihin olosuhteisiin institutionaalisisina tekijöinä (vrt. kuvio 1), jotka ohjaavat eri tavoin käyttäjien toimintaa eli ääntä.

Joka tapauksessa alustan ulkoasu on aina omanlaisensa ja alustalla tulee näkyväksi ja korostuu tiettyjä asioita. Esimerkiksi verkkolehti voi sijoittaa kommenttiketjut

näkymättömiin klikkauksen taakse tai ryhmitellä kommentit lähtökohtaisesti suosituimmuusjärjestykseen. Tämän tutkimuksen kannalta maiseman tai olosuhteisen tarkastelussa olennaista on se, mitä alusta mahdollistaa ja miten käyttäjien osallistumista säädellään ja ohjataan. Näillä erilaisilla tekijöillä on todettu olevan merkittäviä vaikutuksia käyttäjien osallistumiselle (esim. Løvlie ym. 2018; Reich 2011; Springer ym. 2015). Ensinnäkin kyse on siitä, miten kommentointi käytännössä ja konkreettisesti toimii: millainen on kommentointinäkökulma, miten kommentit ryhmittyvät keskusteluiksi, millaisia vastaustoimintoja käyttäjillä on käytössään, millaisia reagoitintyökaluja käyttäjät voivat hyödyntää ja miten reagointi vaikuttaa esimerkiksi kommenttien järjestykseen tai näkyvyyteen. Toiseksi kyse on siitä, miten kommentointia rajoitetaan ja valvotaan ja millaisia seurauksia: edellyttääkö kommentointi rekisteröitymistä, vaaditaanko käyttäjiltä nimimerkin tai jopa oman nimen käyttöä, moderoidaanko kommentointia, miten kommentointia moderoidaan (ennakkoon vai jälkikäteen), hyödynnetäänkö moderoinnissa käyttäjien keskinäistä valvontaa, sallitaanko kommentointi vain tiettyihin aiheisiin ja rajoitetaanko kommentointia esimerkiksi ajallisesti.

Kuvatut ratkaisut vaikuttavat käyttäjiin paitsi yksilöinä myös laajemmin, alustalle muodostuvan keskustelukulttuurin eli äänien kautta. Esimerkiksi alustalla sallitun nimettömyyden on todettu lisäävän epäasiallista kielenkäyttöä (Santana 2014). Verkkovälitteisten alustojen erot eivät kuitenkaan selity pelkästään edellä kuvatuilla institutionaalisilla eli alustalähtöisillä tekijöillä. Erot alustojen luonteessa ja keskustelukulttuurissa liittyvät myös käyttäjiin sekä alustan käyttötarkoitukseen ja yhteiskunnalliseen kontekstiin. Verkkokeskusteluiden tutkimuksen laajassa perspektiivissä on todettu, että erilaiset verkon keskusteluareenat voidaan jakaa karkeasti niin sanottuihin aiheohjautuviin (*issue-driven*) ja mieltymysohjautuviin (*preference-driven*) (Jakob, Dobbrick ja Wessler 2021). Aiheeseen liittyviä keskusteluita käydään pääsääntöisesti valtavirtaa edustavan median verkkosivuilla ja median omilla Facebook-sivuilla, ja tällaisiin keskusteluihin kuuluu myös erimielisyys – keskusteluun osallistuu näkemyksiltään heterogeeninen ryhmä. Mieltymykset ja samanmielisyys sen sijaan ohjaavat ja sävyttävät keskusteluita muun muassa Facebookin poliittisissa ryhmissä (*partisan civic organizations*) ja vaihtoehtomedian (*alternative media*) sivuilla – keskusteleva ryhmä on näkemyksiltään homogeenisempi.

Keskustelu ja yksittäiset kommentit ovat luonteeltaan hyvin erilaisia näillä areenoilla. Aiheohjautuvilla areenoilla ilmenee esimerkiksi samanmielisiä areenoja enemmän niin sanottua yhdistävää monimutkaisuutta (*integrative complexity*) eli pluralismia, joka on mielekkään julkisen keskustelun kannalta elintärkeää. (Jakob ym. 2021). Toisaalta voidaan todeta, että esimerkiksi Suomessa verkkopalvelu X:n eli entisen Twitterin keskustelut vaikuttavat usein melko eripuraisilta, eli alustojen välillä on myös kansallisia eroja. On silti selvää, että kansallinen uutismedia, vaikkapa Yle, houkuttelee keskustelun äärelle erilaisia kommentoijia ja vastaavasti käyttäjien omiin valintoihin perustuvat some-ryhmät tai alustat (sekä tietyissä olosuhteissa muun muassa paikallislehden verkkosivut) pikemminkin samanmielisiä kommentoijia, ja tällä on merkitystä alustan keskustelukulttuurille. Kyse ei kuitenkaan ole yk-

sinomaan keskustelukulttuurien eroista uutismedian omien kanavien ja sosiaalisen median välillä, vaan huomattavasti monimutkaisemmasta kokonaisuudesta.

Verkon keskustelualustoilla on ja on aina ollut erilaisia omia kirjoittamattomia ja kirjoitettuja sääntöjä, jotka muokkaavat keskustelua. Esimerkiksi Suomisen ja kollegoiden (2018, 16) mukaan ”joissakin 1990-luvun uutisryhmissä oli käytännössä sääntö, että uusi keskustelija ei saanut olla samaa mieltä edellisen kanssa, koska silloin hän vain toistaisi jo sanottua”. Kolmen erilaisen verkkolehden²⁰ kommenttiketjujen erimielisyyttä ja samanmielisyyttä kartoittanut tutkimukseni (Kangaspunta 2016) puolestaan osoitti, että verkkolehden kommenttiketjuja hallitsee yleisesti ja odotetusti erimielisyys. Silti tutkimukseni osoitti lehtien välillä selkeitä eroja. Esimerkiksi paikallislehdessä ilmaistiin kahta muuta lehteä huomattavasti enemmän samanmielisyyttä uutisia ja niissä esiintyviä tahoja kohtaan. (Emt.) On myös havaittu, että kommentointi voi erota jopa saman uutisaiheen ja yhden uutismedian erilaisilla alustoilla, kuten lehden omalla verkkosivulla ja Facebook-sivulla (Ben-David ja Soffer 2019). Voidaan edelleen olettaa, että esimerkiksi sanomalehtien ja iltapäivälehtien keskustelukulttuurit eroavat toisistaan niiden erilaisen sisällön takia (ks. esim. Richardson ja Stanyer 2011).

Alustojen merkitys käyttäjille

Aikaisemman tutkimuksen perusteella alustojen merkityksessä on kyse yhtäältä hyvin teknisistä seikoista, esimerkiksi rekisteröitymispakosta, ja toisaalta laajemmasta keskustelukulttuurista, jonka muotoutuminen on monimutkainen prosessi. Analyysin perusteella kysymys alustan tai alustojen merkityksestä voi kuitenkin käyttäjien näkökulmasta typistyä yksinkertaiseksi kysymykseksi siitä, millä alustalla käyttäjät kommentoivat ja miksi. Silti kyselyn avoimista vastauksista, teemahaastatteluista ja ryhmäkeskusteluista nousi toistuvasti esille myös se, miten moninaisin tavoin alusta eli kommentoinnin konkreettinen toimintaympäristö vaikuttaa kommentoijiin ja heidän toimintaansa. Lisäksi osa käyttäjistä näytti tunnistavan teknisten ominaisuuksien vaikutuksen keskustelukulttuurin muodostumisessa, keskustelukulttuurien eroja ja ylipäätään keskustelukulttuurin merkityksen omassa toiminnassaan. Alustojen merkitys käyttäjille konkretisoituu siis alustan valinnassa ja alustan toimintaa ohjaavassa vaikutuksessa.

---

²⁰ Tarkastelin tutkimuksessani Talvivaaran kaivokseen liittyvien verkkouutisten kommentointia paikallisen Sotkamo-lehden, maakunnallisen Kainuun Sanomien ja valtakunnallisen Helsingin Sanomien verkkosivuilla (Kangaspunta 2016).

Alustan valinta ja arviointi

Osa tutkimukseeni osallistuneista kertoi, että on aina kommentoinut uutisia vain yhdellä alustalla. Tätä alustoihin liittyvää eroavaisuutta näyttäisi selittävän etenkin käyttäjien ikä eli erilaiset käyttäjäsukupolvet. Nuoremmat ikäluokat ovat tunnetusti tottuneempia liikkumaan erilaisten alustojen välillä, ja taustatietojen tarkastelun perusteella vaikuttaakin siltä, että iso osa yhteen alustaan sitoutuneista käyttäjistä edustaa vanhempia ikäluokkia. Lisäksi valtaosa yhdellä alustalla kommentoivista suosii Yleä, ja osa kertoi tässä yhteydessä, ettei käytä ollenkaan esimerkiksi sosiaalista mediaa.

Kommentointi-ilmion kannalta kiinnostavaa on, että laajemmat erot kommentointiin liittyvissä käytännöissä ja asenteissa voivat juontua jo lähtökohtaisesti siitä, etteivät käyttäjät välttämättä kohtaa verkossa samanlaisia ilmiöitä. Yhdellä alustalla kommentoivien kokemus voi olla hyvin erilainen, kuin niiden käyttäjien, jotka osallistuvat keskusteluihin vaihtelevasti erilaisilla alustoilla. Esimerkiksi yhdessä ryhmäkeskustelussa käyttäjien kokemukset maalittamisesta erosivat merkittävästi sen perusteella, millä alustalla he pääsääntöisesti tai valikoidusti kommentoivat.

[...] määhän oon pelkästään kommentoinut tuolla Yle.fi. Ja siellä ei kyllä todellakaan maaliteta [...].

(ryhmäkeskustelu; m, 64, akkt)

Ne, jotka kertoivat kommentoineensa aina vain tietyllä alustalla, eivät yleensä kuvanneet mitään selkeää syytä valinnalleen. Tuttu alusta, kuten Ylen verkkosivut, ei vaatinut varsinaisia perusteluja. Toisaalta muutama kyselyn vastaaja toi esille, että uutisten maksullisuus rajaa sitä, millä alustalla he tyypillisesti kommentoivat.

[...] pitäydyn 99,9% kommentteineni YLEN uutisten parissa, jossa ainakaan vielä ei vallitse ihan täysi villi länsi. HS voisi muutoin olla toinen itselleni sopiva alusta käydä asiallista keskustelua, mutta maksumuuri jättää minun monen uutisen ulkopuolelle siellä osoitteessa.

(kysely; n, 40, akkt, SDP)

Niiden kohdalla, jotka kommentoivat erilaisilla alustoilla tai jotka ovat seuranneet erilaisia alustoja, alustan valintaa ohjaavat sekä alustan tekniset ominaisuudet että alustan keskustelukulttuuri. Usein kyse on molemmista eli siitä, että käyttäjät tunnistavat esimerkiksi rajoittamisen vaikutukset keskustelukulttuurille. Kommentointi-ilmion kannalta on merkillepantavaa, että juuri toivotunlainen keskustelukulttuuri näyttäisi houkuttelevan ja sitouttavan käyttäjiä (ks. esimerkki edellä). Alustan tarjoajien näkökulmasta haastavaa on, että käyttäjien näkemys sekä hyvästä keskustelusta että rajoituksista on varsin kirjava, jopa ristiriitainen (ks. kommentoinnin kriteerit, kommentoinnin rajoittaminen).

Käyttäjät kuvasivat eri tavoin suhdettaan alustojen teknisiin ominaisuuksiin. Analyysin perusteella etenkin moderointi, rekisteröitymispakko ja mahdollinen nimettö-

myys rajaavat ja määrittävät sitä, ketkä osallistuvat alustalla käytävään keskusteluun ja millaiseksi keskustelu käyttäjien mielestä muodostuu. Käyttäjien kuvauksissa tois-
tuivat ensinnäkin viittaukset siihen, miten ratkaiseva tekijä moderointi on tai voi olla
alustan valinnassa. Jos moderointi ei syystä tai toisesta miellytä, käyttäjät saattavat
siirtyä kommentoimaan jonnekin muualle. Kyse ei ole yksinomaan moderoinnin koh-
teeksi päätyvistä kommenteista, vaan yhtä lailla moderoimattomuudesta. Osa käyttä-
jistä kuvasi esimerkiksi riittämättömän moderoinnin vaikuttavan negatiivisesti tie-
tyn alustan keskustelukulttuuriin. Vastaavasti, hyväksi koettu moderointi voi lisätä
kommentointi-intoa omakohtaisesti ja välillisesti, hyvän keskustelukulttuurin kaut-
ta. Se, millaista toivottu moderointi on, jakaa käyttäjiä, ja syvennyt tähän tarkemmin
moderointiin liittyvien asenteiden yhteydessä. Joka tapauksessa käyttäjät havainnoi-
vat ja seuraavat paitsi itseensä myös muihin kohdistuvaa moderointia, ja osa myös so-
peuttaa omaa toimintaansa tai suhtautumistaan alustalla vallitseviin käytäntöihin.
Lisäksi osa käyttäjistä pitää moderoituja alustoja jo lähtökohtaisesti hitaina ja siksi
vähemmän toimivina. Kyse ei ole välttämättä vain oman toiminnan tarkastelusta,
vaan alustoja koskevasta kokonaiskuvasta.

[Maakuntalehden verkkosivuilla] se moderointi on sellaista, että sinne voi kirjoittaa aika vapaasti, niin [...] kyllä mä päivittäin sinne jotain kirjoitan. Ja ei ne kaikki mene läpi. [...] jos pilkkaa jotain poliitikkoa nimeltä tai pilkallisesti kirjoittaa jostain poliitikosta, niin ne usein jättää julkaisematta. Mutta sen nyt kun tietää, niin ei se niin haittaa.

(teemahaastattelu; m, 66, ykkt)

[...] Toinen keskustelua heikentävä ilmiö on kommenttien ennakkosensuuri, jonka vuoksi kommentin julkaiseminen kestää pitkään ja esimerkiksi virheellistä tietoa sisältävä kommentti saattaa olla pitkään näkyvillä ennen kuin muiden kommentojien reaktiot julkaistaan. On kuitenkin olemassa alustoja, joilla uutisten kommentointi onnistuu melko järkevästi. Ihan oikeaan keskusteluun paras alusta lienee Nyymichan²¹, ja Twitterissä onnistuu uutisten kommentointi, jos pääasiallisena tarkoituksena on rakentaa omaa henkilöbrändiä.

(kysely; m, 24, akkt, muu)

Toiseksi varsinkin kyselyn avoimissa vastauksissa nimettömyys kuvattiin avain-
tekijäksi siinä, millaisilla alustoilla käyttäjät kommentoivat ja millaiseksi alustan
keskustelukulttuuri heidän mielestään muodostuu. Tässäkin tapauksessa käyttäjien
näkemykset ja valintakriteerit jakautuvat. Osa käyttäjistä välttää seuraamasta ja kom-
mentoimasta alustoilla, joilla nimettömyys sallitaan. Osalle nimettömyys on ehdoton
vaatimus. Jos nimettömänä ei ole mahdollista kommentoida, he jättävät kommentoi-

²¹ Nyymichan eli <https://nyymichan.fi/> on suomalainen kuvalauta, joka on perustettu 2011.

matta kokonaan tai välttävät kommentoimasta tiettyjä aiheita (ks. kannattavuuden arviointi).

[...] Mikäli alustalla ei ole anonymiteetti mahdollisuutta, jätän kommentoinnin usein väliin. Mielestäni nimen tai rekisteröinnin vaatiminen kommentteissa on oman muotoista sensuuriaan ja esimerkiksi poliittisesti leimaavia aiheita ei tule kommentoitua niin paljoa.

(kysely; m, 36, amk, SDP)

Kolmanneksi vaatimus oman nimen käytöstä ja rekisteröitymisestä näyttäytyy osalle käyttäjistä henkilökohtaista toimintaa ohjaavana ja rajoittavana tekijänä, joka määrittää alustan valintaa ja käyttäjien kokemusta alustan keskusteluista. Myös Springerin ja kollegoiden (2015, 809) tutkimuksessa vastahakoisuus (asenne) rekisteröitymistä kohtaan vaikutti olevan keskeinen syy sille, ettei osa käyttäjistä ylipäätään kirjoita ja/tai lue kommentteja.

Edellä kuvattujen rajoittavien tekijöiden lisäksi alustan valintaan ja alustoihin kohdistuviin arvioihin vaikuttavat erilaiset käyttäjiä ohjaavat tekniset ratkaisut, joihin ei välttämättä liity samanlaisia käyttäjiä jakavia näkemyseleroja kuin rajoituksiin. Analyysin perusteella keskeinen ohjaava tekijä on kommenttien ja keskusteluiden jäsentely. Käyttäjien näkökulmasta keskusteluun ei ole mielekästä osallistua, jos sitä on vaikea seurata. Osa toivookin kommenttien ryhmittelyn kehittämistä siten, että oman kommentin virittämää keskustelua voisi seurata helpommin, jotta osallistuminen ei jäisi yksittäisten puheenvuorojen kirjoittamiseksi.

Seuraan paljon nettikeskusteluita Redditissä, missä kommenttien määrä voi olla helposti tuhansissa [...]. Mutta Redditiin selkeysero sitten taas moniin uutismedioihin sinällään on se, että siellä pystyy yhtä lankaa pitkin se keskustelu menemään hirveen eri suuntaan ja eri näkökulmiin [...]

(teemahaastattelu; muu, 39, ykkt)

Osa tutkimukseeni osallistuneista esitti yleisesti, että uutismedian omilla sivuilla ja/tai verkkokeskustelualustoilla oltaisiin rohkeampia kehittämään, kokeilemaan ja ottamaan käyttöön uusia ratkaisuja. Muutama kyselyn vastaajista ehdotti, että kommentteja ryhdyttäisiin ryhmittelemään täysin uudella tavalla sisällön perusteella. Toisistaan olisivat erotettavissa esimerkiksi tunne, asiaan liittyvä mielipide, perustelu ja kannustus tai uutisiin liittyvät tekniset huomiot (korjaukset) ja käyttäjien omat mielipiteet. Jotkut puolestaan toivovat täysin erillisiä palstoja erilaisille kommentteille tai kommentoijille. Näiden käyttäjien mielestä toisistaan voitaisiin erottaa esimerkiksi vähemmän vakava mielipiteiden vaihto, niin sanottu ”kapakkakeskuskeskustelu”, ja faktapohjainen keskustelu tai yleinen keskustelu ja asiantuntijoiden välinen keskustelu (ks. järjen ja tiedon kriteerit). Jaon taustalla on ajatus siitä, että erilaiset käyttäjät ja erilaiset kommentoinnin tavoitteet voisivat elää kommentoinnissa rinnakkain ilman konflikteja. Yksi ryhmäkeskusteluun osallistunut toi esille ajatuksen verkkovälittei-

sistä keskustelupiireistä, joissa keskustelu olisi aitoa ja luontevaa (ks. kommentoinnin kriteerit). Nykykommentoinnin ongelmana keskustelija näkee hitauden ja sen, ettei aitoa vuoropuhelua pääse syntymään. Ymmärrän ehdotuksen niin, että keskustelupiireissä kommentointi tapahtuisi reaaliaikaisesti ja kenties rajatusti esimerkiksi tietyn käyttäjäryhmän kesken ja tietyistä aiheesta.

[...] jos ajatellaan tämä nykyisen kommentoinnin hitaus. Näpytellään [kommentti] ja sitten joskus tunnin päästä joku toinen näkee sen ja kirjottaa siihen. Siitä ei synny dialogia. Onko esimerkiksi mahdollista syntyä tällaisia keskustelupiirejä, aitoja, jotka olisi vielä luontevampia, kuin tämä, mikä nyt on. [...] että teknologia voi muuttaa tätä kommentointia johonkin toiseen formaattiin.

(ryhmäkeskustelu; m, 69, ykkt)

Osalle käyttäjistä on edelleen tärkeää pystyä järjestelemään kommentit itse (vanhin vai uusin ensin, suosituimmat jne.). Analyysin perusteella pidemmistä kommentitietjuista ei välttämättä koeta mielekkääksi lukea kaikkia kommentteja, joten mukaan valikoidaan esimerkiksi uusimmat tai tiettyyn kommenttiin tulleet vastaukset. Olennaista valinnoissa on varsinaisen keskustelun seuraaminen ja luettavuus (ks. kommenttien lukeminen), jota määrittävät alustojen hyväksi tai huonoiksi koetut tekniset ominaisuudet. Kiinnostavaa on, että esimerkiksi yksi teemahaastatteluun osallistunut kertoi suosivansa erilaisia järjestelytapoja eri alustoilla.

Mä itse asiassa Hesarissa tykkään pitää silleen, et vanhin ensin. Ylellä nämä kommentit on jotenkin niin vaikeasti nähtävissä, että sieltä mä vaan oon onnellinen, jos mä näen jotain kommentteja. Ja sitten Iltalehti ja Iltasanomat, mä valkkaan aina näytä suosituimmat vai parhaimmat tai mikä se on sitten heillä. Ne, joita on jo valmiiksi peukutettu.

(teemahaastattelu; n, 37, akkt)

Analyysin perusteella käyttäjien alustoihin liittyvää valintaa voi ohjata luettavuuden ohella näkyvyys – etenkin se, miten ja mihin kommentitietjut on verkkolehti-
en omilla kotisivuilla sijoitettu. Osa kyselyyn vastanneista esimerkiksi kertoi, ettei välttämättä jaksaa osallistua iltapäivälehtien keskusteluihin, koska uutisiin liittyvä kommentointi on ikään kuin piilotettu. Taustalla on ajatus omasta kommentista kokonaiskeskusteluun kytkeytyvänä kontribuutiona, jonka merkitystä alusta joko tukee tai vähentää.

Selkeimmin käyttäjien valikoivuus ja sen syyt tulivat kuitenkin esille niissä kuvauksissa, jotka liittyivät oman kommentoinnin vähenemiseen. Osa käyttäjistä oli rajoittanut kommentointiaan usealta alustalta tietyille alustoille tai yhdelle alustalle ajan myötä. Näissä kuvauksissa korostui keskustelukulttuurin merkitys. Valitulla alustalla kommentointi on toivotunlaista (ks. kommentoinnin kriteerit) tai pysynyt toivotunlaisena, kun muilla alustoilla on tapahtunut muutosta huonompaan suuntaan.

Seuraan ja kommentoin uutisia lähes pelkästään Twitter-verkostoni kautta nykyään. Keskustelu on siellä laadukasta ja monipuolista, ja paljon edellä tiedotusvälineitä. En juuri jaksa enää seurata verkkosivujen omia kommenttipalstoja tai muita sosiaalisen median kanavia.

(kysely; m, 40, akkt, muu)

Kokemukset alustojen erilaisista keskustelukulttuureista näyttävätkin vaikuttavan laajasti ja kokonaisvaltaisesti käyttäjien asenteisiin muun muassa muista kommentoijista ja kommentoinnista yleisesti (ks. esimerkki edellä). Aineistoissani oli kirjavasti erilaisia eksplisiittisiä ja implisiittisiä viittauksia siihen, millaisia muut käyttäjät ovat tietyillä alustoilla ja millaista on tietyn alustan hyvä tai huono kommentointi (ks. asenteisiin liittyvät luvut). Yhtäältä näkyväksi tuli ymmärrys siitä, että paitsi oma (vrt. vaihtelu tuonnempana), myös muiden kommentointi on erilaista erilaisilla alustoilla, esimerkiksi sosiaalisessa mediassa ja verkkolehtien kotisivuilla. Toisaalta moni kuvasi näkemystään tai oletustaan siitä, että eri alustoilla kommentoivat pääsääntöisesti eri ihmiset.

Mielestäni HS:ssä on asiallisinta kommentointia, IS:ssa lähinnä vouhoteetaan turhasta tai paisutellaan juttua. YLE:llä joskus asiallisia kommentteja, joskus punavihervihää/toimittajien arvostelua. [...]

(kysely; n, 24, ykkt, Vihr.)

Mediaan ja journalismiin liittyvien asenteiden kannalta on kiintoisaa, että merkittävä osa käyttäjien kuvaamista alustojen keskustelukulttuurien eroista koskee konkreettisesti tiettyä uutismediaa (ks. esimerkki edellä). Käyttäjien kuvauksissa korostui näkemys siitä, että iltapäivälehtien (IL/IS) ja MTV:n uutisiin liittyvä kommentointi on luonteeltaan isolta osin vihamielistä, rasistista ja älyllisesti heikkolaatuista. Sen sijaan luotettavaksi koetun median (Yle/HS) uutisissa kommentointi nähdään pääsääntöisesti asiallisena, joitakin poikkeustapauksia lukuun ottamatta.²² Toisaalta osa käyttäjistä kritisoi Ylen ja HS:n kommentointia hymisteleväksi, samanmieliseksi ja liian moderoiduksi. (Ks. mediaan liittyvät asenteet).

Nämä erot kytkeytyivät käyttäjien mielipiteisiin siitä, millainen tietyn median yleisö on, mikä on journalismin rooli keskustelukulttuurille, mikä media edustaa hyvää ja/tai huonoa journalismia (ks. mediaan liittyvät asenteet), ja edelleen, missä mediassa moderointi on hyvää tai huonoa (ks. moderointikäytännöt). Kommentointi heijastelee käyttäjien mielestä median linjaa: jos meteliä halutaan, meteliä saadaan. Osa käyttäjistä myös korosti, että media ikään kuin saa sitä, mitä tilaa. Provosoivat klikkiotsikot²³ ja heikko moderointi houkuttelevat provosoivia ja heikkolaatuista kommentteja ja tietynlaisia kommentoijia.

²² Painotusta voi selittää omalta osaltaan se, että merkittävä osa tutkimukseen osallistuneista löysi kyselyn Ylen verkkouutisen kautta. Näille käyttäjille Yle on vähintäänkin satunnaisen seuraamisen arvoinen.

²³ Klikkiotsikot mielletään tyypillisesti ”huonoksi journalismiksi” (esim. Reunanen 2021, 59).

Mä luulen, että iso ero on alustoilla juuri sen mukaan, ensinnäkin on niin, että jotkut ajaa ihan tiettyä linjaa tai haluaa vaikuttaa [...yhteys katkesi...] nimenomaan omaan suuntaansa, jonka takia sen [uutisoinnin] ei tarvitse taloudellisesti olla riippuvainen klikkauksista. Kun taas monet muut kanavat on semmoisia, että mitä enemmän keskustelua herätetään [...] kunhan meteliä nousee. Että näissä on eroja.

(ryhmäkeskustelu; n, 74, ykkt)

Kiinnostavaa on, että alustoihin liittyvässä arvioinnissa yhdistyvät kokemukset ja oletukset siitä, millaista kommentointia alustojen rajoitukset ja tietynlainen journalismi ylläpitävät ja mahdollistavat, sekä siitä, millaisia kommentoijia alustan ominaisuudet ja valittu journalistinen linja houkuttelevat. Huomionarvoista edelleen on, että alustojen maksullisuudella, erilaisilla rajoituksilla ja teknisillä ominaisuuksilla, kokemuksilla muista käyttäjistä ja journalismista sekä keskustelukulttuurilla on yhdessä keskeinen rooli alustan valinnassa, kommentoinnin kannattavuuden arvioinnissa (ks. käytännöt) eli varsinaisen kommentointipäätöksen muodostumisessa ja koko kommentointi-ilmion mittakaavassa. Esimerkiksi se, että negatiiviset kokemukset alustoista ajavat osan käyttäjistä suosimaan vain tiettyjä alustoja, lisää omalta osaltaan eriytymistä ja kuplautumista eli sitä, ettei käyttäjien kirjo enää kohtaa toisiaan verkkovälitteisissä keskusteluissa.

Alustan vaikutus

Edellä käy ilmeiseksi, että alusta vaikuttaa itsessään ja moninaisin tavoin käyttäjien valintaan. Lisäksi käyttäjien kokemukset ja käsitykset alustojen eroista selittävät erityisesti käytäntöihin liittyvää vaihtelua. Kyse on sekä siitä, millaisia eroja käyttäjät tunnistavat omasta ja muiden toiminnasta eri alustoilla, että siitä, miten käyttäjät kokevat alustoihin liittyvien erojen selittävän toimintansa ja muiden toiminnan vaihtelua. Yksinkertaisimmillaan erot konkretisoituvat alustan valinnassa eli siinä, millä alustoilla käyttäjät kommentoivat aktiivisimmin ja missä kenties harvemmin. Käyttäjät ovat usein aktiivisimpia niillä alustoilla, joilla keskustelu on heidän omista lähtökohdistaan tarkasteltuna mielekästä ja toimivaa. (Ks. aktiivisuus.)

Analyysin perusteella alustat tuottavat myös monimutkaisempaa vaihtelua kommentointikäytännöissä. Alustojen erojen kannalta on kiinnostavaa, että tutkimukseeni osallistuneet kokevat etenkin kommentointinsa sävyn, tyylin ja/tai tavan vaihtelevan erilaisilla alustoilla, ei siis yksinomaan esimerkiksi aiheeseen liittyen (ks. aineisto 1)²⁴. Osa käyttäjistä pitää erilaisia sosiaalisen median alustoja, esimerkiksi Facebookia ja Twitteriä, luonteeltaan ja keskustelukulttuureiltaan erilaisina, ja kokee

²⁴ Kyselyn avoimessa kysymyksessä oli tarjottu vastaajien tueksi kaksi vaihtelua kuvaavaa esimerkkiä, joista ensimmäinen havainnollisti kommentoinnin tyylin vaihtelua aiheiden perusteella: "Kommentoin viihdeuutisia humoristisesti ja muita yhteiskunnallisia aiheita asiallisesti". Toinen liittyi alustojen merkitykseen kommentoinnin kohteen vaihtelussa: "Kommentoin yleensä varsinaista uutista, kun kommentoin verkkolehden omalla sivulla, ja kommentoin muiden käyttäjien kommentteja enemmän sosiaalisessa mediassa." (Ks. Aineisto 1.) Ymmärrettävästi osa kyselyyn vastanneista tarttui näihin ja kuvasi toimintansa vaihtelua täysin saman jaon kautta.

tämän eron vaikuttavan heidän kommentointitapaansa. Silti monet tunnistavat eron kommentointityylissään esimerkiksi verkkomedian omien kotisivujen ja sosiaalisen median välillä: uutismedian kommenttiketjuissa kommentointi on usein asiallisempaa kuin sosiaalisen median alustoilla. Jotkut puolestaan kokevat kommentoivansa uutisia erityisen harkitusti ikään kuin täysin julkisilla alustoilla ja suoraan journalistisen sisällön yhteydessä, eli verkkolehtien kotisivuilla tai verkkolehtien sosiaalisen median sivuilla. He voivat olla vähemmän harkitsevia rajatussa kontekstissa eli kommentoidessaan uutisia esimerkiksi omalla sosiaalisen median tilillään tai kaveriensa profiileissa. (Ks. tyyli ja tapa.) Kommentin näkyvyys ja julkisuus sekä oletettu yleisö rajautuvat eri tavoin erilaisilla alustoilla, ja tällä vaihtelulla on käyttäjille myös merkitystä.

Kommentoin kevyemmin, rankemmin ja sarkastisemmin esim jakaessani uutisia omassa somessa. Kommentoidessani suoraan medioiden uutisia somessa muotoilen ajatukseni tarkemmin ja huolellisemmin, vältän mustaa huumoria, jota käytän omilla sivuillani. [...].

(kysely; n, 52, ykkt, Vas.)

Käyttäjien kuvaamaa toiminnallista eroa selittääkin usein käyttäjien oletus ja kokemus alustan muista käyttäjistä. Oletettu kohderyhmä, jolle kommentit kirjoitetaan, voi vaihdella alustalta toiselle. Huomionarvoista on, että osa käyttäjistä sopeuttaa omaa toimintaansa tämän oletetun, alustan määrittämän kohderyhmän mukaan.

[...] oon joskus kirjoittanut Faceen kommenttia jollekin [...], joka on aivan eri mieltä mun kanssa monesta asiasta. Ja sitten siihen liittyy toisia toopeja, jotka kommentoi myös sitä. [Tietyllä alustalla] mä oon kirjoitellut varsin asiallisia juttuja, mielestäni, koska siellä kaikki muutkin tuntuvat kirjoittavan asiallisesti [...].

(ryhmäkeskustelu; m, 69, ykkt)

Toisaalta käyttäjien keskuudessa tunnistetaan lähes päinvastainen ero niin sanotun oman kuplan (esimerkiksi oma Facebook-tili) ja julkisten keskusteluiden välillä. Rajatun ja tutun ihmisryhmän kesken oma ja muiden kommentointi voidaan kokea asialliseksi, rakentavaksi ja keskusteleväksi. Tällaisten keskusteluiden koetaan päätyvän parempiin lopputuloksiin, esimerkiksi uuteen ymmärrykseen erilaisista aiheista (ks. kommentoinnin tärkeys). Huolestuttavaa on, että nämä kokemukset vaikuttavat edesauttavan niin sanottua kuplautumista ja edelleen sitä, että yhä harvempi osallistuu kommentointiin julkisilla alustoilla.

Analyysin perusteella alustan vaikutus ja alustaa koskevien asenteiden vaikutus palautuvat usein kommentointihalukkuuteen eli kommentoinnin kannattavuuden arviointiin. Kyse ei ole vain alustan valinnasta, eikä yksittäisestä tekijästä, vaan erilaisten tekijöiden kokonaisuudesta. Seuraava esimerkki teemahaastattelusta kuvaa alustoihin liittyvän puntaroinnin monitahoisuutta. Pohdinnassa tulee näkyväk-

si haastateltavan 1) ymmärrys alustan toimintalogiikasta eli esimerkiksi siitä, kuka oman kommentin näkee, 2) oletus siitä, millaisia muut käyttäjät ovat tai miten he toimivat juuri Facebookissa, 3) näkemys siitä, mikä on moderoinnin merkitys alustojen erilaisten keskustelukulttuurien muodostumisessa, ja lopulta 4) huoli siitä, millaisia negatiivisia seurauksia kommentoinnilla voi olla.

[Facebookissa] mä mietin tosi pitkään, että kommentoinko. Ja siis tosi har-kitsevasti kommentoin, koska Facebookin algoritmit ja koska se näyttää sen [kommentin] sitten taas jollekin toiselle. [...] Facebookissa on myös ihmiset jotenkin, en mä tiedä, jotenkin tuntuu, että niillä on aivot hukassa puolet aikaa. Sieltä tulee [kommentteja] ihan ilman filttä. Toisin kuin Hesarilla ja Ylellä on kuitenkin moderointia, mutta Facebookissa ei [...] että jaksako sel-laiseen paskamyrskyyn lähteä, jos joku keksii, että mä haluan maalittaa sut. (teemahaastattelu; n, 37, akkt)

Esimerkki edellä havainnollistaa myös käyttäjän ymmärrystä algoritmien toiminnasta ja vaikutuksista. Sama haastateltava kertoi esimerkiksi välttävänsä Facebookissa negatiivisia reagoituvuuskaluja, jotta alusta oppisi näyttämään hänelle ensisijaisesti positiivista sisältöä, muun muassa muiden positiivisia kommentteja. Myös muutamat muut tutkimukseeni osallistuneista kuvasivat erilaisia sosiaaliseen mediaan ja etenkin Facebookiin liittyviä kommentoinnin käytäntöjä, joita selitti ymmärrys ja toisaalta epäluulo algoritmien mahdollisesta vaikutuksesta.

Itse asiassa mä käytän niitä [negatiiviset reagoituvuuskalut] muutamalla alustalla, mutta en Facebookissa. Mä oon yrittänyt opettaa mun Facebookia algoritmeilleen siten, että mä käytän enemmän vaan positiivisia, just tykkäämistä tai sydäntä [...] niin sieltä näkyisi enemmän positiivisia tai inhimillisiä, kun niitä trolliversioita. (teemahaastattelu; n, 37, akkt)

Algoritmien merkityksestä on keskusteltu jo useamman vuoden ajan, eikä huoli siitä, millaista valtaa algoritmeihin liittyy ja miten ne toimivat vallankäytön välineinä, ole ollut vain tutkijoiden huulilla (ks. esim. Yleisradio 2018). Tutkimusten perusteella algoritmeilla on keskeinen rooli varsinkin sosiaalisessa mediassa ja niiden personoituun valikointiin perustuva sisältöjen esittämisen logiikka voi aiheuttaa tai edesauttaa polarisoitumista (Garimella 2018). Toisaalta algoritmien vallan korostaminen on herättänyt kritiikkiä siitä, että käyttäjien oma valinta on edelleen vähintään yhtä keskeisessä roolissa (Väliaverron 2019, vrt. esimerkki edellä). Huoleen on joka tapauksessa liittynyt ajatus siitä, etteivät kaikki sosiaalisen median käyttäjät välttämättä edes ymmärrä katselevansa hyvin kapeasti rajattua sisältöä (esim. Garimella 2018, 10). Näin ei tietenkään ole kaikkien käyttäjien kohdalla. Kasvaneen keskustelun myötä algoritmitietoisuuden voi olettaa kasvaneen (ks. esim. Dogruel, Facciorusso ja Stark 2020), mistä myös aineistoni antaa selkeitä viitteitä (ks. tarkemmin algoritmeista esim. Savolainen ja Ruckenstein 2022).

Yhteenveto alustojen merkityksestä

Analyysin perusteella alustoilla on uutisia kommentoiville käyttäjille merkitystä. Alustat muodostavat kommentoinnin konkreettisen teknologisen toimintaympäristön, ja alustoille muodostuu erilaisia keskustelukulttuureja. Tämä kokonaisuus ohjaa alustojen valintaa ja vaikuttaa käyttäjiin. Keskeisiä syitä alustojen valinnassa ovatkin alustojen tekniset rajoitukset ja ominaisuudet, journalistiset ratkaisut sekä koettu keskustelukulttuuri, jota ilmentää myös oletus muista käyttäjistä. Huomionarvoista on, että kyse on käyttäjien asenteista, jotka koskevat esimerkiksi moderointia, hyvää keskustelua ja toivottavaa käytöstä. Nämä asenteet selittävät usein sitä, miksi käyttäjät valitsevat tietyt alustat tai vain yhden alustan ja miksi he kenties välttelevät osallistumista jollakin toisella alustalla. Lisäksi ne selittävät sitä, miten käyttäjien toiminta alustoilla vaihtelee ja/tai miten he kokevat muiden toiminnan vaihtelevan.

Kyse on kuitenkin asenteiden, vuorovaikutustilanteiden ja yksilön toiminnan vastavuoroisesta suhteesta. Alustoihin liittyvät asenteet muodostuvat kokemuksista eli siitä, mitä alustalla käyttäjien mielestä tapahtuu ja miksi. Silti alustoihin liittyvät oletukset ja käsitykset vaikuttavat ohjaavasti myös toiseen suuntaan eli käyttäjien asenteisiin muista käyttäjistä, kommentoinnista ja mediasta. Käyttäjillä voi olla esimerkiksi ennalta muodostunut vakiintunut asenne siitä, etteivät iltapäivälehtien kommentit ole laadukkaita, ja tämä asenne leimaa suhdetta kyseisen alustan käyttäjiin.

Käyttäjät tunnistavat useita erilaisia syitä ja tekijöitä, jotka selittävät alustojen keskustelukulttuurien muodostumista ja keskustelukulttuurien eroja. Tällaisia seikkoja ovat käyttäjien mielestä ainakin: 1) erot moderointikäytäntöjen välillä, 2) erot uutismedian luonteissa (iltapäivälehti vs. laatumedia), 3) erot median omien verkkosivujen ja sosiaalisen median alustojen välillä (esim. Yle vs. Facebook), 4) sosiaalisen median alustojen erot (esim. Facebook vs. verkkopalvelu X), 5) erot rajatun yleisön (oman kuplan) ja julkisten alustojen välillä ja 6) erot alustoja suosivissa käyttäjäryhmissä eli kommenttien oletetuissa kohderyhmissä. Keskustelukulttuurilla voi edelleen olla keskeinen merkitys, sillä osa käyttäjistä mukautuu tietoisesti (tai tiedostamattaan) alustalla vallitsevaan keskustelukulttuuriin. Havainto on kommentointi-ilmiön kannalta merkityksellinen.

Erityisen selkeästi alustojen ominaisuudet (ja niihin liittyvät arviot ja asenteet) näyttävät vaikuttavan kommentoinnin tyyliin ja tapaan (esim. huumorin käyttö) sekä kommentoinnin kannattavuuden arviointiin. Esimerkiksi huoli muiden huonosta käytöksestä voi rajata yksittäisen käyttäjän kommentointialustojen valintaa. Kysymys alustojen merkityksestä palautuukin yhä uudelleen kysymykseen siitä, haluavatko käyttäjät osallistua ja sitoutua alustalla käytävään keskusteluun. Lisäksi alustat konkreettisinä toimintaympäristöinä ja alustoihin liittyvät asenteet määrittävät yhdessä käyttäjien käytännön toimintaa, motiiveja ja kommentointiin liittyviä asenteita.

6

Kommentointikäytännöt ja kommentoinnin vaihtelu

Tarkoitan kommentoinnin käytännöillä käyttäjille tyypillistä käyttäytymistä, käytöstä ja toimintaa sekä toimintamalleja. Käytäntö on jotakin vakiintunutta, jonka käyttäjä myös jossain määrin tunnistaa tai osaa kuvata. Analyysin perusteella käytännöt liittyvät usein toisiinsa: ne muodostavat yhdessä yksittäisen käyttäjän kokonaistoinnin, käytäntöjen kokonaisuuden. Silti vakiintuneetkin käytännöt voivat pitää sisällään paljon käyttäjäkohtaista vaihtelua. Lisäksi vakiintuneet toimintamallit voivat olla käyttäjiä yhdistäviä ja erottavia tekijöitä. Yksinkertaisimmillaan käyttäjät jakautuvat esimerkiksi aktiivisiin ja ei-aktiivisiin kommentoijiin.

Käyttäjien välisten ja käyttäjäkohtaisten erojen taustalla vaikuttavat väistämättä alustojen erot ja erilaiset yksilölliset lähtökohdat (ks. kuvio 1), esimerkiksi persoonallisuus ja erilaiset tottumukset verkon käyttäjinä (Barnes 2018, 51; vrt. Ziegele, Bickler, Schnauber, Johnen, Setzer ja Jakobs 2013). Kommentointikäytäntöjen kannalta voi olla ratkaisevaa, lukeeko käyttäjä uutisia ja uutisiin liittyviä keskusteluita puhelimestaan vai tietokoneelta. Käytäntöjä määrittävätkin taidot ja kyvykkyys erilaisten teknisten ratkaisujen äärellä (Barnes 2018, 54). Kommentoimattomuus tai kommentoinnin lopettaminen voi esimerkiksi johtua yksinkertaisesti siitä, että alustalla vaadittu rekisteröityminen edellyttää taitoja, joita käyttäjällä ei ole (ks. alustojen merkitys).

Tunnistin aineistosta kommentointia määrittävät käytännöt, jotka liittyvät kommentoinnin aktiivisuuteen, kommentoitaviin aiheisiin, kommentoinnin kohteeseen, kommentoinnin tyyliin ja tapaan, alustaan, reagoitityökalujen käyttöön sekä kannattavuuden arviointiin. Kyse on siitä, kuinka paljon käyttäjät kommentoivat, mitä ja ketä he kommentoivat, miten he kommentoivat, missä he kommentoivat ja millaisia oheistoimintoja he hyödyntävät, sekä siitä, millaiset seikat he ottavat huomioon ennen kommentointipäätöstä. Näistä käytännöistä suurin osa pitää analyysin perusteella sisällään moninaista vaihtelua. Lisäksi erotin kommenttien lukemisen omana käytäntönään, vaikka kyse on pikemminkin kokonaisuudesta, joka pitää sisällään erilaisia käytäntöjä.

Tunnistetut käytännöt vaikuttavat jopa itsestään selviltä, ja niiden ryhmittymistä ohjasi aineistonkeruun lähtöasetelma. Aikaisemman tutkimuksen perusteella olin jo lähtökohtaisesti kiinnostunut muun muassa käyttäjien aktiivisuudesta, kommentoitavista aiheista ja kommentoinnin kohteesta sekä näihin liittyvästä vaihtelusta. Käytäntöjen tunnistamisen sijaan analyysin kiinnostavin anti ovatkin näiden käytäntöjen kommentointia määrittävät ja taustoittavat piirteet eli se, mitä käytännöt ja niiden vaihtelu kertovat kommentointi-ilmioistä käyttäjien näkökulmasta. Pidän kiinnostavana myös sitä, että osa tutkimukseeni osallistuneista vaikuttaa hyvin tietoiselta oman kommentointinsa vakiintuneista toimintamalleista. Lisäksi tarkasteluni osoittaa, että erilaiset käytännöt ovat usein tiukasti kytköksissä kommentoinnin motiiveihin ja käyttäjien asenteisiin.

Syvennyksen käytäntöihin ja niihin liittyvään vaihteluun mielestäni kommentointi-ilmion ymmärtämisen kannalta loogisimmassa järjestyksessä, enkä niiden yleisyyden mukaisessa järjestyksessä.

Aktiivisuus

Verkkouutisten kommentoinnin aikaisempi tutkimus on osoittanut, että kommentointiaktiivisuus vaihtelee käyttäjien välillä (esim. Kalogeropoulos ym. 2017; Kangaspunta 2018a; Springer ym. 2015b). Jotkut kommentoivat muutaman kerran vuodessa ja toiset jopa monta kertaa päivässä (Kangaspunta 2022b, 23).²⁵ Iso osa tutkimukseeni osallistuneista määrittelee itsensä selvästi aktiiviseksi tai ei-aktiiviseksi. Aktiivista kommentointia ilmentää monelle vähintään yksi kommentti kerran viikossa. Lisäksi useimmat käyttäjistä erottavat toisistaan kommentoinnin aktiivisuuden, kommentteihin reagoimisen (reagointityökalulla) aktiivisuuden ja kommenttien lukemisen aktiivisuuden. Moni esimerkiksi kuvasi reagoivansa muiden kommentteihin usein, mutta kirjoittavansa varsinaisia kommentteja harvemmin.

Sekä aktiivisuutta että ei-aktiivisuutta selittävät tekijät kytkeytyvät analyysin perusteella alustoihin, muihin käytäntöihin, kommentoinnin syihin ja jopa asenteisiin. Varsinkin aktiivisuutta lisääviä tekijöitä voi olla useita samanaikaisia ja ne vahvistavat toisiaan. Aktiiviset käyttäjät kuvasivat esimerkiksi olevansa aktiivisia kommentoimaan tiettyjä tai useita aiheita, tietyissä tai monenlaisissa tilanteissa ja tiettyjen tai useiden erilaisten motiivien ohjaamana. Silti jotkut määrittelivät nämä aktiivisuutensa syyt ja taustat hyvin rajatusti. Tällaiset käyttäjät kertoivat esimerkiksi kommentoivansa

²⁵ Päädyin esimerkiksi erottamaan kyselyaineistosta aktiiviset ja ei-aktiiviset kommentoijat sen perusteella, kommentoiko käyttäjä uutisia (millä tahansa alustalla) vähintään kerran viikossa eli seuraavasti: ”Määrittelin aktiivisiksi kommentoijiksi ne, jotka vastasivat ‘1–3 krt viikossa’ tai ‘päivittäin/ lähes päivittäin’ suhteessa vähintään yhteen kommentointialustoihin. Toisin sanoen, vaikka vastaaja olisi vastannut ‘en koskaan’ suhteessa kaikkiin muihin alustoihin, mutta vastasi kommentoivansa ‘1–3 krt viikossa’ vaikkapa Helsingin Sanomien omilla verkkosivuilla, tulkituin kommentoijan aktiiviseksi. Alustojen määrä ei siis vaikuttanut tulkitsemaani aktiivisuuteen.” (Kangaspunta 2022b, 24; vrt. Newman, Fletcher, Kalogeropoulos, Levy ja Nielsen 2017; Ziegele ym. 2013). Tällaisia aktiivisia kommentoijia oli kyselyyn vastanneista 33 prosenttia.

toivansa aktiivisesti tietyn alustan maahanmuuttoaiheisia uutisia, koska he haluavat pitää yllä kriittistä näkökulmaa (yhteiskunnallinen motiivi). Jotkut puolestaan kuvaivat osallistumistaan itselleen luontaisena toimintatapana, jossa aktiivisuus ruokkii aktiivisuutta. Osa aktiivisista käyttäjistä myös nimesi kommentoinnin toiminnaksi, jota he pyrkivät tietoisesti tekemään aktiivisesti. Aktiiviset käyttäjät tulkitsevatkin oman aktiivisuutensa pääsääntöisesti hyväksi asiaksi. Silti osa aktiivisistakin kommentoijista pitää kommentointia ja kommenttien lukemista lähinnä ajanhukkana.

Kiinnostavaa on, että analyysin perusteella ei-aktiivinen toimintamalli rajaa jo lähtökohtaisesti kommentointia, jolloin esimerkiksi yksittäiset motiivit ja kommentoinnin tilanteelliset syyt voivat saada korostuneen roolin. Siinä, missä aktiivinen osallistuu kenties helpommin milloin mistäkin syystä, vähemmän aktiivisen osallistumiskynnys on usein korkeampi. Tiettyjen ehtojen täytyä täytyä, jotta ei-aktiivinen kommentoija osallistuu, ja näin käy ymmärrettävästi harvoin.

[...] Vaikka käynkin FB:ssä päivittäin, yleensä lähinnä reagoin tai luen muiden postauksia sen sijaan, että itse kirjoittaisin mitään. Joskus harvoin jätän kommentin, jos jokin kommentti oikein provosoi minua. [...] Mutta mainittakoon että näin käy todella harvoin, pari kertaa vuodessa.
(kysely; n, 27, akkt, Kok.)

Analyysin perusteella aktiivinen kommentointi kytkeytyy usein aktiiviseen uutisten seuraamiseen, mutta aktiivinen uutisten seuraaminen ei välttämättä lisää kommentointiaktiivisuutta. Monet ei-aktiivisista käyttäjistä kertoivat seuraavansa uutisia jopa päivittäin. Tätä eroa selittää osittain käyttäjien jakautuminen sen suhteen, pitävätkö he uutisten lukemisen ja kommentoinnin tietoisesti toisistaan erillisinä toimintoina vai tarkastelevatko he kommentointia uutisten lukemiseen kuuluvana toimintana. Käyttäjistä siis erottuvat tietyiltä osin ne, joille uutisten päivittäinen seuraaminen on satunnaisesta kommentoinnista erillinen ja erillään pidettävä oma rutiininsa. Lisäksi moni kertoi kyllä lukevansa kommentteja aktiivisesti, mutta osallistuvansa vain satunnaisesti. Kuvaan ilmiötä tarkemmin tämän luvun lopussa (ks. kommenttien lukeminen).

Kommentoinnin aktiivisuuden vaihtelua ilmentää ensisijaisesti aktiivisuuden vaihtelu erilaisilla alustoilla (ks. alustojen merkitys). Moni kertoi suosivansa yhtä tai muutamaa kommentointialustaa ja käyvänsä jollain toisella alustalla vain silloin tällöin. Teemahaastatteluuissa nousi kyselyaineistoa selkeämmin esille myös se, miten kommentointi kytkeytyy osaksi käyttäjien muuta elämää ja arkea, mikä luo omanlaistaan vaihtelua. Seuraava esimerkki on teemahaastattelusta, jossa haastateltava kertoi suhtautuvansa verkkouutisten kommentointiin hyvin vähäpätöisenä ja sekundaarisena toimintana (ks. kommentointiin liittyvät asenteet), johon hän ryhtyy, jos on aikaa, ei tule lähdettyä ulos tai vastaan tulee sopiva uutinen.

Se [kommentointi] riippuu vähän siitä, että [naurahdus] paistaako ulkona aurinko vai sataako vettä. Ja vähän siitä, että minkälainen on sen päivän uutisten sisältö ja jako ja toimittajat.

(teemahaastattelu; m, 76, tt)

Lisäksi muutama käyttäjä kuvasi aktiivisuutensa kokonaisvaltaista muutosta. Analyysin perusteella aktiivisuuden muutosta selittävät selvästi kannattavuuden arviointi ja käyttäjien huoli kommentoinnista. Osa käyttäjistä kuvasi aktiivisuutensa vähentyneen kokonaisuudessaan tai tietyillä alustoilla (ks. alustojen merkitys) yksiselitteisesti negatiivisten lieveilmiöiden takia. Palaan näihin huomioihin tuonnempana. Joskus aktiivisuuden muutoksessa voi myös olla kyse elämäntilanteesta, ajankäytöstä ja/tai yleisestä kiinnostuksen lopahtamisesta tai siitä, että aktiivisuus on tyrehtynyt esimerkiksi alustojen uusien rajoitusten myötä. Aktiivisuus ei siis ole käyttäjän pysyvä ominaisuus. Joka tapauksessa aktiivisuuden laskun myötä aikaisemmin aktiivisenkin kommentoijan osallistumiskynnys voi nousta, eivätkä aikaisemmat kommentointia ohjanneet syyt ja motiivit enää riitä. Vaikka voimakas tunnereaktio olisi aikaisemmin johtanut kommentin kirjoittamiseen, näin ei enää välttämättä tapahdu. Tältä osin ei-aktiivisuuskin näyttäisi ruokkivan ei-aktiivisuutta.

Sanotaan, että nyt puolen vuoden aikana ei oo tullut kymmentäkään kertaa [kommentoituja] [...] Aikaisemmin olin kyllä kärkeä laittamaan sinne ihan omiakin mielipiteitä ja semmoisia uutisiin. [...] Että lukee uutisen tai sen artikkelin, ja vaikka alkaisi kiehumaan, niin ei tuu enää niin herkästi kirjoitettua [...]. Silloin, jos kulkee töissä, niin silloin on vähemmän sitä ns. aktiivisuutta siihen [...].

(teemahaastattelu; m, 50, amk)

Aiheet

Lienee itsestään selvää, että erilaiset uutisaiheet kiinnostavat erilaisia ihmisiä. Yhtä selvää on, että tietyt aiheet kiinnostavat ihmisiä ja kirjoittavat kommentteja enemmän kuin toiset. Tutkimukseeni osallistuneiden keskuudessa erityisesti kolme aihetta – politiikka, ilmasto ja maahanmuutto – olivat aiheina suosituimpia (Kangaspunta 2022b, 26). Silti juuri aiheet ja kommentoitavien aiheiden kirjo myös jakavat käyttäjiä (vrt. Kangaspunta 2022b). Osa käyttäjistä kuvaili olevansa aiheiden suhteen varsin kaikkiruokaisia. Kaikkiruokaisuuden voikin tulkita itsessään vakiintuneeksi toimintamalliksi, ja se on analyysin perusteella tyypillisintä aktiivisille kommentoijille. Tällaisille käyttäjille voi olla jopa helpompaa nimetä ja perustella yksittäinen aihe, jota he eivät kommentoi, kuin kaikki ne aiheet, joita he kommentoivat. Toiset puolestaan määrittelevät itseään kiinnostavat aiheet hyvinkin tarkasti.

[...] henkirikokset tai liikenneonnettomuudet, missä on kuollut ihmisiä, niin niihin mä en missään tapauksessa kommentoi. Siis ne on semmosia [...] jos nyt sattuu esimerkiksi omaiset lukemaan [...] Niihin mä vältän ehdottomasti kommentoimasta.

(teemahaastattelu; m, 66, ykkt)

Psykologia, lastenkasvatus, mielenterveys, musiikki

(kysely; n, 43, ykkt, eä)

Suurin osa (88,7 %) tutkimukseeni osallistuneista kertoi kommentoivansa uutisia, jos niissä käsitellään heille tärkeitä aiheita (Kangaspunta 2022b, 57). Silti se, millä perusteella aiheet valikoituvat, jakaa käyttäjiä. Kyse on yhtäältä siitä, että osa kommentoi itselleen tärkeiden aiheiden rinnalla muitakin aiheita – he ovat niin sanottuja kaikkiruokaisia. Toisaalta kyse on siitä, että aiheiden tärkeys on käyttäjälähtöinen kysymys. Analyysin perusteella aiheen tärkeyttä voi ja usein määrittää henkilökohtainen kosketuspinta. Tällaisia muodostavat sekä erilaiset arkiset ja käytännölliset lähtökohdat, esimerkiksi oma ammatti tai harrastus, että omakohtaiset ja henkilökohtaiset (affektiiviset) kokemukset, esimerkiksi elämäntilanne, sairaus tai kuuluminen johonkin vähemmistöön.

Aiheet, jotka koskettavat jollaintapaa itseäni tai perhettäni.

(kysely; n, 60, op, Kesk.)

Useimmiten aiheen tärkeys määrittyy kuitenkin uutisen yhteiskunnallisen ja ajankohtaisen painoarvon perusteella. Moni kuvasi kommentoivansa vain ja ainoastaan yhteiskunnallisia aiheita ja/tai asiauutisia, erotuksena esimerkiksi viihteellisistä uutisista. Analyysin perusteella osa käyttäjistä pyrki korostamaan sitä, että he osallistuvat kommenttiansa kautta tiettyihin, yhteiskunnallisen ja tärkeän aiheen määrittämiin keskusteluihin (ks. kommentoinnin tärkeys). Tässä yhteydessä moni myös kuvasi kommentoivansa näitä aiheita aina asiallisesti ja asiapitoisesti (ks. tyyli ja tapa; kommentoinnin kriteerit). Taustalla voi vaikuttaa tarve erottautua niistä käyttäjistä, jotka kommentoivat vaikkapa viihdeuutisia ja/tai humoristisesti (ks. negatiiviset arviot).

Yhteiskunnallisuus ei silti tarkoita, etteikö henkilökohtaisella kosketuspinnalla ole väliä, päinvastoin. Yhteiskunnalliset ja ristiriitaiset aiheet kiinnittyvät usein käyttäjien henkilökohtaisiin arvoihin. Kiinnostavaa on, että osa käyttäjistä kertoi seuraneensa ja osallistuneensa tietyn aihepiirin keskusteluihin jo ennen verkkouutisten kommentointimahdollisuutta. Heidän kohdallaan uutisten kommentointi asettuikin jatkumoon aikaisemman yhteiskunnallisen keskustelun seuraamisen ja osallistumisen kanssa.

Mä oon pitkään jo harrastanut sitä [ilmastonmuutokseen liittyvien uutisten kommentointia]. [...] Onhan se aika iso ja olennainen asia. [...] Oon sitä seurannut [...], voi sanoa, että 80-luvulta lähtien, että mitä siitä kerrotaan.
(teemahaastattelu; m, 69, ykkt)

Analyysin perusteella osa käyttäjistä punnitsee aiheita myös sen perusteella, mihin he kokevat oman tietämyksensä ja asiantuntemuksensa riittävän. On esimerkiksi eri asia kommentoida yhteiskunnallista päätöksentekoa kuin puhtaasti tieteellistä kysymystä. Asiantuntemus ja asiantuntijuus vaikuttavatkin olevan osalle käyttäjistä yksi keskeisin kommentoinnin kriteeri, jota he soveltavat sekä omaan toimintaansa että muiden toimintaa arvioidessaan (ks. kommentoinnin kriteerit; negatiiviset arviot).

Lisäksi käyttäjillä voi olla vakiintunut tapa tunnistaa ja erotella uutisotsikoita ja aiheita sen perusteella, kuinka todennäköisesti he niitä kommentoisivat. Aihekaan ei yksin riitä, jos uutisessa ja/tai siihen liittyvissä kommenteissa ei ole aineksia, joihin tarttua (ks. kommentoinnin syyt ja motiivit).

Jotkut aiheet on sellaisia [että tietää kommentoivansa joka tapauksessa], mutta tästä [uutinen 1] mä varmaan lukisin ensin uutisen [...] että onkohan siinä jotain kommentoitavaa.

[...] Toi [tietty uutinen Yle.fi-sivustolla], sen mä lukisin heti! [...] Mä haluisin lukea tämän ja kuulla [uutisessa haastatellun henkilön] fiilikset. Sitten jos vaan voi kommentoida, mä varmaan myös kommentoisin tähän [...].
(teemahaastattelu; n, 37, akkt)

Lopuksi on pantava merkille, että jotkut käyttäjistä korostivat, ettei uutisen aihe ole heille olennainen. Heitä ohjaavat usein tietyt motiivit, esimerkiksi uutisen asiavirheiden tai muiden käyttäjien korjaaminen (ks. kommentoinnin syyt ja motiivit).

Kohde

Tutkijoiden keskuudessa kommentoinnin kohteeksi ymmärretään yleensä joko uutinen tai muiden käyttäjien kommentit. Voidaan myös puhua niin sanotuista ensimmäisen tason kommenteista, jotka useimmilla verkkosivuilla ryhmittyvät suoraan uutisen alle, ja toisen tason kommenteista tai vastauskommenteista, jotka vastaavat ensimmäisen tason kommentteihin ja ryhmittyvät usein sisennetysti niiden alle. Kommentointia onkin tavattu tutkia jakamalla kommentit joko uutiseen kohdistuviin (user-content) tai käyttäjiin kohdistuviin (user-user) (Ksiazek ym. 2016). Käyttäjien on edelleen todettu eroavan sen suhteen, mitä tai ketä he kommentoivat. Käyttäjiä on esimerkiksi mahdollista ryhmitellä sen perusteella, suosivatko he uutisten kom-

mentointia, muiden käyttäjien kommentointia vai molempia (Kangaspunta 2018a). Kyselyn väittämien perusteella noin puolet tutkimukseeni osallistuneista kommentoi uutisia enemmän kuin muiden käyttäjien kommentteja²⁶ (Kangaspunta 2022b, 27). Vastaavasti voidaan olettaa, että noin puolet ei näin tee.

Aikaisemmat tutkimukset myös osoittavat, että käyttäjät eroavat erityisesti sen suhteen, missä määrin he kommentoivat ja/tai kommentoivatko ollenkaan muita käyttäjiä (ks. esim. Kangaspunta 2018a, Ziegele ym. 2014). Analyysin perusteella osa käyttäjistä suosii ensisijaisesti muiden kommenttien kommentoimista. Valintaa selettävät erilaiset muihin käyttäjiin liittyvät motiivit, esimerkiksi halu korjata muiden esittämiä vääriä tietoja, halu puuttua muiden vääränlaiseen käytökseen tai pyrkimys sosiaaliseen vuorovaikutukseen (ks. kommentoinnin syyt ja motiivit). Näiden käyttäjien vastapuolena ovat käyttäjät, jotka välttävät systemaattisesti vastaamista muiden kommentteihin. Keskeinen syy on haluttomuus asettaa vuorovaikutukseen muiden käyttäjien kanssa, mikä kytkeytyy kommentoinnin kannattavuuden arviointiin ja negatiivisiin kokemuksiin muiden toiminnasta. Osa toi puolestaan esille, että he välttävät muiden kommentteihin kommentoimista ja reagoimista (reagointityökalut) tietyissä tilanteissa. Muiden kommentteihin vastaamista ei pidetä mielekkäänä (kannattavana), jos toisen käyttäjän ei uskota ymmärtävän asiaa tai kykenevän hyvään keskusteluun (ks. negatiiviset arviot) tai kyseessä on selvä provosointiyritys.

[...] Pyrin välttämään selvästi provosoivien kommenttien jatkokomentointia, sillä reaktioiden saaminen on trollaajien tarkoitus - hiljaisuus vaimentaa heidät tehokkaammin. [...]
(kysely; n, 50, op, Vihr.)

Väitöstutkimukseni osoitti, että koettu keskustelukumppani eli kommentoinnin ensisijainen kohde voi olla uutisen tai tietyn yksittäisen kommentoijan lisäksi kaikki potentiaaliset lukijat eli ”muut”, uutisessa haastateltu henkilö tai joku keskustelun kannalta keskeinen taho, jota uutisessa ei mainita, esimerkiksi paikallispoliitikko, jolta vaaditaan toimia. Kommentoinnin kohteena voi siis olla teknisesti määrittävän kohteen sijaan joku muu taho tai ikään kuin aiheesta käyty kokonaiskeskustelu. (Kangaspunta 2016; 2020, 130–131.) Analyysin perusteella osa käyttäjistä mieltääkin kommentointinsa kohteena olevat käyttäjät kokonaisuutena eli yleisesti kohderyhmänä, jota rajaa erityisesti kommentoinnin alusta (ks. alustan merkitys). Käyttäjät siis huomioivat alustan määrittämän kuulijakunnan kommentoimissaan, ja he sopeuttavat kommentointityylinsä tähän ennako-oletukseensa. Onkin tärkeä tunnistaa, ettei kommentoinnin kohde välttämättä määrity yksiselitteisesti uutinen-käyttäjä-akselilla. Springerin ja kollegoiden (2015) mukaan kommentoinnin voidaan ajatella olevan suuntautumaton (*unidirectional*) tai ihmistenvälistä (*interpersonal*). Näistä

²⁶ Kyselyn vastaajista 51,2 prosenttia oli täysin tai jokseenkin samaa mieltä suhteessa väittämään ”Kommentoin mieluummin uutisia kuin muiden kommentteja” (ka 3,48). Vastaavasti 52,7 prosenttia oli täysin tai jokseenkin eri mieltä väittämästä ”Kommentoin yhtä paljon uutisia ja muita käyttäjiä” (ka 2,53). Kaikki keskiarvot on muodostettu vastauksista asteikolla 1 = ”täysin eri mieltä”; 5 = ”täysin samaa mieltä”. (Kangaspunta 2022b, 27–28.)

ensimmäinen voi kummuta enemmän yksilöllisistä motiiveista, esimerkiksi halusta ilmaista oma mielipide, ja jälkimmäinen tilanteellisista syistä eli esimerkiksi reaktiivista muiden toimintaan (emt.). Lisäksi kyse voi analyysin perusteella olla siitä, ettei yksittäiselle käyttäjälle vastaamista koeta mielekkääksi kokonaiskeskustelun ja/tai oman toiminnan kannalta. Kun kommentointi pysyy yleisellä tasolla, ikään kuin koko kuulijakunnalle suunnattuna, keskustelu ei ajaudu henkilökohtaisuuksiin tai kahdenkeskisiin väentöihin.

Pyrin yleensä huomioimaan tavallaan kaikki mahdolliset lukijat omissa kommentteissani, enkä suoraan vain yksittäiseen tiettyyn toiseen kommentoijaan keskity. Koska sitten oma ajattelu menee ehkä liikaa hyökkääväksi jopa silloin, kun alkaa miettimään, että mitä minä nyt tälle sanoisin. Pyrin [...] pitämään sen yleisemmällä tasolla.

(teemahaastattelu; muu, 39, ykkt)

Analyysi myös osoittaa, että kommentoinnin kohde eli se, ketä käyttäjät kommentoivat tai kokevat kommentoivansa, saattaa vaihdella alustan, aiheen ja/tai vuorovaikutustilanteen mukaan. Muutamat käyttäjät kuvasivat esimerkiksi kommentoivansa uutisia etenkin verkkolehtien omilla sivuilla ja muiden kommentteja sosiaalisen median alustoilla. Tai päinvastoin. Motiiveilla on vaihtelussa keskeinen ja erotteleva merkitys. Kommenttien kommentoiminen sosiaalisessa mediassa voi liittyä keskustelupyrkimykseen muiden käyttäjien kanssa (ks. sosiaalinen vuorovaikutus). Sen sijaan uutisten kommentointia verkkolehtien omilla sivuilla voi ohjata halu korjata uutisissa esitettyjä tietoja tai valittuja näkökulmia (ks. korjaava motiivi).

[...] sosiaalisessa mediassa (Twitter ja FB) kommentointini on keskusteluvampaa - eli kommentoin myös kommentteja, eri mielipiteitä. Lehden kommenttipalstoilla kommentoin uutista, ja lehden/toimituksen linjaa uutisoinnissa (esim. yritän ”korjata” jotain lehden esittämää väitettä tai toimituksen pois jättämää tietoa, näkökulmaa)

(kysely; n, 55, ykkt, ev)

Osa käyttäjistä puolestaan korosti aiheen ja vuorovaikutustilanteen yhteismerkitystä: kommentoinnin kohde voi riippua pitkälti siitä, millaista keskustelua aihe herättää. Joskus on mielekkäämpää kohdistaa kommentti uutiseen, joskus muille tai tietylle käyttäjälle. Muutamassa teemahaastattelussa kävi esimerkiksi ilmi, että haastateltavat olisivat otsikon eli aiheen perusteella kommentoivansa lähtökohtaisesti itse uutista. Silti kommenttiketjussa saattoi tulla vastaan kommentteja, joihin he olisivatkin halunneet vastata. Havainto korostaa sekä kommentoinnin syiden tilanteellista luonnetta että käytäntöjen ja motiivien vastavuoroista suhdetta (ks. kommentoinnin syyt ja motiivit).

Tyyli ja tapa

Tarkoitan kommentoinnin tyyllillä ja tavalla laajaa kirjoa erilaisia kuvaavia tekijöitä, joita käyttäjät omaan toimintaansa (ja muiden toimintaan) liittävät (ks. kommentoinnin kriteerit). Merkittävä osa kommentointia kartoittavasta tutkimuksesta on keskittynyt käyttäjien kielelliseen tyyliin ja sen vaihteluun: kommenteista on erinäisissä tutkimuksissa tunnistettu esimerkiksi huumoria, epäsiivistynyttä kielenkäyttöä ja asiallisuutta (esim. Bird 2011; Coe, Kenski ja Rains 2014; Santana 2014). Vähemmän tutkimusta on kuitenkin siitä, millaisia käytäntöjä tyyliin liittyy, miten käyttäjät itse määrittelevät tyylin ja tavan, miten valittu tyyli tai kommentoinnin sävy vaihtelee yksittäisen käyttäjän kohdalla ja miksi. Huomioarvoista on, että käyttäjillä näyttäisi olevan melko selkeitä näkemyksiä siitä, millainen on toivottu tyyli, millainen tyyli sopii vain tiettyihin tilanteisiin ja millaista tyyliä he välttävät (ks. tarkemmin kommentoinnin kriteerit).

Monet tutkimukseeni osallistuneista kokevat esimerkiksi kaikki yhteiskunnalliset aiheet sellaisiksi, joita he itse kommentoivat ja toivovat muidenkin kommentoivan asiallisesti, asiapitoisesti ja harkitusti. Pääsääntöisesti tyylin ja tavan kuvaukset kuitenkin liittyivät vaihteluun, ja tässä yhteydessä vastaajista myös erottuivat selkeästi ne, jotka kuvasivat kommentoivansa aina samalla tavalla, lähinnä asiallisesti (ks. ei vaihtelua; kommentoinnin kriteerit). Tämä on kommentointi-ilmion ymmärtämisen kannalta kiinnostava huomio. Käyttäjät näyttäisivät nimittäin jakautuvan sen perusteella, missä määrin heidän kommentointinsa tyyli ja tapa vaihtelevat²⁷.

Selvitin kommentoinnin kokonaisvaihtelua erillisellä lisäkysymyksellä, jonka ohjeellisessa esimerkissä mainitaan sanat ”humoristisesti” ja ”asiallisesti” (ks. aineisto 1), ja vastaajat kuvasivat tyyliään useimmiten näiden kahden sanan avulla jopa sanatarkasti. Silti ilahduttavan moni vastaaja tunnisti ja nimesi omasta kommentointi-tyylistään laajan kirjon muitakin puolia, jotka kytkeytyvät kommentoinnin erilaisiin aiheisiin ja motiiveihin.

Kommentoin eläinaiheita kevyesti, humoristisesti, iloisesti. Kommentoin ympäristötekoja ja positiivisia henkilötarinoita kunnioittavasti ja toiveikkaasti. Kommentoin koulumaailmaa usein samaistuen tai kritisoiden.
(kysely; n, 30 akkt, ev)

Eniten vaihtelua selittää aihe. On luonnollista, että erilaiset aiheet herättävät luonteeltaan erilaista keskustelua. Varsinkin maahanmuuton ja ilmastonmuutoksen on todettu tuottavan ristiriitaisia näkemyksiä ja polarisoitunutta keskustelua (esim. Reich 2011; Santana 2014). Tutkimukseeni osallistuneet kuvasivatkin kommentoivansa ristiriitaisia aiheita joko korostuneen harkitusti tai korostuneen provosoivasti, käyttäjän oman lähtökohdan ja motiivien ohjaamana. Oletetulla kuulijakunnalla on tällaisten aiheiden äärellä keskeinen merkitys. Esimerkiksi harkitsevuutta lisää

²⁷ Kyselyn vastaajista 43,5 prosenttia oli täysin tai jokseenkin samaa mieltä väittämästä ”Kommentoin eri tavalla erilaisia aiheita (esim. politiikka, viihde, urheilu)” (ka 3,11) (Kangaspunta 2022b, 33).

oletus tietynlaisesta keskustelukumppanista (ks. negatiiviset arviot). Vastaavasti voidaan todeta, etteivät kaikki aiheet välttämättä herätä samanlaista vääntöä, ja niiden äärellä käyttäjien tyyli voi muuttua.

Arkoja (maahanmuutto, nationaalisuus) aiheita hyvin harvoin kommentoin ja tiedän aiheen olevan polarisoiva ja herkästi sitä luetaan kuin piru raamatua. Olen yksiselitteinen, niukka ja asiallinen. [...]
(kysely; m, 34, akkt, Vihr.)

Osa käyttäjistä erottaa toisistaan myös aiheet, joissa he saattavat ilmaista mielipiteensä, ja aiheet, joissa he pitäytyvät vain faktoissa (ks. aiheet edellä). Tältä osin mielipiteen ja faktan erosta muodostuu yksi kommentoinnin tyyliä ja tapaa määrittävä tekijä. Lisäksi korostuneen moni tutkimukseeni osallistunut erottaa toisistaan aiheet, joihin huumori heidän mielestään sopii, ja aiheet, joissa oma kommentointi on tyyliltään asiallista. Jotkut kertoivat myös humorististen tai huonosti muotoiltujen uutisotikoiden ruokkivan humoristisempaa kommentointia. Jako asiallisen ja humoristisen välillä ei kuitenkaan ole yksiselitteinen. Osa käyttäjistä nosti huumorin rinnalle esimerkiksi kepeyden ja positiivisuuden, joita ei välttämättä pidetty asiallisuuden vastakohtana. (Ks. kommentoinnin kriteerit.)

Kevyesti, positiivisesti, huumorilla: urheilu, viide ja elämä. Asiallisesti kuitenkin positiivisuutta unohtamatta ja välillä pilke silmäkulmassa muut aiheet.
(kysely; n, 63, amk, muu)

Aiheen rinnalla ja aiheen lisäksi tyylin ja tavan vaihtelua selittävät myös alusta, alustan ominaisuudet ja alustalla vallitseva keskustelukulttuuri (ks. alustojen merkitys). Sosiaalinen media ja edelleen rajatut sosiaalisen median foorumit näyttävät monelle käyttäjälle verkkolehden omia sivuja ja ylipäättään julkisia sivuja vapaampana alustana, jolla kommentoinnin tyyli on joustavampaa. Lisäksi osa käyttäjistä nimesi mahdollisen nimettömyyden tärkeimmäksi tyyliinsä vaihtelua selittäväksi tekijäksi (ks. kommentoinnin rajoittaminen). Tunnistettavuus voi lisätä sitoutumista sosiaalisiin normeihin (esim. Barnes 2018). Toisaalta suurin osa tutkimukseeni osallistuneista kertoi kommentoivansa harkitusti tai asiallisesti riippumatta mahdollisesta anonymitteetista (ks. ei vaihtelua). Osa vastaajista ei siis kokenut tai ainakaan tunnistanut tunnistettavuuden vaikuttavan omaan kommentointiinsa. Silti osa kertoi sopeuttavansa kommentointinsa alustan keskustelukulttuuriin tai miettivänsä sitä, kuka kommentin lukee.

Kavereiden seinälle uskaltaa laittaa omalla nimellä humoristisia kannanottoja, mutta esim. lehtien sivuille kommentoidessa kommentoin vain faktoja ja jätän vitsit sikseen.
(kysely; n, 26, luk, muu)

Eri sivustoille hakeutuu jossain määrin erilaisia ihmisiä ja siksi kommentoinnin sävy ja tyyli vaihtelevat alustasta riippuen. Yritän mukautua sivuston kommentointikulttuuriin. Pyrin pysyttelemään aiheessa ja kommentoimaan itse uutista (ja etenkin lukemaan koko uutisen, enkä kommentoimaan pelkän klikkiotsikon pohjalta), mutta hyvä pyrkimys unohtuu usein hetkessä, kun joku kommentti menee tunteisiin. [...]

(kysely; m, 48, akkt, PS)

Kuten esimerkki edellä osoittaa, tyylin vaihtelu voi olla varsin monimutkainen ja jopa ristiriitainen kokonaisuus, johon vaikuttavat oletettu kuulijakunta, kommentoinnin kohde, konkreettinen vuorovaikutustilanne, oma mielentila sekä jopa ratkaisevassa mittakaavassa muut käyttäjät. Yksittäiset tekijät tai kaikki tekijät yhdessä voivat määrittää merkittävästi sitä, kuinka tarkasti käyttäjät sitoutuvat erilaisiin kommentoinnin ja hyvän keskustelun pelisääntöihin (ks. kommentoinnin kriteerit). Muutama käyttäjä kuvasi esimerkiksi kommentoivansa uutisia asiallisesti ja muita käyttäjiä epäasiallisesti. Toiset kertoivat tyyliinsä muuttuvan yleisesti tilanteen ja vastaanottajan mukaan, mikäli he ärsyyntyvät jonkun toisen käyttäjän kommentista tai mikäli he kokevat, että heidän täytyy puolustautua: tietynlaisten kommenttien kohdalla ”tulee herkästi provosoiduttua ja vastattua kärkevämmin ja sarkastisemmin”. Myös motiivilla on näissä tapauksissa merkitystä (ks. kommentoinnin syyt ja motiivit). Jos käyttäjää ohjaa esimerkiksi keskustelukulttuurin kehittäminen, muille suunnatut kriittisetkin kommentit voivat olla sävyiltään kannustavia ja normien mukaisia. Jos tavoitteena on korjata muiden käytöstä tai asenteita, kommentti voi olla tyyliiltään huomattavasti suurempi.

Analyysin perusteella vaikuttaa edelleen siltä, että keskusteluissa koettu ”vastapuoli” voi määrittää merkittävästi kommentoinnin tyyliä ja tapaa. Osa tutkimukseeni osallistuneista korosti kohdistavansa tylyimmän kritiikkinsä tietyille ihmisryhmälle, esimerkiksi ”persuille”, ”vihervassareille” tai toimittajille. Käyttäjät eivät välttämättä rajaa vastapuoleksi vain yksittäisiä kommentoijia yksittäisissä keskusteluissa. Sen sijaan kyseessä voi olla kokonainen ihmisryhmä tai instituutio, jonka määrittymistä selittää laajempi yhteiskunnallinen keskustelu ja yhteiskunnallinen konteksti. Vaikka tämä vastapuoli voi saada osakseen käyttäjän mielestä ansaittua ja perusteltua tylytystä, käyttäjät voivat silti samanaikaisesti arvostaa ja suosia tietynlaista kommentoinnin tyyliä, esimerkiksi järjen ja tiedon kriteereitä eli faktalinjaa (ks. kommentoinnin kriteerit).

[Tiettyjä aiheita] sekä ylen harrastamaa poliittista valintaa ja sensuuria vastaan ammun kommenttini täydeltä laidalta haukkuen sellaista politiikkaa ajavia idiooteiksi ja samalla perustellen faktoilla [...] -Somessa joko tuen jonkun mielipidettä tai ammun jonkun toisen henkilön esittämiä asioita alas faktoilla perustellen. Jos asia on puhdas mielipideasia, niin esitän siitä oman mielipiteeni. Teknitaloudelliset asiat eivät ole mielipideasioita, vaan niissä voi aina vedota faktoihin. [...]

(kysely; m, 51, ykkt, PS)

Reagointityökalut

Reagointityökaluilla ja niiden ominaisuuksilla voi olla käyttäjille valtava merkitys: ne ovat palautekanava, ne muokkaavat käsityksiä muista käyttäjistä ja ne vaikuttavat käyttäjien toimintaan (ks. esim. Kiskola, Olsson, Rantasila, Syrjämäki, Ilves, Isokoski ja Surakka 2022; Naab, Heinbach, Ziegele ja Grasberger 2020). Kommenttiin reagoiminen voi myös olla yhdenlainen tapa ilmaista osallistumista ja olemassaoloaan kommenttien lukijana (vrt. Eranti ja Lonkila 2015). Kommentointiin liittyvissä tutkimuksissa on kiinnitetty toistaiseksi melko vähän huomiota näihin pieniin oheistointeihin ja niiden merkitykseen, ja siksi tartuin tähän kommentoinnin osa-alueeseen teemahaastattelussa. Kyselyssä reagointityökalujen käytöstä ei kysytty suoraan, mutta avoimissa vastauksissa aihetta kuitenkin sivuttiin satunnaisesti. Haastatteluiden ja avoimien vastausten perusteella on ilmeistä, että käyttäjät seuraavat kommenttien saamia reaktioita, tunnistavat reagointiin liittyviä tekijöitä ja hyödyntävät niitä eri tavoin ja erilaisista syistä.

Analyysin perusteella reagointimahdollisuus on osalle käyttäjistä tärkeä osa kommentointia. Yksinkertaisimmillaan kyse on siitä, että kynnys reaktiolle on usein matalampi kuin omalle kommentille. Esimerkiksi muutama käyttäjä kertoi reagoivansa muiden kommentteihin useammin toiminnon helppouden takia ja kirjoittavansa vastauskommentin huomattavasti harvemmin. Jos omaa kommenttia ei ehdi, jaksaa tai uskalla kirjoittaa, reagointi muiden kommentteihin edustaa ikään kuin vähimmäisosallistumisen muotoa. Tästä johtuen reaktio on monen mielestä toimintona painoarvoltaan pienempi kuin varsinainen kommentti.

Monesti en itse kommentoi, mutta reagoin muuten (äänestämällä, peukuttamalla jne.). Myös se on jonkinlainen ääni, vaikka ei varsinainen kommentti olekaan.

(kysely; n, 28, akkt, Vihr.)

[...] mä luen uutisia joka päivä, ja sitten, jos on kiinnostava uutinen ja siellä on kommentointimahdollisuus, niin sitten mä kommentoin. Yleensä yritän jotain kommentoida tai vähintään peukuttaa.

(teemahaastattelu; n, 37, akkt)

Reagointi myös laajentaa käyttäjien välistä vuorovaikutusta. Niille käyttäjille, jotka kommentoivat vain ja ainoastaan uutisia, reagointityökalut tarjoavat mahdollisuuden asettua vuorovaikutukseen muiden käyttäjien kanssa. Osa kertoi esimerkiksi peukuttavansa muiden kommentteja, vaikka ei niitä koskaan kommentoikaan (ks. kohde).

[...] En kommentoi muiden kommentteja, mutta reagoin ja tykkään jos olen samaa mieltä tai eri mieltä.

(kysely; n, 28, amk, muu)

Aikaisemmat tutkimukset ovat osoittaneet, että etenkin niin sanotuilla aiheohjautuvilla alustoilla (esim. verkkolehtien kotisivut) verkkouutisten kommentointia (ja verkkokeskusteluita ylipäätään) hallitsee erimielisyyden osoittaminen (esim. Jakob ym. 2021; Kangaspunta 2016; Pietilä 2010 [2002]). Sen sijaan niin sanotuilla mieltymysohjautuvilla alustoilla (esim. suljetut Facebook-ryhmät) keskustelu on samanmielisempää (Jakob ym. 2021). Tätä lähtökohtaa vasten on kiinnostavaa, että tutkimukseeni osallistuneiden kuvauksissa reagointityökaluilla osoitetaan tyypillisesti samanmielisyyttä toisen käyttäjän kanssa. Osaltaan tätä tieteenkin selittää se, ettei verkkolehdistä yleensä voi reagoida kuin tietyllä positiiviseksi tulkittavalla tavalla, esimerkiksi tykkäyksellä (peukalo ylöspäin) tai Hyvin argumentoitu -toiminnolla (HS.fi). Silti esimerkiksi muutama haastateltava korosti, etteivät he käytä negatiivisia reagointityökaluja oikeastaan koskaan myöskään sosiaalisessa mediassa. Samanmielisyyden suhteen ei kuitenkaan olla aina täysin ehdottomia. Osa käyttäjistä esimerkiksi kertoi, että he reagoivat positiivisesti kommentteihin, jotka ovat edes osittain samansuuntaisia omien näkemystensä kanssa.

Analyysin perusteella samanmielisten reaktioiden korostumisessa on kyse myös siitä, että samanmielisyyden osoittamista ei välttämättä koeta kirjoitetun kommentin arvoiseksi (vrt. Suominen ym. 2018). Lisäksi osa haastateltavista kuvasi, että samanmielisyyttä on mielekästä ja helppoa osoittaa reaktiolla, mutta erimielisyys vaatii perusteluita, jotka heidän on kirjoitettava kommenttiin.

Sanotaan, että jos on samaa mieltä jostain asiasta, niin harvoin tulee kommentoitua mitään, vaikka että hyvä pointti tai että hyvä kommentti. Lähinnä, että on jotain lisättävää tai täydennettävää tai jotain omaa, jotain ehkä eriävääkin mielipidettä, niin sitten tulisi ehkä kommentoitua. Mutta jos on joku tällöinen reaktiomahdollisuus, jos on joku hyvä kommentti, niin voin sille laittaa sitten peukun.

(teemahaastattelu; n, 39, akkt)

Reagointikäytäntöjen taustalta voi tunnistaa kirjon erilaisia ja toisiinsa kytkeytyviä motiiveja sekä asenteita. Osa käyttäjistä korosti sitä, että muiden kommentteihin reagoiminen edustaa ennen kaikkea omanlaistaan osallistumista, jolla koetaan olevan merkitystä keskustelun kokonaisuuden kannalta. Käyttäjää motivoi keskustelun tasapainoon vaikuttaminen, koska reaktiot vaikuttavat siihen, millaisina kommentit näyttäytyvät keskusteluissa: suositut kommentit saavat tai voivat saada enemmän painoarvoa. Esimerkiksi teemahaastatteluun osallistuneista osa kiinnitti haastattelutilanteessa huomiota siihen, kuinka paljon reaktioita näyttämäni kommentit olivat keränneet (ks. aineisto 2). Toisaalta tässä yhteydessä muutama haastateltava totesi, että pääsääntöisesti keskusteluiden ensimmäiset kommentit keräävät aina eniten reaktioita, eikä reaktioiden määrästä voi heidän mielestään tehdä varsinaisia johtopäätöksiä muiden näkemysten jakautumisesta. Lisäksi osa heistä piti omaa ja muiden reagointia merkitykseltään jokseenkin vähäisenä.

Silti osa käyttäjistä toivoo, että käyttäjien välistä arviointia ja sen merkitystä lisätäisiin ja reagointityökaluja kehitettäisiin. Jotkut esimerkiksi kaipaavat vähintään

peukutusmahdollisuutta kaikille alustoille sekä kommenttien ryhmittelyä ja/tai ryhmittelymahdollisuutta käyttäjien antamien pisteiden perusteella.

Reagointia voi edelleen motivoida muiden käyttäjien tukeminen osana keskusteluiden tasapainoon vaikuttamista. Koska osa käyttäjistä pelkää tai välttää vuorovai-
kutusta muiden kanssa etenkin ristiriitaisten aiheiden äärellä, he saattavat arvostaa muiden uskallusta tai yritystä osallistua keskusteluun (ks. kommentoinnin syyt ja motiivit). Haastattelujen perusteella monet muiden tukemista suosivat käyttäjät myös välttävät negatiivisia reaktioita omassa toiminnassaan. Vaikka he siis tunnistavat sen, että osa käyttäjistä naureskelee tai reagoi muuten negatiivisesti muiden kommentteihin, he pyrkivät vaikuttamaan keskustelun päinvastaisin keinoin yksinomaan positiivisilla reagointityökaluilla. Taustalla voi olla henkilökohtaisiakin motiiveja. Reagointi samanhenkiseen kommenttiin verkkokeskusteluiden negatiivisessa ilmapiirissä voi tuottaa itselle mielihyvää.

Antaisin vaan Hyvin argumentoitu -klikkauksen hänelle [kommentti 4]. [...]
Onhan se nyt aina pieni mielialan nostatus itsellensä, että voi kokea olevansa jonkun kanssa jotenkin edes samaa mieltä.
(teemahaastattelu; muu, 39, ykkt)

Lisäksi reagointikäytäntöjen taustalla voi olla tarve kehittää keskustelukulttuuria. Tällöin reaktio on usein harkittu, eikä sitä ohjaa ensisijaisesti erimielisyys tai samanmielisyys kommentin sisällön kanssa. Osa kyselyn vastaajista kertoi reagoivansa positiivisesti – antavansa esimerkiksi ”puoltopisteen” – lähes kaikkiin sellaisiin (harvoihin) kommentteihin, jotka täyttävät tietyt hyvän kommentin vähimmäiskriteerit (ks. kommentoinnin kriteerit) eli ovat esimerkiksi asiallisia ja/tai sävyltään ystävällisiä. Yksi haastateltava kuvasi puolestaan peukuttavansa vain aidosti hyvin kirjoitettuja kommentteja eli esimerkiksi silloin, kun ”joku kirjoittaa hyvin, hyvää suomen kieltä tai silleen oivaltavasti tai hauskasti”.

Tässä yhteydessä osa käyttäjistä kritisoi etenkin HS:n valintaa sallia ainoastaan Hyvin argumentoitu -reaktio. Muutama haastateltava huomautti, että heidän mielestään harva käyttäjä hyödyntää työkalua sen eksplisiittisessä merkityksessä eli palautteena aidosti hyvästä argumentoinnissa. Lisäksi osa haastateltavista kyseenalaisti muiden käyttäjien kykyä arvioida argumentointia ylipäätään. Kommentoinnin seuraajien näkemystä hyvästä argumentista ei siis välttämättä nähdä kovinkaan kaksisena (ks. kommentoijiin liittyvät asenteet).

[...] Välillä tuntuu, et onko se, että joku on ylipäätään kirjottanut johdonmukaisesti selkeitä lauseita ja vähän pidemmin kuin pelkästään kolme sanaa, niin saako sillä jo sieltä [Hyvin argumentoitu]. Että koska tämä [kommentti 4] on kuitenkin ihan asiallinen, johdonmukainen ja kiihoton kommentti, silläkin on jo voinut saada peukkuja.

[...]
(teemahaastattelu; n, 39, akkt)

[...] Mutta eihän toi ”Hyvin argumentoitu” taas kerro yhtään mistään muusta sen kummemmin kuin muukaan. Koska en mä usko, että ne, joilla on aikaa tuolla noita seurailta ja kommentoida, niin se Hyvin argumentoitu -taso voi olla yllättävän matala. Se ei ole Peer Reviewed [naurua].

(teemahaastattelu; muu, 43, ykkt)

Vaikka osa tutkimukseeni osallistuneista korosti reagointityökalujen hyödyllisyyttä ja niiden merkitystä omassa toiminnassaan, kaikki eivät tietenkään oheistointojen korostuneelle käytölle syty. Osa käyttäjistä esimerkiksi kuvasi reagoivansa kommentteihin harkitusti ja harvoin. Muutama kyseenalaista koko toiminnan merkityksen eli sen, hyödyttääkö oma reaktio muiden jatkona oikeastaan yhtään mitään. Osa puolestaan kritisoi sitä, että reagoinnista on tullut liian yleistä ja hallitseva toimintamalli. Seuraavan haastateltavan mielestä reagoinnit kadottavat alkuperäisen ajatuksen käyttäjien välisestä kielellisestä vuorovaikutuksesta.

[...] siinä on jotain vähän lapsenomaista. [...] Siis mun mielestä. [...] Voin itse kommentoida ja siinä on tällainen kanssakäymisen idea, eikä sitä että ”Hyvin sanottu”.

(teemahaastattelu; m, 66, ykkt)

Alustaan ja uutiseen liittyvät käytännöt

Kysymys siitä, missä uutisia kommentoidaan, on käyttäjien näkökulmasta varsin keskeinen (ks. alustojen merkitys). Kyse ei ole vain siitä, millaisia teknisiä ominaisuuksia alustoilla on, vaan kokonaisuudesta, jossa esimerkiksi kuvitellulla tai oletetulla kohderyhmällä sekä alustan jaetuilla normeilla tai säännöillä on tärkeä rooli (ks. Barnes 2018, 16). Kommentointi-ilmiön ymmärtämisen kannalta onkin tärkeä tunnistaa, että kommentoijat eroavat merkittävästi sen suhteen, miten he päätyvät kommentoimaan uutisia, missä he kommentoivat ja millaisia asenteita heillä on erilaisista alustoista. Analyysin perusteella esimerkiksi kysymykseen siitä, miksi käyttäjät valitsevat tietyn tai tietyt alustat, ei ole yksiselitteistä vastausta. Käyn tässä alaluvussa lyhyesti läpi alustojen ja käytäntöjen suhdetta, ja tältä osin se täydentää alustoihin liittyvää lukua. Kiinnitän huomiota myös siihen, miten alustojen ominaisuudet ohjaavat ja rajaavat käytäntöjä, sekä siihen, millaisia käytäntöjä käyttäjät tunnistavat suhteessa alustojen ominaisuuksiin.

Tutkimukseeni osallistuneet käyttäjät kertoivat vaihtelevasti suosivansa esimerkiksi tiettyä verkkolehteä tai Yleä, pelkkää sosiaalista mediaa tai useita erilaisia alustoja. Syitä on monia. Osa kokee esimerkiksi sosiaalisen median itselleen vieraaksi, ja kommentoi siksi vain uutismedian omilla sivuilla. Toiset pitävät esimerkiksi verkkolehtien kommenttiketjuja vanhentuneina ja merkityksensä menettäneinä kommentointialustoina. Käyttäjissä on myös niitä, jotka erottelevat sosiaalisen median alus-

toja sen perusteella, kuinka relevanttia niiden keskustelu on. Tässä yhteydessä esille nousi käyttäjäsukupolvien eriytyminen. Osa käyttäjistä suhtautuu etenkin Facebookiin menneen ajan keskustelualustana. Facebookin kuvattiin menettäneen merkitystään, kun nuoremmat käyttäjät ja osa entisistä käyttäjistä on siirtynyt muualle. Lisäksi Facebookin keskusteluiden kuvattiin olevan tai muuttuneen luonteeltaan myrkyllisiksi (ks. kommentoinnin kriteerit). Kuten alustoihin liittyvä luku edellä osoittaa, alustan valinnassa ratkaisevassa roolissa ovat usein muut käyttäjät ja kokemus alustalla vallitsevasta keskustelukulttuurista.

Lehtien omia kommenttipalstoja tai Facebook-sivuja en yleensä viitsi edes lukea, etenkin kun niitä ei ilmeisestikään moderoida juuri lainkaan. Korkeintaan voin joskus surkukupailumielessä katsoa, kun ”kansan syvät rivit” ja ”elämäm koululaiset”²⁸ avautuvat, mutta tähänkään ei kyllä tee mieli mennä itse kommentoimaan. [...]

(kysely; n, 38, tt, Vihr.)

Yksinkertaisimmillaan alustan valinta voi kuitenkin liittyä käytännöllisyyteen. Uutisia tulee kommentoitua esimerkiksi Ylen sovelluksessa, koska tällaiselle toiminnalle löytyy aikaa omassa arjessa. Osa käyttäjistä kuvasi puolestaan valitsevansa alustan käytettävyyden perusteella. Jos kommentointi koetaan epäkäytännölliseksi ja työlääksi, kommenttien ryhmittely epäloogiseksi tai alustan ominaisuudet muuten heikoiksi, käyttäjät siirtyvät kommentoimaan muualle (ks. alustojen merkitys). Lisäksi käyttäjien tekninen osaaminen voi rajata käytettävyyttä. Esimerkiksi käyttäjätilin luominen, rekisteröitymispakko tai vastaava vaatimus voi muodostua osallistumisen esteeksi.

[...] Kun kommentoimaan kirjautumiseen alettiin vaatia omaa kuvaa, jäin ulkopuolelle. [...] Minä en olisi osannut toimittaa omaa kuvaani - enkä ehkä oikein ymmärrä, miten se vaikuttaa. [...]

(kysely; n, 77, ykkt, muu)

Analyysin perusteella kommentointi kytkeytyykin kiinteästi uutisten lukemiseen ja selaamiseen sekä alustojen toimintalogiikkaan. Käyttäjät kuitenkin etsivät, löytävät ja valitsevat uutisia hyvin erilaisin tavoin, ja he päätyvät kommenttien äärelle erilaisia ja toisistaan poikkeavia reittejä pitkin. Ne, jotka seuraavat uutisia esimerkiksi median omien kotisivujen tai sovellusten kautta, saattavat kommentoida suoraan kommentointitoiminnolla joko verkkosivulla tai sovelluksessa. Tällaiset käyttäjät ovat usein tottuneet etsimään uutisvirrasta itseään kiinnostavia aiheita ja he myös tunnistavat niitä aiheita, joista he haluavat keskustella (ks. aiheet). Käyttäjien välillä on kuitenkin

²⁸ Elämänkoululainen on humoristinen tai jopa halventava termi, joka viittaa ihmisen alhaiseen koulutus-tasoon. Sen alkuperä lienee Facebookissa. Yhteisöpalvelussa oman profiilin tietoihin voi valita koulutukseksi todellisten vaihtoehtojen ohella ”elämänkoulu”, mikä siis tarkoittaa sitä, ettei käyttäjällä ole peruskoulun jälkeistä koulutusta tai hän ei halua sitä mainita. Erikseen ja tarkoituksella virheellisesti kirjoitettuna ”elämäm koululainen” alleviivaa vastaajan näkemystä näiden käyttäjien kommenttien heikosta tasosta.

eroja sen suhteen, kuinka seikkaperäisesti he uutistarjonnan käyvät läpi. Etenkin teemahaastatteluiden perusteella osa käyttäjistä selaa median koko etusivun tarjonnan ja osa keskittyy erilaisille listoille nostettuihin uutisiin. (Ks. lisää uutisten lukemisen käytännöistä Heikkilä, Hellman ja Ovaska 2023.)

[...] just nämä [Ylen etusivun luetuimpien uutisten palkki], nämä on varmaan ne, mitkä mä katsoisin ekana. Et ahaa! Täältä näkyy ihan mielenkiintoisia aiheita. Ne mä yleensä katson. Iltasanomissakin katsoisin ekana. [...]
(teemahaastattelu; n, 37, akkt)

Käyttäjät kommentoivat vain osaa lukemistaan uutisista, ja osa myös erottaa selkeästi toisistaan uutisten lukemisen ja uutisten kommentoimisen käytännöt. He siis saattavat seurata verkossa useita erilaisia medioita, eikä kommentointi kuulu tähän toimintaan. Osa puolestaan lukee uutisia tietyllä alustalla, esimerkiksi verkkolehden sovelluksessa, ja jakaa niistä valitsemansa sen jälkeen sosiaaliseen mediaan, missä jako toimii ikään kuin omana kommenttina ja keskustelunavauksena. Lisäksi käyttäjissä on niitä, jotka kommentoivat uutisia vain sosiaalisessa mediassa lähinnä sillä perusteella, mitä uutisia heidän sisältövirtaansa tulee näkyväksi. Huomionarvoista on, että monet käyttäjistä suosivat myös rinnakkaisia tapoja osallistua. He kommentoivat suoraan esimerkiksi verkkolehdissä, jakavat uutisia sosiaaliseen mediaan ja kommentoivat myös muiden jakamia tai muuten sosiaalisessa mediassa vastaan tulevia uutisia.

Varsinaisella uutisella on myös väliä (ks. mediaan liittyvät asenteet). Etenkin uutisen näkökulma ja varsinainen sisältö vaikuttavat (ks. kommentoinnin syyt ja motiivit). Lisäksi pelkkä otsikko saattaa rajata sitä, lukevatko käyttäjät uutisen ja edelleen kommentoivatko he sitä. Vaikka aihe olisi tärkeä, osa jättää kommentoimatta sellaisia uutisia, jotka edustavat heidän mielestään jollain tavalla esimerkiksi huonoa journalismia.

En [edes] lukisi, koska otsikko [uutinen 3] itsessään pyrkii herättelemään hieman clickbait-henkisesti tunnetiloja, jotka eivät liity mielestäni uutisoinnin oleellisuuteen.
(teemahaastattelu; muu, 39, ykkt)

Käyttäjät saattavat erota toisistaan myös sen perusteella, missä määrin he sitoutuvat keskusteluihin (ks. aktiivisuus). Osa esimerkiksi jättää yksittäisiin uutisiin vain satunnaisen kommentin, eikä palaa seuraamaan kommentoinnin kulkua (ks. esim. Kangaspunta 2018a). Toiset puolestaan palaavat niiden keskusteluiden äärelle, joihin he ovat aikaisemmin osallistuneet. Sovellukset, kuten Facebook, ilmoittavat käyttäjälle omiin kommentteihin kohdistuvasta toiminnasta, mikä lisää sitoutumista käytyyn keskusteluun. Silti myös median omilla verkkosivuilla käydyt keskustelut keräävät sitoutuneita kommentoijia. Esimerkiksi yksi haastateltavista kuvasi etsiytyvänsä

usein tarkoituksella suoraan kommentoinnin äärelle valitsemalla verkkolehden etusivulta tähän tarkoitettun toiminnon.

[...] mä joskus katson otsikot, ja sen jälkeen mä menen suoraan, siellä on semmoinen linkki, kun keskustelut, missä sitten painan nappia, missä lukee että viimeiset tai uusimmat kommentit tai jotain. Niin mä menen suoraan sinne. [...] katsomaan, että onko joku kommentoinut mun kommentteja. [...] (teemahaastattelu; m, 66, ykkt)

Analyysin perusteella alustoihin liittyviä valintoja ja toimintamalleja ohjaavat merkittävästi myös erilaiset kommentointia rajoittavat tekijät. Käytäntöjen näkökulmasta kyse on ennen kaikkea siitä, miten nimettömyys, rekisteröitymispakko ja nimimerkki tai oman nimen käyttö vaikuttavat käyttäjien toimintaan ja millaisia vakiintuneita toimintamalleja niihin liittyy. Käsittelen käyttäjien asennetta eli näkemäksi erilaisista kommentointia ohjaavista rajoituksista tarkemmin rajoittamiseen liittyvässä luvussa.

Jotkut kyselyn vastaajista kuvasivat kommentointipäätöksen kannalta ratkaisevaksi mahdollisuuden osallistua ilman rekisteröitymistä (ks. Springer ym. 2015). Kyse voi olla yhtäältä käytettävyyteen liittyvästä teknisestä kysymyksestä eli siitä, että rekisteröityminen nähdään vaivalloisena. Toisaalta kyse voi olla halusta kommentoida ilman mitään tunnistettavuutta eli siitä, että tunnistettavuus herättää käyttäjissä huolta (ks. kannattavuuden arviointi), tai siitä, että rekisteröityminen sotii käyttäjän verkon vapautta korostavaa ajatusmaailmaa vastaan (ks. verkon vapaus).

Olennaisempi ja käyttäjien toimintaa enemmän rajaava tekijä on kuitenkin nimettömyyden aste. Täysi anonymiteetti tai vähintään mahdollisuus nimimerkkiin ovat usein ratkaisevassa roolissa, kun käyttäjä päättää, kommentoiko hän vai ei. Syitä on erilaisia. Tietynasteinen nimettömyys on monelle tärkeää etenkin tiettyihin aiheisiin liittyen.²⁹ Ristiriitaisista aiheista käytäviin keskusteluihin ei uskalleta osallistua, jos kommentointi edellyttää oman nimen käyttöä. Taustalla vaikuttaa huoli tunnistettavuudesta ja edelleen muiden käytöksestä, mikä selittää nimettömyyden merkitystä myös laajemmin (ks. kannattavuuden arviointi; kommentoinnin rajoittaminen). Muutama tutkimukseeni osallistuneista kertoi joutuneensa itse tai tietävänsä jonkun toisen joutuneen vihamielisen tai muuten negatiivisen toiminnan kohteeksi. Halua kommentoida nimettömänä voi lisäksi selittää käyttäjän persoonallisuus. Muutama kyselyn vastaaja kuvasi olevansa kaiken kaikkiaan arka tai ujo. Heille anonymiteetti suo rohkeutta ja uskallusta osallistua.

Kommentoin tiettyjä aiheita ainoastaan silloin, kuin voin tehdä sen nimimerkillä.

(kysely; ev, 40, akkt, ev)

²⁹ Kyselyn vastaajista 49,9 prosenttia oli täysin tai jokseenkin samaa mieltä väittämästä ”Nimettömyys on tärkeää, jotta uskallan kommentoida tiettyjä aiheita” (ka 3,21) (Kangaspunta 2022b).

Arastelen kommentoida omalla nimelläni vaikka pyrkisin kommentoimaan mahdollisimman asiallisesti. Useimmiten reagoin vain peukutuksin tai muulla kommentisymbolilla. Kuvittelen (ehkä väärin) että semmoinen ei ole identifioitavissa niin helposti. [...].

(kysely; n, 72, akkt, Kes.)

Tässä yhteydessä osa toi esille kokemuksensa rajoitusten muutoksesta. Verkkouutisia pääsee nykyään kommentoimaan täysin nimettömänä vain hyvin harvalla alustalla, ja muutos heijastuu joidenkin käyttäjien toimintaan (ks. kommentoinnin tulevaisuus).

Nimettömyyden asenteita jakava merkitys (ks. kommentoinnin rajoittaminen) korostuu edelleen siinä, että osa tutkimukseeni osallistuneista kertoi kommentoivansa pääsääntöisesti tai aina omalla nimellään. Oman nimen käyttö näyttäytyy näille käyttäjille ikään kuin itsestään selvyytensä ja kenties selkeimmin omaa toimintaa määrittävänä käytäntönä. Oman nimen käyttöä voidaan pitää jopa eräänlaisena arvovalintana, vaikei tähän välttämättä eksplisiittisesti viitattukaan. Myös sellaiset käyttäjät, jotka eivät erikseen korostaneet kommentoivansa aina tai yleensä omalla nimellään, saattoivat tuoda esille sen, että tarvittaessa he tekevät niin. Oman nimen käyttöä kuvattiinkin ennen kaikkea pystymisen ja uskaltamisen kautta: (tarvittaessa) sanottavansa on pystyttävä ja uskallettava sanoa omalla nimellä (ks. kommentoinnin rajoittaminen).

[Tutkijan tarkentava kysymys: ”Mitä kommentoit eniten?”]

Hesari. Omalla nimellä.

[Tutkijan tarkentava kysymys: ”Eli sulla ei oo kynnystä siihen?”]

Ei, mä oon munannut itseni niin monta kertaa elämäni aikana, ettei yks tee mitään.

(teemahaastattelu; m, 69, ykkt)

[...] Mää kyllä pystyn ihan omalla nimellä ja kasvoillakin kommentoimaan sen, mitä mää kommentoin. On se sitten huuhaata tai einsteinia [...].

(ryhmäkeskustelu; m, 50, amk)

Toisaalta nekin tutkimukseeni osallistuneet käyttäjät, jotka kokivat voivansa itse kommentoida omalla nimellään, saattoivat nimetä ja tunnistaa tilanteita, joissa nimimerkki tai nimettömyys voi olla (muille käyttäjille) tärkeää (ks. kommentoinnin rajoittaminen).

Huomiot edellisissä alaluvuissa osoittavat, että alustat ja niiden ominaisuudet tuottavat muihin käytäntöihin liittyvää vaihtelua niiden käyttäjien kohdalla, jotka ylipäättään käyttävät useita alustoja. Aktiivisuus alustojen välillä vaihtelee. Lisäksi käyttäjät yleensä lukevat ja kommentoivat eri aiheita eri alustoilla. Yhteiskunnalliset uutiset saatetaan lukea Ylen sivuilta ja viihdeuutiset iltapäivälehdistä. Kommentoinnin kohdekin eli se, kommentoiko käyttäjä enemmän uutisia vai kommentteja, vaihtelee käyttäjäkohtaisesti alustan mukaan. Ja edelleen, osa käyttäjistä yksinkertaisesti kokee kommentoivansa eri tavalla eri alustoilla (Kangaspunta 2022b, 34). Esimerkiksi

sosiaalisessa mediassa tyyli voi olla rennompi kuin verkkolehtien omilla sivuilla (ks. alustojen merkitys; tyyli ja tapa). Tässä vaihtelussa juuri kommentointia rajoittavilla tekijöillä on merkitystä³⁰. Osa kyselyn vastaajista kertoi kommentoivansa tietyillä alustoilla eri tavalla, esimerkiksi vähemmän harkitusti, koska nimettömyyden taso on erilainen. Tältä osin aikaisempien tutkimusten huomio siitä, että nimettömyys voi ruokkia esimerkiksi epäasiallista kommentointia, saa vahvistusta. Toisaalta osa vastaajista korosti, että vaikka nimettömyys on heille tiettyjen aiheiden kohdalla tärkeää, nimettömyys ei vaikuta, eikä se ikään kuin saisi vaikuttaa, kommentin tyyliin, tapaan tai sisältöön (ks. kommentoinnin kriteerit).

[...] joitakin aiheita en lähtisi omalla nimelläni kommentoimaan vaikka anonyymiteetti ei kommentointini sisältöön vaikutakaan.

(kysely; m, 39, ykkt, PS)

Kannattavuuden arviointi

Kommentointia edeltää aina päätös kommentoida. Aikaisempi tutkimus ei ole kuitenkaan kiinnittänyt juurikaan huomiota siihen, millaisia rutiininomaisia tai toistuvia arvioita käyttäjät tekevät vuorovaikutustilanteesta ennen kuin he päättävät osallistua kommentointiin (poikkeuksena Ziegele ym. 2014). Tarkoitin kommentoinnin kannattavuuden arvioinnilla kaikkia niitä seikkoja, joita käyttäjät kuvasivat puntaroi- vansa ennen kommentointia tai reagointia. Kannattavuuden arviointi olisi itsessään mahdollista mieltää jopa asenteeksi – kannattavuus on asenne tai ainakin näkemys. Ymmärrän kannattavuuteen liittyvän arvioinnin kuitenkin tässä yhteydessä kommentointiin liittyväksi toimintamalliksi, joka kytkeytyy voimakkaasti asenteisiin ja on usein tunteiden sävyttämää. Selkeästi eniten tutkimukseeni osallistuneet kuvasivat kannattavuuteen vaikuttavia asenteita tai oletuksia esimerkiksi muista käyttäjistä ja alustoilla käytävien keskusteluiden luonteesta yleisesti. Lisäksi osa kannattavuuden arviointiin vaikuttavista tekijöistä on yksittäiseen tilanteeseen liittyviä syitä ja/ tai kytkeytyy yleisiin motiiveihin. Syvennyn varsinaisiin motiiveihin ja asenteisiin tuonnempana. Tässä alaluvussa kyse on ennen kaikkea siitä, millaisia tekijöitä käyttäjät nimesivät arvioivansa ja miten he kannattavuuden ymmärsivät.

Analyysin perusteella keskeisin kannattavuuden arvioinnin kriteeri ja kohde ovat tavalla tai toisella muut käyttäjät, heidän mielipiteensä ja heidän toimintansa. Tähän kytkeytyvät myös kokemukset muiden käyttäjien toiminnasta tiettyjen aiheiden äärellä ja tietyillä alustoilla. Erityisen kriittisesti käyttäjiin vaikuttaa muiden kommen-

³⁰ Kyselyn vastaajista 78,7 prosenttia täysin tai jokseenkin samaa mieltä suhteessa väittämään ”Kommentoin harkitusti, kun kommentoin nimimerkillä” (ka 4,19). Vielä suurempi osuus eli 87,7 prosenttia oli täysin tai jokseenkin samaa mieltä suhteessa väittämään ”Kommentoin harkitusti, kun kommentoin omalla nimelläni” (ka 4,52). Vain viidennes eli 21,5 prosenttia vastaajista oli täysin tai jokseenkin samaa mieltä väittämästä ”Kommentoin vähemmän harkitusti, kun kommentoin täysin nimettömänä (ei edes nimimerkkiä).” (Kangaspunta 2022b, 30–32.)

toijien antisosiaalinen toiminta, joka usein kumpuaa mielipide-eroista ja edelleen ääriajattelusta, ja kytkeytyy näin tiettyihin ristiriitaisiin aiheisiin. Huomio ei ole yllättävä. Aikaisemman tutkimuksen perusteella kyse on mittakaavaltaan ja vaikutuksiltaan varsin merkittävästä ilmiöstä. Kommentoinnin negatiiviset puolet tai pelko muiden reaktioiden kohteeksi joutumisesta voivat vaientaa osan käyttäjistä kokonaan (ks. esim. Chen, G. M., Pain, Chen, V. Y., Mekelburg, Springer ja Troger 2018; Edström 2016). Lisäksi kokemuksen muiden käyttäjien antisosiaalisesta käytöksestä on todettu vähentävän esimerkiksi Twitterin (nykyinen verkkopalvelu X) käyttöä (Almuhanna 2017). Lainsäädännön tasolla järjestelmällisen häirinnän ja maalittamisen tavoitteiksi onkin tunnistettu nimenomaan kohteen vaientaminen (Illman 2020).

Silti pelkkä tietoisuus muiden ihmisten poliittisista mielipiteistä voi aiheuttaa niin sanotun hiljaisuuden kehän. Kun keskustelussa painottuvat tietynlaiset mielipiteet, vastakkaiset mielipiteet jäävät sanomatta. (Barnesin 2018, 4–5.) Tämä voi johtaa siihen, että käyttäjät valitsevat vain sellaisia alustoja, joilla oma mielipide on enemmistössä, niin sanottuja mieltymysohjautuvia (*preference-driven*) alustoja (Jakob ym. 2021). On myös havaittu, että osa sosiaalisen median käyttäjistä pyrkii välttämään poliittisia keskusteluita (Barnes 2018, 5). Lisäksi käyttäjät voivat poistaa tai blokata omista sosiaalisen median profiileistaan sellaisia käyttäjiä, jotka ovat heidän kanssaan vahvasti erimielisiä, jotka ovat liian poliittisia (emt.) tai jotka edustavat vastakkaista poliittista kantaa ja jakavat esimerkiksi misinformaatiota (Kaiser, Vaccari ja Chadwick 2022). Nämä ilmiöt lisäävät niin sanottua kuplautumista, jossa samanmieliset käyttäjät päätyvät keskustelemaan keskenään, ja julkisen keskustelun kirjo kapenee (ks. julkisen keskustelun keskustelevuus). Kyse ei ole vain konkreettisista kokemuksista siitä, millaisia muut käyttäjät ovat, vaan sosiaalisuuteen liittyvästä oletuksesta muista ihmisistä ja heidän läsnäolostaan. Ike Piconen (2011) tutkimuksen perusteella uutisia kommentoivat käyttäjät voivat arvioida omia kirjoitus- tai argumentointitaitojaan varsin kriittisesti ikään kuin muiden silmin. Jos käyttäjä kokee, ettei osaa kommentoida riittävän hyvin, hän voi jättää kommentoimatta, koska pelkää muiden reaktioita.

Tutkimukseeni osallistuneiden keskuudessa huoli muista käyttäjistä liittyy ennen kaikkea negatiiviseen ja antisosiaaliseen toimintaan (ks. negatiiviset lieveilmiöt). Käyttäjät nimesivät toistuvasti ja systemaattisesti pelkäävänsä joutumista vihapuheen, trollaamisen ja maalittamisen kohteeksi. Tässä yhteydessä huolta aiheuttaa myös keskustelun polarisoituminen eli se, että keskusteluissa on kaksi toisiaan vastaan hyökkäävää ääripäätä (ks. negatiiviset arviot). Vaikutus kommentoinnin kannattavuuden arvioinnissa on merkittävä: moni jättää kommentoimatta kokonaan tai kommentointi vähenee huolen takia (ks. aktiivisuus; vrt. Coe ym. 2014). Kyse ei ole pelkästään omakohtaisista kokemuksista eli siitä, että käyttäjä olisi joutunut itse antisosiaalisen toiminnan kohteeksi. Usein kyse on siitä, että käyttäjät todistavat muihin käyttäjiin kohdistuvaa toimintaa tai tulevat siitä tietoisiksi muuten.

Vähäinen kommentointi vähentynyt entisestään. Ihmisillä on niin jyrkät mielipiteet ja minä en uskalla kommentoida, jotten saa trollilaumaa perääni

(jos nyt edes katsoisin, onko kommentteja tullut) tai jotain muuta viharyhmittymää / ihmistä. Pelkään kommentoia.

(kysely; n, 50, op, ev)

Muihin käyttäjiin kohdistuva kannattavuuden arviointi voi selittää merkittävällä tavalla sitä, millaisilla alustoilla käyttäjät kommentoivat. Tutkimukseeni osallistuneet kertoivat pelkäävänsä muiden käyttäjien hyökkäyksiä tai negatiivisia vastakommentteja jopa siinä määrin, etteivät he kommentoi tietyillä alustoilla ollenkaan, vaikka he saattavat seurata keskustelua sivusta. Näissä kuvauksissa korostuvat vakiintuneet mielikuvat eli kokonaisarviot, joita käyttäjät ovat alustojen vallitsevasta keskustelukulttuurista ja alustalla kommentoivista käyttäjistä tehneet (ks. alustojen merkitys).

en uskalla kommentoia ollenkaan alustoilla, jonne tulee paljon negatiivisia ja ilkeitä vastakommentteja.

(kysely; n, 22, akkt, PS)

[...] Yleinen Facebook ja Twitter -keskustelu on muuttunut villiksi länneksi, ja seuraan sitä mieluummin kauempaa joutumatta itse suden suuhun.

(kysely; ev, 23, akkt, Vihr.)

Lisäksi alustoihin ja kannattavuuden arviointiin kytkeytyy kiinnostavasti ero tuntemattomien ja tuttujen ihmisten kanssa käydyn keskustelun välillä. Vaikeistakin uutisaiheista voi olla helpompaa keskustella omassa kuplassa, tutun ja luotettavan kohderyhmän kanssa, koska käyttäjien välillä vallitsee keskinäinen luotto siihen, ettei keskustelu "ajaudu mihinkään asiattomuuksiin". Myös molemminpuolisen väärinymmärryksen vaaraa voidaan pitää suurempana tuntemattomien välisissä keskusteluissa (ks. kirjoitetun kielen vaikeus).

Vastaavasti jotkut alustat koetaan ainoiksi kannattaviksi paikoiksi kommentoinnille, ja keskustelukulttuurilla ja alustan ominaisuuksilla voi olla tässä valinnassa keskeinen rooli (ks. alustojen merkitys). Monet tutkimukseeni osallistuneista tunnistavat etenkin anonymiteetin ristiriitaisen luonteen. Yhtäältä se suojaa, toisaalta se mahdollistaa negatiiviset ilmiöt (ks. kommentoinnin rajoittaminen). Vastaavasti vaatimus oman nimen käytöstä voidaan kokea tervetulleeksi, mutta samaan aikaan se huolettaa ja siksi jopa hiljentää osa käyttäjistä kokonaan.

Omalla nimellä kommentointi on tavallaan hyvä asia, koska ihminen ei voi piiloutua anonymiteetin taakse ja siksi sanoa aivan mitä tahansa. Kuitenkin omalla nimellä kommentointi pelottaa, koska monet avoimesti kantaa ottavat feministit, "suvakit", ympäristön suojelijat jne. ovat saaneet osakseen julmaa haukkumista ja häirintää, jopa uhkailua. [...] Haluan pitää oman elämäni puhtaana "suvakkihuora-huutelusta" ja tietynlaisten ihmisten raiskausuhkauksista/-fantasioista. [...]

(kysely; n, 30, ykkt, SDP)

Kannattavuuden arviointi voi siis lähteä liikkeelle siitä peruskysymyksestä, saako uutista kommentoida nimettömänä tai nimimerkillä. Tätä valintaa selittää omalta osaltaan huoli muiden käytöksestä ja ylipäättään tunnistettavuudesta. Muutama kyselyn vastaaja toi esille, etteivät he yksinkertaisesti halua muiden ihmisten tietävän, että he kommentoivat uutisia. Lisäksi osa käyttäjistä kertoi, ettei koe mielekkääksi osallistua keskusteluihin, joiden moderointi on heidän mielestään puutteellista. Tätä näkemystä näyttäisi selittävän muihin liittyvän huolen ohella kokemus siitä, etteivät huonosti moderoidut keskustelut mahdollista aitoa ajatustenvaihtoa (ks. kommentoinnin syyt ja motiivit; kommentoinnin kriteerit).

Alustojen ohella kannattavuutta – suhteessa muihin käyttäjiin – arvioidaan aiheen perusteella. Moni toi esille, että poliittisesti jakavien, etenkin maahanmuutto- ja ilmastonmuutosaiheisten, uutisten kommentointiin liittyy suurta harkintaa. Kiinnostavaa on, että huolta maalittamisen tai vihapuheen kohteeksi joutumisesta koetaan ideologisten jakolinjojen molemmissa päissä (poliittisesta jakautuneisuudesta, ks. Borg ym. 2020). Yhtäältä ongelmaksi koetaan ”silakkaparvi”, toisaalta ”öyhöttäjät”, ”äärioikeisto” ja ”persut” (ks. tiettyjen ryhmien yliedustus). Käyttäjien näkemykset korostavat kokonaisuudessaan sitä, että keskustelu vaikeista aiheista tyrehtyy, jos kommentoijat pelkäävät oman mielipiteensä herättävän muissa äärimmäisiä reaktiivisia kommentin tyylistä tai varsinaisesta sisällöstä riippumatta (vrt. Soffer ja Gordoni, 2017). Silti osa käyttäjistä korosti, että he tuovat rohkeasti ja systemaattisesti kantansa esille juuri näissä keskusteluissa.

Vaikka varsinainen analyysi ei kiinnitä huomiota vastaajien sukupuoleen, aineistoissani ristiriitaisiin aiheisiin liittyvää pelkoa kuvasivat ja ilmaisivat kokevansa varsinkin naiset (ks. esimerkki edellä; ks. huolesta myös Kangaspunta 2022b, 86). Vastavasti osa miehistä puntaroi kannattavuuteen liittyvää huolta eksplisiittisesti itseään ja omaa toimintaansa laajemmassa kontekstissa. He kantavat huolta pikemminkin siitä, miten antisosiaalinen käyttäytyminen ja käytös vaikuttaa muihin (ks. huoli nykytilasta). Silti myös osa miespuolisista vastaajista kuvasi omakohtaisesti sitä, miten rajaavasti huoli muiden käytöksestä vaikuttaa kommentoinnin kannattavuuden arviointiin.

[...] Poliitikasta keskustellessa taas ei voi edes sanoa mitään tai on rasisti ja saat tappouhkauksia.

(kysely; m, 18, pk, eä)

En enää uskalla kommentoida mitään oikeasti tärkeää aihetta koska en halua joutua äärioikeiston vihakampanjoiden kohteeksi.

(kysely; m, 47, ykkt, Vas.)

Pääsääntöisesti ristiriitaisiin aiheisiin liittyvä kommentointi koetaan haastavaksi ja jopa luotaantyöntäväksi (ks. aiheet). Iso osa tutkimukseeni osallistuneista pitää ongelmallisena sitä, ettei keskustelussa noudateta vähäisiäkään hyviä käytöstapoja ja/tai kahden ääripään mittelo päättyy umpikujaan eli muuttuu esimerkiksi ”jan-

kutukseksi” (ks. negatiiviset arviot; kommentoinnin kriteerit). Monen kokemus on, että esimerkiksi ilmastonmuutoksesta mielekästä keskustelua syntyy vain harvoin, koska ”siellä ei todennäköisesti mitään informatiivista tai uutta informaatiota tule”. Tällainen ennako-oletus ohjaa myös kommentoinnin kannattavuuden arviointia, ja näiden kokemusten kokonaisvaikutus yhteiskunnalliselle keskustelulle voi olla vahingollista ja laajaa. Yhä useampi jättää osallistumatta, koska tietää ”etukäteen, että minkälaista se niin sanottu keskustelu siellä on”.

Analyysin perusteella monet tarkastelevat muita käyttäjiä usein ikään kuin kokonaisuutena, oletettuna kuulijakuntana ja potentiaalisena kohderyhmänä, jota alusta ja/tai aihe edelleen määrittää. Osa kuitenkin kuvasi tekevänsä myös tilannekohtaisia arvioita siitä, millainen toinen käyttäjä on ja onko keskustelu hänen kanssaan mielekästä. Näidenkin arvioiden taustalla ovat aikaisemmat kokemukset ja niiden perusteella muodostuneet mielikuvat tietynlaisista käyttäjistä (ks. negatiiviset arviot). Tämä havainnollistui etenkin teemahaastattelussa, joissa haastateltavat kuvasivat näkemystään erilaisista esimerkkikommenteista. Osa haastateltavista kuvasi arvioivansa yksittäisen kommentin kohdalla sitä, kuinka valmis kommentin kirjoittanut käyttäjä on aitoon mielipiteidenvaihtoon. Vastauskommentissa tai edes reaktiossa ei välttämättä nähty mieltä, koska se ei muuta mitään tai vaikuta mihinkään (ks. kommentoinnin syyt ja motiivit). Silti haastateltavat olivat tietoisia myös omista (mahdollisesti virheellisistä) ennakkoluuloistaan.

[...] En mä nyt tuohon [kommentti 4] jaksaisi reagoida. Kuulostaa heti sen tyyppiseltä, että ei tommoisen kanssa kannata lähteä inttään, kun ei siitä tule mitään [naurua] [...]. [Tietynlaisiin aiheisiin sosiaalisessa mediassa] iskee kaikenlaista hörhöporukkaa sinne kommentoimaan. Et eihän sentyyppiseen ole järkevää jatkaa yhtään mitään.

(teemahaastattelu; muu, 43, ykkt)

Joo, ei yllätä nämä [kommentti 7]. Huomaa, miten vahvoja on omatkin stereotypiat, mutta nämä tuppaa kyllä samoja kehiä kiertämään nämä aiheeseen liittyvät kommentit. [...]

[...] en jaksa lähteä näitten kanssa tappeleen. Että jotenkin kuulostaa alentuvalta ja varmasti onkin, mutta jos se ymmärrys on tuolla tasolla, niin sitten se todennäköisesti jää sille. Ei se oo se mun kommentti, joka sen maailmankuvan muuttaa ja mullistaa.

(teemahaastattelu; n, 39, akkt)

Muihin kohdistuvassa kannattavuuden arvioinnissa onkin usein kyse paitsi anti-sosiaaliseen käytökseen liittyvästä huolesta, myös potentiaalisen keskustelun mahdollisuuksista. Toisen käyttäjän kommenttiin ei vastata, jos oletus on, ettei keskustelua synny (ks. kommentoinnin motiivit ja kriteerit). Tällaista keskustelun syntymisen mahdollisuutta tarkasteltiin aineistossa myös suhteessa muihin käyttäjiin yleisemmin, esimerkiksi tiettyyn aiheeseen tai alustaan liittyen. Kommentoinnin motiivit ja asenteet kietoutuvat siis varsinaiseen kommentointitoimintaan varsin kiinteästi juuri

kannattavuuden arvioinnin hetkellä. Käyttäjillä voi olla halua muuttaa muiden näkemyksiä tai herätellä ajatuksia (motiivi), mutta todellista uskoa vaikutuksiin voi olla vähän (kommentointiin liittyvä asenne), koska oletus muista tai yksittäisestä käyttäjästä on jo lähtökohtaisesti tietynlainen (kommentoijiin liittyvä asenne). Siksi keskusteluun ei haluta lähteä ollenkaan mukaan (käytäntö). Kiinnostavaa on, että asenteiksi vakiintuneet negatiiviset arviot muista käyttäjistä voivat tuottaa tietynlaisia tulkintoja ja vahvistua yhä uudestaan kannattavuuden arvioinnin yhteydessä.

Analyysi osoittaa myös, kuinka kiinteästi kommentoinnin kriteerit ovat läsnä näissä muihin kohdistuvissa arvioissa. Kielenkäytöllä voi olla jopa keskeinen keskustelukumppaneita rajaava merkitys. Kyse voi olla käytöstavoista, esimerkiksi siitä, millaiset sanavalinnat koetaan loukkaaviksi ja millaisia arvioita niiden perusteella tehdään. Lisäksi kyse voi olla kirjoitustaidoista, esimerkiksi siitä, kuinka hyvää suomen kieltä toinen käyttäjä kirjoittaa ja millaisia arvioita kieliasun perusteella tehdään. Nämäkin arviot palautuvat pääsääntöisesti kannattavuuden arvioinnin ydinkysymykseen siitä, onko keskustelu kyseisen käyttäjän kanssa mahdollista ja mielekästä. Lisäksi pelkkä käyttäjäprofiili saattaa vaikuttaa. Nimimerkin perusteella voidaan tehdä arvioita sekä siitä, millainen toinen käyttäjä on, että siitä, onko kyseessä niin sanottu botti.

[...] [kommentti 8] siellä on käytetty hieman loukkaavaa termistöä [...] En yleensä koe syytä alkaa väentämään ihmisten kanssa heidän käyttämistään sanavalinnoista ja muista. [...] [vapaavalintaista uutista kommentoineella käyttäjällä] on niin huono kappalejako, että mä ohittaisin sen suoraan. [...] se, että jos ei osata noudattaa yleisiä tekstin muotoilun periaatteita, niin eih... [kohauttaa olkapäitään]. Se on mielestäni yleissivistystä. Olen siinä varmastikin väärässä, mutta jos on hirveästi kirjoitusvirheitä, ei ole oikein käytetty pisteitä ja pilkkuja ja kappalejakoja, niin koen, että olen henkilön kanssa niin pahasti eri mieltä jo lähtökohtaisesti teksti-ilmaisun merkityksestä, niin en edes lue noita kommentteja [normaalitilanteessa].

(teemahaastattelu; muu, 39, ykkt)

[...] Mua ärsyttää aina suunnattomasti yhdyssanojen osaamattomuus. Jos ne on kirjoitettu väärin, niin sitten mä en ainakaan viitsi kommentoida siihen yhtään mitään. [...] Mä en voi sille mitään. Yleensä, jos se [kommentti] on rakennettu jotenkin puhekielellä ja hyvin ärsyttävästi ja tehty miten sattuu, niin en mä yleensä jaksa siihen kommentoida, koska todennäköisesti se argumentaatio siellä taustalla ei ole kovin jäsenneltyä. [...] Jos se [kommentin kirjoittaja] nyt olisi joku nimimerkki [...] ilman kuvaa Twitterissä, niin en mä siihen reagoisi varmaan millään tavalla. Eli se on se toinen juttu. Tämähän [kommentti 2] on täysin anonyymi kommentti, josta ei yhtään tiedä, kuka sen on tehnyt, niin en mä siihen varmaan reagoisi yhtään mitenkään. [...] Jos se [kommentti] tulee siis ihmiseltä [erotuksena botista] ja se on täysjärkisen oloinen, niin joo [voi reagoida jotenkin].

(teemahaastattelu; muu, 43, ykkt)

Vaikka kannattavuuden arviointi liittyy ensisijaisesti muihin käyttäjiin, käyttäjät ymmärrettävästi harkitsevat kommentointia muistakin syistä. Muutama kyselyn vastaaja esimerkiksi totesi, etteivät kaikki aiheet yksinkertaisesti ole kommentin arvoisia. Tällaisiksi aiheiksi nimettiin erityisesti viihdeuutiset. Toisaalta yhteiskunnallistakaan aiheista ei ole aina mielekästä käydä keskustelua (ks. aiheet). Osalle käyttäjistä on ilmeisen tärkeää, että omalla kommentilla ja/tai uutisen jakamisella on aiheesta käytävissä keskustelussa aidosti merkitystä ja lisäarvoa. Esimerkiksi yhdessä teemahaastattelussa haastateltava totesi, ettei kokisi mielekkääksi herätellä keskustelua koronauutisesta [uutinen 2]. Hän totesi, ettei jakaisi uutista Twitteriin (nykyinen verkkopalvelu X) omin saatesanoin, koska uutisen sisältö oli hänen mielestään itsensänselvyyttä, eikä uutinen toisi yhteiskunnalliseen keskusteluun itsessään mitään uutta. Toinen haastateltava puolestaan kertoi tarkistavansa ennen kommentointia, että omalle kommentille on aidosti tarvetta. Hän kuvasi käyvänsä kommenttiketjun tai esimerkiksi yksittäiseen kommenttiin tulleet vastaukset läpi ennen oman kommentin kirjoittamista. Jos joku toinen kommentoija on jo tuonut saman asian esille tai puuttunut yksittäisessä kommentissa esitettyyn näkemykseen, oma kommentti on lähtökohtaisesti tarpeeton (ks. kommentoinnin syyt ja motiivit).

Yleensä luen kommentit läpi ennen kuin itse kommentoin. Jos siellä joku toinen on jo nostanut saman näkökulman, niin silloin jättäisin oman kommenttini tekemättä.

[...] siellä joku toinen oli kai häneltä jo kysynytkin, että miksi hän tämän ilmaisun oli tähän laittanut. [...]

(teemahaastattelu; muu, 39, ykkt)

Kommentointia kartoittavissa tutkimuksissa ei ole toistaiseksi kiinnitetty juuriakaan huomiota siihen, miten käyttäjät suhtautuvat kommenttiketjujen pituuteen tai millaisia arvioita he kommenttien lukumäärän perusteella mahdollisesti tekevät.³¹ Analyysin perusteella myös näillä arvioilla voi kuitenkin olla kommentointikynnyksen kannalta ratkaiseva merkitys. Yksi keskeinen tekijä on tietenkin oman kommentin näkyvyys. Osa käyttäjistä kertoi arvioivansa ennen kaikkia sitä, tuleeko oma kommentti luetuksi osana kommenttiketjua. Jos kommentteja on paljon, kommentointia ei välttämättä koeta kannattavaksi. Osalle käyttäjistä onkin ihanteellista ehtiä kommentoimaan ensimmäisten joukossa. Tässä yhteydessä moni tunnistaa sen, että ensimmäiset kommentit saavat todennäköisesti eniten huomiota ja ovat siksi kommenttiketjuissa painoarvoltaan tärkeimpiä.

³¹ Aikaisemmat kommentointitutkimukset ovat tunnistaneeet ensimmäisten kommenttien sisällön tai sävyn, esimerkiksi empaattisuuden, merkityksen sille, millaiseksi keskustelu muodostuu (Won, Kang, Choi, Park ja Han 2019). Lisäksi tutkimuksissa on huomattu niin sanottujen edeltävien kommenttien vaikuttavan seuraavien kommenttien sivistyneisyyteen (Engelmann, Marzinkowski ja Langmann 2022). Toisin sanoen, ensimmäisillä kommentteilla on tai voi olla käyttäjien kannalta merkitystä, tunnistivatpa he sitä tai eivät.

[...] en lähde [kommentoimaan] johonkin tämmöiseen [uutinen 3], jossa on tuhat kommenttia. [...] se [että olisi ensimmäinen kommentoija] olisi paljon mieluisampi tilanne oikeastaan. [...] Se, mikä vaikuttaa tavallaan itsellä sekä verkkouutisten kommentointiin [verkkolehden sivuilla] että vaikka josain Facebookissa. Että jos mä näen, että siellä on jo useampi sata tai edes kymmeniä kommentteja jossain asiassa, niin se vähentää sitä omaa intoa kommentoida. Sen takia, että jotenkin tuntuu, että se oma kommentti hyvin suurella todennäköisyydellä hukkuu sinne joukkoon. Että jos osuu niin sanotusti ekana paikalle, niin saattaa olla ainakin omalla kohdalla suurempi todennäköisyys, että kommentoi jotain asiaan liittyvää.

(teemahaastattelu; n, 39, akkt)

Toisaalta osalle tilanne on päinvastainen, ja kynnys kommentoida ensimmäisenä voi olla suuri. Esimerkiksi yksi haastateltava kuvasi vierastavansa tilannetta, jossa hän kommentoisi ensimmäisenä. Sen sijaan hän kertoi odottelevansa rauhassa, että joku toinen käyttäjä kommentoisi ensin, koska ”ei kehtaa kommentoida” ensimmäisenä ja pelkää, että oma kommentti jää ikään kuin ainoaksi. Vastausten ero havainnollistaa käyttäjien erilaisuutta, joka perustuu todennäköisesti tiettyyn käyttäjärooliin ja persoonallisuuteen (ks. Barnes 2018).

Osa vastaajista kuvasi lisäksi kannattavuuden arviointia suhteessa ajankäyttöön tai helppouteen. Alustan ominaisuuksilla on tässäkin tapauksessa merkitystä. Kommentoinnin mielekkyyttä voivat nakertaa etenkin median omilla sivuilla hankalaksi koettu rekisteröityminen ja hidas moderointi (ks. alustojen merkitys; kommentoinnin rajoittaminen).

Vaihtelu ja vaihtelemattomuus

Lähdin tutkimuksessani oletuksesta, että kommentointitoimintaan liittyvä vaihtelu on tyypillistä tai mahdollista ainakin osalle käyttäjistä. Olin kiinnostunut siitä, miten käyttäjät tunnistavat ja kuvaavat kommentointinsa käytännön vaihtelua ja millaisiin tekijöihin vaihtelu näiden vastausten perusteella liittyy. Kyselyn avoimessa kysymyksessä antamani ohjeelliset esimerkit tarjosivat kaksi erilaista kuvausta vaihtelusta: kommentoinnin kohteeseen (uutinen vai kommentti) liittyvä vaihtelu erilaisilla alustoilla ja tyyliin (asiallinen vai humoristinen) liittyvä vaihtelu erilaisissa aiheissa (ks. aineisto 1)³². Moni kuvasi vaihtelua juuri näiden esimerkkien mukaisesti, vaikka harva tarttui esimerkeistä molempiin. Silti avoimet vastaukset ja teemahaastattelut pitivät sisällään myös muunlaisia kuvauksia vaihtelusta. Edelliset luvut ovat osoittaneet,

³² Kyselyn avoin kysymys oli seuraavanlainen: ”Mikäli koet, että kommentointitapasi vaihtelevat esimerkiksi aiheen ja/tai kommentointialustan mukaan, kuvaile lyhyesti, miten?”. Kysymyksessä olivat edelleen seuraavat ohjeelliset esimerkit: ”Kommentoin viihdeuutisia humoristisesti ja muita yhteiskunnallisia aiheita asiallisesti” ja ”Kommentoin yleensä varsinaista uutista, kun kommentoin verkkolehden omalla sivulla, ja kommentoin muiden käyttäjien kommentteja enemmän sosiaalisessa mediassa.”

että yksittäisenkin käyttäjän kohdalla vaihtelua voi olla monenlaista ja vaihtelua voivat selittää monenlaiset tekijät.

Analyysin perusteella vaihtelu itsessään voi olla vakiintunut toimintamalli, joka jakaa tai yhdistää käyttäjiä. Vaihtelu voi olla luonteeltaan hyvin rajattua, esimerkiksi tyylin vaihtelu erilaisissa aiheissa, tai koko kommentointitoiminnan läpäisevää ja kirjavaa. Kiinnostavaa on, että osa tutkimukseeni osallistuneista tunnistaa kommentoinnissaan vaihtelun kirjon ja vaihteluun vaikuttavien tekijöiden verkoston. Näiden kuvausten perusteella vaihtelu kohdistuu ainakin alustoihin, kohteeseen, kommentoitaviin aiheisiin, tyyliin ja tapaan sekä alustan teknisten ominaisuuksien hyödyntämiseen. Tätä vaihtelua puolestaan selittävät muun muassa alusta, aihe, kohde tai kohderyhmä, nimettömyys ja varsinainen vuorovaikutustilanne sekä kannattavuuteen liittyvä arviointi. Toisin sanoen, vaihtelun kohteet – se, mikä toiminnassa vaihtelee – ja vaihtelua selittävät tekijät – se, miksi toiminta vaihtelee – muodostavat toisiinsa limittyvän moniulotteisen kokonaisuuden.

Facebookissa en kommentoi juuri mitään ajankohtaisia aiheita vaan lähinnä pehmeitä aiheita esim matkailu. Kommentoin poliittisiin kysymyksiin lähinnä anonyymisti. Pysin olemaan asiallinen anonyymina. Omalla nimellä olen humoristisempi ja pehmemmän viestiä enemmän epävarmuuden ilmauksilla ”ehkä, toisaalta, kai”

(kysely; ev, 43, ykkt, Kok.)

Toisaalta muutama kyselyn vastaaja totesi eksplisiittisesti, ettei heidän toiminnassaan ole mitään vaihtelua tai vaihtelu on vähäistä. Lisäksi moni tutkimukseeni osallistunut pyrki korostamaan niitä seikkoja, jotka eivät muutu. Tyypillisesti käyttäjät nimesivät tässä yhteydessä sen, miten he *aina* toimivat. Vaihtelun rinnalla on siis tunnistettavissa vaihtelemattomuus omana vakiintuneena käytäntönään, joka on käyttäjille merkityksellinen. Yleisin vaihtelemattomuutta kuvaava konkreettinen viittaus oli ”aina asiallisesti” (ks. kommentoinnin kriteerit), jota osa kyselyn vastaajista täydensi kertomalla esimerkiksi ne aiheet tai tilanteet, joissa he saattavat tinkiä asiallisuudesta. Toinen keskeinen kommentoinnin vaihtelemattomuuden muoto liittyy oman nimen käyttöön. Osa käyttäjistä korosti kommentoivansa ”aina omalla nimellä”, alustasta tai aiheesta riippumatta. Lisäksi käyttäjät saattavat kommentoida esimerkiksi ”aina Facebookissa”, ”aina uutisia”, ”aina muiden kommentteja”, ”vain Ylen verkkosivuilla” tai ”vain asiauutisia”. Vaihtelemattomuutta selittävät usein tietyt tekijät, jotka tekevät omalta osaltaan näkyväksi kommentoinnin kriteereitä sekä käyttäjien motiiveja ja asenteita, muun muassa suhdetta uutisiin ja yhteiskunnalliseen keskusteluun. Etenkin yhteiskunnalliset uutisaiheet kuvattiin sellaisiksi, joita käyttäjät kommentoivat aina normien mukaisesti, muista tekijöistä riippumatta ja vaikka he kommentoisivat joitain muita aiheita esimerkiksi ”humoristisesti”.

Kommenttien lukeminen

Pääsääntöisesti, ja kenties tutkimusasetelmasta johtuen, tutkimukseeni osallistuneet kuvasivat kommenttien lukemista suhteessa kommenttien kirjoittamiseen. Osalle etenkin vähemmän aktiivisesti kommentoivista käyttäjistä kommenttien lukeminen voi kuitenkin olla omanlaisensa, kommenttien kirjoittamisesta erillinen käytäntö. Kommenttien lukemiseen liittyy analyysin perusteella vakiintuneita toimintamalleja, jotka ovat kommentointi-ilmiön kannalta merkittäviä ja kiinnostavia. Lisäksi kommenttien lukeminen kytkeytyy muihin käytäntöihin, motiiveihin ja asenteisiin. Kommentin lukeminen esimerkiksi edeltää väistämättä toisen kommenttiin vastauksista. Luetut kommentit puolestaan muokkaavat ja ylläpitävät muihin käyttäjiin liittyviä asenteita. Ja niin edelleen.

Etenkin teemahaastattelussa esille nousi yhteys uutisen lukemisen ja kommenttien lukemisen välillä (ks. aineisto 2). Moni haastateltavista ja muutama kyselyn vastaaja kuvasi yleensä lukevansa uutisen yhteyteen tulleita kommentteja, jos he lukevat uutisen. Kommenteista on siis tullut osalle käyttäjistä kiinteä osa uutista. Samassa yhteydessä monet kuitenkin korostivat uutisen itsenäistä asemaa: he kyllä lukevat uutisia riippumatta siitä, onko niitä kommentoitu tai saako niitä ylipäättään kommentoida. Monelle kommentit ovat ”ainoastaan” tervetullut lisä. Analyysin perusteella kommenttien lukemista puolestaan ohjaa varsinkin kiinnostus muiden mielipiteitä kohtaan (ks. syyt ja motiivit; kommentoinnin tärkeys). Kommenttien voidaan esimerkiksi kokea täydentävän keskustelua ja avartavan omaa ajattelua. Tältä osin voidaan siis todeta, että kommenteista on tullut osalle käyttäjistä kiinteä osa uutisiin liittyvää kokonaiskeskustelua.

Ei oo kommentointi se ykkösjuttu siellä [tietyllä alustalla], mutta on niitä mukava lukea, miten se itse kukakin niihin [uutisiin] suhtautuu.

(teemahaastattelu; m, 50, amk)

Toinen keskeinen ja kenties päinvastainen motiivi kommenttien lukemiselle on viihtyminen (ks. syyt ja motiivit). Analyysin perusteella muiden käyttäjien kommentteja pidetään usein huvittavina ja jopa typerinä (ks. negatiiviset arviot), ja tällainen asenne voi ruokkia kommenttien lukemisintoa. Esimerkiksi tiettyihin aiheisiin liittyviä tai tietyn alustan kommenttiketjuja käydään lukemassa viihtymismotiivin ja muihin kohdistuvan ennako-oletuksen ohjaamana. Siinä missä osa käyttäjistä välttelee juuri näitä aiheita ja alustoja (ks. kannattavuuden arviointi), osa hakeutuu erikseen lukemaan samaisia kommentteja. Kommenttien lukeminen yksinkertaisesti koukuttaa. Toisaalta omaa viihtymismotiivia ja asennetta muista käyttäjistä kuvattiin risiriitaiseksi tai tavalla tai toisella kyseenalaiseksi. Näissä kuvauksissa toistui ajatus siitä, etteivät lukemiseen liittyvät ennako-oletukset, muihin kohdistuvat negatiiviset arviot tai kommenteille naureskelu ole välttämättä lähtökohdiltaan sosiaalisesti hyväksyttäviä, vaikka käyttäjät itse niihin ikään kuin sortuvat.

[...] Se on vähän semmoista jo oikeastaan viihdettäkkin välillä mennä lukemaan niitä [naurua] kommenttisektoreita. Saattaa olla, että sen takia menisin vähän katsomaan, että, anteeksi nyt rumasti sanottuna, minkäköhänlaista sakkia tämä uutinen [uutinen 2] on nyt sitten kerännyt...[...] Välillä tulee vähän tirkistelynäkökulmastakin luettua niitä kommentteja näistä koronaan liittyvistä aiheista.

(teemahaastattelu; n, 39, akkt)

[...] Osa kommentteista taas tarjoaa minulle viihdettä. Tätä tapahtuu useimmiten tiedettä koskevien artikkeleiden alla, missä uskonnolliset, ”vaihtoehtoiset” ja itse malaisjärjellä mietityt ”totuudet” tuodaan vahvasti esille.

(kysely; m, 24, akkt, Vihr.)

Kaiken kaikkiaan moni kuvasi lukevansa kommentteja usein, mutta kirjottavansa niitä harvemmin. Nämä vastaukset vahvistavat (jokseenkin itsestään selvää) oletusta siitä, että kommenttien lukeminen on toimintana yleisempää kuin niiden kirjoittaminen (ks. esim. Springer ym. 2015). Silti muutama käyttäjä korosti erikseen, ettei lue koskaan muiden kommentteja tai välttää sitä mahdollisimman paljon, koska ”pääasiassa ne eivät ole vaivan väärejä”. Tässä yhteydessä osa toi myös esille, että kommentoi vain ja ainoastaan uutisia (ks. vaihtelemattomuus). Näille käyttäjille vuorovaikutteinen suhde uutiseen, yhteiskunnalliseen aiheeseen ja/tai toimittajaan on siis keskeinen, eivätkä he välttämättä halua asettua minkäänlaiseen vuorovaikutukseen muiden käyttäjien kanssa (ks. kohde).

Toisaalta varsinkin teemahaastatteluissa osa käyttäjistä tunnisti ja nimesi tarkemmin ne uutiset, joihin liittyviä kommentteja he lukisivat, ja ne uutiset, joihin liittyviä kommentteja he todennäköisesti eivät lukisi. Esimerkiksi ilmastoaiheisiin liittyvää kommentointia pidetään jumiutuneena, ja moni jättää näihin uutisiin kirjoitetut kommentit nykyään kokonaan lukematta. Vastaava ero voidaan tehdä myös alustojen välillä. Osa käyttäjistä kertoi välttävänsä kommenttien lukemista tietyillä alustoilla (ks. alustojen merkitys), etenkin iltapäivälehtien uutisiin liittyen. Tämä valikoivuus liittyy isolta osin kannattavuuden arviointiin eli tiettyihin ristiriitaisiin aiheisiin ja alustojen välisiin eroihin, negatiiviseen asenteeseen muista käyttäjistä ja näkemykseen siitä, ettei (tiettyjen alustojen) kommentteilla ole merkitystä tai lisäarvoa.

Kommenttien lukemiseen liittyy myös käytännön rajoituksia. Esimerkiksi Siamak Faridani, Ephrat Bitton, Kimiko Ryokai ja Ken Goldberg (2010, 1182) ovat todenneet, että kommenttien lukumäärällä ja järjestyksellä on käyttäjille väliä: ”kun kommenttien lukumäärä kasvaa, käyttäjät väsyvät (*become overwhelmed*) nopeasti ja he lukevat vain muutaman kommentin, yleensä tuoreimman tai törkeimmän, joka on saanut ääniä ’peukku ylös/alas -arvioinnissa’³³. Vastaavasti osa tutkimukseeni osallistuneista kuvasi tällaista väsymystä tai pikemminkin sen välttelyä (vrt. kannattavuuden arviointi). Pitkistä keskusteluista tulee yksinkertaisesti luettua vain osa kommentteista,

³³ Kirjoittajan oma suomennos.

ja moni tyytyy alustan ryhmittelyn tarjoamaan näkymään, esimerkiksi vanhimpiin, uusimpiin tai suosituimpiin kommentteihin.

Jos mää jonkun jutun luen, niin mää kyllä katon sen kommentit, mutta en mää välttämättä kaikkia lue [...] en ihan kaikkia.
(teemahaastattelu; m, 50, amk)

Etenkin teemahaastattelujen perusteella valikoiva kommenttien lukeminen voi kuitenkin olla Faridanin ja kollegoiden (emt.) kuvaamaa toimintamallia monipuolisempaa. Jos kommentteja on paljon, kommenteista pyritään löytämään kiinnostavimmat tai esimerkiksi sellaiset, joissa on asiavirheitä (ks. syyt ja motiivit), ja osa käyttäjistä etsii näitä kommentteja aktiivisesti. Kokonaisuudessaan havainnot vahvistavat sekä tutkijoiden että käyttäjien omaa oletusta siitä, etteivät kaikki kommenttiketjujen kommentit tule noteeratuksi samalla tavalla.

Seuraava esimerkki kuvaa puolestaan yhden haastateltavan varsin systemaattista tapaa tunnistaa sosiaalisen median kommenttien avulla sellaisia Facebook-käyttäjiä, joiden kanssa hän ei halua olla tekemisissä (ks. Barnes 2018, Kaiser ym. 2022). Uutisiin liittyvät kommentit voivat yksinkertaisesti toimia työkaluna oman sosiaalisen median verkoston rajaamisessa. Haastateltava ilmaisi tarpeen suojata itseään tietynlaisilta asenteilta rajatuilla alustoilla, omassa kuplassaan, vaikka hän kuvasikin haluaan ymmärtää erimielisiä ihmisiä ja keskustella heidän kanssaan yhteiskunnallisista asioista muilla alustoilla ja muissa yhteyksissä.

[Luen kommentteja], jos aihe liittyy jotenkin mun omaan arvomaailmaan. Nyt esimerkiksi kävin Facebookissa hyvin pitkästä aikaa viikonloppuna. Meillä oli [kotikunnassa] Pride-tapahtuma, [...], niin kävin lukemassa kommentit, koska se on hirveen helppo tapa saada poistettua tutuistansa ihmisiä, joiden kanssa ei halua olla tekemisissä. [...] Se on ehkä julma tapa saada pidettyä itsensä kuplassa, mutta on tiettyjä asioita, joissa mä haluan pitää itseni kuplassa. En hyväksy homofobisia ihmisiä sinne, vahvasti rasistisia ihmisiä sinne. Et sen suhteen hyvin aktiivisesti luen kommentteja asioista [...].
(teemahaastattelu; muu, 39, ykkt)

Yhteenvedo käytännöistä

Analyysin perusteella verkkouutisten kommentoinnista on mahdollista tunnistaa erilaisia käyttäjälähtöisiä käytäntöjä ja toimintamalleja, jotka liittyvät kommentoinnin aktiivisuuteen, aiheisiin, kohteeseen, tyyliin ja tapaan, oheistoimintoihin, uutisen ja alustojen ominaisuuksiin, kommentoinnin kannattavuuden arvioimiseen sekä kommenttien lukemiseen. Verkkouutisia kommentoivien käyttäjien välillä on myös selkeitä eroja siinä, miten erilaiset käytännöt määrittävät heidän kommentointiaan.

Osa tutkimukseeni osallistuneista kertoi kommentoivansa vain tietyllä alustalla, tiettyjä aiheita ja/tai aina samalla tavalla. Osa puolestaan kertoi kommentoivansa useilla alustoilla, kaikenlaisia aiheita ja milloin milläkin tyylillä. Ja edelleen, osa korosti samanaikaisesti käytäntöjensä kirjoa ja sitä, mikä ei koskaan muutu.

Lisäksi analyysi osoittaa, että käytännöt vaikuttavat toisiinsa vastavuoroisesti ja jopa hallitsevasti. Esimerkiksi aihe tai alusta voi määrittää ratkaisevasti kommentoinnin tyyliä tai kohdetta. Jos käyttäjä kommentoi aina yhteiskunnallisia aiheita, hän voi kokea mielekkääksi pitäytyä hyvin asiapitoisessa kommentoinnissa. Erityisen merkittävällä tavalla käytäntöjen väliset vaikutussuhteet selittävät käytäntöihin liittyvää vaihtelua. Vaihtelu ilmeni käyttäjien kuvauksissa sekä vakiintuneena toimintana - toistuvana vaihteluna - että poikkeuksina vakiintuneessa toiminnassa. Analyysin perusteella käyttäjät tunnistavat omasta toiminnastaan etenkin tyyliin ja tapaan liittyvää toistuvaa vaihtelua, jota selittävät aihe, alusta ja/tai se, kenet he tulkitsevat kommenttinsa kohderyhmäksi. Tyypillisesti tutkimukseeni osallistuneet kuvasivat esimerkiksi kommentoivansa rennosti ja humoristisesti joko viihdeuutisia tai rajatussa kontekstissa sekä asiallisesti ja harkitusti joko yhteiskunnallisia (vakavia) aiheita tai alkuperäisen uutisen yhteydessä esimerkiksi verkkolehden kotisivuilla. Kyse on yhtäältä siitä, että tuttu kohderyhmä (rajatussa kontekstissa) voi vähentää huolta muiden reaktioista. Toisaalta vaikuttaa myös siltä, että julkiset keskustelut uutisten yhteydessä mielletään painoarvoltaan erilaisiksi ja niihin liittyvään kommentointiin sovelletaan tiukempia kriteereitä. Vastaavasti yhteiskunnalliset aiheet voidaan mieltää julkiseksi keskusteluksi yhteisistä asioista, jolloin niihin liittyvän kommentoinnin odotetaan noudattavan tiettyjä sosiaalisia normeja ja sääntöjä.

Käytännöt liittyvätkin saumattomasti kommentoinnin motiiveihin sekä asenteisiin, joita käyttäjillä on muista kommentoijista, kommentoinnin kriteereistä, kommentoinnin tärkeydestä ja rajoittamisesta sekä mediasta. Kenties selkeimmin yhteys motiivien, asenteiden ja käytäntöjen välillä tulee näkyväksi kommentoinnin kannattavuuden arvioinnissa. Henkilökohtaiset kokemukset sekä ennako-oletukset ja näkemykset muista käyttäjistä vaikuttavat merkittävästi, jopa ratkaisevasti, siihen, päättääkö käyttäjä kirjoittaa kommentin ja mitä hän kommenttiin lopulta kirjoittaa. Kokonaisuutena käytäntöihin ja vaihteluun liittyvät havainnot, kuvaukset ja esimerkit edellä alleviivaavat sitä, että verkkouutisten kommentointiin liittyy varsin vakiintuneita ja tunnistettavia toimintamalleja, jotka usein noudattavat tiettyä toimintalogiikkaa. Kommentointi-ilmion kannalta olennaista on, että nämä tunnistetut toimintamallit auttavat ymmärtämään käyttäjien yksilöllistä toimintaa ja toiminnan yksilöllisiä eroja sekä sitä, miten käytännön toiminta kytkeytyy motiiveihin ja asenteisiin.

7

Kommentoinnin syyt ja motiivit

En pyri tutkimuksessani määrittelemään sitä, mikä on motiivi ja miten motiivit pitäisi yksiselitteisesti käsittää. Lähden liikkeelle siitä oletuksesta, että motiivit ohjaavat ihmisten toimintaa ja käyttäytymistä (esim. Bilsky 2006). Tarkasteluni kohteena ovat käyttäjien sisäiset/sisäsyntyiset motiivit (vrt. Reiss 2004), vuorovaikutustilanteisiin kytkeytyvät perustelut ja syyt sekä yhteiskunnallisesti ja/tai yhteisöllisesti latautuneet päämäärät ja tavoitteet.

Motiivitutkimuksissa on tunnistettu ja määritelty useita erilaisia perusmotiiveja tai ensisijaisia motiiveja. Esimerkiksi Reiss (2004) listaa 16 perustarvetta (*basic desires*), kuten valta eli vaikuttaminen, riippumattomuus, uteliaisuus eli älyllisyyden arvostus, oppiminen ja tiedon itseisarvo, järjestys eli järjestyksen ja sääntöjen ylläpitäminen, kunnia eli moraali ja etiikka, idealismi ja sosiaaliset kontaktit. Lista pitää sisällään lukuisia kommentointitoiminnan kannalta kiinnostavia ja tästäkin luvusta tunnistettavia syitä kommentoinnille. Myös verkkovälitteisestä osallistumisesta on tähän mennessä tunnistettu ja määritelty erilaisia ja varsin vaihtelevia motiiveja. Esimerkiksi Janne Matikainen ja Mikko Villi (2015) ovat nimenneet tutkimuksensa perusteella seitsemän asenneryhmää, jotka selittävät (kaikkeaa) sisällön tuottamista ja jakelua verkossa: näkymätön oleminen, sosiaalinen jakaminen, halu oppia, halu vaikuttaa, yhteisöpalveluissa eläminen ja halu osallistua mediaan. Näistä jokainen kuvaa yhdenlaista motiivia verkkovälitteiselle osallistumiselle. Lisäksi sosiaaliseen mediaan osallistumista on tarkasteltu muun muassa yksilöllisten ja yhteisöllisten motiivien kautta (Sirkkunen 2006).

Verkkouutisten kommentointiin keskittyneissä tarkasteluissa käyttäjien motiiveja on niin ikään pyritty ryhmittelemään erilaisista lähtökohdista. Thomas Ksiazek ja kollegat (2016) lähtevät tutkimuksessaan siitä oletuksesta, että uutisiin kohdistuvaa kommentointia ohjaavat tiedon etsintään liittyvät motiivit ja muihin käyttäjiin kohdistuvaa kommentointia sosiaaliset motiivit. Nina Springer ja kollegat (2015) puolestaan erottavat toisistaan kognitiiviset motiivit, vuorovaikutuksen toimittajan kanssa, identiteettiin liittyvät motiivit ja käyttäjien välisen vuorovaikutuksen. Springerin ja kollegoiden (emt.) tutkimuksessa keskeisin syy verkkouutisten kommentoinnille oli oman mielipiteen esittäminen, jonka tutkijat paikallistivat vuorovaikutukseen toi-

mittajan kanssa. Barnes (2015, 823) havaitsi omassa tutkimuksessaan vastaavasti, että verkkouutisia kommentoivat käyttäjät halusivat esittää omia mielipiteitään, ja mielipiteen esittämisen tärkeys on korostunut myös muissa verkkouutisten kommentointiin liittyvissä tarkasteluissa (esim. Nagar 2011; Mitchelstein 2011; Ziegele ym. 2013). Toisaalta tutkimukset ovat samalla osoittaneet, että yleisimpien motiivien ohella käyttäjiä ohjaavat monet muutkin motiivit ja päämäärät, esimerkiksi halu haastaa auktoriteetteja ja osoittaa tunteita (Barnes 2015), halu ilmaista tukea tai vastustusta, halu keskustella ja väitellä, halu vaikuttaa median asenteellisuuteen (Mitchelstein 2011), halu korjata asiavirheitä (Ziegele ym. 2013) sekä pyrkimys rakentaa omaa identiteettiä (Barnes 2018) esimerkiksi asiantuntijana (Kangaspunta 2018a; 2018b).

Tässä tutkimuksessa tunnistetut kommentoinnin motiivit edustavat – edellä kuvatuista tutkimuksista hieman poiketen – erilaisia syitä, tavoitteita ja/tai perusteluita yhdistäviä kokonaisuuksia. Motiivit, kuten yhteiskunnallinen keskustelu ja osallistuminen, ilmentävät ja kuvaavat siis laajemmin sitä, mikä kommentointitarvetta käyttäjälähtöisenä toimintana selittää. Tunnistetut syyt ovat puolestaan joko yksittäisiä yleisen tason tavoitteita tai perusteluita, kuten halu kertoa oma mielipiteensä, tai selkeästi tilanteellisia syitä, kuten muiden kommentteihin vastaaminen tietynlaisessa tilanteessa. Analyysin perusteella tällaiset syyt ja perustelut palautuvat usein johonkin laajempaan motiiviin. Esimerkiksi käyttäjän halua kertoa mielipiteensä (syy) selittää usein yhteiskunnallisen keskustelun ja osallistumisen motiivi. Aina nämä kytkökset käytännön toiminnan, syiden ja laajempien motiivien välillä eivät ole yksiselitteisiä. Muiden kommentteihin vastaaminen voi, tilanteesta riippuen, edustaa joko tarvetta pitää yllä tietynlaista keskustelukulttuuria, tarvetta oikaista väärää tietoa tai pyrkimystä sosiaaliseen vuorovaikutukseen. Huomionarvoista on, etteivät tunnistamani motiivit sulje toisiaan pois, vaan ne ovat usein toisiinsa kytköksissä (ks. Kangaspunta 2021).

Aikaisemmassa tutkimuksessani (Kangaspunta 2021) ryhmittelin kyselyn suljetut väittämät eli erilaiset kommentoinnin syyt ja perustelut kuudeksi tunnistetuksi motiiviksi (ks. myös Kangaspunta 2022b). Vastausten keskiarvojen perusteella motiivit järjestyivät edelleen seuraavasti: 1) *yhteiskunnallinen keskustelu* (ka 3,85³⁴), 2) *väärien tietojen ja käytöksen korjaaminen* (ka 3,50), 3) *vuorovaikutus uutisten (lähteiden) kanssa* (ka 3,48), 4) *sosiaalinen vuorovaikutus (muiden käyttäjien kanssa)* (ka 3,23), 5) *tunteisiin reagoiminen* (ka 3,11) sekä 6) *provokaatio ja viihtyminen* (ka 2,33). Vastaava marssijärjestys sekä tietyt syiden ja perusteluiden väliset kytkökset toistuivat osittain tässä tutkimuksessa. Käyttäjiä näyttää yhdistävän etenkin yhteiskunnallisen keskustelun motiivi, johon kuuluvat keskeisesti esimerkiksi omien mielipiteiden esittäminen ja omien tietojen jakaminen (vrt. Kangaspunta 2021). Analyysi nosti kuitenkin esille uusia huomioita, jotka yhtäältä täydentävät aikaisempaa motiiveihin liittyvää tutkimusta ja toisaalta kyseenalaistavat tiettyjä yleistyksiä. Erilaiset aineistot korostivat sitä, miten monimutkaisesta ja kerrostuvasta kokonaisuudesta kommentoinnin motiiveissa on kysymys. Yksittäisen käyttäjän kohdalla syiden ja perusteluiden taust-

³⁴ Keskiarvot on muodostettu vastauksista asteikolla 1 = ”täysin eri mieltä”; 5 = ”täysin samaa mieltä”.

talle ei välttämättä piirrykään vain tietty motiivi, vaan erilaisten motiivien ja asenteiden yhdistelmä.

Seuraavat alaluvut esittelevät huomioitani muun muassa siitä, miksi tietyt syyt ja perustelut ryhmittyvät tiettyihin kokoaviin motiiveihin ja milloin ryhmittyminen vaikuttaa ristiriitaiselta. Paneudun tarkemmin myös siihen, mitä käyttäjien kuvaukset kertovat syiden, perusteluiden, tavoitteiden ja laajemmin motiivien merkityksestä sekä siitä, miten motiivit kytkeytyvät toisiinsa ja erilaisiin asenteisiin. Syyt ja motiivit korostuivat eri tavoin kyselyn avoimissa vastauksissa, teemahaastattelussa ja ryhmäkeskusteluissa. Tavoitteenani ei olekaan nimetä ja nostaa esille vain yksittäisiä keskeisiä motiiveja, vaan kuvata mahdollisimman seikkaperäisesti kaikkia niitä toistuvia syitä, joita kommentoivat käyttäjät oman toimintansa taustalla kuvasivat. Monet tutkimukseeni osallistuneet nimesivät näitä syitä varsin eksplisiittisesti.

[kommentointi riippuu päivän säästä ja] vähän siitä, että minkälainen on sen päivän uutisten sisältö ja jako ja toimittajat. Koska toimittajat usein on ehkä se perussy sitten, minkä takia siihen uutiseen kommentoi.

(teemahaastattelu; m, 70, tt)

Yritän havainnollistaa edelleen esimerkiksi sitä, milloin kommentoinnin syy paikallistuu yhteiskunnalliseen osallistumiseen ja milloin sen lähtökohdat ovat mielestäni henkilökohtaisemmat. Esimerkissä edellä kommentointia näyttäisi ohjaavan ennen kaikkea halu asettua vuorovaikutukseen toimittajien kanssa. Toisaalta käyttäjät eivät aina tunnista tai tiedosta kommentoinnin taustalta mitään erityistä syytä. Kyse voi olla yksinkertaisesti esimerkiksi kommentoinnin tuottamasta tunteesta, mielihyvystä tai muusta vähemmän helposti sanoitettavasta yksilölähtöisestä syystä (ks. tunteiden merkitys). Tältä osin analyysini tavoittaa vain sellaiset syyt ja motiivit, jotka ilmenevät käyttäjien kuvauksissa eksplisiittisesti tai edes implisiittisesti. Kiinnostavaa kuitenkin on, etteivät yksilölähtöiset syyt varsinaisesti korostuneet aineistoissani. Vain harva tutkimukseeni osallistunut toi rehellisesti esimerkiksi esille sen, että kommentointi tuottaa mielihyvää tai että kommentoinnin tavoitteena on tuottaa omaa asiantuntijuutta.

[...] Ihan vaan siis välillä tekee mieli kommentoida.

(teemahaastattelu; n, 37, akkt)

Nämä syyt ja motiivit voivat silti olla läsnä myös niissä syissä ja motiiveissa, joiden lähtökohdat ovat selkeämmin yhteiskunnallisia. Tästä syystä en ole tehnyt analyysissäni eroa yksilöllisten ja yhteiskunnallisten motiivien välillä (vrt. Reiss 2004). Olen ryhmitellyt motiivit tietyiltä osin aikaisemman tutkimukseni (Kangaspunta 2021) mukaisesti. Erotan toisistaan *yhteiskunnallisen keskustelun ja julkisen osallistumisen, korjaavan motiivin, keskustelukulttuurin kehittämisen, sosiaalisen vuorovaikutuksen, tunteisiin reagoimisen* sekä *viihhteelliset motiivit*. Kolme ensimmäistä asettuu selkeämmin yhteiskunnalliseen kontekstiin ja kolme viimeistä yksilöllisempään kontekstiin,

mutta varsinaista jakoa ei ole mielestäni tarpeen tehdä. Jotkut motiiveista pitävät myös sisällään useita erillisiä, rinnakkaisia tai toisiinsa kytkeytyviä syitä ja perusteita kommentoinnille (esim. korjaava motiivi), jotkut ovat huomattavasti rajatumpia (esim. tunteisiin reagoiminen).

Vaikka osa verkkovälitteisen osallistumisen ja verkkouutisten kommentoinnin tutkimuksista tunnistaa lisäksi yksilölähtöisen *itsensä kehittämisen motiivin* (esim. Barnes 2018; Matikainen ja Villi 2015), tutkimuksessani tämä motiivi ei juurikaan näkynyt, enkä toisaalta sitä erityisesti selvittänyt. Kuitenkin asenteissa, jotka koskevat kommentoinnin merkityksiä yksilön tasolla, näkyy eksplisiittisesti ja implisiittisesti se, että joillakin käyttäjillä keskusteluihin osallistumiseen liittyy ajatus itsensä kehittamisestä. Muutamat tutkimukseeni osallistuneet kuvasivat muiden kommenttien lukemisen ja/tai omien kommenttien kirjoittamisen arvoksi sen, että lukeminen ja/tai kirjoittaminen kehittää esimerkiksi omaa ajattelua tai argumentointitaitoja. Tältä osin kyse voi siis olla samanaikaisesti kommentoinnin motiivista ja kommentointiin liittyvästä asenteesta. Käsittelem aihetta vasta kommentoinnin tärkeyteen liittyvien asenteiden yhteydessä.

Yhteiskunnallinen keskustelu ja julkinen osallistuminen

Aikaisemmassa tutkimuksessani (Kangaspunta 2021) yhteiskunnallisen keskustelun motiivi kattoi halun osallistua julkiseen keskusteluun³⁵, halun sanoa mielipiteensä³⁶, halun jakaa omat tietonsa³⁷ ja halun ratkaista ongelmia yhdessä³⁸. Analyysin perusteella motiivissa on kuitenkin kyse vielä laajemmasta ja pienipiirteisemmästä kokonaisuudesta, joka kytkeytyy kiinteästi kommentointia koskeviin asenteisiin. Kiinnostavaa näissä huomioissa on käyttäjien näkemys siitä, mitä yhteiskunnallinen keskustelu ja julkinen osallistuminen ovat käyttäjälähtöisen toiminnan tasolta tarkasteltuina. Vaikka käyttäjien usko kommenttien vaikutuksiin esimerkiksi poliittisessa päätöksenteossa on vähäinen (ks. vaikutukset; Kangaspunta 2022b), käyttäjien omaa osallistumista voi silti motivoida näkemys kommentoinnista julkisena osallistumisena. Kommentointi voidaan kokea eräänlaisena kansalaisvelvollisuutena tai -aktivismin muotona, julkisena vähimmäisosallistumisena. Silti kommenttien tavoitteena on vain harvoin suora vaikutus poliittiseen päätöksentekoon. Sen sijaan käyttäjät tunnistavat tavoittelevansa keskusteluyhteyttä muiden käyttäjien kanssa tai suhteessa muihin, yhteiskunnallisen keskustelun kontekstissa. Lisäksi käyttäjien

³⁵ Kyselyn vastaajista 58,6 prosenttia oli täysin tai jokseenkin samaa mieltä suhteessa väittämään ”Kommentoin, koska haluan ääneni kuuluviin julkisessa keskustelussa” (ka 3,47) (Kangaspunta 2022b, 44).

³⁶ Kyselyn vastaajista 81,9 prosenttia oli täysin tai jokseenkin samaa mieltä suhteessa väittämään ”Kommentoin, koska haluan sanoa mielipiteeni” (ka 4,08) (Kangaspunta 2022b, 45).

³⁷ Kyselyn vastaajista 77,5 prosenttia oli täysin tai jokseenkin samaa mieltä suhteessa väittämään ”Kommentoin, koska haluan jakaa omat tietoni aiheesta ” (ka 3,94) (Kangaspunta 2022b, 47).

³⁸ Kyselyn vastaajista 72,3 prosenttia oli täysin tai jokseenkin samaa mieltä suhteessa väittämään ”Kommentoin, koska haluan löytää ratkaisuja ongelmiin” (ka 3,89) (Kangaspunta 2022b, 48).

kuvauksissa kommentointiin kytkeytyy ajatus yksittäisten puheenvuorojen ”mikrovaikutuksesta”, joka kerrostuu ja toimii jopa kansalaistoimintaa käynnistävänä voimana. Yksi tai muutama aktivoituvat, muut seuraavat. Näissä kuvauksissa kyse ei ole vain omasta toiminnasta, vaan oletuksista ja havainnoista, joita käyttäjät toisistaan tekevät. Eli siitä, minkä käyttäjät uskovat toimivan kommentoinnin ponttimena yleisesti.

[...] Tuskin ehkä kukaan, joka kommentoi jotain vaikkapa uutista tai muuta netissä, ajattelee, että se yksittäinen kommentti vaikuttaisi. [...] Että se on varmaan juuri se mikrovaikutus, mitä sillä haetaan. Että nyt oon kantanut oman panokseni tähän keskusteluun ja olen tuonut ilmi sen [oman mielihiteen]. Mutta että, mä en ehkä haluaisi niin negatiivisesti suhtautua siihen mahdollisuuteen yhteiskunnallisesta vaikuttamisesta jonkun pelkkien viestien välityksellä. [...] Ja jotenkin voi ajatella, että sillä omallakin kommentilla jossain mittakaavassa on jotain merkitystä. Ja siksi se todennäköisesti sinne laitetaan. Ellei nyt ole ihan kyse siitä, että on täysin pitkästynyt ihminen ja ei ole muuta tekemistä, kuin kommentoida verkkouutisia. Mutta jotenkin ajattelisin tällöisenä vaikutusmahdollisuutena, että siellä on joku pieni mahdollisuus olemassa. Tietenkään se ei ole päivittäispolitiikkaan, se [kommentointi] ei ole se keino, millä siihen vaikutetaan.

(ryhmäkeskustelu; n, 39, akkt)

Analyysi teki myös näkyväksi sen, millaisia eroja käyttäjien välille muodostuu suhteessa verkkovälitteiseen toimintaympäristöön. Yhtäältä vaikuttaa ilmeiseltä, että osaa käyttäjistä yhteiskunnallisen keskustelu ja julkisen osallistuminen motivoivat verkkokeskusteluiden laajassa mittakaavassa. Motiivin tasolla uutisten kommentointi ja uutisista keskusteleminen eivät siis välttämättä eroa muista verkkovälitteisistä keskusteluista, joihin käyttäjät osallistuvat yhteiskunnallisen keskustelun kontekstissa. Toisaalta osa käyttäjistä tunnistaa verkkouutisten kommentoinnin eksplisiittisesti keskusteluksi, jota yhteisistä asioista ja konkreettisemmin uutisista käydään. Käyttäjiä motivoi ja ohjaa halu osallistua näihin keskusteluihin.

[...]. Pitkälti kommentoin muiden kommentteja osallistun sillä keskusteluun jota uutisesta käydään.

(kysely; n, 29, amk, PS)

Seuraavat alaluvut esittelevät tarkemmin ne erilaiset konkreettiset syyt, perustelut ja tavoitteet, joita ohjaa yhteiskunnallisen keskustelun ja julkisen osallistumisen motiivi. Huomiot tekevät näkyväksi motiivien kerrostuvaa luonnetta. Kyse on usein toisiaan täydentävistä syistä, jotka tavalla tai toisella palautuvat yhteiseen yhteiskunnalliseen ytimeen.

Oman mielipiteen esittäminen

Analyysin perusteella oman mielipiteen esittäminen on yksi yleisimpiä syitä kommentoinnille. Tältä osin tutkimus vahvistaa aikaisempien tutkimusten havaintoja (Barnes 2015; Kangaspunta 2021; Mitchelstein 2011; Nagar 2011; Springer ym. 2015; Ziegele ym. 2013). Mielipiteiden ja näkökulmien esittämiseen liittyy kuitenkin kiinnostavia käyttäjiä jakavia piirteitä. Osalle käyttäjistä mielipiteen esittäminen näyttyy eräänlaisena ydintavoitteena: kommentointi tähtää aina oman mielipiteen ilmaisemiseen. Näille käyttäjille omat ja muiden mielipiteet voivat olla kommentoinnin keskeinen sisältö (ks. kommentoinnin merkitys). Toiset puolestaan kokevat mielipiteiden olevan toissijaisia oikeaan tietoon verrattuna. Mielipiteitä voidaan pitää jopa ei-toivottuina (ks. kommentoinnin kriteerit). Tällaisia käyttäjiä oman mielipiteen julkittuominen ei lähtökohtaisesti motivoi.

Julkisen osallistumisen näkökulmasta on kiinnostavaa, että osa käyttäjistä kuvasi mielipiteiden esittämistä etenkin käyttäjien välisenä keskusteluna, jossa muille käyttäjille vastaaminen edustaa mielipiteiden vaihdosta syntyvää yhteiskunnallista keskustelua. Toiset puolestaan mielsivät oman mielipiteen esittämisen ensisijaisesti osallistumisena aiheista käytäviin laajoihin kokonaiskeskusteluihin. Heille oman mielipiteen esittäminen ei välttämättä edusta konkreettista vuoropuhelua muiden käyttäjien kanssa, vaan sen viitekehys on laajempi, julkisen keskustelun viitekehys. Tällöin kommentoinnin taustalla vaikuttaa selkeämmin yleinen perustelu eli tarve sanoa sanottavansa. Toki tässäkin tapauksessa muut käyttäjät muodostavat väistämättä kommentin potentiaalisen kuulijakunnan. Vaikka omalla mielipiteellä ei tavoitella varsinaista vuoropuhelua, muiden toivotaan silti kuuntelevan.

Kommentoitiin yleensä samalla tavalla kaikkea, koska en varsinaisesti kommentoillani pyri keskustelemaan. Oman mielipiteeni kirjoitan asiallisesti ja omasta näkökulmastani. Harvoin vastaan saamaani palautteeseen. Kommentointitarpeeni on lähinnä näkökulman antamista keskusteluun.

(kysely; n, 62, op, Vas.)

Monet lähestyvät omien mielipiteiden ja näkemysten esittämistä kahtaalta; sekä vuoropuheluna muiden käyttäjien kanssa että osallistumisena laajoihin julkisiin keskusteluihin yhteisistä asioista. Lisäksi jotkut tutkimukseeni osallistuneista toivat eksplisiittisesti esille sen, että omien mielipiteiden esittäminen voi olla lähtökohdiltaan samanaikaisesti yksilölähtöistä ja yhteiskunnallista. Halu tulla kuulluksi ja sanoa sanottavansa kumpuaa yksilön omista tarpeista, esimerkiksi halusta osoittaa omaa asiantuntemusta (ks. Kangaspunta 2022b, 46), mutta omilla mielipiteillä nähdään myös merkitys osana yhteiskunnallista keskustelua. Tällaiset näkemykset olivat aineistoissani varsin harvinaisia, mitä voi selittää, ainakin osittain, omien yksilöllisten lähtökohtien tunnistamisen vaikeus.

Kyllähän se itsekkäistä syistä varmaan se kommentointi lähtee. Haluaa tulla kuulluksi, haluaa osoittaa olevansa fiksu ja hauska. Ja ainakin mä itsestäni

kuvittelen, että mä useasti löydän ainakin jossain määrin toisenlaisia näkökulmia asioihin, niin mä haluan niitä tuoda esiin. Ja sitten on siinä sekin illuusio, että kuvittelee pystyvänsä vaikuttamaan johonkin, mutta se on ruvennut pikkuhiljaa karisemaan. Että, selkeä tarve sille mulla on ollut, että jotain kautta pitää päästä hoilottamaan mielipiteitänsä.

(ryhmäkeskustelu; m, 53, ykkt)

Oman tiedon jakaminen

Omien tietojen jakaminen on, mielipiteiden esittämisen ohella, yksi keskeisimpiä syitä uutisten kommentoinnille. Analyysin perusteella suhde tietoon ja mielipiteisiin kuitenkin jakaa käyttäjiä selvästi. Osa käyttäjistä korosti, etteivät mielipiteet ja tieto ole sama asia tai samanarvoisia. Tältä osin tiedon itseisarvo (kriteeri), oman kompetenssin puntarointi (ks. kannattavuuden arviointi), tietoon liittyvät korjaavat motiivit ja omien tietojen jakaminen muodostavatkin toisiinsa kytkeytyvän kokonaisuuden. Esimerkiksi muutama kyselyn vastaaja kuvasi varsin eksplisiittisesti kommentoivansa, jos heillä on kompetenssia ja tarkkaa tietoa aiheesta, erotuksena oman mielipiteen esittämisestä. Näiden käyttäjien kohdalla kommentointia ohjaa muun muassa halu tuoda (todenmukaista) tietoa yhteiskunnalliseen keskusteluun ja muiden käyttäjien tietoisuuteen.

[...] Aiheella ei ole väliä vaan sillä mitä siitä on kerrottu. Kommentoin niihin joihin minulla on enemmän tietoa. En pyri jakamaan omia mielipiteitäni vaan omaa tietoani. Erityisen herkästi kommentoin jos huomaan uutisessa selvän asiavirheen jai toisinaan jos uutisesta puuttuu oleellinen tieto.

(kysely; m, 39, akkt, muu)

Silti moni tutkimukseeni osallistunut esittää sekä mielipiteitään että tietojaan. He kuvasivat mielipiteet ja tiedot eksplisiittisesti tai implisiittisesti yhtä merkittäviksi, vaikka tekivätkin määrittelyeron niiden välillä. Monet myös määrittelevät tiedon laajemmin kuin ne, jotka korostavat tieteellistä faktatietoa (ks. kommentoinnin kriteerit). Oma ja muiden käyttäjien kokemusasantuntijuus (ks. muut asiantuntijoina) saatetaan nähdä yhteiskunnallisen keskustelun kannalta merkittävässä roolissa. Tällaisille käyttäjille kommentointi voikin näyttäytyä yleisesti tärkeänä väylänä tuoda molempia – käyttäjien mielipiteitä ja tietämystä – osaksi yhteiskunnallista keskustelua. Esimerkiksi teemahaastattelussa suurin osa haastateltavista kertoi, aiheesta tai tilanteesta riippuen, tuovansa kommenteissa esille omia ajatuksiaan, kokemuksiaan, mielipiteitään ja tietojaan. Käyttäjät voivat siis kokea kaikkien näiden esittämisen jossain määrin relevantiksi yhteiskunnallisen keskustelun kontekstissa. Käyttäjien näkökulmasta voi olla lopulta olennaisinta saada oma ääni kuuluviin osana julkista keskustelua, vaikka tämä kommentoinnin syy ei eksplisiittisesti aineistoissani korostunutkaan (vrt. Kangaspunta 2022b, 44).

Oman mielipiteen ja tietojen esittämiseen liittyy myös tarve laajentaa uutisen näkökulmaa tai täydentää uutista. Ensimmäisistä uutisen näkökulman laajentuminen näyttöä kuitenkin kommenttien lisäarvona suhteessa uutiseen (ks. lisäarvo uutiselle). Kyse on asenteesta, sillä moni antoi ymmärtää, ettei uutisen rajallisen näkökulman laajentamisen tarvitse tapahtua oman kommentin kautta. Silti uutisen täydentäminen voi olla konkreettinen syy kommentoinnille, vaikka vain harva tutkimukseeni osallistuneista kertoi eksplisiittisesti pyrkivänsä tähän. Etenkin käyttäjien omakohtaiset kokemukset määrittellen usein lisätiedoiksi, jotka voivat tuoda keskusteluun merkittävästi lisää tietoa ja ymmärrystä. Osalle käyttäjistä omakohtaisuus edustaa omanlaistaan asiantuntijuutta³⁹.

Kommenteissa voi kertoa esim. omakohtaisia kokemuksiaan aiheesta, mitä vaikkapa ei uutisessa ole tullut ilmi. Eli tuoda jopa lisätietoa aiheeseen. Tai sitten lisäarvoa voi tuoda, jos tietää jotakin mitä ei artikkelissa/uutisessa ole otettu huomioon ollenkaan. [...]

(kysely; m, 38, luk, Vas.)

Ajatus siitä, että uutisten näkökulmat kaipaavat laajentamista, osoittaa, että uutisten näkökulmat koetaan ainakin joskus liian rajatuiksi. Uutisten rajauksiin liittyvät asenteet puolestaan heijastelevat käyttäjien mediaan liittyviä asenteita. Käyttäjät voivat kokea, että uutiseen valittu näkökulma on kapea journalistisesta prosessista johtuen, toimittajan epäpätevyyden takia tai asenteellisista syistä. (Ks. mediaan liittyvät asenteet.). Tällöin omien mielipiteiden ja tietojen sekä oman kokemusasiantuntijuuden jakamisen kautta pyritään laajentamaan uutisesta käytyä yhteiskunnallista keskustelua tai ylipäättään journalistien ymmärrystä itselle tärkeistä aiheista (ks. mediaan liittyvät asenteet).

Aiheen tärkeys

Analyysin perusteella uutisaiheen tärkeys voi olla ratkaiseva syy kommentoinnille⁴⁰. Moni kommentoi aiheita, jotka tuntuvat tavalla tai toisella tärkeiltä, ja useat kyselyyn

³⁹ Näkökulman laajentamiseen liittyvä kokemusasiantuntijuus poikkeaa mielestäni varsinaisesta asiantuntijaroolista, jota osa käyttäjistä voi verkossa pyrkiä ylläpitämään. Kokemukseen perustuva asiantuntijuus rakentuu elämäntilanteen ja arkielämän kontekstin varaan. Esimerkiksi kriisitilanteissa paikalliset ihmiset voivat kokea olevansa oman elämänsä ja paikallisesti määrittävän tilanteen parhaita asiantuntijoita (ks. Kangaspunta 2018b). Sen sijaan rakennettuna ja ylläpidettynä käyttäjäroolina asiantuntijuus on useimmiten erilaisiin yhteiskunnallisiin aiheisiin liittyvää, ja sitä leimaa muun muassa faktoihin perustuva oman tietämyksen legitimointi. Käyttäjät esimerkiksi osallistuu tietyllä nimimerkillä ja tietyllä alustalla toistuvasti saman aihepiiriin keskusteluihin, joissa pyrkii erilaisiin diskursiivisiin ja retorisiin keinoin korostamaan omaa rooliaan aiheen asiantuntijana. (Kangaspunta 2018a.)

⁴⁰ Tähän viittaavat myös määrälliset tarkastelut. Kyselyn vastaajista 88,7 prosenttia oli täysin tai jokseenkin samaa mieltä suhteessa väittämään ”Kommentoin uutisia, jos niissä käsitellään itselleni tärkeitä aiheita” (ka 4,26). Vastausten keskiarvo on kaikista syitä ja motiiveja kartoittaneista väittämistä korkein. Lisäksi 63,6 prosenttia vastaajista oli täysin tai jokseenkin samaa mieltä suhteessa väittämään ”Kommentoin muita käyttäjiä, jos he nostavat esille itselleni tärkeitä” (ka 3,52). (Kangaspunta 2022b, 57 ja 65.) Lisäksi itselle tärkeiden uutisaiheiden kommentointi korreloi jossain määrin yhteiskunnallisen keskustelun motiivin kanssa (Kangaspunta 2021).

vastanneet luettelivat avoimessa vastauksessaan hyvinkin seikkaperäisesti ne aiheet, joita he kommentoivat eniten, siis itselleen tärkeitä tai keskeisiä aiheet. Aiheen tärkeys puolestaan latautuu monenlaisista tekijöistä, kuten omista kokemuksista, omaan elämään kohdistuvista vaikutuksista, omista mielenkiinnon kohteista tai omista arvoista. (Ks. aiheet.)

Kommentoin usein aiheita jotka käsittelivät kulttuuria tai politiikka, sellaisia aiheita jotka koskettavat minua jollain tavalla henkilökohtaisesti. Esimerkiksi jos asuinalueelleni suunnitellaan jotain muutosta, ja siitä on uutinen joka koskettaa minua.

(kysely; m, 23, akkt, ev)

Itselle tärkeitä aiheet voivat motivoida käyttäjiä oman elämäntilanteen, arjen ja omien kokemusten takia, ammatillisista lähtökohdista tai selkeästi yhteiskunnallisista syistä. Kommentointiin voi liittyä ajatus henkilökohtaisen tai ammatillisen kokemusmaailman (ks. käyttäjien kokemusasiatuntijuus) ja julkisen keskustelun kohtaamisesta kommenttien muodostamassa yhteiskunnallisessa kontekstissa. Tällöin kommentit tarjoavat julkisen vaikutuskanavan itseä (henkilökohtaisesti tai ammatillisesti) koskettavista aiheista käytävään keskusteluun (yhteiskunnallisessa kontekstissa). Lisäksi aiheet voidaan kokea tärkeiksi muiden ihmisten takia. Kommentoinnin tavoitteena on esimerkiksi puolustaa tiettyä ihmisryhmää yhteiskunnallisessa keskustelussa. Osa vastaajista toi myös eksplisiittisesti esille sen, että keskustelemalla itselleen tärkeistä aiheista tai nostamalla näitä aiheita esille omista kommentissaan he pyrkivät korostamaan aiheen tärkeyttä eli tekemään sitä näkyväksi yhteiskunnallisessa keskustelussa.

voi nostaa asian tärkeyttä omien ja muiden etujen näkökulmasta

(kysely; n, 69, ykkt, Vas.)

Aiheeseen liittyvät syyt voivat myös kummuta yksilölähtöisistä ja kenties vaikeammin tunnistettavista lähtökohdista. Kommentoijaa voi esimerkiksi motivoida ajatus omasta asiantuntijuudesta yhteiskunnallisessa keskustelussa juuri omien arkielämän tai ammatillisten kokemusten kautta. Vaikka kommentointia siis ohjaisikin tarve osallistua julkiseen keskusteluun, taustalla voi vaikuttaa mielihyvä oman asiantuntemuksen esilletuomisesta ja jakamisesta.

Keskustelun tasapainoon vaikuttaminen

Monet tutkimukseeni osallistuneista kertoivat kommentoivansa aiheita, jotka ovat tavalla tai toisella ristiriitaisia. Niistä syntyy näin ollen vääntöä, jossa erilaiset näkemykset asettuvat vastakkain. Kyse on yhteiskunnallisen keskustelun näkökulmien tasapainosta, johon käyttäjät pyrkivät kommenttiensa kautta vaikuttamaan. Taustalta voi tunnistaa ajatuksen kommenttien roolista osana näitä keskusteluita: kommentteilla voidaan nähdä merkitystä sille, mitä asioista ajatellaan tai tiedetään (ks. vaiku-

tukset). Keskustelun tasapainoon vaikuttaminen nivookin tietyiltä osin yhteen edellä kuvattuja kommentoinnin syitä. Käyttäjät jakavat omia mielipiteitään ja tietojaan tärkeistä aiheista, koska he haluavat vaikuttaa siihen, millaiset näkökulmat ja tiedot saavat keskusteluissa jalansijaa.

Erotin analyysin perusteella toisistaan kaksi ilmeistä tapaa, joilla käyttäjät pyrkivät vaikuttamaan yhteisistä asioista käytävien keskusteluiden tasapainoon: kommenttien kirjoittaminen ja reagointityökalut. Vaikka kommentin kirjoittaminen ja reagointi ovat toimintoina hyvin erilaisia, niiden taustalla voivat vaikuttaa samat syyt. Perimmäisenä tavoitteena on usein tietyn näkemyksen tukeminen tai vastavasti jonkun toisen kyseenalaistaminen, jotta toivottu näkemys nousisi keskustelussa keskeisempään asemaan (vrt. esim. Kangaspunta 2018b)⁴¹. Esimerkiksi reagointityökalujen käyttöön liittyy usein ymmärrys niiden roolista osana keskustelun tasapainoa. Tykkäykset lisäävät yksittäisten kommenttien merkitystä ja jopa näkyvyyttä (ks. alustojen merkitys).

[...] Joskus osallistun vain peukuttamalla, jos haluan lisää painoarvoa jonkun muun esiintuomalle argumentille.

(kysely; n, 70, ykkt, Vas.)

Analyysi osoittaa, että keskustelun tasapainoon vaikuttamisessa yhdistyvät yleisemmät yhteiskunnalliset perustelut ja tilanteelliset syyt. Yhtäältä keskustelun tasapaino näyttäytyy kommentoijille julkisena kokonaiskeskusteluna tietystä aiheesta. Oma kommentti voi edustaa puheenvuoroa esimerkiksi ilmastonmuutoskeskustelun kokonaisuudessa (yleinen perustelu), ja kommentin kohteena voivat olla tai kohteeksi voidaan mieltää niin uutisessa puhuvat tahot, toimittajat kuin muut käyttäjätkin eli kaikki keskustelun tasapainon kannalta relevantit osapuolet. Jossain tapauksissa myös reagointi muiden kommentteihin toteuttaa tällaista tavoitetta. Etenkin positiiiviset reaktiot eli tykkääminen tai peukuttaminen voidaan tulkita konkreettiseksi tavaksi vaikuttaa kokonaiskeskustelun tasapainoon, koska reagointi osoittaa tukea ja parantaa tietynlaisten kommenttien näkyvyyttä yleisesti.

Oikeastaan se [peukutus] on lähtenyt sellaisesta huomiosta aikanaan, että denialisteilla oli valtavasti peukutuksia. Sanotaan nyt, että jos [toinen käyttäjä] kirjoitti, että mitään kasvihuoneilmiötä ei ole olemassakaan, niin se oli heti 500 peukutusta kahdessa minuutissa. Se ärsytti. Sitten mä aloin peukuttaa näitä [vastapuolen kommentteja].

(teemahaastattelu; m, 69, ykkt)

Toisaalta aineistoissani näkyy ymmärrys yksittäisten keskusteluiden tasapainosta, tietyiltä osin tällaisten kokonaiskeskusteluiden tasapainoon vaikuttavina osasina.

⁴¹ Kiinnostavaa on, että kyselyn väittämien perusteella vastaajat suosivat uutislähteiden eli uutisissa puhuvien tahojen (ka 3,55) ja muiden käyttäjien (ka 3,41) puolustamista hieman todennäköisemmin kuin uutislähteiden (ka 3,40) ja muiden käyttäjien (ka 3,16) kritisoimista (Kangaspunta 2022b, 63, 72).

Yksinkertaisimmillaan kyse on erilaisten näkemysten mittelöstä yksittäisessä kommenttiketjussa. Tässä yksittäisten vuorovaikutustilanteiden viitekehyksessä keskustelun tasapainoa lähestytään usein käyttäjien välisen toiminnan kautta. Käyttäjät haluavat omalla toiminnallaan vahvistaa joidenkin näkemysten asemaa ja heikentää toisten. Tällöin oma kommentti tai reagointi konkreettisesti tukee tai vastustaa jonkun toisen käyttäjän esittämää näkemystä (tilanteellinen syy).

Peukuttaisin, ja mä itse asiassa kommentoisin tähän [kommentti 3]. [...] Mä varmaan kommentoisin, että oon erittäin samaa mieltä. [...] väittelin vastaan, jos siellä olisi sellaisia kommentteja. Tai tsemppaisin just sitä [toista näkökulmaa] [...].

(teemahaastattelu; n, 37, akkt)

Totta kai, jos on jonkun kanssa samaa mieltä, niin kyllä mä silloin käyn sitä peukuttaan. Ja [olen] saattanut joskus jotakin kirjoittaa hänen [toisen käyttäjän] puolustukseksi.

(teemahaastattelu; m, 50, amk)

Etenkin teemahaastatteluissa monet haastateltavista kuvasivat (yhteiskunnallisiin) keskusteluihin ja kommentteissa käytyihin yksittäisiin väittelyihin osallistumista yksittäisiä syitä tai perusteluja monimutkaisempaan ilmiöön. Esimerkiksi konkreettisissa vuorovaikutustilanteissa tukea halutaan joskus osoittaa muille käyttäjille, eikä yksinomaan tietyille mielipiteille. Tällöin keskustelun tasapainossa ei ole enää kyse vain aiheeseen liittyvistä näkemyksistä, vaan myös käyttäjistä ja keskustelun osapuolista. Muiden käyttäjien puolustamisessa voivat siis vaikuttaa sekä yhteiskunnalliset että sosiaaliset motiivit (ks. sosiaalinen vuorovaikutus; Kangaspunta 2021). Samaan aikaan kyse voi olla kommentoinnin kriteereistä, laajemmasta keskustelukulttuurista ja keskustelun ilmapiiristä. Oman vasta-argumentoinnin kautta voidaan esimerkiksi pyrkiä vahvistamaan faktoihin perustuvan argumentoinnin merkitystä (ks. keskustelukulttuurin kehittäminen; kommentoinnin kriteerit). Positiivisilla reaktioilla voidaan puolestaan yrittää vaikuttaa siihen, millaiset kommentit saavat keskusteluissa näkyvyyttä (ks. kommentoinnin kriteerit).

[...] Siis joskus vaan [kommentoin] ikään kuin tukeakseni [toista käyttäjää].

[...] Argumentoin myös siksi, että tuon sitä ilmi, ettei ole ihan asiallista väittää jotain muuta. Siis vaan heittämällä. [...]

(teemahaastattelu; muu, 43, ykkt)

Voisin kompata [kommentti 6]. Lähinnä silloin, jos on tällainen vastakainasettelu, että on hyvin asiattomia kommentteja ja sitten näitä [asiallisia]. Niin näitä peukuttamalla saa vähenemään sitä asiatonta kommentointia tai sen näkyvyyttä. En tiedä, mulla ei ole pienintäkään aavistusta, että onko sii-

tä mitään hyötyä, mutta koska muutakaan keinoa tällä hetkellä vaikuttaa ei ole, niin yritän näin. [...]

(teemahaastattelu; n, 74, ykkt)

Näissä huomioissa korostuu kommentoinnin syiden kerrostuva luonne. Läsnä ovat yhtäältä tilanteelliset muuttajat: monet tutkimukseeni osallistuneista kuvasivat osallistumistaan riippuvaiseksi siitä, miten muut käyttäjät toimivat. Toisaalta taustalla vaikuttavat perustavanlaatuiset asenteet, arvot ja niihin liittyvät motiivit. Analyysin perusteella muiden tukemiseen liittyy usein oletus ja kokemus siitä, että tiettyjen aiheiden äärellä, esimerkiksi maahanmuuttoon liittyvissä keskusteluissa, hiljainen enemmistö pidättäytyy kommentoimasta (ks. kannattavuuden arviointi). Käyttäjät tunnistivat itsekkin hiljenevänsä, jos keskustelun luonne muuttuu uhkaavaksi. Tällöin äänekäs vähemmistö voi päätyä hallitsemaan keskustelua (ks. tiettyjen ryhmien yliedustus). Ilmiötä vastaan asettuminen voidaan nähdä rohkeutena eli julkisena taisteluna (ks. kommentointi kansalaisaktivisminä), johon vain osa käyttäjistä uskaltautuu. Analyysin perusteella hiljaiset tai varovaiset seuraajat kuitenkin osallistuvat keskusteluun tukemalla näitä ”tuulimyllyjä vastaan taistelijoita” positiivisten reagoituvien avulla (vrt. ns. sivustakatsojan välinpitämättömyys Burr 2007, 55–59; ks. myös väärään käytökseen reagoiminen).

[...] Mä ihan varmasti tykkäisin [kommentti 6]. Koska siinä on niin paljon reaktioita, mä en välttämättä vastaisi siihen [omalla kommentilla]. Koska sieltä todennäköisesti tulisi jotain öyhöttäjiä sitten mun kimppuun. Mutta mä tykkäisin kyllä tsemppiksi [...] jos ei itse jaksa taistella, niin sitten ainakin yritän käyttää sitä [tykkäystä] tsemppinä.

(teemahaastattelu; n, 37, akkt)

Lisäksi osa tutkimukseeni osallistuneista kuvasi eksplisiittisesti tai implisiittisesti pyrkivänsä vaikuttamaan siihen, millainen mielikuva kommenteista, kommentoijista ja kommentoinnista syntyy. Kyse ei ole vain pyrkimyksestä vaikuttaa yksittäisen keskustelun tasapainoon, vaan aiheisiin liittyvien mielikuvien kokonaisuudesta ja kommentoinnista yleisesti. Oma kommentti voi tavoitella yksinkertaisesti sitä, että ihmiset ”näkisivät, että kommenttipalstoilla on muutakin [kuin ei-toivottuja kommentteja]”. Tällainen kommentoinnin syy voi olla vahvasti kytköksissä kokemukseen muista käyttäjistä ja esimerkiksi tiettyjen käyttäjäryhmien ylieduksesta (ks. negatiivinen asenne).

Keskustelun tasapaino palautuu usein kysymykseen mielipiteiden puntaroinnista sekä erimielisyydestä ja samanmielisyydestä. Verkkouutisten kommentointia ja verkkokeskusteluita voi tutkimusten perusteella hallita erimielisyyden tai samanmielisyyden osoittaminen riippuen siitä, onko kyseessä niin sanottu aiheohjautuva (erimielinen) vai mieltymysohjautuva (samanmielinen) alusta (Jakob ym. 2021). Oma tulkintani on, että verkkouutisiin liittyvissä kommenttiketjuissa ilmaistaan usein erimielisyyttä. Esimerkiksi väitöstutkimuksessani merkittävä osa tarkastelemista-

ni Talvivaara-aiheisista kommentteista oli erimielisiä suhteessa uutiseen tai toiseen kommenttiin (Kangaspunta 2016). Kyse ei ollut yksinomaan yksittäisen keskustelun piirteestä vaan erimielisyyden osoittaminen näyttäytyi pikemmin ”kommentoinnin ominaisuutena” (emt., 43). Verkko keskustelun areenana vaikuttaa ylipäättään korostavan erimielisyyttä (emt., 47), eli kyse ei ole ainoastaan verkkouutisten kommentteille tyypillisestä ominaisuudesta vaan jostakin erityisesti julkisille verkkokeskusteluille ominaisesta piirteestä (esim. Pietilä 2010 [2002]). Erimielisyyttä ei ole kuitenkaan mielekästä ajatella automaattisesti negatiivisena piirteenä. Erimielisyys on usein verkon keskusteluissa toivottavaa. Samanmielinen puheenvuoro päättyy helposti toistamaan jo sanottua (Suominen ym. 2018, 16), eikä näin ollen tuo keskusteluun mitään uutta. Pyrkimys samanmielisyteen voi myös kaventaa näkemysten kirjoa (Jakob ym. 2021) ja vähentää keskustelun pluralismia. Yhteiskunnallisen keskustelun mittakaavassa erimielisyydellä voidaankin nähdä keskeinen tehtävä: erimielisyys ”on keino setviä ongelmallisia ja kiistanalaisia kysymyksiä julkisesti” (Ridell 2000, 58).

Analyysi osoittaa, että käyttäjät suhtautuvat erimielisyyden ja samanmielisyyden osoittamiseen ja merkitykseen eri tavoin. Muutama käyttäjä kuvasi kommentoivansa silloinkin, kun on samaa mieltä jonkun toisen käyttäjän kanssa, osoittaakseen tuken-
sa tai kannustaakseen (ks. esimerkit edellä). Isompi osa käyttäjistä kuitenkin korosti, että samanmielisyyden osoittaminen on harvoin riittävä perustelu kommentille. Käyttäjille saattaa olla tyypillisempää ilmaista uutiseen tai muihin käyttäjiin kohdistuvaa erimielisyyttä kommentilla ja muihin kohdistuvaa samanmielisyyttä reaktiolla (ks. reagointityökalut), koska samanmielinen kommentti ei tuo keskusteluun sisällöllistä lisäarvoa (vrt. Suominen ym. 2018). Kaiken kaikkiaan tutkimukseeni osallistuneiden keskuudessa erimielisyyden osoittaminen vaikuttaakin yleisemmältä perustelulta kommentille kuin samanmielisyyden osoittaminen – erityisesti suhteessa muiden käyttäjien kommentteihin. Lisäksi osa kyselyn vastaajista kuvasi erimielisyyttä (käyttäjien väliseen) yhteiskunnalliseen keskusteluun kuuluvaksi piirteeksi, jota ei saisi moderoida kommentteista pois (ks. moderointikäytännöt).

Erimielisyyden ja/tai samanmielisyyden osoittaminen ei kumpua aina yksinomaan yhteiskunnallisista lähtökohdista ja keskustelun tasapainosta, vaan pikemminkin henkilökohtaisista ja tilanteellisista syistä. Tällöin kommentointia ei välttämättä ohjaakaan keskustelun tasapainoon vaikuttaminen, vaan esimerkiksi syntynyt vastareaktio tai positiivinen tunne (ks. tunteisiin reagoiminen). Analyysin perusteella erimielisyys ja samanmielisyys voi siis olla ja usein on tunnelatautunutta (ks. tunteiden merkitys), vaikka tunteisiin reagoimista ei välttämättä tunnistettaisi varsinaiseksi syyksi kommentin kirjoittamiselle.

Komentointi kansalaisaktiivismina

Osa tutkimukseeni osallistuneista kuvasi kommentointia kansalaisuuden viitekeh-
yksessä eli toimintana, jossa he asettuvat tietoisesti aktiivisen kansalaisen rooliin. Aktiivisilla viittaa tässä yhteydessä siihen, että kommentointiin voi julkisena osallistumisena liittyä selkeää systemaattisuutta ja järjestäytyneisyyttä. Silti osa tällaisista kansalaisaktivistin rooliin asettuvista käyttäjistä kertoi olevansa varsin kyyninen

kommentoinnin merkitystä ja todellisia vaikutuksia kohtaan (ks. kommentoinnin tärkeys). Heiltä uupuu uskoa muihin käyttäjiin ja siihen, että keskinäisissä keskusteluissa syntyisi mitään erityisen hedelmällistä lopputulemaa. Toiset puolestaan kokevat epäluottamusta etenkin mediaa ja valtaapitäviä kohtaan (ks. mediaan liittyvät asenteet). Vaikka kommentointi siis nähdään esimerkiksi eräänlaisena velvollisuutena tai vähimmäisosallistumisena julkisessa keskustelussa, toiminta voidaan kokea turhauttavaksi, eikä lopputuloksen välttämättä uskota johtavan mihinkään.

Usein niistä saa uutta ja oikeaa tietoa. Valitettavasti se ei vaikuta korjaavasti mihinkään ja kommentointi lukitaan tai suljetaan tai poistetaan kokonaan, jos kommentointien pääosa ei tue kyseisen median ajamaa agenda. Eli turhaan yrität parantaa maailmaa, eliitti kyllä nujertaa sinut.

(kysely; m, 76, op, muu)

Kansalaisaktivismia ilmentävät julkista osallistumista kuvaavat perustelut ja syyt eroavat edellä kuvatuista sikäli, ettei niiden ydin ole aina oman äänen kuulumisessa tai oman toiminnan korostamisessa. Sen sijaan ne ovat luonteeltaan jopa negatiivisia: kommentointi ei välttämättä kiinnosta tai houkuta ensinkään, mutta siihen on osallistuttava velvollisuuden takia. Myös keskustelun tasapainoon vaikuttaminen (ks. edellinen alaluku), joko reagoimalla tai omalla kommentilla, voidaan tulkita tässä merkityksessä eräänlaiseksi julkiseksi vähimmäisosallistumiseksi, jonka toivotaan saavan aikaan edes pienen mittakaavan muutoksia. Reagointiin ja esimerkiksi muiden tukemiseen ajaa sisäinen velvollisuudentunne. Tätä velvollisuutta näyttäisi selittävän omaksuttu kansalaisen rooli (julkisessa keskustelussa) ja usko niin sanottuihin ”mikrovaikutuksiin”. Riittää, jos edes yksi käyttäjä alkaa miettiä asioita uudesta perspektiivistä.

[...] Mää oon miettinyt sitä monesti, että mistäköhän semmoinenkin ajattelu kumpuaa, että se [reagoiminen] olisi jotain osallistumista? Että parantuuko se kaikki vääräys ja pahuus sillä parilla klikkauksella? Ei. Mutta [...] joku psykologinen juttu siinä varmasti on, että käy vaikka tukemassa sellaisia, jotka on jäämässä siellä alakynteen tai vähemmistöön. Käy peukuttamassa niiden kommentteja, niin jotenkin ajattelee, että on vaikuttanut siihen asiaan tai on edistänyt jotain tasa-arvoa tai inhimillisyyttä siellä. [...] On velvoite täytetty, jollain napin painalluksella. [...] Se on ehkä semmoista hiljaista vaikuttamista, mitä voi ajatella tekevänsä siellä. [...]

(teemahaastattelu; n, 39, akkt)

En usko, että kommentoinnilla on vaikutusta päätöksentekoon ja kuitenkin on jonkinlainen, sanoisiko moraalinen velvollisuus edes yrittää. Motivoin itseäni sillä, että jos yksikin ihminen alkaa miettiä kommentoitua asiaa syvemmin, niin sekin on jotakin. Kokemukseni on, että kommentoijat ovat

toistuvasti samoja henkilöitä, joiden mielipiteisiin en kuvittele vaikuttavani.

[...]

(kysely; n, 68, ykkt, Vas.)

Aineistoistani erottui myös selkeä aktivismin muoto. Yksi teemahaastatteluun ja ryhmäkeskusteluun osallistunut kuvasi kommentointiaan varsin systemaattisena vihapuheen vastaisena kansalaistoimintana. Hän kertoi kommentoivansa verkkouutisia sosiaalisen median kautta vain ja ainoastaan osana isompaa kansalaisryhmittymää, Silakkaliikettä⁴², ”jossa tavallaan työkseen käydään läpi näitä erilaisia kommentteja ja nimenomaan vihapuhetta ja yritetään sitä algoritmin kautta mitätöidä”. Kyseinen käyttäjä kuvasi uutisten lukemista ja kommentointia toisistaan täysin erillisinä käytäntöinä. Uutiset kuuluvat henkilökohtaiseen arkeen ja niiden lukemista motivoivat omat kiinnostuksen kohteet sekä yhteiskunnallisen keskustelun seuraaminen. Kommentointi edustaa erityistä työnomaista rutiinia, jota motivoi velvollisuudentunne. Tämä eronteko korostaa kommentoinnin ja osallistumisen aktivismituonnetta. Toisen haastateltava puolestaan kuvasi omalla kohdallaan kansalaisaktivismin muodoksi osallistumisen ilmastonmuutosaiheisiin verkkokeskusteluihin.

Mä tunnistan sen [kansalaisaktivismin] muissa ja tunnistan sen itsessäni. Että kyllä mä pyrin sinne [kommentteihin] sen vastapainon tuomaan. Nimenomaan tämä ilmastonmuutoskysymys on sellainen, missä minä en jätä tekemättä sitä. Koska sinne tulee nopeasti kyllä se denialistinen näkökanta esille.

(teemahaastattelu; m, 69, ykkt)

Haastateltavien kuvaamassa toiminnassa yksittäisen keskustelun tasapainoon vaikuttaminen on ikään kuin alisteinen ja tilanteellinen syy, konkreettinen tavoite, jota kansalaisaktivismin ydin eli julkisen osallistumisen motiivi ohjaa.

Vuorovaikutus uutislähteiden kanssa

Aikaisemman tutkimukseni (Kangaspunta 2016) perusteella kommentoijat voivat kutsua päättäjiä jopa kirjaimellisesti mukaan esimerkiksi paikallisista aiheista käytäviin keskusteluihin. Lisäksi kyselyn väittämien tarkastelu (Kangaspunta 2022a; 2022b) osoitti, että osa käyttäjistä kommentoi uutisia, jos haluaa puolustaa (61,3 % vastaajista) tai kritisoida (54,5 %) niissä puhuvia tahoja. Analyysin perusteella käyttäjistä erottuvat edelleen ne, jotka tavoittelevat kommentteillaan selvästi julkisen kokonaiskeskustelun kannalta relevantteja tahoja (ks. keskustelun tasapainoon vaikuttaminen). Toisin sanoen, osa käyttäjistä kokee kommentoinnin edustavan mahdollisuutta keskustella yhteisistä asioista muidenkin kuin kommentoijien kesken. Vaikka suurin osa

---

⁴² Silakkaliike kuvailee toimintaansa omilla verkkosivuillaan muun muassa seuraavasti: ”Olemme rauhanomainen liike jakamattoman ihmisarvon, luonnon, tieteen, yhdenvertaisuuden ja syrjimättömyyden puolesta. Toimimme vastavoimana fasismille, rasismille, ilmastodenialismille ja syrjiviin jakolinjoihin perustuvalla politiikalle ja ilmapiirille.” (Silakkaliike.)

tutkimukseeni osallistuneista epäilee esimerkiksi kommenttien merkitystä poliittisessa päätöksenteossa (ks. Kangaspunta 2022a; 2022b; vaikutukset), muutama kuvasi eksplisiittisesti kommentoivansa verkkouutisten kautta poliittisia päättäjiä. Toisaalta analyysi osoittaa, ettei kommentoijien toimintaa aina leimaa pyrkimys vuorovaikutukseen, vaikka kommentti olisikin varsin kirjaimellisesti päättäjiin kohdistuva (ks. kohde). Poliitikot ja puolueet voivat olla kriittisen kommentoinnin ja palautteen kohteena, mutta eivät välttämättä keskustelukumppaneina.

Osa käyttäjistä kuvasi varsin konkreettista pyrkimystään asettua vuorovaikutukseen juuri uutislähteiden kanssa. Toiminnan taustalla eivät välttämättä vaikuta yksinomaan yhteiskunnalliset tavoitteet, esimerkiksi halu keskustella päättäjien kanssa, vaikka tällainen lähtökohta on käyttäjille kenties tyypillisin. Etenkin viihteellisten uutisten ja henkilöjuttujen kommentointia voi ohjata pikemminkin sosiaalinen motiivi (ks. aihe). Ne käyttäjät, jotka korostivat tällaista toimintaa, kuvasivat vuorovaikutustaan sävyltään varsin positiiviseksi. Uutisissa esiintyviä henkilöitä halutaan lähinnä tukea ja kannustaa, ja kommentit edustavat positiivista palautekanavaa. Positiivisen toiminnan korostaminen voi myös kertoa vastareaktiosta negatiiviseksi koettuun keskusteluilmapiiriin. Osa käyttäjistä kuvasi tähtäävänsä systemaattisesti positiiviseen vuorovaikutukseen sekä positiivisen sisällön tuottamiseen ja jakamiseen (ks. keskustelukulttuurin kehittäminen).

[...] Pyrin kommentoimaan facessani lähinnä sellaisia uutisia ja jakamaan niitä, joissa on minusta positiivista esimerkkiä. Niitä kommentoin mielipitein, tyyliin ”fiksua nuoria” tai ”Tulipa hyvä mieli tätä lukiessa” tai ”Nostan hattua tutkijoille, tärkeää tietoa” tai tuttuja koskevia uutisia kannustavin kommentein. [...]

(kysely; n, 43, tt, ev)

Korjaava motiivi

Monelle tutkimukseeni osallistuneelle kommentit ovat yksinkertaisesti keino puuttua epäkohtiin. Omalla kommentilla voi oikaista vääriä tietoja ja konkreettisia virheitä, täydentää näkökulmia ja/tai puuttua vääränlaiseen käytökseen ja toimintaan.

Niissä voi korjata uutisessa esiintyneitä virheitä (väärää tietoa, käänkövirheitä) ja syventää uutisen sisältöä. Tosin on paljon kommentoijia, joiden pyrkimys on päinvastainen, eli antamaan väärää tietoa ja viemään keskustelua ohi aiheen. Silloin usein puuttuu keskusteluun.

(kysely; m, 52, ykkt, Vihr.)

Analyysin perusteella erotin aineistoistani korjaavan motiivin, joka kumpuaa ennen kaikkea kommentointia ohjaavista kriteereistä ja arvoista sekä tarpeesta puolus-

taa näitä arvoja. Kokonaisuutena korjaava toiminta liittyy yhtäältä oikeaan tietoon, laadullisiin kriteereihin ja näkökulmien kirjoon ja toisaalta muiden käyttäjien käytökseen (ks. edelliset luvut; kommentoinnin kriteerit). Myös aikaisemman tutkimukseni (Kangaspunta 2021) perusteella oikea tieto ja oikeanlainen käytös voivat arvoina kytkeytyä toisiinsa, vaikka niiden ydin on täysin erilainen. Käyttäjien välillä on kuitenkin eroja sen suhteen, millaisia arvoja he korostavat ja kuinka ominaista tai luontevaa korjaava toiminta heille on. Korjaava lähtökohta ei siis johda aina samanlaiseen toimintaan, ja korjaavia toimintamalleja voi olla erilaisia. Osa käyttäjistä esimerkiksi oikaisee vain uutisissa esitettyjä selkeitä asiavirheitä, mutta välttelee tyystin vuorovaikutusta muiden kanssa, riippumatta siitä, millainen kommenttien sisältö on (ks. käytännöt). Osa puolestaan puuttuu herkästi kaikkeen arvojen vastaiseen sisältöön niin uutisissa kuin kommentteissakin, ja juuri korjaava motiivi sitouttaa näitä käyttäjiä kommentointiin.

Seuraavat alaluvut osoittavat, että erot korjaavassa toiminnassa liittyvät sekä arvoihin että kommentoinnin kohteeseen. Osa käyttäjistä pitää oikeaa tietoa ja faktapohjaisuutta uutisten ja uutisista käytävän keskustelun (eli kommentoinnin) tärkeimpänä arviointikriteerinä. Oikea tieto on heille yhteiskunnallisessa keskustelussa ensiarvoisen tärkeää, ja siksi he tarkastelevat esimerkiksi uutisia erityisen kriittisesti (ks. mediaan liittyvät asenteet). Lisäksi oikealla tiedolla on itseisarvo, ja tämän itseisarvon puolustaminen motivoi käyttäjissä tietynlaista toimintaa. Vaikka erotan toisistaan uutisessa esitettyjen väärin tietojen ja kommentteissa esitettyjen väärin tietojen korjaamisen, osa tutkimukseeni osallistuneista kertoi (ensisijaisesti) korjaavansa väärää tietoa, riippumatta siitä, kuka sen esittää. Usein näiden käyttäjien omaakin toimintaa ohjaa esimerkiksi pyrkimys faktapohjaisuuteen.

Pyrin kommentoimaan yhtä halveksuvasti kaikkia ja kaikkea, sikäli kun uutinen/kommentti sisältää väärää tietoa tai puutteellista ymmärrystä.

(kysely; m, 40, pk, eä)

Toinen keskeinen arvo on oikeaksi tulkittu käytös (ks. kommentoinnin kriteerit). Analyysin perusteella muiden käyttäjien käytöstä tulkitaan kuitenkin myös tiedollisessa viitekehyksessä. Kommentoinnilla pyritään esimerkiksi puuttumaan tietämättömyyteen tai vääränlaiseen argumentointiin. Muihin kohdistuvaa korjaavaa toimintaa pohjustavatkin usein erilaiset asenteet muista käyttäjistä. Vastaavasti uutisiin liittyvä korjaava toiminta heijastelee mediaan liittyviä asenteista, ja uutisia tarkastellaan oikeellisuuden ohella etenkin journalististen ja kielellisten laatuksien valossa. Esittelen seuraavissa alaluvuissa tarkemmin sitä, miten näkemykset oikeasta tiedosta, oikeanlaisesta käytöksestä, mediasta ja muista käyttäjistä ilmenevät kommentoinnin tavoitteina ja perusteluina, sekä sitä, millaista korjaavaa toimintaa ne motivoivat.

Uutisessa esitetyn tiedon tai näkökulman korjaaminen

Iso osa tutkimukseeni osallistuneista kommentoi uutisia, jos niissä on vääräksi tulkittua tietoa⁴³. Taustalla on journalismin ydintehtävä: journalistin ohjeiden mukaan "[j]ournalistin velvollisuus on pyrkiä totuudenmukaiseen tiedonvälitykseen" (Julkinen sanan neuvosto 2014). Analyysin perusteella kyse on kuitenkin monimutkaisemmasta kokonaisuudesta. Tarvetta korjata uutisten tiedollisia virheitä selittää näkemys oikeasta tiedosta tai "totuudesta" yleisenä arvona, joka määrittää kaikkea yhteiskunnallista keskustelua ja toimii lisäksi merkittävänä toimittajien työn arviointimittarina. Uutisessa tiedon oikeellisuus ei kuitenkaan yksin riitä. Monen käyttäjän mielestä yhteisistä asioista pitää kertoa uutisissa paitsi oikein myös riittävän kattavasti. Korjaavaa toimintaa voi motivoida esimerkiksi kokemus siitä, että tietoa on liian vähän ja kokonaiskuva jää vajaaksi.

Uutisten virheellisyyteen tai puutteellisuuteen liittyvässä toiminnassa näkyy eri tavoin käyttäjien usko uutisten vaikutuksiin ja merkitykseen yhteiskunnallisessa keskustelussa. Osa käyttäjistä korjaa virheitä tai puutteita, koska he pelkäävät, että uutisen (ja kommenttien) lukijoille jää asioista virheellinen kuva. Kyse ei välttämättä ole vain yksittäisestä uutisesta, vaan kokonaiskeskustelusta, jossa uutisten koetaan ylläpitävän väärää tietoa tai tietynlaista rajattua näkökulmaa. Toisaalta muutamat tutkimukseeni osallistuneista kertoivat kommentoivansa satunnaisesti selkeitä asiavirheitä tai puutteellisia näkökulmia juuri tästä syystä, mutta he korostivat, etteivät koe toimintaa erityisen tärkeäksi. Tätä voi selittää vähäinen usko kommenttien merkitykseen ja/tai korjaavaan vaikutukseen.

Käyttäjät näkevät myös erilaisia syitä uutisten tiedollisten virheiden taustalla. Osa tulkitsee virheet tahallisiksi eli osoitukseksi median asenteellisuudesta (ks. seuraava alaluku). Toiset puolestaan kokevat, että virheet ovat seurausta journalismin toimintalogiikasta tai toimittajan työn realiteeteista. Kyse voi olla esimerkiksi kiireestä, kapeista rajauksista tai pyrkimyksestä tuottaa yleistyksiä, mikä on jo lähtökohtaisesti ristiriidassa oikean ja kattavan tiedon kanssa. Joidenkin mielestä virheet ovat osoitus journalistien huonosta ammattitaidosta tai journalismin heikosta tasosta. (Ks. mediaan liittyvät asenteet.) Nämä erilaiset asenteet voivat lopulta tuottaa hyvin samanlaista korjaavaa toimintaa.

Yleensä uutiset, lukuunottamatta laajempia artikkeleita, on kirjoitettu lyhyesti sisältäen vain osan keskeisestä informaatiosta. Näin tulee usein väärinymmärryksiä, ja niitä on hyvä oikoa. [...] Myös yleistyksen "suomalaiset ovat tällaisia" "suomalaiset ovat yleisesti tätä mieltä" suorastaan vaativat sen esille nostoa että kyselyt ja yleistyksen harvoin kertovat koko totuutta.

(kysely; m, 31, akkt, Vas.)

Tässä yhteydessä osa käyttäjistä korosti oman toimintansa faktapohjaisuutta – asiavirheiden korjaamisessa oikea tieto on ensisijaisen tärkeää. Muutamat kyselyn vas-

⁴³ Kyselyn vastaajista 81,6 prosenttia oli myös täysin tai jokseenkin samaa mieltä suhteessa väittämään "Kommentoin uutisia, jos niissä on virheellistä tai puutteellista tietoa" (ka 4,12) (Kangaspunta 2022b, 58).

taajat kertoivat esimerkiksi liittävänsä alkuperäisiä linkkejä esittämiensä korjaavien tai täydentävien tietojen tueksi (ks. tiedon ja järjen kriteerit). Ymmärrettävästi tällaiset käyttäjät pitävät ei-toivottuna moderointia, joka rajoittaa linkkien käyttöä lähdeviitteinä (ks. moderointikäytännöt).

Reagointi median asenteellisuuteen

Kuten todettua, näkemystä siitä, että uutisissa esitetyt tiedot ovat virheellisiä, selittää analyysin perusteella kolme seikkaa: tahallisuus, toimitusprosessi tai huolimattomuus. Osa niistä käyttäjistä, jotka kokevat asiavirheiden syyksi tahallisuuden, ei pyri yksinomaan korjaamaan esitettyjä tietoja. Heille on tärkeää tehdä näkyväksi ja kritisoida median asenteellisuutta, ja he saattavat kokea kommentoinnin toimivaksi väyläksi puuttua median ideologisuuteen (ks. kommentoijat median vahtikoirana). Tämä kommentoinnin syy eroaa edellä kuvatusta uutisen tietojen korjaamisesta, koska sen tavoite ja päämäärä on erilainen ja sitä pohjustaa asenne median epäluotettavuudesta. (Ks. mediaan liittyvät asenteet.) Samanaikaisesti kyse on useimmiten myös tietojen korjaamisesta tai oikean tiedon julkituomisesta (ks. edellinen alaluku), eli nämä kaksi syytä kytkettyvät selvästi yhteen.

- Kommentoin [...] yhden näkökulman uutisia korostetun kärjistetysti yrityksenäni osoittaa lyhyessä viestissä ytimekkäästi että uutisessa (tai kolumnissa tms.) esitetyt väitteet eivät ole koko totuus, jollaisina ne usein esitetään [...] Uutiset ja muut uutissivustojen kirjoitukset ovat muuttuneet valtaosin (ainakin tietyissä aiheissa) täysin ideologiseksi agendajournalismiksi, jossa pesudotiedettä tai muutoin vihamielistä, puutteellista tai jopa virheellistä tietoa esitetään oikeana ilman mitään kritiikkiä. Jos tiedän aiheesta itse enemmän sitä monelta kantilta vuosia tarkastelleena ja ihmisten kanssa siitä pitkästi keskustelleena, koen äärimmäisen tarpeelliseksi nostaa esiin kirjoituksen puutteita, koska ne ovat minusta nykyään yhä useammin yrityksiä manipuloida ihmisiä ja näiden ajattelua tiedonvälityksen sijaan. Kommentointi on helpoin ja suurin tapa tehdä tätä. Vaihtoehto on soitella toimituksiin tai ryhtyä itse mielipidevaikuttajaksi tilanteen tasapainottamiseksi.
(kysely; m, 30, akkt, Kok.)

Analyysi myös osoittaa, että käyttäjien näkemykset asenteellisuuden, puolueellisuuden tai epäluotettavuuden syistä voivat vaihdella. Osa tulkitsee ongelman juurisyiksi median instituutiona. Toisille ongelma ovat toimittajat yksilöinä. (Ks. mediaan liittyvät asenteet.) Esimerkiksi yksi teemahaastatteluun osallistunut haastateltava kuvasi uutisten asenteellisuutta toimittajalähtöisenä (vrt. instituutiolähtöinen) ja jopa luonnollisena asiana, jota toimittajan voi olla vaikea välttää. Tästä huolimatta haastateltava kertoi reagoivansa uutisten yksipuolisuuteen joskus tavalla, jonka hän tunnistaa olevan kenties ei-toivottu, koska uutisten asenteellisuus ”menee tunteisiin, ja sitten sitä kirjottaa jotakin diipadaapaa” (ks. tunteisiin reagoiminen).

Vuorovaikutus toimittajien kanssa

Aineistoissani ilmeni myös muunlaista tarvetta korjata toimittajien tekemiä (laadullisia) virheitä, antaa palautetta toimittajille ja hakeutua ylipäättään vuorovaikutukseen toimittajien kanssa. Tämä toiminta on yhteydessä ihmisten mediasuhteeseen ja näkemykseen mediasta yleisesti (esim. Ojala ja Matikainen 2022; Reunanen 2021), ja sitä sävyttää analyysin perusteella ensisijaisesti ajatus kommentoijan ja toimittajan keskusteluyhteydestä.

Jotkut tutkimukseeni osallistuneista kuvasivat kommentointia jokseenkin yksisuuntaisena suhteena, jossa kommentointi näyttäytyy käyttäjälle palautekanavana toimittajan suuntaan. Käyttäjien välillä on kuitenkin eroja siinä, antavatko he kommenttiansa kautta negatiivista vai positiivista palautetta vai molempia tilanteen mukaan. Osa käyttäjistä kertoi, että laittaa joskus huomionsa esimerkiksi asiavirheistä tai huonosti muotoilluista otsikoista suoraan asiakaspalautteena toimittajalle, koska uskoo, etteivät toimittajat todennäköisesti lue kommentteja. Lähtökohtaisesti toimittajien siis toivotaan lukevan kommentteja ja ottavan ne huomioon. Palautteenannon taustalta voi edelleen tunnistaa sekä korjaavan että vuorovaikutteisen motiivin. Kommentointia ohjaavat sekä tiedollinen ja laadullinen kriteeri – uutisen todenmukaisuus ja oikeellisuus – että toiminnallinen suhde toimittajiin. Etenkin negatiivisen palautteen antamiseen kytkeytyy korjaava oletus siitä, että kommenttien huomioiminen parantaa tai voisi parantaa yksittäisiä uutisia tai (heikoksi tulkittua) journalismin tasoa yleisesti (ks. mediaan liittyvät asenteet).

Positiivinen palaute on usein varsinaiseen uutiseen liittyviä konkreettisia kehuja. Lisäksi kommentit voivat pitää sisällään muun muassa kannustamista, rohkaisemista ja tukea (vrt. muiden käyttäjien tukeminen) eli varsin sosiaalisista lähtökohdista kumpuavaa vuorovaikutusta, jolla voi olla yhteiskunnallinen tausta. Toimittajia halutaan esimerkiksi tukea siitä syystä, että heillä nähdään vaikuttajarooli yhteiskunnallisen keskustelun tasapainossa. Analyysin perusteella osa käyttäjistä tunnistaa myös toimittajien haastavan aseman ja sen, että keskeinen rooli tekee heistä alttiita antisosiaaliselle toiminnalle etenkin ristiriitaisissa aiheissa (vrt. Hiltunen 2022).

[...] Jos jonkun tällaisen jutun otsikko on kiinnostava tai hauskaasti kirjoitettu, mä kommentoin sitä otsikkoa. Mä voin jopa kehua, että hyvin sanottu tai jotain tällaista. Siis sillä aiheella ei ole mitään väliä. Jos se [uutinen] on hyvin kirjoitettu, niin silloin mä kirjoitan, että tämä oli hyvä juttu. [...] Se [positiivinen palaute] on tärkeää.

(teemahaastattelu; m, 66, ykkt)

Yleensä lähetän palautetta ja kiitoksia kun toimittajat tai muut vaikuttajat uskaltavat tehdä hyviä juttuja ihmisoikeuksien puolesta. Suutun ja loukkaannun, jos näin ei ole.

(kysely; n, 24, amk, eä)

Palautteen antamisen ohella osa käyttäjistä kuvasi selkeää pyrkimystä asettua vuorovaikutukseen toimittajan kanssa joko neutraalissa tai positiivisessa hengessä.

Vuorovaikutuksen taustalla voi olla kirjava joukko erilaisia syitä. Kirjaimellisen palautteen lisäksi kommentteissa kerrotaan omia toiveita uutisaiheista, omia lisätietoja ja mielipiteitä sekä muita aiheeseen liittyviä korjauksia, lisäyksiä tai täsmennyksiä (ks. edelliset alaluvut). Analyysin perusteella tässä toiminnassa ei ole kyse pelkästä tietoon tai laatuun liittyvästä korjaavasta toiminnasta, vaan käyttäjiä motivoi myös toive tai kokemus mahdollisesta vuorovaikutuksesta toimittajien kanssa. Käyttäjät voivat esimerkiksi kokea auttavansa toimittajia tekemään uutisista parempia.

Tällaista vuorovaikutuspyrkimyksen positiivista sävyä korostaa mielestäni se, että osa käyttäjistä kokee vastavuoroisuuden arvokkaaksi. Ensimmäisessä esimerkissä alla vastaaja pitää toimittajilta saamiaan vastauksia tavalla tai toisella tärkeinä, mainitsemisen arvoisina. Lisäksi osa tutkimukseeni osallistuneista esitti konkreettisen toiveen, että toimittajat osallistuisivat keskusteluun, jotta palaute-, kehitys- ja vuorovaikutuspyrkimykset tulisivat konkreettisesti noteeratuiksi. Käyttäjien keskuudessa toistuu siis yhtäältä toive siitä, että toimittajat aidosti lukisivat ja huomioisivat kommentteja, ja toisaalta toive siitä, että toimittajat antautuisivat (yhteiskunnalliseen) keskusteluun käyttäjien kanssa eli kommentoisivat itse.

[...] Usein laitankin kommentit suoraan jutun kirjoittaneelle toimittajalle, joskus ”ylemmillekin” tahoille. En koskaa vihamielisesti, vaan esittämällä faktaperusteisen kysymyksen, olisiko hyvä nostaa esiin näitäkin näkökulmia. Aika usein olen saanut myös vastauksen. [...]

(kysely; n, 68, ykkt, Vas.)

[...] Olisi hienoa, jos toimittajat olisivat myös aktiivisia kommentoijia.

(kysely; n, 25, akkt, Vihr.)

Yksi ryhmäkeskusteluun osallistunut kertoi myös seuraavansa toimittajia sosiaalisessa mediassa, koska kokee, että erilaisessa ja vähemmän moderoidussa kontekstissa toimittajat asettuvat avoimemmin vuoropuheluun muiden kanssa – toimittajista tulee käyttäjiä muiden joukossa.

Monelle tutkimukseeni osallistuneista vuorovaikutus toimittajien kanssa edustaa ymmärrettävästi vain osaa omasta kommentointitoiminnasta, ja keskustelukumppaniksi tai kommentoinnin kohteeksi voidaan kokea hyvinkin moninaiset tahot (ks. kohde). Silti osa kuvasi eksplisiittisesti tai implisiittisesti kommentoivansa vain uutisia (toimittajia) tai kohdistavansa kommenttinsa yksinomaan toimittajille. Tällöin vuorovaikutus toimittajan kanssa ja/tai toimittajiin kohdistuva tiedollinen ja laadullinen korjaava toiminta voi olla kommentoinnin tärkein tai ainoa syy. Monet yksinomaan uutisia kommentoivista käyttäjistä tulkitsevatkin kommentit ja kommentoijat median vahtikoiriksi ja laaduntarkkailijoiksi (ks. mediaan liittyvät asenteet), ja tämä rooli motivoi ja ohjaa heidän toimintaansa. Kommentointi kumpuaa systemaattisesti tietyistä tilanteellisista syistä, jotka liittyvät uutisen oikeellisuuteen, aiheen kattavaan käsittelyyn ja journalismin laatuun (ks. myös edelliset alaluvut).

Silloin kun uutisen tulokulma on poliittisesti tai aatteellisesti väritynyt. Toinen on uutisen irrottaminen asiakokonaisuudesta. Kolmas on huonot käännökset joko kiireen tai huono kielitaito tietyissä ammattisanastoissa. Neljäs suorat kopioinnit muilta tietotoimistoilta faktoja tarkistamatta. Viides huono kielellinen ilmaisu.
(kysely; m, 52, akkt, Kok.)

Väärän tiedon korjaaminen kommentista

Analyysin perusteella oikea tieto tai totuus arvona ohjaa ja motivoi muiden käyttäjien kommentteihin vastaamista.⁴⁴ Monen mielestä ”virheellisen tiedon korvaaminen oikealla tiedolla on erittäin olennaista”. Asiavirheiden korjaamista pohjustaa yleensä huoli tai kokemus väärien tietojen ja väärinymmärrysten merkityksestä julkisessa keskustelussa. Näin voi olla etenkin silloin, jos kommenttien uskotaan vaikuttavan tietoihin ja mielipiteisiin (ks. vaikutukset) ja kommentteilla nähdään tärkeä uutisia täydentävä lisäarvo (ks. lisäarvo uutiselle). Toisaalta, vaikka käyttäjillä olisi vähäinen usko kommenttien varsinaisiin vaikutuksiin ja esimerkiksi siihen, että oma kommentti voisi muuttaa toisen käyttäjän mielipiteen, he saattavat silti pelätä kommentteissa toistuvasti esitettyjen virheellisten käsitysten vakiintumista.

Iso osa tutkimukseeni osallistuneista toikin tavalla tai toisella esille, että he puuttuvat kommenttien asiavirheisiin ainakin satunnaisesti, tarvittaessa tai tietynlaisten aiheiden äärellä. Osa kuvasi samassa yhteydessä puuttuvansa myös virheellisiksi kokemiinsa näkemyksiin, näkökulmiin ja jopa mielipiteisiin. Muihin käyttäjiin kohdistuvan korjaavan toiminnan osalta ero tiedon ja mielipiteen välillä ei siis ole aina olennainen, vaan kyse voi olla tietojen ja mielipiteiden muodostamasta kokonaisuudesta. Joka tapauksessa osalle käyttäjistä muihin kohdistuva korjaava motiivi on jopa ratkaisevassa toimintaa (käytäntöjä) ohjaavassa roolissa, eli suurin osa heidän kommentteistaan kohdistuu muiden käyttäjien kommentteissa esitettyyn virheelliseksi tulkittuun sisältöön (ks. kohde).

[...] Yleensä yritän löytää kommentteja jotka eivät ole totta jotka tarkistan esim Googlen avulla että voisin antaa tarkempaa tietoa
(kysely; m, 17, pk, eä)

Olen kiinnostuneempi uutiseen jätetyistä kommentteista ja kommentoin mieluummin niitä, jos haluan esim. oikaista virheellisen käsityksen.
(kysely; n, 29, ykkt, Vas.)

⁴⁴ Kyselyn vastaajista 75,7 % prosenttia oli täysin tai jokseenkin samaa mieltä suhteessa väittämään ”Kommentoin muita käyttäjiä, jos he esittävät virheellistä tai puutteellista tietoa” (ka 3,91) (Kangaspunta 2022b, 66). Tämä oli kyselyn väittämien keskiarvojen vertailun perusteella tärkein syy kommentoida muita käyttäjiä (emt., 72).

Osa käyttäjistä kuvasi korjaavaa toimintaa etenkin suhteessa aiheisiin. He ovat esimerkiksi oppineet tunnistamaan aiheita, joissa virheellistä sisältöä voi olla tavallista enemmän. Kyse voi olla vaikeista aiheista, joissa virheet ovat pääsääntöisesti tahattomia, ja tässä yhteydessä mainittiin muun muassa tiede, talousaiheet ja koronapandemia. Useimmiten kyse on kuitenkin aiheista, jotka houkuttelevat tahallista väärin tietojen jakamista (ks. negatiivinen asenne; kommentoinnin kriteerit), jopa disinformaatiota ja propagandaa. Tällaisiksi aiheiksi tunnistetaan etenkin ristiriitaiset aiheet, kuten ilmastonmuutos ja maahanmuutto.

Muutama käyttäjä kertoi myös pyrkivänsä herättämään keskustelua aiheeseen liittyvästä tiedosta. He saattavat esimerkiksi kysyä lisätietoa tai lähteitä, jos kommentteissa esitetyt väittämät vaikuttavat virheellisiltä tai vaihtoehtoisesti kiinnostavilta. Tällöin kommentointia ei leimaa yksinomaan muille vastaaminen tai heidän virheidensä korjaaminen, vaan pikemmin oikean tiedon ja aiheesta käydyn yhteiskunnallisen keskustelun arvo yleisesti.

Haluaisin kommentoida hänelle [kommentti 5] ja kysyä, että mistä ihmeestä hän on saanut [tiedon], että yhä useampi sairastuu long covid -sairauteen. Koska en ainakaan itse ole mielestäni tällaiseen törmännyt, että näin olisi. En lähtisi itse uskomaan, että hän on sen itse keksinyt, vaan jostain [hän on] saanut sen mielikuvan, ja pyytäisin kertomaan lisätietoja tästä aiheesta. [...] Jonkinlaista keskustelua [pyrkisin] herättelemään, koska voi myöskin olla, että hänellä ei välttämättä ole muuta kuin mielikuva, mikä on ehkä rakentunut jostain väärästä. Ja tuskin hän sitä ilkeyttänsä kertoo, vaan luottaa siihen, että omat muistikuvat ovat oikeita. Niin ehkä siitä sitten löytyisi jonkinlainen konsensus, että onko näin vai eikö ole näin.

(teemahaastattelu; muu, 39, ykkt)

Muihin käyttäjiin liittyvillä asenteilla ja kokemuksilla on korjaavassa toiminnassa keskeinen rooli (ks. esimerkki edellä). Joskus tiedollinen ja korjaava motiivi voi jopa ohittaa kannattavuuden arvioinnissa kommentointia vastaan puhuvat seikat, esimerkiksi tulkinnan siitä, että vastapuoli vaikuttaa kommenttinsa perusteella tahallisen antisosiaaliselta tai kykenemättömältä pohtimaan omaa kantaansa. Tiedon korjaamisella itsessään on itseisarvo. Lisäksi osa niistä käyttäjistä, jotka välttävät yleensä muille vastaamista (ks. kohde), toi esille, että he saattavat kohdistaa kommenttinsa poikkeuksellisesti toiselle käyttäjälle, jos kommenteissa ilmenee selkeitä asiavirheitä, joiden korjaaminen on yksinkertaista faktojen avulla. Selkeät faktat voidaan ylipäätään kokea mielekkääksi, turvalliseksi ja vähemmän kärkeäksi tavaksi puuttua muiden kommentteihin.

No niin, tämä [kommentti 3] on taas. Taas jättäisin huomiotta. Tai jos mulla olisi joku fakta, millä mä voin perustella päinvastaisen mielipiteen, niin mä voisin sitä siteerata.

(teemahaastattelu; n, 74, ykkt)

Siis tämä [kommentti 3] on just sitä [...] tätä en peukuttaisi, mutta en ehkä myöskään vaivautuisi kommentoimaan ihan sen takia, että vähän ehkä koen sen joissain yhteyksissä turhana. [...] sanotaan, että tämmöisissä kirjallisissa yhteyksissä. Jos joku on jo päättänyt olevansa tätä mieltä, ja hän on mulle täysin vieras henkilö, joku kommentoija nyt tuolla, niin mä en koe, että mä sillä kommentilla pystyisin muuttamaan hänen mieltään nyt tässä. Ellei tuossa nyt olisi jotain suurta asiavirhettä, [...] että jos tässä olisi joku statementti, että itse asiassa se on luokkaa 159,9 miljoonaa tonnia, niin semmoisen saattaisin mennä laittaa. [...] Mutta en lähtisi taistelemaan tuulimyllyjä vastaan välttämättä tämmöisten henkilöiden kanssa, jotka yrittää viedä sitä keskustelua ihan omalle raiteelleen.

(teemahaastattelu; n, 39, akkt)

Analyysin perusteella muiden kommenteissa ilmeneviä virheellisiä tietoja tai puutteita lähestytään myös osoituksena käyttäjän tai käyttäjien typeryydestä (ks. negatiivinen asenne). Kommentointia voi tällöin ohjata muiden koettuun typeryyteen reagoiminen (ks. tunteisiin reagoiminen), eikä pelkästään oikean tiedon tai järkiperaisyyden puolustaminen. Typeryyteen reagoiminen ja kommenttien sisällöllisten virheiden korjaaminen kulkevat toki käsi kädessä, koska molemmat perustuvat tiedon ja järjen kriteereille. Kommenteissa ne voivat näyttäytyä hyvinkin samanlaisena toimintana. Reagoimisessa kohteena on kuitenkin varsinaisen tiedon sijaan toinen käyttäjä, ja toiminnan taustalta on usein tunnistettavissa käyttäjiin liittyvä asenne. Lisäksi typeryyteen reagoiminen eroaa analyysin perusteella muiden käyttäjien vääränlaiseksi tulkittuun käytökseen puuttumisesta (ks. seuraava alaluku). Typeryys ymmärretään yleensä tavalla tai toisella puutteeksi kognitiivisissa kyvyissä (sivistymättömyys, tietämättömyys, tyhmyys) ja huono käytös osoitukseksi puutteista käytöstavoissa (ks. antisosiaalinen käytös; käytöstavat kriteerinä).

Muihin liittyvien asenteiden merkitys näkyy siinä, millaista reagointi lopulta on. Moni kuvasi esimerkiksi kommentoivansa typeräksi tulkitsemiaan kommentteja tavanomaista kärkkäämmin, sarkastisesti ja jopa ilkeästi. Osa käyttäjistä toi eksplisiititaisesti tai implisiititaisesti esille, että heidän on vaikea kunnioittaa sellaisia käyttäjiä, jotka vaikuttavat sivistymättömiltä tai tietämättömiltä, tai joiden kommentti osoittaa, etteivät he ole lukeeneet tai ymmärtäneet uutista kunnolla. Kunnioituksen puute voi edelleen johtaa siihen, että kommentoinnin tyyli tai tapa muuttuu eli kriteerit ovat löyhemmät. Etenkin tällaisissa tapauksissa kommentti kohdistuu kenties helpommin sisällön sijaan tai ohella toiseen käyttäjään, ja kommentointi edustaa ennen kaikkea reagoimista, ei pelkästään esitetyn sisällön korjaamista.

[...] jos jollakin on esimerkiksi mielipide semmoinen, että jos nähdään josain [uutisessa], vaikka että on kirjoitettu aurinko, ja me luetaan se sieltä. Ja sitten tämä joku antaa sen mielipiteen, että siinä lukeekin, että kuu. Niin mä en siinä tapauksessa voi kunnioittaa hänen mielipidettään, koska siinä lukee aurinko [...].

(teemahaastattelu; m, 50, amk)

Yritän olla asiallinen ja faktapohjainen. Joskus kyllä olen jonkun kommentoijan älyvapauksiin sanonut jotain niin ironista, että on voinut tulkita ilkeäksi. [...]

(kysely; n, 46, akkt, SDP)

Silti osa tutkimukseeni osallistuneista täsmensi pyrkivänsä korjaamaan epäloogista ajattelua. Korjaavan toiminnan kohteena voi yhtäältä olla muiden käyttäjien tapa keskustella ja esittää asioita. Tällöin toiminnan taustalla voi olla paitsi tarve puolustaa tietoa ja järkipäisyyttä, myös halu kehittää keskustelukulttuuria. Seuraavassa kyselyn avoimessa vastauksessa käyttäjä kertoo motiivikseen halun olla oikeassa, joka itsessään ruokkii muiden epäloogiseen ajatteluun reagoimista. Vastaavia suoria viittauksia sisäisiin ja yksilölähtöisiin motiiveihin oli aineistoissani vähän. Tämä ei kuitenkaan tarkoita, etteikö korjaavaan motiiviin liittyisi tai voisi liittyä, tiedostamatta tai tietoisesti, muun muassa halu olla oikeassa.

Kysymysvaihtoehdoissa ei tullut juurikaan esiin se, minkä huomaan itseäni eniten motivoivan kommentoimaan: muiden kommentoijien epäloogisuus tai tietämättömyyteen perustuva argumentointi. Jostain syystä se ärsyttää minua enemmän kuin mikään Trumpin hölmöily. Oikeassaolemisen haluni kohdistuu siis enemmänkin keskustelun muotoon kuin asiasisältöön.

(kysely; n, 69, ykkt, SDP)

Toisaalta epäloogisuuden korjaaminen voi kohdistua konkreettisesti toisen käyttäjän ajatusprosessiin ja sen perusteella muodostettuun käsitykseen eli aiheesta käytävään keskusteluun. Tavoite voi siis samanaikaisesti olla toisen käyttäjän ”opettaminen” tai auttaminen – ymmärryksen lisääminen – ja oikean tiedon tai järkipäisyyden puolustaminen. Epäloogista ajatusprosessia lähdetään kyseenalaistamaan, jotta toinen käyttäjä ymmärtäisi logiikkansa virheellisyyden ja jotta esitetyn käsityksen virheelliset perustelut tulisivat yleisesti (muille käyttäjille) näkyviksi (ks. tiedon ja järjen kriteerit). Tässä yhteydessä muutama käyttäjä korosti haluaan ymmärtää muita ja omaa ymmärtävää suhtautumistaan muihin. Heidän tavoitteenaan ei ole kyseenalaistaa kenenkään kognitiivisia kykyjä, ja osa kertoi, etteivät he koskaan esimerkiksi puutu muiden tekemiin kirjoitusvirheisiin.

Reagointi väärään käytökseen

Sosiaalipsykologia on ollut kiinnostunut siitä, missä määrin ihmiset reagoivat ja puuttuvat ei-toivottuun käytökseen ja jopa väkivaltaan, joka kohdistuu muihin, heille tuntemattomiin ihmisiin. Huomio on kiinnittynyt erityisesti niin sanottuun sivustakatsojien välinpitämättömyyteen eli siihen, etteivät ihmiset välttämättä puutu uhkaavaan tilanteeseen, vaikka he huomaavat sen. Syyksi välinpitämättömyyteen on esitetty muun muassa sitä, että ihmiset voivat olettaa (tai toivoa) jonkun muun puuttuvan ennen heitä. Toisaalta on oletettu, etteivät ihmiset välttämättä tunnista tilanteen luonnetta. (Burr 2007, 55–59.) Monet tällaisista tutkimuksista perustuvat koeasetelmaan, ja niiden lopputulokset ja päätelmät antavat ymmärtää, että kontekstilla ja

tilanteella on merkittävä rooli. Lisäksi ihmiset eroavat sen suhteen, kuinka hanakasti he puuttuvat uhkaaviin tilanteisiin ja muihin ihmisiin kohdistuvaan uhkaan. Vaikka enemmistö kokeeseen osallistuneista ei olisi reagoinut, tutkimuksiin on osallistunut myös vähemmistö, joka reagoi.

Analyysin perusteella osa kommentoivista käyttäjistä reagoi systemaattisesti tulkitsemaansa väärään toimintatapaan⁴⁵. Usein tällaista korjaavaa ja kriittistä toimintaa kirjoittaa juuri muihin käyttäjiin, toimittajiin, uutislähteisiin tai esimerkiksi vähemmistön edustajiin kohdistuva epäkunnioittava, antisosiaalinen ja uhkaava käytös sekä kielenkäyttö. Väärän käytöksen ei siis tarvitse kohdistua käyttäjiin itseensä eikä edes muihin kommentoijiin. Muiden vääräksi tulkittuun toimintaan reagoiminen ei ole kuitenkaan kaikille käyttäjille tyypillistä. Se, että vain osa käyttäjistä reagoi muiden negatiiviseen käytökseen, esimerkiksi provosoiviin kommentteihin, on havaittu myös muissa verkkouutisten kommentointiin keskittyneissä tutkimuksissa (esim. Ziegele ym. 2014). Esimerkiksi useat teemahaastatteluun osallistuneista kertoivat ohittavansa tietynlaiset kommentit täysin tai reagoivansa niihin vain harvoin (vrt. Ziegele ym. 2014). Analyysin perusteella monet kyllä tunnistavat uhkaavat tilanteet, mutta he välttävät silti kommentoimista. Taustalla vaikuttavat ennako-oletukset muista käyttäjistä, kommentoinnin kannattavuuden arviointi ja vähäinen usko oman kommentin korjaaviin vaikutuksiin. Tietynlaisille käyttäjille vastaamisen ei välttämättä koeta maksavan vaivaa tai olevan riskin arvoista. Kommentoinnin kontekstissa reaktioiden puute ei siis välttämättä kerro sivullisten välinpitämättömyydestä, vaan huolesta tai turhautumisesta (ks. kannattavuuden arviointi). Juuri tästä syystä käyttäjät voivat pitää niin sanottuja tuulimyllyjä vastaan taistelijoita erityisen rohkeina tai viitseliäinä, ja heitä pyritään kannustamaan esimerkiksi positiivisilla reagointityökaluilla⁴⁶.

Korjaavaa toimintaa herättävät etenkin erilaiset käyttäjien omien arvojen ja/tai kommentoinnin kriteerien vastaiset kommentit eli tarve puolustaa paitsi muita, myös esimerkiksi tietynlaista arvomaailmaa ja/tai kommentointikulttuuria (ks. keskustelukulttuurin kehittäminen). Lisäksi korjaavaa toimintaa voivat sävyttää ja ohjata kommentoijien omat negatiiviset tunnereaktiot⁴⁷. Analyysin perusteella käyttäjät tunnistavat melko tarkasti esimerkiksi sellaiset kommentit, jotka ovat sävyiltään vääränlaisia ja herättävät heissä tarpeen reagoida. Tässäkin yhteydessä esille nousivat tutut aiheet ja edelleen ihmisryhmät, joihin väärää käytöstä ja ei-toivottua kielenkäyttöä kohdistuu käyttäjien mielestä eniten. Oman osansa saavat muun muassa maahanmuuttajat, seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen edustajat sekä naiset ja feministit.

Käytöstä korjaavan toiminnan taustalla on usein myös yhteiskunnallinen motiivi. Vääränlaiseksi tulkittu käytös voidaan mieltää osoitukseksi tai seuraukseksi ei-toivo-

⁴⁵ Kyselyyn vastaajista selvästi alle puolet eli 44,1 prosenttia oli täysin tai jokseenkin samaa mieltä suhteessa väittämään ”Kommentoin muita käyttäjiä, jos heidän toimintaansa pitää mielestäni kritisoida” (ka 3,16) (Kangaspunta 2022b, 67).

⁴⁶ Kyselyn vastaajista 54,9 prosenttia oli täysin tai jokseenkin samaa mieltä suhteessa väittämään ”Kommentoin muita käyttäjiä, jos heidän toimintaansa pitää mielestäni puolustaa” (ka 3,41) (Kangaspunta 2022b, 68).

⁴⁷ Kyselyn vastaajista kolmannes eli 31,3 prosenttia oli täysin tai jokseenkin samaa mieltä väittämästä ”Kommentoin muita käyttäjiä, jos heidän toimintansa herättää minussa negatiivisia tunteita (esim. viha, kiukku, suru)” (ka 2,79) (Kangaspunta 2022b, 69).

tusta asenteesta, esimerkiksi mustavalkoisuudesta, tai jopa ideologiasta, esimerkiksi äärioikeistolaisuudesta. Osa käyttäjistä tunnistaa edelleen tiettyjä ja tiettyjen aihepiirien virittämiä käyttäjäryhmiä, joita nämä asenteet tai ideologiat yhdistävät ja joiden käytökseen he pyrkivät systemaattisesti reagoimaan. Monet asemoivat itsensä näiden ihmisryhmien vastapuoleksi osana yhteiskunnallisen keskustelun kokonaisuutta (ks. keskustelun tasapainoon vaikuttaminen). Vääränlaiseksi tulkittua käytöstä voidaan siis tarkastella verkkouutisten kommentointia laajemmassa kontekstissa. Lisäksi ei-toivottuja asenteita voi ilmetä käyttäjien mielestä myös uutisissa, mikä johtaa uutiseen kohdistuvaan korjaavaan toimintaan (ks. reagointi median asenteellisuuteen).

[Kommentoin] sellaisia aiheita, jotka saa setämiehet liikkeelle mustavalkoisine asenteineen.

(kysely; n, 28, akkt, Vas.)

Kommentointitapani vaihtelee suuresti riippuen aiheesta/kohteesta ja kommenttialustasta. Esim Facebookissa kommenttini vaihtelevat läpänheitosta hyvinkin kärkeviin kannanottoihin esim tapauksissa, joissa havaitsen uutisessa/kommenttiketjussa esim rasistisia, misogynyisiä tai tiedevastaisia asenteita.

(kysely; m, 62, akkt, Vas.)

Vaikka väärään käytökseen liittyvä kommentointi eroaa pohjavireeltään virheelliseen sisältöön liittyvät kommentoinnista, ne voivat näyttäytyä käytännön toiminnassa hyvin samalla tavalla. Kommentointia yksinkertaisesti ohjaa korjaava motiivi. Osa käyttäjistä esimerkiksi kuvasi reagoivansa sekä vääriin tietoihin, esimerkiksi ”valheellisiin väittämiin”, että ei-toivottuun käytökseen (ks. kommentoinnin kriteerit). Myös aikaisemman tutkimukseni (Kangaspunta 2021) perusteella korjaava motiivi voi ohjata sekä sisältöön että käytökseen kohdistuvaa toimintaa.

Keskustelukulttuurin kehittäminen

Monet edellä kuvatuista kommentoinnin syistä, perusteluista ja tavoitteista sekä niitä yhdistävistä motiiveista pitävät sisällään ajatuksen keskustelukulttuurin kehittämistä. Kehityspyrkimys voi liittyä esimerkiksi argumentointitavan kritiikkiin tai kielenkäyttöön reagoimiseen. Monet käyttäjistä kokevatkin osallistuvansa toivotunlaisen keskustelukulttuurin ylläpitämiseen jo lähtökohtaisesti, osana omaa kommentointitoimintaansa⁴⁸. Aineistoistani erottuivat kuitenkin sellaiset käyttäjät, jotka tuntevat ja paikallistavat keskustelukulttuurin merkityksen toimintansa keskiössä.

⁴⁸ Kyselyn vastaajista 68,4 prosenttia oli täysin tai jokseenkin samaa mieltä suhteessa väittämään ”Kommentoin, koska haluan ylläpitää, vahvistaa ja kehittää verkon asiallista keskustelukulttuuria” (ka 3,84) (Kangaspunta 2022b, 53).

Heidän kommentointiaan ohjaa tiedostettu ja tunnistettu pyrkimys kehittää keskustelukulttuuria. Kyse voi olla tutuista tilanteellisista syistä, esimerkiksi pyrkimyksestä vaikuttaa tietyn kommenttiketjun sävyyn tai reaktiosta toisen käyttäjän toimintaan, mutta tällaista yksittäistä toimintaa ohjaa kehityspyrkimys ensisijaisena periaatteena ja päämääränä.

Motiivi heijastelee myös sitä, millainen on näiden käyttäjien mielestä hyvä keskustelukulttuuri eli se ilmapiiri, jota he tavoittelevat. Kuvauksissa toistuivat etenkin pehmeys, positiivisuus, empaattisuus, keskusteleavuus, vastavuoroisuus ja keskinäinen kunnioitus. Lisäksi osa korosti erilaisten mielipiteiden kunnioittamista. Kiinnostavaa on, että keskustelukulttuurin kehittämistä lähestytään pääsääntöisesti oman toiminnan kautta. Vaikka käyttäjät kuvasivat kritisoidunsa muita tai puuttuvansa ei-toivottuun toimintaan, muutosta ja kehitystä tarkasteltiin ennen kaikkea oman aktiivisen osallistumisen lopputuloksena. Kyse ei ole pelkästään muiden ojentamisesta (tiettyjen kriteerien perusteella), vaan siitä, miten itse kommentoi eli mitä omalla toiminnallaan yleisesti viestii. Osa kuvasi esimerkiksi noudattavansa systemaattisesti tiettyjä toimintamalleja ja kommentoinnin kriteereitä, koska haluaa omalla toiminnallaan pyrkiä muutokseen.

Yleensä joka alustalla ja aiheessa pyrin saamaan aikaan positiivista ilmapiiriä. Jos kommentoin jotain kulttuuriin liittyvää, yleensä kehuin tilaisuutta, taideteosta tai kulttuuritapahtuman ideaa tai vaikutuksia. Jos kommentoin muiden kommentteja, saatan tuoda negatiiviseen keskusteluun näkökulmaa, joka selittää tai puolustaa asiaa tai henkilöä, jota kritisoidaan. [...] Pyrin olemaan muutoksena positiivisempaan ja pehmeämpään suuntaan. Jos oma kommenttini on saanut asiallisen tai edes perustellun kritiikin, pyrin vastaamaan siihen ja tunnustamaan erheeni.

(kysely; n, 39, akkt, Vihr.)

[...] Miten käytännössä voi vaikuttaa keskusteluilmapiiriin, niin oon huomannut sen, [...] että kun ottaa toiset lämmöllä vastaan, niin silloin tulee myös paljon paremmin kuulluksi. [...] Kun kunnioittaa vastapuolta, niin yllättävän usein se vastapuoli myös antaa kunnioitusta takaisin. [...] Kun antaa sille henkilölle ihmisarvon, jonka kanssa on eri mieltä siellä kommenttiosiossa, ja vastaa lämmöllä, jopa niihin aika ilkeisiin kannanottoihin, niin yleensä sieltä saa myös itse sitten lämpimän vastaanoton sen jälkeen. Se perinteinen sanonta, niin metsä vastaa, kun sinne huudetaan, tuntuu toimivan nettikeskusteluissa niin kansainvälisesti kuin Suomessakin. [...]

(ryhmäkeskustelu; muu, 39, ykkt)

Kehityspyrkimys nousi implisiittisesti esille myös joissain oman kommentointitoiminnan muutoksiin liittyvissä kuvauksissa. Muutosta ei tarkasteltu tässäkin tapauksessa pelkästään yksilöllisistä lähtökohdista, vaan toivottuna kehityskulkuna, jossa yksittäinen ihminen voi toimia aktiivisena esimerkkinä. Kulttuuri muuttuu vain, jos

yksilöt muuttavat itse omaa toimintaansa. Muutamat käyttäjät kertoivat välttävänsä nykyään muun muassa henkilöön kohdistuvaa kommentointia tai provosoivaa käytöstä (ks. kommentoinnin kriteerit) ja pyrkivänsä sen sijaan positiiviseen ilmapiiriin tai yhteisymmärryksen löytymiseen. Kiinnostavaa on, että keskustelukulttuuriin liittyvät tavoitteet ja tunnistetut haasteet paikallistuvat usein verkkoa laajemmin yhteiskunnalliseen kontekstiin. Ongelmana eivät käyttäjien mielestä ole vain kommentoijat, vaan yleisesti poliittinen keskustelu, jossa suositaan henkilöön menevää argumentointia (ks. käytöstävät kriteerinä). Näin ollen käyttäjät voivat pyrkiä oman toimintansa kautta kehittämään laajasti yhteiskunnallista keskustelukulttuuria.

[...] Nykyään yritän toimia tällä periaatteella: En osallistu poliittiseen keskusteluun poliitikkojen menetelmällä eli hyökkäämällä vastustajan kimppuun, vaan hyökkäämällä hänen perusteluidensa kimppuun. Eli olen siirtynyt ihmisestä asiaan, kun haluan oikaista nimenomaan asian tai jonkun teon tai käytännön jatkumisen tai jatkumattomuuden. Kun taas jos haluan kannustaa vaikkapa youtube-videon tekijää kannustan nimenomaan kehumalla häntä itseään ja hänen luonteenvahvuuksiaan (joka vain ilmenee tehtynä työnä, saavutuksena, lopputuloksena, asiana). Erottelen siis ihmiseen ja asiaan menevän kommentoinnin tavoitteenani lisätä hyvää ja rohkeaa ja vähentää pahaa ja pelkuruutta. [...]

(kysely; n, 22, luk, SDP)

Sosiaalinen vuorovaikutus

Aikaisemmassa tutkimuksessani (Kangaspunta 2021) sosiaalisen vuorovaikutuksen motiivissa yhdistyivät halu keskustella muiden kanssa⁴⁹, samanmielisyyden tunne⁵⁰, muiden nostamiin tärkeisiin aiheisiin vastaaminen⁵¹, halu puolustaa toista käyttäjää⁵², positiivinen reagointi muiden kommentteihin⁵³ ja vastaaminen omiin kommentteihin kohdistuviin kommentteihin⁵⁴. Sosiaaliselle vuorovaikutukselle on siis

⁴⁹ Kyselyn vastaajista 50,4 prosenttia oli täysin tai jokseenkin samaa mieltä suhteessa väittämään ”Kommentoin, koska haluan keskustella muiden kanssa” (ka 3,22) (Kangaspunta 2022b, 43)

⁵⁰ Kyselyn vastaajista vain 27,7 prosenttia oli täysin tai jokseenkin samaa mieltä suhteessa väittämään ”Kommentoin, koska se tuottaa yhteenkuuluvuuden tunteen suhteessa samanmielisiin käyttäjiin” (ka 2,67) (Kangaspunta 2022b, 49).

⁵¹ Kyselyn vastaajista 63,6 prosenttia oli täysin tai jokseenkin samaa mieltä suhteessa väittämään ”Kommentoin muita käyttäjiä, jos he nostavat esille itselleni tärkeitä aiheita” (ka 3,52) (Kangaspunta 2022b, 65).

⁵² Kyselyn vastaajista 54,9 prosenttia oli täysin tai jokseenkin samaa mieltä suhteessa väittämään ”Kommentoin muita käyttäjiä, jos heidän toimintaansa pitää mielestäni puolustaa” (ka 3,41) (Kangaspunta 2022b, 68).

⁵³ Kyselyn vastaajista 44,6 prosenttia oli täysin tai jokseenkin samaa mieltä suhteessa väittämään ”Kommentoin muita käyttäjiä, jos heidän toimintansa herättää minussa positiivisia tunteita (esim. ilo, onni)” (ka 3,16) (Kangaspunta 2022b, 70).

⁵⁴ Kyselyn vastaajista 55,2 prosenttia oli täysin tai jokseenkin samaa mieltä suhteessa väittämään ”Kommentoin muita käyttäjiä, jos he kommentoivat omia kommenttejani” (ka 3,42) (Kangaspunta 2022b, 71).

leimallista jokseenkin positiivinen tai neutraali suhde muihin käyttäjiin. Tutkimukseni kuitenkin osoitti, etteivät kuvatut syyt tai sosiaalisen vuorovaikutuksen motiivi kokonaisuudessaan ole vastaajien enemmistölle erityisen keskeisiä verrattuna esimerkiksi yhteiskunnalliseen keskusteluun. (Kangaspunta 2021; ks. myös 2022b.)

Myös tässä tutkimuksessa sosiaalisen vuorovaikutuksen motiivi jäi käyttäjien kuvauksissa sivurooliin, ja siihen viitattiin lähinnä teemahaastattelussa. Kyselyn avoimissa vastauksissa nousi kuitenkin esille merkitys, joka sosiaalisesta vuorovaikutuksesta voi syntyä. Palaan tähän kommenttien tärkeyteen liittyvässä luvussa. Analyysi teki joka tapauksessa näkyväksi sitä, miten sosiaaliset pyrkimykset vaikuttavat erilaisten toimintamallien tai motiivien taustalla ja miten käyttäjät ylipäätään määrittelevät tai ymmärtävät sosiaalisen vuorovaikutuksen. Koettu vuorovaikutus voi tuottaa käyttäjille jotakin positiivista, jopa olennaista lisäarvoa. Analyysin perusteella on lisäksi selvää, että joillekin käyttäjille sosiaalinen vuorovaikutus voi olla tärkeä tai jopa tärkein syy osallistua uutisista käytyyn keskusteluun.

Osa käyttäjistä tarttui vuorovaikutuksellisuuteen kuvatessaan alustoja ja niiden eroja. He kuvasivat esimerkiksi kommentoivansa uutisia sosiaalisessa mediassa lähinnä pysyäkseen yhteydessä ystäviinsä. Vaikka keskustelua käydään uutisista, taustalla vaikuttaa ajatus siitä, että kommentoinnin kautta käyttäjien välille syntyy vuorovaikutussuhde – he ovat läsnä ”toistensa somessa”. Sosiaalinen media ja etenkin tuttujen käyttäjien kanssa käydyt keskustelut näyttävätkin monelle vuorovaikutuksellisempina kuin muut keskustelut. Yksi syy on yksinkertaisesti se, että julkisilla alustoilla ja verkkolehtien omilla kotisivuilla useimmat käyttäjistä jättävät vain oman yksittäisen kommenttinsa ja jatkavat matkaansa seuraavaan keskusteluun (ks. myös Kangaspunta 2018a). Vuoropuheluita ei aina varsinaisesti synny. Sosiaalisen vuorovaikutuksen motiivin puitteissa kommentoinnilta kuitenkin toivotaan vastavuoroisuutta. Osa käyttäjistä määritteli vuorovaikutukseksi jopa eksplisiittisesti vain käyttäjien välisen kommentoinnin, erotuksena uutisiin kohdistuvasta kommentoinnista. Heidän mielestään aitoa vuorovaikutusta voi syntyä vain käyttäjien välillä ja käyttäjien välisissä keskusteluissa. Tämä ero oli ratkaiseva syy valita kommentoinnin alustaksi sosiaalinen media (ks. alustojen merkitys).

[...] Verkko uutisten kommentointi on kuitenkin vähemmän keskustelevaa, kuin somekeskustelu. Harvat palaavat vastaamaan - itse yleensä en [...]
(kysely; n, 39, akkt, Vihr.)

[...] Sosiaalisessa mediassa kommentointi on vuorovaikutusta, eli kommentoinnin enemmän muiden kommentteja.
(kysely; n, 49, ykkt, Kok.)

Muutamassa teemahaastattelussa kävi ilmi, että sosiaalinen vuorovaikutus ja yhteiskunnallinen keskustelu voivat sekoittua toisiinsa. Käyttäjille voi olla samanlaisesti tärkeää keskustella yhteisistä asioista ja olla vuorovaikutuksessa muiden ihmisten kanssa. Yhtäältä kyse on samanmielisyyden kokemuksesta. Joidenkin (yhteis-

kunnallisten) aiheiden äärellä voi olla tärkeää tietää, että muutkin ajattelevat tietyllä tavalla, ja kommentointi ja kommenttien lukeminen voivat tuottaa yhteenkuuluvuuden tunteen. Toisaalta uutisten kommentointi voi edustaa jonkinlaista vähimmäismuotoa vuorovaikutuksesta, vastapainona yksin olemiselle. Tällöin olennaista ei ole samanmielisyys, vaan kokemus siitä, että keskustelussa on läsnä muita käyttäjiä.

[...] Kyllä mää hanakasti tykkään [uutinen 1] kommentoida. On kiva osallistua keskusteluun, kun täällä yksistään on, niin saa edes kirjoittaa.

(teemahaastattelu; m, 64, akkt)

Myös aiheet voivat vaikuttaa koettuun sosiaalisuuteen ja muodostuvaan vuorovaikutukseen. Etenkin omien (elämän)kokemusten jakaminen, erotuksena mielipiteiden ja tietojen jakamisesta, voi kytkeytyä sosiaaliseen vuorovaikutukseen ja tuottaa yhteenkuuluvuuden tunteen. Esimerkiksi yksi teemahaastatteluun osallistunut kuvasi eksplisiittisesti tarvettaan kertoa oman kokemuksensa tietystä itselleen tärkeästä aiheesta. Hän toi esille, että tällaiset henkilökohtaiset aiheet ovat luonteeltaan juuri sellaisia, että niistä haluaa keskustella (nimettömänä) muiden käyttäjien kanssa. Haastateltava viittasi tässä yhteydessä höpöttelyyn, joka analyysin perusteella ilmentää sosiaalisen vuorovaikutuksen kenties kepeämpää otetta verrattuna asiapitoiseen yhteiskunnalliseen keskusteluun (ks. aiheet).

[...] tässä [omavalintainen uutinen] mä varmaan tekisin ihan oman kommentin. Siis ihan vaan, et haluan kertoa oman kokemukseni. Vaikkei sitä kukaan kysy, niin haluaisin kertoa. [...] Tällaiset aiheet, mitkä jostain syystä menee itselle, että hei, tästä mä haluan jutella. Ja josta ei ehkä välttämättä edes voi jutella omien kavereiden tai muitten kanssa. [...] täällä on muitakin, kenen kanssa voi höpötellä.

(teemahaastattelu; n, 37, al. kkt)

Yksi haastateltavista korosti sosiaalisen vuorovaikutuksen keskeistä merkitystä omassa toiminnassaan. Hänelle sosiaalisuus on oikeastaan kaikki kaikessa, ja varsinaisista uutisista keskusteleminen voi olla jokseenkin toissijaista. Muiden käyttäjien kanssa on yksinkertaisesti kiva höpöttää (vrt. esimerkki edellä), ja sosiaalisen vuorovaikutuksen motiivi rakentuu positiivisesta suhteesta muihin käyttäjiin. Haastateltava kuvasi reagoivansa positiivisiin tunteisiin ja hyvään huumoriin, kokevansa yhteenkuuluvuutta samanhenkisten käyttäjien kanssa, hakevansa kommentoinnista yhteisöllisyyttä ja hakeutuvansa ensisijaisesti keskusteluun muiden käyttäjien kanssa (vrt. Kangaspunta 2021). Ymmärrettävästi hän myös arvosti hyvää huumoria ja koki viihtyvän rentojen, humorististen keskusteluiden äärellä (ks. kommentoinnin kriteerit; viihtyminen).

[...] Mun mielestä hauskinda on se. Kommentoida jonkun toisen kommenttia, jos löytää semmoisen, olisiko se nyt sitten sarkasmia tai huumoria. Jos taju-

aa, että tämä kommentoija noin musiikkitermein hieman improvisoi. Että on sellainen hauska tyyppi, jolla on huumoria siinä omassa kommentissa, niin tämmöisiin mä mielelläni kommentoin. Siihen samaan soundiin. Niinku jazz-muusikot improvisoi. Siis tämä on se [kommentoinnin ydin]. Koska nämä itse uutiset, asiat, no ne on, mitä ne on. Mulla se on enemmän tällaista niin sanottua yhteisöllisyyttä. Että löytää vähän sanoisiko samanhenkisen ihmisen, jonka kanssa on hauskaa höpöttää, siis höpöttää ihan. Se on se idea mulla.

(teemahaastattelu; m, 66, ykkt)

Kuten aikaisempi tutkimukseni (Kangaspunta 2021) osoitti, sosiaalinen vuorovaikutus ei ole enemmistölle käyttäjistä erityisen tärkeää, mutta osalle sen merkitys voi olla keskeinen. Teemahaastattelut tekivät kokonaisuutena näkyväksi sitä, miten käyttäjät lopulta asettuvat akselille yhteiskunnallinen keskustelu – sosiaalinen vuorovaikutus. Osa käyttäjistä välttää sosiaalista vuorovaikutusta systemaattisesti. He eivät välttämättä vastaa ollenkaan muille käyttäjille, ja heille on olennaista uutisista käyty yhteiskunnallinen keskustelu. Mahdollista vuorovaikutustakin eli muille vastaamista leimaa tällöin yhteiskunnallinen motiivi. Osa tunnistaa toiminnastaan molemmat puolet ja edelleen sen, että esimerkiksi aiheet ja/tai alustat ruokkivat erilaisia motiiveja ja erilaista toimintaa. Ja edelleen, tietty osuus käyttäjistä (vrt. Kangaspunta 2021) asemoi itsensä sosiaaliseksi vuorovaikuttajaksi. Nämä erilaiset käyttäjät voivat suhtautua muihin käyttäjiin sekä kommentoinnin tärkeyteen ja kriteereihin eri tavalla.

Tunteisiin reagoiminen

Analyyysin perusteella tunteiden merkitys kommentoinnissa on käyttäjien näkökulmasta ristiriitainen ja jopa käyttäjiä jakava kysymys, sekä suhteessa muiden että omaan toimintaan (ks. kommentoinnin kriteerit). Osa tutkimukseeni osallistuneista kertoi välttävänsä tunteisiin reagoimista ja osa kuvasi tunteisiin reagoimista yhtenä keskeisenä osallistumismotiivinaan. Silti tunteisiin reagoimisen motiivi vaikuttaa, sosiaalisen vuorovaikutuksen tavoin, vähemmän merkitykselliseltä kuin esimerkiksi yhteiskunnallinen keskustelu (ks. myös Kangaspunta 2021). Aikaisemmassa tutkimuksessani (Kangaspunta 2021) tunteisiin reagoiminen kytki toisiinsa halun ilmaista omia tunteita⁵⁵ sekä reagoimisen uutisen herättämiin positiivisiin⁵⁶ ja negatiivisiin tunteisiin⁵⁷. Tässä määrällisessä tarkastelussa uutisten herättämät tunteet näyttäy-

⁵⁵ Kyselyn vastaajista 39,5 prosenttia oli täysin tai jokseenkin samaa mieltä suhteessa väittämään ”Kommentoin, koska haluan ilmaista tunteitani (esim. myötätunto, viha, suru, ilo)” (ka 2,96) (Kangaspunta 2022b, 50).

⁵⁶ Kyselyn vastaajista 48,4 prosenttia oli täysin tai jokseenkin samaa mieltä suhteessa väittämään ”Kommentoin uutisia, jos ne herättävät minussa positiivisia tunteita (esim. ilo, onni)” (ka 3,29) (Kangaspunta 2022b, 62).

⁵⁷ Kyselyn vastaajista 42,2 prosenttia oli täysin tai jokseenkin samaa mieltä suhteessa väittämään ”Kommentoin uutisia, jos ne herättävät minussa negatiivisia tunteita (esim. viha, kiukku, suru)” (ka 3,07) (Kangaspunta 2022b, 61).

tyivät siis eri valossa suhteessa muiden käyttäjien toiminnasta herääviin tunteisiin. Tulosta selittänee osittain se, että erilaiset tunteet liittyvät erilaisiin tilanteisiin ja konteksteihin, ja käyttäjät eroavat sen suhteen, millaisissa tilanteissa he kokevat kommentoinnin mielekkääksi. Uutisten herättämät tunteet kytkeytyvät usein (tärkeäksi koettuun) aiheeseen tai uutistapahtumaan. Muiden käyttäjien kommenteista heräävät negatiiviset tunteet voivat puolestaan liittyä ei-toivottuun käytökseen. Lisäksi muiden kommenteista heräävät positiiviset tunteet ja yhteenkuuluvuuden tunne vaikuttavat luonteeltaan sosiaalisilta (ks. edellinen alaluku), erotuksena uutisten herättämistä positiivisista tunteista.

Analyysin perusteella kyse on myös siitä, että muiden kommenttien herättämiä tunteita voidaan lähestyä kriittisesti, eikä niitä tunnisteta tai haluta tunnistaa kommentoinnin syyksi (ks. kommentoinnin kriteerit). Kommentteja on ollut tapana arvostella niiden tunnepitoisuudesta, eivätkä kommentoivat käyttäjätkään välttämättä tunnista tunteiden roolia luonnollisena tai inhimillisenä. Se, että kommenttien lukeminen ”menee tunteisiin” ja herättää tunnepitoisen vastareaktion, nähdään usein lähtökohtaisesti ei-toivottuna toimintamallina. Muiden kommentteihin reagoimista tarkastellaan mieluummin yhteiskunnallisen keskustelun kontekstissa. Vaikka kommentit herättäisivätkin negatiivisia tunteita, niihin ei välttämättä vastata tunnepitoisesti ja oma vastausmotiivi tulkitaan lähtökohtaisesti suhteessa asiaan. Tunnereaktiot voivat silti olla läsnä, ja ne voivat itsessään johtaa esimerkiksi erimielisyyden osoittamiseen. Osa käyttäjistä myös myönsi provosoituvansa ja kommentoivansa tämän reaktion perusteella.

Tämä [kommentti 3] on justiin tätä, voi hyvänen aika! Tällä on yhteinen ilmasto tällä planeetalla. Mitä ihmettä tähän Kiinat kuuluu! [...] Voi olla, että mä justiinsa [naurua] riippuu vähän mielentilasta, että voisin kyllä vastata sillain, että [...]

[Tutkijan tarkentava kysymys: ”Eli kommentissa ilmaisisit erimielisyyttä?”]

Joo, joo. [...]

(teemahaastattelu; m, 64, akkt)

Pääsääntöisesti tunteisiin reagoimisen motiivi kytkeytyy uutisten, aiheiden ja yksittäisten tapahtumien herättämiin tunteisiin. Lisäksi kommentit herättävät tunteita, jotka kirvoittavat etenkin erimielisiä vastauksia (ks. esimerkki edellä). Osa käyttäjistä kuvasi jopa eksplisiittisesti kommentoivansa sellaisia uutisia (tai kommentteja), jotka herättävät heissä tunteita tai esimerkiksi vastareaktion, eli aiheen sijaan ratkaisevaa voi olla tunne, joka itsessään ruokkii toimintaa. Yksi haastateltavista kuvasi kiinnostavasti myös sitä, että erimielisyys on omanlaisensa negatiivinen tunnereaktio, ja juuri siksi erimielisyys todennäköisemmin herättää halun kommentoida. Kommentit, jotka eivät synnytä mitään tunteita, eivät ole kommentoimisen arvoisia.

[...] tähän [kommentti 8] voisin kirjoittaa, että otetaan vaikka se 10 miljoonaa ihmistä, niin katsotaan sitten, miten meille käy. En mä tiedä. Se on ehkä semmoinen vastareaktio tavallaan, tai siis, että se [kommentin näkökulma] menee tunteisiin.

[Tutkijan tarkentava kysymys: ”Onko niin, että silloin, kun kommentoit, niin se yleensä liittyy siihen, että herää joku vastareaktio tai tunne?”]

No sanotaanko, että 75 prosenttisesti, mutta ei [aina]. [...] Niin enemmän se nostattaa sitä kommentointihalukkuutta kuin se, että joku kirjoittaa, että onpa kaunis päivä tänään. [...] Menee tunteisiin väärällä lailla.

(kysely; m, 50, amk)

Osa tutkimukseeni osallistuneista kuvasikin tunteisiin liittyviä huomioitaan varsin analyttisesti. Nämä kuvaukset osoittavat, että osa käyttäjistä puntaroi muiden ja omia reaktioitaan systemaattisesti. Tällöin tunteiden moninainen rooli tulee tunnistetuksi. Käyttäjät voivat esimerkiksi kokea joskus pyrkivänsä rauhoittamaan liian tunnepitoiseksi käynnyttä keskustelua ja toisinaan taas provosoituvansa itse. Käyttäjät myös tunnistavat positiivisten ja negatiivisten tunteiden eron, sen, miten eri tavoin he näiden tunteiden perusteella toimivat, ja edelleen sen, mikä on heidän mielestään toivottua (ks. kommentoinnin kriteerit). Tunteisiin liittyy siis vahvoja näkemyksiä oikeasta ja väärästä. Positiivisia tunteita on esimerkiksi toivotumpaa tuoda esille sellaisenaan. Negatiivisten tunteiden kohdalla voi sen sijaan olla tervetullutta vetää henkeä ja rauhoittua ennen kommentin kirjoittamista.

Se, etteivät tutkimukseeni osallistuneet erityisesti korostaneet tunteisiin reagoimista, voi selittyä osaltaan tunteisiin liittyvillä negatiivisilla asenteilla, erityisesti suhteessa asiapitoiseen ”hyvään” kommentointiin (ks. kommentoinnin kriteerit). Tunteet ja varsinkin tunteisiin reagoiminen voidaan tulkita ei-toivotuksi niin omalla kuin muidenkin kohdalla. Lisäksi osa käyttäjistä voi ylipäätään vältellä sisältöjä, jotka herättävät heissä voimakkaita negatiivisia tunnereaktioita. Tämä tulee näkyväksi esimerkiksi seuraavassa ryhmäkeskustelusta poimitussa puheenvuorossa. Yksi keskustelijoista kuvasi pyrkivänsä välttelemään negatiivisiin tunteisiin reagoimista ja tilanteita, joissa negatiivisia tunteita herää. Kyseinen keskustelija kertoi kommentoivansa ainoastaan Ylen verkkosivuilla, mikä viittaa siihen, että hän pitää kyseisen alustan kommentointia sellaisena, joka ei herätä erityisen voimakkaita negatiivisia tunteita (ks. alustojen merkitys).

[...] Tavallaan just toi, mitä [toinen keskustelija] jo sanoikin tuossa, eli että yksi huono piirre siinä [kommentoinnissa] on, että välillä se menee sitten tunteisiin, ja siitä syystä mä oon sittemmin jättäytynyt Twitteristä, Instagramista pois. [...] että välillä se saa tunteet kiehumaan, ja sillä mä oonkin siirtynyt pelkästään tuonne Yle.fi:n puolelle [...].

(ryhmäkeskustelu; m, 53, ylempi korkeakoulu)

Osa tutkimukseeni osallistuneista tunnisti kuitenkin kommenttien merkityksen tiettyjen käyttäjäryhmien tunneilmaisun kanavana. Vaikka tunteisiin reagoiminen ei motiivina ohjaisi omaa toimintaa, motiivin merkitys voidaan paikallistaa muiden toiminnasta (ks. merkitys yhteiskunnan tasolla). Lisäksi yksi ryhmäkeskusteluun osallistunut kuvasi kommentointia varsin kirjaimellisesti ”terapeuttiseksi” toiminnaksi. Kyse ei ole niinkään omien tunteiden purkamisesta, vaan tunteesta, jonka kommentoinnin kautta saa (ks. tunteiden merkitys). Omien mielipiteiden ääneen sanominen voi itsessään tuottaa käyttäjissä mielihyvää, positiivisen tunteen tai tunnetilan.

Ajanvietto, viihtyminen ja provosointi

Aikaisemmassa tutkimuksessani (Kangaspunta 2021) yhdistin viihtymisen ja provosoimisen yhdeksi motiiviksi.⁵⁸ Yhteyttä selittää ennen kaikkea joidenkin käyttäjien tarve provosoida muita käyttäjiä, jotta heidän reaktioistaan voi huvittua (ks. affektiivinen arvo). Analyysin perusteella tämä kytkös ei ole aukoton, sillä kommentointia voidaan pitää itsessään viihdyttävänä, jopa hauskana, ja viihtymiseen voi liittyä ajanvietto omanlaisenaan kommentoinnin perusteluna. Muutama tutkimukseeni osallistuneista kertoi esimerkiksi kommentoivansa ja/tai lukevansa kommentteja, koska se on mielekäs tapa viettää aikaa eli käytännössä viihtyä. Lisäksi viihtyminen voi kytkeytyä tiiviisti sosiaaliseen vuorovaikutukseen eli viihtymiseen keskusteluiden äärellä ja vuorovaikutuksessa muiden kanssa. Toisaalta kommenttien äärellä voidaan viettää aikaa, vaikka sitä ei pidettäisi erityisen mielekkäänä. Kyse voi olla arkisesta tavasta, jonka avulla rentoudutaan tai esimerkiksi vältellään työntekoa.

[...] Usein kommentointi on minulle prokrastinaatiotapa; en haluaisi tarttua johonkin työtehtävään, joten kommentoin. Korona-aikana tuli kommentoitua aika paljon, koska olin kotona etätyössä enkä tavannut ihmisiä, joten se tuntui sosiaalisuuden muodolta. [...]

(kysely; n, 41, tt, Vas.)

Vaikka provosoivat kommentit ovat tutkitusti läsnä isossa osassa verkkokeskusteluita, analyysin perusteella provosointi on tutkimukseeni osallistuneiden keskuudessa harvinainen syy kommentoinnille. Jotkut kertoivat provosoivansa lähinnä itseään viihdyttääkseen, eivätkä varsinaisesti vihamielisistä lähtökohdista. Provosoiminen tavoitteena on herättää muissa reaktioita, jotka koetaan viihdyttäväksi (ks. affektiivinen arvo; vrt. trollaus). Muutamalle provosointi kuitenkin edustaa tahallista muihin koh-

⁵⁸ Tällainen motiivi oli kaikista tunnistamistani motiiveista vähiten tärkeä (ka 2,33) (Kangaspunta 2021). Kyselyn vastaajista 38,8 prosenttia oli täysin tai jokseenkin samaa mieltä suhteessa väittämään ”Kommentoin, koska se on hauskaa ja viihdyttävää” (ka 2,88). Vain 10,2 prosenttia vastaajista oli täysin tai jokseenkin samaa mieltä suhteessa väittämään ”Kommentoin, koska haluan provosoida muita käyttäjiä” (ka 1,78). (Kangaspunta 2022b, 51–52.)

distuvaa toimintaa, joka voi näyttäytyä vastareaktion negatiiviseen kokemukseen muista käyttäjistä tai tietynlaisista ihmisryhmistä (ks. negatiiviset arviot).

Kommentoin provosoivasti kun huomaan palstoilla kirjoittelevan normaaleja paikallisia katkeria sekopäitä.

(kysely; m, 42, akkt, Kok.)

Lisäksi muutama tutkimukseeni osallistunut ilmaisi provosoivansa herättääkseen aiheesta keskustelua (ns. asiallinen provokaatio, ks. kommentoinnin kriteerit). Aina näiden erilaisten lähtökohtien välillä ei ole tunnistettavaa eroa. Yhtäältä tavoitteena on herättää muissa käyttäjissä negatiivisia reaktiota, toisaalta provosointi voi tähdätä keskustelun syntymiseen (ks. keskustelu itseisarvona).

Yhteenveto syistä ja motiiveista

Käyttäjillä on erilaisia ja vaihtelevia syitä sille, *miksi* he kommentoivat verkkouutisia ja niihin liittyviä kommentteja. Analyysin perusteella yksittäiset syyt ja perustelut ovat usein tilanne- ja kontekstisidonnaisia: käyttäjä kirjoittaa kommentin, jos tietyt ehdot uutisessa tai vuorovaikutustilanteessa täyttyvät. Toisaalta syyt voivat olla yleisluontoisia eli sama perustelu toistuu tilanteesta riippumatta. Lisäksi käyttäjillä on yksittäisiä tavoitteita ja jopa selkeitä päämääriä, joihin kommenttien kirjoittaminen toimintana tähtää. Olen tässä luvussa tunnistanut ja ryhmitellyt nämä syyt, perustelut ja tavoitteet erilaisiksi toimintaa ohjaaviksi motiiveiksi (ks. myös Kangaspunta 2021). Kyse ei ole tiukasta ja aukottomasta jaosta, vaan kommentointi-ilmion ymmärtämistä helpottavasta ryhmittelystä. On esimerkiksi selvää, että motiivit liittyvät toisiinsa sekä käytäntöihin ja asenteisiin. Toisaalta juuri motiivit voivat jakaa käyttäjiä. Erilaisen ja toisilleen osittain vastakkaisten motiivien olemassaolo selittää osaltaan sitä, miksi käyttäjien välillä näyttäisi olevan erimielisyyttä jo lähtökohtaisesti siitä, mikä on kommentoinnin tarkoitus. Tein motiivien osalta kuusi täydentävää johtopäätöstä, jotka ovat kommentointi-ilmion käyttäjälähtöisessä tarkastelussa ja mediatutkimuksen kannalta mielestäni olennaisia. Seuraavat luvut syventävät näitä huomioita.

(1) Tutkimukseeni osallistuneiden käyttäjien keskuudessa yleisin motiiveista on yhteiskunnallisen keskustelun ja julkisen osallistumisen motiivi, joka pitää sisällään useita erilaisia syitä sille, miksi käyttäjät haluavat osallistua kommentointiin. Kommentointitutkimuksen julkisuusteoreettiset painopisteet (ks. johdanto) huomioiden on kiinnostavaa, että näitä kaikkia syitä yhdistää tavalla tai toisella ajatus siitä, että kommenttien kautta keskustellaan yhteisistä asioista. Toisin sanoen, oma kommentti edustaa osallistumista julkiseen keskusteluun. Lisäksi yhteiskunnallinen motiivi vaikuttaa olevan läsnä isossa osassa muita motiiveja. Esimerkiksi Barnesin (2015, 823) tutkimuksen perusteella varsinkin aktiivisten kommentoijien joukko osallistuu ”esitämällä ääniä ja mielipiteitä, hakemalla tunnustusta, haastamalla institutionaalisia

auktoriteetteja ja ilmaisemalla tunteita⁵⁹”. Tällainen motiivien ryhmittymä on tietyltä osin tunnistettavissa tutkimukseeni osallistuneiden keskuudessa. Toisaalta yhteiskunnallinen motiivi asettuu joidenkin motiivien, erityisesti sosiaalisen vuorovaikutuksen ja viihtymismotiivin vastapuoleksi. Yhteiskunnallinen motiivi on edelleen vahvasti kytköksissä asenteisiin, joita käyttäjillä on kommentoinnin tärkeydestä eli kommentoinnin merkityksestä, vaikutuksesta ja lisäarvosta uutiselle.

(2) Aineistoissani korostui myös korjaava motiivi. Käyttäjiä ohjaa usein pyrkimys korjata joku epäkohta, useimmiten uutisissa ja/tai kommenteissa esiintyvä väärä tieto. Motiivin taustalla vaikuttaa olennaisesti ajatus oikean tiedon ja ”totuuden” itseisarvosta (ks. kommentoinnin kriteerit). Tältä osin motiivi ja sen kokoamat yksittäiset syyt linkittyvät järjen ja oikean tiedon kriteereihin, joita käyttäjät soveltavat sekä uutisia että muiden kommentteja arvioidessaan. Se, mihin korjaava toiminta kohdistuu ja millaista se on sävyltään, riippuu puolestaan siitä, millaisia käytäntöjä ja asenteita käyttäjillä on. Osa uutisten virheitä korjaavista käyttäjistä välttää esimerkiksi vastaamasta muiden kommentteihin, riippumatta siitä, onko niissä esitetty tieto heidän mielestään oikeaa tai väärää (ks. kohde). Käyttäjien välillä on edelleen eroja siinä, miten he suhtautuvat ja reagoivat havaitsemiinsa virheisiin uutisissa. Osa tulkitsi virheet osoitukseksi median asenteellisuudesta, osa pitää virheitä osoituksena esimerkiksi toimittajan työn realiteeteista (ks. mediaan liittyvät asenteet). Korjaava toiminta voi lisäksi kohdistua muiden vääräksi tulkittuun käytökseen ja käyttäytymiseen. Tällöin kommentin kohde on toinen käyttäjä, ja toimintaa selittävät näkemykset siitä, millaista on hyväksi tulkittu ja toivottava käytös (ks. kommentoinnin kriteerit).

(3) Osa käyttäjistä ohjaa systemaattinen pyrkimys kehittää ja ylläpitää tietynlaisia keskustelukulttuuria. Keskustelukulttuuriin kehittäminen kytkeytyi sekä yhteiskunnalliseen, korjaavaan että sosiaalisen vuorovaikutuksen motiiviin. Aikaisemman tutkimukseni (Kangaspunta 2021) perusteella se myös korreloi negatiivisesti viihtymisen ja provosoinnin kanssa. Ne, jotka pyrkivät ensisijaisesti kehittämään keskustelukulttuuria, eivät todennäköisesti kommentoi viihtyäkseen tai provosoidakseen muita. Teemahaastatteluiden ja muutamien kyselyn avoimien vastausten perusteella keskustelukulttuurin kehittäminen voi olla yksi kansalaisaktiivisuuden muoto eli osa yhteiskunnallisesti motivoitunutta toimintaa. Kyse ei kuitenkaan ole vain siitä, että kommenteilla pyritään asettumaan faktatiedoin esimerkiksi rasismia vastaan, vaan myös siitä, että tietynlaiset kommentit tähtäävät vahvistamaan toivottua keskustelukulttuuria. Tällöin keskustelukulttuurin kehittäminen voi pitää sisällään korjaavaa toimintaa. Etenkin sellaiset käyttäjät, jotka kertoivat kommentoivansa osana Silakka-liikettä, tunnistivat toimintansa järjestäytyneen luonteen. He erottivat edelleen toimintansa erilaiset yksittäiset mikrotavoitteet. Huomio on sekä ristiriitaisista aiheista käytyjen keskusteluiden sisällössä (oikea tieto) että siinä, miten yhteiskunnallista keskustelua näistä tietyistä aiheista käydään (käytös).

(4) Motiivien tarkastelun perusteella vaikuttaa siltä, että käyttäjistä voidaan tietyiltä osin erottaa niin sanotut yhteiskunnalliset kommentoijat ja sosiaaliset kom-

⁵⁹ Kirjoittajan oma suomennos.

mentoijat. Käyttäjistä näyttävät erottuvan etenkin ne, joille uutisten kommentointi on ensisijaisesti tai merkittävässä määrin sosiaalista vuorovaikutusta. Vaikka uutisella on näillekin käyttäjille keskusteluiden herättäjänä merkitystä ja he voivat kokea uutismedian tärkeinä keskustelualustoina (erotuksena käyttäjien välisille keskusteluille perustuvista foorumeista), kommentoinnin perimmäinen syy ovat muut käyttäjät ja vuorovaikutus heidän kanssaan. Sosiaalinen motiivi vaikuttaa edelleen siihen, millaisia käytäntöjä käyttäjällä on, sekä mitä suurimmassa määrin siihen, millaisia asenteita hänellä on muista ja kommentoinnista ylipäätään. Palaan tähän huomioon asenteiden yhteydessä ja kirjan loppuksi.

(5) Tunteisiin reagoiminen näyttäytyy käyttäjien keskuudessa ristiriitaisena. Kommentointia on usein kritisoitu siitä, että se tekee korostetun näkyväksi negatiivisia tunteenpurkauksia. Kuitenkin vain pieni osa tutkimukseeni osallistuneista kertoi reagoivansa tunteisiin, etenkin negatiivisiin tunteisiin. Silti osa tunnisti näiden tunteiden olemassaolon ja merkityksen. Analyysin perusteella tunteet motivoivat suoraan vain harvojen käyttäjien toimintaa, mutta ne vaikuttavat käyttäjien motiiveihin ja asenteisiin. Vaikka tunteilla on selvästi merkitystä kommentoinnin kannalta, suurin osa käyttäjistä näyttäisi tunnistavan tai pyrkivän tunnistamaan ja määrittelemään sen, missä määrin tunteet saavat toimintaa ohjata ja toiminnassa näkyä. Moni kokee etenkin negatiiviset tunteet kommentoissa yleisesti ei-toivotuiksi (ks. kommentoinnin kriteerit). Toisaalta käyttäjistä erottuvat selvästi ne, joiden mielestä on tärkeää tehdä näkyviksi ja kuuluviksi käyttäjien kaikenlaiset tunteet (osana yhteiskunnallista keskustelua). Toisin sanoen, myös tunteiden merkitys jakaa käyttäjiä. Palaan tähän huomioon kommentoinnin kriteerien yhteydessä.

(6) Käyttäjistä erottuvat ne, jotka suhtautuvat kommentointiin lähinnä ajanvietteenä. Tällaiseen viihtymiseen kommentoinnin motiivina voi liittyä hyvin erilaisia päämääriä. Vaikka aikaisemman tutkimukseni (Kangaspunta 2021) määrällinen analyysi kytki toisiinsa viihtymisen ja provosoinnin, molemmat voivat analyysin perusteella pitää sisällään erilaista toimintaa. Viihtyminen voi yhtäältä sisältyä esimerkiksi sosiaaliseen vuorovaikutukseen tai yksinkertaisesti ajanviettoon. Tällöin suhde muihin käyttäjiin on neutraali tai positiivinen. Toisaalta viihtymispyrkimys voi motivoida provosoivaa kommentointia. Tällöin viihtymistä kuvaa huvittuminen muiden kommentoijien toiminnasta eli suhde muihin käyttäjiin on tavalla tai toisella negatiivinen tai väheksyvä. Provosointikin voi olla luonteeltaan erilaista: yhtäältä huvittumiseen pyrkivää ja ikään kuin ilkkurista tai toisaalta niin sanottua asiallista provosointia, joka tähtää (yhteiskunnallisen) keskustelun herättämiseen.

8

Kommentoijiin liittyvät asenteet

Asenteet on ymmärretty sosiaalipsykologiassa aluksi ”sosiaalisena asenteena eli yhteisenä kulttuurisena käsityksenä ja käytäntönä”, ja sittemmin huomattavasti yksilöllisemmistä lähtökohdista – ”asenne on jotakin luonteenomaista yksilön tavalle ajatella” (Burr 2007, 33). Kuuselan (2007d, 198) mukaan asenteet pohjautuvat arvoihin. Ne ovat opittuja, vakiintuneita tapoja ajatella ihmisistä tai asioista jollakin tavalla. (Ks. tutkimusasetelma.) Kommentoivien käyttäjien näkökulmasta asenteet on mahdollista ymmärtää kokonaisuudeksi, joka pitää sisällään suhteellisen pysyviä tai vakiintuneita uskomuksia, käsityksiä, ajattelutapoja ja ennakko-oletuksia sekä näiden taustalla vaikuttavia arvoja, normeja ja sääntöjä⁶⁰. Analyysi havainnollistaa monella tapaa myös sitä, että käyttäjien omat emotionaaliset kokemukset vahvistavat tietynlaisia käsityksiä ja ennakko-oletuksia, joista muodostuu yleisempiä, vakiintuneita asenteita (ks. tunteiden merkitys). Vaikka asenteet tulevat tässä tutkimuksessa tarkastelluiksi yksilöllisestä lähtökohdasta, yksittäisten käyttäjien kokemusten ja kuvausten kautta, on tärkeä tunnistaa asenteiden sosiaalisuus. Se, että aineistoista nousevat toistuvasti esille tietyt asenteet, kertoo asenteiden yhteisestä, jaetusta ja sosiokulttuurisesta luonteesta.

Jaan käyttäjien asenteet kolmeen kategoriaan: 1) käyttäjien asenteet muita kommentoijia kohtaan, 2) käyttäjien asenteet kommentointia kohtaan yleisesti ja 3) käyttäjien asenteet mediaa kohtaan. Nämä asenteet ovat kytköksissä toisiinsa yhtä vahvasti, kuin ne ovat kytköksissä erilaisiin käytäntöihin ja motiiveihin. Kuten seuraava kyselyn avoin vastaus havainnollistaa, muihin kommentoijiin liittyvät asenteet voivat reflektoida näkemyksiä esimerkiksi siitä, mikä on kommenttien (yhteiskunnallinen) lisäarvo, mikä muita käyttäjiä motivoi, mihin kommenttien pitäisi pyrkiä, ja edelleen, mikä on nimettömyyden merkitys tässä kokonaisuudessa.

[...] Anonyymit kommentit ovat täyttä huuhaata, niitä lisäarvo on lähinnä todentaa ihmiskunnan heikko tietämys ja joidenkin yksilöiden tarve päteä ja

⁶⁰ Tarkoitan koetuilla normeilla ja säännöillä sitä, että käyttäjien kuvaukset kommentoinnista ilmentävät ensisijaisesti heidän omaa kokemustaan esimerkiksi siitä, millaista kommentoinnin pitäisi olla ja miten kommentointia heidän mielestään ohjataan erilaisin säännöin.

kritisoida tehtyjä päätöksiä. Uusia ratkaisuja ei kommenteissa koskaan esitetä, vain väärin sammutettu kommentteja.

(kysely; m, 49, ykkt, Vihr.)

Tämä luku keskittyy asenteisiin, joita tutkimukseeni osallistuneilla on muista käyttäjistä. Kokonaisuus pitää sisällään erilaisia ennako-oletuksia, näkemyksiä, käsityksiä ja uskomuksia. Tuon mahdollisuuksien mukaan esille sen, millaisiin arvoihin, normeihin, ideologioihin ja sääntöihin asenteet perustuvat tai näyttävät perustuvan sekä sen, miten asenteet näyttävät muodostuvan tai muodostuneen. Erityisen vahvasti käyttäjien näkemyksissä korostuu yleisen negatiivinen asenne. Pääsääntöisesti kyse on negatiivisista arvioista, joita käyttäjät toisistaan tekevät. Arvioiden taustalla vaikuttavat kommentoinnin kriteerit sekä arvojen, normien ja sääntöjen muodostama kokonaisuus eli se, miten käyttäjien pitäisi toistensa mielestä kommentoida ja toimia. Äärimmäiset normien vastaiset käytösmallit eli antisosiaalisiksi tulkittu käytös ja trollaaminen nähdään myös kommenttien yhtenä suurimpana haasteena (ks. negatiiviset lieveilmiöt, huoli nykytilasta). Erittäin harva kuitenkin kertoi itse toimivansa tahallisesti arvojen, normien tai sääntöjen vastaisesti, päinvastoin (ks. esim. Kangaspunta 2022a).

Osa käyttäjistä näyttäisi lähtevän siitä oletuksesta, ettei enemmistö käyttäjistä lukeudu negatiivisesti arvioitujen joukkoon. Tämä toistuu vakiintuneissa näkemyksissä tiettyjen ryhmien yliedustuksesta. Negatiivisesti toimivien ei oleteta edustavan tyypillistä käyttäjää, vaan pikemminkin aktiivista poikkeustapausta. Toisaalta yliedustetuiksi ryhmiksi tulkitaan yleisesti tietyt ihmisryhmät, kuten keski-ikäiset miehet, joiden korostunut rooli nähdään yhteiskunnallisten keskusteluiden kannalta ei-toivottuna. Lisäksi yliedustettuina voidaan nähdä yhteiskunnallisten keskusteluiden vastapuoli, esimerkiksi äärioikeisto tai Silakkaliike, tai nämä ääripäät yhdessä. Vaikka negatiivinen asenne korostui aineistoissani, tunnistin sen rinnalla positiivisen asenteen muista käyttäjistä. Tutkimukseeni osallistuneet kuvasivat erilaisia positiivisia mielikuvia muista ja sitä, millaista kommentointi voi parhaimmillaan olla. Muiden panos keskustelussa koetaan tärkeäksi, jos heidät arvioidaan esimerkiksi asiantuntijoiksi.

Analyysin perusteella muista kommentoijista ja osittain myös hiljaisiksi seuraajiksi jäävistä käyttäjistä tehtävät arviot ovat karkeasti yleistän kahdenlaisia. Ensinnäkin muita arvioidaan yksilöinä ja yksittäisissä vuorovaikutustilanteissa heidän konkreettisen kommentointitoimintansa ja joskus esimerkiksi käyttäjäprofiilin perusteella. Tämä liittyy pääsääntöisesti kysymykseen siitä, kenen kanssa käyttäjät haluavat keskustella, kokevat tarpeelliseksi keskustella tai kokevat tiettyssä tilanteessa keskusteluvansa. Toiseksi käyttäjät muodostavat näiden toistuvien arvioiden perusteella laajempia mielikuvia ja asenteita esimerkiksi siitä, ketkä milläkin alustalla kommentoivat, ketkä mitäkin aiheita kommentoivat, miten tietynlaiset käyttäjät kommentoivat ja niin edelleen. Yksittäisiä arvioita peilataan yleistykseen eli kyse on jatkuvasta prosessista, jossa yleinen asenne ohjaa yksittäisiä arvioita ja yksittäiset arviot vahvistavat tai haastavat yleistä asennetta. Eksplisiittisesti näiden kahden näkemyksen ero nä-

kyi aineistoissa joko yksikkömuotoisina tai monikkomuotoisina viittauksina muihin. Implisiittisemmin ero havainnollistui yleistävissä viittauksissa siihen, millaista kommentointi on tai mitä kommentointi ihmisistä yleisesti kertoo. Yleistyksen korostuivat avoimissa vastauksissa ja yksittäisiin tilanteisiin liittyvät arviot teemahaastattelussa, joiden ideana oli imitoida konkreettista kommentointitilannetta (ks. aineisto 2).

Muihin käyttäjiin liittyvissä asenteissa on siis ensisijaisesti kyse muiden arvioinnista suhteessa johonkin arvopohjaan tai toivottuun käytökseen. Asenteet kuitenkin muodostuvat, rakentuvat ja vahvistuvat yksittäisissä vuorovaikutustilanteissa eli käyttäjien kokemusten kautta. Toistuvat negatiiviset kokemukset ylläpitävät negatiivista ennako-oletusta, ja jokainen oletusta vahvistava kokemus betonoii negatiivista asennetta. Yksittäisessä kommentointitilanteessa kysymys tiivistyy usein kannattavuuden arviointiin eli siihen, millaisen oletetun keskustelukumppanin kanssa käyttäjä haluaa tai kokee tarpeelliseksi keskustella ja millaisen kanssa ei. Negatiivinen lähtöoletus tietynlaisista kommentoijista vaikuttaa siihen, kuinka todennäköisesti käyttäjä tekee päätöksen kommentoida. Seuraava esimerkki on teemahaastattelusta, jossa haastateltava kävi läpi omavalintaiseen uutiseen liittyvää kommenttiketjua. Ketjun edetessä haastateltavan mielikuva tietystä omalla nimellään kommentoivasta käyttäjästä täsmentyi odotusten mukaiseksi eli kommentit näyttivät vahvistavan ensimmäisen kommentin perusteella muodostunutta ennako-oletusta. Kiinnostavaa silti on, että kyseinen haastateltava halusi selvittää oman mielikuvansa todenperäisyyttä, eikä tyytynyt ennako-oletukseensa. Onkin syytä muistaa, että osa käyttäjistä kommentoi systemaattisesti myös niitä käyttäjiä, joiden toiminnasta heillä on negatiivinen tai esimerkin kaltainen epämääräinen mielikuva (ks. käytännöt; Ziegele ym. 2014).

[...] Vaikuttaa hieman siltä retoriikalta, jota käytetään yleensä ottaen, no Suomessa äärioikeiston toimesta nettikeskusteluissa, joissa pyritään asia vaan re-freimaamaan johonkin täysin outoon näkökulmaan, milloin unohdetaan koko se alkuperäinen asia [...] En tiedä [käyttäjää X] kommentoijana, niin en tiedä, mistä syystä hän näin tekee. Siksi sitä kysyisin, ilman että leimaan hänet right-wing-ihmiseksi tai muutakaan. [...] No se sitten paljasti [käyttäjistä X] ehkä tarpeeksi [...] Mun on vaikeata saada kiinni siitä, mikä on hänen [ajatus]ketjuna, miten hän päätyy tämän asian nostamaan esille. Ei se nyt ole asiaton viesti. Se on outo näkökulma.
(teemahaastattelu; muu, 39, ykkt)

Negatiiviset arviot

Monen mielestä kommentoinnin huono puoli ovat ”muut kommentoijat”. Toisilleen tuntemattomien ihmisten välinen vuorovaikutus verkossa on lähtökohtaisesti haastavaa, eikä ole varsinaisesti yllättävää, että aineistoissani korostuivat negatiiviset arviot

muista käyttäjistä. Se, että esimerkiksi toimittajien mielestä kommentointi on pitänyt sisällään kaiken maailman ”idioottien” näkemyksiä (Heinonen 2008, 26), kuvastaa melko yleisesti ihmisten asennetta verkkouutisten kommentoijien edesottamuksista. Negatiivisten arvioiden merkitys voi kuitenkin olla laajempi. Negatiivinen mielikuva kommentoijista ja kommentointi-ilmioistä voi vähentää kommentoinnin yhteiskunnallista arvoa ja merkitystä relevanttina julkisena osallistumisena. Näin käy, jos ihmiset eivät enää tohdi keskustella verkkouutisista, koska he kokevat kommentoinnin yleisesti ei-toivotuksi tai ei-arvostetuksi toiminnaksi.

[...] En kehtaa kommentoida mihinkään [julkisesti; kommentoi uutisia anonyymisti tietyllä alustalla], sillä en halua olla sellainen ”juntti” joka kommentoi. Toivoisin kommenttipalstoille älyllistä keskustelua ihmisen taustasta ka koulutuksesta riippumatta.

(kysely; n, 30, ykkt, Vihr.)

Merkittävä osa tutkimukseen osallistuneista suhtautuu muiden negatiiviseen toimintaan seikkana, joka vähentää heidän kiinnostustaan kommentointia kohtaan, tai piirteenä, jonka he jättävät mahdollisimman vähälle huomiolle. Osa kuitenkin kuvasi vastaavansa juuri negatiiviseksi tulkitsemiinsa kommentteihin ja pyrkivänsä esimerkiksi korjaamaan muiden käytöstä (Kangaspunta 2022b; ks. korjaava motiivi). Tämä havainto on linjassa Ziegelen ja kollegoiden (2014) tutkimustulosten kanssa. Heidän haastattelututkimuksensa osoitti, että osa käyttäjistä kokee tärkeäksi reagoida esimerkiksi provosoiviin kommentteihin (emt., 1118). Tutkimukseni perusteella arviot ja edelleen asenteet muista käyttäjistä linkittyvät tältä osin toimintaa ohjaaviin motiiveihin.

Riippumatta siitä, miten käyttäjät reagoivat muiden negatiiviseen toimintaan, käyttäjiä yhdistää usein tiettyjen piirteiden tulkitseminen negatiiviseksi. Negatiiviset arviot ilmenivät sekä yksittäiseen kommentoijaan ja tilanteeseen liittyvinä arvioina ja mielikuvina että yleistyksinä muista. Toisaalta käyttäjät pyrkivät erilaisten kuvausten, nimeämisten ja tulkintojen avulla erottamaan toisistaan negatiiviseksi tulkittuja piirteitä. On esimerkiksi eri asia olla sivistymätön kuin huudella tappouhkauksia. Kommentointi-ilmion ymmärtämisen kannalta olennaista onkin se, mikä muissa koetaan negatiiviseksi – esimerkiksi sivistymättömyys – ja edelleen miksi – esimerkiksi sivistyneisyyden normin takia. Negatiiviset arviot pohjaavat isolta osin niihin jaettuuihin laatuvaatimukseen ja normeihin, joita käyttäjillä on kommentoinnista ja yhteiskunnallisesta keskustelusta yleisemmin (ks. kommentoinnin kriteerit). Näillä normeilla voi olla marssijärjestys, mistä kielivät muun muassa tulkinnot äärimmäisen antisosiaalisesta toiminnasta. Joka tapauksessa negatiiviset arviot ilmentävät monen vastaajan mielestä laajemmin yhteiskunnan tilaa. Yleinen tietämättömyys, vähä-älyisyys ja kyvyttömyys keskustella nähdään yhteiskunnan (ja yhteiskunnallisen keskustelun) kannalta merkittävänä haasteina. Tältä osin vastaajien asenteet näyttäisivät laajenevan muista käyttäjistä ihmisiin ylipäätään. (Ks. yhteiskunnallisen

keskustelun tilaan liittyvistä näkemyksistä, Hyvin sanottu – Bra sagt -hanke, Yleisradio 2020b.)

Tässä kohtaa on syytä nostaa esille, että analyysin perusteella osa käyttäjistä tunnistaa tekemiensä arvioiden ”epäreiluuden” ja ennakkoluulot, joita heillä muista käyttäjistä on. Tunnistetut ennakkoluulot näyttävät käyttäjien kuvauksissa negatiivisina ja mahdollisesti virheellisinä ennako-oletuksina, joka perustuvat tiettyyn vakiintuneeseen asenteeseen. Seuraavassa esimerkissä korostuu haastateltavan oma näkemys siitä, että tietyistä käyttäjistä tehty negatiivinen arvio on epäreilu, ilkeästi sanottu, jopa elitistinen. Haastateltava kuvasi omaa mielipidettään ironiseen sävyyn, yleistävänä ennako-oletuksena, joka voi olla virheellinen ennakkoluulo.

[...] Tämä on nykymedian ongelma näin ilkeästi sanottuna. [puoliso] sanoo, että olen muuttunut elitistiksi vanhemmiten. Siis ongelmahan on juuri se, että kaikki pääsevät mediaan 24/7, että ennenhän tätä ongelmaa ei ollut. Ja sehän tarkoittaa automaattisesti, että silloin sisällöstä 90 prosenttia täytyy olla kuraa [naurua].

(teemahaastattelu; muu, 43, ykkt)

Sivistymättömyys ja tietämättömyys

Käyttäjien keskuudessa toistuu näkemys muiden tai tiettyjen käyttäjien sivistymättömyydestä ja tietämättömyydestä. Esimerkiksi kyselyn avoimissa vastauksissa tähän viitattiin lähes 200 kertaa. Käyttäjien käsitys sivistyneisyydestä eroaa kuitenkin siitä sivistyneisyydestä, jonka verkkokeskusteluiden tutkijat ovat deliberatiivisen julkisuusteorian kehityksessä määritelleet. Siinä, missä tutkijoille sivistyneisyys⁶¹ tai pikemminkin kohteliaisuus (*civility*) kuvaa ennen kaikkea kommenttien laatua eli tietynlaisista käytöstä (ks. esim. Kangaspunta 2020, 2022a), tutkimukseeni osallistuneiden näkemyksissä sivistyneisyys kytkeytyy selkeästi sivistykseen arvona ja yhteiskunnan kannalta merkityksellisenä pääomana, joka perustuu tietoon ja ilmenee yleissivistykseenä. Tältä osin sivistymättömyys ja tietämättömyys kulkevat myös käsi kädessä. Ne, jotka arvioidaan sivistymättömiksi, arvioidaan usein tietämättömiksi, ja päinvastoin. Lisäksi osa kytkee sivistyksen puutteen eli sivistymättömyyden kapeaan maailmankuvaan ja naiiviuteen: sivistykseen kuuluu ennakkoluulottomuus sekä kyky kyseenalaistaa lukemaansa ja hahmottaa asioita useista näkökulmista (vrt. kyvyttömyys keskustella).

Hämmästyttävää kuinka naiiveja ihmiset ovat ja kuinka huono yleistietämys heillä on.

(kysely; n, 62, ykkt, Kok.)

⁶¹ Englannin kielessä sivistyneisyyteen viittaa varsinaisesti *refinement*.

Tietämättömyys sen sijaan näyttäytyy käyttäjille lähes yksiselitteisesti tietojen puutteena (ks. järjen ja tiedon kriteerit). Tietämättömien koetaan osallistuvan keskusteluun ilman oikeaa tietoa keskusteltavista asioista (vrt. tieto ei ole mielipide). Tähän kuitenkin liittyy ajatus tietämättömien (kognitiivisesta) kyvyttömyydestä ymmärtää ja tunnistaa oma rajallinen tietämyksensä asioista (ks. tyhmyys). Analyysin perusteella moni käyttäjästä myös kokee juuri tietämättömien olevan aktiivisimpia kommentoijia (ks. tiettyjen ryhmien yliedustus). Vastapuoli, eli asiantuntevat kommentoijat (ks. positiivinen asenne), edustaa heille vähemmistöä.

Verkkouutisten kommentoinnissa paistaa suuri tietämättömyys. Asioista keskustellaan mutu-periaatteella. Todella asiantuntevaa kommentoijaa on vaikea löytää. Usein aivan perusasiat ovat hukassa, josta voi päätellä kommentoijan alhaisen sivistystason ja perehtymättömyyden käsiteltävään asiaan.

(kysely; m, 64, ykkt, ev)

Vaikka moni käyttäjästä arvostaa muiden (harvojen) asiantuntijuutta, kriteerit ovat korkealla. Muiden asiantuntevuuteen ja tietojen luotettavuuteen suhtaudutaankin analyysin perusteella varsin skeptisesti. Vain harva kuvasi itse vakuuttuvansa muiden esittämistä (korjaavista) väitteistä ja tiedoista.

En peukuttaisi, enkä kommentoisi tätä [kommentti 4]. [...] Koska mä en itse usko, että tämä on totta. [En usko, että] tämä [käyttäjä] puhuu tai tietää enemmän kuin minä asiasta. [...]

(teemahaastattelu; n, 37, akkt)

Asiantuntijuus liitetään usein tieteelliseen/ammattilliseen kompetenssiin, joka rajaa potentiaalisten asiantuntijoiden joukkoa. Tässä yhteydessä osa käyttäjästä kuitenkin korosti kokemusperäisen asiantuntijuuden merkitystä ja siihen liittyviä puutteita osoituksena tietämättömyydestä. Muita käyttäjiä kritisoiitiin erityisesti siitä, että he kokevat tarvetta kommentoida aiheita, joista heillä ei ole eikä voi olla ajantasaista tai omakohtaista tietoa. Esimerkkeinä nostettiin esille muun muassa kasvatus-, synnytys- ja peruskouluaiheiset keskustelut. Lapsettomien ei välttämättä koeta olevan päteviä osallistumaan kasvatuksesta käytäviin keskusteluihin. Vastaavasti, jos ei ole synnyttänyt tai synnytyksestä on kulunut aikaa, kompetenssia osallistua keskusteluun voidaan pitää kyseenalaisena. Ja niin edelleen. Muilta käyttäjiltä toivotaan siis kykyä hahmottaa paitsi omien tietojen, myös omien kokemusten rajallisuus.

Aineistoissani oli rajallisesti viittauksia konkreettisiin arvioinnin työkaluihin eli siihen, minkä kaiken perusteella käyttäjät arvioivat toistensa sivistystasoa ja tietämystä. Tällaisiksi tekijöiksi kuvattiin muun muassa ilmeiset merkit siitä, ettei toinen käyttäjä tiedä asiasta riittävästi tai hän ei ole lukenut varsinaista uutista. Muutama tutkimukseeni osallistunut nosti lisäksi esille puutteellisen oikeinkirjoituksen sivistymättömyyteen ja/tai tietämättömyyteen liittyvänä indikaattorina (vrt. tyhmyys).

Analyysin perusteella oikeinkirjoituksen puutteista voidaan tehdä pitkällekin vietyjä johtopäätöksiä muista käyttäjistä ja heidän tietämättömydestään, sivistymättömydestään tai jopa koulutustasostaan. Huonosti kirjoitetun kommentin voidaan tulkita esimerkiksi ennakoivan käyttäjän kyvyttömyyttä tarkastella asioita laajassa mitta-kaavassa. Näissä arvioissa korostuvat käyttäjien aikaisemmat kokemukset siitä, millaiset käyttäjät kirjoittavat huonosti ja millaista keskustelu heidän kanssaan on (ks. kannattavuuden arviointi). Oikeinkirjoitukseen suhtaudutaankin hyvän keskustelun peruselementtinä, ja osa käyttäjistä olisi jopa valmis moderoimaan huonosti kirjoitetut kommentit pois keskusteluista.

[...] Tämä on nyt ihan hirveätä sanoa näin, mutta kun siinä [kommentti 5] oli muutama kirjoitusvirhe, niin tulee heti semmoinen, että okei, onkohan se joku elämänskoululainen. Ja niitten kanssa ei vaan aina jaksakaan lähteä kirjoitteleen, koska heidän näkemys on yleensä niin rajallinen, pieni kupla, [he] ei vaan pysty näkemään isompaa kuvaa.

(teemahaastattelu; n, 37, akkt)

Samat tyypit loistavat läsnäolollaan, eivät useinkaan tekstin sisällöllä. Mielestäni kommentteja, joissa jo oikeinkirjoitus on ihan hanurista ei pitäisi päästää läpi.

(kysely; m, 70, ykkt, Kok.)

Ensimmäisessä esimerkissä edellä haastateltava huomauttaa, ettei ole periaatteessa reilua tehdä arviota kirjoitusvirheiden perusteella, mutta tietyissä tilanteissa kirjoitustaito toimii kannattavuuden arvioinnin työkaluna. Osa tutkimukseeni osallistuneista korostikin, ettei muita käyttäjiä saisi arvioida kieliopin perusteella tai että tällaiset arviot ovat kyseenalaisia (ks. kirjoitustaidot kriteerinä; vrt. esimerkki edellä). Ongelmallisena nähdään esimerkiksi se, että osa kommentoivista käyttäjistä saattaa tarttua omissa kommenteissaan muiden kielioppivirheisiin. Oikeinkirjoitukseen kohdistuva kritiikki voidaan kokea yleisesti loukkaavaksi ja hyvien käytöstapojen vastaiseksi, vaikka käyttäjä ei itse olisikaan kritiikin kohteena. Oikeinkirjoitus voidaan nähdä taitona, joka jakautuu ihmisten keskuudessa jo lähtökohtaisesti epätasaisesti, eikä sen siksi pitäisi olla arviointikriteeri.

Analyysin perusteella oletus muiden sivistymättömyydestä ja tietämättömyydestä vaikuttaa yleistyneen ja vakiintuneen asenteeksi, jolla on laaja kokonaismerkitys. Monet tutkimukseeni osallistuneista kuvasivat (huolestunutta) näkemystään siitä, että kommentointi ilmentää yleisesti ihmisten sivistyksen alhaista tasoa, huonoa yleissivistystä ja ylipäättään tietämättömyyttä. Osa käyttäjistä siis kokee, että kommenteissa korostuva tietämättömyys ja tarve ottaa kantaa puutteellisin tiedoin kuvastavat laajemmin yhteiskunnan surkeaa tilaa – kansa ei todellakaan tiedä. Osa puolestaan tulkitsee, että kommentit kuvastavat tietyn ihmisryhmän tietämättömyyttä ja aktiivisuutta verkkokeskusteluissa yleisesti (ks. tiettyjen ryhmien yliedustus). Nämä kehityssuunnat nähdään merkittävänä yhteiskunnallisena haasteena. Sivistymättömyys

ja tietämättömyys voivat käyttäjien mielestä olla laajasti yleistynyt tai tietyn ihmisryhmän piirre, jonka yhteiskunnalliset seuraukset eivät rajoitu vain kommentointiin.

Ihmisten sivistystason lasku näkyy selvästi kommentointikulttuurissa.

(kysely; m, 46, akkt, Vihr.)

Osoittaa sen, että ylipäättänsä uutisia luetaan sekä sen, että puutteellisetkaan tiedot eivät estä kommentoimasta asiaa. Myöskin sen, että kansanäänestykset eivät ole kaikkiin tilanteisiin soveltuva menettely.

(kysely; m, 61, ykkt, ev)

Keskusteluketjut yllättävät usein tuomalla näkyviksi ihmisten tapoja ajatella asioista. [Esimerkki] keskustelut, joista paistaa usein läpi pelko, avuttomuus ja tietämättömyys ja kyvyttömyys erottaa isot ongelmat pienistä. [...]

(kysely; m, 46, tt, Vihr.)

Silti osa käyttäjistä tulkitsee sivistymättömyyden ja tietämättömyyden ennen kaikkea verkkokeskusteluille ja/tai verkkouutisten kommentoinnille leimalliseksi, eikä niinkään yhteiskunnalliseksi kehityssuunnaksi. Hekin sijoittavat merkittävän osan muista kommentoijista lähtökohtaisesti sivistymättömien ja tietämättömien ryhmään. Vaikka en tämän tutkimuksen puitteissa voi tehdä taustatekijöihin perustuvia valideja vertailuja, edellä kuvatut esimerkit antavat osviittaa siitä, miten koulutustaso vaikuttaa tiedon ja sivistyneisyyden merkitykseen arviointikriteereinä. Negatiiviset arviot huonosta sivistystasosta ja tietämättömyydestä ovat pääosin sellaisilta vastaajilta, joilla on vähintään alempi korkeakoulututkinto. Ilmiö tulee näkyväksi myös suhteessa kommentoinnin laatuksittaisiin. Korkeammin koulutetut käyttäjät näyttäisivät arvostavan erityisesti tiedon ja järjen arvoille perustuvia seikkoja, kuten asiantuntemusta ja sivistystä.

Tyhmyys

Erotin analyysin perusteella toisistaan näkemykset muiden käyttäjien tietämättömyydestä ja näkemykset muiden tyhmyydestä. Vaikka nämä kaksi negatiivista arviota kytkeytyvät selvästi toisiinsa, ne ovat luonteeltaan erilaisia. Sivistymättömyyden ja tietämättömyyden arvioiminen pohjautuu yleissivistykseen tai -tietoon ja esimerkiksi koulutukseen tavoiteltavina ja yksilölle karttuvina ominaisuuksina. Tyhmyys ja viittaukset esimerkiksi älykkyyteen tai sen puutteeseen ovat mielestäni yksilöllisempiä, ja ne perustuvat yksilön kognitiivisten taitojen arviointiin. Aineistoissani oli paljon tällaisia konkreettisia viittauksia, joissa muita käyttäjiä kuvattiin muun muassa tyhmiksi, idiooteiksi⁶² ja epä-älykkäiksi. Nämä viittaukset olivat usein toteavia, eivätkä

⁶² Idiootti-sanaa käytettiin myös muissa yhteyksissä, esimerkiksi yleisnimityksenä kaikista vastakkaisen mielipiteen edustajista. Mielestäni tässä merkityksessä idiootilla ei kuitenkaan viitata ensisijaisesti toisen käyttäjän kognitiivisiin taitoihin, vaan vääriksi tulkittuihin mielipiteisiin.

tutkimukseeni osallistuneet välttämättä erikseen avanneet sitä, mitä tyhmyys heidän mielestään on tai miten se ilmenee.

Muutama käyttäjä kuitenkin kuvasi harkitsevuuden puutetta osoituksena konkreettisesta tyhmyydestä tai heikoista kognitiivisista taidoista. Osa käyttäjistä toi esille, että esimerkiksi tiettyjen käyttäjäryhmien yliedustus voi selittyä matalalla kommentointikynnyksellä. Koska tyhmiltä ihmisiltä puuttuu harkintakyky, he kommentoivat muita enemmän ja tyhmemmin. Tyhmyyden vastakohtana on tässä tapauksessa harkitsevuus ja kyky itsearviointiin. Harkitsevuus ilmenee sekä kannattavuuden arviointina – onko käyttäjällä relevanttia sanottavaa aiheesta – että oman kommentin sisällön ja tyylin laadunarviointina.

[Kommentit ovat pääsääntöisesti huonolaatuisia], koska mitään julkaisukynnystä ei ole, eikä minkäänlaista kynnystä sille, että julkaisen jotain.
(teemahaastattelu; muu, 43, ykkt)

Lisäksi muutama tutkimukseeni osallistuneista yhdisti kognitiiviset taidot ja harkitsevuuden käytökseen. Ne käyttäjät, jotka eivät pysty pitämään aggressiivisia reaktioitaan ja toimintaansa kurissa (ks. tunteisiin liittyvät kriteerit), voidaan tulkita henkisesti muita kyvyttömämmiksi. Toisaalta huonot käytöstavat ja normien vastainen antisosiaalinen käytös voidaan nähdä osoituksena tyhmyydestä yleisesti eli myös muualla kuin verkkovälitteisessä ympäristössä.

Etenkin varhainen *joukon* käsite korostaa sitä, että joukkoon sulautuessaan yksilö menettää rationaalisen ajattelukykyänsä (ks. esim. Le Bon (2017 [1895])). Julkisuusteorian kannalta onkin kiinnostavaa, että analyysin perusteella osa käyttäjistä kokee kommentoinnin vähentävän ihmisten itsenäistä ajattelukykyä. Nämä käyttäjät olettavat, että kommentoijissa ovat yliedustettuina kognitiivisilta kyvyiltään tavallista heikommät käyttäjät, joiden toiminta ruokkii vastaavaa toimintaa ja jotka omaksuvat huonosti argumentoidut näkemykset sellaisenaan. Tällainen ”joukossa tyhmyys tiivistyy” -ajattelu herättää huolta. Se voi juontaa juurensa psykologiasta tuttuun havaintoon siitä, että ihmiset sopeuttavat mielipiteitään enemmistön ajatteluun (ks. esim. Asch 1955).

Kyvyttömyys keskustella ja tahallinen väärinymmärtäminen

Tutkimukseeni osallistuneiden käyttäjien keskuudessa vallitsee laaja arvostus yhteiskunnallista keskustelua ja keskustelua kohtaan ylipäättään. Moni näkee yhteisistä asioista käydyllä keskustelulla itseisarvon. Monet käyttäjistä myös toivovat kommenteilta tiettyjä keskustelevia piirteitä ja sitä, että keskustelu uutisista tähtäisi johonkin yhteiskunnallisesti relevanttiin lopputulemaan. (Ks. kommentoinnin kriteerit.) Osa tutkimukseeni osallistuneista kritisoikin muissa käyttäjissä heidän kyvyttömyyttään keskustella yhteisistä asioista ja tahallista väärinymmärtämistä. Keskustelukykyyen ja väärinymmärtämiseen liittyvissä negatiivisissa arvioissa kuuluvat sekä käyttäjien henkilökohtainen kokemus yksittäisten keskusteluiden epäonnistumisesta että yleisempi asenne kommentoinnin muutoksesta eli siitä, että aitoa (normien mukaista)

keskustelua on yhä vaikeampi käydä. Kyvyttömyys keskustella ja tahallinen vääri-
nyymmärtäminen nähdään tiettyjen käyttäjien ongelmana ja ominaisuutena ja/tai
seurauksena laajasta yhteiskunnallisesta muutoksesta, etenkin polarisaatiosta.

Kommentoinnista näkee usein kuinka vahvoilla mielipiteillä varustetut kes-
kivertoa ajattelemattomat ihmiset paasaavat samaa mantraansa, jolla yrit-
tävät pönkittää tiettyä kapeaa näkökulmaansa. Usein toisten kommentteja
ymmärretään tarkoituksella väärin ja haukutaan takaisin vihan puuskassa.
[...]

(kysely; m, 37, akkt, Vas.)

Kyvyttömyys keskustella ilmeni käyttäjien kuvauksissa ennen kaikkea vastakoh-
tana järkiperaiselle, muut huomioivalle, kuuntelevalle ja vastavuoroiselle (normien
mukaiselle) vuorovaikutukselle. Analyysin perusteella tulkitussa ja arvioidussa kes-
kustelukyvyyssä on kyse samanaikaisesti sekä yksittäisten käyttäjien kognitiivisista
kyvyistä että sivistyneisyydestä ja muun muassa keskustelua ohjaavista kriteereistä
ja käytöstavoista. Keskustelukyvyttömyyteen viitattiin toistuvasti esimerkiksi int-
tämisenä ja paasaamisena, ja tässä yhteydessä siihen kytkeytyvät muiden käyttäji-
en ajattelemattomuus (tyhmyys), kyvyttömyys kyseenalaistaa omia mielipiteitä ja
kyvyttömyys kuunnella muita. Lisäksi ongelmana nähdään ihmisten kognitiivinen
kyvyttömyys tarkastella asioita isossa mittakaavassa ja erilaisista näkökulmista, ky-
vyttömyys arvioida tietojen todenperäisyyttä sekä se, että ihmiset kuvittelevat ym-
märtävänsä tai tietävänsä enemmän kuin he todellisuudessa tietävät.

[...] Malliesimerkinä [tietty aihepiiri]: oli artikkelissa haastatellun asian-
tuntijan mielipide mikä tahansa, paikalle rientää parisataa [tietyllä tavalla
ajattelevaa käyttäjää] ”valistamaan” miten nämä asiantuntijat eivät kyllä
sitten tiedä mitään. Ihmisten (toki myös minun) kapeakatseisuus ja Dun-
ning-Kruger-käyrä⁶³ näkyvät kommenttipalstoilla hyttävän tarkasti. Yritän
kommentoida uutisia vastuullisesti. Olen luonteeltani sovitteleva, ja minua
ärsyttää se kuinka kärkkäästi verkkoalustoilla tartutaan yksittäisiin sanoi-
hin ja lauseisiin ja ymmärretään asioita tahallisestikin väärin. [...]

(kysely; m, 39, luk, SDP,)

Kapeakatseisuus, asiantuntijatiedon kyseenalaistaminen ja virheellinen luotto
omiin tietoihin näyttävät yllä olevassa esimerkissä ennen kaikkea osoituksena
käyttäjien kognitiivisten kykyjen puutteista. Arvioon keskustelukyvyttömyydestä
liittyy myös muutaman käyttäjän kokemus niin sanotuista valeasiantuntijoista (vrt.
muut asiantuntijoina). Tällaisilla valeasiantuntijoilla tarkoitetaan kommentoijia,
jotka pyrkivät legitimoimaan ensisijaisesti omaa asiantuntijuuttaan tietynlaisella

⁶³ Dunning-Kruger-käyrä viittaa kognitiiviseen ilmiöön, jossa yksilö kuvittelee oman taitotasonsa selvästi paremmaksi kuin se on. Tyypillistä on, että mitä huonompi taitotaso on, sitä itsevarmempi yksilö on taidoistaan.

asiantuntijuuspuheella ja -toiminnalla, esimerkiksi kommentteihin lisätyillä linkeillä ja lähdeviitteillä. Ongelmalliseksi koetaan se, että asiantuntijoiksi itsensä profiloivat ovat yksilöinä usein kyvyttömiä keskustelemaan. He asettuvat järkkymättömästi tietyn näkemyksen, ideologian tai mielipiteen taakse ja ylläpitävät näin polarisoitumista. Vaikka tällaisilla käyttäjillä olisikin kattavasti ymmärrystä ja tietoa jostakin aiheesta, muiden käyttäjien silmissä heidän asiantuntevuutensa voi murentua, koska he ovat kyvyttömiä tarkastelemaan asioita laajasti tai erilaisista lähtökohdista.

Vaikka keskustelukyvyttömyys tulkittaisiin yksilön ongelmaksi, kyse on myös kommentoinnin kriteereistä ja käyttäjien vastuusta noudattaa niitä, jotta keskustelulla olisi yhteiskunnallista merkitystä. Järkiperäisyyttä, deliberatiivisuutta ja erilaisten mielipiteiden kuuntelua on tyypillisesti pidetty julkisen keskustelun avaintekijöinä (esim. Dalhberg 2011), ja analyysin perusteella osa tutkimukseeni osallistuneista tunnistaa näiden piirteiden kokonaismerkityksen juuri keskustelevuuden viitekehyydessä. Tässä yhteydessä osa käyttäjistä viittasi myös tahalliseen väärinymmärtämiseen haluttomuutena kuunnella muiden mielipiteitä ja antautua aitoon keskusteluun. Lisäksi tahallista väärinymmärtämistä voi käyttäjien mielestä edustaa tarkoitushakuinen sivupoluille harhautuminen (vrt. aiheessa pysyminen) eli keskustelun etenemisen pysäyttäminen (ks. trollaus).

Kyvyttömyyttä keskustella voi edustaa myös se, ettei vastakkaisia mielipiteitä siedetä tai keestetä (ks. julkisen keskustelun keskustelevuus). Osa tutkimukseeni osallistuneista korosti sitä, etteivät muut käyttäjät ole valmiita keskustelemaan kaikkien kanssa, etenkin erimielisten käyttäjien. Näin käy käyttäjien mielestä varsinkin silloin, jos keskustelun kohteena on tunteita herättävä ja ristiriitainen aihe. Yksi ryhmäkeskusteluun osallistunut toi esille, ettei ”niin metsä vastaa kuin sinne huudetaan” -ihanne välttämättä toteudu. Vaikka erimielisen tai enemmistöstä poikkeavan näkökulman esittävän kommentin tyyli ja sävy olisi kriteerien mukainen, vastaanotto voi olla täysin muuta.

Tähän, että metsä vastaa. Ainakin itsellä tuolla kommenttipalstoilla, kun on eri mieltä ja esität oman mielipiteen silleen, että se on asiallinen eikä siinä mitään haukuta ja näin pois päin. Niin se ainakin omalla kohdalla ei aina sillä lailla mene [että metsä vastaa niin kuin sinne huudetaan]. [...]

(ryhmäkeskustelu; m, 50, amk)

Millaisia syitä käyttäjät sitten tunnistavat keskustelukyvyttömyyden, -haluttomuuden ja tahallisen väärinymmärtämisen taustalla? Analyysin perusteella syy voidaan nähdä yksittäisissä käyttäjissä tai käyttäjäryhmissä, esimerkiksi tietämättömyksi tai tyhmiksi tulkituissa käyttäjissä, joilta lähtökohtaisesti puuttuu kyky keskustella, tai ideologisissa ryhmittymissä, joilta puuttuu halu keskustella. Aineistoissani toistui näkemys siitä, että keskustelevuuden esteenä ovat yhteiskunnallisen ja verkkovälitteisen keskustelun yhä laajempi jakautuneisuus, jumiutuneet mielipiteet ja ideologisiin ääripäihin muodostuneet leirit (ks. tiettyjen ryhmien yliedustus). Kokemuksella yleisestä keskustelukyvyttömyydestä on myös vaikutusta kommentoinnin kannatta-

vuoden arvioinnissa. Keskusteluun osallistumista ei koeta enää mielekkääksi, koska keskustelu on pysähtynyt jankkaamiseksi ja keskustelukulttuuri on muuttunut jankkaavaksi. Tulkittu negatiivinen muutoskehitys voi vaikuttaa kommentointia laajemmassa kontekstissa. Kaikki verkkovälitteinen keskustelu on käymässä joidenkin käyttäjien mielestä yhä hankalammaksi.

[...] On kyllä pakko sanoa, että viimeisten vuosien aikana myös se mielenkiinto siihen keskustelun käymiseen kenenkään kanssa, sähköisesti tai verkkovälitteisesti, on tippunut aivan hurjasti. Jotenkin tuntuu, että se on aina sitä samaa, käydään sitä semmoista tiettyä luuppia ja sitten asioita väärinymmärretään paljon.

(teemahaastattelu; n, 39, akkt)

Antisosiaalinen käytös ja käyttäytyminen

Osa edellä esitellyistä negatiivisista arvioista olisi mahdollista ymmärtää löyhästi antisosiaalisiksi siltä osin, että ne ovat tiettyjen normien vastaisia (vrt. kommentoinnin kriteerit). Viitaan tässä tutkimuksessa *antisosiaaliseen käytökseen* kuitenkin käytöstopojen vastaisena, joskus äärimmäisenäkin toimintana. Tästä on kyse esimerkiksi henkilökohtaisuuksiin menemisessä. Viitaan puolestaan *antisosiaaliseen käyttäytymiseen* negatiivisesti tulkittuna reaktiivisena ja affektiivisena toimintana. Tulkitsen kommentoivien käyttäjien näkökulmasta antisosiaalisiksi siis sellaisen käyttäytymisen, joka ei liity enää pelkkiin vuorovaikutustilannetta ohjaaviin käytöstopoihin, vaan on tunnepitoista ja aggressiivista. Tästä on kyse esimerkiksi vihan puuskassa huutamisessa tai raivoamisessa. (Ks. tunteiden merkitys, negatiiviset lieveilmiöt.) Aina ero ei ole selvä, ja näissä tilanteissa viitaan pääsääntöisesti käytökseen.

Tutkimukseeni osallistuneet kuvasivat eri tavoin joidenkin käyttäjien käytöstä ja käyttäytymistä, jonka he kokevat erityisen ei-toivotuksi ja huolestuttavaksi. Analyysin perusteella antisosiaalisuus nähdään käyttäjien keskuudessa moraalisesti vääränä tai tuomittavana, ja se vähentää merkittävästi osallistumishalukkuutta (ks. kannattavuuden arviointi). Tutkimukseeni osallistuneet nimesivät tällaiseksi äärimmäiseksi käytökseksi ja käyttäytymiseksi muun muassa vihakampanjat, vihapuheen ja vihan ylipäättään, tappo- ja raiskausuhkaukset, ilkeyden, julmuuden, haukkumisen, pahanthahtoisuuden, törkeän kielenkäytön, henkilökohtaisuuksiin menemisen, hyökkäävyyden, pahan olon purkamisen ja aggressiivisuuden, öyhöttämisen, keskusteluiden myrkyttämisen, maalittamisen, trollaamisen sekä tietoisien provosoimisen. Nämä kaikki kuvaavat mielestäni sitä, miten käyttäjät tulkitsevat ja määrittelevät antisosiaalista käytöstä ja käyttäytymistä (ks. negatiiviset lieveilmiöt). Moni on sitä mieltä, että juuri tällaisesta käytöksestä verkkouutisten kommentoinnissa pitäisi päästä eroon, muun muassa moderoinnin tai muiden rajoittamiseen liittyvien käytäntöjen avulla (ks. kommentoinnin rajoittaminen). Silti vain harva ajattelee, että näin käyttäytyvät edustaisivat ihmisten enemmistöä. Sen sijaan antisosiaalinen käytös tulkitaan tietyn äänekkään ryhmän toiminnaksi (ks. tiettyjen ryhmien yliedustus).

Minua joskus kuvottaa miten paljon ihmiset uskaltavat sanoa anonyymina, tappouhkauksia, haukkumista yms. Pelkästään jos toinen yrittää parantaa vähemmistöjen asemaa yhteiskunnassa.

(kysely; ev, 23, luk, Kesk.)

Ei-toivottua toimintaa peilataan yleensä yhteiskunnalliseen kontekstiin. Antisosiiaalinen käytös ja käyttäytyminen määrittyy erityisesti sen perusteella, mitä se kertoo yhteiskunnasta laajemmin, millaiset seuraukset sillä yhteiskunnallisesti on ja kuinka merkittävästä yhteiskunnallisesta ilmiöstä käyttäjien mielestä on kyse. Antisosiaalista käytöstä voi siis edustaa se, että tietty ihmisryhmä, esimerkiksi vanhemmat ikäluokat, miehet tai naiset, asettuvat yhdessä väheksymään ja halveksimaan toista ihmisryhmää, esimerkiksi nuorempia ikäluokkia, naisia tai miehiä. Tältä osin käyttäjät tunnistavat, että myös antisosiaalisesti tulkittu käytös vahvistaa vastaavaa käytöstä muissa. Käytöstävät unohtuvat yhä useammalta, kun käyttäjät pyrkivät omilla kommentaageillaan ja reaktioillaan tukemaan omaan ”ryhmäänsä” kuuluvien näkemyksiä. Huomionarvoista on, että tässä tunnistetussa hyökkäävässä toiminnassa ei ole kyse verkkoon paikallistuvista käyttäjäryhmistä, vaan yhteiskunnallisesti (esimerkiksi iän tai sukupuolen perusteella) määrittävistä ihmisryhmistä.

Pääsääntöisesti käyttäjien keskuudessa korostuivat voimakas huoli sekä vahvasti emotionaaliset kokemukset antisosiaalisesta käyttäytymisestä ja käytöksestä. Äärimmäiseksi koettu negatiivinen toiminta voi herättää käyttäjissä voimakkaita vastareaktioita (ks. tunteiden merkitys). Lisäksi moni kertoi systemaattisesti välttävänsä keskustelua sellaisten negatiivisesti arvioitujen käyttäjien kanssa, joiden toiminta tulkitaan antisosiaaliseksi.

[...] Ainakin ne, jotka pyrkivät sanavalinnoilla joko tiedostaen tai tiedostamattaan aiheuttamaan ärsyyntymistä kenessä tahansa, niin pyrin aktiivisesti välttämään. On ollut henkilö minun kanssa samaa tai eri mieltä, niin en vaan näe sitä syytä, että miksi pitäisi koskaan lähteä pilkkaamisen, leimaamisen tai muun kautta asioita edistämään, kun tutkitusti se ei yleensä auta yhtään ketään. [...]

(teemahaastattelu; muu, 39, ykkt)

Toisaalta osa tutkimukseeni osallistuneista ei vaikuttanut erityisen huolestuneelta antisosiaalisesta toiminnasta, ja he kuvasivat lähinnä lievempiä esimerkkejä siitä, mikä kommentaageissa ja kommentoijissa on yleisesti vikana. Kyse voi olla siitä, että kaikki käyttäjät eivät pidä samanlaista käytöstä huolestuttavana tai tuomittavana. Lisäksi kyse voi olla yksinkertaisesti siitä, etteivät kaikki käyttäjät välttämättä kohtaa verkossa antisosiaalista käytöstä, jos he kommentoivat vain tarkasti moderoiduilla alustoilla (ks. alustojen merkitys).

Trollaaminen

Trollien ja trollaamisen määritelmä ei ole tutkimuskentällä aukoton (ks. negatiiviset lieveilmiöt). Myös käyttäjien keskuudessa trollaamiseen suhtaudutaan vaihtelevin tavoin. Osalle tutkimukseeni osallistuneista trollaaminen edustaa laajasti erilaista keskustelun kulkuun negatiivisesti vaikuttavaa toimintaa, esimerkiksi keskustelukyvyttömyyttä, tahallista väärinymmärtämistä tai pyrkimystä ohjata keskustelua väärään suuntaan. Tällaisille käyttäjille trollaaminen voi olla jopa yleisnimitys kaikelle ei-toivotulle toiminnalle. Osa puolestaan tunnistaa trollit omaksi systemaattisesti toimivaksi käyttäjäryhmäkseen eli asettuu tutkimuskirjallisuudessa kenties vallitsevamman ”trollit trolleina” -näkemysten taakse. Lisäksi osa tutkimukseeni osallistuneista nimesi niin sanotut botit vielä omaksi trollauksen muodokseen. (Ks. esim. Barnes 2018; Phillips 2015, Verbalyte ym. 2021.)

Analyysin perusteella trollaamista tarkastellaan usein yksittäisten käyttäjien toiminnan tasolla. Käyttäjät pyrkivät tunnistamaan trollaamisen ja trollit ja välttävät vastaamasta näiden kommentteihin, koska ”[t]rollit kuolee kun niitä ei ruoki”. Osa kantaa huolta siitä, etteivät kaikki tähän välttämättä pysty. Jotkut käyttäjistä tarttuvat trollien syöttiin eli he vastaavat esimerkiksi kärjistäviin kommentteihin.

Tutkimukseeni osallistuneet pyrkivät kuvaamaan ja nimeämään yleisesti erilaisia tunnistettavia ja/tai potentiaalisia trollaamiseen tapoja sekä niitä tilanteita, joissa trollaamista eniten tapahtuu. Yksi tunnistettu trollaamisen muoto on näennäinen uhriutuminen. Avoimessa vastauksessa alla vastaaja luonnehtii trolliksi sellaisen sosiaalisen median käyttäjän (ei välttämättä verkkouutisten kommentoijan), joka yrittää kielellisin keinoin väheksyä tai mitätöidä syrjintään liittyviä kokemuksia.

Sisäministeriö Twitterissä puhui vähemmistöjen syrjimisestä, ja joku trolli väitti olevansa syrjitty sekä kiusattu kun ’vasemmiston’ ja ’vihreiden’ mukaan hän on ’homofobi’. Mutta henkilön profiilia katsoessa paljastui selvästi, että tämä ihminen todellakin yritti rajoittaa seksuaalivähemmistöjen oikeuksia.

(kysely; ev, 23, luk, Kesk.)

Etenkin tietyt tuttuihin ristiriitaisiin aiheisiin liittyvät keskustelut ovat käyttäjien mielestä yleinen trollien kohde. Keskusteluissa toistuva toiminta – esimerkiksi se, että ilmastonmuutosaiheisiin keskusteluihin ilmestyy nopeasti satoja samanlaisia kyseenalaistavia kommentteja – voi herättää kysymyksiä trollaamisen järjestäytyneisyydestä ja muun muassa siitä, että yksittäiset käyttäjät hyödyntävät useita rinnakkaisia käyttäjäprofiileja toistaakseen samaa sanomaa. Tällaiset käsitykset trollaamisesta voivat synnyttää käyttäjien välistä keskinäistä pohdintaa, eli trollaamisesta ja trolleista tulee yksi käyttäjien välisen keskustelun aihe.

Osa tutkimukseeni osallistuneista tunnistaa siis trollaamisen mahdollisesti järjestäytyneen luonteen. Trollien ja trollaamiseen käytettyjen bottien⁶⁴ toiminta on

⁶⁴ Botti ymmärretään yleisesti epäautenttiseksi, ei-inhimilliseksi verkon käyttäjäprofiiliksi, jonka toimintaa ohjaa tietty koodi.

useissa tutkimuksissa yhdistetty äärioikeistoon ja rasistisiin ideologioihin (esim. Lawless ja Cole 2021; Saresma ym. 2022). Trolliprofiileja ja botteja luodaan oman ideologian vyöryttämistä varten ja/tai aktiivista häiriköintiä varten. Analyysin perusteella ilmiö ja siihen liittyvät yhteydet on tunnistettu käyttäjien keskuudessa. Jotkut tutkimukseeni osallistuneista kuvasivat esimerkiksi trollien ilmiantamiseen liittyviä käytäntöjään eli varsin vakiintunutta trollien vastaista toimintaa, ”trollien käräyttämistä”. Osalla on myös selkeä ja tarkka käsitys trollista. Trollin tunnistaa esimerkiksi epämääräisestä profilista: ”Liisalla on kaksi ystävää, tili perustettu kaksi kuukautta sitten ja kuva on geneerinen. Mitä voimme päätellä ’Liisasta’?”

Koettu trolloaminen kytkeytyy usein käyttäjille tärkeisiin aiheisiin ja trolloaminen voi edustaa hyökkäystä itselle tärkeitä arvoja vastaan. Lisäksi trolloaminen voidaan nähdä vihamielisenä hyökkäyksenä tiettyjä ihmisryhmiä vastaan. Kiinnostavaa on, että käyttäjien kuvauksissa nousi esille tutkijoiden tunnistama yhteys trollien, antisosiaalisen käytöksen ja äärioikeistolaisen ideologian välillä (esim. Lawless ja Cole 2021; Saresma ym. 2022). Kokemukset trolleista voivat herättää vahvoja negatiivisia tunteita, jotka kohdistuvat tähän toimintaan, tiettyyn käyttäjäryhmään ja tiettyyn ideologiaan.

Trollit, botit ja väärän tiedon levittäjät vittuuun Internet ei ole mikään homo-, nais-, ja maahamuuttajavihan pyhä kehto
(kysely; n, 24, amk, eä)

Tiettyjen ryhmien yliedustus

Kommentoivilla käyttäjillä on erilaisia oletuksia siitä, keitä aktiivisimmat kommentoijat ovat. Pääsääntöisesti nämä oletukset liittyvät negatiiviseen asenteeseen muista käyttäjistä: kommenteissa ovat yliedustettuina esimerkiksi tietyllä tavalla käyttäytyvät tai tietyn ryhmän näkemykset. Tällaiset negatiiviset arviot voivat vähentää kommentointihalukkuutta (ks. kannattavuuden arviointi). Lisäksi ne liittyvät käyttäjien näkemyksiin siitä, etteivät kommentit edusta enemmistön mielipidettä, vaan äänekkään vähemmistön vaikutuspyrkimyksiä (ks. yleisen mielipiteen harha). Samanlaisesti ne osoittavat, että osa käyttäjistä lähtee siitä oletuksesta, ettei enemmistö käyttäjistä lukeudu esimerkiksi negatiivisesti arvioitujen käyttäjien joukkoon.

Analyysin perusteella tiettyjen ryhmien yliedustus tunnistetaan yleisesti, tietyillä alustoilla ilmeneväksi ja/tai tiettyihin aiheisiin liittyväksi. Osa tutkimukseeni osallistuneista tunnistaa edelleen yliedustettujen ryhmien sisäisen dynamiikan: käyttäjät vahvistavat toistensa ryhmähenkeä esimerkiksi tykkäyksillä ja samanmielisillä kommenteilla. Yliedustuksella nähdään myös erilaisia haittoja. Käyttäjien kuvauksissa toistui esimerkiksi näkemys siitä, että äänekäävät ja huonosti käyttäytyvät aktiivikomentoijat valtaavat tai ovat jo vallanneet tietyt alustat ja keskustelut, mikä johtaa tai on jo johtanut ”hyvän” keskustelun tukahtumiseen ja muiden hiljenemiseen. Tähän

liittyy käyttäjien oletus siitä, että poliittisten ja/tai ideologisten ryhmien edustajat yrittävät systemaattisesti ottaa haltuun kommenttiketjuja, erityisesti ristiriitaisiin aiheisiin liittyen (ks. esim. Toepfl ja Piwoni 2015). Ratkaisuna yliedustuksen aiheuttamiin ongelmiin nähdään muun muassa tehokkaampi moderointi (ks. kommentoinnin rajoitukset).

Kommenttiosiot näyttävät turhan usein toimittavan jonkinlaisen varaventtiilin virkaa. Ilmeisesti melko vähälukuinen määrä vakiokommenttoijia pitää hallussaan ”ilmatilaa” tehokkaasti, tähän toivoisi moderoinnin puuttuvan. Toinen havaintoni on, että kommentointia myös ”johdetaan” tarkoituksellisesti, ts. jotkut poliittisesti motivoituneet yhteisöt suorastaan organisoituvat keskitetysti joidenkin aiheiden ympärille ja luovat kuvaa ”suurista massoista” omien ajatustensa takana. Moderointi ei pysy perässä, se lienee pitkälti koneellisesti hoidettua.

(kysely; n, 58, ykkt, Vihr.)

Käyttäjien välillä on kuitenkin eroja siinä, millaiset ryhmät heidän mielestään ovat kommentoijissa yliedustettuina ja miten se kommentteissa näkyy. Osa kokee yleisesti, että kommentoijista aktiivisimpia ovat negatiivisesti arvioidut, esimerkiksi sivistymättömät, tyhmit, tahalliset väärinymmärtäjät tai antisosiaaliset. Lisäksi tutkimukseeni osallistuneet nimesivät näkemyksiään siitä, keitä nämä negatiivisesti arvioidut käytännössä ovat, esimerkiksi keski-ikäisiä tai eläkeläisiä, perussuomalaisia, suvaitsevaisia ja niin edelleen. Toisin sanoen, tyyppillisenä tahallisenä väärinymmärtäjänä voidaan pitää esimerkiksi eläkeläisiä. Toisaalta näiden näkemysten rinnalla toistui oletus siitä, että tietyt ihmisryhmät ovat yliedustettuina kommentoinnissa, mikä itessään johtaa esimerkiksi antisosiaaliseen käytökseen tai keskustelukyvyyttömään kommentointiin. Osa käyttäjistä siis kokee, että esimerkiksi rasistit ovat kommentoijissa yliedustettuina, mikä näkyy trollaamisena ja vihamielisenä käytöksenä. Joidenkin mielestä yliedustettuina ovat ylipäättään ideologiset ääripäät, jotka nokittelevat toisiaan. Nämä erilaiset lähtökohdat johtavat siihen, että käyttäjillä on myös erilaisia näkemyksiä yliedustuksen aiheuttamista seurauksista kommentoinnin kontekstissa ja/tai yhteiskunnallisesti.

Lisäksi on syytä muistaa, etteivät kaikki koe negatiivisesti arvioituja tai tiettyjä poliittisesti profiloituneita ryhmiä yliedustetuiksi. He voivat kyllä tunnistaa ryhmien olemassaolon, mutta eivät suoraan allekirjoita näkemystä siitä, että ryhmillä olisi kommentteissa hallitseva rooli. Taustalla voivat vaikuttaa käyttäjien väliset erot esimerkiksi siinä, millaisia keskusteluita he seuraavat ja millaisilla alustoilla he kommentoivat. Seuraavassa avoimessa vastauksessa vastaaja pitää kommentoinnin lisäarvona sitä, että kommentit tekevät näkyväksi kansalaisten mielipiteitä (ks. merkitykset yhteiskunnan tasolla). Lisäarvoa ei välttämättä vähennä se, että käyttäjistä osa käyttäytyy antisosiaalisesti.

Kertoo, mitkä asiat ovat kansalaisille erittäin tärkeitä. Joukkoon tosin mahtuu pelkkiä kiusantekijöitäkin. Lähinnä kait persuja. (kysely; n, 72, luk, Vas.)

Negatiivisesti arvioidut

Käyttäjien keskuudessa varsin yleinen näkemys on, että kommentointi tekee näkyväksi pienen, mutta äänekkään ryhmän, jonka toimintaa leimaa tietämättömyys, sivistymättömyys, kognitiiviset puutteet, keskustelukyvyyttömyys, huono käytös ja/tai trollaaminen. Varsinkin kyselyn avoimissa vastauksissa tällaisten käyttäjien kuvattiin hallitsevan kommentointia eli olevan kommentoinnissa yliedustettuina. Seuraavat esimerkit havainnollistavat asennetta eksplisiittisesti.

Kyllä siellä vahva elämän koulu haiskahtaa yleensä.

(kysely; m, 30, akkt, ev)

[...] huomaa, miten paljon bottivaltaa, trolleja ja hyödyllisiä idiootteja verkossa onkaan.

(kysely; n, 50, ykkt, ev)

Tuntuu olevan aika pienen äänekkään piirin puuhaa. Ihmiset eivät myöskään halua muuttaa näkemyksiään, vaan olla oikeassa - vaikka lähtötiedot olisivat täysin väärät tai muuttuisivat ajan kuluessa.

(kysely; m, 48, ykkt, ev)

Viimeinen esimerkki yllä tosin havainnollistaa myös sitä, että keskustelukyvyyttömyyttä – esimerkiksi haluttomuutta puntaroida omaa mielipidettä – voidaan pitää yleisenä haasteena, eikä yksinomaan pienen äänekkään vähemmistön ongelmana. Mielipiteiden jumiutuminen voidaan siis nähdä yhtäältä yliedustettujen ryhmien tai ääripäiden aiheuttamana ongelmana tai toisaalta yhteiskunnallisten keskusteluiden ja ihmislunonteen ongelmana.

Lisäksi käyttäjät näyttävät tunnistavan tietyt aiheet ja alustat, joilla negatiivisesti arvioituja kommentteja ja käyttäjiä on eniten (ks. alustojen merkitys). Esimerkiksi ilmastonmuutosta ja maahanmuuttoa kuvattiin aiheiksi, joihin liittyvissä kommentteissa korostuvat muun muassa tietämättömyys ja antisosiaalinen käytös. Vastaavasti etenkin iltapäivälehtiä ja Facebookia kuvattiin alustoiksi, joiden käyttäjillä käytöstävät ovat korostuneesti hukassa. Lisäksi aiheiden ja alustojen nähdään yhdessä houkuttelevan tietynlaisia kommentoijia. Muun muassa Facebookin ilmastoaiheisia keskusteluita pidetään tyyppiesimerkkinä tietyn negatiivisesti arvioidun ryhmän yliedustuksesta.

Tietyt ihmisryhmät

Osa tutkimukseeni osallistuneista rajasi tarkasti sen, keitä esimerkiksi sivistymättömät, tietämättömät tai tyhmät kommentoijat heidän mielestään tyypillisesti ovat. Yleisimmät rajaukset perustuvat tavalla tai toisella ikään ja/tai sukupuoleen. Tällaisia arvioita tehdään ymmärrettävästi käyttäjäprofiilien ja nimimerkkien mutta myös kommenttien sisällön perusteella. Kiinnostavaa näissä rajauksissa on niiden yhteiskunnallinen ulottuvuus. Kommentoinnin ongelmien voidaan tulkita heijastavan sukupuoleen ja/tai ikään liittyviä yhteiskunnallisia, sosiaalisia ja kulttuurisia asettelmia. Esimerkiksi sosiokulttuuriselta taustaltaan tietynlaisten keski-ikäisten miesten maailmankuva voidaan tulkita kapeaksi, minkä voidaan edelleen nähdä johtavan esimerkiksi kapeakatseiseen kommentointiin (vrt. sivistymättömyys; kyvyttömyys keskustella). Lisäksi osa käyttäjistä vaikuttaa tekevän varsin aktiivista tulkintatyötä negatiivisesti arvioitujen käyttäjien ja jopa kaikkien kommentoivien käyttäjien taustoista. Lopputuloksena voi olla lohdu-ton näkemys kommentoinnin mahdollisuuksista ja merkityksestä.

[...] mä koen, että kommentoijat on yleensä keski-ikäisiä miehiä, joilla ei ole minkäänäköistä maailmankatsomusta, mitään muuta kuin se oma. Yleensä ne ei oo lähtenyt omasta kotipaikasta mihinkään. [...]
(teemahaastattelu; n, 37, akkt)

[...] Kommentointimahdollisuus on enimmäkseen täysin turha. Olen tehnyt amatööriprofilointia esim. Helsingin Sanomien kommenttipalstan osallistujista: vaikuttavat olevan enimmäkseen eläkeikäistä väkeä jolla on varsin pelokas asenne nykymaailmaa kohtaan. Niinpä heidän mielipiteidensä lukemisesta ei saa minkäänlaista kattavaa kuvaa kansalaisten mielipiteistä. Lisäksi joukossa on häiriköitä jotka haluavat vain aiheuttaa kaaosta. Onnelliset ihmiset eivät juuri harrasta kommentointia. [...]
(kysely; m, 49, op, Vas.)

Edelliset luvut osoittavat, että osa käyttäjistä erottaa toisistaan erilaiset negatiivisesti toimivat ryhmät. Käyttäjien näkökulmasta on usein eri asia olla tietämätön kuin vihamielinen. Vastaavasti osa käyttäjistä nimesi erikseen ne, jotka heidän mielestään ovat tietämättömiä, ja ne, jotka käyttäytyvät antisosiaalisesti. Esimerkissä yllä vastaaja nimeää HS:n tyypillisiksi kommentoijiksi eläkeläiset, joiden toimintaa leimaa pelokkuus, mutta erottaa tästä ryhmästä häiriköt, joiden toiminta on luonteeltaan antisosiaalista. Esimerkissä alla vastaaja nimeää omiin tietoihin kenties liikaa luotaviksi ”keittiötutkijoiksi ja olohuonetieteilijöiksi” (ks. edelliset luvut; muut asiantuntijoina; kommentoinnin kriteerit) tietynikäiset naiset ja miehet. Kiinnostavaa on, että tällaisissa kuvauksissa pyritään myös tavoittamaan syy-seuraus-yhteyksiä eli sitä, miksi esimerkiksi eläkeläiskommentoijien keskuudessa korostuu jokin negatiiviseksi arvioitu piirre, ja miksi tietyt sukupuoleen ja/tai ikään perustuvat ihmisryhmät ovat ylipäättään aktiivisempia kuin toiset.

Nykyään liikkeellä on paljon keittötutkijoita ja olohuonetieteilijöitä. Nämä henkilöt ovat oman kokemuksen mukaan joko 35-70 ikäisiä naisia tai 45-70 ikäisiä miehiä⁶⁵. Naisten ja miesten ikäero kommentointikäyttäytymisessä on mielenkiintoinen aihe, sillä se herättää kysymyksen miksi naiset aloittavat ”tieteilijä” -uransa aikasemmin kuin miehet. Mahdollisesti jotain tekemistä ajankäytön kanssa. Sillä välin kun miehet ovat töissä, +30 naiset saavat lapsia ja heitä alkaa maailma ja mitä muut ajattelevat kiinnostamaan kun koko maailma kulminoituu omaan kotiin ja leikkipuistoon. Kun miehet sitten 10 vuotta myöhemmin löytävät itsensä rahnaisena keski-ikänkriisistänsä, on hyvää aikaa lähteä laukomaan ajattelematta kommentteja kommentointipalstoille.

(kysely; m, 27, akkt, Kok.)

Muutama tutkimukseeni osallistunut pohti tällaisessa rajaavassa mielessä myös sitä, mistä etenkin vihamielisyys kumpuaa. Käyttäjät nostivat esille kysymyksiä muun muassa siitä, voiko antisosiaalisessa käytöksessä kyse olla joillekin ihmisille yleisestä toimintamallista, joka läpäisee muita elämänalueita, eli käyttäytyvätkö nämä käyttäjät vastaavalla tavalla muuallakin kuin verkossa. Jotkut näkivät yhteyden koulukiusaamisen ja verkkovälitteisen kiusaamisen välillä – kiusaajat tai kiusatut päätyvät kiusaamaan verkossa. Kyse ei siis välttämättä ole vain ikään tai sukupuoleen liittyvistä havainnoista, vaan erilaisten taustojen tunnistamisesta.

Käyttäjät voivat myös tunnistaa itse kuuluvansa johonkin ihmisryhmään, jonka toiminta nähdään ristiriitaisena. Muutama eläkeikäinen haastateltava kertoi olettavansa, että aktiivisimmat kanssakommentoijat ovat heidän kaltaisiaan eläkeläisiä, joilla on yksinkertaisesti aikaa osallistua. Tähän lähtöoletukseen ei välttämättä liity yksinomaan negatiivisia arvioita. Eläkeikäisen mieshaastateltavan mielestä ikä voi näkyä kielellisenä kiinnostuksena ja perusteellisuutena, jolla on hyviä ja huonoja puolia. Toisaalta hänkin tunnistaa, että sukupuoli (ja ikä) voivat vaikuttaa negatiivisesti muun muassa huumorintajuun.

Mä oon huomannut, [...] mihin porukkaan mä itekin kuulun, semmoisia jouten olevia eläkeläisiä, joilla on aikaa ja jotka on kielellisesti sen verran suuntautuneita, että ne jaksaa kirjoittaa pitkiä, no minä en koskaan tee niin, siis pitkiä, pitkiä tarinoita. [...] Semmoisia totisia ja ne on miehiä, useimmiten, sen huomaa aika nopeasti, että onko tämä [toinen käyttäjä] nainen vai mies. Niin totisia, että ne jostain [...] parveketupakoinnista, ne jaksaa vääntää ja vääntää [...].

(teemahaastattelu; m, 66, ykkt)

---

⁶⁵ Kyselyyn vastanneiden kommentoivien käyttäjien osalta vastaajan havainnossa on jotain perää – naisissa nuoremmat ikäryhmät 27-35- ja 36-45-vuotiaat ovat suhteessa suurempia kuin miehissä (Kangaspunta 2022b, 16).

Rasistit, äärioikeisto ja perussuomalaiset

Analyysin perusteella käyttäjien keskuudessa vallitsee yleisesti asenne siitä, että kommenteissa ovat yliedustettuina tietyt ideologiset tai poliittisesti profiloituneet ryhmittymät: äärioikeisto, rasistit, perussuomalaisten kannattajat, tieteenvastaisesti ajattelevat ja/tai misogyydit. Näiden ryhmien toiminnalle nähdään leimallisena tietty tai kaikki edellä kuvatut negatiiviset piirteet. Tulkinnoilla voi olla yhteys myös oletukseen siitä, keitä kommentoijat pääsääntöisesti ovat (ks. edellinen luku).

[...] Kovaäänisimpiä tuntivat olevan keski-ikäiset valkoiset heterot, joilla on rasistisia mielipiteitä ja jotka pitävät itseään muita parempina [...].

(kysely; n, 30, luk, Vas.)

Huomionarvoista on, että nämä tietynlaiset kommentoijat ja tietyt ideologiset tai poliittisesti profiloituneet ryhmät niputetaan usein yhdeksi ja samaksi käyttäjäryhmäksi, joka on muita äänekkäämpi ja aktiivisempi. Ryhmän aktiivisella ja jopa systemaattiseksi tulkitulla toiminnalla nähdään kommentoinnin ja yhteiskunnallisen keskustelun kannalta merkittäviä negatiivisia vaikutuksia: kommentoinnin arvostus laskee, keskustelu vääristyy, muut hiljenevät entisestään ja tietynlaiset asenteet näyttyvät yleisinä ja jopa hyväksyttävänä (ks. vaikutukset; yleisen mielipiteen harha). Monen mielestä tilanne on pahin tietyillä alustoilla, etenkin iltapäivälehdissä ja sosiaalisessa mediassa, ja osasy on huonossa moderoinnissa (ks. kommentoinnin rajoittaminen), joka sallii negatiivisen toiminnan.

Persujen trollit ovat vallanneet joka paikan. Ihan kuin koulukiusaamiseen olisi annettu paljon rahaa ja kehoitettu kiusaamaan kaikkia muita paitsi kouluttamatonta, valkoista, (katkeroitunutta) heteromiestä joka vihaa naisia, tasa-arvoa, erilaisuutta ja maahanmuuttoa. [...]

(kysely; n, 45, akkt, Vihr.)

Silakkaliike

Analyysin perusteella vaikuttaa siltä, että myös valtavirrasta poikkeavien mielipiteiden esittäminen, esimerkiksi maahanmuuttokriittisyys, voi herättää muissa käyttäjissä kollektiivisia reaktioita, jotka koetaan tietyn yliedustetun ryhmän hyökkäykseksi ja jotka voivat vaientaa muita käyttäjiä (ks. kannattavuuden arviointi, huoli nykytilasta). Muutama tutkimukseeni osallistunut kertoi kokevansa muun muassa rasismia vastustavan Silakkaliikkeen (ja vastaavan) kollektiivisen toiminnan ongelmalliseksi. Näiden käyttäjien näkemys on, että tällaisten kansalaisliikkeiden edustajat, ”parvi”, voivat olla kommenteissa yliedustettuina, etenkin sananvapauden kannalta negatiivisin seurauksin (ks. verkon vapaus ja sananvapaus). Osa viittasi niin sanottuun

”hybridisensuuriin” eli siihen, että tiettyjen käyttäjäryhmien toiminta kaventaa sananvapautta⁶⁶ moderoinnin rinnalla.

Lisäksi muutamat käyttäjät kuvasivat rasminvastaisiksi profiloituneiden kansalaisliikkeiden toimintaa maalittamisena. Näiden käyttäjien huolena on, että esimerkiksi Silakkaliike pyrkii maalittamisen kautta hiljentämään erimieliset äänet (ks. huoli nykytilasta). Näkemys voi perustua omakohtaiseen kokemukseen tai muiden käyttäjien kokemuksiin. Tässä yhteydessä maalittamiseksi mielletään systemaattinen ja ohjattu yhteen käyttäjään kohdistuva vastatoiminta, johon voi liittyä esimerkiksi uhkaavia yksityisviestejä, sosiaalisten median profiilien häiriköintiä tai henkilökohtaisten tietojen kaivelua ja levittämistä.

Vaikka kielteiset viittaukset Silakkaliikkeen ja vastaavien liikkeiden toimintaan olivat aineistoissani harvinaisia, kommentointi-ilmion ymmärtämisen kannalta on tärkeä tunnistaa tämä käyttäjien välillä vallitseva vastakkainasettelu, joka paikallistuu samanaikaisesti sekä verkkovälitteiseen toimintaympäristöön että yhteiskunnalliseen kontekstiin. Analyysi osoittaa, että yksittäisten mielipidekiistojen taustalla vaikuttaa usein metatason vääntö siitä, missä määrin erilaiset mielipiteet ristiriitaisista aiheista ovat tervetulleita julkiseen keskusteluun ja mitä sananvapauden puitteissa saa tai ei saa sanoa (ks. sananvapaus).

Ääripäät yhdessä

Analyysin perusteella kommentointi näyttäytyy usein verkkovälitteisenä kamppailuna, jossa tietyt yliedustetut ryhmät käyttävät muita enemmän ääntään. Jotkut tutkimukseeni osallistuneista pyrkivät kuitenkin asemoimaan itsensä kommentoinnin keskittelle ja tämän kamppailun ulkopuolelle. Tällaiset käyttäjät ilmaisivat, että kommentoinnin ja/tai yhteiskunnallisen keskustelun polarisoituminen on ongelma, jota ylläpitävät ja tuottavat erilaiset aktiiviset ja yliedustetut ideologiset ääripäät, eli ääripäiden edustajat ovat yhdessä syypäitä keskustelun jumiutumiseen (ks. kyvyttömyys keskustella). Käyttäjät kuvasivat eksplisiittisesti tai implisiittisesti olevansa huolissaan siitä, että yhteiskunnallisissa keskusteluissa esimerkiksi perussuomalaisen ja vasemmiston kannattajien aktiivisuus voi hiljentää muut käyttäjät, mikä vähentää myös yhteiskunnallisen keskustelun moniäänisyyttä. Ongelmaksi nähdään edelleen se, etteivät äänekkäät ja aktiiviset ääripäät hyväksy muiden mielipiteitä tai kunnioita toisiaan (ks. edelliset luvut; kommentoinnin kriteerit), mikä vaikuttaa keskustelukulttuuriin laajasti.

[...] Ongelma on omasta mielestäni polarisaatio. PS:n ja vasemmistopuolueiden kannattajat tuntuvat dehumanisoivan toisiaan. Avoin ja rakentava keskustelu on täysin mahdotonta. Vastapuolen mielipiteitä ei hyväksytä. On

⁶⁶ Kiinnostavaa on, että tällaiset sananvapautta korostavat käyttäjät arvostavat usein kommentointimahdollisuutta ja esimerkiksi erilaisten mielipiteiden näkyvyyttä (ks. merkitys yhteiskunnan tasolla). Tunnistin aikaisemmassa tutkimuksessani (Kangaspunta 2022a) *arvostavien sallijoiden* ryhmän, jota yhdistää kommentointimahdollisuuden arvostus, usko kommenttien vaikutukseen sekä kommentoinnin rajoittamisen ja moderoinnin vastustus.

vähän sellainen ”joko olet meidän puolella tai meitä vastaan” -asenne. Joskus voi tosin törmätä keskustelun helmiin.

(kysely; n, 21, akkt, SDP)

Ääripäiden kiistelyn vastakohtana nähdään muun muassa rakentava ja kuunteleva keskustelu (ks. esimerkki edellä), joka tähtää kasvavaan kollektiiviseen ymmärrykseen käsiteltävästä aiheesta (ks. kommentoinnin kriteerit). Tässä yhteydessä osa käyttäjistä kuvasi itseään ja kaltaisiin kommentoijia esimerkiksi luonteeltaan pohdiskeleviksi ja asenteiltaan maltillisiksi. He siis tunnistavat ääripäiden välistä käyttäjäryhmän, joka ei ole välttämättä lukinnut kantojaan erilaisista aiheista ja pyrkii ylipäätään ymmärtämään erilaisia mielipiteitä. Analyysin perusteella vaikuttaa siltä, että tällaisten käyttäjien voi olla vaikea tuoda julki näkemyksiään ja puolustaa niitä, jos he kokevat keskusteluilmapiirin repiväksi (ks. kannattavuuden arviointi).

Joillain median facebooksiivuilla on äänekkäiden vakiokommentoijien joukko, josta tietää jo valmiiksi, mitä he aikovat sanoa. Turha sinne on mitään lisätä. Olen itse hyvin maltillinen ajatuksissani ja pohdin uutisia monelta kantilta, joten yleensä en jaksa lähteä kommentoimaan uutisia, joiden alla keskusteluissa vaukoliberaalit ja öyhökonservatiivit huutavat toistensa ohi. Myös samanmielisten kuoroja näkee omassa somekuplassani paljon, niihin ei tee mieli mennä esittämään edes varovaisesti vastakkaisen suuntaisia näkemyksiä tai asiapohjaista kritiikkiä. Olkoot. Se on nykyisessä somen keskustelukulttuurissa suurin ongelma, että rauhallisesti suhtautuvien pohdiskeleva ja keskusteleava ääni ei pääse esiin, kun ääripäät valtaavat ilmatilan jyrkällä ja aggressiivisella mesomisellaan, jossa näkemykset on lyöty etukäteen lukkoon eikä keskusteleminen tuota minkäänlaista mielen avartumista tai ymmärrystä toisten mielipiteille.

(kysely; n, 42, tt, Kok.)

Positiivinen asenne

Vain ani harva tutkimukseeni osallistuneista kuvasi suhtautuvansa kanssakommentoihin yksinomaan positiivisesti. Analyysin perusteella positiiviset asenteet liittyvätkin usein sekä-että-ajatteluun. Sekä-että-ajattelussa korostuu näkemys siitä, että osa käyttäjistä osaisi keskustella toivotulla tavalla (ks. kommentoinnin kriteerit), mutta muutamat tai tietyt käyttäjäryhmät pilaavat hyvät keskustelut (vrt. edelliset luvut). Tähän kytkeytyy edelleen oletus siitä, että kommenteilla voisi olla uutisille ja yhteiskunnalliselle keskustelulle lisäarvoa, jos negatiivinen toiminta saataisiin kitkettyä pois (ks. kommentoinnin rajoittaminen). Yhteiskunnallisen keskustelun kontekstissa muut käyttäjät voidaankin nähdä ennen kaikkea tärkeänä vastavoimana negatiiviseksi tulkittuja ryhmittymiä ja/tai käyttäjiä kohtaan (ks. keskustelun tasapainoon

vaikuttaminen). Lisäksi aineistoissani toistui näkemys muiden, tosin harvojen, käyttäjien asiantuntemuksesta ja sen positiivisesta merkityksestä. Tältä osin muita arvioidaan siis tietoon ja järkeen liittyvin kriteerein. Muutama tutkimukseeni osallistunut viittasi myös hyviin keskusteluihin, joita he käyvät tuttuun nimimerkkien kanssa. Näissä arvioissa eivät korostu yksinomaan tiedolliset kriteerit vaan sosiaalinen vuorovaikutus ja siihen liittyvät kriteerit, kuten ystävällisyys ja keskustelukyky.

Kiinnitän tässä luvussa huomiota erityisesti sellaisiin näkemyksiin, joissa ilmenee eri tavoin positiivinen asenne kommentoivia käyttäjiä kohtaan, erotuksena positiivisesta asenteesta kommentointi-ilmiötä kohtaan (ks. kommentoinnin tärkeys). Tuon esille, millaisiin seikkoihin asenne pohjaa ja millaisia positiivisia merkityksiä muilla käyttäjillä nähdään kommentointi-ilmiön kokonaisuudessa. Tällaiset asenteet muista eivät välttämättä ole lähtökohdiltaan korostuneen positiivisia, sillä positiiviset arviot liittyvät usein rajattuun käyttäjäryhmään (tai kommentoinnin osa-alueeseen).

Muut vastapuolena ja vastavoimana

Tiettyjen, usein yliedustetuiksi tulkittujen käyttäjien ja käyttäjäryhmien negatiiviseksi koettu toiminta näyttäytyy monelle kommentoivalle käyttäjälle kommentoinnin päällimmäisenä haasteena (ks. edelliset luvut). Analyysin perusteella osa kuitenkin kokee, että näillä ryhmillä on vastapuolensa. Yhtäältä kyse on laveasti muista eli ikään kuin negatiivisten ryhmien ulkopuolelle jäävistä käyttäjistä kokonaisuudessaan. Näiden positiivisesti tai neutraalisti ymmärrettyjen muiden toimintaa voidaan arvostaa erilaisista syistä. Muiden oivaltavat kommentit tuovat lisätietoja, uusia näkemyksiä ja jopa iloa hyvästä kielenkäytöstä. Tässä yhteydessä osa asemoi itsensä hiljaiseen enemmistöön, joka kyllä osaisi keskustella, ellei negatiivisesti toimiva äänekäs ja aktiivinen vähemmistö (tai ääripää yhdessä) pilaisi mahdollisuutta.

Seurasin [tietyn verkkolehden] uutisten kommentointia, ja opin asioita, iloitsin joidenkin kommentoijien kirjoituksista (miten voi kertoa, ja heittäytyä käyttämään eri heimojen (murteittein) kertomistapaa... Mutta johti umpikujaan. Kommentointipalstan valtasivat toisenlaisesti lähestyvät, valtasivat kaiken tilan. [...]

(kysely; n, 77, ykkt, muu)

Toisaalta kyse on tarkemmin tunnistetusta käyttäjäryhmästä: niistä kommentoijista, jotka yrittävät pitää keskustelukulttuuria yllä, ja/tai sellaisista käyttäjistä, jotka uskaltavat vastustaa esimerkiksi rasistisia mielipiteitä (ks. keskustelun tasapainoon vaikuttaminen). Huomionarvoista on, että moni tutkimukseeni osallistunut kokee itse toimivansa tällaisena vastavoimana. He korjaavat väärää tietoa, puuttuvat ei-toivottuun käytökseen, pyrkivät vaikuttamaan keskusteluiden tasapainoon ja yrittävät ylläpitää asiallista keskustelukulttuuria (ks. kommentoinnin syyt ja motiivit). Toisin sanoen, vaikka positiivinen asenne muista käyttäjistä ei noussut aineistoissani erityisen vahvasti esille, osa käyttäjistä kuvasi oman toimintansa motiiveja tietynlaisessa positiivisessa kehyksessä, jonka kautta he tarkastelevat ja arvioivat myös muiden

toimintaa. Vastavoima-ajattelua korostaa se, että moni kuvasi ei-toivotun käytöksen ja/tai ei-toivottujen mielipiteiden haastamista kuormittavana ja erityisiä voimavaroja vaativaa, muun muassa jaksamisena ja taisteluna.

Tutkimukseeni osallistuneiden keskuudessa vallitseekin, ainakin osittain, pessimismi kommentoinnin tilasta ja tulevaisuudesta, ja tätä asennetta selittää negatiivinen asenne tietyistä tai yleisesti muista käyttäjistä. Ne, joiden mielestä ongelmana ovat nykykäyttäjät ja esimerkiksi tietyt ikä- ja sukupuoliryhmät, suhtautuvat myös muutoksen mahdollisuuteen skeptisesti. Käyttäjien näkemykset kommentoinnin tulevaisuudesta (ks. kommentoinnin historiallinen konteksti ja tulevaisuus) sekä erilaiset mediakasvatukseen ja keskustelutaitoihin liittyvät kehitysehdotukset antavat kuitenkin viitteitä siitä, että etenkin nuorissa sukupolvissa ja koulutuksessa nähdään avaimet parempaan kommentointikulttuuriin. Toisin sanoen, nuoret käyttäjät voivat joidenkin mielestä muodostaa muutosta tuottavan vastapuolen tai vastavoiman, jos heitä tuetaan ja heille annetaan siihen mahdollisuus.

[...] Kommentointikulttuuria on kuitenkin vaikea kehittää positiivisemmaksi. Pelkäänpä, että varsinkin itseni kaltaiset keski-ikäiset ja vanhemmat miehet ovat suureksi osaksi haluttomia ja kykenemättömiä kehittämään sosiaalisia taitojaan ja harkintaansa uutiskomentoinnin suhteen. Nuorilla on mahdollisuus kehittää parempaa keskustelua, edellyttäen että he saavat sen tueksi asianmukaista mediakasvatusta.

(kysely; m, 48, akkt, Vas.)

Muut asiantuntijoina

Analyysin perusteella asiantuntijuuden arviointi perustuu etenkin tiedon ja järjen kriteereihin sekä argumentointitaitoon (ks. kommentoinnin kriteerit). Asiantuntijoita ovat käyttäjien mielestä ne, joilla on kattavasti tietoa ja jotka osaavat tietoa tuottaa ja/tai tuoda sitä esille. Pääsääntöisesti tällaisten asiantuntijakäyttäjien merkitys nähdään kokonaiskeskusteluista parantavana ja korjaavana; aiheeseen aidosti perehtyneet käyttäjät pystyvät täydentämään tiedollista sisältöä ja haastamaan virheelliset käsitykset joko uutisissa, kommenteissa tai molemmissa (ks. lisäarvo uutiselle). Lisäksi osa tulkitsee myös asiantuntevat kommentit tässä viitekehyksessä vastavoimaksi. Asiantuntevien kommentoijien toiminta näyttäytyy voimavaroja vaativana kamppailuna ei-toivottua kommentointia vastaan.

Käyttäjien näkemykset jakautuvat silti sen suhteen, miten tiukasti he asiantuntijuuden määrittelevät ja keitä asiantuntijat heidän mielestään ovat. Joillekin asiantuntijuus ilmenee laveasti perehtyneisyytenä, harkitsevuutena ja esimerkiksi lisätiedon määränä. Toiset tunnistavat ja erottavat näiden tekijöiden perusteella muista käyttäjistä yleisesti niin sanotut asiantuntevat kommentoijat. Osa tutkimukseeni osallistuneista kuitenkin määrittelee asiantuntijuuden huomattavasti tiukemmin. Heidän mielestään asiantuntijuus on rajattu vain ”oikeille” asiantuntijoille, ja tässä yhteydessä osa korosti myös sitä, että oma asiantuntijuus pitää pystyä osoittamaan ja pe-

rustelemaan. Huomionarvoista on, että osa käyttäjistä kokee, että vain ja ainoastaan tällaisten aitojen asiantuntijoiden kommentit voivat tuoda uutisille lisäarvoa (ks. lisäarvo uutiselle). Sen sijaan tavallisilla kommentoijilla, joiden joukkoon käyttäjät saattavat itsensäkin lukea, ei ole keskusteluille juuri annettavaa.

Joskus saa lukea uutisen sisältöön liittyvän asiantuntijan kommentteja ja mahdollisia lisätietoja tai oikaisuja juttuun. Melko useinhan toimittajilla on puutteelliset tai jopa väärät tiedot ja siksi on hyvä, että esim. juuri asiantuntijat (oikeat) kommentoivat. Meillä ns. tavisten kommentoinneilla ei uutisille lisäarvoa kyllä tuoda. :D

(kysely; n, 59, amk, SDP)

Ainoastaan, jos kommentoija on asemassa, jossa hänen kommentillaan on painoarvoa, kommentti voi tuoda lisäarvoa uutisiin. Kommentoijan on siis kommentoitava omalla nimellään ja tuotava esiin, kuka hän on ja miksi hänen sanomisellaan on merkitystä.

(kysely; n, 50, ykkt, Vihr.)

Osa käyttäjistä määrittelee asiantuntijuuden tieteellisesti ja professionaalisesti karttuvaksi, esimerkiksi tietyn spesifin aiheen tai alan asiantuntijuudeksi. Tällaisten omien alojensa asiantuntijoiden kommentit saatetaan paikallistaa tietyille alustoille (ks. alustojen merkitys). Käyttäjät kuvasivat arvostavansa esimerkiksi Twitterin (nykyinen verkkopalvelu X) ja Slashdotin⁶⁷ kansainvälisiä keskusteluita, joissa eri alojen asiantuntijat ja/tai aihepiireihin perehtyneet käyttäjät keskustelevat keskenään. Toisin sanoen, asiantuntijoiden kommentointi voidaan nähdä rajoittuvaksi vain tiettyihin konteksteihin ja aiheisiin, esimerkiksi tieteellisiin uutisiin.

Lisäksi muutama tutkimukseeni osallistunut kuvasi arvostavansa sekä ikään kuin tavallisten, ajattelevien ja asiantuntevien kommentoijien että professionaalisten asiantuntijoiden panosta kommentoinnissa. Tämä näkemys muiden asiantuntijuudesta palautuu ajatukseen tiettyjen kriteerien mukaisesti kommentoivista käyttäjistä negatiivisesti arvioitujen, etenkin sivistymättömien ja tietämättömien vastavoimana (ks. edellinen alaluku). Tässä mielessä asiantuntemusta ja asiantuntevuutta voidaan pitää karttuvina ja saavutettavina ominaisuuksina, ja edelleen, asiantuntemuksen kartuttamiseen voidaan suhtautua käyttäjien keskuudessa yhteiskunnallisesti ja kommentointi-ilmiönkin kontekstissa toivottavana (vrt. sivistymättömyys ja tietämättömyys).

Siellä [talousaiheisissa uutisissa] on tosi hyviä kommentoijia, asiantuntijoita joukossa. [...]

---

⁶⁷ Slashdot-sivustolla on uutisia muun muassa tieteestä ja teknologiasta.

Siellä [kommenteissa ylipäätään] on todella huikean hienoja kirjoituksia joukossa. Paljon puhutaan sosiaalisen median vähä-älyisyydestä, mutta kylä siellä on todella hyviä ajatteleviakin ihmisiä mukana.

(teemahaastattelu; m, 69, ykkt)

[...] osittain varmaan meidän ihan koululaitoksen ansiosta suomalaisten lukutaito on aika hyvä ja medialukutaitokin aika kohtuullinen. Jokainen saa jotain asiallista informaatiota, jota voi sitten arvioida kokemansa ja näkemänsä perusteella ja vertailla eri tietolähteitä. [...] Kyllä mä arvostan sitä, ja nimenomaan nuorissa ihmisissä on paljon, jotka jaksaa aivan loputtomiin hankkia tietoa. Mä aina hämmästyin, kun alta kaksikymppiset puhuu ilmoisto- ja luonnonsuojeluasioista sillä lailla, että ne on seurannut niitä jo vuosikaudet. Kunnioitan.

(teemahaastattelu; n, 74, ykkt)

Analyysin perusteella monet tunnistavat edellä kuvatusta asiantuntijuudesta poiketen tai sen rinnalla myös niin sanotun kokemusasiantuntijuuteen. Kyse on elämäkokemuksen kartuttamasta asiantuntemuksesta, jota käyttäjät joko kokevat itse omaavansa tai näkevät muiden omaavan (ks. oman tiedon jakaminen, lisäarvo uutiselle). Tällaisen asiantuntemuksen rooli voi käyttäjien mielestä korostua esimerkiksi tarkasti rajatuissa aihepiireissä tai ihmisten arkielämää koskevissa uutisissa. Siihen viittaavat käänteisesti myös näkemykset siitä, ettei muiden pitäisi kommentoida aiheita, joista heillä ei ole riittävää omakohtaista tietoa (ks. sivistymättömyys ja tietämättömyys). Muiden kokemuksilla nähdään usein uutista täydentävää lisäarvoa. Omien kokemusten julkittomista arvostetaan osana yhteiskunnallista keskustelua ja suhteessa uutiseen, mutta kokemusasiantuntijuus ei välttämättä sellaisenaan riitä tuottamaan positiivista mielikuvaa muista käyttäjistä.

Kommentoin nykyään paljon paikallishistoriaan liittyviä uutisia, ja niissä kommentoijien antama lisäinformaatio on kullan arvoista. Siellä tulee esille paljon sellaista asiaa, mikä on vain joidenkin henkilöiden muistitiedon varassa. (kysely; m, 55, akkt, PS)

Asiantuntijuuden ja tiedollisten kriteerien ympärille rakentuu myös kiinnostava käyttäjiä jakava ristiriita. Osa käyttäjistä kuvasi esimerkiksi voimakasta turhautumistaan kommenttien kautta leviävään virheelliseen tietoon ja siihen, että niin sanotut tavalliset ihmiset kommentoivat ikään kuin he olisivat asiantuntijoita (vrt. sivistymättömyys ja tietämättömyys). Ilmiön pelätään yleisesti murentavan oikean ja tieteellisen tiedon merkitystä (ks. järjen ja tiedon kriteerit). Kenties tästä johtuen osa arvostaa ainoastaan asiantuntijoiden kommentteja (ks. aikaisemmat esimerkit), ja osa olisi jopa valmis rajaamaan uutisten kommentointimahdollisuuden vain asiantuntijoille (ks. kommentoinnin rajoittaminen).

Analyysin perusteella tällainen asenne on käyttäjien keskuudessa myös tunnistettu, ja se herättää vastarintaa. Asiantuntijuuteen perustuvan rajoittamisen vastustaminen ei kuitenkaan automaattisesti tarkoita, etteivätkö nämäkin käyttäjät arvostaisi asiantuntijuutta. Kyse on pikemminkin kommentoinnin avoimuuteen ja tasavertaisuuteen liittyvästä asenteesta (ks. kommentoinnin rajoittaminen). Monet käyttäjistä itse asiassa kokevat, että uutisten kommentointi edustaa ja sen kuuluukin edustaa ”kahvipöytäkeskusteluita”, joiden yhteiskunnallinen merkitys piilee erilaisten ja erilaisista taustoista tulevien ihmisten mahdollisuudessa keskustella yhteisistä asioista ja tuoda mielipiteitään ilmi (ks. merkitys yhteiskunnan tasolla). Näiden käyttäjien mielestä kommentoinnin rajaaminen vain asiantuntijoille voi tuntua vieraalta. Olenainen ero heidän keskuudessaan piileekin siinä, millaisia kriteereitä näiden kaikille avointen keskusteluiden lopulta odotetaan noudattavan (ks. kommentoinnin kriteerit).

Se pitäisi lakkauttaa tyystin tai rajata vain asiantuntijoiden areenaksi.
(kysely; m, 40, pk, eä)

Tosi usein törmää siihen että joku kommentoijista yrittää estää keskustelun vedoten että vain asiantuntijat saa kommentoida tai että ei saa lietsoa paniikkia tai pitää olla vain positiivinen....jne... Some on entisiä kahvipöytäkeskusteluja joihin saa ihan jokainen osallistua koulutustasosta tai muusta riippumatta. Jos joku loukkaantuu tai kokee vääränlaiseksi keskustelun niin ei ole pakko osallistua tai lukea. [...]
(kysely; n, 66, akkt, PS)

Tutut käyttäjät

Edellä kuvatut positiiviset asenteet kytkeytyvät isolta osin tiedollisiin kriteereihin ja kommentoinnin yhteiskunnalliseen merkitykseen. Muita käyttäjiä arvioidaan positiivisesti, koska he tai heidän toimintansa täyttävät tietyt kriteerit. Analyysin perusteella käyttäjillä voi lisäksi olla erilaisia käsityksiä ja näkemyksiä tutuista ja tunnistetuista käyttäjistä. Esimerkiksi aikaisempi tutkimukseni (Kangaspunta 2018a) osoitti, että osa verkkouutisia kommentoivista käyttäjistä hakeutuu toistuvasti keskustelemaan tiettyjen nimimerkkien kanssa. Myös osa tähän tutkimukseen osallistuneista toi erikseen esille sen, että kommentaasteista on mahdollista tunnistaa tiettyjä nimimerkkejä ja/tai tuttuja käyttäjiä. Kyse voi olla yhtäältä negatiivisesti toimivien ryhmien tunnistamisesta ja tiettyjen käyttäjien identifioimisesta näihin ryhmiin kuuluviksi tai toisaalta tiettyjen asiantuntijakäyttäjien positiivisesta tunnistamisesta (ks. edelliset luvut). Lisäksi kyse voi olla tuttuihin käyttäjiin liittyvästä positiivisesta asenteesta, joka kytkeytyy sosiaaliseen vuorovaikutukseen eli muun muassa haluan ”höpötellä” muiden käyttäjien kanssa. Tuttujen käyttäjien voidaan myös kokea ylläpitävän positiiviseksi tulkittua keskustelukulttuuria tai ilmapiiriä.

Juuri se [humoristinen keskustelukulttuuri], ja sitten siellä [tietyllä alustalla] on ehkä viis kuus tällaista vakionimimerkkiä, jotka on hyvin innokkaita ja jotka melkein päivittäin kirjottaa monta kommenttia eri juttuihin. Ne on oppinut tuntemaan jo aika nopeasti.

(teemahaastattelu; m, 66, ykkt)

Olennaista muiden tunnistamisessa on mielestäni se, etteivät käyttäjät välttämättä suhtaudu muihin kommentoihin vain kasvottomana massana tai tiettyjen käyttäjäryhmien edustajina, vaan he tunnistavat ja oppivat tuntemaan toisensa nimimerkin tai nimen perusteella. Tällainen ”henkilökohtainen” tunnistaminen voi edelleen lisätä sitoutumista alustalla käytäviin keskusteluihin. Näin on analyysin perusteella erityisesti silloin, kun kommentointi sijoittuu pääsääntöisesti yhdelle tai muutamalle alustalle (ks. esimerkki edellä; kommentoinnin käytännöt). Tuttujen ja tunnistettujen käyttäjien kanssa halutaan käydä asiantuntevia keskusteluita tai sosiaalista vuoropuhelua, joka täyttää käyttäjien näkökulmasta kommentoinnille asetetut kriteerit ja tavoitteet.

Yhteenveto kommentoihin liittyvistä asenteista

Muilla käyttäjillä on ymmärrettävästi keskeinen rooli kommentoinnissa. Vaikka käyttäjä ajattelisi, ettei hän kommentoi kirjaimellisesti muita (ks. kohde), muiden olemassaololta ja sen vaikutuksilta on vaikea välttyä. Muut käyttäjät muodostavat aina vähintäänkin potentiaalisen ja kuvitellun kuulijakunnan omille kommentteille (Kangaspunta 2016; Litt ja Hargittai 2016). Tutkimukseeni osallistuneet kommentoivat käyttäjät kuvasivat monin tavoin sitä, millaisia asenteita heillä on muista kommentoijista ja miten nämä asenteet ovat muodostuneet. Analyysin perusteella kyse on ensisijaisesti muihin kohdistuvista arvioista, joita ohjaavat tietyt kriteerit. Muita arvioidaan *yksilöinä*, yksittäisissä tilanteissa ja yksittäisiin kokemuksiin perustuen, ja *yleisesti*, isompana ihmisryhmänä, josta erottuvat erikseen vielä toivotut ja ei-toivotut keskustelukumppanit. Varsinkin yksilötason arvioinnissa käyttäjät kiinnittävät huomiota paitsi kommentin ilmeiseen sisältöön, myös käytettyyn kieleen ja tyyliin. Näiden huomioiden perusteella moni tekee nopean arvion siitä, millainen käyttäjä on kyseessä, ja mahdollisesti jättää kommentin ja kommentoijan huomiotta (ks. kannattavuuden arviointi). Yksittäiseen käyttäjään kohdistuva arvio puolestaan kytkeytyy yleisempään asenteeseen siitä, millaisia tietyn kommentoijaryhmän edustajat ovat. Lisäksi jokaisesta luetusta toivotusta ja/tai ei-toivotusta kommentista muodostuu vahvistus tietynlaiselle yleistykselle. Nämä kokemukset luovat yleisiä asenteita erityisesti siitä, mikä kommentoinnissa on laajemmin pielessä (ks. seuraava luku), miksi ja kenen takia, mutta myös siitä, keitä ovat toivotut keskustelukumppanit ja millaisia mahdollisuuksia kommentoinnilla voi olla. Muihin liittyvät asenteet heijastuvatkin kattavasti ja kokonaisvaltaisesti käyttäjien käytännön toimintaan ja motiiveihin.

Tutkijoiden, toimittajien, verkkouutisia lukevien käyttäjien ja monen kommentteja välttelevänkin käyttäjän käsitys verkkovälitteisestä kommentoinnista on vähintäänkin epäluuloinen. Ei siis ole yllättävää, että tutkimukseeni osallistuneiden näkemys muista käyttäjistä on korostuneen negatiivinen. Muut edustavat lähtökohtaisesti kommentoinnin huonoa puolta. Tarkemmin tarkasteltuna kyse on siitä, että ei-toivotut kommentoijat ja kommentit, tunnistetut ryhmät sekä negatiivinen käytös koetaan toivotunlaista kommentointikulttuuria uhkaavaksi, rapauttavaksi ja tuhoavaksi. Negatiiviset arviot kytkeytyvät siis vahvasti käyttäjien näkemyksiin kommentoinnin kriteereistä eli siitä, millaista on hyvä ja toivottu kommentointi (ks. kommentoinnin kriteerit). Analyysin perusteella arvioissa korostuvat muiden käyttäjien koettu sivistymättömyys ja tietämättömyys, tyhmyys (kognitiiviset puutteet) ja kyvyttömyys keskustella järkevästi. Osa käyttäjistä erottaa näistä antisosiaalisen käytöksen ja käyttäytymisen sekä trollaamisen äärimmäisinä toimintamuotoina.

Negatiivisiin arvioihin liittyy edelleen kokemus siitä, että tietyt negatiivisesti arvioidut ihmisryhmät ovat kommentoinnissa muita äänekkäämpiä ja aktiivisempia eli yliedustettuina. Toisin sanoen, osa tutkimukseeni osallistuneista kokee sivistymättömien ja tietämättömien, kognitiivisilta kyvyiltään heikkojen sekä keskustelukyvottomien ja mielipiteisiinsä jumiutuneiden väärinymmärtäjien hallitsevan kommentointia negatiivisin seurauksin. Osa myös nimesi tarkemmin ne, joiden uskoo edustavan tätä käyttäjäryhmää. Mainituiksi tulivat etenkin rasistit, äärioikeisto ja perussuomalaiset sekä vanhemmat ikäluokat ja keski-ikäiset miehet. Toisaalta osa käyttäjistä kokee, että erilaisten poliittisten ääripäiden edustajat ovat yhdessä syypäitä nykyiseen paikalleen jumiutuneeseen ja polarisoituneeseen keskustelukulttuuriin.

Kiinnostavaa näissä arvioissa ja asenteissa on edelleen se, miten käyttäjät suhteuttavat itseään näihin käyttäjäryhmiin. Harva kuvasi itse kommentoivansa sivistymättömästi, olevansa tyhmä tai kyvytön keskustelemaan tai trollaavansa. Tunnistinkin aineistoistani erikseen melko yleisen näkemyksen siitä, että tiettyjen ryhmien yliedustus pilaa kommentoinnin siltä enemmistöltä, joka osaisi noudattaa kommentoinnin sääntöjä ja kriteereitä (ks. kommentoinnin kriteerit). Monet tutkimukseeni osallistuneista paikallistavat itsensä negatiivisesti arvioitujen käyttäjäryhmien ulkopuolelle, yleisesti vastapuoleksi, tai jopa vastavoimaksi eli siihen aliedustettuun suurempaan ihmisryhmään, joka joko seuraa hiljaa sivusta tai yrittää taistella negatiivisia kommentteja vastaan. Tulkitsen tällaisen asenteen itsestä ja rajallisesta muiden käyttäjien ryhmästä lähtökohtaisesti positiiviseksi. Muihin käyttäjiin liittyvät positiiviset asenteet olivat aineistossani kuitenkin vähemmistössä, toki tunnistettavissa ja jo siksi merkittäviä. Vastavoimana toimimisen lisäksi muiden käyttäjien toiminnassa nähdään positiivisena erityisesti asiantuntijuus ja erilaiset kokemukselliset näkökulmat, jotka liittyvät yhteiskunnalliseen keskustelukontekstiin. Lisäksi kokemukset esimerkiksi muiden käyttäjien kommentointia elävöittävästä kielenkäytöstä sekä sosiaalinen vuorovaikutus tuttujen käyttäjien kanssa voivat ylläpitää ja tuottaa positiivista asennetta.

Kaiken kaikkiaan muihin kommentoijiin liittyvät asenteet näyttävät ohjaavan merkittävästi monien käyttäjien omaa toimintaa, syitä ja motiiveja sekä kommentointiin

yleisesti liittyvien asenteiden muodostumista. Silti kommentoivat käyttäjät eroavat analyysin perusteella sen suhteen, kuinka suuren painoarvon he antavat kanssakommentojien olemassaololle (ks. esim. käytännöt) eli miten oletus muista lopulta vaikuttaa heihin. Barnesin (2018, 58–59) mukaan tämä ero voi johtua yksilöllisistä eroista ja jopa käyttäjien persoonallisuudesta; eroista käyttäjien korkean ja alhaisen itsetarkkailun (*high and low self-monitors*) välillä⁶⁸. Ne, jotka ovat niin sanottuja korkeita itsetarkkailijoita, ovat todennäköisemmin sitoutuneita sosiaalisiin normeihin. He myös tarkkailevat muiden käytöksestä eräänlaisia vihjeitä (*cues*) siitä, mikä on toivottavaa. Itsetarkkailijat ovat siis korostuneen tietoisia potentiaalisesta kuulijakunnastaan. He voivat olla tarkkoja yksityisyydestään, ja on myös mahdollista, että he välttävät jopa negatiivisia reagointityökaluja, koska ne refleктоivat aggressiiviseksi tulkittavaa käytöstä (vrt. reagointityökalut). (Emt.) Barnesin (emt.) mukaan itsetarkkailijat pyrkivät omassa toiminnassaan asialliseen (*appropriate*) kommentointiin, mutta he eivät välttämättä puutu peliin, jos muut käyttäjät toimivat ei-toivotulla tavalla. Itsetarkkailijoita ohjaa näin ollen normatiivinen ajatus harmonisesta vuorovaikutuksesta. Vastaavasti ne, joilla itsetarkkailu on vähäistä, eivät välitä niinkään tilanteeseen liittyvistä sosiaalisista vihjeistä tai normeista. Sen sijaan he toimivat omien toiminnallisten taipumustensa ja omien uskomustensa mukaisesti. Kiinnostavaa edelleen on, että Barnesin mukaan tällaiset käyttäjät kuvittelevat tyypillisesti kuulijakunnakseen fiktiivisen ja ideaalin samanmielisten käyttäjien ryhmän. (Emt.)

En voi tämän tutkimuksen puitteissa tehdä pitäviä johtopäätöksiä tutkimukseeni osallistuneiden persoonallisuuden piirteistä. Analyysin perusteella suurin osa tutkimukseeni osallistuneista on silti mahdollista sijoittaa edellä kuvattujen kahden ryhmän välimaastoon; he ovat ikään kuin normaaleja itsetarkkailijoita (vrt. yleis- myönteiset käyttäjät, Kangaspunta 2022a). Lisäksi tutkimukseeni osallistuneista on mahdollista erottaa yhtäältä ne käyttäjät, jotka ovat korostuneen varovaisia ja tietoisia muista käyttäjistä, mikä vaikuttaa edelleen heidän toimintaansa ja asenteisiinsa muista käyttäjistä. Toisaalta tunnistettavissa ovat ne käyttäjät, joita tällainen itsetarkkailu ei juurikaan ohjaa. Tämän jaon perusteella käyttäjien näkemykset näyttävät edelleen eroavan sen suhteen, ketkä heidän mielestään uutisia kommentoivat ja mistä kommentit yhteiskunnallisessa kontekstissa lopulta kertovat. Itsetarkkailijat ovat kenties epäluuloisempia kanssakommentojien suhteen ja skeptisempiä kommenttien merkityksestä (vrt. kyyniset rajoittajat, Kangaspunta 2022a). He uskovat, että kommenteissa tulevat näkyviksi lähinnä äänekkään vähemmistön ei-toivotut mielipiteet ja toiminta, eikä kommentointi voi näin ollen tuottaa suurtakaan lisäarvoa (ks. kommentoinnin tärkeys). Vastaavasti ei-tarkkailijat eli ne, joiden itsetarkkailu on matalalla tasolla, suhtautuvat sosiaalisiin normeihin kenties vähemmän ohjaavasti ja kommentoivat ensisijaisesti omien kokemustensa ja tuntemustensa mukaisesti. Lisäksi he todennäköisemmin uskovat, että heidän näkemystensä kanssa samanmieliset kommentit edustavat yleistä mielipidettä. Tästä johtuen he voivat pitää kommentoin-

⁶⁸ Barnes hyödyntää erottelussa Eden Littin (2012) tutkimusta, joka pohjautuu edelleen Mark Snyderin (1974) teoreettiseen muotoiluun.

timahdollisuutta myös tärkeänä (ks. kommentoinnin tärkeys; vrt. arvostavat sallijat, Kangaspunta 2022a).⁶⁹

Keskityn seuraavissa luvuissa tarkemmin näihin käyttäjien asenteisiin, jotka liittyvät kommentointi-ilmiöön eli kommentoinnin kriteereihin (normeihin), tärkeyteen ja rajoittamiseen. Huomiot edellä osoittavat, että muihin kommentoijiin liittyvillä asenteilla on tämän kokonaisuuden kannalta merkitystä.

---

⁶⁹ Tarkastelin aikaisemmassa tutkimuksessani (Kangaspunta 2022a) kommentoivien käyttäjien suhdetta julkiseen osallistumiseen. Tutkimuksessa käyttäjiä jakaviksi kysymyksiksi osoittautuivat seuraavat vastinparit: kommentoinnin vapaus vs. kommentoinnin rajoittaminen sekä kommentoinnin vaikuttavuus ja arvostus vs. kyynisyys. Tunnistin näiden kysymysten perusteella neljä käyttäjäryhmää: *kyyniset rajoittajat, kyyniset sallijat, yleismyönteiset ja arvostavat sallijat*.

9

Kommentoinnin kriteerit

Ensimmäisen kommentointi-ilmiöön liittyvän asennekokonaisuuden muodostavat hyvän kommentoinnin kriteerit eli kysymykset siitä, millaista kommentoinnin pitää käyttäjien mielestä olla ja millaista kommentointi ei saa olla. Se, mikä kommenteissa koetaan hyväksi tai huonoksi, toivotuksi tai ei-toivotuksi, ja mikä näiden kriteerien prioriteetti käyttäjälle on, liittyy yhtäältä sosiaalsiin normeihin ja toisaalta käyttäjien kokemukseen näiden normien merkityksestä. Kyse on siis samanaikaisesti sosiaalisesta (yhteiskunnallisesta) kontekstista ja yksilöstä tässä kontekstissa. Lähtökohta on tuttu sekä sosiaalipsykologiassa että kommentoivien käyttäjien tutkimuksessa. Esimerkiksi Burrin (2007, 41–43) mukaan sosiaalipsykologissa vallitsee tietyiltä osin länsimainen yksilökäsitys, joka korostaa samanaikaisesti moraalisia ja itsenäisesti ajattelevia yksilöitä sekä sosiaalisten normien ja arvojen yksilöä ohjaavaa merkitystä. Kommentoijien tutkimuksessa huomiota on kiinnitetty esimerkiksi edellisen luvun lopussa kuvattujen itsetarkkailijoiden (*high self-monitors*) ja ei-tarkkailijoiden (*low self-monitors*) eroihin (Barnes 2018, 58–59).

Lähden tutkimuksessani oletuksesta, että kaikki se, mitä tutkimukseeni osallistuneet kuvaavat toivottavaksi tai ei-toivotuksi omassa tai muiden toiminnassa, ilmentää heidän laajempaa näkemystään kommentoinnin kriteereistä. Osa toi tällaisen näkemyksensä esille eksplisiittisesti.

Harkinta, toisen aseman huomioiminen, oikeakielisyys, selkeän vihamielisyyden hillintä ja lisää nyrkkeilysäkkejä kaikkien ulottuville, tässä muutama vinkki kommentointiin!

(kysely; n, 57, op, Vihr.)

Analyysi osoittaa, että kysymys siitä, millainen on hyvä/huono kommentti tai kommentointikulttuuri, voi paikallistua yksittäisen käyttäjän näkökulmasta sekä omaan toimintaan, tiettyyn vuorovaikutustilanteeseen tai yhteiskunnalliselle tasolle. Hyväksi/huonoksi koetaan yksittäinen, tietynlainen kommentti ja/tai tietyn alustan keskustelukulttuuri. Laajemmin tarkasteltuna kyse on usein tietynlaiseksi ajatellusta ja kollektiivisesti hyväksi koetusta normien mukaisesta yhteiskunnallisesta (verkkovälitteisestä) vuorovaikutuksesta. Lisäksi omaa ja muiden toimintaa peilataan usein

suhteessa näihin normeihin. Oma toiminta sekä edustaa normeja että tulee niiden kautta arvioiduksi. Analyysin perusteella tällaiset kriteerit voivat olla käyttäjille erittäin merkittäviä. Kyselyn avoimissa vastauksissa oli yli tuhat kommentoinnin laatua ja kriteereitä kuvaavaa viittausta. Lisäksi hyvän kommentointi- ja keskustelukulttuurin määrittelypyrkimys toistui teemahaastatteluissa ja ryhmäkeskusteluissa.⁷⁰

Vaikka verkkouutisten kommentointi eroaa esimerkiksi käyttäjien keskinäisestä verkkokeskustelusta, siihen liittyvät normit ja kriteerit voivat olla käyttäjien näkökulmasta hyvin samankaltaisia. Kyse ei ole yksinomaan verkosta, vaan kaikkea ihmisten välistä keskustelua pitäisi monen mielestä käydä tiettyjen pelisääntöjen puitteissa. Tämä käy ilmi esimerkiksi Yleisradion (2020b) Hyvin sanottu – Bra sagt -hankkeen havainnoista. Hankkeessa pyrittiin selvittämään ihmisten asenteita yhteiskunnallisesta keskustelusta kokonaisuudessaan, ei siis ainoastaan verkkoympäristöissä. Käyttäjäkyselyyn vastanneista enemmistö (79 %) ”oli sitä mieltä, että yhteiskunnallista keskustelua ei käydä kunnioittavaan sävyyn”. Huomio korostaa yhtäältä kollektiivista huolta keskustelun tilasta ja toisaalta jaettua ymmärrystä siitä, että (kaiken) yhteiskunnallisen keskustelun pitäisi noudattaa toisia kunnioittavaa sävyä. Lisäksi 60 prosenttia käyttäjäkyselyyn vastanneista koki ”keskustelukulttuurin muuttuneen huonommaksi”. Vaikka Ylen kyselyssä ei tarkasteltu verkkokeskusteluita, sen tulokset voivat heijastella verkon mahdollisesti aiheuttamaa muutosta tai kokemusta siitä. Vastaavaan kokemukseen viittaa myös tässä tutkimuksessa paikallistettu käyttäjien huoli kommentoinnin nykytilasta (ks. kommentoinnin rajoittaminen). Lisäksi vaikuttaa ilmeiseltä, että verkon keskustelukulttuurin edesottamuksista – hyvän keskustelukulttuurin määrittelystä – on keskustelunaiheena itsessään muodostumassa eräänlainen aihekohtaisen kommentoinnin rinnalla kulkeva ja käyttäjiä jakava metakeskustelu, jota käyttäjät verkossa käyvät (Kangaspunta 2020, 148; ks. myös Harju 2018; Noppari 2013). Tutkimukseeni osallistuneista muutamat nimesivätkin kommentoinnin aiheeksi (ks. aineisto 1) ”yhteiskunnallisen keskustelun” ja kommentointiin liittyvän ”kulttuurin” (ks. keskustelukulttuurin kehittäminen).

Yksittäisten käyttäjien näkemykset kommentoinnin kriteereistä voivat silti vaihdella kontekstin ja vuorovaikutustilanteen mukaan (ks. kommentoinnin vaihtelu). Yleistäen vaikuttaa siltä, että käyttäjät noudattavat tiukempia kriteereitä, kun he kommentoivat esimerkiksi vakavia yhteiskunnallisia aiheita ja/tai tietyssä julkisessa kontekstissa. Jotkut käyttäjistä kuvasivat olevansa korostetun asiallisia, jopa ”vakavia”, kun he kommentoivat uutisia ja/tai tietyillä uutissivustoilla (etenkin Yle). Ainakin osa käyttäjistä siis tunnistaa verkkouutisten kommentoinnista erilaisia kriteereitä, jotka vaihtelevat sen mukaan, missä ja mitä kommentoidaan. Journalistisesta näkökulmasta on kiinnostavaa, että osalle kommentoivista käyttäjistä tiukimmat kriteerit koskevat erityisesti uutisten kommentointia (erotuksena käyttäjien kommentoinnista), yhteiskunnallisia ja vakavia aiheita sekä alustoista varsinaisia uutissivustoja.

⁷⁰ Kriteerien merkityksestä kertoo myös se, että aikaisemman tutkimukseni (Kangaspunta 2022a) perusteella lähes kaikki tutkimukseeni osallistuneet käyttäjät tunnistivat omasta toiminnastaan seuraavat laatua kuvaavat tekijät: asiallisuus, hyvä suomen kieli, aiheessa pysyminen ja ymmärrettävyys. He ovat myös korostuneen yksimielisiä näistä kriteereistä (ks. myös Kangaspunta 2022b).

Käyttäjien välisessä kommentoinnissa ja vähemmän virallisilla alustoilla kriteeristö voi olla löyhempää. Lisäksi monet suhtautuvat kriteereihin omanlaisenaan vuoropuheluna; kommentoinnin kohde saa sitä mitä tilaa, eli kriteerit määrittyvät jokaisessa vuorovaikutustilanteessa uudestaan.

Väärintekijät voivat saada tyyliäkin kommenttia. Hyväntekijät taas positiivista palautetta. Selvät anargistit ja trollit yleistyksineen saavat takaisin samanlaista..

(kysely; m, 63, keskikoulu, eä)

Käsittelen tässä luvussa tarkemmin näitä tutkimukseeni osallistuneiden asenteita hyvästä kommentointikulttuurista eli siitä, millaista kommentoinnin pitäisi olla, mitä siihen kuuluu ja mitä siihen ei kuulu. Kommentointi-ilmiön monimutkaisuutta ja sen tutkimuksen poikkeittieteellisyyttä korostaa se, että nämä arviot ja asenteet liittyvät käytettyyn kieleen, sen konkreettisiin piirteisiin, vuorovaikutustilanteisiin ja -taitoihin, käytökseen ja käyttäytymiseen, yhteiskunnallisiin arvoihin ja normeihin sekä julkisuusteoreettisiin lähtökohtiin. Käyttäjien määrittelemissä arviointikriteereissä on toisin sanoen kyse useista erilaisista arvioinnin kohteena olevista tekijöistä, jotka voi jakaa karkeasti seuraaviin kategorioihin: 1) *muihin kohdistuva käytös ja käyttäytyminen*, 2) *tyyli ja tapa*, 3) *sisältö*, 4) *laadukkuus* ja 5) *ominaisuudet*. Muihin kohdistuvan käytöksen arviointi tekee näkyväksi sen, että käyttäjät kokevat tietynlaisen käytöksen ja käyttäytymisen toivotuksi ja tietynlaisen ei-toivotuksi. Muita ei esimerkiksi saa loukata (käytös), eikä kommentteihin kuulu purkaa omia aggressioita (käyttäytyminen). Tyylin ja tavan arviointi voi koskea esimerkiksi kommentin humoristista tai asiassa pysyvää otetta, joka tulkitaan joko toivotuksi tai ei-toivotuksi. Sisällön osalta käyttäjät arvioivat sitä, mitä kommentteissa tuodaan esille ja miten. Sisältöön liittyvät arviot perustuvat usein jollekin arvolle tai normille, ja esimerkiksi yleisin sisältökriteeri korostaa perusteluiden ja asiapitoisuuden merkitystä – kommentin pitää sisältää faktoja. Laadukkuus puolestaan ilmentää kieleen liittyviä arvioita, joissa kommenteilta odotetaan tiettyjä asioita, kuten hyvää suomen kieltä ja oikeinkirjoitusta. Toisaalta laatua tarkasteltiin myös keskustelun kokonaislaadun kannalta, esimerkiksi keskustelevuuden kriteerin kautta. Ominaisuudet kuvaavat konkreettisesti esimerkiksi kommentin toivottua pituutta.

Jako on karkea, mutta se auttaa ymmärtämään kriteerien rakentumisen moninaisuutta. On edelleen selvää, että kategoriat ovat usein päällekkäisiä. Aineistoista ei aina voinut aukottomasti päätellä, mikä käyttäjän arvioinnin kohteena oikeastaan on. Esimerkiksi muihin kohdistuvan naureskelun kritiikki voi kohdistua samanaikaisesti ei-toivottuun käytökseen ja ei-toivottuun humoristiseen tyyliin. Tämän luvun tavoitteena ei olekaan ryhmitellä kriteereitä kuvattuun viiteen kategoriaan, vaan tuoda esille käyttäjien asenteiden muodostumista näiden arvioinnin kohdetta määrittävien kategorioiden avulla. Kommentointi-ilmiön ymmärtämisen kannalta on esimerkiksi kiinnostavaa, että keskustelevuuden kriteeri pitää sisällään arvioita, jotka liittyvät

toivottuun käytökseen, kommentoinnin tapaan sekä kommentin sisältöön ja laatuun (ks. kategoriat edellä).

Analyysin perusteella kaksi kriteeriä erottuu ylitse muiden. Selkeästi eniten mainintoja sai asiallisuus, johon viitattiin aineistossa noin 500 kertaa. Tätä selittänee osittain se, että käytin kyseistä sanaa avoimen kysymyksen saatesanoissa (ks. aineisto 1)⁷¹. On mahdollista, että asiallisuuden sijaan osa käyttäjistä olisi voinut valita jonkun toisen sanan, esimerkiksi sivistyneisyyden tai kohteliaisuuden. Toiseksi eniten, noin 250 kertaa, aineistossa viitattiin kommentoinnin toivottuun asiapitoisuuteen ja järkipärisyyteen. Näiden kahden rinnalla käyttäjät kuvasivat näkemyksiään käytöstapojen, keskustelevuuden, kirjoitustaidon, huumorin ja tunteiden merkityksestä. Monet kriteereistä myös liittyvät toisiinsa. Esimerkiksi muiden mielipiteiden kuunteleminen (keskustelevuus) edellyttää muiden kunnioittamista, joka ilmenee ei-loukkaavana käytöksenä. On lisäksi selvää, että vain harva tutkimukseeni osallistuneista nimesi vain yhden kriteerin, joka kuvaa toivottua tai ei-toivottua toimintaa.

Saatan kommentoida ystäväieni jakamia, esimerkiksi viihteeseen liittyviä uutisia matalammalla kynnyksellä ja enemmän huumorin kautta. Poliitiikkaan ja ihmisoikeuksiin liittyviä uutisia kommentoin tarkemmalla harkinnalla, ja haluan ymmärtää asian täysin ennen kommentointia. Pysin myös etsimään aiheesta lisätietoa ennen kommentointia, eli en jaa ensimmäistä mielipidettä minkä uutinen herättää. Molemmissa tapauksissa pyrin kuitenkin olemaan erittäin asiallinen ja sensitiivinen (myös huumori voi loukata eri ihmisryhmiä). Tarkoitukseni ei ole koskaan loukata, ja haluan perustaa kommenttini tietoon.

(kysely; n, 26, akkt, Vas.)

Suurin osa kommentteista on jotakin tai useampaa näistä: harkitsemattoimia, aiheen vierestä, loukkaavia, ad hominem -kommentteja, tahallaan provosoivia tai trollahtavia.

(kysely; m, 30, ykkt, Vihhr.)

Toisaalta osa kriteereistä vaikuttaa analyysin perusteella toisilleen vastakkaisilta ja käyttäjiä jakavilta. Erityisen hyvin vastakkaisuus näkyy suhteessa huumoriin ja tunteisiin. Osa käyttäjistä kokee huumorin ja tunteet olennaiseksi osaksi kaikenlaista kommentointia, osa haluaisi kommentoinnin pysyvän täysin asiapitoisena ja järkipärisenä. Välimaastossa ovat edelleen ne käyttäjät, jotka kokevat tunteiden ja huumorin sopivan vain tiettyihin tilanteisiin. Käyttäjien välisissä eroissa on myös kyse mitä suurimmassa määrin siitä, miten käyttäjät esimerkiksi asiallisuuden kriteerinä määrittelevät: onko asiallisuus äärimmäistä harkitsevuutta vai yleinen vähimmäisvaatimus.

---

⁷¹ Lisäksi käytin sanaa asiallisuus kahdessa kyselyn suljetussa väittämässä (ks. esim. Kangaspunta 2022a, 2022b).

Asiallisuus kriteerinä

Merkittävä osa tutkimukseeni osallistuneista arvostaa asiallisuutta ja kokee kommentoivansa itse asiallisesti⁷². Analyysin perusteella käyttäjien näkemys siitä, mitä asiallisuus oikeastaan on, kuitenkin vaihtelee. Lisäksi asiallisuus määrittynyt usein suhteessa muihin kriteereihin, etenkin käytöstapoihin. Yhtäältä osa ymmärtää asiallisuuden eräänlaiseksi yleiskuvaukseksi kommentointitoiminnasta, joka noudattaa oletettuja normeja eli on oletettujen käytöstapojen mukaista (ks. käytöstavat kriteerinä). Tässä mielessä se on lähellä kommentoinnin tutkimuksessa laajalti käytettyjä englanninkielisiä käsitteitä⁷³ *civility* ja *civil*, joista ensimmäinen suomentuu puhtaasti kohteliaisuudeksi ja jälkimmäinen kohteliaaksi tai sivistyneeksi. *Civility* ei kuitenkaan ole merkitykseltään sama kuin englannin kielen *politeness*, joka niin ikään suomentuu kohteliaisuudeksi. Näin ollen *civility* voisi suomentua mielekkäimmin esimerkiksi (normien mukaiseksi) sivistyneeksi käytökseksi erotuksena sivistyneisyydestä yleisivistykseen viittaavana tiedollisena ominaisuutena. Toisaalta asiallisuudessa voi olla käyttäjien näkökulmasta kyse ikään kuin löyhästä vähimmäisvaatimuksesta. Esimerkiksi Ines Engelmann ja kollegat (2022) päätyivät omassa tutkimuksessaan tulkitsemaan kohteliaisuudeksi (*civility*) kaiken sellaisen kommentoinnin, jossa ei mennä henkilökohtaisuuksiin (ks. käytöstavat kriteerinä). Tällainen asenne näkyy osittain myös tutkimukseeni osallistuneiden käyttäjien keskuudessa.

Joka tapauksessa moni kyselyyni vastanneista kuvasi avoimissa vastauksissa kommentoivansa asiallisesti aina tai tietyissä tilanteissa (ks. käytännöt). Lisäksi monet tutkimukseeni osallistuneista kuvasivat arvostavansa asiallisuutta muiden kommenteissa. Osa ei kuitenkaan avannut enempää sitä, miten he asiallisuuden ymmärtävät. Asiallisuus voi näyttäytyä itsestään selvänä tapana kuvata toivottua kommentoinnin tyyliä ja tapaa. Silti asiallisuus tuli aineistoissani kuvatuksi ja ymmärretyksi hyvin kirjavasti sekä kommentointikulttuuria yleisesti määrittävänä kriteerinä että yksittäisen kommentin arviointikriteerinä. Isolle osalle käyttäjistä asiallisuus määrittynyt muihin kohdistuvana käytöksenä ja/tai käyttäytymisenä. Jotkut puolestaan tulkitsevat asiallisuuden pikemminkin kommentin sisällölliseksi ja/tai laadulliseksi kriteeriksi. Näissä näkemyksissä asiallisuus ilmenee muun muassa aiheesta pysymisenä ja asiapitoisuutena. Joidenkin mielestä asiallisuus kattaa molemmat puolet – käytöksen ja sisällön. Lisäksi osa tutkimukseeni osallistuneista korosti, ettei asiallisuus tarkoita neutraaliutta. Heidän mielestään asiallisuus ei välttämättä sulje pois sisällöllisistä piirteistä mielipiteitä tai tyyllillisistä piirteistä esimerkiksi kriittisyyttä tai huumoria.

E erityisen tyypillinen tapa kuvata asiallisuutta oli määrittellä se, mitä asiallisuus ei ole. Analyysin perusteella muihin kohdistuvan käytöksen ja käyttäytymisen osalta asiallisuus sulkee ulkopuolelleen muun muassa muiden loukkaamisen, henkilökohtaisuuksiin menemisen, ilkeyden, maalittamisen ja trollaamisen sekä yleisesti asiat-

⁷² Kyselyyn vastanneista 94,2 prosenttia oli täysin tai jokseenkin samaa mieltä suhteessa väittämään ”Pyrin kommentoimaan asiallisesti” (ka 4,51) (Kangaspunta 2022b, 36).

⁷³ Tutkimuksissa käytetään sanoja *civility* ja *civil* joko määriteltynä käsitteinä tai yleiskielisesti kommentoinnin kuvauksena.

tomuuden. Lisäksi asiallisuus näkyy usein pyrkimyksenä välttää provosoitumista ja tunteisiin reagoimista (käyttäytyminen). Asiallisuus on siis monelle käytöstapojen noudattamista ja ei-toivotun käyttäytymisen välttämistä. Tässä yhteydessä osa kuvasi sitä, ettei itse halua loukata ketään ja/tai ettei ymmärrä sitä, että joku haluaa tietoisesti loukata muita. Vastauksessa alla näkyy lisäksi se, että asiallisuus voi olla käytökseen liittyvänä kriteerinä joustava. Vaikka vastaaja haluaa välttää muiden loukkaamista, hän kokee, että esimerkiksi julkisuudessa esiintyvien henkilöiden toiminnasta on mahdollista esittää asiallisia, mutta kriittisiä mielipiteitä.

Pyrin kommentoimaan yleensä asiallisesti niin ajatellen, että myös esimieheni voi sen lukea, koska olen julkisella puolella työssä. En halua antaa huonoa kuvaa itsestäni etenkin niille, jotka minut tuntevat/tietävät. En ymmärrä maalittamista, trollaamista, enkä mitään, millä tahallisesti loukataan muita, jopa vieraita ihmisiä tietämättä kenenkään lähtökohtia tai elämäntilannetta. Silti saatan sanoa mielipiteeni, jos vaikkapa jonkun esiintyminen tai laulutapa minua häiritsee, tai että joissain tv-ohjelmissa ihmiset pilaavat elämänsä käytöksellään. Vastailen yleensä kommentteihin mielipiteeni julki tuoden, mutta niin, että en loukkaisi ketään. Jos tekee mieli sanoa pahasti vastaan, ilmoitan, että lopetan vastailun tähän.

(kysely; n, 59, op, PS)

Käyttäjien joukosta kuitenkin erottuvat ne, jotka määrittelevät asiallisuuden käytöksenä erityisen tiukasti ja kokevat kommentoivansa itse erityisen harkitusti. Heille esimerkiksi kaikki tunneperäinen reagointi on asiatonta, eikä kommentointi saa pitää sisällään mitään loukkaavia piirteitä. Vastakohtana ovat ne käyttäjät, joiden mielestä asiallisuus sulkee pois lähinnä äärimmäisen antisosiaalisen käytöksen eli selkeät asiattomuudet. Monet tutkimukseeni osallistuneista sijoittuvat vaihtelevasti näiden kahden ääripään väliin. Heille asiallisuus on ennen kaikkea tiettyjen käytöstapojen noudattamista, mutta moni on valmis sopeuttamaan toimintaansa tilanteen mukaan. Osan mielestä on esimerkiksi sallittua haastaa muita kärkkäästikin. Asiallisuus voi näyttäytyä ikään kuin kykynä sovittaa oma toiminta vuorovaikutustilanteeseen.

aina asiallisesti olipa mikä taho kyseessä, koska en tahdo loukata ketään koskaan (se ei aina tietenkään onnistu, kun on kyseessä kirjoitettu kommentti - joku käsittää tekstin aina väärin)

(kysely; n, 53, op, ev)

[...] En tietenkään mitään väkivaltauhkauksia enkä mitään semmoisia ole laittanut, mutta että tulee kirjoitettua sinne, että miten voi olla joku noin tyhmä. [...] Kyllä tulee asiallisestikin tietenkin totta kai enimmäkseen. [...] Ja fiksustihan voi kirjottaa ja ei fiksusti, vaikka on fiksu. En nyt kehu, että oon fiksu, mutta kyllä tässä jotain käyttäytymistapoja ymmärtää siltikin tähän ikään tullessa jo. Milloin se [kommentointi] on fiksua ja ei fiksua.

(teemahaastattelu; m, 50, amk)

Käytöksen ohella asiallisuutta kuvattiin kommenttien sisällöllisenä ja laadullisena piirteenä. Tässä mielessä asiallisuus ilmentää monelle etenkin asiassa pysymistä ja jopa asiapitoisuutta. Tässäkin yhteydessä osa kuvasi sopeuttavansa toimintansa asiallisuutta. Kommentointi voi esimerkiksi ”rönsyillä” sosiaalisessa mediassa, mutta pysyy asiallisena uutismedian omilla sivuilla. Siinä, missä käytöksen asiallisuuden sopeuttaminen kytkeytyy usein vuorovaikutustilanteeseen eli muiden käyttäjien toimintaan, sisällöllinen asiallisuus vaihtelee pikemminkin alustan ja/tai aiheen mukaan (ks. käytännöt).

Itse asiassa varmaan koronapandemia, miten on toimittu, ja sitten ehkä ilmastopolitiikka, niin se [oma kommentointi] on vähän ehkä enemmän sellaista asiallisempaa. [...] Kun sitten ehkä semmoiset vähän henkilökohtaisemmat [aiheet], niin sieltä tulisi enemmän sellaista tosi persoonallista, että minä kun olin koulussa lapsi -tyylistä kommenttia, mitä en missään nimessä sinne toiseen juttuun laittaisi.

(teemahaastattelu; n, 37, akkt)

Vaikka valtaosa tutkimukseeni osallistuneista kertoi pyrkivänsä kommentoimaan asiallisesti, moni myös kuvasi kommentoivansa kriittisesti tai ilmaisevansa erimielisyytensä. Asiallisuus tai pyrkimys siihen ei siis tarkoita automaattisesti kommentin neutraalia tyyliä ja/tai sisältöä. Käyttäjille asiallisuus ei ole välttämättä kielellisesti tylsää, eikä asiallisuus tarkoita näkemuserojen ohittamista. Analyysin perusteella käyttäjien välillä on kuitenkin eroja sen suhteen, voiko asiallinen kommentti sisältää huumoria ja missä määrin. Etenkin ne, jotka kokevat asiallisuuden asiasisältöön kohdistuvana kriteerinä, pitävät asiallisuuden ja huumorin mieluusti erossa toisistaan. Ne, joille asiallisuus on käytöstapojen noudattamista, voivat sen sijaan pitää asiallista huumoria mahdollisena ja jopa toivottuna.

Sävy riippuu tietenkin aihealueesta. Leikittelen mielelläni kielen hienouksien kanssa etenkin kevyemmissä jutuissa. Asiajutut asiallisesti. Koetan kuitenkin välttää kuivuutta.

(kysely; n, 85, akkt, Kok.)

Kommentoin uutisia mielestäni asiallisesti, mutta en pyri olemaan neutraali. Toisten kommentteja kommentoin asettuen mielelläni niiden tasolle. Näin tulee paremmin ymmärretyksi. On turha hienostella herjaseurassa. Toisaalta asialliseen kommenttiin tulee vastata yhtä asiallisesti, vaikka näkemusero olisikin suuri. Huumoria pitää olla aina.

(kysely; m, 68; akkt, Vas.)

Lisäksi muutama tutkimukseeni osallistunut kuvasi eksplisiittisesti tai implisiittisesti sitä, että provokaatiokin voi olla asiallista ja sille on omat hetkensä. Harva kuitenkaan määritteli tarkemmin, millaista on asiallinen ja tilanteeseen sopiva provokaatio.

Analyysin perusteella tähän näyttivät viittaavan käyttäjien näkemykset keskustelun herättelemisestä; tilanteeseen sopiva asiallinen provokaatio pyrkii herättämään (asiallista) keskustelua yhteisistä asioista.

Järjen ja tiedon kriteerit

Järkiperäisyyden vaade on tuttu julkisen keskustelun varhaisista määritelmistä ja julkisuusteoreettisista tarkasteluista ja sillä on vahva habermasilainen perintö (ks. esim. Kangaspunta 2020). Erityisesti yhteisiä asioita koskevilta (poliittisilta) päätöksiltä on tavattu edellyttää rationaalisuutta, joka perustuu argumentoivaan ja järkiperäiseen keskusteluun. Koko julkisen keskustelun idea ja ideaali rakentuvat osittain sille olelukselle, että ihmisten välisistä keskusteluista voi muodostua jotakin yksittäistä puheenvuoroa tiedollisesti suurempaa, kollektiivisen järkeilyn tuotos (vrt. julkisen keskustelun keskustelevuus). Vaikka juuri järkiperäisyyden ja järjen ylistys ovat saaneet osakseen kritiikkiä (esim. Mouffe 2009 [1999]), ajatus järkiperäisestä ja pohdiskelevasta julkisesta keskustelusta on voimissaan verkkokeskusteluiden tutkimuksessa (ks. lisää esim. Kangaspunta 2020). Järkeä ei tätä nykyä aseteta ainakaan julkisuusteoreettisissa tarkasteluissa suoranaisesti vastakkain tunteiden kanssa, eli tunteita ei nähdä järjen uhkana tai vastapuolena. Silti verkkokeskusteluita on tyypillistä kritisoida niiden tunnepitoisuudesta ja/tai järkiperäisyyden, argumentoinnin ja perusteluiden puutteesta. Esimerkiksi Engelmann ja kollegat (2022) hyödyntävät verkkouutisten kommenttien arviointikriteerinä perusteluita (*justification*), joista he erottavat todistettavat (*verifiable*) ja subjektiiviset (*subjective*) perustelut. Todistettavat perustelut, joiden taakse Engelmann ja kollegat ensisijaisesti asettuvat, vastaavat monelta osin yleistä käsitystä siitä, mitä tieto on⁷⁴.

Analyysin perusteella osa verkkouutisia kommentoivista käyttäjistä asettaa negatiivisiin tunteisiin reagoimisen ja järkiperäisen harkinnan toistensa vastakohtiksi. Tämä ei tarkoita, etteikö tunteille olisi kommentoinnissa sijaa. Kyse on siitä, ettei kommentoinnin tavoitteiden kannalta ole mielekästä kirjoittaa kommenttia tunnekuohun vallassa. Käyttäjien mielestä esimerkiksi yhteiskunnallisen keskustelun tavoitteita ja/tai tiedon oikeellisuuteen liittyviä päämääriä palvelee paremmin harkittu ja faktapohjainen kommentti.

[...] Ja varmasti uskoisin, että jos näkee suututtavia tai todella kuohuttavia kommentteja, mitä itse oon nähnyt, niin on parasta vähän aikaa hengittää, eikä tehdä yhtään mitään. Antaa viisitoista minuuttia aikaa rauhoittua [toinen keskustelija näyttää peukkua] ja miettiä, että onko joku analyyttinen

⁷⁴ Tieto ymmärretään yleisesti perustelluksi tosiasiaksi. Tämä on ymmärrettävästi vain yksi tapa käsittää tieto ja tietäminen (ks. lisää esim. Lammenranta 1993). En tarkastele tässä tutkimuksessa erikseen käyttäjien käsitystä tiedosta ja tietämisen luonteesta.

näkökulma tähän. Tai sitten jos tietää asiasta jotain, niin laittaa silkkaa faktaa siihen [...].

(ryhmäkeskustelu; n, 74, ykkt)

Moni korostaakin kommentoinnin arvioinnissa yksiselitteisesti järkipärisyyttä ja järkeä. Tämä asenne kytkee arvioinnin kohteina yhteen yhtäältä kommentoinnin taivan – järkipärisyys näyttäytyy muun muassa järkeilynä ja perusteluina – ja toisaalta käyttäjien kognitiiviset ominaisuudet – järkeily on toimintaa, johon vain järkevät kykenevät. Järkipärisyyteen liittyy edelleen kiinteästi tiedon oikeellisuuden arvostus, ja osa tutkimukseeni osallistuneista pitää oikeaa tietoa kommentoinnin keskeisenä ja jopa keskeisimpänä kriteerinä. Kyse on ennen kaikkea kommentin sisällön arvioinnista, mutta oikealla tiedolla nähdään myös suuri itseisarvo osana yhteiskunnallista keskustelua sekä osana journalismin ydintä eli tiedonvälitystehtävää. Lisäksi tiedon oikeellisuuden arviointi palautuu kysymykseen kommentin järkipärisyydestä. Kuten kommentoijiin liittyvien asenteiden tarkastelu osoittaa, muihin käyttäjiin kohdistuvissa (negatiivisissa) arvioissa toistuvat viittaukset sivistykseen, tietämykseen ja tietoon, järkipärisyyteen ja kognitiivisiin kykyihin sekä asiantuntemukseen. Järkipärisyyden ja tiedon oikeellisuuden arvostus heijastuvat edelleen siihen, millaisena käyttäjät näkevät toivotunlaisen kommentin ja keskustelun.

Käyttäjien keskuudessa kriteerien mukainen oikea tieto nähdään joka tapauksessa hyvin eri tavoin. Osa edellyttää oikealta ja luotettavalta tiedolta tieteellisiä perusteita, esimerkiksi viitteitä ja lähteitä. Ne, jotka käyttävät itse argumenttinsa perusteluina tieteellisiä lähteitä, odottavat usein vastaavaa muilta käyttäjiltä, ja hyvässä kommentissa omat väitteet perusteellaan lähdeviitteiden avulla. Konkreettisten lähdeviitteiden ja tieteellisten käytäntöjen lisäksi aineistossa viitattiin muun muassa perusteltuun tietoon, faktapohjaisuuteen, tosiasioihin, faktoihin ja asiantuntemuksen tuomaan tietoon (ks. esimerkki edellä). Oikea tieto on siis tiettyjen kriteerien mukaisesti perusteltua ja oikeaksi osoitettua. Käyttäjien keskuudessa näkyy jopa ehdoton käsitys siitä, että vain tällainen tiukkojen kriteerien mukaisesti perusteltu tieto on (yhteiskunnallisessa) keskustelussa merkityksellistä. Lisäksi käyttäjille voi olla tärkeää erottaa toisistaan ne argumentit, jotka perustuvat oikeaan tietoon, ja ne mielipiteet, joille tällaista perustetta ei löydy. Tällainen asenne voi edelleen motivoida korjaavaa toimintaa, joka kohdistuu vääräksi koettuihin tietoihin, argumentteihin ja/tai perusteluihin.

Verkkokomentointi antaa vaikutelman, että kaikkien mielipiteet olisivat saman arvoisia ja kaikilla mielipiteillä olisi väliä. Se ei ole totta. Jokainen saa sanoa näkemyksensä, mutta vain tosiasioihin ja tietoon perustuvat mielipiteet ovat arvokkaita. Perustelemattomat mielipiteet ovat yhtä tyhjän kanssa. Kaikkien mielipiteillä ei ole väliä.

(kysely; n, 36, ykkt, muu)

Ajatus hyvistä ja huonoista argumenteista sekä oikeasta ja väärästä tiedosta heijastelee usein käyttäjien negatiivisia arvioita muista. Huonoksi tulkittu argumentti voi näyttäytyä osoituksena toisen käyttäjän tietämättömyydestä, kognitiivisesta kyvyttömyydestä tai haluttomuudesta sitoutua järkiperäiseen keskusteluun. Silti omaakaan asiantuntemusta ei välttämättä pidetä merkityksellisenä, jos sitä ei pysty osoittamaan ja faktoin perustelemaan. Lisäksi muutama tutkimukseeni osallistuneista toi eksplisiittisesti esille oman tietämyksensä rajallisuuden ja sen, miten tiedollisen rajallisuuden tunnistaminen näkyy heidän omassa toiminnassaan. Kommenteissa ei esitetä tietävää, jos tietoa ei ole, eikä kommenteissa oteta kantaa aiheisiin, joista tietoa ei ole. Tulkitseen nämä näkemykset myös implisiittisiksi viittauksiksi siitä, mitä käyttäjät voisivat muilta (vrt. sivistymättömyys ja tietämättömyys).

En esitä tietäväni asiasta enempää kuin tiedän, vaan joissakin aihepiireissä joudun suoraan tunnustamaan tietämättömyyteni.

(kysely; m, 52, ykkt, muu)

Oman ammatillisen osaamiseni aiheita kommentoin ammattiosaamiseni tuomalla faktalla yrittäen selvittää asiaa ja faktoja, muistaen myös, että edes kavereille facessa en voi ammatista käsin esittää mielipiteitä aiheista, joissa minun tiedetään olevan ammattilainen, vaan esitetyllä on oltava faktapohjaa. [...] Kun kommentoin toisten kommentteja, pyrin tarjoamaan faktatietoa erityisesti jos kommentoijalla on epäselvyyttä asiasta, jonka osaan. Toisaalta voin kommentoida mielipide-tunnekommentteja tyyliin ”Tsemppiä ♥”

(kysely; n, 43, tt, ev)

Tiedon ja järjen kriteerit voivat kuitenkin pitää sisällään käyttäjäkohtaista vaihtelua, joka liittyy esimerkiksi vuorovaikutustilanteeseen. Tiedon oikeellisuus ei ole relevanttia, jos kommentin tai reaktion kohteena on vaikkapa tutun käyttäjän tunnepitoinen kommentti (ks. esimerkki edellä). Alustalla on usein merkitystä. Vaikka uutisia kommentoitaisiin julkisilla alustoilla jopa ”tiedeperusteisesti” ja ylipäätään järkevästi, sosiaalisessa mediassa kommentointi voi tyypistyä pelkiksi hymiöiksi (ks. käytännöt). Eniten vaihtelua liittyy analyysin perusteella kuitenkin aiheisiin. Tiedon ja järjen kriteerejä noudatetaan erityisesti yhteiskunnallisissa ja poliittisissa sekä teeseen ja talouteen liittyvissä aiheissa. Osa käyttäjistä kertoi esimerkiksi kommentoivansa tällaisia aiheita ”aina lähdeviittausten kanssa” ja ”tieteellisen tekstin käytänteitä noudattaen”, erotuksena muista aiheista.

Toisaalta muutama vastaaja kuvasi kommentointinsa vaihtelevan sen perusteella, kuinka paljon he tietävät asiasta. Esimerkiksi seuraavassa vastauksessa vastaaja kertoo kommentoivansa myös mielipidepohjalta, jos ei tiedä aiheesta. Toisin sanoen, osa käyttäjistä ei edellytä itseltään tai muilta erityistä tietopohjaa, jonka perusteella kommentit pitäisi aina kirjoittaa. Kyse on usein enemmänkin siitä, että tiedot esitetään tietoina ja mielipiteet mielipiteinä.

Mitä enemmän tiedän aiheesta, sitä kriittisemmin usein kommentoin. Esim. [tietty uutisaihe]: minulla on asiantuntemusta ja tietoa kulissien takaa, pysyn kommentoimaan todella kriittisesti. Jos en tiedä aiheesta paljoa, kommentoin enemmän milipidepohjalta. [...]

(kysely; n, 49, ykkt, Kok.)

Professoriliitto (2022) on nimennyt hallitusohjelmavoitteensa vuosille 2023–2027 otsikolla ”Tieto ei ole mielipidekysymys”. Näkemys tiedon ja mielipiteiden perustavanlaatuisesta erosta ei ole vain professoreille tyypillinen. Analyysin perusteella osa tutkimukseeni osallistuneista haluaa korostaa tiedon, tositetiedon, faktojen ja/tai totuuden erityistä luonnetta suhteessa mielipiteisiin. Tässä yhteydessä osa erottaa toisistaan aiheet, joissa on pysyttävä faktoissa, ja aiheet, jotka ovat niin sanottuja mielipidekysymyksiä (ks. vaihtelu). Mielipide-tieto-erottelu tehdään muun muassa politiikan ja talouden tai viihde-/urheilu-uutisten ja yhteiskunnallisten aiheiden välillä; politiikasta voi olla mielipiteitä, mutta talousaiheet edellyttävät pelkkiä faktoja.

Osalle käyttäjistä tiedon ja mielipiteiden ero näyttäytyy kuitenkin kysymyksenä tiedon itseisarvosta. Heille on tärkeää, että mielipiteet ja totuus/tieto pidetään erillään, ja osa myös kantaa huolta siitä, etteivät kaikki käyttäjät tunnista tätä eroa. He arvostavat muiden kommenteissa yksinomaan tietoa ja faktoja, ja pitävät muiden käyttäjän mielipiteitä jopa yksiselitteisesti irrelevantteina. Näistä lähtökohdista kommenteilla voidaan nähdä lisäarvoa ainoastaan siinä tapauksessa, että ne tuovat keskusteluun lisätietoja.

99 prosenttisesti turhaa ja jopa vahingollista, koska se [verkkouutisten kommentointi] ruokkii epäasiallista keskustelua ja synnyttää harhan siitä, että totuus olisi mielipidekysymys.

(kysely; m, 52, ykkt, SDP)

Monelle tieto näyttäytyy siis perusteltuna oikeana tietona erotuksena mielipiteistä ja subjektiivisesta tiedosta (ks. kokemusasiantuntijuus; vrt. Engelman ym. 2022). Silti osa käyttäjistä määritteli omat ja muiden kokemukset omanlaisekseen tiedoksi, joka eroaa pelkistä mielipiteistä. Omien kokemusten voidaan tulkita tuovan kokemuseräistä eli subjektiivista tietoa ja asiantuntijuutta, jolla on tiedollista merkitystä (ks. muut asiantuntijoina). Tällainen näkemys ei kuitenkaan korostunut tiedon oikeellisuuden ja järkipärisyyden viitekehyksessä, vaan pikemminkin kommenttien lisäarvoon liittyen (ks. kommentoinnin tärkeys).

Lisäksi osa tutkimukseeni osallistuneista pyrki eksplisiittisesti määrittelemään tiedon ja totuuden. Osa korosti sitä, että tietyt asiat ovat luonteeltaan joko-tai.

[...] 2 plus 2 on 4, sanoipa sen matematiikan professori tai nelivuotias, ja tuo asia on totta, riippumatta siitä, kuka sen sanoi.

(kysely; n, 43, luk, muu)

Toisaalta tässä yhteydessä muutama käyttäjä toi esille näkemyksensä siihen, että ”oikea tieteellinen tieto” on sellaisenaan vaikea määriteltävä ja luonteeltaan muuttuva. Yhtäältä kyse on siitä, että tietoa tulee jatkuvasti lisää ja uusi tieto joko täydentää tai haastaa vanhaa. Toisaalta kyse on siitä, että tietoon liittyy usein ristiriitoja. Vallalla voi olla kaksi tai useampia perusteltuja näkemyksiä siitä, mikä on ”tämän hetken oikea tieto”. Oikean tiedon määrittelypyrkimykset tekevät tältä osin näkyväksi myös sitä, kenellä käyttäjien mielestä on oikeus ja kompetenssia pohtia tiedon oikeellisuutta ja missä määrin. Osa kokee, että etenkin itsestään selvissä joko-tai-tilanteissa kuka tahansa on pätevä tuomaan totuuden ja oikean tiedon esille, eli tiedon todenperäisyys ei ole riippuvainen sen julkituojasta (ks. esimerkki edellä). Toiset asettuvat kuitenkin tiukasti sille kannalle, että tieteellisen tiedon oikeellisuus kuuluu tiedeyhteisön päättäväksi. Jotkut puolestaan ajattelevat, että tietyissä yhteyksissä tiedon muuttuva luonne edellyttää myös tavallisilta ihmisiltä kyseenalaistamiskykyä. Koronapandemia, siihen liittyvä uutisointi sekä alati muuttuvat tiedot ja ohjeet ovat tästä hyvä esimerkki. Silti käyttäjät pyrkivät tässä yhteydessä pääsääntöisesti tunnistamaan oman kompetenssinsa ja sen rajallisuuden, esimerkiksi lukeneisuuden ja/tai koulutuksen perusteella.

Yhdessä ryhmäkeskustelussa käytiin tiedon määrittelykysymykseen liittyen kiinnostavaa keskustelua. Yhtäältä keskustelijat tunnistivat sen, että tieto on karttuvaa ja usein luonteeltaan muuttuvaa, ja juuri siksi käyttäjillä itsellään on vastuu tietystä kriittisyydestä. Toisaalta keskustelijat vaikuttivat olevan yksimielisiä siitä, että tietyt asiat ovat luonteeltaan täysin joko-tai. Joskus on vain yksi totuus ja paikkaansa pitävä tieto, ja olennaista on tunnistaa tämä ero keskusteltavien kysymysten välillä. Yksi keskustelijoista myös korosti, että vähemminkin yksiselitteisissä kysymyksissä voidaan keskustella tiedon tarkkuudesta ja luonteesta, mutta tieto ei tässäkään tapauksessa ole mielipidekysymys. Hänen mielestään tietoon liittyvissä keskusteluissa vastakkain pitäisi siis asettua argumenttien.

Tuohon tiedehommaan, niin mähän en varmaan oo yhtä lukenut [kuin muut keskustelijat], että mä oon vaan [ammattikoulun käynyt]. [...]. Uskoisin, että he ovat vähän enemmän lukeneita. Kyllähän tiedekin, jos tänään on joku juttu tieteessä, niin sitä huudetaan täällä [uutisissa]. Ja jos se onkin sitten vuoden päästä vähän erilaista, niin kyllä sitä pitää aina vähän mun mielestä joitakin asioita kyseenalaistaa, jollakin lailla. Ei kaikkia, mutta riippuu tiettenkin asiasta. [...] Mutta jotkut asiathan on vaan yks-nolla ja ne ei muutu miksiäkään siitä. [...]

(ryhmäkeskustelu; m, 50, amk)

[...] mun mielestä aika harvat asiat on semmoisia [yks-nolla], koska tietokin lisääntyy. Että vaikka mä nyt sanon, että [...] maa suurin piirtein kiertää aurinkoa, niin siihen nyt varmaan on aika vaikea ruveta argumentoimaan vastaan. Mutta yksityiskohdista löytyy sitten hemmetisti säätämistä. Että ai, se onkin enemmän elliptinen eikä pyöreä ja ties mitä. Mutta silloin ollaan

tavallaan asiassa, ei heitellä vaan mielipiteitä, että ei maapallo nyt ainakaan aurinkoa kierrä [...] Kyllähän monesta asiasta tulee kauheasti uutta tietoa, niin itsekin pitää aina vähän katsella, että mitäs tässä nyt oikeastaan keskustellaan. [...] Että ei kaikesta voi kaikkea tietää, siis nippeliä. Nyt on just tämä tämmöinen, että en ole epidemiologi, mutta voin kyllä kommentoida⁷⁵ [...].
(ryhmäkeskustelu; muu, 43, ykkt)

Tiedon oikeellisuutta puntaroidaan siis tyypillisesti argumentoinnin ja perusteluiden perusteella. Tällöin kyse on argumenttien täsmällisyydestä eli paikkansapitävydestä. Toisaalta osa tutkimukseeni osallistuneista korosti erikseen hyvän argumentointitaidon merkitystä. Tässä yhteydessä kyse ei ollut enää yksinomaan oman näkemyksen huolellisesta perustelemisesta esimerkiksi lähdeviitteiden avulla, vaan argumentointiin liittyvistä kyvyistä eli kommenttien laadusta sekä kommentoijien keskustelu- ja kirjoitustaidoista. Hyvin ja taidokkaasti muotoiltujen argumenttien lukemisen kuvattiin tuovan jopa mielihyvää, ja jotkut kertoivat tarkkailevansa käyttäjien välisissä keskusteluissa erityisesti argumentoinnin tasoa. Vastaavasti huonoa argumentointia ja ymmärtämättömyyttä argumentointitaidoista pidettiin huolestuttavana signaalina ihmisten keskustelukyvyyttömyydestä.

Kommenttien tulisi olla argumentointia. Usein ihmiset eivät osaa argumentoida vaan sortuvat solvauksiin ja olkiukkoihin⁷⁶.

(kysely; m, 36, akkt, Kok.)

[...] Hesarin mahdollisuus peukuttaa argumentaatiota olisi voinut olla hyvä kehityssuunta, mutta valitettavan harvat ymmärtävät, että hyvä argumentti ei ole sama kuin samanmielisyys peukuttajan kanssa tai nasevasti sanottu heitto tai ilkeily. Meillä Suomessa on valitettavan huonot debattitaidot.

(kysely; n, 43, ykkt, SDP)

Analyysin perusteella näihin tiedon ja järjen kriteereihin yhdistyy tietyiltä osin myös asiapitoisuuden kriteeri, johon jotkut viittasivat esimerkiksi asiakeskusteluina. Asiapitoisuus on kriteerinä kuitenkin kiinnostavan moniulotteinen. Joidenkin käyttäjien mielestä varsinkin vakavia aiheita pitää kommentoida asiapitoisesti (ks. aiheet) eli neutraalisti; tietyissä tilanteissa kommentit eivät saa sisältää esimerkiksi huumoria tai tunteita (sisältö ja tyyli arvioinnin kohteena). Osalle asiapitoisuus tarkoittaa puolestaan sitä, etteivät kommentit saa sisältää asiaan liittymätöntä sisältöä eivätkä ne saa rönsyillä pois alkuperäisestä aiheesta (sisältö arvioinnin kohteena). Toiset erottavat asiapitoisen kommentin henkilöön kohdistuvasta kommentista (käytös arvioinnin kohteena). Joillekin käyttäjille asiapitoisuus on tätä kaikkea.

⁷⁵ Keskustelija viittaa koronapandemiaan liittyviin verkkokeskusteluihin, joita on moitittu yleisesti siitä, että "tavalliset kansalaiset" esiintyvät ikään kuin tartuntatautien asiantuntijoina.

⁷⁶ Olkiukolla tai olkinukella viitataan yleisesti tietynlaiseen argumentaatiovirheeseen. Olkiukko perustuu yleistyksille, kärjistyksille ja jopa valheille, jotka kohdistuvat tiettyyn vastapuoleen.

Edellä kuvatuissa havainnoissa näkyy käyttäjien ajatus siitä, että kommenteissa esitettyjen perusteluiden pitäisi olla järkiperaisii eli esimerkiksi loogisen järjeyden tulosta. Hyvä kommentti ja hyvä kommentointikulttuuri ovat siis tavalla tai toisella järkiperaisii. Järkiperaisyyden kriteeri ilmeni aineistoissani myös vastakohtaisessa suhteessa muiden käyttäjien typeryyteen, tyhmyyteen ja kognitiivisten taitojen puutteeseen (ks. negatiiviset arviot). Toisin sanoen, osa käyttäjistä kokee, että hyvän ja kriteerien mukaisen kommentoinnin haasteena ovat tyhmät, typerät tai tahallisen sivistymättömät kommentoijat, jotka heikentävät keskustelun tasoa. Tähän liittyvät käyttäjien huomiot siitä, etteivät kaikki välttämättä lue uutisia kokonaan. Lisäksi muutama käyttäjä rinnasti tyhmyyden uusien tietojen systemaattiseen ohittamiseen. Kyse ei ole pelkästään kognitiivisista kyvyistä, vaan tiedon arvostuksen puutteesta (vrt. sivistymättömyys). Esimerkiksi uutisten huolellista lukemista ja luetun ymmärtämistä voidaan pitää järkiperaisien keskustelun vähimmäiskriteereinä.

Kunpa kaikki lukisivat uutisen ja ymmärtäisivät sisällön. Ei tarvitsisi kommenteissa kysellä 'tyhmiä'.

(kysely; n, 51, akkt, Vihr.)

Käytöstavat kriteerinä

Aineistoissani ilmeni kirjavasti erilaisia viittauksia, jotka liittyvät käytökseen sosiokulttuuristen sääntöjen ja normien säätelyn kohteena. Ymmärrän kuvatut säännöt ja normit käyttäjien tunnistamiksi käytöstavoiksi, jotka ilmentävät sosiaalisen vuorovaikutuksen pelisääntöjä kommentoinnin kontekstissa. Käytöstavat ohjaavat käytöstä⁷⁷ ja kommentoinnin kontekstissa käytös kohdistuu aina tavalla tai toisella muihin, potentiaaliin kuulijoihin. Käytöstapoihin liittyvät kriteerit eroavat tietyiltä osin esimerkiksi siinä, mitä hyvältä (julkiselta/yhteiskunnalliselta) keskustelulta toivotaan. Yksinkertaisimmillaan ja laveimmillaan kommentoijilta edellytetyt käytöstavat voidaan ymmärtää lähinnä antisosiaalisen käyttäytymisen ja käytöksen vastakohtaksi. Moni kuvasikin käytöstapoja negaation kautta eli viittasi siihen, mikä heidän mielestään on vääränlaista käytöstä (ja käyttäytymistä). Tällaiset kriteerit voivat edustaa käytöksen vähimmäisvaatimuksia, mutta eivät vielä varsinaisesti hyviä – kaikkien normien mukaisia – käytöstapoja.

Käytöstavoissa on kyse ennen kaikkea siitä, mitä käytöstapoja muiden kommentoijien toivotaan noudattavan. Silti osa toi esille oman pyrkimyksensä noudattaa tiettyjä normeja ja sääntöjä. Erotin analyysin perusteella toisistaan muita kunnioittavan käytöksen ja sosiaaliset normit ylittävän käytöksen. Muiden kunnioittaminen on ikään kuin perusvaatimus, jonka avulla kommentointi voi onnistua. Sosiaaliset nor-

⁷⁷ Vaikka tutkimukseeni osallistuneet saattoivat käyttää tässä yhteydessä sanaa käyttäytyminen, pyrin tunnistamaan ja erottelemaan ne tapaukset, joissa on kyse käytöstavoista, erotuksena käyttäytymisestä (ks. käytännöt).

mit ylittävä käytös sen sijaan tähtää sosiaalisesti positiiviseen lopputulokseen eli aidosti onnistuneeseen vuorovaikutukseen. Kokonaisuutena erilaiset kriteerit antavat kiinnostavan kuvan siitä, millaiset käytöstavat kommentoinnissa nähdään tärkeinä.

Muita kunnioittava käytös

Tunnistin analyysin perusteella laajan muita kunnioittavan käytöksen kriteerin, joka pitää sisällään erilaisia vaatimuksia. Osalle käyttäjistä kyse on antisosiaalisen käytöksen vastakohtasta, osa kokee tärkeäksi henkilöön menevän kommentoinnin välttämisen, ja osa korostaa trollaamisen ja provosoimisen välttämistä eli esimerkiksi keskusteluiden kunnioittamista. Jotkut tunnistavat muiden kunnioittamisessa kaikki nämä puolet. Olennaista on, että käytöstapojen kohdalla kaikkien vaatimusten ja lähtöoletusten ytimessä on ajatus muiden käyttäjien huomioimisesta.

Tutkimukseeni osallistuneiden keskuudessa korostuu negatiivinen asenne muita käyttäjiä kohtaan sekä huoli antisosiaalisesta käyttäytymisestä ja käytöksestä. Kommentointia ohjaavista käytöstavoista kenties tärkeimpänä nähdäänkin ei-loukkaava ja ei-vihamielinen sekä yleisesti muita kunnioittava käytös. Analyysin perusteella iso osa käyttäjistä ymmärtää tällaisen käytöksen ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa ikään kuin vähimmäisvaatimukseksi, jota kaikkien käyttäjien pitäisi oppia noudattamaan. Osa toivookin, että yhteiskunnassa panostettaisiin opettamaan yleisesti asiallisen kommentoinnin perustaitoja ja niin sanottua nettietikettiä (ks. asiallisuus kriteerinä). Tässä mielessä ei-loukkaava käytös voi merkitä samaa kuin asiallisuus, eli minimikäytöstapojen noudattaminen määrittyy implisiittisesti asialliseksi käytökseksi (ks. asiallisuus kriteerinä). Kyse on eräänlaisesta perusoletuksesta. Esimerkiksi seuraava haastateltava kuvasi omaa kommentointiaan korostuneen humoristiseksi, mutta hyvántahtoiseksi. Hän nimesi erikseen tilanteet ja ihmisryhmät, joiden kommentoinnissa on erityisen varovainen ja hienovarainen. Kepeääkin kommentointia ja huumoria ohjaavat tietyt käytöstavat, joihin haastateltava viittaa ikään kuin itsestään selvyytensä.

[...] Se ei oo vaan hyvä tapa pilkata ihmisiä, jostain sellaisesta, mille ne ei välttämättä itse [voi mitään]. [...] Ihan semmoinen, mikä amerikkaksi sanotaan normal decency [säädyllyisyys].

(teemahaastattelu; m, 66, ykkt)

Monet asettavatkin käytöstavat ja muiden kunnioittamisen selvästi muiden kriteerien yläpuolelle, ja niihin viitattiin usein muiden kriteerien yhteydessä. Hyvätkään tiedolliset piirteet tai taidokas käytetty kieli eivät välttämättä riitä, jos kommentissa on antisosiaalisia aineksia. Pääsääntöisesti kriteeriä kuvattiin suhteessa muiden toimintaan, ja tässä yhteydessä osa käyttäjistä toi jopa eksplisiittisesti esille ne piirteet, jotka eivät heidän mielestään kuulu (hyvään) kommentointiin. Mainituiksi tulivat muihin kohdistuvan antisosiaalisen käytöksen osalta muun muassa loukkaavuus, hyökkäävyys, väheksyntä, halveksunta, ilkeys, öyhötys, alentava puhe, haukkuminen, provosointi, vihapuhe, väkivaltaan viittaaminen ja seksuaalisointi (vrt. antisosiaalinen käytös ja käyttäytyminen).

[...] Tärkeää on säilyttää hyvät tavat ja toisten kunnioittaminen. Loukkaava ja ala-arvoinen kommentointi halvaannuttaa ilmaisuvapauden ja luottamuksen kanssaihmiseen.

(kysely; n, 65, ykkt, SDP)

Huomionarvoista on, että analyysin perusteella vaatimus muita kunnioittavasta käytöksestä liittyy korostuneesti huoleen antisosiaalisen käytöksen kokonaisvaikutuksista (ks. huoli nykytilasta). Osa tutkimukseeni osallistuneista kokee, että epä-kunnioitus ja vihamielisyys voivat hiljentää muita ja vaikuttaa jopa yhteiskunnallisen keskustelun ilmapiiriin (ks. esimerkki edellä). Kyse ei ole vain henkilökohtaisesti tunnistetuista negatiivisista vaikutuksista ja kokemuksista, ja tässä yhteydessä monet toivoivat tiukempaa moderointia, joka puuttuisi ei-toivottuun käytökseen. Lisäksi ne käyttäjät, jotka kertoivat pyrkivänsä kehittämään keskustelukulttuuria (ks. kommentoinnin syyt ja motiivit), toivat esille ei-kunnioittavaan käytökseen puuttuvia toimintamallejaan ja tavoitteitaan.

Tältä osin osa myös tunnistaa käyttäjien väliset erot persoonallisuuden piirteisä. Vaikka käyttäjät itse sietäisivät itseensä kohdistuvaa loukkaavaa ja antisosiaalista käytöstä, he eivät välttämättä odota samaa kaikilta. Toisaalta jotkut tutkimukseeni osallistuneista tunnistavat ei-kunnioittavan kommentoinnin ei-toivotuksi, mutta he eivät välttämättä suhtaudu siihen erityisen vakavana ongelmana. Heille muiden kunnioittaminen ja sosiaalisten normien mukainen käytös voi olla suotavaa, mutta kriteerinä se ei ole ylitse muiden. Tällaiset käyttäjät saattavat arvostaa muun muassa tiedollisia kriteereitä käytöstapoja enemmän. Vaikka he kokevat pyrkivänsä kommentoimaan asiallisesti, he saattavat reagoida jopa voimakkaasti ja suorasukaisesti, jos toinen käyttäjä esittää täysin ei-järkiperäisen, ”tyhmän” väitteen (ks. asiallisuus kriteerinä).

Vaikka ei-loukkaava ja ei-vihamielinen käytös korostui muihin kohdistuvissa arvioissa, osa tutkimukseeni osallistuneista korosti omakohtaisesti tarvettaan välttää muiden loukkaamista. Kiinnostavaa näissä kuvauksissa on ennen kaikkea se, etteivät käyttäjät välttämättä korosta oman toimintansa normien mukaista luonnetta eli pyrkimystään noudattaa tiettyjä käytöstapoja. Sen sijaan käyttäjät voivat kokea olevansa esimerkiksi luonteeltaan sovittelevia ja toimivansa siksi tietyllä tavalla (vrt. itsetarkkailijat, Barnes 2018).

[...] omalla nimelläni olen aika väritön ja neutraali. Vältän kriittisyyttä keskustelussa. Usein jätän kirjoittamatta jos olo on epävarma siitä, että loukkaanko jotain mielipiteelläni. Nimettömällä alustalla uskallan ottaa vaikeampia asioita puheeksi ja keskustelussa tuoda enemmän mielipidettäni. En pidä riidan haastamisesta, enkä toisten loukkaamisesta.

(kysely; n, 37, amk/vastaava, PS)

Analyysin perusteella muita kunnioittavaan käytökseen liittyy usein vaatimus pysyä asiassa ja välttää henkilöihin liittyvää kommentointia. Käyttäjien keskuudessa

siis allekirjoitetaan isolta osin toive siitä, että ”asiat riitelevät, eivät ihmiset”. Monet tunnistavat sen, että henkilöön liittyvässä kommentoinnissa korostuu usein antisosiaaliseksi tunnistettu käytös, jopa käyttäytyminen. Henkilöön menevä kommentointi näyttäytyy esimerkiksi konkreettisina hyökkäyksinä, mollaamisena ja haukkumisena. Osa puolestaan kokee, että kommentoijien on yleisesti vaikea hyväksyä erilaisia mielipiteitä ja näkökulmia (ks. kyvyttömyys keskustella), mikä johtaa henkilökohtaisuuksiin ja antisosiaaliseen käytökseen sekä tunnepitoisiin reaktioihin (käyttäytyminen). Kiinnostavaa on, että osa tutkimukseeni osallistuneista näkee ratkaisuna paitsi moderoinnin, myös anonyymin kommentointimahdollisuuden, joka suojelee äärimmäiseltä antisosiaaliselta toiminnalta, kuten maalittamiselta.

Monet niistä, jotka ottivat kantaa trollaajiin (ks. negatiiviset arviot) tai trollaamiseen, toivovat edelleen trollaamisen loppumista ja trollaajien tiukempaa suitsimista (ks. kommentoinnin rajoittaminen) sekä sitä, että muut käyttäjät oppisivat jättämään trollit huomiotta. Analyysin perusteella trollaamista pidetään usein tietoisena hyvien käytöstapojen vastaisena toimintana, esimerkiksi nimittelynä tai tahallisen loukkaamisena, jonka tarkoituksena on herättää muissa vastareaktioita ja vesittää keskustelu itse aiheesta. Osa käyttäjistä pitääkin tarkoitushakuista provosointia yhtenä trollaamisen muotona. Toiset puolestaan tunnistavat provosoinnin erilliseksi, joskin samalla tavalla negatiiviseksi toimintamalliksi. Aikaisemman tutkimukseni (Kangaspunta 2021) perusteella vain noin 10 prosenttia käyttäjistä tunnistaa provosoivan motiivin omasta toiminnastaan (ks. provosointi). Kommentoinnin kriteerien kannalta onkin järkeenkäypää, että iso osa käyttäjistä toivoo eksplisiittisesti kommentoinnin olevan ei-provosoivaa ja provosointia pidetään asiallisen (eli käytöstapojen mukaisen) kommentoinnin vastakohtana.

Asiallisuutta mieluummin kuin provosointia
(kysely; m, 59, ykkt, Kok.)

Silti käyttäjissä on myös niitä, joiden mielestä kärjistyksen ja asiallinen provokaatio kuuluvat kommentointiin ja/tai verkkokeskusteluihin ylipäätään (ks. kommentoinnin syyt ja motiivit, asiallisuus kriteerinä) – ”asiallisella provokaatiollakin on paikkansa”. Tällöin provokaation tavoitteena on herättää keskustelua, ei tuhota sitä. Nämäkin käyttäjät siis tunnistavat eron suhteessa trollaamiseen, käytöstapojen vastaiseen ja jopa äärimmäiseen (antisosiaaliseen) provokaatioon. Osa asiallista provosointia kannattavista käyttäjistä olisikin valmis rajoittamaan kommentointimahdollisuuksia sellaisilta käyttäjiltä, joiden toiminnassa korostuu pelkkä (ei-toivottu) provosointi.

Täysin asiattomat kommentit olisi syytä poistaa. Samoin henkilöitä, jotka jatkuvasti kommentoivat provosoivasti uutiseen kuin uutiseen, olisi syytä estää kommentoimasta. Asioiden provosoivampikin kommentointi on ok, mutta henkilöön/henkilöryhmiin kohdistuvat provosoivat kommentit olisi hyvä saada kuriin.

(kysely; n, 40, akkt, muu)

Sosiaaliset normit ylittävä käytös

Tutkimukseeni osallistuneet halusivat pääsääntöisesti kuvata niitä asioita, joihin he haluavat muutosta ja jotka he kokevat ongelmallisiksi. Monet edellä kuvatuista käytöstapoihin liittyvistä kriteereistä ovat eräänlaisia vähimmäisvaatimuksia – kommentoinnista pitäisi karsia *edes* tietyt negatiiviset piirteet. Kuvatut kriteerit puolestaan palautuvat toistuvasti ymmärrykseen siitä, että käytöksen perusoletuksena on muiden keskustelijoiden kunnioittaminen eli tiettyjen sosiaalisten normien noudattaminen. Tunnistin käyttäjien keskuudesta lisäksi näkemyksen siitä, että kommentoinnin pitää olla jotakin enemmän, jotta vuorovaikutustilanne on aidosti hyvä ja onnistunut. Vaikka tällaisia onnistuneita vuoropuheluita tulisi vastaan vain harvoin, osa käyttäjistä pyrkii omassa toiminnassaan systemaattisesti positiiviseen vuorovaikutukseen. Tällainen kommentointi tähtää usein sosiaalisesti positiiviseen lopputulemaan esimerkiksi yhteiskunnallisen päämäärän rinnalla, ja tämä tavoite edellyttää vähimmäiset sosiaaliset normit ylittävää (muihin kohdistuvaa) käytöstä. Vastaavaan viittaavat tietyiltä osin myös huumorin yhdistävät tavoitteet eli halu tuottaa sosiaalista hyvää, kuten jaettua iloa (ks. huumoriin liittyvät kriteerit).

Lisäksi positiivisen kommentoinnin voidaan toivoa vaikuttavan negatiiviseksi koetun keskustelukulttuurin vastapainona (ks. keskustelun tasapainoon vaikuttaminen, keskustelukulttuurin kehittäminen). On toki ilmeistä, että oma korostuneen positiivinen toiminta voi olla lähtökohtaisesti reaktio muiden negatiiviseksi koettuun toimintaan, mutta toimintaan voi silti sisältyä pyrkimys kehittää kommentointia ja/tai yhteiskunnallista keskustelua tiettyyn suuntaan. Osa tutkimukseeni osallistuneista kertoi muun muassa käyttävänsä mahdollisuuksien mukaan pehmeitä ilmaisuja, kannustavansa muita, olevansa ystävällisiä ja/tai pyrkivänsä yksinomaan positiiviseen kommentointiin. Jotkut kuvasivat myös välttävänsä systemaattisesti negatiivisia kommentteja ja reaktioita.

[...]. Positiiviset kommentit komppaavat mielestäni tärkeitä aiheita ja toivon mukaan edesauttavat suotuisaa kehitystä
(kysely; n, 73, tt, muu, Vihr.)

[...] mä oon itse yrittänyt opetella [kritisoimaan] olematta negatiivinen. [...].
(teemahaastattelu; n, 37, akkt)

Vain pieni osa tutkimukseeni osallistuneista kuvasi omakohtaisesti ja eksplisiittisesti tällaista sosiaaliset normit ylittävää käytöstä. Vielä harvempi kuvasi odottavansa sitä muilta. Käyttäjien kuvauksissa kuitenkin toistui vähintäänkin implisiittisesti ajatus siitä, että tietyissä tilanteissa keskustelu uutisista täyttää tällaisia käytökseen eli sosiaaliseen vuorovaikutukseen liittyviä kriteereitä, ja juuri silloin sosiaalinen vuorovaikutus on myös parhaimmillaan.

Julkisen keskustelun keskustelevuus

Julkisuusteoreettisista lähtökohdista julkista keskustelua ja verkkovälitteisiä keskusteluita on ollut tapana lähestyä deliberaation käsitteen ja kriteerin kautta (Kangaspunta 2020). Deliberaatiolla on tarkoitettu yleisesti julkista järkeilyä, harkintaa tai erilaisten näkemysten puntarointia. Tällaisen harkitsevan ja puntaroivan keskustelun toivottuna lopputulemana on edelleen nähty jonkinlainen ratkaisu, näkemys, kanta tai jopa yleisesti hyväksytty mielipide (emt.). Deliberaation perusidea siis on, että järkeilyn, argumentoinnin ja erilaisten näkemysten perustelemisen (vrt. tiedon ja järjen kriteerit) lopputuloksena paras argumentti ”voittaa”. Toisaalta toisistaan voidaan erottaa *yleisluontoinen deliberaatio*, jossa pohditaan esimerkiksi arvoja, ja *deliberatiivinen demokratia*, joka tähtää poliittiseen päätöksentekoon (Pekonen 2011, 40–41, 56–57). Verkkokeskusteluiden ja verkkouutisten kommentoinnin tutkimukset ovat osoittaneet, että käyttäjien välisissä keskusteluissa ainakaan deliberatiivinen demokratia ja siihen tähtäävä keskustelu ei kokonaisuudessaan toteudu (Kangaspunta 2020). Kommentit eivät yllä päätöksiin tai ratkaisuihin tai ylipäätään niihin kriteereihin, mitä etenkin julkisuusteoreettinen lähtökohta deliberatiiviselta keskustelulta edellyttää. Voidaan toki kysyä, onko tällainen lähtöoletus kommentoinnin tutkimuksessa edes mielekäs.

Keskustelevuus eli ajatus erilaisten näkemysten (erimielisestä) vuoropuhelusta tarjoaa silti omanlaisensa tulokulman kommenttien merkitykseen ja mahdollisuuksiin yhteiskunnallisen keskustelun kontekstissa. Tällöin tarkastelun kohteena eivät ole niinkään järkeily ja harkinta, vaan se, miten eriävät mielipiteet kommenteissa ilmenevät ja asettuvat vuorovaikutussuhteisiin, tältä osin siis jopa yleisluontoinen deliberaatio. Olennaista verkkouutisten kommentoinnin ja kommentoijien näkökulmasta on deliberaation jaettu luonne. Kyse ei ole vain yksilön sisäisestä harkinnasta, vaan keskustelusta, jossa yksilöt puntaroivat asioita ja niihin liittyviä näkemyksiä yhdessä. Esimerkiksi Seija Ridell (2000, 58) on muistuttanut, että julkisuusteoreettisista lähtökohdista tarkasteltuna ”erimielisyys ei ole julkisuuden aihe vaan keino setviä ongelmallisia ja kiistanalaisia kysymyksiä julkisesti”. Demokratialle välttämätön julkinen keskustelu yhteisistä asioista edellyttää jossain määrin erimielisyyttä (ks. myös Mouffe 2009 [1999]).

Sosiaalipsykologiassa lähtökohtana on, että yksilön tasolla ihmiset pääsääntöisesti arvioivat omia näkemyksiään suhteessa muiden näkemyksiin: ”Varsinkin ollesamme epävarmoja oman näkemyksemme osuvuudesta tai oikeellisuudesta, turvautumme tietoa saadaksemme toisiin, mikä onkin järkevää. Tiedämme kokemuksesta, että joskus toisten näkemys on omaamme luotettavampi tai valistuneempi [...]” (Burr 2007, 42–43). Tällainen käsitys yksilön toiminnasta pohjustaa ajatusta siitä, että keskustelu yhteisistä asioista rakentuu erilaisten yksilöllisten ja jaettujen näkemysten puntaroinnista. Keskustelevuuteen liittyy kuitenkin haasteita. Tietoisuus oman mielipiteen vastakkaisuudesta suhteessa vallitsevaan mielipiteeseen voi aiheuttaa niin sanotun ”hiljaisuuden kehän” (*spiral of silence*), eikä käyttäjä välttämättä uskalla tuoda julki omia näkemyksiään (Scheufle ja Moy 2000; ks. alkuperäisestä teoriasta No-

elle-Neumann 1974). Lisäksi verkkovälitteisessä kontekstissa systemaattinen keskusteluiden valtaaminen ja haltuunotto (ks. esim. Toepfl ja Piwoni 2015), mihin tiettyjen ryhmien koettu yliedustus aineistoissani osaltaan viittaa, sekä antisosiaalinen käytös tähtäävät usein juuri hiljentävään vaikutukseen. Eriäviä mielipiteitä ei enää uskalta tuoda julki. Vaikka julkisen keskustelun näkökulmasta on tärkeää, että ihmiset seuraavat erilaisia keskusteluita ja altistuvat näiden keskusteluiden myötä erilaisille mielipiteille, toistuvat kokemukset muiden negatiivisesta käytöksestä tai tiettyjen riskiriitaisten näkemysten yliedustuksesta voivat vähentää kiinnostusta osallistua julkisesti. On myös huomioitava, että toistuvat kokemukset negatiivisesta käytöksestä tai omien mielipiteiden mitätöinnistä voivat ruokkia osassa käyttäjistä sulkeutuneisuutta ja jopa negatiivisia vastareaktioita (Hwang, Kim ja Kim 2016).

Tämä alaluku pyrkii erittelemään sen, millainen on tutkimukseeni osallistuneiden näkemys keskusteleavuuden kriteeristä julkisen keskustelun kehityksessä eli mitä verkkouutisia kommentoivat käyttäjät odottavat kommentoinnilta, jossa keskustellaan yhteisistä (yhteiskunnallisista) asioista. Erotuksena muista kriteereistä, keskusteleavuuden kriteerissä arvioinnin kohdetta on vaikea osoittaa kommenteista yksiselitteisesti ja eksplisiittisesti. Arvioinnin kohteena vaikuttaisi olevan sisältö eli se, mitä käyttäjä tuo kommentissaan esille, esimerkiksi erimielisyyttä tai kriittisyyttä. Silti arvioissa korostuu laadukkuus eli se, mitä yksittäiset kommentit tarjoavat yhteiskunnallisen keskustelun kokonaisuudessa. Samanaikaisesti arviot vaikuttavat kohdistuvan käytökseen eli yksittäisten käyttäjien kykyyn noudattaa ja sisäistää yhteiskunnallisen keskustelun vaatimuksia. Lisäksi monet kuvasivat tässä yhteydessä oletuksiaan muiden sosiaalisista ja kognitiivisista taidoista. Joka tapauksessa keskusteleavuuden kriteeri tuli tyypillisesti kuvatuksi käänteisesti eli keskusteleavuuden haasteiden kautta. Seuraava kattava kuvaus havainnollistaa sitä, miten merkittävässä roolissa keskusteleavuus voi olla. Keskusteleavuuden ongelmat, joita seuraavaksi tarkastelen, voivat näyttäytyä kommentoinnin suurimpana haasteena, ja ne voivat sellaisenaan vähentää käyttäjien kommentointi-intoa.

Suurimmat ongelmat kommentoinnissa ovat, että usein keskustelun sijaan haetaan vahvistusta omille näkemyksille ja leimataan ”väärät” näkemykset. Lisäksi asioita ymmärretään väärin, ei välttämättä aina edes tahallaan vaan vain sen takia, että koetaan, että itse ollaan asiassa oikeassa, jolloin muiden ”täytyy olla väärässä”. [...] Ongelmalliseksi olen havainnut sen, että ihmiset ovat usein jo valmiiksi niin ”polarisoituneita”, että kun yrittää esittää kommentin, jossa pyritään huomioimaan asiaa laajemmin, niin ”polarisoituneet” henkilöt tulkitsevat kommentin joko vahvistukseksi omalle näkemykselleen tai hyökkäykseksi omaa näkemystä vastaan. Ja on työlästä rakentaa jokainen kommentti niin kattavasti, että tällaista väärintulkintaa ei pääsisi tekemään. Tähän ei itselläni ole useinkaan aikaa ja kiinnostusta, joten kommentointi voi jäädä kokonaan ajatuksen asteelle. [...] Usein trolleja pahempia ”keskustelijoita” (trollit on helppo jättää huomioimatta) ovat ns. ”fanaattiset asiantuntijat”, joilla on ”oikea näkemys” jostain asiasta ja kun sitten kom-

mentoit jotain heidän esittämäänsä asiaa, että tässähän on useampia puolia, tulee rivikaupalla asiantuntevaa, lähdeviitattua tekstiä siitä, että kuinka väärässä asian suhteen olen. Tällaisiin keskusteluihin, joissa pitäisi alkaa kaivaa vastaavia lähdeviitteitä ja rakentaa laajoja argumentteja en jaksa käyttää aikaani. Kuitenkin tällaiset keskustelijat usein dominoivat aggressiivisestkin kommentointia ja keskustelua ”asiantuntemuksellaan” vaikka se olisi yksipuolisen ideologista.

(kysely; m, 38, akkt, Vas.)

Analyysin perusteella käyttäjillä on sekä vaihtelevia että yhteneväisiä näkemyksiä ja kokemuksia siitä, mitä hyvä keskustelu ja keskustelevuus ovat ja miten kriteeri toteutuu kommentoinnissa. Suurimmat erot liittyvät siihen, miten keskustelevaa käyttäjien oma toiminta on, kuinka suuressa arvossa he keskustelevuutta pitävät ja mitä muita kriteereitä he keskustelevuuteen liittävät. Julkisuusteoreettisista lähtökohdista julkiselta keskustelulta on ollut tapana odottaa paitsi deliberatiivisuutta, myös järkevyyttä (vrt. järjen ja tiedon kriteerit) ja ratkaisukeskeisyyttä eli sitä, että keskustelu tähtää johon lopputulokseen. Muutama käyttäjä toivoikin kommentoinnilta eksplisiittisesti ratkaisukeskeisyyttä ja ”rakentavaa otetta”, ja osa toi tässä yhteydessä esille kommentoivansa itse järkevästi (ks. järjen ja tiedon kriteerit).

Pääsääntöisesti keskustelevuus ymmärretään käyttäjien keskuudessa kuitenkin erilaisten mielipiteiden sallimiseksi, kunnioittamiseksi ja kuuntelemiseksi, yleisesti suvaitsevaisuudeksi. Erilaisilla mielipiteillä on monen mielestä lähtökohtaisesti itseisarvo: ”[k]aikki näkökannat ovat sinällään tärkeitä”. Lisäksi muutama käyttäjä korosti, että keskustelevuuden kannalta olisi äärimmäisen tärkeää, että keskusteluisa osattaisiin erottaa toisistaan mielipidekysymykset, arvokysymykset ja varsinaiset (tieteelliseen) tietoon liittyvät kysymykset (ks. järjen ja tiedon kriteerit). Käyttäjien näkökulmasta olennaista edelleen on, että keskusteleva kommentointi ei taannu jankkaamiseksi ja että mielipiteet asettuvat vuoropuheluun ja puntaroitaviksi. Tarvemmin kyse on sekä siitä, että erilaiset näkemykset ovat tervetulleita, että siitä, ettei kommentointi ole samanmielistä toistelu.

Yksi asia, mikä helposti mun mielestä unohtuu, on se, että puhutaanko mielipiteistä. Että jos mun mielestä vorsmakki [vorschmack] on parasta ruokaa, niin eihän siitä voi saada mitään oikein tai väärin -kysymystä. Sekin pitäisi ymmärtää, että monet vaikka poliittisetkin kysymyksetkin, niin eihän ne ole absoluuttisesti oikeita tai väriä. Ne on valintoja tai niihin liittyy arvohierarkiavalintoja. Ja sehän menee monta kertaa sekaisin, se on sitten semmoista inttämistä, että huudetaan toistensa ohi. Ja siinä toi [toisen keskustelijan kuvailema] diplomatia on klassista, totta kai pitäisi [kuunnella muiden mielipiteitä]. Ei oo mitään järkeä lähteä huutamaan vastaan tai huudella ohi sieltä juoksuhaudoista [...].

(ryhmäkeskustelu; muu, 43, ykkt)

Osa tutkimukseeni osallistuneista toi esille, ettei keskusteleisuus sulje pois kriittisyyttä ja/tai erimielisyyden osoittamista, päinvastoin. Osalle keskusteleisuus on juuri kriittistä mielipiteiden vaihtoa, jossa olennaista on muiden kuunteleminen (ks. esimerkki edellä) ja muiden kunnioittaminen (ks. käytöstavat kriteerinä) sekä näkökulmien kirjon hyväksyminen. Analyysin perusteella osa käyttäjistä tunnistaakin hiltentävän vaikutuksen (Scheufle ja Moy 2000), joka erimielisyyden tukahduttamisella voi olla jopa yhteiskunnallisen kokonaiskeskustelun tasolla. Etenkin ristiriitaisten aiheiden äärellä keskustelua on yhä vaikeampi käydä ikään kuin ääripäiden keskellä (ks. kannattavuuden arviointi). Muutama käyttäjä viittasi tässä yhteydessä myös mielipiteen- tai sananvapauteen ja siihen, että harvoista asioista on olemassa yksi selkeä totuus (ks. verkon vapaus ja sananvapaus). Kiinnostavaa on, että osa käyttäjistä näkee moderoinnin osana ongelmaa. Heidän mielestään moderointi puuttuu usein ei-toivotun käytöksen sijaan erimielisyyteen (ks. moderointikäytännöt). Seurauksena on, että kommentointi näyttäytyy käyttäjille varsin samanmielisenä, eikä erilaisten mielipiteiden koeta tulevan näkyviksi. Tällaiset kokemukset moderoinnista voivat lisätä käyttäjien oletusta median asenteellisuudesta.

Jos kaikki puhuisivat asiallisesti, eivätkä nälvisi toinen toisiaan ja myös eriävä, mutta asiallinen mielipide julkaistaisiin saisi se aikaan positiivista keskustelukulttuuria. [...] Tuntuu, että Suomessa on oltava asioista tiettyä mieltä tai muuten leimataan rasistiksi, tyhmäksi ja huonoksi, täysin tunteettomaksi ihmiseksi joka vihaa kaikkia ja kaikkea. Demokratian peruspilareita on mielipidevapaus, diktatuuri ja henkilöpalvonta pakottavat ajattelemaan että on vain yksi ainoa totuus. Ei asiat ole mustavalkoisia, tuntuu ettei harmaan sävyjä nähdä enää.

(kysely; n, 38, op, PS)

moderointia kaivataa, mutta ei poistamaan erimielisiä kommentteja, vaan rajaamaan tyylin asialliseksi ja henkilöön käymättömäksi.

(kysely; n, 47, tt, Vihr.)

Jotkut käyttäjistä korostivat puolestaan sitä, että kommentoijien/verkon käyttäjien yleisesti pitäisi oppia sietämään erimielisyyttä ja kriittisyyttä nykyistä paremmin. Ongelmallisena pidetään erityisesti sitä, että asioihin kohdistuva kritiikki saatetaan tulkita henkilökohtaiseksi loukkaukseksi (vrt. muita kunnioittava käytös).

Analyysin perusteella iso osa käyttäjistä näkee nykykommentoinnissa ongelmallisena polarisoituneen ilmapiirin, jossa erilaisille näkemyksille, erimielisyydelle tai kriittisyydelle ei ole sijaa (ks. kyvyttömyys keskustella). Ongelman juurisyöt paikallistuvat monen mielestä tietynlaisiin, usein muita aktiivisempiin käyttäjiin, joilla ei ole aikomustakaan keskustella. He ovat haluttomia tarkastelemaan oman, valmiiksi oikeaksi koetun näkemyksen, ideologian tai mielipiteen suhdetta muihin näkemyksiin, mikä näkyy muun muassa inttämisenä, jankkaamisena, poteroitumisena, joustamattomuutena ja ehdottomuutena sekä toistuvana tarpeena ”sanoa viimeinen

sana”. Ehdottomuus voi käyttäjien kokemuksen mukaan johtaa tahalliseen ja/tai tahattomaan väärinymmärtämiseen (ks. kyvyttömyys keskustella ja tahallinen väärinymmärtäminen). Oma lukunsa ovat edelleen niin sanotut valeasiantuntijat, joilta puuttuu asiantuntijan kyky puntaroida tiedon oikeellisuutta. Käyttäjien kuvauksissa tällaiset kommentoijat esiintyvät tiettyjen aiheiden asiantuntijoina, mutta he eivät ole valmiita keskustelemaan aiheista aidosti, ilman lukittua näkökantaa ja ideologiaa. Monet kertoivat välttävänsä keskustelua tavalla tai toisella keskustelukyvyttömiksi tulkittujen käyttäjien kanssa. Osa toi puolestaan esille kokemuksensa siitä, että kyseiset käyttäjät hallitsevat kommentointia eli toimivat ryhmänä (ks. tiettyjen ryhmien yliedustus), ja juuri siksi erilaiset näkemykset eivät ole keskusteluissa tervetulleita, eikä niitä myöskään kuunnella (ks. ääripäät yhdessä ongelmana).

Osa käyttäjistä tunnistaa konkreettisesti myös polarisoitumisen ja kuplautumisen vastavuoroisen dynamiikan, joka vähentää kommentoinnin keskustelevuutta. Käyttäjien mielestä kommenteissa toisiaan vastaan asettuvat usein tietyt erimieliset ääripäät, joiden edustajat eivät ole valmiita keskustelemaan kannastaan (ks. esimerkki edellä), mikä johtaa jankkaamiseen sekä eipäs–juupas-vääntöihin. Lisäksi mielihidelleireihin asettuneet tukevat toisiaan ja kasvattavat yhteenkuuluvuuden tunnetta toistelemalla samanmielistä sisältöä. Käyttäjien oletuksena on, että ääripäihin muodostuneet kuplat vahvistuvat ja ero niiden välillä kasvaa. Alustasta ja keskustelusta riippuen näkyväksi tulevat ilmiön molemmat puolet tai toinen niistä: joko vallalla on toisteleva ja ehdoton samanmielisyys – omien selkään taputtelu – jossa kritiikille ja erilaisille näkemyksille ei ole tilaa, tai sitten erimieliset toistelevat ”äänekkäästi” omaa näkemystään kilpaa ottamatta varsinaisesti huomioon esille tulevia muita näkemyksiä. Käyttäjien kannalta keskustelevuudessa onkin olennaista, että kommentointi pitää sisällään erilaisia näkemyksiä, joita myös vastavuoroisesti kunnioitetaan. Erityisen kiinnostavaa on, että käyttäjät paikallistavat ilmiön ytimeen muiden kuuntelemisen tai oikeastaan sen puutteen, johon moni viittasi huutamisena⁷⁸. Keskustelevuuteen kuuluu siis olennaisesti kuunteleminen, jonka vastakohtana on oman näkökulman järkkymätön julkituominen. Ongelma tunnistetaan myös yleisesti verkkokeskusteluista ja jopa yhteiskunnallisen keskustelun tasolla.

[...] nettikeskustelut menevät liian usein joko kaikukammioiksi, jolloin kaikki ovat samaa mieltä kaikesta eikä kritiikkiä tai kyseenalaistamista hyväksytä, tai keskustelu muuttuu pelkäksi huutamiseksi eikä kukaan enää kuuntele toisia.

(kysely; muu, 28, akkt, Vas.)

Edellä kuvatut haasteet, eli jankkaaminen, samanmielinen toistelu ja kritiikkittömyys, johtavat monen mielestä siihen, ettei kommentointi ja/tai verkkovälitteinen yhteiskunnallinen keskustelu pääse kehittymään keskusteluksi, jolla olisi aidosti painoarvoa. Keskustelevuuden ongelmat heijastuvat myös käyttäjien käsitykseen

⁷⁸ Verkkokeskusteluissa huutamiseksi tulkitaan myös konkreettisesti isojen kirjainten käyttö. Tässä yhteydessä huutaminen viittaa kuitenkin käyttäjien puhutapaan, ei kirjoitusasuun.

kommentoinnin tärkeydestä. Koska erilaisten näkemysten välille ei muodostu aitoa vuoropuhelua, kommenteilla ei koeta juurikaan yhteiskunnallista merkitystä tai lisäarvoa suhteessa uutiseen. Osa käyttäjistä erotti kuitenkin ne keskustelut ja tilanteet, joissa keskusteleavuuden kriteeri voi toteutua ja keskusteluissa voidaan saavuttaa jotakin. Esimerkiksi rajatussa kontekstissa ja toisilleen tuttujen käyttäjien kesken keskustelu voi olla käyttäjien mielestä merkityksellistä, jos se ei päädy samanmieliseksi hymistelyksi.

Muutama tutkimukseeni osallistunut tarkasteli tarkkanäköisesti myös eroja, joita julkisella keskustelulla ja sen mahdollisuuksilla on erilaisissa konteksteissa. Näiden käyttäjien mielestä verkkouutisten kommentointi (ja verkkokeskustelu yleisesti) tavoittaa vain harvoin ne päämäärät, joita julkiselta keskustelulta edellytetään. Seuraavan vastaajan mielestä verkkouutisten kommentointi päättyy rajatun luonteensa takia jo lähtökohtaisesti edustamaan vain aiheiden rajattua jälkipuintia, erotuksena esimerkiksi poliittisesti käydyistä päätöksentekoon liittyvistä keskusteluista tai tietynlaisista keskustelufoorumien keskusteluista. Käyttäjän mielestä uutinen edustaa pääsääntöisesti jonkinlaista raportointia jo muodostuneista näkemyksistä, mikä asettaa kommentoijat lähinnä reagoijan asemaan, koska valmiista näkemyksistä ollaan lähinnä samaa tai eri mieltä. Kyseisen käyttäjän mielestä ongelma ei siis ole muissa käyttäjissä tai moderoinnissa, vaan koko keskustelum muodossa. Kommenttien kautta päästään harvoin mielekkääseen lopputulokseen, koska kommentoijat eivät rakenna omia näkemyksiään kerrostuvasti vuoropuhelun kautta.

En tiedä, mitä vakiintunut kommentointiformaatti palvelee. Jos uutisten kommentointia vertaa vaikkapa koulutuksiin tai päätöksentekoon, läpikäytävästä aihekokonaisuudesta on yleensä alustus, mitä käytetään seuraavan keskustelun aikana pohjana mielipiteiden muodostamiselle. Usein tämä tapahtuu vuorovaikutuksessa asiaan ehkä paremmin perehtyneiden kanssa. Toisaalta esimerkiksi joillain keskustelufoorumeilla käytävä keskustelu saattaa lähteä liikkeelle kysymyksestä, mihin keskustelujen kautta lähdetään etsimään näkökulmia. Uutiset kertovat usein näiden mielipiteiden muodostamisen lopputuloksista (vrt. puolueen puheenjohtaja on tätä mieltä asiasta), eikä anna täten kommentoijalle samaa tilaa rakentaa omaa käsitystään, vaan tarjoaa useimmiten mahdollisuuden vain reagointiin. Verkkouutisten kommentointi johtaa valitettavan harvoin rakentavaan keskusteluun, sillä formaatti itsessään pakottaa lähtemään mukaan esittämään mielipiteensä uutisoidusta asiasta. Jos puhutaan vaikkapa hallituksen tekemästä päätöksestä, toimii mielipiteen ilmaisu hiukan kuin äänestys, lähtökohtaisesti asia hyväksytään tai ei hyväksytä. Nyanssit tulevat perässä.

(kysely; m, 40, akkt, SDP)

Yhdessä ryhmäkeskustelussa heräsi vastaavaa pohdintaa siitä, mitä verkkouutisten kommentoinnilta ja verkkokeskusteluilta voidaan ylipäätään olettaa. Seuraava poiminta havainnollistaa kiinnostavasti keskustelijan käsitystä siitä, että poliittiselta (julkiselta) keskustelulta ja päätöksenteolta on perusteltua odottaa enemmän

kompromisseja ja lähentymistä eli elementtejä, jotka ovat tuttuja deliberatiivisesta julkisuusteoriasta. Sen sijaan käyttäjien välisissä keskusteluissa tällaista tarvetta näkemysten lähentymiselle tai myönnytyksille ei ole. Kommentointia ei ohjaa yhteinen päämäärä jostakin lopputuloksesta tai päätöksestä. Keskustelijan mielestä tämä omalta osaltaan selittää sitä, miksi nykykommentointi on kärjistynyttä ja/tai toistelevan samanmielistä.

[...] Puhutaan paljon siitä, miten sosiaalisessa mediassa – mitä tämä kommentointikin yhdeltä osaltaan on – mielipiteet kärjistyy. Ja siinä ei ole tarvetta luoda mitään yhteistä näkemystä, vaan se hyvin herkästi menee siihen propagointiin. Se [sosiaalinen media/komentointi] on semmoinen agitatio-propagandanava, ja silloin tavoitetaan lähinnä niitä samanmielisiä. Se eroaa politiikasta siinä, että politiikassa, silloin kun on oikeasti vallassa, niin on pakko tehdä kompromisseja ja pakko hyväksyä sellaisia kantoja, joita ei alun perin ole kannattanut. Tätä lähentymistä noissa verkkokeskusteluissa ei tapahdu ensinkään, eikä ole tavallaan tarvettakaan. Ei ole mitään pakkoa sille, koska ei ole mitään määräaikaa, milloin päätöksiä täytyisi olla. Eikä päätöksiä tehdäkään siellä [kommenteissa/sosiaalisessa mediassa].
(ryhmäkeskustelu; m, 69, ykkt)

Julkisuusteoreettisesti tarkasteltuna julkiselta keskustelulta ja julkiselta osallistumiselta on ollut tapana edellyttää jonkinlaista yhteistä tai yhteiseksi tulkittavaa päämäärää, eroa yksityisen ja julkisen pyrkimyksen välillä. Kommentoivien käyttäjien kohdalla kyse on siitä, että näkemysten esittämisellä pitää olla joku tarkoitus, joka paikallistuu yksilön oman henkilökohtaisen kontekstin tai kokemuspäiirin ulkopuolelle (ks. lisää Kangaspunta 2020). Yksi ryhmäkeskusteluun osallistunut pohti tätä aspektia kiinnostavasti mielipiteen esittämisen yhteiskunnallisen merkityksen kautta. Jos kommentoinnissa on kyse vain itsensä purkamisesta eli yksilön tunneilmaisun kanavasta (ks. tunteisiin reagoiminen), yhteiskunnallista merkitystä voidaan pitää kapeana. Kyseisen keskustelijan mielestä mielipiteen esittämisen pitääkin pyrkiä johonkin merkitykselliseen (julkiseen) päämäärään ja mielipiteellä itsessään pitää olla keskustelussa joku sisällöllinen merkitys.

Mikä pakko sitä on tyrkyttää mielipidettään ja näkemystään yleensä mihinkään. [...] Tietysti, jos ajatellaan, että mielipiteen kirjottamisella on joku itsetarkoitus, niin silloin, totta kai. Ja onhan se tietysti mahdollisuus purkaa itseään kirjoittamalla tai menemällä metsään tai torille ja huutaa siellä. Sillä [kommentilla ja mielipiteellä] pitäisi kuitenkin olla, tai mä koen sen sillä tavalla, että sillä [mielipiteellä] pitäisi olla joku tavoite ja substanssiarvo⁷⁹, jos sitä alkaa erikseen viljelemään tai tuottamaan [...]
(ryhmäkeskustelu; m, 76, tt)

⁷⁹ Substanssiarvo eli tasearvo on yritystalouteen liittyvä käsite. Se saadaan vähentämällä yrityksen varallisuudesta velat.

Käyttäjien keskuudessa keskustelevuuskin voidaan ymmärtää haltuun otettavana vuorovaikutustaitona. Monet kantavat huolta kommentointikulttuurin ja/tai yhteiskunnallisen keskustelun tilasta (ks. negatiiviset arviot, huoli nykytilasta), ja osa käyttäjistä ehdotti, että yhteiskunnassa panostettaisiin nykyistä laajemmin ihmisten kykyyn keskustella keskenään ja/tai toimia verkossa. Jotkut toivovat, että vuorovaikutus- ja/tai tunnetaitoja opetettaisiin (nykyistä enemmän) etenkin lapsille ja nuorille, jotta nykytilanteen ongelmat eivät saisi jatkumoa. Tältä osin kyse ei ole enää julkisen keskustelun keskustelevuudesta, vaan sosiaaliseen vuorovaikutukseen liittyvistä taidoista. Toiset puolestaan ehdottivat, että kouluissa ja työpaikoilla pitäisi opettaa yhteiskunnalliseen keskusteluun liittyviä taitoja, kuten ”kriittisen ajattelun” taitoa (ks. järjen ja tiedon kriteerit), argumentointitaitoja ja erilaisten mielipiteiden kunnioittamista.

[...] Olemme niin sokeita sille, että asioissa on monia puolia ja se miten joku muu ymmärtää ja kokee asiat ei välttämättä ole lainkaan samanlainen kuin miten itse samaisen asian kokee. Tähän tarvittaisiin yhteiskunnallista opastusta jo pienestä pitäen. [...]

(kysely; m, 38, akkt, Vas.)

Kirjoitustaidot kriteerinä

Erotuksena keskustelevuuden kriteeristä, joka paikallistuu julkisen keskustelun (normatiiviseen) kehukseen ja kokonaiskeskusteluun, tunnistin aineistoistani kirjoitus- ja keskustelutaitoja kuvaavia kriteereitä ja vaatimuksia. Analyysin perusteella nämä kriteerit liittyvät selkeämmin yksittäisen käyttäjän taitoihin ja kykyihin, joita kommenttien perusteella ja kommentteista arvioidaan. Kyse onkin isolta osin kommenttien laaduntarkkailusta eli siitä, miten hyvä kommentti käyttäjien mielestä kirjoitetaan. Ymmärrettävästi osa vaatimuksista kytkeytyy keskustelevuuteen, järjen ja tiedon kriteereihin sekä asiallisuuteen ja käytöstapoihin.

Käyn tässä alaluvussa läpi keskeiset kirjoitus- ja keskustelutaitoihin liittyvät kriteerit, joita tunnistin aineistoistani. Tutkimukseeni osallistuneiden keskuudessa yleisimpiä hyvän kommentin vaatimuksia ovat harkitsevuus ja huolellisuus, aiheessa pysyminen, hyvä suomen kieli ja oikeinkirjoitus sekä ymmärrettävyys ja selkeys.

Harkitsevuus ja huolellisuus

Aikaisemman tutkimukseni (Kangaspunta 2022b) perusteella suurin osa tutkimukseeni osallistuneista kokee kommentoivansa harkitusti⁸⁰. Moni kuvasikin omaa toimintaansa joko eksplisiittisesti tai implisiittisesti harkitsevaksi ja/tai huolelliseksi, ja

⁸⁰ Tiedustelin kommentoinnin harkitsevuutta yhteensä kolmen väittämän avulla. Tarkastelin ennen kaikkea sitä, vaikuttaako oman nimen tai nimimerkin käyttö tai täysi anonymiteetti käyttäjien harkitsevuuteen. (Kangaspunta 2022b.)

analyysin perusteella harkitsevuus kytkeytyy usein huolellisuuteen. Arviot muiden kommenteista voivat kohdistua myös kommentin tyyliin, kieleen ja/tai sisältöön, jopa toisen käyttäjän käytöstapoihin, eli siihen, kuinka huolellisesti muut noudattavat tiettyjä kriteereitä ja kuinka paljon he vaikuttavat harkitsevan omaa käytöstään. Kriteerien kokonaisuuden kannalta huomionarvoista on, että huolellisuus ja harkitsevuus voivat ohjata paitsi muihin kriteereihin liittyvää arviointia, myös muiden kriteerien omakohtaista noudattamista. Jotkut käyttäjät ovat esimerkiksi korostuneen huolellisia argumentoinnissaan ja/tai oikeinkirjoituksessaan ja harkitsevat tarkkaan esittämäänsä väitteitä. Heille on siis erityisen tärkeä noudattaa tiettyjä kriteereitä huolellisesti/harkitusti. Kiinnostavaa edelleen on, että moni arvioi muiden kommenteista tiettyjä kirjoitustaitoihin liittyviä seikkoja, kuten aiheessa pysymistä tai oikeinkirjoitusta, ja pyrkii itse noudattamaan tällaisia kriteereitä varsin huolellisesti. Silti heidän kommentointiaan voi lähtökohtaisesti ohjata joku muu kriteeri, esimerkiksi huolellinen faktapohjaisuus. Lisäksi harkitsevuus voi ilmentää tilannekohtaista kannattavuuden arviointia eli harkintaa siitä, kannattaako kirjoitettu kommentti sittenkään lähettää tai onko kommentin kirjoittaminen ylipäätään kannattavaa.

Kommentoin yleensä vain varsinaista uutista tai siihen suoraan liittyvää kommenttia. Rönsyilyt ja huonolla kielellä kirjoitetut hyppään yli. Kommentoin aina vain tarkistetuilla faktoilla ja jätän oman mielipiteeni ilmaisematta. Usein kommentin kirjoittaminen kestää kymmeniä minuutteja ja silti jätän usein painamatta lähetä-nappia. [...]

(kysely; m, 47, ykkt, ev)

Kommentoin varsin harkitusti ja aina huolellisesti sekä kieliopillisesti oikeellisuuteen pyrkien [...]

(kysely; m, 39, ykkt, PS)

Osa tutkimukseeni osallistuneista korosti kommentoivansa aina harkitusti ja/tai huolellisesti (esimerkit edellä). Heille harkitsevuus ja huolellisuus on ensisijaista. Toisilla käyttäjillä harkitsevuuteen voi silti liittyä vaihtelua. Jo lähtökohtaisesti vaihtelevasti kommentoivat käyttäjät saattavat erottaa omasta toiminnastaan aiheet ja/tai alustat/tilanteet, joissa kommentointi on harkittua ja/tai huolellista, ja aiheet ja/tai tilanteet, joissa ote on rennompi (ks. kommentoinnin käytännöt).

Vaikka monet käyttäjistä asettuvat harkitsevuuden taakse ainakin tietyiltä osin, käyttäjien välillä on eroja sen suhteen, millaisen painoarvon he harkitsevuudelle antavat. Jotkut tutkimukseeni osallistuneista eivät kriteeriä oikeastaan tunnista tai alikirjoita. Yhtäältä kyse on siitä, että harkitsevuutta ei pidetä erityisen tärkeänä, koska omaa tai muiden kommentointia ei haluta juurikaan suitsia (vrt. kommentoinnin rajoittaminen). Toisaalta kyse on siitä, että harkitsevuus jää kommentointitilanteessa jalkoihin. Vaikka käyttäjät siis tunnistsivat ulkopuolelta tulevan normatiivisen lähtöoletuksen siitä, että olisi tärkeää harkita omaa kommenttia tarkemmin, he eivät näin välttämättä tee.

[...] Pitäisi tietenkkin, no joo, pitäisi ja pitäisi, miettiä kaksi kertaa. Mutta enpä minä ole mitään mistään poistanut. Ja jos tulee jotain sanomista jollakin, niin sitten se otetaan vastaan, eipä siinä sen kummempaa.

(teemahaastattelu; m, 50, amk)

Aiheessa pysyminen⁸¹

Aikaisemman tutkimukseni (Kangaspunta 2021; 2022b) perusteella merkittävä osa käyttäjistä pyrkii pysymään aiheessa tai tunnistaa toiminnastaan tällaisen pyrkimyksen⁸². Harva tutkimukseeni osallistuneista kuitenkaan kuvasi konkreettisesti tällaista pyrkimystään. Sen sijaan aiheessa pysymisen kriteeriä kuvattiin suhteessa muiden ei-toivottuun toimintaan (ks. negatiiviset arviot). Yksinkertaisimmillaan aiheessa pysymisellä tarkoitetaan sitä, että kommentoijat osallistuvat ikään kuin samaan keskusteluun, jonka lähtökohtana on itse uutinen. Tämän vastakohtana on kommentointi ”aiheen vierestä” tai kommentointi, joka tarkoitushakuisesti vie keskustelua pois alkuperäisestä aiheesta. Analyysin perusteella aiheesta eksyminen nähdään kommentoinnissa yleisenä ongelmana. Käyttäjien kuvauksissa siihen kytkeytyvät myös muut haasteet. Aiheesta eksyminen voi johtaa muun muassa sivuseikoista jankkaamiseen ja/tai jopa kahden ääripään väliseen vääntöön, mikä puolestaan ruokkii keskustelukyvyyttömyyttä ja väärinymmärtämistä sekä tunnepitoista riitelyä. Toisaalta aiheesta eksyminen voi käyttäjien mielestä johtua itsessään siitä, että aiheisiin reagoidaan tunnepitoisesti.

Valitettavan usein kommentointi menee kahden ääripään juupas-eipäs-huuteluksi tai neutraali aihe väännetään väkisin debatiksi jostain aiheeseen liittymättömästä (esim. Uutinen ”Poikien äidit huolissaan poikiensa kasvamisesta” muuttuu hetkessä muotoon ”Naiset ovat huonompia kuin miehet ja feministit alistavat miehiä”). Myös muiden kommenttien väärinymmärtäminen tahallaan on melko raskasta keskusteluilmapiiirille.

(kysely; n, 28, amk, muu)

Oman näkemykseni mukaan kommentoijat hyvin unohtavat koko perusasian, mitä ajattelivat kommentoida. Puhutaan ”aidanseipäistä, eikä asiaa”. Tunteet ottavat vallan ja homma lähtee käsistä. [...]

(kysely; n, 70, op, Vas.)

Analyysin perusteella aiheessa pysyminen koetaan tärkeäksi varsinaisen aiheesta käytävän keskustelun lopputuloksen kannalta. Kommentointi edustaa monelle jul-

⁸¹ Erotan toisistaan aiheessa pysymisen ja asiassa pysymisen. Asiassa pysyminen kuvaa sitä, ettei kommentointi saa kääntyä asiasta henkilöihin (ks. muita kunnioittava käytös). Aiheessa pysyminen kuvaa sitä, ettei kommentointi saa siirtyä aiheesta toiseen.

⁸² Kyselyyn vastanneista 93,6 prosenttia oli täysin tai jokseenkin samaa mieltä suhteessa väittämään ”Pyrin pysymään aiheessa” ($ka = 4,56$) (Kangaspunta 2022b, 37).

kista keskustelua yhteisistä ja itselle tärkeistä aiheista, ja siksi keskustelulla nähdään jonkinlainen yhteiskunnalliseen kontekstiin paikallistuva päämäärä ja tavoite. Osa käyttäjistä kokee, että aiheesta karkaavat kommentit haittaavat tämän päämäärän saavuttamista, koska ne ovat keskustelun kannalta epärelevantteja. Monet toivovatkin moderoinnin puuttuvan herkemmin kommentteihin, jotka eksyvät aiheesta (ks. moderointikäytännöt). Heidän mielestään "[k]aikki sellaiset kommentit jotka eivät pysy asiassa, tulisi moderoida pois". Toisaalta osa kokee, että juuri aiheesta eksyminen tekee kommentoinnista vähäpätöistä ja/tai alleviivaa sitä, miksi käyttäjien välillä keskusteluilla ei ole ollenkaan tai juurikaan yhteiskunnallista painoarvoa.

Aiheessa pysyminen edellyttää monen mielestä sitä, että kommentoijat lukevat uutisen. Useita tutkimukseeni osallistuneita häiritsee muiden kommentteissa se, jos niistä käy ilmi, ettei kommentoija ole lukenut alkuperäistä uutista ollenkaan tai riittävän huolellisesti (vrt. harkitsevuus ja huolellisuus, ks. negatiiviset arviot). Myös tämä nähdään kokonaiskeskustelun kannalta haitallisena. Käyttäjät suhtautuvat tällaisiin kommentteihin ja niin sanottuihin "otsikon perusteella kommentoiviin" käyttäjiin kuitenkin vaihtelevasti. Osa kokee, että ristiriitaisissa aiheissa pelkät otsikot voivat houkutella tiettyjä käyttäjiä, joille on tärkeää tuoda oma aihepiiriin liittyvä näkemyksensä julki riippumatta varsinaisen uutisen sisällöstä. Toiset puolestaan tulkitsevat lukemattomuuden osoitukseksi käyttäjien tyhmyydestä eli kognitiivisten kykyjen puutteesta (ks. tyhmyys). Jotkut pitävät lukemattomuutta lähinnä laiskuutena. Joka tapauksessa osa käyttäjistä toivoo moderoinnin puuttuvan myös sellaisiin kommentteihin, joista käy selvästi ilmi, ettei niiden kirjoittaja ole lukenut uutista (ks. moderointikäytännöt). Uutisen lukeminen voidaan siis tulkita perusedellytykseksi keskusteluun osallistumisessa.

[...] Yleensä muiden kommentteja lukiessa miettii miten tyhmää porukkaa suurin osa kommentoijista on. Uutisia kommentoidaan suureen ääneen vaikka on luettu vaan otsikko eikä sitäkään ymmärretty. [...]

(kysely; m, 50, ykkt, ev)

Muutama tutkimukseeni osallistunut toi silti esille, että aiheessa pysymiseenkin voi liittyä vaihtelua. Esimerkiksi sosiaalisessa mediassa ja/tai viihteellisissä aiheissa käyttäjät voivat itsekkin kommentoida aiheen vierestä, etenkin, jos keskustelu on jo lähtenyt "rönsyilemään" sivupolulle. Aiheessa pysyminen voi siis riippua aiheesta tai alustasta (ks. alustan merkitys, käytännöt).

Aiheessa pysymiseen liittyy tietty normatiivinen ja yhteiskunnallisen keskustelun läpäisevä kollektiivinen pohjavire. Aiheesta eksyminen on tulkittu julkisuusteoreettisissa tarkasteluissa ja kommentoinnin tutkimuksessa pääsääntöisesti huonoksi asiaksi tai vähintäänkin haasteeksi (ks. Kangaspunta 2022a). Silti verkkokeskusteluiden tutkimus on osoittanut, että verkkovälitteisillä keskusteluilla on taipumus eksyä aiheesta – se on jotakin keskusteluille ominaista, eikä yksinomaan negatiivista (Suominen ym. 2019). Lisäksi on todettu, että verkko tekee ylipäättään näkyväksi sitä, että kaikille keskusteluille on tyypillistä kulkea aiheesta toiseen (Heikkilä, Ahva, Siltamä-

ki ja Valtonen 2012). Aineistoissani oli kuitenkin vain harvoja viittauksia siihen, että tietynlainen rönsyily on tai voi olla käyttäjien mielestä kommentoinnissa tärkeää⁸³. Seuraava poiminta ryhmäkeskustelusta on tällainen poikkeustapaus. Keskustelija haastoi puheenvuorossaan kahden muun keskustelijan aikaisemmin esittämät näkemykset aiheessa pysymisen tärkeydestä ja toi esille sen, että joskus keskustelun sivujuonteet voivat liittyä aiheeseen ja niillä voi olla kokonaiskeskustelun kannalta positiivinen merkitys.

Niin molemmat [keskustelijat] puhu siitä, että se lähteekö se rönsyilemään väärään suuntaan tai eri asioita tulee. Mutta kun joskus ne eri asiatkin saattavat tavallaan liittyä siihen itse asiaan. Että mä en ehkä näe sitä [rönsyilyä] semmoisena huonona puolena. [...]

(ryhmäkeskustelu; m, 50, amk)

Hyvä suomen kieli ja oikeinkirjoitus

Aikaisemman tutkimukseni (Kangaspunta 2021; 2022b) perusteella merkittävä enemmistö tutkimukseeni osallistuneista allekirjoittaa pyrkimyksen hyvään suomen kieleen⁸⁴. Analyysi vahvistaa oletusta etenkin siitä, että käyttäjät pyrkivät omassa kommentoinnissaan välttämään oikeinkirjoitus- ja kielioppivirheitä⁸⁵. Vastaavasti muiden kommenteissa arviot kohdistuvat toistuvasti näihin laatusuomuksiin, ja jotkut käyttäjistä kertoivat itse korjaavansa systemaattisesti muiden tekemiä virheitä (ks. korjaava motiivi). Taustalla vaikuttaa yhtäältä ajatus siitä, että keskustelua yhteisistä asioista pitäisi käydä tiettyjä laatuvaatimuksia noudattaen. Toisaalta käyttäjiä ohjaa huoli suomen kielen rappiosta ja arvostuksen puutteesta, mikä näkyy myös viittauksina toimittajien huonoihin taitoihin kielenkäyttäjinä (ks. journalismin taso). Tältä osin korjaava toiminta voi tähdätä kokonaisvaltaisesti suomen kielen taitojen ja arvostuksen parantamiseen.

Käytetyn kielen oikeellisuudella voi olla keskeinen rooli muiden käyttäjien arvioinnissa (ks. negatiiviset arviot). Kielioppivirheitä ja puutteellisia taitoja ei tulkita ainoastaan ei-toivotuiksi, vaan osoitukseksi esimerkiksi harkitsemattomuudesta, huolimattomuudesta, välinpitämättömyydestä kommentoinnin keskustelullisia päämääriä kohtaan tai jopa kommentoijien kognitiivisten kykyjen puutteesta. Tässä yhteydessä osa toi esille näkemyksensä siitä, että kirjoitusvirheitä tekevät käyttäjät ovat kommenteissa (ja verkkokeskusteluissa yleisesti) yliedustettuina, ja he muodostavat

⁸³ Avoimien vastausten osalta tätä voi selittää se, että kyselyn suljettu väittämä ”Pyrin pysymään aiheessa” asetti aiheessa pysymisen ikään kuin positiiviseen kehykseen. Vastaajilla saattoi toisin sanoen olla lähtökohmainen oletus siitä, että aiheessa pysyminen tulkitaan tutkimuksen viitekehyksessä tärkeäksi ja tavoiteltavaksi.

⁸⁴ Kyselyyn vastanneista 94,3 prosenttia oli täysin tai jokseenkin samaa mieltä suhteessa väittämään ”Pyrin käyttämään kommenteissani hyvää suomen kieltä” (ka 4,60) (Kangaspunta 2022b, 35).

⁸⁵ Avoimien vastausten osalta tätä voi selittää se, että kyselyn suljettu väittämä ”Pyrin käyttämään kommenteissani hyvää suomen kieltä” asetti oikeinkirjoituksen ikään kuin positiiviseen kehykseen. Vastaajilla saattoi toisin sanoen olla lähtökohmainen oletus siitä, että hyvä suomen kieli tulkitaan tutkimuksen viitekehyksessä tärkeäksi ja tavoiteltavaksi.

äänekkään ja kognitiivisilta kyvyiltään heikon enemmistön, jolta puuttuvat oikeinkirjoituksen perustaidot.

[Kommenttien] Lisäarvo ilmenee ainoastaan kielellisesti: oikeinkirjoituksen painotus (kommenttien yhteydessä). [...] kommenttien perusteella näyttää että digitaalisella alustalla tapahtuvaa kommunikaatiota ei arvoteta yhtä korkealle kuin kasvokkain tapahtuvaa. Tämä ilmenee niin, että kommentteihin suhtaudutaan välinpitämättömästi, kommentteja tehdään anonyymeinä, kielioppivirhein ja oikolukematta tekstisisältöä. Tämä näyttäytyy niin, että ihmiset toteuttavat omaa agendaansa ja käyttävät digitaalisella alustalla tapahtuvaa kommunikointia vain omien mieltymystensä toteuttamiseen. [...]

(kysely; n, -, ykkt, ev)

Jatkuvasti ”äänessä” olevia ääliöitä on verkko pullollaan, ja niitä pilkkujakin saa käyttää, pisteitä ja isoja alkukirjaimia unohtamatta! Aah, ja ne ”yhdyt sanat” saavat minut kilahtamaan...

(kysely; n, 52, akkt, ev)

Analyysin perusteella merkittävä osa käyttäjistä myös tiedostaa sen, että kommentteja arvioidaan yleisesti kielen ja oikeinkirjoituksen perusteella, ja tämä voi näkyä käänteisesti käyttäjien oman toiminnan huolellisuudessa. Käyttäjät tunnistavat merkityksen, joka kielellä voi olla kommentin lukijalle. Toisaalta muutama tutkimukseeni osallistuneista toi esille, että he kommentoivat systemaattisesti omalla murteellaan, vaikka se vaikuttaisi muiden näkemyksiin heidän kyvyistään ja uskottavuudestaan.

Lisäksi osa halusi eksplisiittisesti kyseenalaistaa kielellisiin taitoihin liittyvät kriteerit. Heille kommenttien oikeinkirjoitus ole tärkeintä, eikä sen pitäisi olla heidän mielestään muiden arvioinnissa kriteerinä. Heille sisältö ja ymmärrettävyys ratkaisevat, koska kommentointiin voi osallistua sellaisia käyttäjiä, jotka eivät puhu suomea äidinkielenään tai joilla on kieleen liittyviä oppimisen haasteita. Jotkut huomauttivat edelleen, että kieleen kohdistuva julmakin (ks. käytöstavat kriteerinä) arviointi voi vähentää näiden käyttäjien halukkuutta osallistua (ks. kommentoinnin kannattavuuden arviointi), mikä itsessään kaventaa mielipiteiden kirjoa. Tältä osin käyttäjät siis tunnistavat joko omakohtaisesti tai muiden kohdalla, että kokemus omista puutteellisista kirjoitustaidoista ja muiden arvioivasta katseesta voi hiljentää kommentoijia. Osa myös kuvasi konkreettisesti toimivansa toisin eli välttävänsä erilaisia kieleen tai kognitiiviseen kykyihin liittyviä arvioita ja niiden julkituomista.

[...] jokainen kirjottaa omalla tyylillensä. Ja jos siinä on niitä kieliopillisia virheitä, niin jos se sanoma tulee häneltä selväksi, niin se ainakin riittää mulle. Siis että ei vaivaa, jos [siellä on] joku väärä sana tai etukirjain, niin ei

mun mielestä [ole tärkeää]. [...] kun saattaahan niitä olla professoreitakin, jolla on lukihäiriö.

(teemahaastattelu; m, 50, amk)

[...] -En käytä lauseita, esim: ”mikä tässä on niin vaikeaa...”, ”vääntää rautalangasta”, ”etkö luenut”, ”järki käteen”, ”ei hyvää päivää”, ”anna mun kaikki kestää”. -Olemme enemmän tai vähemmän kouluja käyneitä, joten asian sisältö on tärkein. Ei se, kuinka sujuvaa teksti on ja onko kielioppi hallinnassa.

(kysely; n, 69, akkt, SDP)

Ymmärrettävyys ja selkeys

Aikaisemman tutkimukseni (Kangaspunta 2021; 2022b) perusteella kommentoiville käyttäjille on tärkeää, että he tulevat ymmärretyiksi⁸⁶. Analyysin perusteella ymmärrettävyydelle ja selkeydellä tarkoitetaan kriteereinä ennen kaikkea sisällön välittymistä ja laadullista selkeyttä sekä täsmällisyyttä. Kyse on siis kommenttien sisällöstä ja laadusta, johon käyttäjät omassa toiminnassaan tähtäävät ja jota he arvioivat muiden kommentteista. Jos esimerkiksi toisen käyttäjän kommentin viesti ei välity selkeästi, kommentti saatetaan ohittaa kokonaan.

Ei, mää en peukuttaisi, en kommentoisi. Mun mielestä tosi outo kommentti [kommentti 2]. Pitää oikein lukea kaksi kertaa, niinku et häh?

(teemahaastattelu; n, 37, akkt)

Tutkimukseeni osallistuneet kuvasivat itse kommentoivansa muun muassa selkeästi, tarkasti, mahdollisimman ymmärrettävästi ja johdonmukaisesti. Tältä osin ymmärrettävyys ja selkeys tulevat lähelle huolellisuutta. Lisäksi ymmärrettävyyden kautta pyritään vastaamaan kirjoitetun kielen ja verkkovälitteisen vuorovaikutuksen haasteisiin (ks. kirjoitetun kielen ja verkon vaikeus), välttämään tahattomia väärinymmärryksiä ja huomioimaan huumorin haastavuus (ks. huumoriin liittyvät kriteerit). Esimerkiksi seuraavan käyttäjän mielestä huumorin osalta on mielekästä noudattaa selkeää joko-tai-linjaa, jossa piilohuumorille tai vaikeasti välittyvälle huumorille ei ole sijaa.

Kommentoin yleensä kahdella tapaa aiheesta riippuen: joko humoristisesti/sarkastisesti tai täysin asiallisesti. Vältän epäselviä välimuotoja.

(kysely; m, 38, akkt, Vas.)

Osa käyttäjistä toi kuitenkin esille, että kokonaisvaltaiseen ymmärrettävyyteen panostaminen vaihtelee erilaisilla alustoilla (ks. alustojen merkitys) ja kohderyhmästä riippuen, jopa kommentin sisällä. Muutama käyttäjä esimerkiksi kuvasi, että

⁸⁶ Kyselyyn vastanneista 92,5 prosenttia oli täysin tai jokseenkin samaa mieltä suhteessa väittämään ”Minulle on tärkeää, että muut ymmärtävät, mitä tarkoitan” (ka = 4,60) (Kangaspunta 2022b, 38).

he sisällyttävät tarkoituksella kommentteihinsa aineksia, jotka eivät ole sisällöltään ymmärrettäviä kaikille (vrt. negatiiviset arviot muista), vaan aukeavat vain esimerkiksi ”knällimmille” (vrt. tyhmyys). Osa puolestaan totesi, että jos aihe on jo lähtökohtaisesti vaikeaselkoinen, he eivät oletakaan kaikkien kanssakommentoijien tai kommenttien lukijoiden ymmärtävän kommentin sisältöä. Kommenteissa pyritään tällöin vuoropuheluun ikään kuin vertaisten kesken. Toisaalta jotkut yrittävät auttaa muita käyttäjiä ymmärtämään vaikeita aiheita juuri ymmärrettävien ja selkeiden kommenttiensa avulla. Lisäksi muutama tutkimukseeni osallistunut kuvasi erilaisia kielellisiä keinoja, esimerkiksi lyhenteitä tai sanamuotoja, jotka ovat ymmärrettäviä lähinnä pienelle piirille ja joita he käyttävät vain tämän rajatun kuulijakunnan kesken.

Verkkokeskusteluiden tai kommentoinnin tutkimuksissa ei ole juurikaan kiinnitetty huomiota siihen, miten käyttäjät suhtautuvat kommenttien pituuteen, enkä itsekään tätä erikseen tutkimukseeni osallistuneilta tiedustellut. Silti osa käyttäjistä kuvasi eksplisiittisesti suhdettaan etenkin liian pitkiksi tulkittuihin kommentteihin. Useimmiten pitkät kommentit tulkitaan vaikeaselkoisiksi ja raskaiksi lukea, ja osa kertoi suoraan ohittavansa tällaiset kommentit ja/tai välttävänsä niiden kirjoittamista itse. Toisaalta esimerkiksi teemahaastatteluissa kävi ilmi, että joissain tilanteissa pitkä, perusteellinen ja kielellisesti taidokas kommentti voi olla varsin tervetullut. Silti hyvä, ymmärrettävä ja selkeä kommentti on käyttäjien mielestä pääsääntöisesti riittävän lyhyt ja ytimekäs.

Yksi haastateltava kuvasi oman toimintansa muutosta tässä kehyksessä. Vaikka hän on joskus kirjoittanut pitkästi, enää hän ei niin tee. Sen sijaan, että haastateltava alkaisi kirjoittaa ”novellia”, hän pyrkii nykyään tuomaan näkemyksenä ytimekkäästi esille. Kyse voi olla omista lähtökohdista kumpuavasta muutostarpeesta, mutta myös reaktiosta siihen, että kommentointi on ilmiötasolla muuttunut luonteeltaan nopeammaksi ja kommentit ovat yleisesti muuttuneet lyhyemmiksi. Lisäksi käyttäjät voivat tunnistaa negatiiviset reaktiot, joita pitkät kommentit muissa herättävät, mikä ohjaa heidän omaa toimintaansa. Muutama käyttäjä toi esimerkiksi esille kokemuksensa siitä, että tietyt äänekkäät ja aktiiviset käyttäjäryhmät suosivat toistuvasti samanlaisia ja samansisältöisiä ylipitkiä kommentteja, jotka tukahduttavat alleen muun keskustelun. Tällainen toiminta voi herättää näkyviä vastareaktioita ja lisätä käyttäjien negatiivista suhtautumista kommenttien pituuteen.

[...] cypypasteavat puolen romaanin pituisia, usein asiaan liittymättömiä, saarnoja jokaiseen mahdolliseen kommenttiin. [...]

(kysely; n, 40, akkt, SDP)

Huumoriin liittyvät kriteerit

Lienee itsestään selvää, että huumoria (miten tahansa käsitettynä) on monenlaista, se palvelee erilaisia tarkoituksia ja määrittyy eri tieteenaloilla eri tavoin. Tulkitseen huumorin tässä tutkimuksessa laveasti. Yhtäältä ymmärrän huumorin asenteeksi (ks. esim. Kinnunen 1994; Knuuttila 2015), joka konkretisoituu verkkouutisia kommentoivien käyttäjien toiminnassa humoristisena, pääsääntöisesti kielellisenä, toimintana. Toisaalta kyse on vuorovaikutuksen piirteestä, jota kohtaan käyttäjillä on erilaisia asenteita.

Huumorista on pyritty erottamaan erilaisia tyyplejä ja piirteitä. Psykologisesti tarkasteltuna huumori voi olla yhdistävää (*affiliative*), aggressiivista (*aggressive*), itseä vahvistavaa (*self-enhancing*) ja itseä väheksyvää (*self-defeating*) (Martin, Puhlik-Doris, Larsen, Gray ja Weir 2003). Olennaista huumorin eri muodoissa on niiden päämäärä eli se, mihin huumori tähtää ja mistä se yksilön toiminnan tasolla kumpuaa. Analyysin perusteella uutisia kommentoivilla käyttäjillä on erilaisia huumoriin liittyviä tavoitteita, jotka heijastuvat heidän asenteisiinsa. Huomionarvoista on, että huumori on lähtökohtaisesti affektiivista, tunteita herättävää ja tunteista merkityksensä saavaa (ks. tunteiden merkitys, tunteisiin liittyvät kriteerit). Osalle tutkimukseeni osallistuneista huumori on yhdistävää (ks. Martin ym. 2003), ja pyrkimyksenä on tuottaa jaetua iloa ja hyvää mieltä. Myös muiden kommentoijien huumoria lähestytään tällöin toimintana, jonka pitäisi pyrkiä yhdistävään tavoitteeseen. Moni kuvasi joko eksplisiittisesti tai implisiittisesti vastustavansa aggressiivista huumoria (emt.), jonka päämääränä on muiden henkinen vahingoittaminen esimerkiksi pilkan ja loukkaamisen keinoin eli tiettyjen käytöstapojen ja normien vastaisesti (ks. käytöstavat kriteerinä).

Silti osa kertoi hyödyntävänsä huumoria pääasiallisesti aggressiivisessa mielessä. Huumorin tavoitteeksi kuvattiin esimerkiksi trollaaminen, vastapuolen tai tietyn tahon vähättely tai jopa suora ivaaminen. Aineistoissani ei esiintynyt oikeastaan olenkaan viittauksia itselle nauramiseen joko vahvistavassa tai väheksyvässä merkityksessä (Martin ym. 2003), mutta jotkut kertoivat käyttävänsä huumoria selviytymiskeinona sosiaalisesti hankalissa tilanteissa. Huumori helpottaa, ”jos keskustelun sävy alkaa liikaa ahdistaa”. Lisäksi osa nimesi omasta toiminnastaan tarkemmin huumorin eri tyyllilajeja, kuten sarkasmin ja ironian, sekä humoristisen kirjoituksen eli satiirin⁸⁷. Varsinaisesti käyttäjät eivät kuitenkaan pyrkineet määrittelemään sitä, mitä on sarkasmi tai ironia tai miten ne toisistaan eroavat.

On ilmeistä, että käyttäjien suhtautuminen huumoriin vaihtelee. Osalle käyttäjistä huumori on tärkeä osa kommentointia, osa kokee, että huumori sopii tiettyihin tilanteisiin ja aiheisiin, ja osa haluaisi, ettei kommenteissa käytettäisi huumoria olenkaan. Selkeästi yleisin näistä on näkemys siitä, että hyväksi tulkitulla huumorilla on paikkansa tietynlaisissa tilanteissa. Monet asemoivat itsensä ikään kuin puoliväliin akselille, jonka toisessa päässä on huumoriton vakavuus ja toisessa päässä asiaton huumori.

⁸⁷ Esimerkiksi Toini Rahtu (2000, 225) kuvaa näiden eroja seuraavasti: ”Kun termeillä ironia, itseironia ja sarkasmi kuvataan tietynlaista asennetta tai intentiota, termeillä parodia ja satiiri kuvataan yleensä tekstilajeja.”

Asiallisuutta lisää, mutta tiukkapipoisuutta en kannata. Kyllä hieman huumoria tulee aina mukaan, ellei aihe ole jotenkin yleismaailmallisen vakava. (kysely; m, 50, op, SDP)

Käyttäjät kuvasivat etenkin sellaisia aiheita, joissa he itse hyödyntävät huumoria tai joihin huumori heidän mielestään yleisesti sopii⁸⁸, ja toisaalta niitä aiheita, joihin huumori ei sovi (ks. käytännöt). Analyysin perusteella yleisin jako tehdään viihteen, urheilun ja yleisesti kevyiden tai humorististen aiheiden sekä yhteiskunnallisten, asi-
aautisten ja yleisesti vakavien aiheiden välillä. Osa käyttäjistä kuvasi tässä yhteydessä varsin tarkasti sen, mitä on hyvä huumori. Esimerkiksi käytöstapojen vastaista ja henkilöön kohdistuvaa huumoria ei pääsääntöisesti pidetä toivottuna minkään aiheen yhteydessä. Lisäksi osa tutkimukseeni osallistuneista erottaa toisistaan humoristiset ja vakavat kommentoinnin alustat. Etenkin sosiaalista mediaa pidetään luonteelta kevyempänä kuin verkkomedian omia sivuja. Kyse on sekä siitä, miten käyttäjät itse alustoilla kommentoivat, että siitä, miten he kokevat muiden kommentoivan tai millaiseksi he tulkitsevat alustalla vallitsevan (sallitun) kommentointikulttuurin (ks. alustojen merkitys). Osa puolestaan tunnistaa sellaiset yksittäiset vuorovaikutustilanteet, joihin (hyvä) huumori heidän mielestään kuuluu ja/tai joissa he itse suosivat huumoria.

Voin vaihdella kirjoitustapaa kontekstin ja vastaanottajan mukaan. Puhekielisyys ja slangin käyttö sopivat tiettyihin konfliktitilanteisiin, jolloin kommentti on ”semanttinen sissi-isku”. Jos tulee tilaisuus fingerporimaiseen sanaleikkiin, en yleensä jätä sitä käyttämättä. [...]
(kysely; m, 55, op, Vas.)

Käyttäjistä erottuvat edelleen ne, joille huumori vaikuttaa erityisen tärkeältä kommentointiin kuuluvalta ominaisuudelta. Vaikka he pyrkisivät rajaamaan huumorin sille sopiviin hetkiin, he nauttivat huumorin hyödyntämisestä ja arvostavat sitä muiden kommenteissa. Monet kuvasivat käyttävänsä huumoria lähes aina, ja valitsevansa kommentoitavat aiheet sen perusteella, sopiiko oma tyyli aiheeseen. Tällaiset käyttäjät saattavat myös suosia sellaisia alustoja, joilla keskustelukulttuuri on humoristinen ja huumorin suhteen salliva. Heille huumorin merkitys näyttää olevan korostetusti yhdistävä eli sosiaalinen ja iloa tuottava. Lisäksi huumori voi näyttäytyä vuorovaikutuksellisena keinona, jonka avulla ratkaistaan ristiriitaisia tilanteita. Tällaisilla käyttäjillä hyvän huumorin raja määrittäytyy usein niin ikään sosiaalisesti. Hyvä huumori on lähtökohtaisesti asiallista, eikä muita saa esimerkiksi ivata tai pilkata (vrt. aggressiivinen huumori; ks. käytöstavat kriteereinä).

---

⁸⁸ Kyselyn avoimissa vastauksissa huumoriin viitattiin paljon suhteessa kommentoinnin aihekohtaiseen vaihteluun (ks. tyyli ja tapa). Tätä selittänee omalta osaltaan vaihteluun liittyvän kysymyksen ohjeellinen esimerkki: ”Kommentoin viihdeuutisia humoristisesti ja muita yhteiskunnallisia aiheita asiallisesti” (ks. aineisto 1).

[...] jos joku kommentoi mun kommenttia ja sanoo, et tämä jätkä ei tiedä mitään tai jotain, niin mä yritän siihen keksiä humoristisen kommentin. Mutta en pilkkaa sitä kommentoijaa. Yritän huumorin varjolla sanoa, että sä et tiedä nyt tästä asiasta mitään. Mutta ei näin suoraan, vaan jotenkin humoristisesti. [...] Semmoisessa keskustelukulttuurissa, mikä [tietyissä verkkolehdes-sä] on tämä nyt vallitseva, niin mä viihdyn aika hyvin itse asiassa.

[Tutkijan tarkentava kysymys: ”Eli semmoisessa, joka ei ole niin vakavamie-linen?”]

Juuri näin. Kyllä.

(teemahaastattelu; m, 66, ykkt)

-Huumoria tuppaa mukaan aiheesta riippumatta, vaikka yritän ”vakavalla naamalla”. Jokatapauksessa, pyrin olemaan asiallinen. En kommentoi ollenkaan, jos aihe on sellainen, että kevyempi (mutta silti asiallinen) tapa voisi loukata lukijaa. Uutista kommentoimassa väkisinkin tulee keskustelua toisen kanssa. Mielenpitoon kirjoittajan tyylistä voi päätellä, vastaako esim humoristisesti. Ketään vastakommentoijaa ei toki saa nimitellä eikä ivailla henkilökohtaisuuksiin menemällä. [...]

(kysely; n, 69, akkt, SDP)

Huumorinsuosijoiden päämäärissä ja asenteissa on kuitenkin eroja. Muutama tutkimukseeni osallistunut kertoi kommentoivat aina humoristisesti, riippumatta tilanteesta (vrt. edelliset esimerkit). Heille humoristisuus on itsessään prioriteetti, jonka tavoitteet eivät palaudu edellä kuvattuun yhdistävään tavoitteeseen. Tällaisia käyttäjiä saattaa yksinkertaisesti ärsyttää vaatimus vakavuudesta, ja valittu kommentointityyli toimii omanlaisenaan vastalauseena normeille. He kommentoivat humoristisesti, koska ”tosikkuus tympii”. Lisäksi muutama käyttäjä kuvasi ei-sosiaalisia, tietyiltä osin jopa aggressiiviseksi⁸⁹ tulkittavia pyrkimyksiään. Jotkut esimerkiksi trollaavat yhteiskunnallisesta keskustelusta tunnistamaansa vastapuolta ja naureskelevat ironian ja ”mustan huumorin” kautta tietyille käyttäjille sekä ihmisten ”keskimäärin vähäisille älynlahjoille ja tietämättömyydelle asioista” (ks. negatiiviset arviot, vrt. ymmärrettävyys ja selkeys). Silti taustalla voi vaikuttaa ajatus laadukkaasta huumorista ja muun muassa arvostus erilaisia huumorin lajeja kohtaan.

Analyysin perusteella humoristisuus voi olla käyttäjien mielestä – tavoitteista riippumatta – ikään kuin taitoa vaativa tyyli ja jopa kielellinen rikkaus. Monen mielestä huumori onkin vaikea laji. Huumori voidaan ymmärtää väärin, humoristinen viesti ei välity ja/tai huumori voi loukata tahattomasti, ja humoristisuuteen viitattiin muun muassa yrityksenä tai tavoitteena, jonka onnistumisesta ei ole takeita. Osa käyttäjistä kuvasi konkreettisen kokemuksensa siitä, että humoristiseksi tarkoitettu kommentti

⁸⁹ Aggressiivisuus tarkoittaa tässä yhteydessä sitä, että huumorin tavoitteena on esimerkiksi trollaaminen, muiden pilkkaaminen tai muille naureskelu.

on tullut väärinymmärretyksi. Näissä käyttäjien näkemyksissä on kyse yhtäältä siitä, ettei huumorin vastaanottaja tunnista tai osaa huumoria, ja toisaalta siitä, ettei kommentin kirjoittaja hallitse huumorin keinoja. Usein kyse on molemmista. Lisäksi verkkovälitteisyys ja kirjoitettu kieli tuovat oman haasteensa. Muutama käyttäjä kertoi myös luopuneensa humoristisista kommenteista väärinymmärryksen mahdollisuuden takia (ks. kannattavuuden arviointi).

[...] Se on todella vaikea laji. Mä itsekin puujalkavitsejä⁹⁰ heitän sinne, et ei se mitenkään kiellettyä mun mielestä ole. [...] Ironia on vaikea laji. Ja sitähän kohtaa ja se on todellakin vaikea laji. Mä yritän välttää ironiaa, koska en mä osaa hyvin sitä. Ja sitä paitsi monet moderaattorit karsii ne pois.

(teemahaastattelu; m, 69, ykkt)

[...] Joskus olen yrittänyt sarkastista tai itseironista lähestymistapaa, mutta olen huomannut, että ne käsitetään järjestäen väärin.

(kysely; n, 41, akkt, ev)

Kiinnostavaa on, että huumorin haastavuuteen viittasivat sekä ne, jotka välttelevät huumoria tyystin, ne, jotka hyödyntävät huumoria satunnaisesti, että ne, jotka kertoivat viljelevänsä huumoria usein ja arvostavansa sitä yleisesti. Ymmärrys huumorin vaikeudesta ei siis automaattisesti tarkoita sitä, etteivätkö käyttäjät pitäisi huumorista. Jopa päinvastoin. Analyysin perusteella ne, jotka arvostavat huumoria ja pyrkivät määrittelemään hyvän huumorin, tunnistavat usein huumorin haasteet. Huumorin ystäville huumorin yksi hienous voi olla sen haastavuus.

Aineistoissani korostui erikseen joidenkin käyttäjien näkemys siitä, että huumorin ja moderoinnin suhde on ristiriitainen. Ymmärrettävästi huumoria arvostavat käyttäjät kritisoivat moderointia, joka ei salli tai tunnista huumoria (ks. lisää moderointikäytännöt). Suurin osa niistä kommentoijista, jotka käyttävät huumoria, ei tunnista omasta toiminnastaan negatiivisia päämääriä. Moni tavoittelee huumorin keinoilla sosiaalista hyvää tai pyrkii purkamaan ristiriitaisten tilanteiden latausta, ja huumoriin puuttuvaa moderointia voidaan pitää epäoikeudenmukaisena ja -johdonmukaisena. Huumori tulee ikään kuin kohdelluksi yhtenä äärimmäisen ei-toivotun käytöksen muotona. Lisäksi moderoinnin vaikutukset voidaan nähdä koko keskustelukulttuurin tasolla; huumorin kieltäminen tekee kommentoinnista tylsää ja tasapaksua. Käänteisesti tällaiset näkemykset viestivät siitä, että käyttäjät toivovat kommentoinnilta päinvastaisia piirteitä. Osa hyvää huumoria arvostavista käyttäjistä suosiikin sellaisia alustoja, joilla moderointi on huumorin suhteen sallivaa ja joilla keskustelu on luonteeltaan lähempänä omia mieltymyksiä.

[...]. [Englanninkielisessä verkkolehdeissä] kommentoin mustalla huumorilla, sarkasmilla ja sanaleikeillä, mikä ei ole sallittua suomalaisissa medioissa

⁹⁰ Vitsit on mahdollista määritellä yhdeksi huumorin alalajiksi ja ennen kaikkea konkreettiseksi, jopa toiminnalliseksi huumoriksi (ks. lisää esim. Haakana 1995).

(kommentteja ei julkaista, koska ne ”rikkovat” sääntöjä. Naurettavaa holhoamista.) Jos sarkasmi ja huumori sallittaisiin, kommentoisin enemmän suomalaisissa verkkojulkaisuissa. Esim. [englanninkielisen verkkolehden] kommenttiosioissa saa nauraa joskus kuollakseen nokkelia sanaleikkejä jne. Suomalaiset mediat antavat mahdollisuuden vain totiseen, tasapäistävään ja tylsään kommentointiin - ei kiinnosta kommentoida, eikä lukea kommentteja.

(kysely; n, 59, ykkt, PS)

Tunteisiin liittyvät kriteerit

Tunteilla on ollut ja edelleen on ristiriitainen rooli siinä, mitä julkiselta keskustelulta tavataan odottaa. Varhaisissa julkisuusteoreettisissa näkemyksissä tunteet asettuivat järjen vastakohdiksi ja järkipärisen ajattelun esteeksi (ks. järjen ja tiedon kriteerit). Sittemmin tunteet on ymmärretty osaksi kaikkea inhimillistä toimintaa, myös julkista osallistumista. (Kangaspunta 2020.) Negatiivisten tunteiden julkituonti ja tunteenpurkaukset saatetaan kuitenkin mieltää antisosiaalisiksi ja normien vastaiseksi toiminnaksi. Taustalla voi olla länsimainen yksilön itsenäistä ajattelua korostava ihanne: ”Ajatteleminen tekojemme juontuvan rationaalista harkinnasta ja päätöksenteosta - tai vähintäänkin tunneimme, että asian *pitäisi olla*⁹¹ niin” (Burr 2007, 10). Varhainen sosiaalipsykologia ja joukkokäyttäytymisen tutkimus lähtivät puolestaan siitä, että niin sanotussa *joukossa*, esimerkiksi väkijoukossa, tunteet tarttuvat yksilöstä toiseen ja yksilön rationaalisuus hämärtyy, yleensä negatiivisin seurauksin (ks. esim. Blumer 2010 [1946/1961]; Le Bon 2017 [1895]). Kommentoinnin tutkimuksessa tunteiden ristiriita näkyykin yhä - emotionaaliset reaktiot ohitetaan usein irrelevantteina tai irratioonalisina (Barnes 2018, 118). Samanaikaisesti voidaan kuitenkin tiedostaa, että tunteet ohjaavat esimerkiksi tiedollisesti tai poliittisesti motivoitunutta kommentointia (emt.).

Aineistoissani nousi eri tavoin esille se, millaiset tunteet ja missä määrin tunteet ylipäättään kuuluvat käyttäjien mielestä kommentointiin. Kyse ei ole vain tunteisiin liittyvistä kriteereistä, vaan yleisemmin tunteisiin liittyvistä asenteista, jotka ohjaavat omaa toimintaa (ks. tunteisiin reagoiminen) ja muihin kohdistuvaa arviointia. Tutkimukseeni osallistuneet ottivat kantaa erityisesti siihen, saavatko tunteet ja tunteisiin reagoiminen tulla näkyviksi kommenttien kautta, ja edelleen, millaisia tunteita kommentteissa saa näyttää. Analyysi osoittaa, että edellä kuvattu ristiriita on käyttäjien asenteissa läsnä. Jotkut pitävät tunteita täysin ei-toivottuina ja järkipärisen kommentoinnin vastakohtana. Tunteet eivät tule näkyviksi heidän omassa toiminnassaan, eivätkä ne saisi näkyä muidenkaan kommentteissa. Toiset puolestaan pitävät tunteita luonnollisena osana kommentointia, vaikka tunteiden ei kuulukaan hallita

⁹¹ Kursiivi alkuperäisessä.

kommentointia. Tunteet saavat silti olla läsnä ja välittyä, ja tunteita osoitetaan sosiaalisessa mediassa esimerkiksi hymiöiden ja reaktioiden avulla. Lisäksi muutama käyttäjä korosti erikseen tunteiden keskeistä merkitystä heidän omassa toiminnassaan.

Tunnistinkin analyysin perusteella sellaiset käyttäjät, joiden mielestä tunteet eivät kuulu kommentointiin. Tunnepitaisuuteen kriittisesti suhtautuville käyttäjille tunteet ovat kommentoinnin kannalta lähtökohtaisesti ongelmallisina. Osa on huolissaan siitä, että nykykommentointi pitää sisällään lähinnä negatiivisia tunteita (vrt. negatiiviset arviot) ja tunteenpurkauksia. Negatiivisten tunteiden näkyminen ja läsnäolo voivat myös olla perustelu sille, miksi koko kommentointimahdollisuus koetaan tarpeettomaksi tai turhaksi (ks. kommentoinnista luopuminen).

Joutaisi pois. Ihmisten ärtymys purkautuu, miksi sen pitäisi näkyä muille!
(kysely; n, 62, ykkt, SDP)

Tunteisiin kriittisesti suhtautuvien keskuudessaan toinen tyypillinen näkemys on, että kommentointi on ylipäättään liian tunnepitoinista. Kommentointi näyttyy esimerkiksi ”emotionaalisen huuteluna”, ja tunteistakin korostuvat tietyt ääripäät. Tunteet voidaan kokea yleisesti negatiivisia ilmiöitä ruokkivina, riippumatta siitä, ovatko tunteet itsessään positiivisia tai negatiivisia. Osa asettaa vastakkain etenkin tunnepitaisuuden sekä tiedolliset, sisällölliset ja keskustelulliset kriteerit (ks. järjen ja tiedon kriteerit). Heidän mielestään tunteiden vallassa on mahdotonta käydä mielekästä keskustelua. Moni asettuikin yksiselitteisesti sille kannalle, että kommentoinnin ja verkkokeskusteluiden kuuluu olla asiapitoisia ja pysyä asiassa, riippumatta esimerkiksi erimielisyyksistä, jotka usein tulkitaan negatiivisia tunnereaktioita ruokkiviksi tai jopa niitä ilmentäviksi.

Hyvä kommentti on oikeastaan semmoinen – siis mä nyt pyrin siihen – että jos mä siihen jotain kirjoitan, niin mä koitan tarkastella sitä asiaa asialähtöisesti ja asiapohjaisesti. Antamatta tunteelle valtaa. [...]
(teemahaastattelu; m, 76, tt)

Positiivisetkin tunteet voivat käyttäjien mielestä uhata järkipäätä tai aiheessa pysyvää keskustelua, ja tältä osin omaa ja muiden kommentointia tarkastellaan usein yhteiskunnallisen keskustelun kontekstissa. Osa tarkensi tätä ajatusta tuomalla esille, että tunnepitoinen kommentointi voi ohjata keskustelua asiasta ihmisiin ja keskustelu henkilöityy. Kommentoitavia kysymyksiä voidaan myös lähestyä tarpeettoman tunnepitaisesti, aiheen herättämien tunteiden ohjaamana, jolloin varsinainen pohdittava (asia)kysymys hämärtyy. Lisäksi tunnepitoinen kommentointi voi käyttäjien mielestä eksyttää keskustelun täysin sivuraiteille, pois päin tärkeistä yhteiskunnallisista aiheista.

Kommentit vaikuttavat usein vihaisten ihmisten purkauksilta tai imelältä kannustukselta. Sillä kuka sanoo on enemmän merkitystä kuin että mitä

sanoo. Usein negatiiviset kommentit liittyvät vain löyhästi asiaan eli kommentoijalta puuttuu ehkä kunnon purnauskanava omalle pahalle ololleen tai hänellä on joku muu agenda takana. Erityisesti toimittajien morkkaus vaikuttaa joskus kiusaamiselta. Monia tärkeitä uutisia taas ei kommentoida, jos niissä ei ole helposti rakastettavaa tai vihattavaa henkilöä mukana.

(kysely; n, 45, ykkt, Vihr.)

[...] Ei asioista voida puhua silloin, jos ollaan hurmoksessa tai vihassa tai lapsenomaisessa ilossa, mikä sinällään on hieno asia, monet vahvat tunteet. Mutta silloin on vaikea niistä keskustella. Ei terapiaan mennä silloin, kun riidellään, vaan terapiaan mennään ratkaisemaan sitä riitelyä. Ja siitä näkökulmasta ennemmin itse suhtaudun kommentointiin, että täällä ei pidä riidellä vaan täällä meidän pitää saada asia hoidettua. [...] Jos se [kommentointi] olisi tunneilmaisun kanava, niin sen arvo menee liki nolnaan. Koska sittenhän sieltä hakee se, joka haluaa olla vihainen, niin sen vihaisen fiiliksen. Ja se, joka haluaa olla iloinen, hakee iloisen fiiliksen. Ja ei se hirveästi edistä maailmaa. En mä nyt sano, että tunteet on huono asia, todellakaan, mutta menkööt vaikka jalkapallopelejä katsomaan, jos haluavat kokea sen tyyppisiä asioita, mikä tuo iloa ja surua ja muuta. [...]

(teemahaastattelu; muu, 39, ykkt)

Analyysin perusteella tunnepitoinen kommentointi voi näyttäytyä käyttäjille liian nopeatempoisena, reaktiivisena, yksittäisiin tapahtuviin kytkeytyvänä ja ylipäättään kokonaiskeskustelun kannalta vahingollisena. Ongelmallisena nähdään muun muassa se, että kommentit edustavat tunteiden purkamisen kanavaa, eikä aitoa keskustelua synny (ks. esimerkki edellä) tai ehdi syntyä. Keskustelu tyrehtyy nopeasti, kun yksittäisen uutisaiheen tai -otsikon herättämä kollektiivinen tunnereaktio on ohi. Tulkitsem tällaisen niin, että joidenkin käyttäjien mielestä tunnepitoinen kommentointi tyypistyy käyttäjiä hetkellisesti yhdistäväksi reaktiiviseksi toiminnaksi (vrt. *joukon* käsite, esim. Blumer 2010 [1946/1961]; Le Bon 2017 [1895]), eikä sellaisena voi tavoittaa esimerkiksi ratkaisuhakuisuutta, jota julkiselta keskustelulta voisi odottaa (vrt. julkisen keskustelun keskustelevuus).

Muutamit käyttäjät toivat myös esille sen, etteivät positiivisiksikaan tulkittavat tunteet välttämättä toteuta niiden alkuperäistä tarkoitusta (vrt. imelyys esimerkissä edellä), ja tässä asiayhteydellä on väliä. Esimerkiksi onnettomuus uutisissa tuntemattomien käyttäjien tunneperäiset emojiit ja suruvalittelukommentit – jotka sinällään sisältävät positiiviseksi tulkittavia tunteita, kuten empatiaa – voidaan tulkita tungetelevisiksi ja sopimattomiksi.

Yllä kuvatut kriittiset asenteet liittyvät tunteisiin yleisellä tasolla, ja tunteet tulevat kuvatuiksi lähinnä suhteessa muiden käyttäjien toimintaan. Silti osa käyttäjistä kuvasi erikseen omaa toimintaansa, jossa he välttävät tunnepitoisuutta ja tunteisiin reagoimista. Jotkut kuvasivat tätä varsin ehdottomasti: he eivät koskaan kommentoi tunneperäisesti eivätkä anna tunteidensa näkyä kommentissaan millään tavalla.

Toiset puolestaan kuvasivat pyrkimystään välttää tunneperäistä reagointia tai tunteiden vallassa kommentoimista. Vaikka kommentit ja/tai uutiset herättävät tunteita, käyttäjät kokevat, että niiden ei saisi antaa ohjata omaa toimintaa ilman mitään harkintaa (ks. harkitsevuus, vrt. järjen ja tiedon kriteerit). Silti varsinkin henkilökohtaisesti merkityksellisissä aiheissa (ks. kommentoitavat aiheet) provosoitumista eli negatiivista tunteisiin reagoimista voi olla vaikea välttää. Provosoitumista voi myös olla vaikea tunnistaa omassa toiminnassa, vaikka sen tunnistaisi muiden toiminnasta.

[...] Myönnettäköön että itsekin välillä aloitan kommentoinnin vahvassa tunnetilassa, mutta kirjoittamiseen menevän ajan kuluessa rauhoitun ja editoin kommenttini vähemmän kärkkäiksi ennen lähetystä jotta asiasisältö olisi mahdollisimman neutraali.

(kysely; n, 40, amk, PS)

Jos aihe on minulle tärkeä, kuten ilmastonmuutos yritän olla mahdollisimman asiallinen. Tällöin on kuitenkin usein vaarana provosoituminen, Jos taas on kyse vaikkapa paikallispoliitikon illanistujaisissa tapahtunut moka niin saatan heittää täysin huumorilla. Usein pystyn huomaan kuka on tällaisissa keskusteluisa provosoitunut ja se lähinnä hymyilyttää. Kun taas itse provosoidun esim. työttömien kohtelusta niin en aina edes huomaa sitä kuin jälkeen päin.

(kysely; m, 52, akkt, SDP)

Käyttäjistä erottuvatkin tietyiltä osin ne, jotka suhtautuvat tunteisiin ymmärtävästi ja silti kriittisesti (ks. esimerkki edellä). Heille tunteisiin reagoiminen on ymmärrettävää, ja he voivat pitää reaktioiden välttämistä henkilökohtaisesti haastavana. Lisäksi jotkut kuvasivat ymmärtävänsä muiden tunteita tietyissä tilanteissa, mutta suhtautuvansa kriittisesti tiettyihin asenteisiin ja/tai tunneperäiseen ei-toivottuun käytökseen.

[Tutkijan kysymys: ”Saako kommentteissa olla mukana tunteet?”]

Kyllä saa, mä ymmärrän ne. Että asiat herättää ahdistusta. [...] Sanotaan vaikka rikosuutiset. Väistämättähän ne herättää tunteita, kun tapahtuu jotakin kamalaa. Mutta kun siitä sitten tulee sellaisia johtopäätöksiä, joita en hyväksy, niin kyllä mä sitten kommentoin. [...]

(teemahaastattelu; m, 69, ykkt)

Silti joidenkin käyttäjien mielestä tunteet voivat olla lähtökohtaisesti sallittuja, ja niiden roolia on tarkasteltava tapauskohtaisesti. Osa käyttäjistä kuvasi kommentoivansa itse joskus, aiheesta/tilanteesta riippuen, varsin tunnepitoisesti, mutta pysyvänsä asiassa ja/tai olevansa tyyliltään asiallinen. Heidän mielestään tunteensa voi siis näyttää käytöstapoja noudattaen eli muita kunnioittaen. Negatiivisia tunteita esi-

tetään terävästi, napakasti ja/tai kärkkäästi ja positiivisia kannustavasti, iloisesti ja/tai empaattisesti. Muutama käyttäjä myös korosti, että heidän mielestään omien tunteiden näyttäminen on yleisesti jopa toivottavaa, mutta tietyn ehdoin. Tunteet pitää osata osoittaa esimerkiksi ”rivien välissä” ja asiallisesti. Tällainen toiminta tietenkin edellyttää tunteiden tunnistamista ja affektiivisiin reaktioihin liittyvää harkintaa.

Kriittisyys tunnepitoista kommentointia kohtaan ei siis välttämättä tarkoita, etteivätkö käyttäjät arvostaisi tai tunnistaisi tunteiden merkitystä ja omien/muiden tunnereaktioiden luonnollisuutta. Kyse on ennen kaikkea siitä, millainen rooli tunteille kuuluu käyttäjien mielestä kommentoinnissa antaa. Analyysin perusteella tunteisiin liittyvät asenteet ja kriteerit muodostavat akselin, jolle käyttäjät asettuvat. Yhdessä päässä on näkemys siitä, etteivät tunteet kuulu kommentointiin ollenkaan – tunteet ovat ongelmallisia ja jopa täysin ei-toivottavia. Välimaastossa on kirjava joukko näkemyksiä siitä, millaisissa tilanteissa ja millaisin ehdoin tunteet kommentteihin kuuluvat. Akselin toisessa päässä on näkemys siitä, että tunteet kuuluvat kommentointiin, jopa ilman rajoituksia. Tällaiset käyttäjät suhtautuvat tunteisiin joko neutraalisti yhtenä luonnollisena osana kommentointia tai korostuneen positiivisesti. Esimerkiksi itselle tärkeissä aiheissa tunteet voivat olla keskeinen osa kommentointia, sitä ohjaava ja motivoiva voima.

Täytyy olla [tunteita]. Joo, joo. [...] [Esimerkki] Mää on sitä [tietty asenne] niin vastaan, että mulla on kaikki tunteet pelissä.

(teemahaastattelu; m, 64, akkt)

Kommenteissa näkyviksi tulevien tunteiden voidaan myös kokea täydentävän lähtökohtaisesti neutraalia uutista (ks. lisäarvo uutiselle). Uutisista tunteet usein puuttuvat, mutta kommenteissa yhteisiin asioihin liittyvät tunnereaktiot realisoituvat. Joidenkin käyttäjien mielestä kommentit tekevät näkyväksi sen, millaisia tunteita aiheisiin liittyy. Lisäksi joissakin aiheissa/tilanteissa tunnepitoinen kommentti voi liittyä elämäkokemuksiin, eli se pitää sisällään kokemusasiantuntijuutta, jonka koetaan tuovan itsessään keskustelulle lisäarvoa.

Toisaalta jotkut käyttäjistä asettuivat yksiselitteisesti puolustamaan tunteiden julkittuomisen itseisarvoa ja tärkeyttä, ilman viittauksia muihin kriteereihin. Heidän mielestään tunteiden ilmaisemista ei saisi rajoittaa. Esimerkiksi voimakas erimielisyys voi tuottaa voimakkaita tunnereaktioita, mikä kuuluu näiden käyttäjien mielestä sananvapauden piiriin (ks. sananvapaus ja verkon vapaus). Puolustuspuhe alleviivaa omalta osaltaan sitä, että monet käyttäjistä vaikuttavat tunnistavan yhteiskunnallisesta keskustelusta ja/tai käyttäjien keskuudesta lähtökohtaisesti negatiivisen tai kriittisen suhtautumisen tunteisiin.

On sananvapautta, saada kommentoida asioita, ilman sensuuria. Maailmaan ääntä mahtuu ja mielipiteitä ja jokaisella pitäisi saada purkaa oma ajatus ja kiukkukin, mikäli on asioista erimieltä.

(kysely; m, 38, akkt, PS)

Kirjoitetun kielen ja verkon haasteet

Analyysin perusteella osa kommentoivista käyttäjistä tunnistaa kirjoitettuun kieleen ja/tai verkkovälitteiseen vuorovaikutukseen liittyviä ongelmallisia piirteitä. Kyse ei ole niinkään kriteeristä, vaan käyttäjien tunnistamista tekijöistä, jotka omalta osaltaan selittävät edellä kuvattujen kriteerien vaihtelevaa toteutumista. Keskeisiä haasteita on kaksi: verkkovälitteisen ja kirjoitetun vuorovaikutuksen kasvoton luonne sekä keskusteluiden lyhytkestoisuus.

Vuorovaikutus tuntemattomien ja isojenkin käyttäjämäärien kesken on verkossa väistämättä erilaista kuin kasvokkain. Vaikka kommentoinnilta toivottaisiin tiettyjä piirteitä ja niihin myös pyrittäisiin, lopputulos voi olla kirjoitetun kielen tai verkon luonteen takia arvaamaton – väärinymmärryksiltä on lähes mahdotonta välttyä kokonaan. Osa käyttäjistä kuvasi yleisesti ongelmalliseksi sen, että verkkovälitteisissä keskusteluissa on vaikea saada oma asia ja näkemys oikein ymmärretyksi. Tähän liittyvät edellä kuvatut kriteerit ja niiden yhteydessä kuvatut haasteet. Esimerkiksi ristiriitaisiin aiheisiin liittyvät ennakoasetelmat lisäävät käyttäjien kokemuksen perusteella kommenttien väärinluentaa. Oma kommentti voidaan tulkita yhden sanavalinnan perusteella tiettyyn viitekehukseen, vaikka sisältö olisi jotakin muuta. Lisäksi etenkin huumorin ja erilaisten nyanssien välittyminen on haastavaa. Väärinymmärryksien välttäminen voidaan myös kokea työlääksi ja kommenttien kautta käyty keskustelu luonteeltaan jopa hitaaksi.

Käyttäjien välillä on kuitenkin eroja sen suhteen, kuinka suuresta ongelmasta on heidän mielestään kysymys ja mihin ongelman juurisyy paikallistuu. Osalle haaste on yksi muiden joukossa. Toisille kirjoitetun kielen vaikeus ja väärinymmärtämisen riski ovat henkilökohtaisesta perspektiivistä tarkasteltuna kommentoinnin suurin ongelma (ks. esimerkit alla). Lisäksi osa kokee, että etenkin omassa ulosannissa on eniten korjattavaa. Toiset näkevät ongelman sekä omassa että muiden toiminnassa ja edelleen sekä kommenttien kirjoittamisessa että lukemisessa – kaikki käyttäjät voivat kirjoittaa epäselvästi ja ymmärtää väärin. Silti joidenkin mielestä ongelma ovat lähinnä muut käyttäjät, jotka ymmärtävät väärin ja/tai kirjoittavat epäselvästi.

[...] omalla kohdalla kommentoinnissa huonoja piirteitä on toi väärinymmärtämisen riski. Itse oon pyrkinyt aina olemaan asiallinen, mutta välillä tietysti sanallinen ilmaisu ei oo aina niin täydellistä, kun mitä itse kuvittelee ja jotkut sanakäänteet saattaa jonkun mielestä ollakin vähän loukkaavia tai jotenkin väärinymmärrettäviä. Että se noin henkilökohtaisesti on se huono puoli kommentoinnissa, että sitä pitäisi tehdä paljon huolellisemmin eikä semmoista hauskaa läpänheittoa, joka ei sitten kaikille kuitenkaan oo sitä.

[...]

(ryhmäkeskustelu; m, 53, ykkt)

[...] ehkä se suurin haaste noin omasta näkökulmasta tai negatiivinen puoli on se, että tekstivälitteinen minkä tahansa keskustelun käyminen, se on tosi

vaikeata lopulta. Siinä on helppo selittää itse oma asia väärin ja sitten ymmärtää se toisen asia väärin, ja se on kauhean hidasta. Mä sanosin, että jos yks asia pitää nimitä⁹², niin se on just se, että viestillä käyty keskustelu on yllettävänkin haastavaa. Se on hyvin eri asia, kun kasvotusten käyty, missä voi heti reagoida siihen edeltävään kommenttiin [esitettyyn puheenvuoroon].
(ryhmäkeskustelu; n, 39, akkt)

Muutama käyttäjä viittasi lisäksi eksplisiittisesti tai implisiittisesti siihen, että kommentointia ja verkkokeskusteluita yleisesti hallitsee liian nopea sykli, ”nopeatempoisuus”, joka lisää väärinymmärrysten mahdollisuuksia. Keskustelu etenee verkossa nopeasti, eikä yhteen keskusteluun pysähdytä erityisen pitkäksi aikaa. Vuoropuheilu jää vajaaksi, omat näkemykset pitäisi pystyä tiivistämään yhteen tai muutamaaan kommenttiin, ja lopullinen yhteisymmärrys tai kokonaiskuva asiasta jää usein syntymättä.

Kommentoinnin koetaan myös muuttuneen haastavammaksi. Toisin sanoen, väärinymmärrysten riski on joidenkin käyttäjien mielestä kasvanut. Lisäksi verkkovälitteisen keskustelun koettu negatiivisuus ja negatiiviset lieveilmiöt ovat voineet muuttaa kommenttien tulkintaa ja käyttäjien herkkyyttä tehdä tulkintoja. Osa tutkimukseeni osallistuneista pitää ongelmallisena sitä, että omaan kommenttiin kohdistuvia vastauksia luetaan lähtökohtaisesti negatiivisena ja henkilökohtaisena kritiikkinä, vaikka kommentin sisältö olisi aivan muuta. Kommenttien lukemiseen ja kirjoittamiseen toivotaan tältä osin siis molemminpuolista huolellisuutta.

Lisäksi muutama käyttäjä toi esille huolensa siitä, että (verkkokeskusteluiden) kasvottomuudella voi olla vakavia yhteiskunnallisia seurauksia. Kun keskustelijat eivät kohtaa toisiaan kasvokkain, etäisyys ja polarisaatio erilaisten yhteiskunnallisten ryhmien välillä voivat kasvaa (ks. julkisen keskustelun keskustelevuus). Näiden käyttäjien mielestä kommentointi, verkkovälitteisenä vuorovaikutuksena, ei voi nykyisellään vastata polarisoitumisen haasteeseen, vaikka se olisikin toivottavaa.

---

⁹² Esimerkit ovat kahdesta eri ryhmäkeskustelusta, jotka aloitin kysymällä osallistujien näkemyksiä kommentoinnin hyvistä ja huonoista puolista (ks. aineisto 2).

Yhteenveto kriteereistä

Analyysin perusteella monet kommentoivista käyttäjistä tekevät jatkuvasti arvioita ja huomioita omasta ja muiden käyttäjien toiminnasta (vrt. kannattavuuden arviointi, kommentoijiin liittyvät asenteet). Valtaosa tutkimukseeni osallistuneista nimesi eksplisiittisesti ja implisiittisesti erilaisia kriteereitä, joita he toivovat kommenttien ja/tai kommentoinnin noudattavan ja joiden perusteella he omaa ja muiden toimintaa puntaroivat. Arvioinnin kohteena voivat olla muihin kohdistuva käytös sekä kommenttien tyyli, sisältö, laatu ja ominaisuudet, ja näitä tarkastellaan yksittäisistä kommenteista ja/tai kommentoinnista kokonaisuutena. Huomionarvoista on, että moni kuvasi samanaikaisesti useita erilaisia kriteerejä. Lisäksi kriteerit vaikuttavat liittyvän kiinteästi toisiinsa, eli kyse on varsin moniulotteisesta kokonaisuudesta.

Käytännössä kriteereissä on yhtäältä kyse toivotusta toiminnasta eli siitä, miten käyttäjät itse kokevat kommentoivansa ja edelleen toivovat muidenkin kommentoivan. Toisaalta monet kuvasivat varsin kirjaimellisesti kommentointia ja kommentteja, jotka he kokevat ei-toivotuksi eli kriteerien vastaiseksi. Vaikka kommentoinnin kriteerit määrittelevät eksplisiittisesti hyvän yksittäisen kommentin ja/tai yleisesti hyvän kommentoinnin, ne tekevät näkyväksi myös sitä, millaisia taitoja ja ominaisuuksia käyttäjät edellyttävät toisiltaan. Esimerkiksi keskustelevuuden kriteeri määrittelee pääsääntöisesti sitä, millaista on hyvä kommentointi ja hyvä keskustelu yhteisistä asioista kokonaisuudessaan, mutta myös sitä, mitä keskustelijoilta edellytetään näissä keskusteluissa. Kyky ja pyrkimys ymmärtää ja kunnioittaa erilaisia mielipiteitä on käyttäjän ominaisuus, ei kommentin.

Kriteerien perustan muodostavat pääsääntöisesti perinteiset normit siitä, miten keskustelua ja erityisesti julkista/yhteiskunnallista keskustelua pitäisi käydä ja millaista on toivottu sosiaalinen vuorovaikutus. Tutkimukseeni osallistuneiden keskuudessa keskeisin kommentoinnin kriteeri on asiallisuus, jonka yhteys muihin kriteereihin on ilmeinen ja joka edustaa monelle eräänlaista perusedellytystä, kattokriteeriä hyvälle kommentoinnille. Asiallisuus voidaan ymmärtää esimerkiksi muihin kohdistuvan käytöksen vähimmäisvaatimuksena – asiallinen kommentointi ei pidä sisältää äärimmäisiä negatiivisia piirteitä, kuten nimittelyä ja vihapuhetta. Toinen käyttäjille keskeinen kriteerien kokonaisuus pohjaa tietoon ja järkeen (yhteiskunnallisen) keskustelun ydinarvoina. Kriteeri ponnistaa julkisuusteoreettisista lähtökohdista, jotka korostavat keskustelun järkipäisyyttä. Iso osa tutkimukseeni osallistuneista esimerkiksi kokee, että kommenteissa esitettyjen mielipiteiden ja tietojen pitäisi olla faktoihin perustuvia ja kommentoinnin ylipäätään asiapitoista.

Näihin kriteereihin sisältyy ja/tai liittyy käyttäjien keskuudessa tyypillinen vaatimus siitä, että kommentoinnissa pitäisi noudattaa käytöstapoja. Tutkimukseeni osallistuneista iso osa on sitä mieltä, ettei kommenteissa saa loukata muita tai käyttäytyä vihamielisesti. Lisäksi moni tuomitsee henkilöön menevän kommentoinnin asiapitoisen kommentoinnin vastakohtana. Vaatimus keskustelevuudesta puolestaan sisältää aineksia asiallisuudesta, käytöstavoista ja tiedollisesta kriteeristä. Keskustelevuuden kriteerin viitekehyksessä kommentoinnilta edellytetään erityisesti muiden

mielipiteiden kunnioittamista, joka tähtää julkiselle keskustelulle olennaiseen erilaisten mielipiteiden vuoropuheluun. Lisäksi oman kriteerien kokonaisuuden muodostavat kirjoitus- ja keskustelutaidot eli muun muassa vaatimus huolellisuudesta, hyvästä suomen kielestä ja oikeinkirjoituksesta.

Analyysin perusteella osa käyttäjistä tulkitsee muiden kriteerien vastakohtaksi ja niistä osittain erilliseksi huumorin ja/tai tunnepitoisuuden. Huumoria ja tunteita pidetään etenkin järjen ja tiedon kriteereille vastakkaisina sekä osittain käytöstapojen vastaisina. Silti tutkimukseeni osallistuneissa on paljon käyttäjiä, jotka näkevät huumorilla ja tunteilla paikkansa kommentoinnissa, etenkin jos niiden läsnäolo ei riko muita kriteereitä. Lisäksi huumoriin voidaan suhtautua osoituksena hyvästä kirjoitustaidosta. Käyttäjien kriteereihin liittyvät asenteet vaikuttavatkin jakautuvan etenkin suhteessa huumoriin ja tunteisiin.

Tutkimukseeni osallistuneet eivät yleisesti tyytyneet nimeämään vain yhtä kriteeriä. Edellä kuvatut kriteerit ovat usein toistensa kanssa rinnakkaisia, joko samanarvoisia tai toisiaan edellyttäviä. Yksi käyttäjä voi edellyttää hyvältä kommentilta esimerkiksi asiallisuutta, hyvää suomen kieltä ja asiassa pysymistä. Toisin sanoen, hyvässä kommentissa toteutuvat jotkut tai kaikki käyttäjän näkökulmasta oleelliset kriteerit tai ainakaan mikään ei sodi niitä vastaan. Toisen käyttäjän mielestä hyvä kommentti on ensisijaisesti faktaperustainen, ja tämän lisäksi toivottavaa voi olla muiden kunnioittaminen. Toisin sanoen, muitakaan kunnioittava kommentti ei ole kriteerien mukainen, jos se ei pitäydy faktoissa. Kolmannen mielestä paras kommentti on humoristinen ja hyvin kirjoitettu, mutta muita kunnioittava. Toisin sanoen, hyvin kirjoitettukaan humoristinen kommentti ei ole hyvä, jos se on esimerkiksi vihamielinen. Analyysin perusteella käyttäjät siis arvottavat ja priorisoivat kriteereitä eri tavalla, ja nämä tärkeysjärjestykset voivat olla hyvinkin vaihtelevia.

Lisäksi käyttäjät eroavat sen suhteen, kuinka tärkeänä he kriteerien noudattamista pitävät. Vain ani harva ilmaisi eksplisiittisesti tai implisiittisesti, ettei noudata mitään normeja tai kriteereitä omassa toiminnassaan (ks. myös laativäittämät, Kangaspunta 2021; 2022b). Silti käyttäjien välillä on selkeitä eroja, joita kriteerit ja niiden merkitys selittävät. Vaikuttaa siltä, että tietyt käyttäjät pyrkivät omassa toiminnassaan jopa äärimmäiseen sovittelevuuteen (vrt. keskustelun tasapainoon vaikuttaminen, keskustelukulttuurin kehittäminen) ja edelleen välttämään viimeisen asti vastakkainasettelujen ruokkimista (vrt. itsetarkkailijat, Barnes 2018). Heidän vastapuolenaan ovat käyttäjät, jotka eivät sitoudu sosiaalisiin normeihin erityisen tiukasti (ks. Sohn ym. 2018) ja jotka saattavat arvostaa enemmän esimerkiksi kommentoinnin vapautta.

Olellaista ja kommentointi-ilmiön ymmärtämisen kannalta kiinnostavaa on, että käyttäjät vaikuttavat jakautuneen paitsi sen suhteen, millaista he toivovat kommentoinnin olevan, myös sen suhteen, kuinka tärkeinä he kriteerien noudattamista pitävät. Yksimielisyyttä kriteereistä ja niiden roolista ei siis analyysin perusteella ole. Se, että käyttäjien asenteet kriteereistä ovat osittain jakautuneita, saattaa selittää omalta osaltaan muita kommentointiin liittyviä jakolinjoja. Analyysin perusteella kriteerit ohjaavat olennaisesti muun muassa siitä, miten muita kommentoijia arvioidaan, millaisena kommentoinnin tärkeys nähdään, millaiseksi kommentoinnin nykytila

tulkitaan ja miten kommentointia toivotaan rajoitettavan. Lisäksi kriteerit ohjaavat muiden kommentteihin reagoimista ja sitä, miten käyttäjät ylipäättään toimivat. Kriteereillä on siis keskeinen rooli osana kommentoinnin kokonaisuutta. Kiinnostavaa on, että moniin käyttäjien kuvaamiin kriteereihin heijastuu melko selvästi julkisuus-teoreettisista tarkasteluista tuttu normatiivinen ihanne. Palaan kirjan lopussa pohtimaan sitä, mitä tämä tarkoittaa verkkovälitteisen julkisen keskustelun kannalta.

10

Kommentoinnin tärkeys

Toinen kommentointiin liittyvien asenteiden kokonaisuus rakentuu suhteessa kysymyksiin siitä, mikä on käyttäjien mielestä kommentoinnin merkitys, onko kommentoinnilla lisäarvoa suhteessa uutiseen ja voiko kommentoinnin kautta vaikuttaa asioihin. Nämä kysymykset kuvaavat kootusti käyttäjien asennetta kommentoinnin tärkeydestä. Aikaisemman tutkimukseni (Kangaspunta 2022a) perusteella kommentoivat käyttäjät eroavat sen suhteen, missä määrin he arvostavat verkkouutisten kommentointia, millaisen lisäarvon he kommentoinnissa näkevät suhteessa uutiseen ja millaisia kommentoinnin vaikutuksia he tunnistavat. Analyysi osoittaa, että tällaiset kommentoinnin tärkeyteen liittyvät asenteet asettuvat usein akselille arvostava–kyy-ninen, optimistinen–pessimistinen tai positiivinen–negatiivinen. Silti moni näkee kommentoinnissa sekä hyviä että huonoja puolia ja edelleen potentiaalia. Osa toi myös konkreettisesti esille, ettei kysymystä verkkovälitteisen osallistumisen merkityksestä ja mahdollisuuksista voi heidän mielestään tarkastella yhdestä näkökulmas-ta.

[...] siis jos on kaupassa ollut ilmoitustaulu, niin onhan siinäkin negatiivisia ja positiivisia puolia. Että eihän tämä [verkkovälitteinen osallistuminen] sinällään eroa siitä, se on vaan huomattavasti globaalimpi ja myös koneellisesti käytettävä media. Tietysti potentiaalisesti negatiiviset puolet voi lähteä lapasesta ihan tangentin suuntaan. [...] Siihen voi osallistua myös mistä tahansa, että siinä myös positiiviset puolet voi lähtee tangentin suuntaan positiivisesti. Ei se oo kauhean yksiselitteinen juttu.

(ryhmäkeskustelu; muu, 43, ykkt)

Keskityn seuraavissa alaluvuissa avaamaan käyttäjien erilaisia asenteita kommentoinnin merkityksestä, lisäarvosta tai arvottomuudesta ja mahdollisista vaikutuksista. Jaon pohjana on tulkintani siitä, että nämä seikat – tunnistetut merkitykset, lisäarvo ja vaikutukset – ovat tietyiltä osin käyttäjien kuvauksista erotettavissa ja niiden tarkastelu erikseen on kommentoinnin ymmärtämisessä mielekästä. Analyysin perusteella on eri asia, näkeekö käyttäjä kommentoinnilla merkitystä yksilön ja yh-

teiskunnan tasolla, konkreettista lisäarvoa suhteessa uutiseen vai konkreettisia vaikutuksia⁹³. Vai kaikkia näistä. Käyttäjät saattavat esimerkiksi korostaa kommentoimismahdollisuuden yhteiskunnallista merkitystä ja itseisarvoa uutisten vastapainona, riippumattomana siitä, onko kommentoinnilla lopulta heidän mielestään konkreettisia vaikutuksia. Lisäksi käyttäjät voivat tunnistaa tiedollisen merkityksen, joka kommenteilla on heille itselleen, vaikka he eivät näkisi kommenteilla suurtakaan lisäarvoa suhteessa uutiseen.

Sehän olisi ihan kammottava tilanne [jos ei saisi kommentoida uutisia]. Silloin vain ne uutiset olisi sitä totuutta, niinkö. Niinhän siinä varmaan kävisi. Eihän tommoista yhteiskuntaa voi edes kuvitella. Että ei uutisia voisi kommentoida. Minusta niitä pitää kommentoida. Pitää saada kommentoida. Se on sitten eri asia, että vaikuttaako se johonkin. [...]
(ryhmäkeskustelu; m, 64, akkt)

Ehkei lisäarvoa itse uutisille, mutta kommentit auttavat varautumaan pahimpiin töräytyksiin muualla elämässä. Jos kommenteissa on nousussa jokin uusi, toistuva narratiivi, pyrin ottamaan asiasta ja sen taustoista selvää.
(kysely; m, 40, akkt, työtön, SDP)

On edelleen tärkeä tunnistaa, että se, millaiseksi käyttäjät nämä kommentoinnin tärkeyden erilaiset puolet kokevat, eroaa usein siitä, millaisia toiveita heillä on kommentoinnin tärkeyteen liittyen. Esimerkiksi skeptisyys kommentoinnin poliittisista vaikutusmahdollisuuksista ei välttämättä tarkoita sitä, etteivätkö käyttäjät toivoisi vaikutusta olevan. On myös huomioitava, että eroistaan huolimatta kaikki kolme asennekokonaisuutta kytkeytyvät usein toisiinsa. Kommentoinnin tärkeyttä määrittävien asenteiden tunnistaminen ja analysointi olikin tasapainoilua esimerkiksi sen suhteen, viittaako tutkimukseeni osallistunut kommenttien merkitykseen laajemmin yhteiskunnallisena ilmiönä (ks. edellinen luku), kommenttien tuottamaan lisäarvoon, kommenttien konkreettiseen vaikutukseen, joka realisoituu käyttäjissä tai päättäjissä, vai oikeastaan kaikkiin. Havainnollistan tätä tunnistamisprosessia vielä esimerkin avulla. Kyseessä on listanomaisen vastaus tarkentavaan avoimeen kysymykseen kommenttien lisäarvosta (ks. aineisto 1). Vastajaan listaamista seikoista tulkitsen yhteiskunnallisiksi merkityksiksi kommenttien herättämän keskustelun (ks. keskustelun arvo), sen, että ihmiset pohtivat asioita ja ymmärrys voi kasvaa eli ajattelu avartuu (ks. ääripäiden lähentyminen), ja sen, että kommentit heijastelevat ihmisten mielipiteitä eli tekevät niitä näkyviksi päättäjien suuntaan (ks. sosiaalinen todellisuus, julkinen kansalaiskeskustelu). Täydentäväksi lisäarvoksi tulkitsen puolestaan (uutisia) laajentavat uudet näkökulmat. Konkreettisia vaikutuksia ovat lopul-

⁹³ Esimerkiksi yksilön tason merkityksiä kuvattiin erityisesti avoimissa vastauksissa kysymykseen kommenttien lisäarvosta suhteessa uutiseen (ks. aineisto 1). Vastajat siis ymmärsivät jo lähtökohtaisesti kysymyksen lisäarvosta laajempaan kuin olin sen kirjaimellisesti muotoillut.

ta vain lisääntyvä tietämys eli vaikutus (kommentteja lukevien käyttäjien) tietoon ja toivotut vaikutukset päätöksentekijöihin.

Saavat aikaan keskustelua, lisäävät tietämystä, avaa uusia näkökulmia, saa ihmiset pohtimaan asioita, jopa toisten ymmärrys saattaa kasvaa, päättäjät saavat tietoa siitä, mitä ihmiset ajattelevat, toivottavasti vaikuttavat päätöksentekijöihin

(kysely; m, 71, tt, Kok.)

Pyrin huomioimaan kaikki kytkökset erilaisten luokittelujen välillä, koska ne lisäävät omalta osaltaan ymmärrystä kommentointiin liittyvien asenteiden kerrostuvasta kokonaisuudesta. Etenkin käyttäjien kuvaamien yhteiskunnallisten merkitysten ja vaikutusten yhteys on usein ilmeinen. Jos käyttäjä uskoo kommenttien vaikuttavan ihmisten ajatuksiin, hän todennäköisesti kokee kommentit yhteiskunnallisesti merkittäväksi mielipiteen ilmaisemisen kanavaksi ja pitää niiden vaikutuksia ja merkitystä todennäköisesti yhteiskunnallisesti merkittävänä.

Merkitys yksilön tasolla

Analyyysin perusteella käyttäjät tunnistavat kommentoinnin merkitykset karkeasti jaettuna yksilön ja yhteiskunnan tasoilla. Tulkitseen yksilön tason merkityksiksi sellaiset positiiviset vaikutukset, sisällöt ja merkitykset, joita tutkimukseeni osallistuneet kuvasivat yksittäisen käyttäjän näkökulmasta. Kyse on siitä, mitä käyttäjät kokevat kommentoinnin ja muiden kommenttien antavan omakohtaisesti heille itselleen tai muille yksilöinä. Omakohtaiset merkitykset palautuvat usein kommentoinnin syihin ja motiiveihin. Koettu positiivinen vaikutus toimii perusteluna palata kommenttien äärelle eli sitouttaa kommentointiin. Keskeisin näistä yksilön tason merkityksistä on oman ajattelun ja maailmankuvan avartaminen, jonka mahdollisuus tunnistetaan myös muissa kommentoijissa. Lisäksi osa tutkimukseeni osallistuneista kokee kommentit omakohtaisen kehittymisen välineeksi. Tässä merkityksessä kommenttien kirjoittaminen voi edustaa myös ajattelun välinettä ja omien näkemysten jäsentelykeinoa. Kiinnostavaa on, että ajattelun avartumisen ja omakohtaisen kehittymisen taustalla vaikuttaa varsin selvästi itsensä kehittämisen motiivi (ks. esim. Barnes 2018; Matikainen ja Villi 2015). Käyttäjät pyrkivät jopa aktiivisesti saavuttamaan positiivisia yksilötason merkityksiä, koska ne koetaan kehittäviksi. Näistä merkityksistä poiketen ja niille osin vastakkaisena osa käyttäjistä näkee kommenttien kirjoittamisen ja lukemisen lähinnä ajanvietteenä ja viihtymisenä (vrt. kommentoinnin syyt ja motiivit).

Huomionarvoista edelleen on, että jotkut yksilöön paikallistuvat merkitykset voivat käyttäjien mielestä saada yhteiskunnallisia mittasuhteita.

Ajattelun avartuminen

Analyysin perusteella osa käyttäjistä kokee, että kommentointi avartaa heidän ajatteluaan, koska se altistaa heidät erilaisille näkemyksille ja tiedoille. Avartuminen puolestaan tarkoittaa sitä, että kommentointiin osallistuminen tuo lisää näkökulmia, laajentaa tarkasteluperspektiiviä, parantaa ymmärrystä erilaisista aihepiireistä, auttaa ymmärtämään muita ihmisiä ja/tai kehittää maailmankatsomusta. Tässä yhteydessä tutkimukseeni osallistuneet eivät välttämättä lähestyneet kommentointia ja kommenttien lukemista toisistaan erillisinä käytäntöinä. Yksilön tasolle paikallistuvien merkitysten koetaan syntyvän monipuolisesta kommentoinnin seuraamisesta ja siihen osallistumisesta eli vuorovaikutuksesta muiden kanssa. Tämä ilmeni aineistoistani myös käänteisesti. Jos esimerkiksi omasta sosiaalisen median virrasta katoavat erimieliset mielipiteet ja erilaiset uutisaiheet, oma kupla voi vahvistua liikaa.

Siinä [tietynlaisten aiheiden ja kommenttien peukuttamisessa] on kiero tietysti se, että se vahvistaa sitä omaa kuplaa. Sitten tulee vaan niitä samantaisia uutisia samoista aiheista, esimerkiksi jossain somessa. Sitten ei myöskään näe sitä kääntöpuolta, eikä näe mitä ne muut ajattelee. Että sehän voi olla huono.

(teemahaastattelu; n, 39, akkt)

Monen mielestä koettu avartava vaikutus on kuitenkin mahdollinen vain tietynlaisissa tilanteissa ja tietyin ehdoin. Näiden käyttäjien mielestä kommentointi voi ainoastaan parhaimmillaan – esimerkiksi rakentavana, asiallisena ja perusteltuna – lisätä heidän omaa ymmärrystään yhteisistä asioista. Analyysin perusteella tällaisten ehtojen koetaan täyttyvän pääsääntöisesti vain tiettyillä alustoilla, rajatun kohderyhmän kanssa käydyissä keskusteluissa ja/tai usein vain tiettyihin aiheisiin liittyen tai ylipäätään satunnaisesti. Ajattelun avartumisen esteen muodostavat tässäkin tapauksessa tiettyjen yliedustettujen ryhmien ei-toivotut kommentit, joita varsinkin ristiriitaiset uutisaiheet täysin julkisilla ja heikosti moderoiduilla alustoilla keräävät.

[...] Ei kommentoilla mitään järkevää keskustelua juurikaan saa aikaan, mutta silloin tällöin muiden kommentteja lukiessa osuu silmään joku näkökulma, jota ei itse ole tullut ajatelleeksi. Se on ainut syy miksi toisten kommentteja luen, oman näkökulman laajentaminen. Useimmilla tuntuu tavoitteena olevan vastakkaisten näkökantojen ”tuhosminen”.

(kysely; n, 34, ykkt, muu, SDP)

Ymmärrettävästi osa käyttäjistä tulkitsee mahdollisen ajattelua avartavan merkityksen hyvin pieneksi ja vähäpätöiseksi suhteessa kommentoinnin huonoihin puoliin ja vähäiseen keskusteleavuuteen. Silti osa käyttäjistä pitää mahdollisia merkityksiä tavoiteltavina ja relevantteina. Analyysin perusteella vaikuttaa siltä, että erityisesti ne käyttäjät, jotka arvostavat muiden kommenttien yksilön ajattelua avartavaa merkitystä, pitävät myös erilaisia mielipiteitä kiinnostavina ja tervetulleina. Heille vuo-

rovaikutus tuntemattomien käyttäjien kanssa on tässä mielessä tärkeää, koska näkemysten kirjo on laajempi oman sosiaalisen kuplan ulkopuolella. Yhteiskunnallisen keskustelun näkökulmasta on kiinnostavaa, että positiivisia merkityksiä tuottava vuorovaikutus edellyttää näidenkin käyttäjien mielestä useimmiten käyttöön liittyvien kriteerien noudattamista sekä erilaisten näkökulmien puntarointia ja vuoropuhelua eli osittain erimielistäkin keskustelua yhteisistä asioista (ks. julkisen keskustelun keskusteleavuus).

Esimerkissä edellä omaa näkökulmaa laajentava vaikutus liittyy satunnaisiin kommentteihin, joita käyttäjä joskus kohtaa. Jotkut tutkimukseeni osallistuneista kuvasivat konkreettisesti myös niitä yksittäisiä tilanteita ja aiheita, joissa kommentointi on tuonut heille lisää tietoa ja/tai ymmärrystä. Etenkin erilaisten vähemmistöjen ja marginaalisten ryhmien kokemuksia pidetään omaa ajattelua avartavina. Lisäksi kommentoinnin koetaan tekevän näkyväksi erilaisia kulttuureja ja jopa kulttuurihistoriaa. Tässä yhteydessä moni kertoi arvostavansa muita kommentoijia erilaisten aiheiden asiantuntijoina ja/tai kokemusasiantuntijoina (ks. kokemusasiantuntijuus), joiden ääni tulee uudella tavalla kuuluviin juuri verkkoympäristöissä.

Osa tutkimukseeni osallistuneista korosti varsinaisen vuorovaikutustilanteen merkitystä. He kuvasivat oman ajattelun avartumista kerrostuvana prosessina, jossa positiivinen merkitys syntyy kokonaiskeskustelusta. Keskustelun kautta käyttäjien erilaiset tiedot ja mielipiteet asettuvat vuoropuheluun, jonka lopputuloksena voi olla uusi ymmärrys aiheesta. Kyse on yhtäältä itsensä kehittämisen motiivista, sillä osa kuvasi aktiivisesti hakeutuvansa tällaiseen keskusteluun muiden kanssa. Toisaalta vuoropuhelun voidaan tulkita ”tuulettavan” mielipiteitä, eli purkavan tunnelatauksia ja muovaavan mielipiteitä uuteen uskoon, kun erimieliset näkemykset asettuvat vastakkain ja vakiintuneet näkemykset kenties muuttuvat. Tältä osin kommentoinnin positiiviset merkitykset eivät enää paikallistu vain kommentoivien ja kommentteja lukevien yksilöiden tasolle, vaan niillä voidaan nähdä yhteiskunnallista relevanssia, joka ruokkii yhteiskunnallisia motiiveja (ks. kommentoinnin syyt ja motiivit).

Analyysin perusteella tiedot ja mielipiteet tarjoavat monelle ensisijaisesti kiinnostavan näkymän yhteiskunnalliseen keskusteluun. Muiden kommentit ovat tietolähde ja/tai osoitus erilaisista näkemyksistä, ja jälkimmäisessä tarkoituksessa kommenttien voidaan kokea auttavan ymmärtämään erilaisia käyttäjiä ja jopa ihmisiä yleisesti. Monelle tutkimukseeni osallistuneelle onkin lähtökohtaisesti tärkeää tai vähintäänkin kiinnostavaa nähdä, mitä muut ajattelevat. He ovat yleisesti kiinnostuneita siitä, miten samaa aihetta voidaan lähestyä hyvin erilaisista tulokulmista. Osa myös pyrkii aktiivisesti laajentamaan ymmärrystään muista käyttäjistä vuorovaikutuksen eli kommenttien kautta. Tämäkin toiminta palautuu itsensä kehittämisen motiiviin ja tietyiltä osin yhteiskunnallisiin motiiveihin. Esimerkiksi yksi teemahaastatteluun osallistuneista toi esille, että hän yrittää usein omien kommenttinsa ja kysymystensä avulla päästä käsiksi siihen, mistä näkemyserot johtuvat ja mihin erilaiset näkökulmat lopulta pohjautuvat, mikä niiden yhteiskunnallinen tausta on. Sama haastateltava kuvasi kommentointinsa ensisijaisiksi tavoitteiksi ”oman kuplan” rikkomisen

ja itsensä sivistämisen. Silti kommentointia ohjaa myös pyrkimys muiden ajattelun avartamiseen.

Tavoite on puhtaasti rikkoa aina oma kupla. Ja rikkomatta toisen kuplaa viedä sinne ehkä jotakin näkökulmia, jotka on mun mielestä oleellisia. En pyri muiden kuplia kuitenkaan rikkomään, koska he ovat voineet rakentaa koko elämänsä sen yksittäisen aatteen ympärille. Että jos he sieltä kykenevät jonkinmuotoiseen järkevään keskusteluun, niin kyllä mä haluan sinne viedä muitakin ajatuksia ilman, että mä alan raadollisesti kiskomaan alas heidän rakentamiensa näkemyksiä ja muita. Ja sitten taas itseni kohdalla, niin pyrin lukemaan ne kommentit, jotka ovat kanssani eri mieltä, jos niissä on jotain, jonka voisi tulkita niin, että siinä on enemmän ajattelua taustalla. Kyllä mä haluan haastaa itseäni siinä. Niin kuin puhtaasti itsekkäistä syistä osallistun nettikeskusteluun saadakseni vain laajemman näköalan maailmaan. En voi sanoa, että mä olisin siellä sivistämässä muita. Mä olen siellä sivistämässä itseäni enemmän.

(teemahaastattelu; muu, 39, ykkt)

Osa käyttäjistä pitää tärkeänä edelleen sitä, että he ymmärtäisivät ei-toivotulla tavalla kommentoivien ja/tai ajattelevien ryhmien taustoja eli sitä, mikä saa ihmiset käyttäytymään ja/tai ajattelemaan tietyllä tavalla. Tähän viittaavat mielestäni näkemykset oman kuplan rikkomisesta ja siitä, että käyttäjät pyrkivät omalta osaltaan välttämään kuplautumista ja ei-toivottujen näkemysten piilottamista. Analyysin perusteella osa käyttäjistä onkin valmis puntaroimaan omia näkemyksiään erilaisissa yhteiskunnallisissa aiheissa. Heille voi olla tärkeää välttää jumiutumista (ks. julkisen keskustelun keskustelevuus) ja oman näkökulman betonoimista. Harva kuitenkaan aidosti kokee, että muiden kommentit muuttaisivat heidän mielipidettään täysin tai näin käy vain hyvin tarkoin määritellyissä tilanteissa, esimerkiksi aidon asiantuntijatiedon äärellä. Vaikka muiden tietoja ja mielipiteitä siis arvostettaisiinkin, niihin suhtaudutaan myös kriittisesti. Silti yksittäiset käyttäjät kertoivat eksplisiittisesti pystyvänsä myöntämään virheelliseksi tulkitut näkemyksensä/tietonsa ja olevansa kiitollisia saamastaan korjaavasta palautteesta.

[...] Sitten kun itse lukee oman kommenttinsa vähän tarkemmin, niin on että ei helvetti, mitä mää oon [kirjoittanut] [...] Kun vähän tarkemmin ajattelee. [...] Mä kiitän ihan oikeasti [toista käyttäjää] [...] Että hyvä kun huomasiit. [...] Täytyy sanoa, että ei se ihan aina oo [helppoa], kyllä se joskus jurppii [...] Sitten täytyy vaan maltaa. [...] Kyllä mun mielestä on kiva, että sinne [uutisten yhteyteen] pääsee [kommentoimaan]. Kun tosissaan näkee, että hitto me kyllä ajatellaan ihan eri tavalla. [...] Se on hyvä mun mielestä. Ei kaikki ole samanlaisia. [...] Meillähän on kaikilla aika vakiintuneet [näkemykset]. Mutta oon mää niitä sitten kyllä muuttanut, pystyn muuttamaan, kun tarpeeksi ajattelee [...] En mää lukkiudu [...].

(teemahaastattelu; m, 64, akkt)

Omaehtainen kehittyminen

Kokemus oman ajattelun avartumisesta kytkeytyy muiden kommentteihin ja vuorovaikutustilanteisiin. Muiden kommentit tuottavat ajattelua avartavia vaikutuksia. Analyysin perusteella erotin tästä omaehtaisen kehittymisen, joka liittyy kommentin kirjoittamiseen. Kyse on ennen kaikkea siitä, että oman kommentin kirjoittaminen toimii välineenä, ja sen koetaan kehittävän itseä, omaa ajattelua ja ymmärrystä tai omaa toimintaa, esimerkiksi kielenkäyttöä tai argumentointia. Tällainen koettu positiivinen merkitys myös motivoi toimintaa (itsensä kehittämisen motiivi). Jotkut tutkimukseeni osallistuneista toivat esimerkiksi esille, että kommentin kirjoittaminen selkeyttää heidän omia ajatuksiaan, kirkastaa erilaisiin aiheisiin liittyviä näkemyksiä ja auttaa punnitsemaan erilaisia tulokulmia. Kirjoitusprosessi edustaa ajatteluprosessia ja toimii siten oppimisen ja ajattelun välineenä. Myös muiden kommentteja voidaan tulkita ja arvioida tällaisessa viitekehyksessä: ovatko kommentit käyttäjien oman ajatteluprosessin tuotos vai toistetaanko niissä jotakin ulkopuolelta omaksuttua (ks. järjen ja tiedon kriteerit).

[...] Jos kyseessä on tiedeuutinen, silloin oppimista edistää toisten ajatukset asiasta (esim. tarinan ja tunteen liittyminen aiheeseen) ja oppimista edistää huomattavan paljon myös sen kirjoittaminen mitä itse ajattelee. Kommentointi, kuten puhuminen on luomisprosessi ja oppiminen on luovuuden sivutuote.

(kysely; n, 22, luk, SDP)

Oikeastaan mä aloitin kommentoimaan sen vuoksi, että ne luetut jutut as-karrutti. Ja sitten mä yritin hahmottaa omaa kantaani niihin. [...] Tähän liittyy oikeastaan toi Jörn Donner -sitaatti. Kun Donnerilta kysyttiin, että mitä mieltä se oli jostakin asiasta, en nyt muista mistä, niin hän vastasi, ”En minä tiedä. En minä ole siitä vielä kirjoittanut.” Että siinä kirjoittaessa jäsenyy se aihe. Helppointa on tietysti niillä, joilla on se valmis syöte, joille sanotaan, että sä oot nyt tätä mieltä, ja menet sanomaan sen. Mutta jos yrittää itse olla jotakin mieltä, niin kyllä se on työllä tehtävä se mielipide. [...] Mä oon siinä mielessä vapaa, että mä saan olla mitä mieltä vaan. Se on työläämpääkin.

(ryhmäkeskustelu; m, 69, ykkt)

Muutama tutkimukseeni osallistunut toi esille tällaisen toiminnan kerrostuvan vaikutuksen eli kokemuksensa siitä, että kommentointi on kehittänyt heidän ajatteluaan yleisesti. Koettu merkitys ei liity vain yksittäisen kommentin kirjoittamiseen ajattelun selkiyttämisen välineenä, vaan laajempaan kognitiiviseen prosessiin. Kommentointiin osallistumisen voidaan kokea vuosien saatossa kehittäneen ajattelua ja ongelmanratkaisutaitoja. Jotkut puolestaan tunnistavat merkityksen, joka kommentoinnilla (ja verkkokeskusteluilla) voi olla omille kirjoitustaidoille: kielenkäyttö yksinkertaisesti kehittyy kirjoittamalla (ks. kirjoitustaidot kriteerinä).

Lisäksi osa käyttäjistä pitää tärkeänä vaikutusta, joka keskusteluihin osallistumisella voi olla omille argumentointi-, keskustelu- ja/tai vuorovaikutustaidoille. Tällainen positiivinen merkitys ei enää liity vain omaan kirjoitustoimintaan, vaan se edellyttää vuorovaikutusta muiden kanssa. Muutama käyttäjä kuvasi pitävänsä kommentointia kommunikointiharjoituksena, joka itsessään motivoi kommentoimaan (itsensä kehittämisen motiivi). Analyysin perusteella itsensä kehittämisen motiivi, vuorovaikutus-, argumentointi- ja keskustelutaitojen kehittyminen sekä ajattelun avartuminen liittyvätkin toisiinsa, ja erimielisillä käyttäjillä voi olla yhteen nivoutumisessa keskeinen rooli. Omat taidot puntaroidaan ennen kaikkea vuorovaikutuksessa ”vastapuolen” kanssa. Seuraava poiminta ryhmäkeskustelusta havainnollistaa tätä kokonaisuutta. Ensimmäinen keskustelija toi esille, että hän pyrkii keskustelemaan mahdollisimman ”lämpimästi” erimielisten käyttäjien kanssa ja yrittää ymmärtää heidän lähtökohtiaan. Hänen näkemyksensä on, että muiden kanssa on helpompi käydä mielekästä vuoropuhelua, kun heitä ymmärtää paremmin. Tämän vuorovaikutussuhteen kehittyminen kuitenkin edellyttää ja samanaikaisesti kehittää tiettyjä keskustelutaitoja. Toinen keskustelija tarttui tähän, ja kuvasi vastaavaa vuorovaikutusta omakohtaisesti. Hän kuitenkin korosti, että käyttäjiä molemminpuolisesti kehittävä väittely ja argumentointi edellyttävät kaikilta osapuolilta yksilölähtöistä ajatteluprosessia. Kolmas keskustelija toi lopuksi esille, että hän hakeutuu itse kommentoimaan sellaisten käyttäjien kanssa, jotka ovat erimielisiä, ja tätä toimintaa motivoi ennen kaikkea halu kehittyä tai kehittää omaa ymmärrystä.

[...] Mulla on [tietyllä alustalla] useampia satoja ihmisiä, jotka ovat tulleet verkostoon sitä kautta, et he ovat ilmaisseet mielipiteen, joka on ollut mun arvojani kohtaan hyvinkin negatiivinen. Ja keskustelun kautta sieltä on löytynyt yleensä vahva yhteisymmärrys [...] siihen, että mikä tavallaan on erilaisten foorumien ja muitten asema. Ja kuinka lämpimästi siellä pitäisi ihmiset ottaa vastaan ja juurikin ne eriävät mielipiteet ja muut. [...] On saanut itsellensä sitä ymmärrystä siitä, että miksi se toinen on hyökännyt siinä asiassa. Ja kun sitä ymmärrystä saa lisää, niin sen oppii myös aika nopeasti huomaamaan, että tämä henkilö todennäköisesti ei halua minua loukata, vaan hän ilmaisee sen jostain syystä sitten negaation kautta. Että oppii myöskin itse paremmaksi kommunikoijaksi, mitä enemmän näitten henkilöiden kanssa tulee käyneeksi dialogia.

(ryhmäkeskustelu; muu, 39, ykkt)

Just noinhan se menee. [...] mullakin on siis paljon tuttavvia, joiden kanssa aina sillä tavalla sportmanshipways [urheiluhengessä] vähän väitellään asioista. [...] on tavallaan hieno homma, jos semmoiseen netissäkin pääsee ja joskus pääsee, että se ei mene vaan siihen, että joku agendamaisesti jyrää. [...] En mä tiedä, ehkä se edellyttää vähän sitäkin, että ne on itsekin vähän miettinyt vähän sitä touhuansa, niin sitten pystyy argumentoimaan [...]

(ryhmäkeskustelu; muu, 43, ykkt)

[...] itse ainakin niin mieluummin kommentoin semmoisten kanssa, jotka ovat eri mieltä, asia kuin asia. Sillain, että itsekin vähän kehittyisi vanhoina päivinä.

(ryhmäkeskustelu; m, 50 amk)

Erotuksena edellä kuvatuista omakohtaisista ja henkilökohtaisesti koetuista merkityksistä, osa käyttäjistä toi esille vastaavan kehittävän vaikutuksen, joka kommentteilla voi heidän mielestään olla myös muille käyttäjille yksilöinä. Kommenttien lukemisen ja kirjoittamisen voidaan tulkita tai toivoa parantavan (kaikkien osallistuvien) yksilöiden medialukutaitoja sekä ajattelutaitoja eli kognitiivisia kykyjä.

Kommentointi ajanvietteenä

Muutama tutkimukseeni osallistunut kuvasi kommentoinnin motiiviksi ajanvietteen ja viihtymisen (ks. kommentoinnin syyt ja motiivit). Osa puolestaan kuvasi samaa asiaa yksilön tasolle paikallistuvan merkityksen kautta. Kommentointi edustaa heille viihdyttävää ajanvietettä, jonka merkitys on varsin omakohtainen. Tässä tapauksessa rajanveto motiivin ja koetun merkityksen välillä on haastavaa ja jopa tarpeetonta. Toisaalta niitä, jotka kokevat kommentoinnin merkitykselliseksi tavaksi viettää aikaa, eivät välttämättä ohjaa humoristiset viihtymismotiivit eli esimerkiksi tarve provosoida muita huvittumisen takia. Varsinkin vanhempien ikäryhmien edustajissa on analyysin perusteella sellaisia käyttäjiä, jotka kokevat kommentoinnin mielekkääksi ja jopa kehittäväksi (ks. edelliset alaluvut) tavaksi viettää aikaa. Kommentointi voi edustaa eräänlaista harrastusta.

Viihdyttävää ja vireyttävää ajanvietettä peräkylän vanhukselle.

(kysely; n, 85, akkt, Kok.)

Kiinnostavaa on, että osa käyttäjistä tunnistaa tässä yhteydessä eron yksilöllisen ja yhteiskunnallisen merkityksen välillä. Se, että kommentointi ja kommenttien lukeminen edustavat ensisijaisesti ajanvietettä, voi näyttäytyä yhteiskunnallisesti tarkasteltuna kyseenalaisena. Jos ajanviete on kommenttien ainoa koettu lisäarvo, niiden arvo on tulkittavissa melko vähäiseksi. Lähtökohtaisesti, ollakseen arvokkaita, kommenttien pitäisi siis tavoittaa jotain muutakin, esimerkiksi vaikuttaa mielipiteisiin.

Tämä on itse asiassa vaikea kysymys, koska komentoinnin ja kommenttien lukemisen nään enemminkin ajanvietteenä. No se on lisäarvo, mutta en juuri usko sen oikeasti vaikuttavan tai muuttavan artikkelin viestiä tai sitä kuvaa jonka artikkelista olen muodotanut. [...].

(kysely; m, 52, akkt, SDP)

Merkitys yhteiskunnan tasolla

Tutkimukseeni osallistuneet käyttäjät tunnistavat, että kommentoinnilla on tai voi olla heidän kokemusmaailmaansa laajempi merkitys. Vaikka kokemus tunnistetusta yhteiskunnan tason merkityksestä syntyy käyttäjässä itsessään, merkitysten painoarvo muodostuu niiden yksilöitä yhdistävästä kontekstista. Analyysin perusteella tällaiset positiiviset ja/tai negatiiviset merkitykset paikallistuvat yhteiskunnan tasolle tai yleiselle tasolle, ja niitä lähestytään ensisijaisesti jaetusta näkökulmasta, erotuksena yksilön näkökulmasta. Monet näistä nimetyistä merkityksistä liittyvät myös kommenttien koettuihin ja/tai toivottuihin vaikutuksiin, joihin palaan tuonnempana (ks. vaikutukset).

Pyrin tässä aluvussa kuvaamaan yhteiskunnallisia merkityksiä, joita käyttäjät kommentoinnilla näkevät ja tunnistavat sekä toivovat tai pelkäävät olevan. Kokonaisuus on kerrostuva, moniulotteinen ja laaja, ja monet merkityksistä liittyvät toisiinsa. Tutkimukseeni osallistuneiden keskuudessa erityisen tärkeänä yhteiskunnallisena merkityksenä pidetään sitä, että kommentit heijastelevat sosiaalista todellisuutta ja etenkin erilaisten näkemysten kirjoa. Tässä yhteydessä osa käyttäjistä kuitenkin korosti, etteivät kommentit edusta yleistä mielipidettä ja että tällaisen ”yleisen mielipiteen” -harhakuvan tuottaminen on yhteiskunnallisesti vahingollista. Kommenteista muodostuvalla keskustelulla voidaan nähdä myös itseisarvo – kaikki yhteisistä asioista käyty keskustelu on tärkeää. Lisäksi kommentointi voidaan ymmärtää julkisena osallistumisena ja osallistumismahdollisuutena, julkisuusteoreettisista lähtökohdista. Kommenttien voidaan edelleen tulkita kanavoivan kollektiivisesti erilaisia asioita, etenkin mielipiteitä ja/tai tunteita. Näiden kuvattujen merkitysten summana osa käyttäjistä näkee kommentoinnilla kokonaismerkityksen yleisesti ajatuksia avartavana ja muun muassa polarisaatiota ehkäisevänä.

Sosiaalinen todellisuus

Tutkimukseeni osallistuneet käyttäjät kuvasivat eri tavoin sitä, miten kommentit tekevät näkyväksi jotakin itseään enemmän. Ne ilmentävät erilaisia mielipiteitä, poliittisia jakolinjoja mielipiteiden taustalta, ihmisten erilaisia taustoja ja laajemmin sitä, mitä yhteiskunnassa on meneillään.

Ne ovat yhteiskunnan tuntosarvat.

(kysely; n, 65, ykkt, muu)

Useita käyttäjiä vaikuttaa yhdistävän kokemus siitä, että kommentit tekevät näkyväksi erilaisten mielipiteiden kirjon, polarisaation, moniäänisyyden ja ylipäättään sen, mitä ajatuksia erilaiset aiheet herättävät muissa käyttäjissä. Analyysin perusteella tätä merkitystä pidetään tärkeänä paitsi oman maailmankuvan avartumisen näkökulmasta (ks. edellinen alaluku), myös yleisellä ja yhteiskunnan tasolla. Kyse ei ole yksinomaan siitä, että kaikki mielipiteet hyväksyttäisiin tai niihin suhtauduttaisiin lähtökohtaisesti positiivisesti. Esimerkiksi tietoa rasistisista ääriajatuksista voidaan

pitää itsessään yhteiskunnallisesti relevanttina, vaikka varsinaiset asenteet ovat tuomittavia. Käyttäjien mielestä voi olla hyvä tietää, millaista liikehdintää yhteiskunnassa on meneillään. Monen mielestä mielipiteiden kirjo tekee edelleen näkyväksi muut käyttäjät ja ihmiset, koska kommentit edustavat erilaisia ihmisiä ja heidän taustojaan, hyvässä ja pahassa (vrt. kommentoijiin liittyvät asenteet). Ymmärrän tämän kokonaisuuden, ihmiset ja heidän mielipiteensä, sosiaalisesti todellisuudeksi eli yhteiskunnan tilaksi, jota kommentit voivat käyttäjien mielestä heijastaa. Kommentit voidaan tulkita läpileikkaukseksi kansasta, mikä jo itsessään selittää käyttäjien mielestä sitä, etteivät kaikki pysty sitoutumaan samoihin normeihin ja kriteereihin. Toisaalta tähän liittyy huolta etenkin siitä, että kommentteilla (ja verkkokeskusteluilla) voi olla polarisoiva ja kärjistymistä kiihdyttävä vaikutus sosiaalisessa todellisuudessa (ks. huoli nykytilasta). Käyttäjien mielestä kommentit eivät vain heijasta yhteiskunnan polarisoitunutta ilmapiiriä, vaan ne voivat myös ruokkia sitä.

Siellä mielipiteiden taustalla, [...] on kyllä sitä sosiaalista todellisuutta. Ja jos ne sosiaaliset todellisuudet on niin kaukana, kuin ne näyttäisi olevan, jos niitten välillä on niin voimakas antipatia, mitä vaikuttaisi, niin sitä pelottaa vähän, että jos nämä kohtaa ihan fyysisesti. [...] Jos tämä mielipiteen kirjallinen ilmaisu kärjistää mielipiteitä ja sitten edelleen se kärjistyminen jatkuu fyysisesti kohdatessa, niin siellä on sitten ne isommat ongelmat. Siellä ei enää oo mitään sovittelun mahdollisuutta.

(ryhmäkeskustelu; m, 69, ykkt)

Käyttäjien keskuudessa on kuitenkin myös vähemmän huolestuneita näkemyksiä siitä, millainen sosiaalinen todellisuus kommenttien taustalla on ja mistä kommentit yhteiskunnallisesti kertovat. Joidenkin käyttäjien mielestä kommenttien lukumäärä heijastaa yleisesti ihmisten kiinnostuksen kohteita eli sitä, mitkä ovat ihmisille tärkeitä aiheita (ks. kiinnostavuus) ja mikä ihmisiä jossakin yhteiskunnallisessa kysymyksessä oikeastaan jakaa. Tällaisista aiheista käyty keskustelu voi käyttäjien mielestä nostaa uutisen arvoa ja olla ylipäätään yhteiskunnallisesti merkityksellistä. Lisäksi osa käyttäjistä pitää tärkeänä sitä, että kommentit tekevät näkyväksi ihmisten oma-kohtaisia kokemuksia eli konkreettisesti käyttäjien sosiaalista todellisuutta (kokeemusasantuntijuus).

Tutkimukseeni osallistuneissa on myös niitä, joiden mielestä kommentit edustavat laajemmin vallitsevaa mielipidettä (vrt. seuraava alaluku), jopa yleistä tai julkista mielipidettä⁹⁴ (ks. esim. Kangaspunta 2020; Kunelius 1998). Heidän mielestään kom-

⁹⁴ Julkisuusteoreettisissa keskusteluissa otetaan usein kantaa niin sanottuun julkiseen mielipiteeseen jonaakin, joka muodostuu julkisessa keskustelussa. Julkinen mielipide on ikään kuin normien mukaisen keskustelun jalostunut ja toivottu lopputulema. Risto Kuneliuksen (1998) mukaan on kuitenkin mielekäästä erottaa toisistaan *julkinen mielipide* ja *yleinen mielipide*. Ensimmäisellä Kunelius tarkoittaa mielipidettä, joka muovautuu julkisessa keskustelussa: "julkinen mielipide -käsite voisikin viitata ajatukseen, jonka mukaan se syntyy [...] niissä julkisuuksissa, joissa ihmiset asioistaan puhuvat (sikäli kuin puhuvat): työpaikan kahvihuoneessa, kuppiloissa, lehtien yleisönosastoilla, lehtiä lukiessa jne. [...]" (emt., 29). Yleinen mielipide viittaa sen sijaan esimerkiksi gallupein mitattuun mielipiteeseen, joka on konkreettisuutensa takia kenties helpompi hahmottaa (emt.). Yleinen mielipide on määrällisesti yleisempi tai yleisin näkemys jostakin asiasta (tietystä kontekstis-

menttien lukumäärä ja esimerkiksi reagoinnit toimivat mielipiteen yleisyyden mittarina (vrt. keskustelun tasapainoon vaikuttaminen). Kommenteilla nähdään tässä merkityksessä myös lisäarvoa suhteessa uutiseen (ks. uutista täydentävät ominaisuudet).

Kommentit paljastavat ihmisten näkökantoja ja motiiveja ja peilaavat mielestäni hyvin ”yleistä mielipidettä”.

(kysely; n, 36, akkt, muu)

Kommentoinnista saattaa nähdä, aiheesta riippuen, mitä mieltä muut ovat asiasta. Esimerkiksi [tiettyyn aiheeseen liittyvät] kommentointi on aika yksimielistä ja näin ollen on helppo päätellä mitä mieltä ihmiset ovat asiasta, mikä tässä tapauksessa antaa lisäarvoa uutiselle.

(kysely; m, 47, amk, eä)

Tutkimukseeni osallistuneissa on kuitenkin enemmän niitä, jotka kyseenalaistavat tämän näkemyksen. Heidän mielestään kommenttikentät eivät edusta yhteiskunnallista ajatusmaailmaa tai yleiseksi tai julkiseksi tulkittavaa mielipidettä, vaikka ne voivat tehdä näkyväksi mielipiteiden kirjoa. Osa huomautti, että alustoilla on omat kohdeyleisönsä ja moderointikäytäntönsä, eivätkä julkaistut kommentit näin ollen voi koskaan edustaa kuin pientä osaa erilaisista mielipiteistä. Toiset puolestaan korostivat äänekkäiden käyttäjäryhmien yliedustuksesta eli siitä, että kommenteissa tulevat näkyviksi aktiivisimpien käyttäjien näkemykset, mikä voi itsessään olla kiinnostavaa, mutta ei kerro mielipiteiden yhteiskunnallisesta painoarvosta.

Kriittisimmät käyttäjät pyrkivät vastustamaan eksplisiittisesti puhetta ja mielikuvaa yleisestä mielipiteestä. He viittasivat yleisen mielipiteen harhaan tai perspektiiviharhaan eli siihen, että äänekkäimpien kommentit vääristävät kuvaa yleisestä mielipiteestä. Näiden käyttäjien mielestä erityisen ongelmallista on, että tätä vääristämistä tehdään tarkoitushakuisesti. Tiettyjen ryhmien toiminta on heidän mielestään systemaattista, jopa organisoitua. Kommenttiketjuja pyritään ottamaan haltuun hyvin toisteisella ja aktiivisella kommentoinnilla, ”jankuttamisella”. Käyttäjät pitävät ilmiötä itsessään haitallisena ja näkevät sillä yhteiskunnallisesti negatiivisia seurauksia (ks. huoli nykytilasta). Muiden ääni jää kuulumattomiin, ja kommenttien kautta syntyy tai yritetään luoda harha siitä, mikä on yleinen mielipide asiasta. Näiden kriittisten käyttäjien mielestä onkin mahdollista, että tiettyjen näkemysten jatkuva rummutus vaikuttaa lopulta julkisen mielipiteen muodostumiseen (ks. vaikutukset) ja vähintäänkin siihen, miten yhteisistä asioista keskustellaan. Esimerkiksi

---

sa). Mielestäni käyttäjät tässä yhteydessä viittaavat pääsääntöisesti jälkimmäiseen eli siihen, että kommentit edustavat tai eivät edusta ihmisten keskuudessa määrällisesti yleisempää mielipidettä. Silti näiden käyttäjien kuvauksissa on läsnä toive siitä, että kommentit edustaisivat myös julkisen keskustelun kautta muovautuvaa julkista mielipidettä.

maahanmuuttokeskusteluun on joidenkin käyttäjien mielestä syntynyt jo uusi normaali⁹⁵ tällaisen systemaattisen toiminnan tuloksena.

Paljon on puhuttu siitä, että maahanmuuttokeskustelussa on vähitellen syntynyt uusi normaali. Ja mulla on kyllä sellainen näkemys, että se on syntynyt ihan tällaisen jankuttamisen kautta. Ja siihen on osallistunut suuri joukko ihmisiä. Mä en tiedä, onko se masinoitua vai ei. Mutta hyvin helposti tulee maahanmuuttokeskusteluun jossakin [...] 500 kommenttia, jotka on melkein kuin sapluunalla tehty. Eli tavallaan se jankuttaminen luo sen yleisen mielipiteen ja mikään muu ei siinä sitten hirveästi edes nouse esiin. Koska se massa on siellä niin suuri, mikä toimii hirmu nopeasti vielä. Jos pistetään maahanmuuttoa koskeva uutinen Helsingin Sanomiin kello kolme yöllä, niin kello kolmelta siinä on jo kymmenen kommenttia. [...] Nämä aktiiviset ottaa sen kentän haltuunsa ja luo sen yleisen mielipiteen, tai ainakin sen vaikutelman, mikä siitä tulee siitä yleisestä mielipiteestä. Sehän voi olla jotakin muutakin, siis ikään kuin piilevästi.

(ryhmäkeskustelu; m, 69, ykkt)

Keskustelun itseisarvo

Analyysin perusteella monet käyttäjistä kokevat, että ihmisten (käyttäjien) välisellä keskustelulla yhteisistä asioista on tai voi olla sellaisenaan merkitystä. Keskustelu voi esimerkiksi edustaa ihmisten tapaa ”yrittää ymmärtää toisiaan”. Käyttäjien välillä on kuitenkin eroja sen suhteen, kuinka suuri tämän keskustelun arvo heidän mielestään on. Joidenkin mielestä kommentit eivät tuo uutiselle mitään lisäarvoa, eivätkä ne välttämättä ole yhteiskunnallisen keskustelun sisällönkään kannalta erityisen tärkeitä. Käyttäjien välisen keskustelun syntyminen voidaan kuitenkin nähdä ikään kuin kommenttien vähimmäisarvoksi tai niiden ainoaksi yhteiskunnalliseksi merkitykseksi. Keskustelusta on aina hyötyä, vaikka osallistumisen taustalla vaikuttaisivat vain esimerkiksi yksilöllisiin lähtökohtiin palautuvat motiivit.

Silti muutaman tutkimukseeni osallistuneen mielestä kommentit eivät edusta keskustelua ollenkaan. Ymmärrän tällaiset näkemykset yhtäältä siten, että kommenttien ensisijainen funktio on kommentoida uutista, ei synnyttää keskustelua käyttäjien välillä. Toisaalta kyse voi myös olla siitä, etteivät kommentit käyttäjien mielestä voi tavoittaa sitä, mitä aidolta keskustelulta vaaditaan.

Kyse on kommenteista ei keskustelusta.

(kysely; m, 50, tt, PS)

⁹⁵ Käyttäjä viittaa mielestäni yleiseen keskusteluun niin sanotusta ”uudesta normaalista”, joka sallii maahanmuuttokriittisen ja kansallismielisen puhutavan. Esimerkiksi perussuomalaisten Laura Huhtasaari sanoi jo vuoden 2018 presidentinvaalien jälkeen, että ”Meistä tulee uusi normaali ja meidän ideologiastamme tulee valtavirtaa” (Helsingin Sanomat 2018).

Jotkut tutkimukseeni osallistuneet puolestaan kuvasivat uutisista viriävää ihmisten (käyttäjien) välistä keskustelua itsessään erityisen tärkeäksi. Keskustelu on heidän mielestään arvokasta, riippumatta siitä, miten sitä käydään ja mihin lopputulemaan se päättyy. Tästä lähtökohdasta kommentteja voidaan myös arvostaa keskustelumahdollisuutena ja kommenttien rajoittamista voidaan pitää keskustelulle vahingollisena.

[...] se, että mielipiteitään laukovat yhtä hyvin ne, joiden mielestä asioita voidaan ratkaista mutulla piittaamatta faktamaailmasta tai laeista ja ne, jotka edellyttävät valtiojohdon ja kaikkien kansalaistenkin toimivan lakeja ja voimassa olevia sopimuksia kunnioittaen, rationaalisesti harkiten ja ketään tai mitään epäoikeudenmukaisesti kohtelematta, on jo sinänsä valtavan arvokasta. [...]

(kysely; muu, 67, pk, Vihr.)

[...] Ihmisten keskinäinen keskustelu ajankohtaisista aiheista on itsessään lisäarvo.

(kysely; n, 29, amk, PS)

Näiden käyttäjien näkemykset tulevat tietyiltä osin lähelle julkiseen keskusteluun osallistuvan *julkison* käsitettä siinä merkityksessä, jossa olen sen itse muotoillut: Julkison jäsenen (julkisesti osallistuvaan) rooliin asettumisen vähimmäisvaatimus on pyrkimys keskustella yhteisistä asioista. Ihmiset, jotka toteuttavat tällaista osallistumispyrkimystä, muodostavat tai voivat muodostaa julkison riippumatta siitä, mikä keskustelun lopputulema on. (Ks. lisää Kangaspunta 2020.) Käyttäjien näkökulmasta ei siis välttämättä ole olennaista se, miten keskustelua käydään ja mitä sillä saavutetaan, vaan se, että keskusteluun halutaan aidosti osallistua ja sitä ylipäätään käydään. Osa tutkimukseeni osallistuneista vaikuttaa myös tunnistavan, että kysymys keskustelun itseisarvosta on lähtökohdiltaan idealistinen; kyse on ihmisten välisen keskustelun ideaalista, joka on erotettavissa käytännöstä.

Keskustelun yhteiskunnallinen arvo ei olekaan kaikkien mielestä automaatio, vaikka keskustelu on lähtökohtaisesti tavoiteltavaa. Osa käyttäjistä kokee, että käyttäjien välisen keskustelun merkitys on ehdollista, eli yhteiskunnallista merkitystä voi olla vain esimerkiksi asiallisella, erimielisellä/kriittisellä, ja/tai vapaalla keskustelulla. Nämä huomiot täydentävät kiinnostavasti julkison käsitettä. Keskustelun arvon toteutumiseen voidaankin suhtautua ikään kuin mahdollisena ja toivottavana – keskustelun yhteiskunnallinen merkitys toteutuu parhaassa tapauksessa. Kun esimerkiksi kriittistä keskustelua käydään tiettyjen kriteerien mukaisesti, se voi olla käyttäjien mielestä tarpeellista, hyödyllistä, hedelmällistä ja jopa sivistävää. Näin käyty keskustelu voi edelleen laajentaa siihen osallistuneiden näkemyksiä (ks. ajattelun avartuminen).

Tällaiseen asenteeseen liittyy tiettyä toiveikkuutta; keskustelulla on mahdollisuus tavoittaa jokin yhteiskunnallinen arvo. Osa tutkimukseeni osallistuneista kuitenkin

kyseenalaistaa kommentoinnin yhteiskunnallisen potentiaalin realisoitumisen lähes kokonaan. Aito keskustelu on heidän mielestään teoriassa mahdollista ja arvokasta, mutta todellisuus on pääsääntöisesti täysin toinen. Haasteena koetaan negatiivisesti arvioitua, esimerkiksi tietämättömät ja tyhmät, sekä ei-toivotulla tavalla kommentoivat eli ne, jotka eivät lopulta haluakaan keskustella yhteisistä asioista, vaikka osallistuvat keskusteluun. Osa tunnistaa tässä yhteydessä kontekstin merkityksen eli sen, miten alusta ja sen rajaama käyttäjäryhmä vaikuttavat toivotunlaisen keskustelun mahdollisuuksiin ja toteutumiseen (ks. alustojen merkitys): toisilla alustoilla aitoa keskustelua viriää todennäköisemmin kuin toisilla. Nämä näkemykset palautuvat lopulta kommentoinnin kriteereihin eli siihen, mitä käyttäjien väliseltä vuorovaikutukselta odotetaan. Keskustelun arvon toteutumisen kannalta käyttäjät pitävät erityisen tärkeänä keskustelevuutta sekä muun muassa sitä, että keskustelu noudattaa muita kunnioittavia käytöstapoja, sisältää perusteltua tietoa ja pysyy asiassa (ks. kommentoinnin kriteerit).

Osa käyttäjistä toi puolestaan esille omat pyrkimyksensä synnyttää vuoropuhelua, jossa puntaroidaan erilaisia mielipiteitä ja näkemyksiä. Tässä toiminnassa keskustelun yhteiskunnallinen itseisarvo on läsnä implisiittisesti, ja käyttäjien toimintaa ohjaa ajatus siitä, että käyttäjien välinen keskustelu (tai keskustelevuus) on itsessään tärkeää. Huomionarvoista on, etteivät käyttäjät välttämättä pidä erimielisyyttä keskustelulle vahingollisena, vaan päinvastoin sen elinehtona (ks. esim. Ridell 2000). Lisäksi monet käyttäjistä erottavat toisistaan erimielisyyden ja keskusteluita jumittavan vastakkainasettelun sekä ne keskustelulliset keinot, joilla merkityksellistä keskustelua käydään (ks. julkisen keskustelun keskustelevuus). Heidän mielestään on eri asia esittää erimielisiä näkemyksiä, argumentoida puolesta ja vastaan sekä kysyä kysymyksiä ja vastata niihin kuin esimerkiksi asettua näkemyksillään johonkin ääripäähän tai lukkiutua yhden näkemyksen taakse.

[...] Ihmisten kanssa on mukava keskustella ja tuoda esiin eriäviä mielipiteitä ja tuoda esiin hyviä näkökulmia muidenkin mielipiteistä. En pidä vastakkainasettelun luonnista, vaan saatan esittää kysymyksiä puolesta ja vastaan, tarkoituksena tuoda keskusteluun moninaisempaa näkökulmaa.

(kysely; n, 35, luk, ev)

[Toinen keskustelija] sano oikein fiksuja. Ei se, että joku tulee kommentoimaan eri mieltä, niin ei se lähtökohtaisesti voi oikeastaan koskaan olla huono asia. Sillähän se maailma menee just eteenpäin. Tiede kehittyy juurikin sillä vastaväittämällä. Totta kai, jos joku vain ja ainoastaan aina vastaväittää, niin sekin herättää oman kysymyksensä. [...]

(ryhmäkeskustelu; muu, 39, ykkt)

Vaikka käyttäjien keskuudessa korostuu ajatus kommentoinnin yhteiskunnallisesta merkityksestä, analyysi osoittaa, että jotkut käyttäjistä lähestyvät keskustelun arvoa myös yksilöllisestä ja/tai sosiaalisesta lähtökohdasta. He kuvasivat esimerkiksi

pitävänsä keskusteluita henkilökohtaisesti tärkeinä, koska ne edustavat sosiaalista vuorovaikutusta ja samanaikaisesti tarjoavat uusia tietoja ja näkökulmia sekä avartavat ajattelua (ks. merkitys yksilön tasolla). Toisin sanoen, keskustelu voi olla käyttäjille samanaikaisesti sosiaalisesti ja yhteiskunnallisesti merkityksellistä. Muutamien käyttäjien mielestä keskusteluiden merkitys on ennen kaikkea sosiaalista ja vasta toissijaisesti yhteiskunnallista. Kommentoinnin ja käyttäjien välisten keskusteluiden ydinarvona voi olla esimerkiksi ”kielenkäytön yhteisöllisyys” ja mahdollisuutta ”höpöttää”, mikä palautuu ymmärrettävästi sosiaalisen vuorovaikutuksen motiiviin.

Julkinen kansalaiskeskustelu

Analyysin perusteella osa uutisia kommentoivista käyttäjistä lähestyy kommentointia eksplisiittisesti kansalaiskeskusteluna ja julkisena/yhteiskunnallisena osallistumisena eli siinä merkityksessä, joka kommenteille on usein julkisuusteoreettisista lähtökohdista annettu (ks. esim. Kangaspunta 2020). Näiden käyttäjien näkemyksissä yhdistyvät ja korostuvat tietyiltä osin kommentoinnin demokratian kannalta keskeinen merkitys, kommentoijien kansalaisrooli julkisessa keskustelussa, yhteiskunnallinen vaikuttaminen, julkisen keskustelun avoimuus ja valtaapitävien kritiikki (ks. lisää Kangaspunta 2022a). Monet heistä ymmärtävät kommentoinnin demokratiaa kehittävänä osallistumismahdollisuutena ja/tai demokratialle tärkeänä. Vapaa osallistumismahdollisuus voi käyttäjien mielestä myös itsessään ilmentää yhteiskunnan tasa-arvoisuutta ja demokraattisuutta, vastakohtana vapaan keskustelun, sananvapauden tai osallistumismahdollisuuksien rajoittamiselle. Käyttäjät voivat edelleen tunnistaa nämä mahdollisuudet verkkouutisten kommentointiin liittyen ja/tai verkkokeskusteluista ja verkkovälitteisestä osallistumisesta yleensä (ks. verkon vapaus ja sananvapaus). Olennaista käyttäjien näkökulmasta on, että verkko ja/tai kommentointi tarjoavat kaikille avoimen mahdollisuuden yrittää vaikuttaa, saada äänensä kuuluviin, ilmaista mielipiteensä julkisesti tai esittää kritiikkiä valtaapitäviä kohtaan.⁹⁶

Demokratian ja tasa-arvon toteutumisen kannalta on tärkeää että jokaisella kansalaisella on olemassa oikeus ja kanava sanoa oma mielipiteensä myös julkisuuteen.

(kysely; m, 64, luk, PS)

[...] Kyllähän se [internet] myös demokratisoi tietysti. Se on valtava juttu siinä mielessä. Että on diktaattoreittenkin paljon vaikeampi toimia, ei ne voi vaan pistää televisiota kiinni ja rajaa kiinni, kun ei se toimi niin. Onhan sillä valtava merkitys. [...] Senhän näkee jo siitä, että Kiina rajoittaa jo niin järjetömästi nettiä ja Venäjä yrittää samaa, että siinä sen näkee. Onhan sillä

⁹⁶ Tällaiset näkemykset palautuvat tietyiltä osin ajatukseen suorasta demokratiasta, jossa kuuluu kaikkien ääni ja jossa päätökset tehdään näiden äänien perusteella. Suora demokratia eroaa edustuksellisesta demokratiasta, jossa kansa käyttää valtaansa valitsemalla itselleen edustajat, joilla on mandaatti tehdä kaikkia koskevia päätöksiä.

vapaalla keskustelulla merkitystä, kun sitä [yritetään] eritoten rajata. Siinä hän se tulee mun mielestä todistettua.

(ryhmäkeskustelu; muu, 43, ykkt)

Julkisen keskustelun avoimuuden vaatimus herättää väistämättä kysymyksen kommentoinnin rajoittamisen ja moderointikäytäntöjen rajoista sekä niihin liittyvää vallasta (ks. kommentoinnin rajoittaminen). Osa käyttäjistä pitää tärkeimpänä verkon ehdotonta vapautta, ja toiset pyrkivät määrittelemään rajoittamiselle sananvapauden kannalta toimivat rajat. Rajanveto ei kuitenkaan ole helppoa, ja palaan tähän kommentoinnin rajoittamiseen liittyvässä luvussa. Joka tapauksessa moni kokee, että kommentoinnilla on mahdollisuuksia kansalaiskeskusteluna vain, jos se on riittävän vapaata. Silti osa käyttäjistä tunnistaa sen, etteivät verkkovälitteiset keskustelut ole käytännössä kaikkien tavoitettavissa teknisen luonteensa takia: Verkon nopeasti muuttuva luonne ja käyttöön liittyvät vaatimukset voivat rajata erilaisten ihmisryhmien, esimerkiksi ikäihmisten osallistumismahdollisuuksia. Verkon käyttäjien välillä on tai voi olla niin sanottu digitaalinen kuilu, johon myös tutkijat ovat kiinnittäneet huomiota (Zamith ja Lewis 2014, 4).

[...] Ketkä jää ulkopuolelle, ketkä eivät pysty edes osallistumaan keskusteluun? Mä en yhtään pysty arvioimaan, että kuinka paljon näitä on, mutta varmaan on Suomessakin aika [paljon]. Siis Suomikin on tällainen vanheneva kansakunta. [...] Pitää osata, pitää tietää, pitää olla tietyt fasiliteetit [...].

(ryhmäkeskustelu; m, 66, ykkt)

Kommentointi-ilmiön kannalta on varsin kiinnostavaa, että osa tutkimukseeni osallistuneista korosti eksplisiittisesti verkkouutisten kommentoinnin merkitystä demokratialle, erotuksena verkkokeskusteluista yleisesti. Jotkut viittasivat kommentointiin kirjaimellisesti ”kansalaisjournalismina” tai ”kansalaiskeskusteluna”. Tässä viitekehyksessä käyttäjät tulkitsevat kommentoijat usein kansalaisiksi (ks. esimerkki edellä) ja uutisista käydyn keskustelun ainutlaatuiseksi yhteiskunnallisesti relevantiksi keskusteluksi. Analyysin perusteella osa käyttäjistä erottaa verkkouutisten kommentoinnin muista verkkokeskusteluista juuri uutisten yhteiskunnallisen tehtävän ja merkittävyuden takia; uutisten herättämä keskustelu ilmentää luonteeltaan julkisempaa ja yhteiskunnallisempaa keskustelua yhteisistä asioista, erotuksena esimerkiksi keskustelufoorumien käyttäjien välisistä keskusteluista (ks. uutisten kommentoinnin ainutlaatuisuus, lisää aiheesta Kangaspunta 2022a). Uutiset voidaan tulkita julkisen keskustelun ydinsisällöksi, ja joidenkin käyttäjien mielestä kommentit tuovat tähän keskusteluun merkittävää täydentävää lisäarvoa, esimerkiksi uusia tietoja ja näkökulmia (ks. uutista täydentävät ominaisuudet). Journalisteilla ja medialla yleisesti voidaan myös nähdä keskeinen rooli ja laaja vallankäytön mahdollisuus osana julkisen keskustelun kokonaisuutta, sekä sisällöntuottajana että kommentoinnin mahdollistajana ja rajoittajana (ks. mediaan liittyvät asenteet).

[...]. Juurikin julkisesta keskustelusta osaa käydään kommenttipalstoilla eikä ns. ”lisäsisältö” (kommentointi) uutisiin välttämättä ainakaan ”vähennä” minkään uutisisällön alkuperäistä arvoa.

(kysely; muu, 31, luk, Vas.)

Monen mielestä kommentointi myös edustaa tai voi edustaa yhteiskunnallista vaikuttamista. Yhteiskunnallisten merkitysten toteutuminen puolestaan edellyttää, että käyttäjät eli kansalaiset hyödyntävät tarjotun osallistumismahdollisuuden. Kommentointiin voi olla käyttäjien mielestä tärkeä osallistua, ja osallistuminen itsessään voi edustaa aktiivisuutta kansalaisen roolissa (ks. kommentointi kansalaisaktiivismina). Aikaisemmat tutkimukset ovat osoittaneet, että kommenttien kirjoittaminen (sekä verkkolehdistä että blogeissa) voi lisätä käyttäjien kiinnostusta politiikkaan (Mitchelstein 2011, 2022), ja analyysin perusteella kommentointi voi lisätä osallisuuden kokemusta ja jopa yhteiskunnallista aktiivisuutta.

Uutisten kommentointi tekee ihmiset aktiivisemmaksi osaksi yht.kuntaa ja laittaa esim. Päättäjät huomioimaan enemmän toimintojensa läpinäkyvyyden kestoa. [...]

(kysely; n, 46, akkt, Vas.)

Silti käyttäjien suhde politiikkaan ja päätöksentekoon näyttyy ristiriitaisena. Yhtäältä kansalaisroolissa osallistuvien käyttäjien vastapuoleksi asettuvat lähes väistämättä poliitikot ja yleisesti valtaapitävät, tässä roolissa myös media. Kommentit voivat edustaa osalle käyttäjistä tärkeää mahdollisuutta kritisoida valtaapitäviä ja jopa potentiaalista keskusteluyhteyttä kansalaisten ja päättävien tahojen välillä, mikä itsessään vahvistaa osallistumisen ja osallisuuden kokemusta (ks. esimerkki edellä). Edelleen, kun kommentit nähdään kansalaisten puheenvuoroina poliitikkojen suuntaan, niihin sisältyy toive siitä, että poliitikot lukisivat kommentteja ja ottaisivat ne aidosti huomioon⁹⁷ (ks. kommenttien vaikutus). Osa tutkimukseeni osallistuneista myös kritisoi päättäjiä ja poliitikkoja eksplisiittisesti siitä, että he keskustelevat pääsääntöisesti keskenään ja rajaavat verkkovälitteisen kansalaiskeskustelun relevantin yhteiskunnallisen keskustelun ulkopuolelle eli eivät kuuntele tavallisia ihmisiä. Lisäksi moni korosti tässäkin yhteydessä kommentoinnin vapauden keskeistä merkitystä; valtaapitäviin kohdistuvaa kritiikkiä ei saisi sensuroida.

Toisaalta osalle tutkimukseeni osallistuneista kansalaiskeskustelu määrittynyt ennen kaikkea kansalaisten keskenään käymänä keskusteluna tai kansalaispuheenvuoroina, jotka paikallistuvat osaksi laajaa julkista keskustelua. Tässä tarkastelukehyksessä yhteys kommentoijien ja päättäjien välille ei nouse keskeiseksi, vaan olennaista on itse keskustelu ja sen mahdollisuus (ks. keskustelun itseisarvo). Muutama käyttäjä korosti jopa sitä, että verkkovälitteinen keskustelu kanavoit yhteiskunnallista liikeh-

⁹⁷ Vastaava toive sisältyy kommentteihin, jotka edustavat puheenvuoroa käyttäjän ja toimittajan välillä (ks. vuorovaikutus toimittajien kanssa).

dintää ja kollektiivisia tunnetiloja ja voi tuottaa sitä kautta tunteen osallisuudesta (ks. mielipiteen ilmaisun kanava, tunteiden purkamisen kanava).

[...] Jos puhutaan yhteiskunnallisesta vaikuttamisesta netin kautta, siis mun käsitykseni on, että se on aika utopistinen idea. Koska vaikuttaminen tapahtuu ihan muuta kautta. Mutta tämä itse keskustelu, se saattaa olla se pihvi. Siis ettei lähestytä sitä tällaisena päätöksentekoon tai poliittiseen vaikuttamiseen tai yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen liittyvänä suureena. Vaan keskustelu on an sich [sinänsä]. Että porukassa pääsee möykkäämään, se on sellainen sanoisiko karnevalistinen idea. Että hulinoidaan vähän. Sekin antaa jonkunlaisen ajatuksen siitä, että ainakin olen mukana. [...] silloin en ole syrjäytynyt, kun mekkaloin ja riitelen netissä [...]. Se [verkkokeskustelut yleisesti] on oma tämmöinen ampiaispesä, mikä hurisee ja surisee, ja se itse surina on se pihvi.

(ryhmäkeskustelu; m, 66, ykkt)

Tässäkin yhteydessä monet tutkimukseeni osallistuneista toivat esille mahdollisuuksien ja todellisuuden ristiriidan. Heidän mielestään kommentointi voisi edustaa relevanttia kansalaiskeskustelua ja yhteiskunnallista osallistumista, mutta nykyisellään näin ei ole. Syyinä ovat tutut haasteet eli ei-toivottu kommentointi ja negatiivisesti arvioitujen käyttäjien yliedustus. Kyse on siis siitä, että monen mielestä vain osa tai harva kommentaareista ja kommentoijista toteuttaa kansalaiskeskustelun mahdollisuutta sen edellyttämällä tavalla. Tästä syystä osa tutkimukseeni osallistuneista pitää kommentointia nykyisellään yhteiskunnallisesti vähäpätöisenä (ks. kyyniset käyttäjäryhmät, Kangaspunta 2022a).

Loppujen lopuksi kansalaiskeskustelun potentiaalin tai julkisen keskustelun ihanteen saavuttamisessa nähdään kolmenlaisia haasteita: 1) kommentointia/verkkokeskusteluita rajoitetaan liikaa, 2) tiettyjen käyttäjien toiminta torppaa yhteiskunnallisten tavoitteiden toteutumisen ja/tai 3) päättäjät ja yhteiskunnalliset tahot ovat haluttomia asettumaan vuoropuheluun käyttäjien kanssa. Palaan tähän havaintoon vielä täydentävissä johtopäätöksissä.

Mielipiteen esittämisen kanava

Aikaisempien kommentointitutkimusten perusteella yksi keskeisin osallistumisen motiivi tai syy on oman mielipiteen esittäminen (Barnes 2018; Kangaspunta 2021; Nagar 2011; Springer yms. 2015). Näin on myös tutkimukseeni osallistuneiden keskuudessa (ks. oman mielipiteen esittäminen). Analyysin perusteella motiivin keskeisyys selittää omalta osaltaan käyttäjien näkemystä siitä, että kommentointi on yhteiskunnallisesti tärkeää, koska se tarjoaa mielipiteen ilmaisemiselle kanavan. Koska käyttäjät haluavat sanoa mielipiteensä, he pitävät mahdollisuutta tärkeänä. Tässä yhteydessä kommentoinnin koettu yhteiskunnallinen merkitys voi asettua edellä kuvattuun julkisen keskustelun viitekehukseen, jossa kommentointi voidaan mieltää jopa kansalaiskeskusteluksi. Mielipiteitään kommentaareissa esittävät tavalliset ihmiset tai

kansalaiset, ja siksi kommentointimahdollisuus on yhteiskunnallisesti tärkeä. Lisäksi monet käyttäjistä pitävät erilaisia mielipiteitä ja näkemyksiä itsessään tärkeinä (ks. sosiaalinen todellisuus), ja kommentointi on heidän mielestään yhteiskunnallisesti tärkeää, koska se tekee näitä mielipiteitä näkyväksi.

Tunnistin näille näkemyksille likeisenä, mutta lähtöasetelmaltaan eriävänä, käyttäjien näkemyksen siitä, että kommentoinnin yhteiskunnallinen tehtävä ja/tai merkitys on mielipiteiden julkituominen ja näkyväksi tekeminen. Osa käyttäjistä pitää tätä merkitystä jopa kommenttien tärkeimpänä tehtävänä; kommentointimahdollisuuden ensisijainen tarkoitus on tarjota mielipiteen esittämiseksi kanava. Tästä lähtökohdasta mielipiteiden esittäminen voidaan kokea käyttäjien näkökulmasta merkitykselliseksi toiminnaksi riippumatta siitä, onko taustalla julkiselle keskustelulle tyypillisiä tavoitteita, ilmentääkö mielipiteen ilmaiseminen julkista osallistumista, toteutuvatko kommentissa tietyt julkisen keskustelun kriteerit tai onko lopputulema yhteiskunnallisesti merkittävä. Mielipiteiden esittämisen mahdollisuus on näin ollen ensisijaista, ja mahdolliset muut yhteiskunnalliset merkitykset tulevat perässä. Toisin sanoen, taustaoletuksena on, että kun ihmiset saavat esittää kommentteissa mielipiteitään, kommentit voivat mahdollisesti heijastaa sosiaalista todellisuutta, muodostaa merkityksellisiä keskusteluita ja/tai tavoittaa julkisen kansalaiskeskustelun potentiaalin. Näin ei kuitenkaan tarvitse kaikkien käyttäjien mielestä tapahtua, jotta mielipiteen esittäminen olisi yhteiskunnallisesti merkityksellistä. Toisaalta monet edellyttävät mielipiteen ilmaisemiselta myös tiettyjä tavoitteita, kriteereitä tai lopputuloksia, vaikka he pitävät mielipiteiden esittämistä ja esittämismahdollisuutta kommentoinnin keskeisenä yhteiskunnallisena merkityksenä.

Analyysin perusteella osa käyttäjistä mieltää kommentoinnin tärkeäksi mielipiteen esittämisen kanavaksi varsinkin silloin, kun omat tai muiden mielipiteet poikkeavat valtavirrasta. Kommenttien kautta voidaan pyrkiä haastamaan vallitsevia käsityksiä (ks. niin sanotuista vastajulkisoista Toepfl ja Piwoni 2015), ja tältä osin erimielisyyden julkinen esittäminen voi kytkeytyä ajatukseen julkisen keskustelun roolista ja esimerkiksi valtaapitävien haastamisesta (ks. edellinen alaluku). Näiden käyttäjien mielestä kommentit tarjoavat kanavan juuri erimielisten mielipiteiden ilmaisemiselle, joko heille itselleen tai käyttäjille yleisesti. Merkitys korostuu etenkin ristiriitaisten aiheiden äärellä, ja moni nimesi esimerkkinä maahanmuuton. Tässä yhteydessä esille nousi myös kriittinen suhtautuminen median puolueettomuuteen, tapaan heijastella kansalaisten mielipiteitä ja pyrkimykseen vaientaa erimielisiä ääniä (ks. median luotettavuus). Osa käyttäjistä pitääkin tärkeänä sitä, että erilaiset alustat mahdollistaisivat kriittisen keskustelun maahanmuutosta eli erilaisten mielipiteiden julkituominen. Samaan aikaan monet ovat tietoisia siitä, että juuri maahanmuuttoaiheisissa keskusteluissa kommentoinnin negatiiviset lieveilmiöt voivat korostua.

Välillä esimerkiksi tuntuu, että uutistoimistot ajavat uutisoinnilla omaa agendaansa ja käyttävät vielä termiä kansan syvät rivit. Mikä makeempaa kuin saa alle kirjoittaa useiden muiden kanssa, että täällä ollaan muuten eri mieltä. Rasismi ei katoa sillä, että se tukahdutetaan eri keskustelualustoilta.

Jos nämä eivät saa asiaansa kuuluviin, he kokevat vielä enemmän syrjäytyksi yhteiskunnasta ja löytävät kyllä kanavat ajaa agendaansa. [...]

(kysely; m, 43, akkt, Vihr.)

Esimerkissä yllä käyttäjän huolena on, että maahanmuuttokriittiset käyttäjät ohjautuvat moderoinnin ja rajoitusten takia keskustelemaan toisaalle ja heidän kokeuksensa erimielisten äänien hiljentämisestä voimistuu. Analyysin perusteella osa käyttäjistä tunnistaa yleisesti tällaisen kehityskulun tai sen uhan, mikä heijastuu heidän näkemyksiinsä moderoinnista. Moderoinnin ei haluta puuttuvan erimielisiin kommentteihin, jotta erimieliset käyttäjäryhmät eivät eriytyisi omiin kaikukammioihinsa (ks. moderointikäytännöt). Vastaavasti erilaisten mielipiteiden näkyvyyden toivotaan vähentävän kuplautumista (ks. ääripäiden lähentyminen). Merkittävä osa tutkimukseeni osallistuneista kokeekin kommentointimahdollisuuden yhteiskunnallisesti tärkeäksi juuri siitä syystä, että sen kautta erilaiset ja erimieliset mielipiteet (etenkin ristiriitaisista aiheista) tulevat näkyviksi (ks. sosiaalinen todellisuus) ja niihin liittyvät lataukset pääsevät purkautumaan (ks. tunteiden purkamisen kanava). Tältä osin näkemys eroaa siitä ajatuksesta, että kommentointi edustaa kansalaiskeskustelua ja kansalaisvaikuttamisen kanavaa. Mielipiteen ilmaisemisessa tärkeintä ei ole niinkään demokratian kehittäminen tai toteutuminen. Sen sijaan käyttäjien näkökulmasta ja yhteiskunnallisen merkityksen kannalta olennaista on, että kommentoinnin kautta ilmaistaan omia mielipiteitä ja suhteutetaan niitä muiden mielipiteisiin ja että tämä toteutuu omaa fyysistä elinpiiriä laajemmassa keskustelukontekstissa.

[...] [kommentointi] ei varmaan ole se paras keino vaikuttamiseen, mutta mun mielestä se on silti tärkeätä, että jokaisella on mahdollisuus sanoa oma mielipiteensä jossain. Toivottavasti kaikille kuitenkin on tämmöisiä offline-piirejä myös, missä voi kommentoida asioita ja keskustella niistä lähipiirissä. Mutta verkkovälitteisessä kommentoinnissa ja keskustelussa on se etu, että sä voit tehdä sitä myös muiden ihmisten kanssa, jotka ei oo sitä välitöntä omaa lähipiiriä, jotka ei välttämättä ajattele samoin tavoin. Että siellä näkee muidenkin ajatuksia [...] ja pystyy jakamaan sitä omaa. Se on ehkä se merkitys tai tärkeys. [...]

(ryhmäkeskustelu; n, 39, akkt)

Tunteiden purkamisen kanava

Tunteisiin liittyvät kriteerit osoittavat, että tutkimukseeni osallistuneiden näkemykset tunteiden merkityksestä vaihtelevat. Osa käyttäjistä pitää tunteita täysin ei-toivotuina, osa pitää niitä toivotuina ja osa pitää niitä ikään kuin luonnollisina tai väistämättöminä. Analyysin perusteella jotkut tutkimukseeni osallistuneista näkevätkin kommentoinnilla yhteiskunnallista merkitystä tunteiden purkamisen kanavana. Muutamien käyttäjien näkemys on, että kommentointi on yhteiskunnallisesti tär-

keää, koska kommenteissa tulevat näkyviksi kollektiivinen mieliala, viha ja pettymys. Heidän mielestään kommentit ilmentävät sosiaalista ja yhteiskunnallista todellisuutta ensisijaisesti negatiivisten tunteiden välityksellä, ja näiden tunteiden näkyvyys on lähtökohtaisesti tärkeää.

Pääosin tutkimukseeni osallistuneet kuitenkin suhtautuvat negatiivisten tunteiden kanavoitumiseen varauksella. Tunnepitoista kommentointia ei välttämättä pidetä erityisen toivottuna, omakohtaisesti tärkeänä ja/tai yhteiskunnallisen keskustelun asiasisällön kannalta merkityksellisenä. Sen sijaan tunteiden purkautumista tarkastellaan välttämättömyysnäkökulmasta; yhteiskunnallisessa kontekstissa on välttämätöntä, etteivät etenkin negatiiviset tunteet patoudu ja voimistu. Käyttäjät voivatkin pitää kommentointimahdollisuutta huolien ja pelkojen tai epäkohtien ja erimielisyyksien herättämien negatiivisten tunteiden purkautumisväylänä, eräänlaisena yhteiskunnallisena ”höyryventtiilinä” tai ”varaventtiilinä”. On varsin kiinnostavaa, että tällainen merkitys tunnistetaan, tietyin varauksin, tärkeäksi erityisesti muille tai tietyille käyttäjäryhmille, eikä niinkään itselle. Käyttäjien oletuksena on, että tunteiden (ja erimielisyyksien) purkautuminen voi lievittää negatiivisia tunteita ja ehkäistä jopa fyysisiä konflikteja.

[...] Olen vakuuttunut, että Sainpahan sanottua -ilmiö voi hillitä joidenkin kiihkoa lähteä hihhuloimaan ja häiritsemään yleistä turvallisuutta turuilla ja toreilla.

(kysely; m, 62, akkt, muu)

Edellä kuvattuja näkemyksiä yhdistää ajatus tunteiden kollektiivisesta luonteesta eli siitä, että tunne yhdistää tiettyjä käyttäjiä. Käyttäjien näkökulmasta voidaan pitää tärkeänä sitä, että kommentit tarjoavat paitsi kanavan purkaa tunteita, myös mahdollisuuden peilata omia tunteita muiden tunteisiin. Tässä merkityksessä kommentit edustavat hyvin omanlaistaan tunneilmaisun kanavaa. Jotkut käyttäjistä toivat esimerkiksi esille, että kommentit voivat (parhaimmillaan) tarjota tärkeän samaistumiskohteen ja vertaistuen muodon joko itselle ja/tai muille.

Ääripäiden lähentyminen

Nykytilanteessa isoksi yhteiskunnalliseksi haasteeksi on yleisesti tunnistettu ideologinen jakautuneisuus eli polarisaatio (ks. esim. Saarinen 2022). Lisäksi varsinkin sosiaalisen median yhteydessä puhutaan toistuvasti kuplautumisesta (ks. esim. Saarinen, Koironen, Koivula, Sivonen ja Malinen 2020) eli siitä, että käyttäjät seuraavat arvoiltaan samankaltaisten tahojen keskusteluita ja välttävät keskusteluita, joissa korostuvat vahvasti omien näkemysten vastaiset mielipiteet. Analyysin perusteella monet tutkimukseeni osallistuneet kommentoivat käyttäjät ovat tietoisia polarisaatiosta, kuplautumisesta ja näiden kahden yhteydestä. He tunnistavat ilmiöt myös omakohtaisesti. Lisäksi monet kantavat huolta yhteiskunnallisen keskustelun tilasta (vrt. huoli nykytilasta; Hyvin sanottu – Bra sagt -hanke, Yleisradio 2020b).

Osa käyttäjistä kuitenkin kokee, että kommentoinnilla voi olla tai voisi tietyissä tilanteissa olla edellytyksiä vastata näihin haasteisiin. Edellä kuvattuihin merkityksiin sisältyy oletus siitä, että ne voivat yhdessä ja erikseen päätyä yhteiskunnallisesti tärkeään lopputulemaan, joka on yksittäistä merkitystä laajempi ja paikallistuu kommentointi-ilmiötä laajemmassa mittakaavassa. Kyse on käytännössä siitä, miksi esimerkiksi tietoisuus erilaisista mielipiteistä on lopulta käyttäjien mielestä tärkeää. Analyysin perusteella osa käyttäjistä kokee, että sosiaalisen todellisuuden heijastuminen, keskusteluiden muodostuminen, julkinen osallistuminen ja kokemus osallisuudesta, mielipiteiden esittäminen sekä tunteiden purkaminen voivat parhaimmillaan johtaa ajattelun avartumiseen, erilaisten näkemysten ja erimielisyyden hyväksymiseen, kuplautumisen ja polarisaation ehkäisemiseen sekä lopulta jopa ideologisten ääripäiden lähentymiseen.

Keskusteluun osallistuvat laajempi ryhmä kuin oma ystäväpiiri. Se auttaa estämään ”kuplien” muodostamista.

(kysely; n, 70, ykkt, muu)

Osa käyttäjistä korostaa etenkin tuntemattomien kanssa käytyjen keskusteluiden merkitystä, erotuksena esimerkiksi omasta sosiaalisen median ”kuplasta” (ks. esimerkki edellä). Käyttäjien mielestä verkkouutisten kommenttiketjuissa erilaiset näkemykset kohtaavat toisensa lähes väistämättä, ja nämä kohtaamiset voivat avartaa käyttäjien ajattelua. Tältä osin osa käyttäjistä siis tunnistaa eron aiheohjautuvien (*issue-driven*) ja mieltymysohjautuvien (*preference-driven*) keskustelualustojen välillä (Jakob, Dobbrick ja Wessler 2021).

[...] Kuplautuminen kerää samoin ajattelevia omiin pulinaryhmiinsä, mutta yleisten uutisten keskusteluissa erilaiset näkemykset kohtaavat väkisin, ja aina silloin tällöin jonkun silmät saattavat aueta näkemään yksisilmäisen mustavalkoisuuden ohi todellisuuden monimutkaisuuteen. [...]

(kysely; muu, 67, pk, Vihr.)

Vain harva tutkimukseeni osallistunut kuitenkaan uskoo, että kommentointi pysyy sellaisenaan tai yksin taklaamaan nyky-yhteiskunnan haasteet. Käyttäjien keskuudessa vallitseekin samanaikaisesti toiveikkuus kommentoinnin mahdollisuuksista sekä skeptisyys etenkin muita käyttäjiä ja verkkovälitteisyyttä kohtaan. Käyttäjät tunnistavat yhtäältä sen, että osa kommentoijista todella pyrkii ymmärtämään toisiaan ja purkamaan lukkiutuneita näkemyksiä, ja verkko tarjoaa näille kohtaamisille hedelmällisen kontekstin. Toisaalta läsnä on tietoisuus siitä, että osa kommentoijista ei halua tai osaa näin toimia, eikä verkon kasvoton luonne helpota tilannetta. Lisähaasteena tunnistetaan se, ettei kommentointia ohjaa mikään yhteisesti ymmärretty tavoite tai kollektiivinen päämäärä, joka ruokkisi tarvetta kompromisseihin. Pidän kommentointi-ilmiön kannalta joka tapauksessa kiinnostavana sitä, millaisella analyttisellä tarkkuudella moni tutkimukseeni osallistuneista lähestyi näitä kommentointi-ilmiöitä.

toinnin erilaisia puolia ja yhteiskunnallisia mahdollisuuksia. Seuraava poiminta ryhmäkeskustelussa käydystä vuoropuhelusta havainnollistaa tällaista monipuolista ja reflektiivistä ymmärrystä kommentoinnin ristiriitaisesta luonteesta.

[...] kun se [kommentointi] vaan lähentäisi siihen kompromissiin. [...] Se on kamalaa, jos se menee sellaiseksi, että lukkiudutaan. [...] Että kyllä, toivon sitä, että siinä [kommentoinnissa] ihmiset lähentyisi eikä eriytyisi. Valitettavasti vaan nykyaikana tuntuu olevan se, että eriydytään vaan. [...]

(ryhmäkeskustelu; m, 64, akkt)

Mä oon aika pitkälti [edellisen keskustelijan] kanssa samaa mieltä, että valitettavasti osa poteroituu. Ei vaan pysty ajattelemaan mitenkään muuten, ei oo mitään muuta tapaa kuin se oma näkökulma. Sitten siellä on ihmisiä, jotka pystyy olemaan, että sekä että. Että okei, hyvä pointti! [...] Tai sitten se [käyttäjien kokonaisuus] on vähän [sekoitus] kaikkia näitä. Sekä että, vakavasti omassa kulmassa tai sitten [ne], jotka ei ehkä niin välitä, kuitenkin. Semmoinen jännä sekoitus.

(ryhmäkeskustelu; n, 37, akkt)

[...] lähentääkö kommentointi ihmisryhmiä, niin varmaan jossain määrin. Ja lisää toki ymmärrystä ja pääsee ehkä helpommin näkemään uusia näkemyksiä. Mutta yleensä kommentointiinhan ei liity välttämättä minkäänlainen päätöksenteko, semmoinenhan johtaisi ehkä vielä todellisempaan lähentymiseen. Tai sitten että jos ollaan fyysisesti toisten kanssa tekemisissä niin silloin on paljon vaikeampi olla tyly ja ne keskustelun elementit on ihan toisenlaisia. Että jotenkin se fyysinen läsnäolo aiheuttaa kompromissihakuisuutta paljon herkemmin kuin se, että sä vaan sitten kommentoit kommenttiin ja sitten sen jälkeen taas kommenttiin. [...] läheisyys ei pääse sillä tavalla syntyyn [verrattuna siihen, että] ollaan ihan fyysisessä kanssakäymisessä.

(ryhmäkeskustelu; m, 53, ykkt)

Lisäarvo uutiselle

Tutkimukseni keskeisenä tavoitteena on ollut ymmärtää käyttäjien näkemyksiä kommentoinnin/kommenttoijien ja uutisen ainutlaatuisesta suhteesta sekä tavoittaa merkityksiä, joita käyttäjät kommentoilla tässä rajatussa kontekstissa näkevät. Käyttäjien ja uutisten suhde ilmenee konkreettisesti mediaan liittyvissä asenteissa, mutta se on läsnä monissa kommentoinnin käytännöissä ja motiiveissa sekä kommentointiin liittyvissä asenteissa. Esimerkiksi uutisia korjaavassa motiivissa ja tiettyjen uutissivustojen suosimisessa on kyse käyttäjien suhteesta uutisiin. Keskityn tässä alaluvussa yksinomaan asenteisiin, joita käyttäjillä on kommenttien mahdollisesta lisäarvosta

uutisille, erotuksena merkityksestä, joka kommenteilla voidaan nähdä yhteiskunnallisessa keskustelussa. Nämä asenteet ilmentävät eri tavoin sitä, miksi käyttäjät pitävät tai eivät pidä kommentointia tärkeänä. Kyse on paitsi siitä, onko lisäarvon tuottaminen käyttäjien mielestä ylipäättään mahdollista, myös siitä, millaista lisäarvo on, mihin se paikallistuu ja millaisissa tilanteissa se toteutuu. Aikaisempi tutkimukseni (Kangaspunta 2021; 2022b) osoitti, että käyttäjät jakautuvat melko selvästi kahteen leiriin sen suhteen, uskovatko he tällaiseen lisäarvoon ollenkaan⁹⁸.

Tässä alaluvussa tarkastelun kohteena ovat erityisesti käyttäjien vastaukset kyselyn avoimeen kysymykseen, ”Mikäli koet, että kommentit antavat uutisille lisäarvoa, kuvaile lyhyesti millaista” (ks. aineisto 1). Lisäksi lisäarvo nousi implisiittisesti esille teemahaastatteluisissa ja ryhmäkeskusteluissa. Jotkut tutkimukseeni osallistuneista tyytyivät toteamaan, että kommentit ovat itsessään tärkeitä ja tuottavat lisäarvoa ikään kuin olemassaolollaan. Silti iso osa kuvasi varsin monipuolisesti sitä, millaisen lisäarvon kommentit tuovat verkkouutisille ja mitä kommentit heidän mielestään tekevät osana uutista ja/tai sen jatkeena. Analyysin perusteella keskeisin lisäarvo syntyy kommenttien uutisia täydentävistä ja korjaavista piirteistä (ks. korjaava motiivi), ja monet tunnistavat tällaisen lisäarvon erilaisia muotoja. Osa käyttäjistä kokeekin, että kommentit voivat tuottaa monenlaista lisäarvoa.

Uutta/korjattua informaatiota, henkilökohtaisia kokemuksia, ajatusten vaihtoa, uusia näkökulmia.

(kysely; m, 30, akkt, Vihr.)

1) Tarkentava/oikaiseva tieto (oman profession alalta), 2) uusi/ rinnakkainen näkökulma (moniäänisyys), 3) agendajournalismin haastaminen (faktat ja analyysi kiinnostavat, ei toimittajan piilo-ohjeet siitä, miten pitää ajatella.

(kysely, m, 49, tt, Kok.)

Kääntöpuolena ovat ne käyttäjät, jotka kokevat, että potentiaalinen lisäarvo on luonteeltaan tarkasti rajattua, esimerkiksi lisätietoa, joka täyttää hyvin tiukat ehdot. Erityisen kiinnostavaa on, että tutkimukseeni osallistuneiden keskuudessa toistuu näkemys siitä, että kommenteilla on lisäarvoa vain tietyissä tilanteissa tai satunnaisesti. Lisäarvon toteutuminen on monen mielestä ehdollista.

On myös syytä panna merkille, ettei iso osa käyttäjistä tarkastellut kirjaimellisesti omien kommenttiensa tuomaa lisäarvoa. Silti moni kertoi muun muassa korjaavansa uutisten asiavirheitä (ks. väärin tietojen korjaaminen), eli oletus korjaavista tai täydentävistä ominaisuuksista voi olla käyttäjien omassa toiminnassa läsnä. Pääsääntöisesti kommenttien lisäarvoa kuitenkin puntaroidaan suhteessa muiden kommentteihin ja/tai kommentointiin yleisesti, ja omat kommentit voidaan ymmärtää osaksi tätä kokonaisuutta. Lisäarvon konkretisoituminen puolestaan kytkeytyy käyttäjien näkemyksiin, oletuksiin ja kokemuksiin kommenttien vaikutuksesta ja merkityksestä

⁹⁸ Kyselyn vastaajista 48,2 % oli täysin tai jokseenkin samaa mieltä suhteessa väittämään ”Kommentit tuovat lisäarvoa uutisille” (ka 3,22) (Kangaspunta 2022b, 78).

sekä yleisellä että yksilön tasolla (ks. vaikutukset). Käyttäjät pitävät uutisen korjaavia ja/tai täydentäviä piirteitä arvokkaina, koska ne oletettavasti tai omien kokemusten perusteella vaikuttavat muun muassa siihen, mitä käyttäjät itse asioista tietävät (lisäarvo henkilökohtaisesti uutisen lukijana) ja mitä muut asioista tietävät (lisäarvo yhteiskunnallisesti). Tähän liittyy ajatus siitä, että kommentit korostavat aiheiden yhteiskunnallista tärkeyttä. Kommenttien suurin koettu lisäarvo on näin ollen tiedollista ja sisällöllistä, ja se paikallistuu uutisen yleisössä ja kommenttien lukijoissa. Silti osa käyttäjistä tunnistaa näiden rinnalla tai keskeisenä lisäarvona myös affektiivisen, esimerkiksi humoristisen lisäarvon.

- kun joku tietää asiasta vielä lisää uutisen lisäksi
- kommentilla historiallista arvoa
- kommentilla humoristista arvoa
- joku uskaltaa kyseenalaistaa ja antaa ajattelemisen aihetta

Kaikki mikä laittaa kyseenalaistamaan omaa ajattelua ja laajentamaan näkökulmaa, on hyväksi!
(kysely; n, 37, op, ev)

Lisäarvon ehdollisuus

Noin puolet tutkimukseeni osallistuneista kokee, että kommentit tuovat uutisille lisäarvoa (Kangaspunta 2022b). Silti analyysi osoittaa, että nekin käyttäjät, jotka eivät lähtökohtaisesti usko kommenttien tuomaan lisäarvoon, voivat tunnistaa, että tietyissä rajatuissa tilanteissa kommentit voivat saavuttaa tällaisen potentiaalin. Käyttäjien välillä on kuitenkin eroja siinä, kuinka tiukasti he lisäarvon ehdollisuuteen suhtautuvat. Jotkut kokevat, että lisäarvo on useimmiten saavutettavissa. Toiset kokevat, että lisäarvo on äärimmäisen harvinainen poikkeustapaus. Joka tapauksessa käyttäjien enemmistö vaikuttaa olevan sitä mieltä, että lisäarvo toteutuu tietyin ehdoin, tietyissä tilanteissa tai yleisesti vaihtelevasti. Käyttäjät kuvasivat kommenttien lisäarvoa usein joko eksplisiittisesti ehdollisena tai implisiittisemmin tapauskohtaisena ominaisuutena: kommentit *voivat* pitää sisällään jotakin lisäarvoa tuottavaa, *joskus* kommentit auttavat jossakin lisäarvoa tuottavassa, *parhaimmillaan* kommentit tuovat jotakin lisäarvoa ja niin edelleen. Osa myös aloitti vastauksensa ehtojen kuvauksella: ”jos kommentti on kirjoitettu asiallisesti [...]” tai ”silloin, kun kommentti sisältää [...]”. Näissä kuvauksissa korostuu ajatus siitä, ettei lisäarvoa voi tarkastella yleisesti joko- tai kysymyksenä, koska lisäarvo on riippuvainen uutisesta ja yksittäisestä kommentista.

Yleisellä tasolla tähän on mahdotonta vastata, koska se mahdollinen lisäarvo riippuu sekä uutisesta että kommentista. Ihannetapauksessa hyvä kommentti voi avartaa uutista, antaa sille laajempaa kontekstia. Lisäarvoa voi (lukijana) saada myös siitä, jos kommentti antaa hyvin perustellun kriittisen näkemyksen uutiseen. Mutta kuten sanoin: se on niin tapauskohtaista.
(kysely; m, 61, ykkt, ev)

Ei ole yllättävää, että käyttäjien kuvaamissa konkreettisissa lisäarvon ehdoissa toistuvat kommentoinnin keskeiset kriteerit. Joidenkin käyttäjien mielestä lisäarvon kannalta olennaista on, että kommenteissa noudatetaan tiettyjä käytöstapoja tai sosiaalisia normeja, pyritään keskustelevuuteen ja vältetään antisosiaalista käyttäytymistä. Toisin sanoen, vääränlainen käytös tai käyttäytyminen, kuten vihanpurkaus, mitätöi mahdollisen lisäarvon. Tältä osin käyttäjät eivät tyytyneet määrittelemään sitä, mikä lisäarvoa tuottaa, vaan myös sen, mikä sitä vähentää tai ei missään tilanteessa tuota.

Ne voivat antaa jos kommentointi on rakentavaa. Viha ei anna millään tasolla lisäarvoa uutisille.

(kysely; n, 21, akkt, SDP)

Analyysin perusteella varsin moni kokee, että vain asiallisilla kommenteilla on tai voi olla lisäarvoa. Tässä merkityksessä asiallisuus määrittyy usein käytöstapojen kautta; asiallisuus edustaa normien mukaisen kommentin vähimmäisvaatimusta. Silti asiallisuuteen kytkeytyvät usein järjen ja tiedon kriteerit eli kommenttien asiapitoisuus, faktapohjaisuus, järkipärisyys ja perustelut. Se, kuinka kiinteästi asiallisuus ja tiedolliset kriteerit toisiinsa lopulta nivoutuvat, alleviivaa mielestäni näiden kriteerien yhteismerkitystä käyttäjille. Käyttäjien keskuudessa vallitsee laajasti näkemys siitä, että kommenttien pitää täyttää molemmat kriteerit – asiallisuus (käytöksenä) ja tietoperustaisuus – tuottaakseen uutiselle lisäarvoa.

Toisaalta osa käyttäjistä korosti yksinomaan järjen ja tiedon kriteerien merkitystä lisäarvon kannalta. Heille se, että kommenttien väittämät ovat perusteltuja, järkipärisiä ja faktapohjaisia, on ensisijaisen tärkeää. Näiden käyttäjien mielestä kommenteilla voi olla korjaavaa tai täydentävää lisäarvoa vain ja ainoastaan, jos ne pitävät sisällään faktoja, perusteluita, lähteitä ja/tai tarkkaa uutta tietoa aiheesta. Koska tällaiset käyttäjät määrittelevät tiedolliset kriteerit varsin tiukasti, lisäarvo toteutuu heidän mielestään harvoin. Suurin osa kommenteista ei yksinkertaisesti yllä tiedollisiin kriteereihin, eikä pysty esimerkiksi korjaamaan uutisen asiavirheitä.

Ei anna. Pääpaino on uutisella. Tosin jos asiavirheen tai puhtaasti väärän tiedon pystyy korjaamaan, niin sitten se.

(kysely; muu, 41, luk, eä)

Osa tutkimukseeni osallistuneista kuvasi konkreettisia tilanteita, joissa kommentilla tai kommenteilla voi heidän mielestään olla uutiselle lisäarvoa, ja näissä vastauksissa lisäarvo ilmenee usein ikään kuin seurauksena kriteerien täyttymisestä (ks. esimerkki edellä). Esimerkissä edellä käyttäjä kuitenkin korostaa uutisen (tiedollista) merkitystä – kommentit ovat sekundaarisia suhteessa uutiseen. Tälle kannalle vaikuttavat analyysin perusteella asettuvan etenkin ne, jotka eivät lähtökohtaisesti arvosta kommentointia eivätkä usko sen lisäarvoon. Osa käyttäjistä puolestaan kokee, että kommenteilla on selkeä (ja tärkeä) tehtävä, jota ne toteuttavat, ja kommenttien

lisäarvo toteutuu, jos kommentit toteuttavat tehtävänsä eli esimerkiksi korjaavat uutista tai täydentävät sitä, jopa riippumatta kommentoinnin kriteereistä. Heistä osa näkee lisäarvon toteutumisen tiellä ennen kaikkea moderoinnin, joka ei salli vaihtoehtoisia näkökulmia tai uutiseen liittyvää kritiikkiä. Näiden käyttäjien mielestä media asettuu ikään kuin itse vastustamaan lisäarvoa, jonka kommentoijat voivat osallistumisellaan tuoda.⁹⁹

Parhaassa tapauksessa, jos moderaattori suo, kommenteilla voidaan tuoda lisätietoa ja eri näkökulmia aiheesta.

(kysely; n, 60, amk, PS)

Tämän luvun kannalta kiinnostavaa on, että monet käyttäjistä lähestyvät kysymystä lisäarvosta yksittäisten kommenttien kautta: mitä ominaisuuksia kommentilla pitää olla tai mitä kriteerejä kommentin/kommenttien pitää täyttää, jotta lisäarvo toteutuu. Osa puolestaan näkee lisäarvon toteutumisen riippuvaisena kokonaiskeskustelusta, kaikista kommenteista ja keskustelun tasosta sekä siihen vaikuttavista tekijöistä, kuten alustojen ominaisuuksista ja moderoinnista. Lisäarvo toteutuu, jos keskustelu kokonaisuudessaan saavuttaa jotakin.

Lisäksi edelliset luvut osoittavat, että kommenttien ydintehtävä voidaan mieltää käyttäjien keskuudessa myös esimerkiksi korjaavaa vaikutusta vähemmän konkreettisesti, yksilöllisten ja yhteiskunnallisten merkitysten kautta. Tällöin potentiaalinen ja ehdolliseksi mielletty lisäarvo ei muodostu niinkään suhteessa uutiseen, vaan suhteessa käyttäjiin ja/tai yhteiskunnalliseen keskusteluun. Lisäarvoa on esimerkiksi ajattelun avartuminen tai erilaisten mielipiteiden näkyvyys.

Uutisen täydentäminen

Monet käyttäjistä kokevat, että kommentit voivat täydentää uutista eli niissä on sisällöllisiä ominaisuuksia, joita uutisessa ei ole ja jotka voivat olla käsiteltävän aiheen kannalta relevantteja. Lisäarvo ei tässä mielessä synny uutisten virheiden korjaamisesta, eikä uutisissa sellaisenaan ole käyttäjien mielestä välttämättä mitään vikaa tai virhettä. Sen sijaan kommentit voivat tuoda oman lisänsä uutisaiheen rinnalle tai jatkoksi. Käyttäjien keskuudessa keskeisimpiä täydentäviä piirteitä tai ominaisuuksia ovat uutista laajempi näkökulma, johon viitattiin esimerkiksi kyselyn avoimissa vastauksissa noin 350 kertaa, ja uutiseen liittyvä (perusteltu) lisätieto, johon viitattiin yli 300 kertaa. Lisäksi osa vastaajista tunnistaa kommenteista niin sanotun kokemusasiantuntijuuden eli kokemuksellisen omakohtaisen tiedon (subjektiivinen tieto), joka voi täydentää uutista. Käytännössä kyse on kirjavasti erilaisista viittauksista uu-

⁹⁹ Tässä jaossa on pitkälti kyse rajanvedosta kahden käyttäjäryhmän välillä. Akselin toisessa päässä ovat aikaisemmassa tutkimuksessani tunnistamani *arvostavat sallijat*, jotka uskovat kommentoinnin arvoon ja vaikutuksiin. Toiseen päähän sijoittuvat *kyyniset rajoittajat*, jotka eivät arvosta kommentointia, eivät usko kommentoinnin vaikutuksiin sekä ovat valmiita rajoittamaan ja moderoimaan kommentointia. Huomionarvoista on, että näiden käyttäjäryhmien väliin kuitenkin paikallistuvat *kyyniset sallijat* sekä *peruskäyttäjien* ryhmä, joka muodostaa isoimman käyttäjäryhmän ja joka lähestyy kommentointia kenties vähemmän ehdottomasti. (Kangaspunta 2022a).

tista täydentäviin näkökulmiin, mielipiteisiin, näkemyksiin, lisätietoihin, lähteisiin ja kokemuksiin, joita kommentit voivat pitää sisällään.

Analyysin perusteella iso osa käyttäjistä tunnistaa sen, että uutinen on aina tietyllä tavalla rajattu ja rajallinen esitys tietystä aiheesta. Monen mielestä kommenttien uutisia täydentävä lisäarvo liittyy juuri tähän seikkaan – kommentteissa näkökulmaa on mahdollista laajentaa. Osa kuvasi tämän hyvin eksplisiittisesti. Kommentit tuovat lisäarvoa, koska/jos ne täydentävät uutisten rajallisia näkökulmia. Osa pyrki puolestaan täsmentämään sitä, mitä tämä täydentäminen tarkoittaa. Heidän mielestään kommentit taustoittavat aiheeseen liittyvää keskustelua, asettavat sen laajempaan kontekstiin, tuovat aiheeseen lisää nyansseja ja erilaisia perspektiivejä sekä tekevät näkyväksi aiheeseen liittyviä mielipide-eroja ja arvoja. Nämä piirteet voidaan edelleen tulkita tärkeiksi yleisesti ja/tai omakohtaisesti.

Joskus kommentit avaavat erityisesti sellaisia aiheita enemmän, joista en itse tiedä niin paljoa. Täytyy aina toki muistaa että yksittäinen kommentoija ei edusta kaikkien mielipidettä, mutta kommentit kertovat laajemmin liittyvä aiheeseen esim ristiriitoja tai erimielisyyttä. Jos en itse tiedä miten vaikka uutiseen kannattaa suhtautua, niin onneksi voi lukea erilaisten kommenttien kautta ihmisten mielipiteitä, ja päästä sitä kautta pintaa syvemmälle aiheeseen.

(kysely; n, 29, ykkt, Vihr.)

Toisaalta osa vastaajista tulkitsee käyttäjien ajatukset (vrt. mielipiteet) uutisesta lisäarvoksi sellaisenaan. Näiden käyttäjien mielestä kommentteissa kuvatut näkökulmat ilmentävät esimerkiksi uutisaiheeseen liittyvää sosiaalista todellisuutta (ks. edellinen luku), ja niillä on siksi omanlaisensa itseisarvo osana uutisia. Tällaisen asenteen taustalla voi olla ajatus siitä, etteivät uutiset voi tavoittaa, eikä niiden välttämättä kuulukaan tavoittaa, näitä ”tavallisten” ihmisten näkemyksiä. Kyse ei ole niinkään uutisen rajallisuudesta, jota ihmisten ajatukset ensisijaisesti laajentaisivat, vaan aiheen muodostamasta yhteiskunnallisesta kontekstista ja keskustelusta, johon uutinen kommentteineen paikallistuu (ks. merkitys yksilön tasolla, merkitys yhteiskunnan tasolla). Osa tunnistaa tämän lisäarvon omakohtaisesti. Kommentit ovat tehneet näkyväksi muiden ajatuksia, mikä on johtanut oman ajattelun avartumiseen, ja juuri tämä koetaan kommenttien lisäarvoksi.

Uutinen on yleensä neutraali. Kommentteissa näkyy, millaisia ajatuksia uutinen herättää tavallisissa ihmisissä. Olen usein lukenut kommentteja hämmentyneenä, että voiko noinkin ajatella. Kommenttien lukeminen avartaa omaa ajatusmaailmaani siitä millaisia muut ihmiset ovat.

(kysely; n, 57, ykkt, PS)

Erotin analyysin perusteella toisistaan löyhästi uutista täydentävät näkökulmat ja uutista täydentävät lisätiedot. Moni vastaajista näkee molemmilla lisäarvon suhtees-

sa uutisiin, ja näihin piirteisiin viitattiin kyselyn vastauksissa usein yhdessä (sekä-että) tai vaihtoehtoisina (joko-tai). Silti kommenttien uutista täydentävät lisätiedot muodostavat itsenäisen lisäarvon, jonka käyttäjät selvästi tunnistavat. Osalle käyttäjistä kyse on ennen kaikkea oikeasta tiedosta ja sen itseisarvosta. Jos uutisessa esitetyt tiedot ovat rajallisia, niitä on tärkeä täydentää, ja kommentit voivat tältä osin parantaa uutisen tiedollista laatua. Lisäksi kommenttien voidaan tulkita laajentavan tiedollista kokonaisuutta taustatiedoilla tai lisälähteillä. Käyttäjät näkevät lisäarvon ennen kaikkea oikean ja perustellun tiedon määrässä ja laadussa; mitä tarkemmin, enemmän ja kattavammin uutisissa ja kommentteissa on oikeaa tietoa, sitä parempi. Uutisia täydentävältä lisätiedolta myös odotetaan tuttuja tiedollisia piirteitä, eli faktaperäisyyttä, perusteluita ja lähteitä (ks. järjen ja tiedon kriteerit, lisäarvon ehdollisuus).

Asiantuntevat ja perustellut, järkipäriset kommentit voivat valottaa uutisen taustaa, ja tukea siinä tehtyjä toteamuksia ja väitteitä. Kommentit toimivat siten eräänlaisena takeena uutisen luotettavuudesta. Toisaalta uutisten arvo voidaan yhtä lailla horjuttaa asianmukaisella kritiikillä.

(kysely; m, 28, luk, eä)

Kaiken kaikkiaan tutkimukseeni osallistuneet tarkastelevat lisätietoa usein yleisellä tasolla ja jopa yhteiskunnallisesti. Oikeaa tietoa pidetään yleisesti tärkeänä, ja siksi täydentävillä tiedoilla on käyttäjien mielestä lisäarvoa (ks. järjen ja tiedon kriteerit). Muutama vastaajista kuitenkin ilmaisi, että lisätiedot ovat heille itselleen joissain tilanteissa tärkeitä. Esimerkiksi monimutkaisten tai spesifien aiheiden äärellä muiden informatiiviset kommentit voivat auttaa ymmärtämään varsinaista aihetta paremmin (ks. muut asiantuntijoina). Tämä lisäarvo voidaan toki tunnistaa myös muiden käyttäjien kohdalla.

[...] jonkin veroasian logiikka aukeaa patemmin kun lukee asiasta muiden tulkintoja.

(kysely, n, 41, ykkt, Vihr.)

Lisäksi monet tutkimukseeni osallistuneet arvostavat muiden kokemuksellista tietoa, ”henkilöiden omia tarinoita ja kokemuksia”. Kokemuksissa on kyse yhtäältä kommentoinnin affektiivisesta ulottuvuudesta. Etenkin muiden käyttäjien elämäntarinat voivat tuoda mukanaan inhimillisyyttä ja tunteita, joita uutisista käyttäjien mielestä puuttuu, ja tältä osin niiden koetaan paitsi täydentävän uutista, myös lisäävän sen kiinnostavuutta (ks. tunteiden merkitys). Toisaalta kyse on kokemukseen perustuvasta subjektiivisesta tiedosta ja tällaisen tiedon tunnistamisesta. Monesti kokemusten voidaan tulkita välittävän molempia eli sekä subjektiivista tietoa että tunteita. Analyysin perusteella kommenttien välittämä kokemusasiantuntijuus tulkitaan joka tapauksessa yhteiskunnallisesti tai yleisesti tärkeäksi uutisia täydentäväksi ominaisuudeksi. Käyttäjät tarkastelevat tässä yhteydessä ikään kuin uutisaiheisiin liittyviä kokonaiskeskusteluita, joihin käyttäjien kokemukset tuovat oman lisänsä. Tältä osin

subjektiivinen tieto ja/tai affektiiviset kokemukset voivat myös laajentaa uutisen näkökulmaa (vrt. edellä) ja/tai tuottaa yhteiskunnallisia merkityksiä (esim. sosiaalisen todellisuuden heijastaminen, ajattelun avartuminen). Kyse on usein uutisaiheista, joissa omakohtaisuuden voidaan ylipäätään tulkita tuottavan relevantteja kokemuksia, ja hyvä esimerkki tästä ovat paikallisuutiset. Paikallisissa aiheissa paikallisten ihmisten omakohtaisten kokemusten merkitys voi käyttäjien mielestä korostua.

Uutisen korjaaminen

Tunnistin täydentävien ominaisuuksien rinnalla, niihin usein kytkeytyvänä, kolme keskeistä lisäarvoa, joita yhdistää korjaava suhde uutiseen. Analyysin perusteella näiden näkemysten taustalla on ajatus siitä, että uutisessa on tai voi olla erilaisia virheitä, joita käyttäjien kommentit korjaavat tai voivat korjata. Tätä korjaavaa toimintaa kuvattiin joko omakohtaisesti ja/tai yleisesti muiden käyttäjien toimintana. Lisäarvo, joka korjaavilla kommentteilla koetaan olevan, liittyy puolestaan joko eksplisiittisesti tai implisiittisesti uutisen vaikutuksiin ja rooliin yhteiskunnallisessa keskustelussa. Uutista korjaavat ominaisuudet koetaan tärkeiksi, koska uutisen uskotaan vaikuttavan siihen, mitä yksittäiset ihmiset tietävät ja ajattelevat asioista, sekä siihen, miten asioihin yleisesti suhtaudutaan (julkinen mielipide ja julkinen keskustelu). Tällainen asenne on läsnä myös täydentävään lisäarvoon liittyvissä näkemyksissä; uutista täydentävät näkökulmat ja lisätiedot mielletään tärkeiksi, koska uutisella on yhteiskunnallisesta merkittävää vaikutusta. Korjaavaan lisäarvoon liittyvissä asenteissa uutisen yhteiskunnallinen rooli on kuitenkin korostuneemmin läsnä.

Analyysin perusteella keskeisimpiä korjaavia ominaisuuksia ovat käyttäjien mielestä uutisten asiavirheiden ja virheellisten tietojen korjaaminen sekä toimittajien virheiden korjaaminen. Lisäksi käyttäjien keskuudessa toistuu näkemys kommentteista median vahtikoirona. Keskityn näihin seuraavaksi yksitellen.

Uutisessa esitettyjen virheiden korjaaminen on monelle tutkimukseeni osallistuneista keskeinen syy osallistua kommentointiin (ks. kommentoinnin syyt ja motiivit). Ei ole yllättävää, että kommenttien lisäarvoksi tunnistetaan uutisen asiavirheisiin ja vääriin tietoihin puuttuminen. Korjaava motiivi ja koettu korjaava lisäarvo kytkeytyvät toisiinsa, ja osa käyttäjistä tunnistaa lisäarvon suhteessa omaan korjaavaan toimintaansa jopa eksplisiittisesti. Sekään ei yllätä, että tässä yhteydessä korostuu oikean tiedon keskeinen merkitys ja tietoon liittyvät kriteerit (ks. järjen ja tiedon kriteerit). Monet kertoivat korjaavansa uutisten asiavirheitä esimerkiksi esitettyjä väitteitä kyseenalaistavan tieteellisen lisätiedon avulla, ja usein tätä toimintaa selittää oletus siitä, että virheellinen tieto voi vaikuttaa uutisen yleisöön ja muihin käyttäjiin. Toisaalta jotkut käyttäjät pitävät asiavirheiden korjaamista pikemminkin periaatteellisenä kysymyksenä. Heille tiedon oikeellisuus on itseisarvo.

Käyttäjät vaikuttavat jakautuvan sen suhteen, mikä on heidän mielestään syy uutisten virheellisiin tietoihin, ja tätä jakoa selittävät lähes yksiselitteisesti käyttäjien asenne-erot mediaan ja journalismiin liittyen (ks. mediaan liittyvät asenteet). Osa uskoo, että virheiden taustalla ovat lähinnä ammatilliset puutteet, esimerkiksi toimittajien ajankäytön rajallisuus tai huono tietämys vaikeista aiheista. Toiset erottavat

toisistaan valtamediassa ilmenevät asiavirheet sekä valeuutiset ja niitä julkaisevien marginaalisten tahojen pyrkimyksen informaatiovaikuttamiseen eli tahalliset asiavirheet. Näille käyttäjille tietoja korjaava lisäarvo voi näyttäytyä monella tavalla.

Kommentointi voi tuoda lisätietoa uutisen sisältöön. Kommentointi voi korjata uutisessa ollutta virhettä. [...] Kommentointi on myös vastavoima täysin virheellisille uutisille tai valeuutisille. Kommentointi voi estää valeuutisilla vaikuttamista.

(kysely; m, 61, tt, ev)

Lisäksi jotkut käyttäjistä kokevat, että media on epäonnistunut laajasti yhteiskunnallisessa tehtävässään. Ongelmalliseksi koetaan etenkin se, että uutisissa ja kommentteissa (ks. moderointikäytännöt) annetaan tilaa tiedekriittisille näkemyksille ja ääriajattelulle. Käyttäjät kantavat huolta siitä, millaisia vaikutuksia kommentteille ja/tai verkkokeskusteluilla yleisesti on yhteiskunnalliselle asenneilmastolle (ks. huoli nykytilasta). Esimerkissä alla käyttäjä pitää mediaa osasyllisenä niin sanotun ”uuden normaalin” syntyemisessä (vrt. sosiaalinen todellisuus). Tällaisten käyttäjien näkemys korjaavasta toiminnasta ja sen lisäarvosta on varsin kokonaisvaltainen. Omat ja muiden kommentit voivat (ja niiden pitää) muun muassa oikaista asiavirheitä, korjata näkökulmaongelmia sekä puuttua vääriin ja asenteellisiin sanavalintoihin (ks. keskustelukulttuurin kehittäminen).

Aihevirheiden oikaisut, näkökulmaongelmat. Yle on esim muuttunut yhä enemmän tiedekriittiseksi mediaksi ja nostaa esille ääri-ilmiöitä vedoten ”keskusteluun”. Yle esim käyttää termiä ”intiaani” viitattaessaan erään maa-alueen alkuperäiskansoihin. Näihin painotettuihin sanavalintoihin puuttuminen on tärkeää myös räikeiden virheiden oikaisemisen lisäksi. Ns ”uusi normaali” syntyy siitä, että verkkokeskusteluissa annetaan tilaa ääri-ideoille kuin ne olisivat saman arvoisia muiden ajatuksien kanssa.

(kysely, m, 38, ykkt, Vihr.)

Tällaisten käyttäjien vastapuolena erottuvat ne käyttäjät, jotka tulkitsevat, että uutisten virheellisyydessä on kyse valtamedian asenteellisyydestä eli tahallisesta harhaanjohtamisesta, vaikuttamispyrkimyksistä ja siitä, että media asettuu jonkin valitsevan agendan tai ideologian taakse¹⁰⁰. Median ideologisuus voi näiden käyttäjien mielestä selittää myös kommentoinnin rajoittamista. Kommenttien uutista korjaava tiedollinen lisäarvo voi puolestaan syntyä vaihtoehdoisen tieteellisen tiedon julkittomisesta tai yksiselitteisemmin ”totuuden” kertomisesta.

Analyysin perusteella monet tutkimukseeni osallistuneista tunnistavat asiavirheiden korjaamisen lisäarvon muiden kommentteista ja kommentoinnista yleisesti, ei siis yksinomaan omasta kommentointitoiminnasta. Tätä korjaavaa piirrettä pidetään

¹⁰⁰ Osa näistä käyttäjistä nimesi esimerkiksi Yleisradion uutiset eksplisiittisesti valeuutisiksi.

lähtökohtaisesti tärkeänä, ja taustalla on asenne oikean tiedon ja/tai totuuden merkityksestä. Iso osa käyttäjistä kuitenkin suhtautuu muiden kommenttien tiedollisiin lähtökohtiin kriittisesti – kommentoijatkään eivät välttämättä ole oikeassa. Kommentteissa voi olla korjaavaa tietoa, mutta sen täytyy täyttää tietyt tiedolliset kriteerit (ks. lisäarvon ehdollisuus). Lisäksi joidenkin käyttäjien mielestä virheiden korjaaminen edellyttää, että uutisesta tunnustetaan virheellinen tieto ja tiedon virheellisyys pystytään osoittamaan.

Jos uutisessa on virheellistä tietoa, kommentteissa voidaan oikaista niitä (toisin ei kommentoijakaan aina välttämättä tiedä asioiden oikeaa laitaa).

(kysely; n, 67, luk, Vas.)

Osa tutkimukseeni osallistuneista tunnistaa erikseen lisäarvon, joka muodostuu kommenttien korjaavasta suhteesta toimitukselliseen työhön. Kyse ei ole yksinomaan uutisen virheellisistä tiedoista, vaan uutisesta kokonaisuutena. Tässäkin tapauksessa käyttäjien näkemyksiä voivat selittää mediaan liittyvät asenteet. Analyysin perusteella toimituksellisen työn rajoitteita pidetään yhtäältä uutistyön luonteeseen kuuluvana. Käyttäjät tunnustavat, että toimittajan mahdollisuudet ovat yksittäisen uutisen suhteen rajalliset (ks. täydentävät ominaisuudet), mikä voi johtaa puutteisiin uutisen muodostamassa kokonaisuudessa. Toisaalta osa näkee korjaustarpeen syynä toimittajien osaamattomuuden ja/tai laiskuuden tai jopa sen, että toimittajat ja/tai media tekevät tietoisia (kyseenalaisia) valintoja (vrt. median ideologisuus). Joka tapauksessa ongelmalliseksi, ja korjaamisen kohteeksi, tulkitaan etenkin toimittajien tekemien rajauksien, valintojen ja uutisen näkökulmien yksipuolisuus ja/tai toimittajien tekemä ohut taustoitus.

Aina välillä uutisointi on turhan yksipuolista, välillä jopa virheellistä ja pelkkää yrityksen markkinointimateriaalin tai poliitikon julkaisun toisintoa. Kommentointi antaa tilaisuuden yrittää vaikuttaa.

(kysely; m, 40, ykkt, ev)

Ilman kommentteja esiin tulee usein vain yksipuoleinen info esimerkiksi uutisessa haastatellulta, jolla voi olla puolueellinen agenda asiaan. Uutinen ilman kommentteja on kuin vain puoli uutista.

(kysely; m, 52, akkt, muu)

Jotkut tutkimukseeni osallistuneista kuvasivat ja perustelivat korjaavan lisäarvon merkitystä varsin konkreettisesti, jopa omakohtaisesti ja omien kokemustensa kautta. Tietyissä esimerkkitapauksissa toimittajan tekemät yksipuoliset valinnat, provosoiva tulokulma ja/tai huono taustatyö ovat käyttäjien mielestä johtaneet virheelliseen tai puutteelliseen kokonaiskuvaan. Tätä uutisen välittämää kokonaiskuvaa ei olisi osattu tunnustaa tai kyseenalaistaa ilman muiden tekemiä korjaavia huomioita. Korjaavaa kommentointia voidaan edelleen arvostaa sekä omalla, yksilöllisellä tasolla että laa-

jassa, yhteiskunnallisessa kontekstissa. Korjaavat kommentit avartavat omaa ajattelua ja korjaavat tai täydentävät uutisesta syntyviä mielikuvia yleisesti. Tämä kahtalaisuus havainnollistaa sitä, että joissain tapauksissa käyttäjien tunnistama lisäarvo pohjaa omakohtaiseen kokemukseen, vaikka tätä ei tuotaisikaan kirjaimellisesti esille. Omakohtaisuus ei kuitenkaan tarkoita, että lisäarvon merkitys liittyisi käyttäjien omaan yksilölliseen kokemusmaailmaan. Vaikka käyttäjät esimerkiksi tunnistavat tapaukset, joissa tietyt kommentit ovat korjanneet uutisen näkökulmaa ja edelleen heidän omia näkemyksiään, tunnistettua korjaavaa lisäarvoa pidetään pääsääntöisesti tärkeänä kaikkien kommentoijien kannalta.

- Kommentti saattaa tuoda lisäarvoa, jos se on enemmistöstä poikkeava ja se asiallisesti kirjoitettu sekä perusteltu. Tarkoitan, että kommentti voi tarjota uuden näkökannan uutiseen, jota itse on pitänyt selviönä. Se tarjoaa mahdollisuuden tarkastella uutista toisesta perspektiivistä. [...] Annan yhden esimerkin [...] Eräs lehti uutisoi tapahtuman hieman provosoivasti, joten 99% uutisen saamista kommentteista oli samaa mieltä uutisen ja sen toimittajan kanssa [...]. Silmiini osui yhden nimimerkin tosi hyvä ja perusteltu kommentti, jossa asia oli päin vastoin [...]. Luin kommentin kahteen kertaan ja sitten tajusin, että asiahan onkin noin [...].

(kysely; m, 51, ykkt, ev)

Osa vastaajista toi edelleen esille, että muiden kommentit voivat selkeyttää uutisten välittämää kokonaiskuvaa sekä auttaa ymmärtämään etenkin vaikeaselkoisia uutisia ja uutisaiheita paremmin. Kyse on toimituksellista työtä korjaavasta ominaisuudesta siltä osin, että uutisissa aiheiden selittämiseksi ja taustoittamiseksi on käyttäjien mielestä rajallisesti mahdollisuuksia. Kommentteissa tilaa asian ymmärtämistä helpottaville selvennyksille sekä erilaisille selitystavoille, sanavalinnoille ja muotoiluille sen sijaan on.

Lisäksi muutama tutkimukseeni osallistunut näkee lisäarvoa kommentteilla, jotka korjaavat yksiselitteisesti huonoksi tulkittua journalismia tai uutistyötä (ks. mediaan liittyvät asenteet). Kommenttien lisäarvoksi muodostuu journalismia yleisesti kehittävä palaute toimittajien suuntaan. Riippuen käyttäjän omista toiminnallisista motiiveista ja mediaan liittyvistä asenteista, tällainen lisäarvo voi olla ensisijaisen tärkeää tai sekundaarista.

Kommentointi laajentaa usein keskustelua, joka hyväksi sillä se on opettavaista. Sen lisäksi kommentit voivat toimia toimittajille ikään kuin palautekanavana mikäli lehtijuttu on huonosti toteutettu.

(kysely; m, 23, akkt, ev)

Mediaa (aikaisemmin lehdistöä) on totuttu pitämään neljäntenä valtiomahtina, jonka keskeinen tehtävä on tiedonvälitys. Tällainen käsitys toistuu myös tutkimukseeni osallistuneiden käyttäjien keskuudessa. Kuten mediaan liittyvien asenteiden

tarkastelu tuonnempana osoittaa, osa käyttäjistä tunnistaa valtamedian, uutisten, journalismin ja journalistien erityisen vallan ja yhteiskunnallisen roolin sekä uutisten sisällöllisen painoarvon osana julkista keskustelua. Tiedonvälitystehtävään liittyy edelleen median yhteiskunnallinen rooli valtaapitäviä valvovana itsenäisenä ja riippumattomana toimijana. Esimerkiksi Julkisen sanan neuvoston (2014) Journalistien ohjeissa todetaan: ”Journalisti on vastuussa ennen kaikkea lukijoilleen, kuulijoilleen ja katselijoilleen. Heillä on oikeus saada tietää, mitä yhteiskunnassa tapahtuu.” Mediaa onkin tyypillisesti kuvattu vallan vahtikoira.

Osa tutkimukseeni osallistuneista laittaa asetelman kuitenkin uusiksi. He kysyvät, pitäisikö mediaakin valvoa ja kenen toimesta. Analyysin perusteella osa käyttäjistä sijoittaa kommentit ja kommentoijat (tai verkon käyttäjät yleisesti) tällaiseen mediaa valvovaan asemaan, ja jotkut kuvasivat kommentointia ja kommentoijia kirjaimellisesti median ja journalismin vahtikoira. (Ks. lisää Ylikoski 2015.) Heille kommenttien keskeisin lisäarvo voi muodostua tästä valvovasta roolista ja toiminnasta. Kyse ei ole enää pelkästään yksittäisiä uutisia tai tiettyjä seikkoja korjaavasta toiminnasta (vrt. edellä kuvatut asenteet), vaan lisäarvosta, jonka kommenttien ja kommentoijien läsnäolo mediaa kriittisesti tarkastelevana yhteiskunnallisena toimijana tuottaa. Käyttäjien välillä on kuitenkin eroja sen suhteen, millaisesta valvovasta suhteesta on kyse. Osalle kommentit edustavat lähinnä laaduntarkkailua ja uutisia täydentävää toimintaa. Toiset sen sijaan tulkitsevat kommentit tärkeäksi keinoksi puuttua median vallankäyttöön ja jopa asenteellisuuteen, joka sotii tiedonvälitystehtävän ydinarvoja vastaan.

Vaikka media on vallan vahtikoira, pitää mediaakin jonkun valvoa.
(kysely; m, 69, keskikoulu, Kesk.)

Vähentävät toimittajan valtaa, korjaavat virhekäsityksiä, antavat laajemman näkökulman.
(kysely; n, 56, ykkt, Vihr.)

Kiinnostavuus ja aiheen tärkeyden korostaminen

Edellä kuvatut lisäarvot – uutista täydentävät ja korjaavat ominaisuudet – perustuvat usein ajatukselle siitä, että uutinen on lähtökohtaisesti rajallinen, uutisesta puuttuu jotakin tai uutisessa on jotakin virheellistä. Analyysin perusteella näistä erottuu käyttäjien näkemys siitä, että kommentit lisäävät uutisten kiinnostavuutta yleisesti tai uutiskohtaisesti. Kommentit voivat houkutella käyttäjiä verkkouutisten ja kommenttien muodostaman kokonaiskeskustelun äärelle. Monet lähestyvät kiinnostavuutta oman kokemuksensa kautta, suhteessa kommenttien lukemiseen omana käytäntönään, ja tältä osin muiden kommentteissa korostuu niiden affektiivisuus (ks. tunteiden merkitys). Jotkut kertoivat esimerkiksi lukevansa joskus kommentit ennen uutista ja valitsevansa uutisia kommenttimahdollisuuden perusteella. Näille käyttäjille kommenttien henkilökohtaisesti koettu lisäarvo voi syntyä siitä, että kommentit paitsi täydentävät

uutista affektiivisellä ulottuvuudella (ks. uutisen täydentäminen), myös lisäävät uutisen affektiivista vetovoimaa eli kiinnostavuutta (ks. tunteiden merkitys). Esimerkiksi seuraava käyttäjä kuvaa kommenttien muuttaneen perustavalla tavalla hänen suhdettaan uutiseen.

Utinen herää henkiin vasta silloin, kun se on auki kommentoinnille. Olen huomannut, etten nykyään välttämättä edes lue uutista, jos sitä ei voi kommentoida – vaikka aihe jonkun verran kiinnostaisikin. Samoin saatan joskus vain silmäillä itse uutisen läpi ja siirtyä suoraan lukemaan kommentteja. Palaan sitten uutiseen, jos kommentit siihen innostavat. Kommentoinnin myötä suhtautumiseni uutisiin on muuttunut kokonaan. Niistä on tullut kokemus eikä vain passiivista infoa.

(kysely; m, 50, ykkt, Vihr.)

Kommenttien lukumäärä voi käyttäjien mielestä lisätä uutisen kiinnostavuutta myös yleisesti. Lisäksi kommentoijien kokonaisaktiivisuuteen suhtaudutaan omanlaisenaan indikaattorina uutisaiheiden kiinnostavuudesta, ja tältä osin osa kokee kommenttien olemassaolon korostavan ja alleviivaavan aiheiden tärkeyttä eli yhteiskunnallista merkitystä. Jotkut käyttäjistä ymmärtävät tärkeyden ja kiinnostavuuden ikään kuin syy-seuraus-suhteessa toisiinsa, eikä näiden kahden erottelu ollut analyysin tasolla aina yksiselitteistä tai edes mielekästä. Kiinnostava aihe on käyttäjille tärkeä, ja tärkeä aihe on kiinnostava. Joka tapauksessa joidenkin käyttäjien mielestä erityisen vilkkaasti kommentoidut aiheet ovat usein tärkeitä sekä kommentoijille että yhteiskunnallisesti. Lisäksi aiheen tärkeyttä ja kiinnostavuutta voivat indikoida tunteet, joita kommentit sisältävät, ilmentävät tai herättävät. Tältä osin kommenttien koettu lisäarvo muodostuu siis siitä, että kommentit heijastavat aiheiden (affektiivista) merkitystä ja/tai kiinnostavuutta, ja tällä voi olla laajempaa vaikutusta yhteiskunnallisen keskustelun kontekstissa.

Kommenttien määrästä voi nähdä, mikä aihe kiinnostaa ja herättää paljon keskustelua eli voisi olla merkittävä asia ihmisten elämässä tai arvoissa

(kysely; n, 42, akkt, muu)

Jotkut käyttäjistä haluavat ylipäätään kasvattaa kommenttien merkitystä osana (tärkeistä) aiheista käytävää keskustelua. Ne, jotka pitävät kommenttien lukumäärää ja/tai käyttäjien osallistumisaktiivisuutta lisäarvoa tuottavana ja merkityksellisenä yhteiskunnallisen keskustelun kannalta, haluaisivat, että verkkouutisissa näkyisi yleisesti kommenttien lukumäärä ja kommentoijien käyttäjien lukumäärä eli se, ”onko se [utinen] kiinnostava kattavasti vai vain muutamia käyttäjiä kiinnostavaa materiaalia”. Muutamat käyttäjistä kaipaavat myös kokoavia uutisia siitä, mitkä aiheet kommentoijia ovat eniten puhututtaneet, eli siitä, mitkä ovat kommentoijille tärkeitä aiheita.

Affektiivinen arvo

Osa tutkimukseeni osallistuneista kuvasi erikseen kommenttien viihdyttävää, viih-teellistä, humoristista ja/tai affektiivista lisäarvoa. Tällainen lisäarvo palautuu hyvin yksilöllisiin lähtökohtiin (vrt. merkitys yksilön tasolla), ja se yhdistää kiinnostavalla tavalla tunteisiin ja huumoriin liittyviä asenteita. Analyysin perusteella viihdearvo ei kuitenkaan automaattisesti linkity viihtymiseen liittyviin käytäntöihin ja motiiveihin eli siihen, että osa käyttäjistä lukee verkkouutisiin liittyviä kommentteja viihdyttääkseen itseään ja osa kommentoi itse viihtyäkseen. Toki näin toimivat käyttäjät usein kokevat, että viihdyttävillä kommentteilla on uutiselle, muille käyttäjille tai heille itselleen myös jonkinlaista arvoa. Joka tapauksessa affektiivisessa arvossa on yhtäältä kyse koetusta ja aidosti tunnistetusta lisäarvosta suhteessa uutiseen; kommenttien koetaan antavan jotakin positiiviseksi miellettyä uutisen ohessa. Toisaalta affektiivinen arvo voi edustaa varsin kyseenalaista lisäarvoa; kommentit lähinnä huvittavat, niillä koetaan pelkkää humoristista viihdearvoa, eikä niillä nähdä muuta relevanttia merkitystä.

Monet niistä, jotka tulkitsevat affektiivisen arvon positiivisessa viitekehyksessä, pitävät tunteita ja huumoria lähtökohtaisesti hyvänä ja toivottavana asiana. Kommenttien lisäarvoa tuottavana tehtävänä voidaan, ainakin henkilökohtaisella tasolla, pitää esimerkiksi positiivisten tunteiden herättämistä. Tällöin kommentteissa on parasta se, että ne tuottavat käyttäjässä positiivisen tunnereaktion, eikä tunteita myöskään tulkita automaattisesti muiden lisäarvojen tai merkitysten esteeksi. Kommenttien voidaan kokea avartavan (omaa tai muiden) ajattelua, vaikka ne herättävät tunteita, tai juuri siksi, että ne herättävät.

Kommenteilla on viihde arvoa, niistä saa hymyn huulille. Lisäksi kommentit laittavat miettimään, miksi joku ajattelee niin kuin ajattelee.

(kysely; m, 23, akkt, PS)

Kommentit on mukavia, niitä on hauska lukea ja ne herättävät aina tunteita ☺

(kysely; n, 62, amk, SDP)

Affektiivisuudessa on usein kyse myös siitä, että muiden tunnereaktiot voivat tuottaa, lisätä tai vahvistaa käyttäjien omia tunnereaktioita. Mitä tunnepitoisempi keskustelu, sitä enemmän henkilökohtaisesti koettua affektiivista lisäarvoa. Näille käyttäjille monet sellaiset vuorovaikutuksen piirteet ja elementit, joita muut käyttäjät kenties karsastavat, voivat olla kommentoinnin suola. Esimerkiksi laadukas provo-kaatio voi olla käyttäjien mielestä itsessään viihdyttävää, ja lisäksi sen voidaan kokea lisäävän kokonaiskeskustelun viihdyttävyyttä. Olennaista on, että analyysin perusteella juuri affektiivisuus sitouttaa näitä käyttäjiä kommenttien kirjoittajiksi ja kommenttien lukijoiksi.

Kommentit ovat usein uutisten parasta antia. Monesti syntyy väittelyitä, joiden seuraaminen on hyvin viihdyttävää. [...] Rakastan kiivaita keskusteluja,

ja luen usein kommentteja vaikka en itse osallistuisi kyseiseen keskusteluun lainkaan. Tykkään myös hyvin laadituista provoista, ne lisäävät keskustelun viihdearvoa.

(kysely; ev, 43, ykkt, Kok.)

Toisaalta osa käyttäjistä erottaa toisistaan erilaisia lisäarvoja, ja tässä erottelussa positiivinen affektiivinen arvo voi olla vain yksi muiden joukossa.

Jotkut käyttäjistä puolestaan lähestyvät affektiivista arvoa ristiriitaisista lähtökohdista. Osa kokee esimerkiksi muiden ei-toivotun toiminnan ja ylipäättään negatiivisesti arvioitujen käyttäjäryhmien seuraamisen tuovan heille henkilökohtaista viihdearvoa. Kyse on siitä, että esimerkiksi muiden tulkittu tietämättömyys, kuvitteellinen (virheellinen) asiantuntijuus, tyhmyys ja voimakkaat tunnereaktiot eli provosoituminen herättävät huvitusta. Tällainen asenne voi myös synnyttää reaktiivista toimintaa eli muille naureskelua. Tämän lisäksi osa käyttäjistä tulkitsee kommenttien ainoaksi lisäarvoksi niiden viihdyttävyyden, mutta ei välttämättä koe tätä huonona tai hyvänsä asiana; viihdyttäväkään kommentointi ei ole itsessään hyödyllistä tai haitallista.

Analyysin perusteella näistä käyttäjistä erottuvat ne, joiden mielestä affektiivinen lisäarvo on kyseenalainen, jopa negatiivinen. Heidän mielestään niin sanottu viihdearvo on ikään kuin ainoa arvo, jonka kommentointi voi koskaan saavuttaa, ja tämä jo itsessään alleviivaa komentoinnin merkityksettömyyttä. Pääsääntöisesti tällainen asenne liittyy ajatukseen siitä, etteivät kommentit tuota uutiselle mitään lisäarvoa (ks. ei lisäarvoa), että kommentit ovat lähinnä haitallisia (ks. huoli nykytilasta) ja että kommentointimahdollisuudesta voitaisiin luopua kokonaan (ks. komentoinnin rajoittaminen) (ks. kyyniset rajoittajat, Kangaspunta 2022a).

Ei lisäarvoa

Noin kolmannes tutkimukseeni osallistuneista kokee, ettei kommentteilla ole lisäarvoa suhteessa uutiseen (Kangaspunta 2022b). Lisäarvoon liittyvissä avoimissa vastauksissa (ks. aineisto 1) oli useita erilaisia viittauksia kommenttien arvottomuudesta, merkityksettömyydestä ja vähäisestä, olemattomasta tai negatiivisesta lisäarvosta. Lisäksi osa totesi, ettei pidä kommentointia oikeastaan missään määrin yhteiskunnallisesti relevanttina, vaikka itse siihen osallistuu.

Analyysin perusteella kyse ei ole yksinomaan lisäarvosta, vaan asenteista, jotka koskevat kommentointia kokonaisuutena, ja tältä osin käyttäjien välillä on tunnistettavia eroja. Osa käyttäjistä kokee kommentit lähes yksiselitteisesti turhiksi ja merkityksettömiksi eli arvottomiksi. Tähän voi liittyä ajatus siitä, ettei kommentteilla ole vaikutusta (yksilön tai yhteiskunnan tasolla). Lisäarvoa ei siis ole, koska kommentit eivät vaikuta mihinkään.

[...] se nyt on semmoinen asia, että se kommentointi, viime kädessä se on ihan tyhjänpäivänen juttu. [...].

(teemahaastattelu; m, 76, tt)

Eiköhän tuo kommentointi ole suurelta osin tuuleen huutamista.

(kysely; n, 70, op, Vas.)

Osa käyttäjistä on sen sijaan huolissaan kommenttien ei-toivotuista vaikutuksista suhteessa uutiseen ja journalismiin. Kommenttien koetaan vievän käyttäjien huomiota pois itse uutisesta, vähentävän uutisten arvoa ja uskottavuutta ja/tai vääristävän uutisaiheesta muodostuvia mielipiteitä (ks. ei-toivotut vaikutukset). Toisin sanoen, joidenkin käyttäjien mielestä kommentit vähentävät uutisen painoarvoa tiedonvälittäjänä ja/tai tuottavat ikään kuin negatiivista tai käänteistä lisäarvoa. Lisäksi kommentoinnin pelätään vaikuttavan negatiivisesti journalismin laatuun, toimittajien työhön ja siihen, miten esimerkiksi ristiriitaisista aiheista voidaan uutisoida. Näissä käyttäjien asenteissa toistuvat samat huolet, jotka ovat nousseet esille toimittajien asenteita kartoittavissa tutkimuksissa (esim. Hermida ja Thurman 2008). Huolenaiheet linkittyvät käyttäjien huoleen siitä, että kommentoinnilla on tai voi olla erilaisia negatiivisia yhteiskunnallisia vaikutuksia: kommentit vääristävät mielipiteitä, syventävät polarisaatiota ja murentavat yhteiskunnallista keskustelukulttuuria (ks. kommentoinnin vaikutukset).

Olen samaa mieltä [tietyn asiantuntijatahon] kanssa: valtamedia ampuu itseään jalkaan mahdollistamalla laajan kommentoinnin [...] Kaltaiseni kommenttikoukussa oleva päätyy usein viettämään enemmän aikaa kommenttikenttää lukien kuin sitä yleensä huolella ja suht' neutraalisti tehtyä artikkelia. [...] Pitäisi osata pysyä poissa. Ehkä vielä joskus.

(kysely; m, 39, luk, SDP)

Kommentit vievät arvoa pois uutiselta, koska sen sijaan, että ihmiset muodostaisivat uutisesta mielipiteen, ihmiset muodostavat arvostetuimmasta kommentista mielipiteen.

(kysely; m, 27, akkt, Kok.)

Moni tutkimukseeni osallistuneista pyrki edelleen määrittelemään sen, miksi lisäarvoa ei pääse heidän mielestään syntymään, mikä lisäarvoa rajoittaa ja millaisia mahdollisuuksia sillä voisi olla. Tyypillisesti arvottomuutta selittävät käyttäjien asenteet ja kokemukset muista kommentoijista, kommenttien ei-toivotuista piirteistä ja kommentoinnin tilasta kokonaisuutena (ks. edelliset luvut). Lisäarvoa ei käyttäjien mielestä ole, koska kommentointi on kaikkien vähimmäistenkin tiedollisten ja/tai käytöskriteerien vastaista, kommentoijat ovat tietämättömiä, kommentoijissa ovat yliedustettuina tietyt ihmisryhmät, jotka valtaavat keskustelut, kommentointi on vahvasti kahtiajakautunutta ja/tai tiettyjen käyttäjien keskuudessa vallitsee yleisen mielipiteen harha. Yksi vastaaja kuvasi tässä yhteydessä oman asenteensa muutosta suhteessa kommentoinnin kehityskulkuun (ks. toinen esimerkki alla). Käyttäjä uskoi aikaisemmin siihen, että kommentit voisivat täydentää uutista hedelmällisellä taval-

la. Nykymuodossaan kommenteilla ei kuitenkaan ole käyttäjän mielestä mitään lisäarvoa, koska kommentointia hallitsevat tietyt yliedustetut ryhmittymät.

Verkkouutisten kommentointi on erittäin alhaista ja erilaisten päättömien salaliittoteorioiden kultakaivos. [...]

(kysely; n, 29, akkt, Vihr.)

Ajattelin niin ennen, koska pidin mahdollisena, että voimme laajentaa uutisten viitekehystä ja syventää sitä. Nykyään se ei enää tuo mielestäni lisäarvoa. Missä tahansa ikinä kommentoinkin, niin ääri- ja populistien kannattajat, näyttävät vallanneen alustat itselleen ja määräävät sen, mitä muiden pitäisi asiasta ajatella. Jos kommentoin, niin en enää edes lue seuraavana päivänä uusia kommentteja, koska keskustelu on kuitenkin kärjistynyt täysin asiattomaksi ja yksipuoliseksi.

(kysely; ev, 35, akkt, muu)

Kiinnostavaa on, että osa kommentointiin ja komentoinnin lisäarvoon skeptisesti suhtautuvista lukee silti muiden kommentteja ja osallistuu niihinkin keskusteluihin, joita he pitävät lähtökohtaisesti arvottomina. Heidän toiminnalleen voi olla leimallista tietynlainen vastarinta negatiiviseksi koettua toimintaa kohtaan. Toisaalta käyttäjistä erottuvat ne, jotka kokevat myös oman kommentointinsa arvottomaksi eli lisäarvon näkökulmasta turhaksi ja lähinnä ”taustahälyksi”.

Osa käyttäjistä puolestaan totesi tässä yhteydessä, ettei enää lue kommentteja ollenkaan tai lukee niitä satunnaisesti tietyistä uutisaiheista tai tietyiltä alustoilta. Kokemus arvottomuudesta tai käänteisestä lisäarvosta voi johtaa siihen, että osa käyttäjistä hylkää keskustelut kokonaan tai osittain (ks. kannattavuuden arviointi). Kommentoinnin arvottomuuteen ja lisäarvoon liittyvä puntarointi voikin ohjata käyttäjien valintoja. Kommentointi voidaan esimerkiksi kokea kannattavaksi vain niillä alustoilla, joissa lisäarvoa voi ylipäättään syntyä, ja tältä osin oma ja kriteerien mukaisesti kommentoivien käyttäjien kommentointi voidaan yhä nähdä mahdollisuutena tuottaa uutisille lisäarvoa (ks. alustojen merkitys).

Lisäksi osa tutkimukseeni osallistuneista haastoi eksplisiittisesti muiden oletuksen komentoinnin lisäarvosta. Oletettu lisäarvo nimettiin lähinnä tiettyjen käyttäjien harhaluuloksi oman toiminnan merkityksellisyydestä ja/tai vaikutuksista, ja kyseenalaistava asenne pohjaa pitkälti komentoinnin kriteereihin sekä negatiiviseen arvioon muista ja komentoinnista ylipäättään. Analyysin perusteella tulkinta voi myös ruokkia negatiivista asennetta muista käyttäjistä. Syntyy ikään kuin asennetta ylläpitävä tulkintojen ja kokemusten kehä: koska muut käyttäjät koetaan lähtökohtaisesti esimerkiksi tietämättömiksi, heidän ei uskota ymmärtävän omaa tietämättömyyttään ja siksi heidän oletetaan uskovon virheellisesti uutisia täydentävää lisäarvoon, mikä tulee julki heidän tietämättömyyttään alleviivaavissa kommentissa. Lisäarvo-oletukseen kriittisesti suhtautuvat käyttäjät pitävät valitettavana ja jopa huolestuttavana sitä, että osa kommentoijista uskoo tuottavansa uutisille lisäarvoa,

vaikka heidän kommenttinsa eivät täytä esimerkiksi tiedollisia kriteereitä. Vastapuolelta pidetään pääsääntöisesti niitä kommentoijia, jotka suhtautuvat tuottamaansa lisäarvoon kriittisesti ja jotka tunnistavat oman tietämyksensä ja asiantuntemuksensa rajat (ks. negatiiviset arviot).

On valitettava harhaluulo, että täysin ulkopuolisten harrastelijoiden ja mutuilijoiden

mielipiteet (ja ennakkoluulot, tai populaarikulttuurista saamat harhakäsitykset vaikkapa historiasta) antaisivat varsinaiselle uutiselle mitään lisäarvoa.

(kysely; n, 43, akkt, Vihr.)

Kommentointi antaa vain illuusion tavallisille Jaskoille ja Jaanoille, että kaikkien mielipiteellä olisi jotain arvoa.

(kysely; m, 35, luk, eä)

Vaikutukset

Uutisiin kohdistuvien kommenttien ja käyttäjien välisten keskusteluiden mahdolliset vaikutukset ovat varsin moninaiset. Mediatutkimuksessa on oltu laajalti kiinnostuneita etenkin siitä, miten kommentit erilaisilla alustoilla vaikuttavat ihmisten näkemyksiin keskusteltavasta asiasta tai aiheesta (esim. Anderson, Brossard, Scheufele, Xenos ja Ladwig 2014; Gearthar, Coman, Moe ja Brammer 2023; Houston, Halsen ja Nisbett 2011; Walther, DeAndrea, Kim ja Anthony 2010). Usein tutkijoiden kiinnostukseen liittyy huoli negatiivisista vaikutuksista eli siitä, että kommentit vääristävät mielikuvia ja/tai uutisen sanomaa (vrt. ei-toivotut vaikutukset). Huolesta voi tunnistaa kaikuja julkisuusteoreettisista ja sosiaalipsykologiallekin tutuista lähtökohdista, jotka korostavat rationaalista, moraalista ja itsenäisesti ajattelevaa yksilöä (esim. Burr 2007, 41; Habermas 2004 [1962]). Esimerkiksi joukkokäyttäytymisen varhaisissa tutkimuksissa kiinnostus on ollut ennen kaikkea siinä, missä määrin yksilö menettää rationaalisen ajattelukykynsä, kun hän altistuu joukon kollektiiviselle vaikutukselle (esim. Blumer 2010 [1946/1961]; Le Bon 2017 [1895]). Pelko vääränlaisista vaikutuksista pohjaa siis osittain ajatukselle siitä, että yksilöt eli kommentteja lukevat käyttäjät eivät pysty muodostamaan omia näkemyksiään ”oikeaan” tietoon perustuen ja oikeista (järkiperaisista) lähtökohdista (vrt. järjen ja tiedon kriteerit).

Edellinen luku puolestaan osoittaa, että osa kommentoivista käyttäjistä on huolissaan siitä, että kommentit vähentävät uutisten ja journalismin arvoa sekä heikentävät journalistien mahdollisuuksia toteuttaa journalismin ydintehtävää eli tiedonvälitystä. Vastaava huoli vaikutuksista on tuttu tutkimuksista, joissa on tarkasteltu toimittajien asenteita (esim. Hermida ja Thurman 2008).

Toisaalta mediatutkimus, julkisuusteoria ja sosiaalipsykologia tunnistavat yhteiskunnallisen merkityksen, joka yksilöiden välisen keskustelun potentiaalisilla vaikutuksilla on. Ensinnäkin kommentoijat/kansalaiset/yksilöt (yhteiskunnan jäseninä) osallistuvat, koska he haluavat vaikuttaa itseään ja muita koskeviin asioihin. Tämä pyrkimys eli osallistuminen ja yhteiskunnallinen osallisuus ovat demokraattisen yhteiskunnan ytimessä. Toiseksi potentiaaliset vaikutukset ymmärretään usein kommentoinnin, julkisen keskustelun ja ihmisten välisen vuorovaikutuksen yhdeksi tärkeimmäksi tavoitteeksi. Tavoitteena on, että keskustelu vaikuttaa ja sen kautta yhteisiin asioihin löytyy ratkaisuja.

Vaikka kommenttien vaikutukset siis herättävät tutkijoissa ja käyttäjissä huolta, vaikutukset ja vaikutuspyrkimys itsessään tekevät kommentoinnista yhteiskunnallisesti merkityksellistä julkista osallistumista. Vaikutusmahdollisuuksien merkitys palautuu lopulta sosiaalipsykologisiin lähtökohtiin eli vuoropuheluun yksilön ja yhteiskunnan välillä: ”Ilman mahdollisuutta, että vähemmistöt ja yksilöt voisivat muokata enemmistön mielipidettä on vaikea ajatella, miten tärkeät uudet ideat tai sosiaaliset muutokset olisivat mahdollisia” (Burr 2007, 49). Lisäksi vaikutus, joka suuntautuu yksilöstä/vähemmistöstä enemmistöön, osoittaa, että tilanteesta riippuen ”yksilöt kykenevät varsin hyvin vastustamaan sosiaalisia paineita, jotka voisivat aiheuttaa enemmistön kantaan mukautumista”¹⁰¹ (emt.). Kommentoinnin ja verkkokeskusteluiden yhtenä keskeisenä tehtävänä onkin nähty se, että niiden kautta pääsevät ääneen ne, jotka olisivat muuten hiljaa tai joiden ääni ei muuten tulisi kuuluviin¹⁰². Vaikutusten tarkastelun kannalta tässä asetelmassa on olennaista se, että ääneen pääsevien tulkitaan usein edustavan jotakin vähemmistöä, jolla on kenties ollut enemmistöä pienemmät vaikutusmahdollisuudet.

Kyse on kokonaisuudesta, jossa yksilöt yhtäältä mukautuvat kanssaihmissen näkemyksiin sosiaalisista syistä ja siksi, että muiden näkemykset vaikuttavat perustuvan parempaan tietoon (ks. julkisen keskustelun keskustelevuus; Burr 2007, 42–43). Toisaalta yksilöiltä oletetaan riippumattomuutta ja itsenäistä ajattelukykyä eli sitä, etteivät muiden näkemykset vaikuta yksilön mielipiteisiin ilman harkintaa. Kommenttien vaikutusten tarkastelussa tämä tarkoittaa sitä, että kommentteilla samanaikaisesti toivotaan ja pelätään olevan vaikutusta sekä yksilöihin että yhteiskuntaan. Oletuksena on, etteivät kommentit vaikuta tai saisi vaikuttaa yksilöihin sellaisenaan; ajattelevat yksilöt osaavat puntaroida lukemaansa. Tällainen perustavanlaatuisen ristiriita näkyy myös tutkimukseeni osallistuneiden asenteissa, jotka koskevat kommenttien vaikutuksia.

Tarkastelen seuraavassa ennen kaikkea sitä, miten käyttäjät itse suhtautuvat kommenttien vaikutukseen yksilöiden ja yhteiskunnan tasolla. Aikaisemman tutkimukseni (Kangaspunta 2022a) perusteella noin puolet käyttäjistä uskoo, että kommentteil-

¹⁰¹ Burr (2007, 48–50) viittaa tässä Serge Moscovicin, Elisabeth Lagen ja Martine Naffréchoux'n (1969) kokeelliseen tutkimukseen, jossa he tarkastelivat vähemmistön vaikutusta enemmistön mielipiteeseen.

¹⁰² Verkkövälitteisten keskusteluiden on nähty myös synnyttävän niin sanotun vastajulkisuuden (*counter-public sphere*) tai vastajulkisuuksia, jotka tarjoavat valtajulkisuudelle rinnakkaisen tai vaihtoehtoisen keskusteluareenan (esim. Choi ja Cho 2017; Fraser 1992; Toepfl ja Piwoni 2015).

la voi olla vaikutusta esimerkiksi mielipiteisiin, tietoihin tai ratkaisuihin¹⁰³. Sen sijaan harvempi uskoo, että kommentit vaikuttavat poliittiseen päätöksentekoon¹⁰⁴. Keski-tyn tässä luvussa näihin ja muihin konkreettisiin vaikutuksiin, joita käyttäjät kokevat, pelkäävät ja/tai toivovat omilla ja/tai muiden kommenteilla olevan suhteessa muihin käyttäjiin (kommenttien lukijoihin) ja esimerkiksi päättäjiin tai toimittajiin. Erotan tästä asennekokonaisuudesta huolen siitä, miten ei-toivottu kommentointikulttuuri voi laajemmin yhteiskunnassa vaikuttaa eli millaisia yhteiskunnallisia seurauksia kommentoinnilla voi olla (ks. huoli nykytilasta). Lisäksi erotan vaikutuksista edelli-sissä luvuissa tarkastellut kommentoinnin merkitykset, esimerkiksi oman ajattelun avartumisen, joka sinänsä ilmentää kommentoinnin vaikutusta yksilön tasolla.

Analyysin perusteella käyttäjien keskuudessa korostuu kaksi oletettua, pelättyä ja/tai toivottua vaikutusta. Ensinnäkin tutkimukseeni osallistuneet olettavat kommenttien todennäköisesti tai mahdollisesti vaikuttavan ihmisten mielipiteisiin. Toi-seksi käyttäjät toivovat, että kommentointi vaikuttaisi päättäjiin/poliitikoihin ja että päättäjät lukisivat kommentteja. Tämä vaikutus ilmenee korostuneesti toivomuksen muodossa, ei siis oletuksena mahdollisista tai todennäköisistä vaikutuksesta. Lisäksi jotkut käyttäjät olettavat kommenttien vaikuttavan mediaan. Toisaalta osa käyttäjistä kokee, ettei kommentointi vaikuta mitenkään.

Monet tutkimukseeni osallistuneista tunnistavat kommenteilla ja kommentoinnilla moninaisia vaikutuksia yksittäisen vaikutuksen sijaan¹⁰⁵. Esimerkki alla ha-vainnollistaa yhden vastaajan näkemystä siitä, miten toivotunlaiset kommentit (ks. kommentoinnin kriteerit) hänen mielestään vaikuttavat tai toivottavasti vaikuttavat. Mielestäni erityisen kiinnostavaa on, ettei vastaaja toista vain kyselyssä nimettyjä vaikutuksia (tieto, mielipiteet, ratkaisut, päätöksenteko). Sen sijaan hän listaa kolme omasta mielestään tärkeää ja toivottavaa vaikutusta: toimittaja reflektoi kommenttien perusteella omaa toimintaansa, kommentointi laajentaa päätöksenteossa huomioitu- ja näkökulmia ja uutisten ja kommenttien lukeminen kehittää ihmisten argumen-tointi- ja lukutaitoa (vrt. kehitysehdotukset).

Asiallisia ja perusteltuja kommentteja lukiessaan 1) toimittaja (toivottavasti) analysoi omaa tekstiään ja näkökantansa objektiivisuutta 2) päättäjät pohti-vat päätöstensä vaikutuksia monelta eri kannalta 3) kommentoijat uutista ja muiden kommentteja lukiessaan (toivottavasti) oppivat argumentoimaan ja

¹⁰³ Kyselyn vastaajista 57,1 prosenttia oli täysin tai jokseenkin samaa mieltä suhteessa väittämään ”Kommentoinnilla on merkitystä sille, miten asioista yleisesti ajatellaan (mielipiteet)” (ka 3,46). Vastaajista 49,6 prosenttia oli täysin tai jokseenkin samaa mieltä suhteessa väittämään ”Kommentoinnilla on merkitystä sille, miten ihmiset toimivat ja miten ongelmia ratkaistaan (esim. kuluttajien valinnat)” (ka 3,30). Vastaajista 48,4 prosenttia oli täysin tai jokseenkin samaa mieltä suhteessa väittämään ”Kommentoinnilla on merkitystä sille, mitä asioista yleisesti tiedetään” (ka 3,24). (Kangaspunta 2022b, 79–81.)

¹⁰⁴ Kyselyn vastaajista 30,3 prosenttia oli täysin tai jokseenkin samaa mieltä suhteessa väittämään ”Kommentoinnilla on merkitystä poliittisessa päätöksenteossa” (ka 2,77) (Kangaspunta 2022b, 82).

¹⁰⁵ Tämä oli myös oletettavaa, koska vaikutusta mittaavat kyselyn väittämät korreloivat keskenään (Kangaspunta 2022a).

perustelemaan sanomansa ja lukemaan, mitä uutisessa ja toisen kommentissa todella sanottiin. Tätä taitoa pitäisi koulussa opettaa entistä enemmän. (kysely; n, 66, akkt, Vihr.)

Vaikka keskityn seuraavassa yksinomaan konkreettisiin vaikutuksiin, joita käyttäjät tunnistavat ja nimeävät, tuon esille myös sitä, miksi oletus tai kokemus vaikutuksista on kommentointi-ilmiön kokonaisuuden kannalta merkityksellinen. Kommentointiin liittyvät asenteet muodostavat kokonaisuuden, kudelman, jossa asenteet silmukoituvat toisten lomaan. Lisäksi usko kommentoinnin vaikutuksista, osana yhteiskunnallisen keskustelun kokonaisuutta, voi itsessään motivoida ja ohjata kommentoijien toimintaa (ks. kommentoinnin syyt ja motiivit). Joka tapauksessa vaikutukset mielletään usein suhteessa kommentoinnin mahdollisuuksiin yhteiskunnallisena keskusteluna. Jos kommenttien uskotaan vaikuttavan, niitä voidaan pitää yhteiskunnallisesti relevanttina osallistumisen muotona.

Käyttäjät kuitenkin eroavat sen suhteen, millaisina he kommentoinnin mahdollisuudet näkevät, mikä on riittävä vaikutus ja miten se voi muissa käyttäjissä konkretisoida. Esimerkki alla havainnollistaa sitä, miten keskustelun tasapainoon vaikuttamisen motiivi ja realistinen usko kommenttien vaikutuksesta voivat lopulta yhdistyä toisiinsa, ja miten ne yhdessä palautuvat kommentoinnin merkityksiin yhteiskunnan ja yksilön tasolla. Käyttäjän mielestä jo se, että yksittäinen kommentin lukija saattaa pohtia omaa mielipidettään (vaikutus mielipiteeseen), on itsessään yhteiskunnallisesti ja yksilön kannalta merkityksellistä. Tällainen käsitys voi motivoida käyttäjää silloinkin, kun kommentointi ei tunnu kannattavalta.

[...] Kyllä se mun mielestä aina jotain antaa, jos joku jaksaa kommentoida ja selittää ilman, että haistattelee tai on tylly tai törkeä, ja jaksaa selittää asioita. Tavallaan taistelee tuulimyllyjä vastaan. Ja silleen mäkin yritän omien voimien varassa kommentoida. Vaikka sitten enemmistö olisikin vastaan tai jotain, niin haluan kuitenkin tsempata niitä, jotka kuitenkin jaksaa selittää ja esittää erilaisia näkökantoja. Ja kyllä mä haluan uskoa siihen, että kommentoinnilla on ja voi olla vaikutusta, mutta että se ei ole mikään ihmeidentekoväline. Että yksi ihminen ei voi todennäköisesti ikinä kommentoida niin, että koko maailma muuttaisi mieltä. Mutta jos sillä saa edes yhden ihmisen muuttamaan mieltä, tai edes avaan omia näkemyksiään, niin mä koen, että se on jo tosi iso juttu.

(ryhmäkeskustelu; n, 37, akkt)

Vaikutus mielipiteisiin ja tietoon

Analyyysin perusteella mielipiteiden ja tiedon osalta vaikutuksen kohteeksi mielletään pääsääntöisesti ja melko eksplisiittisesti muut käyttäjät, kommentteja lukevat käyttäjät ja tavalliset ihmiset (kansalaiset), erotuksena esimerkiksi päättäjistä. Tässä yhteydessä osa tutkimukseeni osallistuneista tarkastelee mielipiteitä ja tietoa yhtenä

vaikutuksen kohteena eli kokonaisuutena, eikä niinkään toisistaan erillisinä. Käyttäjät kertoivat esimerkiksi uskovansa siihen, että kommentit vaikuttavat tai voivat vaikuttaa ihmisten tietoisuuteen tai ajatteluun. Tulkitseen nämä viittaukseksi kognitiiviseen kokonaisuuteen, jossa yhdistyvät tieto ja mielipide, käsitykset asioista.

Merkittävä osa käyttäjistä kokee vaikutukset ehdollisiksi (vrt. lisäarvon ehdollisuus). Heidän mielestään vain tietynlaiset kommentit voivat vaikuttaa muiden ajatteluun eli niihin, jotka lukevat kommentteja. Tämä palautuu ehdolliseen lisäarvoon; vain tietynlaiset kommentit voivat tarjota uutista täydentävää lisätietoa, ja tämä lisätieto voi vaikuttaa ihmisten ajatteluun. Vaikuttavuuden ehdoiksi määritelläänkin usein tutut kriteerit, kuten asiallisuus (käytöksenä), perustelut ja faktapohjaisuus (ks. kommentoinnin kriteerit). Kyse voi olla myös siitä, että vaikutuksia toivotaan olevan vain tietynlaisilla kommentteilla. Toisin sanoen, käyttäjät kokevat, että vääränlaiset kommentit, esimerkiksi tiedollisilta kriteereiltä riittämättömät kommentit, eivät saisi vaikuttaa ihmisten käsityksiin asioista.

Kommentoinnilla voidaan jonkun verran vaikuttaa asioihin ja ihmisten tietoisuuteen asioista, jos kommentit itsessään ovat asiallisia, perusteltuja sekä tietopitoisia.

(kysely; n, 66, op, Vas.)

Jotkut kuvasivat uskovansa kommenttien vaikuttavan erityisesti mielipiteisiin tai yleiseen mielipiteeseen (ks. merkitykset yhteiskunnan tasolla), ilman viittauksia tietoon. Kiinnostavaa on, että ne, jotka uskovat kommenttien laajaan ja kollektiiviseen vaikutukseen, suhtautuvat vaikutukseen yleisesti todennäköisenä ja vähemmän ehdollisena. Osa heistä kokee, että etenkin kommenttien suuri lukumäärä kasvattaa mahdollista vaikutusta mielipiteisiin (ks. kiinnostavuus). Toisin sanoen, heidän mielestään samankaltaiset ja toistuvat kommentit muovaavat muiden mielipiteitä ja edelleen yleistä mielipidettä (vrt. julkinen mielipide).

Kyllä niillä kommentteilla vaikutetaan yleiseen mielipiteeseen, varsinkin jos niitä on paljon. [...]

(kysely; m, 32, luk, PS)

Osa tutkimukseeni osallistuneista kuvasi mielipiteisiin ja/tai tietoon kohdistuvia vaikutuksia myös omien pyrkimyksiensä kautta. Analyysin perusteella usko ja toivo mahdollisista vaikutuksista kytkeytyvätkin elimellisesti kommentoinnin motiiveihin. Vaikutuksiin jossain määrin uskovat käyttäjät kommentoivat, koska he toivovat, että oma kommentti vaikuttaa muihin. Tavoitteena voi olla, että oma kommentti saisi muut tai tietyn käyttäjän ajattelemaan tai pohtimaan asiaa uudella tavalla. Iso osa käyttäjistä noudattaa vaikutuspyrkimyksissä itselleen tärkeitä kommentoinnin kriteereitä eli nämäkin käyttäjät asettuvat sille kannalle, että tiedollista ja/tai mielipidevaikutusta voi tai saisi olla vain tietynlaisilla kommentteilla. Kiinnostavaa on, että käyttäjät voivat tässä yhteydessä pohtia aiheen ja kohderyhmän merkitystä (ks. kom-

mentoinnin käytännöt) eli sitä, miten tietyistä asioista pitää puhua tiettyjen käyttäjien kanssa, jotta toivottu vaikutus on mahdollinen.

Kommentoin asiallisemmin ja selitän tarkoittamani asiat huolellisemmin, kun kommentoin aiheesta, johon todennäköisesti osallistuu keski-ikäisiä/iäkkäämpiä ihmisiä (keskustelun aiheena esim.maahanmuutto tai seksuaalinen suuntautuminen). Teen tämän kaiken saadakseni kommentin lukijan ymmärtämään, ja mahdollisesti pohtimaan mielipidettään uudelta kantilta.

[...]

(kysely; muu, 25, amk, Vas.)

Moni lähestyy mielipiteisiin ja tietoon liittyviä vaikutuksia realistisesti tai jopa skeptisesti. Analyysin perusteella jotkut käyttäjistä yhtäältä tunnistavat toivovansa vaikutuksia muiden ajatteluun ja tavoittelevansa näitä vaikutuksia. Toisaalta he samanaikaisesti kokevat, että todelliset vaikutukset voivat olla hyvin marginaalisia. Silti monelle on tärkeää, että kommentointi luo (henkilökohtaisella tasolla) vaikutelman vaikutusmahdollisuudesta, vaikka uskoa tai viitteitä konkreettisista vaikutuksista ei välttämättä olekaan. Edelleen, vaikka käyttäjien näkemyksissä toistuu ajatus siitä, että vaikutukset voivat olla vähäisiä, harva kuitenkaan kokee, että yksittäisten vaikutusten pitäisi olla erityisen mittavia. Tavoitteena ei esimerkiksi ole muuttaa toisen käyttäjän mielipidettä kokonaan päinvastaiseksi; tavoitteena on pikemminkin herättää ajatuksia ja kenties muokata mielipidettä uudenaikaiseksi.

Skeptisyyttä ja realistisuutta voivat selittää käyttäjien omakohtaiset kokemukset. Harva on lopulta itse valmis muuttamaan omaa ajatteluaan erityisen radikaalisti. Muiden kommentit eivät yleensä vakuuta siinä määrin, että oma kanta tiedon oikeellisuudesta tai jostakin mielipiteestä muuttuisi täysin päinvastaiseksi. Silti muutamat käyttäjistä kuvasivat konkreettisia tai yksittäisiä tilanteita, joissa muiden kommentit ovat herättäneet tällaisia pohdintoja. Lisäksi monet toivat esille kokemuksiaan siitä, miten muiden kommentit ovat vaikuttaneet heidän ajatteluunsa avartavasti (ks. merkitys yksilön tasolla). Näissä näkemyksissä korostuu ajatus siitä, että muiden kommentit voivat ja niiden kuuluukin, tiettyjen ehtojen täytyessä, herättää käyttäjät pohtimaan näkemyksiään ja puntaroimaan kantojaan.

Vaikutus politiikkaan ja poliittinen vaikuttaminen

Analyysin perusteella osa kommentoivista käyttäjistä tarkastelee kommentoinnin mahdollisia vaikutuksia lähinnä kysymyksenä siitä, vaikuttaako kommentointi suoraan päättäjiin, poliittiseen päätöksentekoon tai valtaapitäviin. Kysymyksenasettelulla on kytkös ajatukseen kommentoinnista kansalaiskeskusteluna eli yhteytenä kansan ja valtaapitävien välillä (ks. kommentoinnin merkitys). Käyttäjien mielestä kommenttien pitäisi edustaa kansalaisvaikuttamista ja päättävien tahojen pitäisi seurata kommentointia. Silti varsinaisiin poliittisiin vaikutuksiin ei juurikaan uskota, ja ristiriita onkin ilmeinen. Pääsääntöisesti käyttäjien keskuudessa korostuu joko hyvin rajallinen usko kommentoinnin poliittisiin vaikutuksiin tai usko siihen,

että kommentit voivat vaikuttaa vain tietyissä tilanteissa. Osa käyttäjistä esimerkiksi uskoo, että kommentteilla voidaan joskus luoda painetta päättäjien suuntaan, koska kommentit tekevät näkyväksi ihmisten mielipiteitä eli heijastavat sosiaalista todellisuutta. Etenkin kommenttien suuri lukumäärä voi joidenkin käyttäjien mielestä vaikuttaa poliittiseen päätöksentekoon tai yksittäisten poliitikkojen asemaan (ks. vaikutus mielipiteisiin edellä), joko hyvällä tai huonolla tavalla. Huomionarvoista on, että muutamat käyttäjät lähestyvät tässä yhteydessä mediaa ja poliitikkoja samanarvoisina yhteiskunnan valtaapitävinä ja julkisen keskustelun ohjailijoina.

Kommentit harvemmin muuttavat maailmaa tai poliittisia päätöksiä, mutta joskus valtava palaute määrä voi vaikuttaa poliittisiin päätöksiin tai poliitikkojen uran jatkoon (esim. anteeksi pyynnöt tai jopa järjestön lakkautus) (kysely; m, 19, pk, ev)

Suuri määrä samantyyppisiä kommentteja vaikuttaa median ja poliitikkojen toimintaan hyvällä ja huonolla tavalla. (kysely; m, 63, op, SDP)

Aikaisemman tutkimukseni (Kangaspunta 2020) ja aineistojeni analyysin perusteella keskustelun yhteiskunnallisella kontekstilla ja mittakaavalla voi olla käyttäjien mielestä merkitystä¹⁰⁶. Osa käyttäjistä kokee, että paikallisessa kontekstissa verkkouutisten kommentteilla voi olla konkreettisempi ja tehokkaampi poliittinen vaikutus kuin kansallisesti (ks. paikallisuuden merkityksestä tarkemmin Kangaspunta 2020). Paikallisuutiset esimerkiksi kunnallisesta päätöksenteosta voivat herättää vilkasta keskustelua, johon osallistuvat kommentoijat oletetaan paikallisiksi, kuntalaisiksi. Kommenttien kautta keskusteluun tuodaan pääsääntöisesti eriäviä näkökulmia, epäkohtia ja/tai lisätietoa päätösten vaikutuksista. Tällainen kommentointi voi käyttäjien mielestä päätyä jopa edustamaan ”kuntalaismielipidettä”, vaikka keskustelu valtakunnallisista asioista ei yltäisikään ”kansalaismielipiteeksi”. Paikallisella tasolla kommentoivien kuntalaisten näkemystä voi olla käyttäjien mielestä vaikeampi ohittaa, koska kunnallisessa mittakaavassa päätökset, kuntalaiset ja päättäjät ovat lähempänä toisiaan. Lisäksi jotkut käyttäjistä olettavat tai he ovat omakohtaisesti huomanneet, että paikallisella tasolla ainakin osa päättäjistä seuraa verkkovälitteisiä keskusteluita ja saattaa jopa osallistua niihin nimimerkin takaa.

[...] Paikallinen on sitten oma piirikuntansa. Siinä päästään lähemmäksi sitä vaikutusaluetta. Se on se kylä ja pitäjä, josta me puhutaan [...], ja siellä jokainen tuntee jokaisen. [...] Kukaan ei ole kiinnostunut siitä, että on hyvät tiet ja [...]. Enemmän kiinnostaa ne negatiiviset piirteet ja asiat, joita siinä yhteisössä on. Ja jotka eivät ole julkittulleet. Ja silloin, jos tämmöistä informaatiota

¹⁰⁶ Kysyin tästä erikseen yhdessä ryhmäkeskusteluista, koska keskustelu eteni siihen suuntaan. En tehnyt vastaavaa tarkentavaa kysymystä muissa keskusteluissa, koska ne kulkivat eri tavalla. Silti toisessakin ryhmäkeskustelussa yksi keskustelijoista kuvasi eroa valtakunnallisen ja paikallisen kansalaisvaikuttamisen välillä.

tai tiedonkulkua tämmöisessä kirjottelussa [kommentoinnissa] saadaan aikaseksi, niin se tietysti vaikuttaa. Se alkaa levitä ja herättää enemmän kiinnostusta, ja pikkuhiljaa sitten lopputuloksiinkin johtaa positiivisessa mielessä tai negatiivisessa [...] Jos me puhutaan valtakunnan politiikasta, niin siellä on nyt ihan yks ja sama, kirjoitetaanko me myönteisesti vai kielteisesti, jos meillä ei ole jotain isoa organisaatiota siellä taustalla [...]. Ja yksittäisen [kommentoijan] tai pienenkään joukon mielipiteellä ei ole vaikutusta siihen lopputulokseen [...]. Pikkuisella alueella, niin vaikutus on omaa luokkaa, koska siellä joutuu jokaisen kadulla vastaantulijan silmätikuksi tai arvostelemaksi [...]

(ryhmäkeskustelu; m, 76, tt)

Analyysin perusteella käyttäjien keskuudessa elää toive siitä, että kommentit vaikuttaisivat päätöksentekoon ja politiikkaan sekä viranomaisten toimintaan. Konkreettisesti tämä ilmenee toiveena siitä, että päättäjät ja/tai erilaiset asiantuntijatahot seuraisivat kommentointia ja lukisivat kommentteja. Vaikutusten ei välttämättä haluta olevan erityisen suoraviivaisia, vaan tavoitteena voi olla pikemminkin laajentaa valtaapitävien käsitystä yhteisistä asioista (vrt. ajattelun avartuminen, kokemusasiantuntijuus). Osa käyttäjistä korosti, että kommenttien lukeminen edellyttää myös päättäjiltä ja valtaapitäviltä kriittisyyttä ja kykyä tunnistaa keskustelun kannalta relevantit kommentit. Kaikkien kommenttien ei pitäisi vaikuttaa, eli tässäkin tapauksessa vaikutuksiin suhtaudutaan ehdollisina ja vaikutukset voidaan tulkita hyväksi ja huonoiksi. Lisäksi päättäjiin ja päätöksentekoon kohdistuvan kommentoinnin odotetaan pääsääntöisesti noudattavan tiettyjä kriteereitä.

[...] Mä oon hyvin epäileväinen siitä, että joku kirjotus tuolla jostain uutisesta [...] [vaikuttaa]. Se olisi kyllä kauhean kiva, kun sillä pystyisi vaikuttaan [...] Siellä [kommentoijissa] on tosi asiaan paneutuvia ihmisiä, jotka tietää paljon. [...] Mä luulen, että kyllä näitä kansanedustajat kuitenkin näitä kommenttipalstoja [...] lukee tai niitten assistentit lukee niitä. Ja tuli vaan mieleen, että kyllä sitä [vaikutusta] voi olla. Joku hyvin perusteltu kommentti, niin että se menee jonkun hyvän kansanedustajan tietoon [...] siitä voi olla hyötyä [...] Toivottavasti hyvään suuntaan. [...]

(ryhmäkeskustelu; m, 64, akkt)

Toisaalta jotkut tutkimukseeni osallistuneista kokevat, että päättäjien pitää sietää kriittistä ja jopa asiantontakin kommentointia. Tämä selittää heidän näkemystään siitä, ettei kommentointia saisi rajoittaa (ks. kommentoinnin rajoittaminen). Kiinnostavaa on, että tässäkin yhteydessä osa mieltää median ja poliitikot samanarvoisiksi valtaapitäviksi. Kommentoinnin toivotaan luovan lisäpainetta yleisesti näiden yhteiskunnallisten toimijoiden (valtaapitävien) suuntaan.

Tiukka ja osin asiatonkin kommentointi tuottaa kaivattua lisäpainetta yhteiskunnan eri toimijoille, kuten mm poliitikot ja media. Keppi on erinomainen kannustin silloin kun porkkana ei ole em toimijoille kelvannut. Vapaata kommentointia tulisi lisätä ennestään.

(kysely; m, 51, op, muu)

Lisäksi osa tutkimukseeni osallistuneista tunnistaa kommentoinnin toimintana, joka pyrkii poliittisiin vaikutuksiin välillisesti, esimerkiksi muihin (kansalaisiin) kohdistuvan mielipidevaikuttamisen ja käyttäjien välisen keskustelun kautta. Kommentointia ei ajatella suorana vaikutuskanavana päättäjien suuntaan, mutta poliittisia vaikutuksia voi käyttäjien mielestä silti olla, ja nämä vaikutukset voidaan tulkitä toivotuiksi ja/tai ei-toivotuiksi. Edellinen alaluku osoittaa, että osalla käyttäjistä riittää toiveikasta uskoa siihen, että kommenttien volyyymi vaikuttaa muiden ajatteluun (vt. esimerkki edellä). Kommenttien lukumäärällä toivotaan olevan myös yhteiskunnallista vaikutusta, koska muiden ajattelu voi muuttua, ja tämä toivo voi ruokkia aktiivista toimintaa. Toiset näkevät tällaisen vaikutuksen ja siihen liittyvän aktiivisen toiminnan pikemminkin uhkakuvana.

Kommentoinnin vaikutuksia voidaan edelleen tarkastella yhteiskunnallisen keskustelun kontekstissa, osana laajempaa yhteiskunnallista osallistumista ja vaikuttamista. Analyysin perusteella osa käyttäjistä kokee, että kommentit ja verkkovälitteiset keskustelut muodostavat kiinteän osan nykypäivän poliittisesta keskustelusta ja kansalaiskeskustelusta (ks. julkinen kansalaiskeskustelu). Käyttäjien mielestä kommentoinnin vaikutus voi olla yhteiskunnallisesti merkittävä jo siitä syystä, että kommentointi tarjoaa ihmisiä motivoivan mahdollisuuden vaikuttaa ja osallistua (ks. merkitys yhteiskunnan tasolla, kommentoinnin syyt ja motiivit). Tältä osin jotkut käyttäjistä tunnistavat, että poliittisen vaikuttamisen ja osallistumisen kenttä on ylipäätään muuttunut. Suora poliittinen osallistuminen on selvästi vähentynyt, ja harva kuuluu enää esimerkiksi poliittiseen puolueeseen. Silti osa ihmisistä (kansalaisista) osallistuu varsin aktiivisesti, etenkin verkossa. Osa tutkimukseeni osallistuneista arvostaa esimerkiksi sitä, että verkko helpottaa kansalaisjärjestöjen ja -aktiivien toimintaa.

Toisaalta osa käyttäjistä kokee, että teknologinen muutos ei muuta yhteiskunnallisen keskustelun toimintalogiikan ydintä. Tältä osin he korostavat yhteyttä verkon ja fyysisen maailman välillä. Näille käyttäjille verkkovälitteisyys näyttyy seuraavana kehitysvaiheena poliittisen vaikuttamisen historiassa ja kokonaisuudessa; verkko ei muuta sitä, että yhteiskunnallisessa keskustelussa erilaiset ideologiat ja mielipiteet kohtaavat sekä kokoavat ihmisiä yhteen, erilaisten asioiden taakse. Verkossa kyllä hyödynnetään erilaisten yhteiskunnallisten ryhmittymien toimintaa ja aktiivisuutta, mutta näiden ryhmittymien juuret ovat käyttäjien mielestä muualla kuin yksittäisessä verkkokeskustelussa. Oletuksena on, että ryhmän jäseniä yhdistää jokin laajempi, esimerkiksi poliittinen päämäärä. Verkko on näin ollen väline, eikä verkko välttämättä yksin riitä tuottamaan poliittisia vaikutuksia.

[...] Se on aatemaailma, joka siellä vaikuttaa, joka toimii. Aikaisemmin meillä ei ollut aatemaailmaa, meillä oli poliittiset puolueet. Ja niissä tapahtuvat liikehdinnät, ja sitä kautta tapahtui se kehitys [...] Ja ilman mielipiteitten tai aatemaailman yhtenäisyyttä, niin ei tämmöisiäkään toimenpiteitä itse asiassa tapahtuisikaan. [...] mutta ei ne ole minkään yksittäisen lehtikirjoituksen tai mielipidekirjoituksen tai tekstiviestin tuotetta [...] Meillä on Suomessa esimerkkejä vaikka kuinka paljon, menneestä ajoista, siitä, millä tavalla aatemaailma on vaikuttanut toimintoihin ja mitä siitä on seurannut. [...] Tämä [kommentointi] itse asiassa ei ole tämän päivän asia, se on kehittymä, joka on sitten seurannut aikaansa. Teknologia muuttuu ja vaikuttaa omalla tavallaan, mutta lopputulokset on ihan samoja kuitenkin.

(ryhmäkeskustelu; m, 76, tt)

Käyttäjien keskuudessa vaikuttaakin toistuvan ajatus siitä, että kommenttien todellinen yhteiskunnallinen merkitys on pikemminkin kollektiivisessa kansalaisvaikuttamisessa kuin suorassa yhteydessä kansalaisten ja päättäjien välillä. Poliittinen vaikutus syntyy harvoin suoraan kommentoijat-päättäjäsuhteessa. Sen sijaan käyttäjien puheenvuoroista ja niiden volyyymista muodostuu omanlaisensa äänitorvi, jolla voi olla hyviä ja huonoja poliittisia vaikutuksia. Monen mielestä verkkovälitteinen toiminta heijastaakin yhteiskunnallista liikehdintää, jonka taustat ovat ”todellisessa” fyysisessä maailmassamme. Verkkovälitteinen vaikuttaminen ja vaikuttamispyrkimykset kumpuavat ihmisille tärkeistä ja ihmisiiä yhdistävistä asioista ja kysymyksistä, eikä tämän vaikuttamisen välttämättä koeta eroavan lähtökohdiltaan muunlaisesta kansalaisvaikuttamisesta. Silti verkko näyttäytyy käyttäjille luonteeltaan omanlaiseen ja tehokkaanakin kansalaisvaikuttamisen muotona, joka helpottaa kollektiivista toimintaa.

Lisäksi monet kommentoivista käyttäjistä kokevat omakohtaisesti tärkeäksi varsinaisen mahdollisuuden, riippumatta siitä, millaisiin yhteiskunnallisiin vaikutuksiin oma osallistuminen johtaa. Ajatus siitä, että oma kommentti ja esimerkiksi esitetty uusi näkökulma tai mielipide ovat itsessään merkityksellisiä, vaikuttaisi motivoivan käyttäjiä. Tässä mielestäni tiivistyy ero kommenttien koettujen yhteiskunnallisten merkitysten ja tunnistettujen poliittisten vaikutusten välillä. Toiminnan merkityksellisyys kumpuaa käyttäjän omista lähtökohdista, julkisesta osallistumispyrkimyksestä (vrt. julkiso), eikä se edellytä konkreettisia vaikutuksia, vaikka toiveena olisikin, että omalla toiminnalla on myös vaikutusta.

[...] Voiko äänestämällä vaikuttaa? Onhan se yhden ihmisen ääni vähän muutaman miljoonan joukossa. Ja tavallaan sitten oma kommentointi on varmasti vielä vähäpätöisempi. Mutta jos sillä nyt saa jonkun ajatuksen esiin, jota kukaan muu ei oo esittänyt, niin eiköhän se silloin oo esittämisen arvosta. Vaikuttaa se johonkin tai ei. Varsinkin, jos yhteiskunta nähdään kansallisella tasolla. Sitten tietysti, kun mennään paikallisemmalle tasolle, niin tottahan vaikutusmahdollisuudet on vähän isommat, jos on jotain pai-

navaa sanottavaa. Mutta kyllä omat kommentoinnit lähtee varmaan enemmänkin omista tarpeista, kun siitä, että mä uskoisin, että sillä on loppujen lopuksi toimintoihin johtavaa vaikutusta.

(ryhmäkeskustelu; m, 53, ykkt)

Vaikutus mediaan ja toimittajiin

Lisäarvoon liittyvä alaluku osoittaa, että käyttäjillä on uskoa siihen, että kommentit voivat korjata ja täydentää yksittäisiä uutisia. Lisäarvossa ei kuitenkaan ole kyse vaikutuksista, jotka realisoituisivat esimerkiksi journalistien toiminnassa, vaan merkityksistä ja vaikutuksista, joita kommentit uutisten ohessa antavat käyttäjille itselleen tai käyttäjille kokonaisuutena.

Erotan tästä kokonaisuudesta vaikutukset, joita käyttäjät tunnistavat ja toivovat kommentoinnilla olevan suhteessa mediaan ja toimittajiin. Analyysin perusteella osa käyttäjistä kokee, että kommentointi toimii tai sen pitäisi toimia konkreettisena palautekanavana yksinomaan median ja toimittajien suuntaan. Heidän mielestään toimittajien, toimitusten, päätoimittajien ja/tai mediatalojen pitäisi ottaa huomioon kommentoijien korjaava palaute ja muuttaa jotakin omassa toiminnassaan. Monet kuvasivat mahdolliset mediaan liittyvät vaikutukset vaatimuksen tai toiveen muodossa tai ideaalina, joka voisi toteutua. Toisin sanoen, käyttäjät eivät välttämättä usko kommenttien vaikuttavan mediaan tai yksittäisten toimittajien toimintaan, mutta he toivovat tai vaativat, että näin olisi. Lisäksi osa käyttäjistä toivoo, että kommentointi painostaisi mediaa ja journalisteja avoimuuteen sekä vähentäisi median ideologisuutta (ks. mediaan liittyvät asenteet).

Koen (ja toivon), että kommentointi sekä mahdollisuus kyseenalaistaa uutisten sisältöä ja tulokulmaa painostaa mediayhtiötä olemaan entistä läpinäkyvämpiä ja neutraalimpia, mikä on hyvä asia.

(kysely; n, 22, akkt, Vihr.)

Analyysin perusteella käyttäjät voivat kokea, että kommentteihin kirjoitettu ja muille käyttäjille näkyväksi tuleva julkinen palaute vaikuttaa tehokkaammin kuin suora (kahdenkeskinen) palaute toimittajien suuntaan. Toivotuissa ja tunnistetuissa vaikutuksissa voi olla kyse esimerkiksi yksittäisten virheiden korjaamisesta ja yksittäisen uutisen täydentämisestä, joka johtaa muutoksiin yksittäisessä uutisessa tai yksittäisen toimittajan toiminnassa. Toisaalta kyse voi olla laajoista kerrostuvista vaikutuksista¹⁰⁷.

Usein kyse on molemmista. Osa käyttäjistä kokee, että kommentit kehittävät sekä yksittäisiä toimittajia että journalismia ja koko media-alaa (ks. lisäarvo uutiselle). Kommentit voidaan nähdä paitsi korjaavana ja täydentävänä palautteena, myös esimerkiksi käyttäjien (kansalaisten/yleisön) näkökulmasta relevanttien juttuideoiden

¹⁰⁷ Jotkut tutkimukseeni osallistuneista tarkastelevatkin kommentoinnin vaikutuksia yhteiskunnallisten vaikutusten kehityksessä, kokonaisvaikutuksina valtaapitäviin eli päättäjiin ja mediaan (ks. edellinen alaluku).

lähteenä, joka muuttaa uutistarjontaa parempaan suuntaan. Jotkut käyttäjistä näkevät kommentoijat aktiivisina kansalaisina, jotka kyseenalaistavat lukemaansa (itseinäisinä ajattelijoina) sekä tuovat uutisiin olennaista korjaavaa ja täydentävää tietoa ja laajempia näkökulmia. Näiltä käyttäjiltä löytyy uskoa siihen, että kanssakommentoijat, tai osa heistä, osaavat etsiä verkosta relevanttia ja todenmukaista tietoa, joka täydentää ja parantaa journalistisia sisältöjä ja on kokonaisuuden kannalta tärkeää. Tästä kokonaisuudesta on käyttäjien mielestä erotettavissa ja tunnistettavissa ei-toivottu toiminta (ks. kommentoinnin kriteerit), jonka olemassaolo ei välttämättä vähennä kommentoinnin merkitystä ja potentiaalisia vaikutuksia medialle.

Kommentit ovat (ainakin teoriassa) suoraa palautetta toimittajille ja ideaalitapauksessa ne voisivat johdattaa tekemään aiheen tiimoilta myös muita juttuja tai syväluotaavampia tutkimuksia aiheesta. Keskutelijoiden mielipiteiden muokkaamiseen en yleisesti usko.

(kysely; m, 47, ykkt, ev)

Ihmisten ulottuvilla on asiantuntijoiden ja eri tahojen tutkimuksia ja juttuja ympäri maailman. Usein kansainvälinen lehdistö käsittelee asioita ennenkuin Suomen mediat edes niistä kirjoittavat. Lehtien toimituksille ja yksittäisille toimittajille on hyödyllistä ja media-alaa kehittävää että aktiiviset kansalaiset kyseenalaistavat valittuja uutislinjauksia ja tuovat lisätietoa kommentoinnin kautta. Kaikki viisaus ei asu suomalaisessa lehtimaailmassa. Trollaus ja vihapuhe on asia ihan erikseen.

(kysely; n, 55, ykkt, ev)

Näiden asenteiden taustalla näkyvät käyttäjien asenteet mediasta, journalismista ja journalisteista. Lisäksi tietynlainen asenne mediasta, kokemus lisäarvosta ja usko/toivo vaikutuksista motivoivat käyttäjiä yhdessä. Esimerkiksi se, millaiseksi käyttäjät tulkitsevat journalismin tason, kommenttien roolin korjaavana ja täydentävänä palautekanavana sekä mahdolliset korjaavat vaikutukset yksittäisessä uutisessa, voi motivoida tietynlaista korjaavaa toimintaa.

Ei vaikutusta

Tutkimukseeni osallistuneissa on iso joukko sellaisia kommentoivia käyttäjiä, joiden mielestä kommentoinnilla ei ole mitään todellista tai merkityksellistä vaikutusta. Jotkut pyrkivät alleviivaamaan tällaista asennetta ja kyseenalaistamaan muiden uskoa kommentoinnin vaikutuksiin. He kuvasivat kirjaimellisesti, yksiselitteisesti ja melko eksplisiittisesti käsitystään siitä, etteivät kommentit vaikuta mihinkään, eikä niihin tule suhtautua yhteiskunnallisesti relevanttina toimintana. Analyysin perusteella skeptinen tai kyyninen asenne kommentoinnista voi pitää sisällään ajatuksen siitä, ettei kommenteilla ole vaikutusta, ja näkemyksen siitä, ettei kommenteilla ole yksilölle tai yhteiskunnalle merkitystä (ks. kommentoinnin merkitys; vrt. Kangaspunta 2022a). Näille käyttäjille kommentointi näyttäytyy usein turhana, jopa vahingollise-

na, (ks. kommentoinnista luopuminen), eikä kommenteilla nähdä lisäarvoa (ks. ei lisäarvoa).

Osa pyrki määrittelemään sen, miksi vaikutuksia ei heidän mielestään ole. Ongelmana nähdään pääsääntöisesti muut käyttäjät ja heidän puutteensa etenkin keskustelijoina sekä ei-toivottu toiminta kokonaisuudessaan. Taustalla näyttävät vaikuttavan käyttäjien omakohtaiset kokemukset käydyin keskustelun epäonnistumisesta. Omat vaikutuspyrkimykset eivät ole tuottaneet toivottua tulosta, ja kommentointi näyttäytyy monelle skeptiselle käyttäjälle lähinnä harhakuvana vaikutusmahdollisuudesta.

Mielestäni verkkouutisten kommentointi aiheuttaa itselle illuusion että voisi vaikuttaa johonkin tai jonkun mielipiteeseen mutta uskon että se todella edistäisi omaa asiaa on aika epätodennäköistä koska kommentteja luetaan sokeasti enkä usko että niiden sisältöä suostuttaisiin useinkaan kuuntelemaan /hyväksymään jos ne poikkeavat omasta mielipiteestä
(kysely; n, 27, luk, ev)

Tässä asenteessa huomionarvoista on ajatus siitä, etteivät kommentit lunasta potentiaaliaan yhteiskunnallisena keskusteluna, koska käyttäjien välinen vuorovaikutus ei noudata julkiselta keskustelulta vaadittua mielipiteiden puntarointia. Asetelma on tuttu kommentoinnin ja verkkokeskusteluiden tutkimuksesta (ks. lisää Kangaspunta 2020). Oletuksena on, etteivät kommentit vaikuta mihinkään, koska ne eivät edusta aitoa vuoropuhelua, jossa mielipiteitä puntaroidaan. Toisaalta kyse voi joidenkin käyttäjien kohdalla olla siitä, ettei vaikutuksia haluta olevan, koska kommentointi ei ole kriteerien mukaista.

Osa käyttäjistä tunnistaa tässä yhteydessä verkkovälitteisyyden tuomat haasteet eli sen, etteivät kommentit eivät edusta reaaliaikaista, synkronista keskustelua, jossa osapuolet vastaavat toisilleen (ks. asynkronisesta keskustelusta esim. Herring 1999). Tämä voi käyttäjien mielestä johtaa siihen, ettei mielipiteiden välille muodostu vuoropuhelua eivätkä ne pääse missään vaiheessa aidosti vaikuttamaan toisiinsa. Ongelmana pidetään myös sitä, että verkkovälitteisessä kontekstissa kommentoijat hakeutuvat yhä uusien keskusteluiden äärelle sen sijaan, että he sitoutuisivat yksittäiseen vastavuoroiseen keskusteluun. (Ks. kirjoitetun kielen ja verkon haasteet.) Lisäksi osa käyttäjistä pitää ongelmallisena sitä, ettei käyttäjien välisiä keskusteluita ohjaa mikään yhteiskunnallinen päämäärä, esimerkiksi ratkaisu tai yhteinen näkökanta, joka pitäisi muodostaa. Koska kollektiivista tavoitetta ei ole, kommentointi eroaa relevantista yhteiskunnallisesta keskustelusta.¹⁰⁸

[...] Tässä on se perusongelma, minun mielestäni tässä verkkokommentoinnin lukemissa tai kommenttien kirjoittamisessa, että [...] se on yksi mieli-

¹⁰⁸ Toisaalta esimerkiksi Kyösti Pekonen (2011, 40–41, 56–57) erottaa toisistaan *yleisluontoisen deliberation*, eli yleisen pohdinnan vaikkapa arvoista, mitä käyttäjien välinen keskustelu voi mielestäni hyvinkin edustaa, ja *deliberatiivisen demokratian*, jota velvoittaa poliittinen päätöksenteko. Tällainen poliittinen deliberatio siis tähtää päätökseen tai ratkaisuun tietyssä asiassa tai kysymyksessä.

pide, joka heitetään sinne. Ja niin kuin joku [keskustelijoista] sanoi, tunnin päästä tulee ehkä vastaus. [...] Ei se ole mitään kommentointia tai vuoropuhelua, jossa vaikutettaisiin itse asiassa siihen, että mihin pyritään tai mihin päästään. Jollei se olisi kirjeenvaihtoa, jossa odotetaan seuraavaa siirtoa, mitä ajatellaan tai tehdään. Siinä suhteessa tämä [yksittäinen kommentti] on hyödytön. Se ei läheistä ketään, eikä lähennä, eikä erottele tai etäännyttä ketään. Se on vaan mielipide mielipiteitten joukossa. Ja hyvä on, se saa tykkäyksiä, jos olen samaa mieltä, tai ei saa tykkäyksiä. Ja [...] siirrytään seuraavalle sivulle, ja homma jää sitten sille tasolle. Vain silloin, kun ollaan oikeassa vuoropuhelussa tai oikeassa päätöksenteko- tai kommunikaatiojärjestelmässä, jossa odotetaan toisen vastausta, niin silloin voi tapahtua lähentymistä tai tietysti etäännytmistä. Mutta se edellyttää kyllä sitä [oikeaa vuoropuhelua].

(ryhmäkeskustelu; m, 76, tt)

Uutisten kommentoinnin ainutlaatuisuus

Tämän tutkimuksen keskeisenä kiinnostuksen kohteena on se, miten käyttäjät suhtautuvat nimenomaisesti verkkouutisten kommentointiin eli verkkovälitteiseen keskusteluun, jota uutisista ja niiden inspiroimana käydään. Lähden oletuksesta, että uutisella on tai voi olla käyttäjille keskeinen merkitys, ja uutiset kiinnittävät kommentoinnin yhteisiin aiheisiin eli yhteiskunnalliseen keskusteluun. Analyysin perusteella osa käyttäjistä kokee uutisen tarjoavan hedelmällisen kontekstin keskustelulle. Uutiset (etenkin tietyillä alustoilla) keräävät ympärilleen ihmisiä, jotka ovat uutisista kiinnostuneita ja yhteiskunnallisesti orientoituneita, ja tämä luo itsessään mielekkään lähtökohdan kommentoinnille. Joidenkin mielestä uutisella voi olla merkittävä rooli keskustelunavauksena ja kommentoinnin kohteena. Uutinen voi tuottaa asetelman, jossa kommentit edustavat julkista keskustelua täydentävää kansalaiskeskustelua.

Kansalaisnäkökulma saattaa tulla paremmin esille. Uutiset eivät ole pelkkää tiedonvälitystä, tapahtumilla on merkitystä ihmisten elämään. [...]

(kysely; m, 68, akkt, eä)

Tämä ei tarkoita, että kaikki käyttäjät kokisivat verkkouutisista keskustelemisen jotenkin muusta verkkovälitteisestä keskustelemisesta erillisenä tai erottuvana. Aikaisemman tutkimukseni (Kangaspunta 2022b) perusteella käyttäjien näkemykset itse asiassa jakautuvat sen suhteen, eroaako uutisten kommentointi heidän mielestään muusta verkkokeskustelusta¹⁰⁹. Joillekin käyttäjille uutisten kommentointi voi

¹⁰⁹ Kyselyn vastaajista 54,3 prosenttia oli täysin tai joksikin samaa mieltä suhteessa väittämään ”Uutisten kommentointi eroaa muista verkkokeskusteluista” (ka 3,48). Lisäksi 26,0 prosenttia suhtautui väittämään neutraalisti. (Kangaspunta 2022b, 77.)

olla keskustelukanava muiden joukossa, ja siihen liittyvät käyttäjien mielestä samat haasteet ja mahdollisuudet kuin muuhunkin verkkovälitteiseen osallistumiseen. Verkko mahdollistaa väärinkäytökset, mutta myös nopean, laajan ja moniäänisen keskustelun. Nämäkin käyttäjät voivat toki tunnistaa eron uutismedian tarjoaman kontekstin ja muiden kanavien välillä, vaikka he eivät suhtaudu uutisten kommentointiin erityisenä verkkovälitteisenä toimintana.

[...] Eihän se oo muuta kun periaatteessa keskustelualusta. [...] Että ei se nyt sinänsä eroa. [...] paljon hitaampaa oli vastata Hesarin mielipidepalstan kautta, aika paljon. Ja siinä oli sitten se, että Hesari sai päättää aika paljon sen, mitä siellä tulee ja mitä ne sinne valitsee ja se oli paljon hitaampaa ja keskitetympää ja vähempiäänisempää.

(ryhmäkeskustelu; muu, 43, ykkt)

Osa tutkimukseeni osallistuneista tunnistaa eron verkkouutisista keskustelemisen ja muiden verkkokeskusteluiden välillä, mutta he eivät suhtaudu uutisiin liittyvään kommentointiin välttämättä tärkeämpänä tai merkityksellisempänä. Uutinen itsessään ei siis tee keskustelusta muita keskusteluita tärkeämpää. Seuraavassa esimerkissä on länä ajatus siitä, että uutisiin rajoittuva käyttäjien välinen keskustelu ei ole automaattisesti mielekäs lähtökohta julkiselle keskustelulle. Kyseisen vastaajan mielestä se, että käyttäjät keskustelevat yksinomaan uutisista ja median määrittämällä tavalla (ks. kommentoinnin rajoittaminen), rajaa julkisen keskustelun aiheita ja agendaa. Vastaaja pitää ongelmallisena sitä, ettei media enää mahdollista käyttäjien välisiä keskusteluita omilla alustoillaan¹¹⁰. Huomioarvoista mielestäni on, että kyseinen käyttäjä kuitenkin tunnistaa julkisen painoarvon, joka uutismedian omilla alustoilla – tiedostusvälineillä – voi olla verrattuna muihin alustoihin. Sosiaalisessa mediassa käyttäjien puheenvuoroilla on erilaiset lähtökohdat ja erilainen näkyvyys. Siksi uutismedian omilla alustoilla käytävällä keskustelulla on tai voi olla käyttäjän mielestä suurempi painoarvo julkisessa keskustelussa.

[...] Utiskommentointi on kapea lähestymistapa verkkokeskusteluun tai -kommentointiin laajemmin¹¹¹. Suomalaiset tiedotusvälineet ovat ajaneet alas vapaiden aiheiden keskustelupalstansa (Vauva-lehteä lukuun ottamatta). Keskusteluagenda on tiedotusvälineen määrittämä ja rajaama, kun kommentointi tapahtuu vain uutisaiheista ja niiden yhteydessä. Mielestäni

¹¹⁰ Kyse on mielestäni siitä, että esimerkiksi iltapäivälehdet ovat sulkeneet keskustelufoorumin, joka perustuu puhtaasti käyttäjien väliseen keskusteluun.

¹¹¹ Eksplisiittisesti vastaaja todennäköisesti viittaa kapealla lähestymistavalla tutkimukseeni rajaukseen. Muutama vastaaja oli puolestaan tulkinnut tutkimukseni siten, että tarkastelen vain sisällöntuottajien omilla kotisivuilla tapahtuvaa kommentointia, enkä uutisiin liittyviä keskusteluita sosiaalisessa mediassa. Näin siitäkin huolimatta, että osa kyselyn väittämistä viittasi kirjaimellisesti uutisten jakamiseen ja uutisista keskustelemiseen sosiaalisessa mediassa esimerkiksi jakojen kautta. Toisaalta muutama vastaaja tulkitsi tutkimukseni niin, että olen kiinnostunut vain niistä kommentoijista, jotka kommentoivat uutisia sosiaalisessa mediassa.

tämä on jossakin määrin ongelmallista, mutta koska sosiaalisessa mediassa voi jokainen päivittää mistä aiheesta haluaa, ongelma ei ole suuren suuri. Yksittäisten some-keskustelujen tavoitavuus vain vaihtelee käyttäjän kontaktien, hashtagien, näkyvyyden rajauksen ym. mukaan.

(kysely; m, 46, tt, SDP)

Silti osa tutkimukseeni osallistuneista kuvasi eksplisiittisesti juuri verkkouutisten kommentoinnin tärkeyttä. Kiinnostavaa on, että monen mielestä tämä erityisyys liittyy saumattomasti julkiseen keskusteluun; verkkouutisten kommentointi on erityistä, koska sillä on erityinen rooli julkisessa keskustelussa ja demokratiassa. Tästä syystä osa myös vastustaa ajatusta kommentoinnin rajoittamisesta (ks. kommentoinnin rajoittaminen).

Verkkouutisten kommentointi on tärkeimpiä takeita nykyisen demokratian toimimiseksi. Sen kieltämistä ja rajoittamista ajavat tahot ovat osa vuosisaataista jatkumoa, jossa yhteiskunnan autoritaariset ainekset pysyvät aisoissa vain avoimen ja toimivan länsimaisen kansalaisyhteiskunnan elinkelpoisuutta vaalimalla. fasistit, kommunistit ja radikaalit feministit tulevat ja menevät, mutta länsimaiden yhteiskunta kestää, kun muistamme kuunnella parhaita puoliamme.

(kysely; m, 32, ykkt, eä)

Analyysin perusteella asenne uutisten kommentoinnin ainutlaatuisuudesta koostuu tietyltä osin yhteen kommentoinnin tärkeyteen liittyviä näkemyksiä kommentoinnin yhteiskunnallisesta merkityksestä, lisäarvosta ja vaikutuksista. Tunnistin aikaisemmassa tutkimuksessani (Kangaspunta 2022a) käyttäjäryhmän *arvostavat sallijat*, joka pitää muita käyttäjiä todennäköisemmin verkkouutisten kommentointia omanlaisenaan keskustelun muotona. Arvostavia sallijoita yhdistää se, että he uskovat kommentoinnin vaikutuksiin, kokevat kommentoinnin tärkeäksi osaksi julkista keskustelua, eivätkä halua kommentointia rajoitettavan tai moderoitavan nykyistä tiukemmin (ks. esimerkki edellä).

Yhteenveto kommentoinnin tärkeydestä

Olen jakanut kommentoinnin tärkeyteen liittyvät näkemykset kolmeen asennekokonaisuuteen: 1) kommenttien koettu merkitys, 2) lisäarvo suhteessa uutisiin ja 3) oletetut vaikutukset. Aikaisemman tutkimukseni (Kangaspunta 2022a) perusteella tietyt asenteet korreloivat toistensa kanssa eli niiden välillä on tunnistettavia yhteyksiä. Asenteiden erottelu ja tarkastelu toisistaan erillisenä on kommentointi-ilmiön kokonaisuuden ymmärtämisen kannalta kuitenkin tärkeää.

(1) Tutkimukseeni osallistuneet verkkouutisia kommentoivat käyttäjät tunnistavat ja arvostavat erilaisia merkityksiä, joita kommentointimahdollisuudella ja konkreettisilla kommenteilla on tai voi olla. Analyysin perusteella merkitykset kuvaavat ikään kuin potentiaalia, joka kommentoinnilla on, sekä seurauksia ja/tai vaikutuksia, jotka ylittävät kommentoinnin välittömän kontekstin. Merkitykset on edelleen mahdollista tulkita joko yksilön tasolla konkretisoituviksi (vaikutuksiksi) tai yhteiskunnallisiksi ja jaetuiksi. Yksilön tasolla käyttäjät korostavat kommentoinnin ajattelua avartavaa vaikutusta sekä henkilökohtaista kehittymistä ja itsensä kehittämistä. Osa tutkimukseeni osallistuneista kokee kommentointiin osallistumisen tavalla tai toisella heidän itsensä kannalta hyödylliseksi ja kehittäväksi.

Yhteiskunnallisesti kommentointi koetaan merkitykselliseksi, koska se tekee näkyväksi sosiaalista todellisuutta, erityisesti mielipiteiden kirjoa eli sitä, etteivät kaikki suhtaudu asioihin samalla tavalla. Kommenteissa käytävän keskustelun koetaan myös olevan itsessään arvokasta, riippumatta sen vaikutuksista. Julkisuusteoreettisista lähtökohdista on kiinnostavaa, että osalle käyttäjistä kommentit edustavat tai voivat edustaa jopa kaikille avointa kansalaiskeskustelua. Näihin merkityksiin liittyvät täydentävät näkemykset siitä, että kommentit edustavat tärkeää ja moniäänistä mielipiteen ilmaisun ja/tai tunteiden purkamisen kanavaa. Kommentoinnin laajana ja kenties tärkeimpänä yhteiskunnallisena merkityksenä voidaan pitää edelleen sitä, että kommentit voivat purkaa yhteiskunnallista polarisoitumista. Toisaalta osa tutkimukseeni osallistuneista ei tunnista tällaisia merkityksiä. He esimerkiksi kokevat, etteivät kommentit edusta yleistä mielipidettä tai relevanttia keskustelua, vaan lähinnä äänestä vähemmistöä.

(2) Kommentoivat käyttäjät tunnistavat ja arvostavat erilaisia lisäarvoja, joita kommentointi heidän mielestään tuottaa suhteessa uutiseen. Kyse on siitä, mitä merkitystä kommentoinnilla on varsinaisen verkkouutisen kannalta eli millaista arvoa kommentit tuottavat uutisen osana tai jatkona. Käyttäjät kuvasivat lisäarvoa yhtäältä omien kokemustensa kautta ja esimerkiksi suhteessa omiin motiiveihinsa. Yksittäisen käyttäjän kommentointia saattaa esimerkiksi ohjata pyrkimys korjata uutisen asiavirheitä, ja tällöin käyttäjä kokee kommenttien lisäarvoksi niiden uutista korjaavat ominaisuudet. Toisaalta lisäarvoa kuvattiin yleisesti, suhteessa muiden kommentteihin ja kommentointiin yleisesti. Huomionarvoista on, että monen mielestä lisäarvo toteutuu vain tietyin ehdoin eli silloin, kun kommentit täyttävät tiettyjä kriteereitä.

Jaoin lisäarvon erilaiset muodot analyysin perusteella uutista täydentäviksi ja uutista korjaaviksi. Täydentävän lisäarvon taustalla ei ole välttämättä ajatus siitä, että uutisessa olisi varsinaisia virheitä tai vääriä tietoja. Sen sijaan täydentäminen liittyy usein uutisen rajattuun näkökulmaan ja toimittajien rajallisiin mahdollisuuksiin käsitellä aiheita kattavasti. Uutista täydentäviksi ominaisuuksiksi käyttäjät kokevat erityisesti laajemman näkökulman, lisätiedon ja käyttäjien kokemusasiatuntijuuden. Korjaava lisäarvo perustuu puolestaan sille oletukselle, että uutisessa on virhe, esimerkiksi virheellistä tietoa tai virheellisesti ja/tai tarkoituksenmukaisesti rajattu näkökulma. Tältä osin käyttäjät kokevat kommenttien lisäarvoksi uutisen asiasisällön ja toimituksellisen työn korjaamisen. Lisäksi osa näkee kommentoijat median vahti-

koirana, jonka tehtävänä on valvoa sitä, miten media suoriutuu yhteiskunnallisista velvoitteistaan.

(3) Kommenttien tärkeyteen liittyy olennaisesti ajatus kommentoinnin konkreettisista vaikutuksista. Koetut vaikutukset ja vaikutusten realisoitumisen mahdollisuus kuitenkin jakavat käyttäjiä. Ne, jotka kokevat, että kommentteilla on vaikutusta, tunnistavat vaikutukset etenkin mielipiteisiin tai mielipiteiden ja tiedon muodostamaan kognitiiviseen kokonaisuuteen. Toisin sanoen, kommenttien koetaan vaikuttavan siihen, mitä (yhteiskunnallisista) asioista ajatellaan. Osa käyttäjistä toivoo myös, että kommentteilla olisi vaikutusta poliittiseen päätöksentekoon ja mediaan, vaikka varsinaista uskoa näistä vaikutuksesta on vähän. Kaiken kaikkiaan tutkimukseeni osallistuneiden enemmistö suhtautuu kommentoinnin (yhteiskunnallisiin) vaikutuksiin ehdollisena tai epäilevästi. Lisäksi osa korosti eksplisiittisesti, ettei kommentteilla ole heidän mielestään mitään todellista vaikutusta.

Analyysin perusteella koetut merkitykset, lisäarvo ja vaikutukset kytkeytyvät toisiinsa monimutkaiseksi kokonaisuudeksi, joka ilmentää käyttäjien asenteita siitä, miksi kommentointi on tai ei ole tärkeää. Esimerkiksi koetut merkitykset kietoutuvat lisäarvoon ja lisäarvo tunnistetaan suhteessa vaikutuksiin. Aikaisemmassa tutkimuksessani (Kangaspunta 2022a) erotin toisistaan muuttujat, jotka kuvaavat käyttäjien kokemaa arvostusta kommentointia kohtaan (*arvostus*) ja uskoa kommentoinnin vaikutuksista (*usko*). Käyttäjien ryhmittelyssä nämä muuttujat eivät kuitenkaan erottaneet käyttäjiä toisistaan; ne, jotka arvostavat kommentointia, todennäköisesti uskovat sen vaikutuksiin (emt.). Kommentointi-ilmiön kokonaisuuden ymmärtämisen kannalta on kuitenkin olennaista hahmottaa, mitä käyttäjät oikeastaan arvostavat, millaisen lisäarvon he tunnistavat ja millaisiin vaikutuksiin he uskovat, sekä se, millaisia ehtoja käyttäjät näihin liittävät. Kommentoinnin tärkeyden ensisijaisena ja määräävänä mittarina ovat usein kommentoinnin kriteerit, joiden avulla käyttäjät arvioivat muiden toimintaa ja kommentointia kokonaisuutena.

11

Huoli, vapaus ja kommentoinnin rajoittaminen

Vielä 2000-luvun alkupuolella verkkokeskusteluiden ja verkkouutisten kommenttien toivottiin parantavan demokratiaa ja yhteiskunnallisia keskustelumahdollisuuksia (ks. esim. Dahlberg 2001; Papacharissi 2002). Toivon jakoivat tietyltä osin niin internetin kehittäjät ja käyttäjät kuin tutkijatkin. Kun todellisuus ei vastannutkaan odotuksia, etenkin tutkijoiden keskuudessa näkemys verkkokeskusteluista ja kommenttien mahdollisuuksista muuttui jopa täysin päinvastaiseksi (ks. esim. Ojajarvi ja Valtonen 2011). Toiveikkuuden tilalle tuli kasvava huoli. Samalla katse kääntyi rajoituksiin ja keskusteluiden valvontaan eli ratkaisuihin, joilla tilanne olisi muutettavissa ulkoa käsin, käyttäjiä ohjaamalla.

Tämä kehityskulku ilmentää kiikkerää asetelmaa, jossa verkon demokratiaa edistävä vapaus, huoli nykytilasta ja kommentoinnin rajoittaminen tasapainoilevat. Muutama tutkimukseeni osallistunut kuvasi oman asenteensa muutosta juuri tällaisessa viitekehyksessä. Internetin alkuaikojen toiveikkuus on muuttunut huoleksi, jopa vastenmielisyydeksi verkkokeskusteluista kohtaan. Silti käyttäjien suhde rajoituksiin on ristiriitainen.

Sananvapauden kannattajana olin aikoinani innoissani Internetin sananvapaudesta. Kuvittelin keskustelun helppouden tuovan elämäämme merkittävän lisän, demokraattisen yhteiskunnan uuden kivijalan. Muutamat vuodet johonkin asti 90-lukua näyttikin aika hyvältä. [...] Nykyinen puhe esimerkiksi twitterissä kuvottaa minua. Seuraan Twitterissä mm. useita eri puolueiden poliitikkoja, sellaisia, joiden päivitykset ovat asiallisia ja mielenkiintoisia. Mutta kommentteja ei saisi koskaan lukea. [...] Luulen, että tämä on minulle vaikeampaa kuin monille tuon alkuperäisen ilmaisun vapaudesta innostumisen vuoksi. Minulla ei ole asiaan korjausideoita. Toimitusten ennakkosensuuri ei ole hyvä ratkaisu, vaikkakin tarpeellinen pahimpien sontakasojen poistamiseksi. Mutta esim. YLE:n ja HS:n keskusteluissa sensuuri vie usein tuhkatkin pesästä. Ymmärrän, jos poistettujen kommenttien kirjoittajia harmittaa.

(kysely; m, 50, luk, Vihr.)

Tämä luku käsittelee kolmatta kommentointiin liittyvien asenteiden kokonaisuutta, jota asetelma edellä kuvaa. Tavoitteenani on koota yhteen käyttäjien näkemyksiä kommentoinnin nykytilasta, verkon vapaudesta ja ennen kaikkea kommentoinnin rajoittamisesta. Vastaan kysymyksiin siitä, miten ja missä määrin kommentointia käyttäjien mielestä saa ja/tai ei saa rajoittaa ja ohjata ja edelleen miksi.

Kommentoinnin rajoittaminen näyttäytyy verkon ja kommentoinnin vapauden vastakohtana. Vaikka kommentoinnin rajoittaminen voidaan ymmärtää ja määritellä eri tavoin, tyypillisesti rajoittamisen ajatellaan kattavan erilaiset muodot, joilla kommentointia ja kommentoijia ohjataan ja valvotaan (ks. esim. Løvlie ym. 2018; Springer ym. 2015). Ymmärrän rajoittamisen kokonaisuutena, joka muodostuu erilaisista käytännöistä. Tutkimukseeni osallistuneiden käyttäjien (ja tutkijoiden) keskuudessa kommentoinnin rajoitukset tulkitaan ennen kaikkea verkkolehtien ja sisällöntarjoajien omiin alustoihin (verkkosivu ja sosiaalisen median omat profiilit) liittyviksi ratkaisuiksi. Näistä tyypillisimpiä varsinkin suomalaisessa kontekstissa ovat seuraavat: 1) kommentointimahdollisuuksien rajoittaminen, eli se, mitkä uutiset ylipäättään avataan kommentoinnille verkkosivuilla tai sosiaalisessa mediassa ja kuinka pitkäksi aikaa, 2) rekisteröityminen, joka kytkeytyy kysymykseen siitä, 3) sallitaanko kommentointi alustalla nimettömänä vai edellyttääkö kommentointi nimimerkkiä tai jopa oman nimen käyttöä, sekä 4) kommentoinnin moderointi esimerkiksi ennakkomoderointina. Analyysi osoittaa, että käyttäjillä on selkeitä ja toisistaan poikkeavia asenteita näistä rajoittamisen muodoista.

[...] Hävyttömät ja uhkaavat kommentit pitää tietenkin poistaa [moderoida], mutta esimerkiksi ”asiassa pysyminen” on hieman tulkinnanvaraista. Mielestäni melko ohuetkin aasinsillat voidaan sallia, sillä asiat muodostavat usein laajoja kokonaisuuksia. Lisäksi alustalla on oltava selkeä linja, millä perusteella joistain uutisista ja artikkeleista on kommentointi suljettu. Itse olen sitä mieltä, että kynnyks kommentoinnin sulkemiseen tulisi olla korkea. Lähtökohtana voisi olla, että kaikkia juttuja saa kommentoida. Kommentoinnin voisi sulkea erityisin perustein esimerkiksi rikosuutisten kohdalla. (kysely; n, 26, ykkt, muu)

Aikaisemman tutkimukseni (Kangaspunta 2022a; ks. myös 2022b) perusteella jakolinja rajoittamisen ja rajoittamattomuuden välillä on tutkimukseeni osallistuneiden keskuudessa jakolinjoista syvin; verkkouutisia kommentoivista käyttäjistä on mahdollista tunnistaa rajoittamisen vastustajat ja kannattajat (vrt. myös Løvlie ym. 2018). Asenteiden jakautumisen taustalla voi olla erilaisia syitä. Sosiaalipsykologia lähtee siitä oletuksesta, että sitoudumme tiettyihin sosiaalisiin normeihin ja annamme niiden ohjata toimintaamme (esim. Kuusela 2007a, 18–19), mutta verkkoympäristöihin keskittyneet tutkimukset antavat viitteitä verkon käyttäjien hyvin erilaisista suhteista sosiaalisiin normeihin (Sohn ym. 2018) ja siihen, miten normien noudattamista tulee valvoa. Kommentoinnin rajoittamiseen liittyvässä keskustelussa vastakkain on kaksi periaatetta ja ydinarvoa: sosiaaliset normit, joita myös kriteerit isolta osin edustavat,

ja verkolle ominainen ja keskeiseksi tulkittu (sanan)vapaus (ks. Noppari 2013). Esimerkiksi Auli Harjun (2018, 70) tutkimuksessa Suomi24-sivuston käyttäjät erosivat sen suhteen, millaista keskustelua he alustalla arvostivat: ”Vastauksissa yhtäältä vaadittiin sivistynyttä ja toisia kunnioittavaa keskustelua, toisaalta liputettiin täydellisen sananvapauden puolesta [...]”.

Toisaalta analyysi osoittaa, että juuri tämän lähtökohdan takia kysymys kommentoinnin rajoittamisesta on käyttäjien näkökulmasta haastava. Rajoittamista ja erilaisia rajoittamiskäytäntöjä peilataan sosiaalisiin normeihin, negatiivisiin lieveilmiöihin ja edelleen siihen, mitä kommentointi yhteiskunnallisesti mahdollistaa.

[...] Yritän kirjoittaa nimettömänäkin niin, että vaikka nimeni olisi siinä, pystyisin sanomaan sen mielipiteen ääneenkin. Pidän nimettömyyttä kuitenkin tärkeänä siksi, että nykyään on vallalla helposti mielipideajojahteja ja ties mitä nettilevityskerhoja - se on kaventanut hirveästi sitä, mitä ihmiset uskaltavat sanoa. On tärkeää silti uskaltaa keskustella edes jotenkin. Toki nimettömänä monet sitten helpommin sanoo kärkkäästi tai ihan asiattomasti, mutta toisaalta se on parempi kuin ettei sanottaisi enää mitään. Koen että erilaisten ”ideologisten vainojen” takia sanavapaus on vähentynyt. [...]

(kysely; n, 41, akkt, muu)

Aikaisempi tutkimukseni osoittaa, että huoli kommentoinnin tilasta lisää kommentoinnin rajoittamis- ja moderointihalua (Kangaspunta 2022a). Vaikka käyttäjät arvostaisivat verkon vapautta, sosiaalisten normien vastaiset negatiiviset ilmiöt lisäävät usein heidän haluaan suitsia muita käyttäjiä. Analyysin perusteella koettu huoli onkin keskeisin syy sille, miksi jotkut käyttäjät ovat valmiita tiukentamaan rajoituksia ja moderointia tai jopa luopumaan kommentoinnista kokonaan. Huoli selittää tiettyiltä osin myös käyttäjien näkemystä siitä, ettei kommentointi ole missään mielessä tärkeää.

Huolta aiheuttavat kommenttien pelätyt tai ei-toivotut vaikutukset (ks. kommentoinnin vaikutukset) sekä esimerkiksi se, mitä antisosiaalinen käyttäytyminen ja käytös tekevät keskustelukulttuurille. Käyttäjien keskuudessa rajoittaminen näyttäytyy usein ratkaisuna ongelmiin, ja monet käyttäjistä toivovat, että sosiaalisia normeja rikkoviin negatiivisiin ilmiöihin puututaan. Analyysi osoittaa myös, että käyttäjät tunnistavat, miten alustat ja verkko ylipäätään ruokkivat ja mahdollistavat negatiivisten ilmiöiden yleisyyttä, yleistymistä tai olemassaoloa. Esimerkiksi nimettömyyttä pidetään keskeisenä syynä antisosiaaliselle käytökselle, ja juuri siksi osa olisi valmis luopumaan nimettömyydestä.

Vastaavasti verkon vapauden arvostus voi korostaa käyttäjien halua minimoida kommentoinnin rajoituksia. Silti monelle kyse on muustakin kuin verkon vapauden itseisarvosta. Rajoittaminen voi näyttäytyä yhteiskunnallisen keskustelun kannalta vahingollisena, koska se vaientaa esimerkiksi ne, jotka eivät uskalla osallistua kuin nimettömänä.

Rajoittamalla kommentteja ei päästä mihinkään. Anonyymiteetti on tärkeää, sillä pahimmillaan kaikista vahvasanaisimmat ja vain tietyn mielipiteen omaavat uskaltavat kirjoittaa, muut vaikenevat. Jos poikkeat massasta, kärsit. Tämä näkyy jo koulumaailmasta lähtien. Jos kukaan ei kritisoi, kaikki nyökyttelevät ja kehitys pysähtyy eikä mikään koskaan muutu.

(kysely; n, 27, akkt, muu)

Seuraavat luvut osoittavat, että käyttäjien suhde kommentoinnin rajoittamiseen on lopulta yksiselitteistä rajanvetoa moniselitteisempi. Vaikka tutkimukseeni osallistuneista enemmistö ei asetu tiukemman rajoittamisen puolelle, moni kuitenkin kuvasi niitä toimia, joita he toivovat tehtävän ei-toivotun kommentoinnin siistimiseksi. Aikaisempi tutkimukseni (Kangaspunta 2022a) osoittaaakin, että kokonaisuutena käyttäjien asenteet rajoittamisesta asettuvat akselille, eivätkä yksinomaan kahteen ääripäähän. Lisäksi kommentoinnin rajoittajat ja sallijat jakautuvat erilaisiin käyttäjäryhmiin, joita määrittää suhde kommentoinnin tärkeyteen (emt.).¹¹²

Tarkastelen tässä luvussa kommentoinnin rajoittamiseen liittyviä asenteita. Etenen rajoittamiseen ja rajoittamisen vastustamiseen liittyvistä perusteluista ja asenteista (huoli vs. sananvapaus) kohti varsinaisia rajoituksiin liittyviä asenteita (esim. moderointikäytännöt). Huoli ei aina toimi eksplisiittisesti perusteluna kommentoinnin rajoittamiselle, eikä sananvapaudella välttämättä perustella kommentoinnin vapautta. Molemmat esiintyvät käyttäjien näkemyksissä myös sellaisenaan. Käsittelenkin niitä aluksi omina kokonaisuuksinaan.

Huoli nykytilasta

Verkon, verkkokeskusteluiden ja kommentoinnin tutkimuksessa on kiinnitetty yhä kasvavaa huomiota vihapuheeseen, rasistisiin sisältöihin ja äärioikeiston systemaattiseen toimintaan sekä näiden vahvoin yhteyksiin. Huoli kasvavasta verkkovälitteisestä vihasta ja sen seurauksista yhdistää niin kotimaisia (esim. Kosonen, Saresma, Pöyhtäri, Haara, Nikunen, Knuutila ja Tikka 2022; Pöyhtäri, Haara ja Raittila 2013; Saresma ym. 2022; Vainikka 2020) kuin kansainvälisiäkin tutkimuksia (esim. Costello ja Hawden 2020; Lumsden ja Harmer 2019; Matamoros-Fernández ja Farkas 2021). Ilmiön vakavuudesta kertoo se, että Suomen sisäministeriö, oikeusministeriö ja opetus- ja kulttuuriministeriö perustivat keväällä 2018 hankkeen, jonka tehtävänä oli valmistella ”tehostettuja toimia vihapuheen ja nettikiusaamisen torjunnan tehostamiseksi” (Mäkinen 2019, 10). Hanketta perusteltiin sillä, että vihapuhe ei ollut tehdyistä toimita huolimatta vähentynyt ja lisäksi viha oli saanut verkossa uusia muotoja. Hankkeen

¹¹² Tunnistin tutkimuksessani neljä käyttäjäryhmää: *arvostavat sallijat*, *kyyniset sallijat*, *peruskäyttäjät* ja *kyyniset rajoittajat*. Ryhmiä määrittää ensinnäkin käyttäjien arvostava tai epäilevä suhde kommentoinnin yhteiskunnalliseen merkitykseen ja vaikutuksiin sekä toiseksi suhde kommentoinnin rajoittamiseen. Kiinnostavaa on, että vastaajista ei muodostunut käyttäjäryhmää, joka olisi arvostanut kommentointia ja ollut lisäksi valmis rajoittamaan sitä aikaisempaa enemmän. (Kangaspunta 2022a.)

loppuraportissa todetaan, että "[v]ihapuheen yleistymisen ja normalisoituminen ovat huolestuttavia kehityssuuntia, sillä näillä on yhteys muihin viharikoksiin, kuten väkivaltarikoksiin" (emt.).

Yhteiskunnallinen huoli verkkovälitteisen osallistumisen nykytilasta näkyy myös tutkimukseeni osallistuneiden käyttäjien keskuudessa. Lisäksi huolta kannetaan yksiselitteisesti uutisten kommentoinnista¹¹³. Huoli voi olla lähtökohdiltaan hyvin henkilökohtaista ja/tai liittyy laajasti kommentoinnin nykytilaan. Analyysin perusteella moni on huolissaan tiettyjen negatiivisten ilmiöiden vaarallisuudesta ja niiden muodostamista uhkakuvista ja/tai yleisesti siitä, mihin verkkovälitteisyys ja negatiiviset lieveilmiöt johtavat. Käyttäjät kuvasivat huoltaan omien tuntemustensa kautta, mikä korostaa sitä, että huoli on itsessään tunneperäistä – käyttäjien kuvauksissa sitä ilmentävät etenkin pelko ja jossain määrin suru. Huolta puolestaan synnyttävät erilaiset tunnepitoiset kokemukset. (Ks. tunteiden merkitys.) Kiinnostavaa on, että käyttäjien temperamentilla voi olla merkitystä siinä, missä määrin he huolestuvat muiden toiminnasta henkilökohtaisesti ja missä määrin huoli rajaa heidän omaa kommentointiaan (ks. Barnes 2018). Tältä osin huoli palautuu käyttäjien näkemykseen sosiaalisista normeista ja niiden merkityksestä. Ongelmallisena voivat näyttäytyä esimerkiksi äänekkäimpien käyttäjien negatiiviset tunteenpurkaukset, jotka sulkevat toisin käyttäytyvät vuorovaikutustilanteen ulkopuolelle¹¹⁴.

Kommenttiosio tuntuu olevan joillekin tärkeä paikka purkaa kaikki viha ulos, mikä on huolestuttavaa. Usein vihaiset tai pettyneet kommentoivat äänekkäästi, eikä omalla nimellä "kilttinä tyyppinä" kehtaa laittaa mitään sinne väliin.

(kysely; m, 29, luk, Vas.)

Silti käyttäjien huolen mittasuhteet vaihtelevat. Osa on erityisen huolestunut ja osa tunnistaa olevansa satunnaisesti huolissaan jostain tietystä ilmiöstä. Huomionarvoista on, ettei käyttäjiä välttämättä huoleta vain yksi kommentointiin liittyvä ilmiö, vaan erilaisten huolenaiheiden summa. Tunnistin analyysin perusteella seuraavat huolenaiheet: ei-toivotut vaikutukset, kuten mielipiteiden ohjailu; pelko yhteiskunnallisista vaikutuksista, esimerkiksi rasismien yleistymisestä; huoli siitä, että tietyt yliedustetut käyttäjäryhmät valtaavat tilan ja vaientavat muut; huonon keskustelukulttuurin normalisoituminen ja antisosiaalinen käytös kokonaisuutena.

¹¹³ Kyselyn vastaajista 72,4 prosenttia oli täysin tai jokseenkin samaa mieltä suhteessa väittämään "Olen huolissani nykyisestä kommentointikulttuurista" (ka 3,93). Vain pieni vähemmistö (13,5 %) vastaajista oli väittämän kanssa täysin tai jokseenkin eri mieltä. (Kangaspunta 2022b, 83.) Määrällisen analyysin perusteella huoli näytti selittävän sitä, miksi osa käyttäjistä haluaisi rajoittaa ja moderoida kommentteja aikaisempaa enemmän (Kangaspunta 2022a).

¹¹⁴ Vuorovaikutustilanteissa ja keskusteluissa pidetään tyypillisesti ei-toivottuna eli sosiaalisten normien vastaisena voimakasta negatiivisten tunteiden osoittamista.

[...] Joskus kannan huolta siitä mitä kaikkea ihmiset uskovat, lukiessaan toisten kommentteja

(kysely; n, 53, ykkt, ev)

vihapuheet ja väärän tiedon jakaminen ovat pelottava ilmiö

(kysely; n, 50, amk, eä)

Lisäksi ne, jotka arvostavat kommentoinnin vapautta, pitivät moderointia ja rajoituksia uhkana sananvapaudelle. Palaan tähän näkemykseen tuonnempana.

Huolta aiheuttavat kokemukset

Käyttäjien keskuudessa huolta aiheuttaa etenkin muiden käyttäjien toiminta (ks. negatiiviset arviot), joka herättää tunteita (ks. tunteiden merkitys). Huoli syntyy kokemuksista, joita käyttäjillä on henkilökohtaisesti itseensä ja/tai muihin kohdistuvasta toiminnasta. Analyysin perusteella kyse on yhtäältä siitä, että muut tai tietyt kommentoijat käyttäytyvät ei-toivotusti, mikä koetaan uhkaavaksi henkilökohtaisesti ja/tai keskustelukulttuurin tasolla. Toisaalta käyttäjät kokevat tietynlaisten kommenttien ja kommentoijien olemassaolon ja yliedustuksen yhteiskunnallisesti huolestuttavaksi eli viittaukseksi (huolestuttavasta) yhteiskunnan tilasta (vrt. sosiaalinen todellisuus). Uhkaavana voidaan siis kokea muiden käytös ja/tai varsinainen asenne, jota kommentti ilmentää. Monesti nämä kaksi puolta sekoittuvat, kun käyttäjät tekevät kokemustensa perusteella tulkintoja ja arvioita kommentteista ja muista käyttäjistä.

Kommenttien lukeminen saa minut usein surulliseksi, sillä niistä huokuu ihmisten viha, pelko, suru ja usein yhdistettynä aiheen varsin pintapuoliseen tuntemiseen.

(kysely; m, 39, akkt, SDP)

Huolta lisää ei-toivottujen kommenttien lukumäärä, joka herättää käyttäjissä kysymyksiä siitä, kuinka suuri osa ihmisistä aidosti osallistuu kommentointiin (ks. tiettyjen ryhmien yliedustus) ja mitä tämä osallistujista kertoo. Osa käyttäjistä uskoo, että ei-toivotun toiminnan taustalla ovat vain äänekkäät ääripäät. Monet heistä ovat erityisen huolissaan siitä, että nykykommentoinnissa korostuvat eli ovat yliedustettuina rasistiset mielipiteet. (Ks. tiettyjen ryhmien yliedustus.)

Jotkut puolestaan kokevat kommentoinnin tekevän näkyväksi ihmisten asenteita ja/tai jopa kognitiivisia kykyjä yleisesti. Heidän mielestään kommentointi voi kokonaisuudessaan osoittaa, että rasismi on yleistä ja/tai että ihmiset ovat yleisesti esimerkiksi tyhmiä, (media)lukutaidottomia ja/tai ilkeitä (ks. negatiiviset arviot). Kyse on yhteiskunnan tilaan liittyvästä huolesta, joka herää kommenttien lukemisesta eli käyttäjien omista kokemuksista. Se, mikä on ei-toivottua kommentteissa, ilmentää sitä, mikä on ei-toivottua yleisesti. Monet kuvasivat olevansa huolissaan erityisesti siitä, mitä rasistiset kommentit ja niiden yleisyys kertovat yhteiskunnasta.

Analyysin perusteella käyttäjien huolella on sävyeroja. Osa tutkimukseeni osallistuneista kuvasi olevansa huolissaan vain joskus tai toisinaan tai tietystä asiasta. Kaikki käyttäjät eivät siis ole erityisen huolestuneita, vaikka he tunnistavat kommentteista ja verkkokeskusteluista huolestuttavia ilmiöitä ja piirteitä. Silti merkittävä osa käyttäjistä ilmaisi olevansa erityisen huolestuneita verkkouutisten kommentoinnista, verkkokeskusteluista ja/tai jopa yhteiskunnallisen keskustelun tilasta. Monen huolestuneen käyttäjän mielestä kommentointi on käytännössä menetetty mahdollisuus, ja syypäitä ovat tässäkin tapauksessa tietyt käyttäjä- tai ihmisryhmät tai muut yleisesti. Näkemys palautuu yleiseen kokemukseen huonosta ja sosiaalisten normien vastaisesta keskustelukulttuurista, jota hallitsee esimerkiksi vastakkainasettelu, ilkeys, riitely ja/tai ”huutaminen”, sekä kokemuksiin antisosiaalisesta käyttäytymisestä.

Negatiiviset kokemukset ovat monen kohdalla johtaneet siihen, että oma kommentointi on vähentynyt radikaalisti (ks. kannattavuuden arviointi, ei-toivotut vaikutukset). Käyttäjien kuvaama muutos alleviivaa sitä, miten henkilökohtaiset kokemukset ja tulkinnat muihin kohdistuvasta toiminnasta konkretisoituvat huoleksi ja jopa toimintaa rajaavaksi peloksi. Kannattavuuden arviointiin liittyvä luku osoittaa, että monen kohdalla huoli tietynlaisesta kommentoinnista ja tietynlaisista kommentoijista vaikuttaa suoraan siihen, kokevatko he kommentoinnin kannattavaksi eli uskaltavatko he ylipäättään kommentoida. Erityisen uhkaavaksi koetaan tiettyjen käyttäjäryhmien aktiivisuus ja äänekkyyys, hyökkäävät ja käytöstapojen vastaiset kommentit sekä äärimmäinen antisosiaalinen käyttäytyminen, esimerkiksi maalittaminen, tap-pouhkaukset ja niin sanotut raiskausfantasiat. Kokemukset siitä, että iso käyttäjäryhmä hyökkää yhtenä rintamana omaa kommenttia kohtaan, voivat hiljentää käyttäjiä joko kyseisen keskustelun osalta tai kokonaisvaltaisesti.

[...] -kerran kommentoin [tiettyä aihetta] koskevaa keskustelua Facebookissa, koska asia oli henkilökohtaisesti tärkeä. Olin asiallinen ja myös vasta-argumentoija oli asiallinen, mutta en uskaltanut jatkaa argumentointia paria puheenvuoroa pidemmälle, sillä moni alkoi argumentoimaan minua vastaan yhtä aikaa.

(kysely; n, 23, akkt, muu)

Huolestuneiden käyttäjien keskuudesta löytyy kuitenkin varovaista luottoa siihen, että rajattujen käyttäjäryhmien kesken hedelmällistä keskustelua voidaan käydä tietyillä alustoilla, kuten sosiaalisen median ryhmissä (mielitymysohjautuvat alustat) ja/tai oman tuttavapiirin kesken (ks. alustojen merkitys). Lisäksi monet näkevät erilaisilla kommentointia (ja verkkokeskusteluista) rajoittavilla käytännöillä potentiaalia tilanteen korjaajina.

Mielestäni kommentointi itse uutisen alle on täysin turhaa eikä siitä välitä kuin kommentoijat itse! Sen sijaan sosiaalisessa mediassa ns. omassa kaveripiirissä keskustelulla voi olla ruohonjuuritason hedelmällisiä seuraamuk-

sia, jos joku vaikka alkaa ajatella asioista uudella tavalla. [...] Mielestäni ns. julkinen nettikeskustelu on jo menetetty.

(kysely; n, 35, ykkt, ev)

Omaa kommentointiaktiivisuuttani rajaa huomattavasti nykyinen kommentointikulttuuri, jossa ihmiset haluavat ymmärtää tahallaan väärin, ovat pahantahtoisia ja hyökkäävät eri mieltä olevien henkilöiden henkilökohtaisiin ominaisuuksiin sen sijaan että asiat riitelisivät. En halua ottaa sitä riskiä, että joku ottaa kommenttini vuoksi minut silmätikukseen ja alkaa häiriköidä, joten monesti olen kommentoimatta, vaikka aihe olisi mielestäni tärkeä. Moderointia pitäisi ehdottomasti lisätä ja monin paikoin olisi mielestäni paikallaan omien nimien käyttäminen käyttäjänimien sijasta.

(kysely; n, 36, ykkt, muu)

Ei-toivotut vaikutukset

Analyysin perusteella käyttäjien keskuudessa kannetaan huolta kommentoinnin negatiivisista vaikutuksista, jotka konkretisoituvat yksittäisissä lukijoissa ja/tai yleisesti ja yhteiskunnallisesti. Keskeisenä huolena on, että tiettyjen käyttäjäryhmien aktiivinen toiminta hiljentää osan kommentoijista, yksipuolistaa kommentointia, vähentää moniäänisyyttä ja jopa heikentää demokratiaa (ks. edellinen alaluku). Huoli vaikutuksista ei ole niinkään henkilökohtainen, vaan paikallistuu kommentointiin kokonaisuutena. Näiden käyttäjien näkemys on, että äänekäs vähemmistö jyrää muut alleen, ja osa heistä näkee kommentointia rajoittavat käytännöt, etenkin moderoinnin, ratkaisuna ongelmaan (ks. moderointikäytännöt).

Moni kokee etenkin rasistiset kommentoijat ja heidän yliedustuksensa uhkaaviksi; rasismin vastustamisen pelätään altistavan rasismin vastustajat ei-toivotulle käytökselle (ks. kannattavuuden arviointi). Tällainen huoli voi pitää sisällään ajatuksen siitä, että ei-toivotulla ja muita hiljentävällä toiminnalla on kauaskantoisia vaikutuksia myös keskustelukulttuuriin. Analyysin perusteella jotkut tutkimukseeni osallistuneista tunnistavat kuplautumisen eli sen, että he itse ja/tai osa käyttäjistä siirtyvät keskustelemaan rajatusti tietyille alustoille, samanhenkisten seuraan. Osa puolestaan tunnistaa kertautuvan vaikutuksen, joka kollektiivisella vaikenemisella ja kuplautumisella on: Kun äänekkäät pääsevät yhä enemmän ääneen, keskustelukulttuurissa vallalle ja näkyviksi jäävät vain tietynlaiset ei-toivotut toimintatavat. Seurauksena voi olla keskustelun tyylin ja sisällön yksipuolistuminen. Kiinnostavaa on, että käyttäjät voivat pitää nimetöntä kommentointia yhtenä syypäänä ongelmaan ja moderointia ratkaisuna ei-toivotun käytöksen kitkemisessä.

Kommentointimahdollisuus ilman omaa nimeä laskee kommentoinnin tasoa ja mahdollisuuden arvoa. Se myös valikoi vahvasti ihmisiä jotka lopulta osallistuvat keskusteluun. Verkossa on helppo pyrkiä 'huutamaan' omaa mielipidettä muiden kommentoijien yli, kun kommentoijan henkilölli-

syys ja profiili on piilossa. [...] Suuri osa verkon käyttäjistä jättäytyy pois keskustelusta ja jäljelle jää tavallista enemmän trolleja sekä henkilöitä, joilla on nettiriippuvuuden tapaisia haasteita, masennusta jne. Kaikki kommentoijat eivät tietenkään ole tällaisia, mutta kun moni tasapainoisemmin asioihin suhtautuva henkilö jättäytyy pois keskustelusta, keskustelun tyyli vinoutuu voimakkaasti.

(kysely; m, 51, ykkt, ev)

Edelliset luvut osoittavat, että monet käyttäjistä pitävät kommentoinnin suurimpana ongelmana ei-toivottua kommentointia ja/tai polarisoitumista. Monet myös kantavat huolta ilmiöiden vaikutuksista eli siitä, miten ei-toivottu kommentointikulttuuri vaikuttaa vuorovaikutuksen sosiaalisiin normeihin ja yhteiskunnalliseen keskusteluun ylipäättään¹¹⁵. Osa kuvasi omia kokemuksiaan esimerkiksi siitä, että verkkokeskusteluiden henkilökohtaisuuksiin menevä tyyli on jo normalisoitunut eli siirtynyt kasvokkaiseen vuorovaikutukseen (ks. seuraava alaluku).

Jotkut tutkimukseeni osallistuneista puolestaan tunnistavat tiettyjen käyttäjäryhmien ja ideologisten ryhmittymien toiminnasta systemaattisia pyrkimyksiä vaikuttaa keskustelukulttuuriin ja yhteiskunnalliseen keskusteluun. Suurin huolenaihe näiden käyttäjien keskuudessa on äärioikeisto, jonka koetaan haastavan riitaa, jakavan disinformaatiota, provosoivan muita ja yllyttävän antisosiaalista käytöstä. Käyttäjien olehtuksena on, että toiminnan tavoitteena on normalisoida muun muassa vihapuhetta, rasismia ja tieteenvastaisuutta sekä lietsoa yhteiskunnallista sekasortoa ylipäättään. Toiset pitävät huolestuttavana populismia ja populistisia keinoja, jotka uhkaavat yhteiskunnallisesti relevanttia keskustelua ja voivat johtaa jopa fyysisiin yhteenottoihin. Näiden käyttäjien mielestä ongelmana ovat ne käyttäjät, jotka eivät halua tai kykene suhtautumaan populistiseen sisältöön kriittisesti, ja se, ettei populismia pystytä nykykeinoin rajoittamaan.

[...] että populistipoliitikkojen kannattajat ovat vallanneet kommentointiosuuden ja tuovat esille omia näkemyksiään, jotka on kyseenalaistettu jopa tieteellisesti, ja yrittävät taivuttaa muut käyttäjät omalle kannalleen. [...] Populismi on tehnyt suurta vahinkoa Internetin keskustelukulttuurille. [...] Jos populistit johtaa ihmisiä systemaattisesti harhaan, niin suurin osa ihmisistä ei lähde tarkastamaan faktoja, vaan on valmis uskomaan mitä tahansa. Sen sijaan me [korkeasti koulutetut] kriittisen äänen edustajat taannumme ja tukahdumme keskustelussa. Koska meitä on vähemmän, niin emme saa omaa ääntämme kuuluviin. [...] Populistien harhaanjohtaminen on mielestäni hyvin vaarallista vastakkainasettelun lietsontaa [...]. Tilanne on onneksi hallinnassa niin kauan kuin se ei eskaloitu keskustelupalstojen ulkopuolella. Ongelmana on kuitenkin se, että vaikka se eskaloituisikin konkreettiseksi

¹¹⁵ Yleisradion (2020b) Hyvin sanottu – Bra sagt -hankkeessa enemmistö vastaajista koki, ettei yhteiskunnallista keskustelua käydä kunnioittavaan sävyyn. Lisäksi noin 60 prosenttia koki keskustelukulttuurin huonontuneen. Näillä kokemuksilla voi olla yhteys käyttäjien kokemuksiin verkkokeskusteluista.

väkivallaksi, niin kukaan ei voi todistaa, että se olisi populistien aiheuttama. [...] harhaanjohtamista ja valehtelemista ei noin vain voida kriminalisoida [...] henkilö saattaa kommentointiosiossa esittää vastaavanlaisia väitteitä puhtaasta tietämättömydestään. Siksi populismi on niin ovelaa, koska se voi aina soluttautua tietämättömyyden verhon taakse. [...] Minusta asiallinen keskustelu on sellaista, jossa pyritään ongelmien kärjistämisen sijaan löytämään ratkaisuja, jotka lopulta edistävät koko ihmiskuntaa kasvamaan ja kehittymään eteenpäin. On tärkeää kuunnella kaikkia osapuolia ja löytämään ratkaisuja, jotka parhaassa tapauksessa voisivat tyydyttää kaikkia.

(kysely; ev, 35, akkt, muu)

Toisaalta muutamat käyttäjät toivat esille näkemyksensä siitä, etteivät äärioikeiston edustajat ole yksin ongelma, vaan ongelmana on keskustelun polarisoituminen (ks. ääripäät yhdessä). Taustalla voidaan nähdä myös keskusteluiden politisoituminen eli se, että ideologiset ja poliittiset jakolinjat nousevat mukaan kommentointiin aiheesta riippumatta. Joka tapauksessa monet näkevät huolestuttavia seurauksia sillä, että ideologisten jakolinjojen takia ihmiset keskustelevat kasvavassa määrin vain samanhenkisten kanssa: He eivät kohtaa verkossa erimielisiä näkemyksiä, mikä lisää polarisoitumista. Kun erilaiset näkemykset sitten kohtaavat, ihmiset eivät pysty hyväksymään näkemyseroja ja/tai keskustelemaan niistä mielekkäästi (ks. julkisen keskustelun keskustelevuus). Jotkut kokevatkin, että yhteiskunnallinen polarisoituminen, jota verkon kuplautuminen edesauttaa, vaikuttaa negatiivisesti keskustelukulttuuriin ja heikentää verkon käyttäjien suhdetta sosiaaliin normeihin. Vallalla on ikään kuin ”haukkumisen kulttuuri”, jossa käytöstopojen vastaisesta kommentoinnista, etenkin poliittisen vastapuolen nimittelystä, tulee uusi normaali. Yhtäältä syynä nähdään se, ettei tällaisella toiminnalla ole seuraamuksia. Toisaalta keskusteluiden rajoittamista voidaan pitää yhtenä syynä kuplautumiseen. Rajoitusten voidaan kokea yksipuolistavan keskusteluita, jos ”pelkästään samanmielisille annetaan oikeus puhua”.

Jotkut tutkimukseeni osallistuneet puolestaan pelkäävät, että kommentointi voi nykyisellään vahvistaa yhteiskunnallista polarisaatiota (vrt. merkitys yhteiskunnan tasolla). Kommentoinnin koetaan yllyttävän ja ruokkivan asenteellista ääriajattelua, mikä voi johtaa yhteiskunnallisten ääripäiden korostumiseen (ks. tiettyjen ryhmien ylliedustus) ja edelleen äärimmäiseen ei-toivottuun toimintaan. Polarisoitumisen, ei-toivotun keskustelukulttuurin ja antisosiaalisen toiminnan pelätään myös kokonaisuutena hiljentävän muita käyttäjiä verkossa (ks. kannattavuuden arviointi). Jotkut pelkäävät ilmiöiden vaikuttavan rajaavasti jopa laajemmin yhteiskunnalliseen osallistumiseen – ihmiset eivät halua enää osallistua esimerkiksi politiikkaan.

[...] on tullut luettua jonkun verran esimerkiksi vaalien alla käytävää keskustelua siitä, kuinka jotkut ei halua osallistua vaikka päätöksentekoon tai ei halua lähteä ehdolle, koska eivät halua vihapuhetta tai ei halua semmoisia henkilöön meneviä kommentteja, joita valitettavasti se aina sitten julkinen

osallistuminen teettää. Se on ehkä enemmän polarisaatioon liittyvä ongelma [...]. Osa jää väistämättä sen [keskustelun] ulkopuolelle, joko tahtomattaan tai sitten tahtoen. Että päättää, että mä en halua nyt osallistua johonkin, koska se altistaa minut jollekin keskustelulle tai joillekin tietynlaisille viesteille.

(ryhmäkeskustelu; n, 39, akkt)

Erotuksena edellä kuvatuista ei-toivotuista vaikutuksista, osa tutkimukseeni osallistuneista käyttäjistä on huolissaan kommentoinnin konkreettisista vaikutuksista eli siitä, miten kommenttien sisältö vaikuttaa konkreettisesti niitä lukeviin käyttäjiin (vrt. kommentoinnin vaikutukset edellä). Käyttäjät pelkäävät, että kommenteissa esitetyt väärät tiedot vääristävät uutisen välittämää sanomaa ja että seuraukset väärän tiedon leviämistä ja sekoittumisesta oikeaan tietoon voivat olla jopa yhteiskunnallisesti merkittäviä. Yhtäältä oletuksena on, että osa kommenttien lukijoista uskoo tai voi uskoa esitettyihin virheellisiin tietoihin. Toisaalta osa käyttäjistä pitää huolestuttavana yleisesti sitä, että kommentit tarjoavat alustan systemaattiselle disinformaation levittämiselle. Jotkut toivovatkin, että kommenteissa esitettyä disinformaatiota ja ajankohtaisiin aiheisiin liittyviä valeuutisia yritettäisiin purkaa uutisten avulla nykyistä enemmän.

Lisäksi muutama tutkimukseeni osallistunut toi tässä yhteydessä esille sen, että keskusteluita johdetaan harhateille myös aiheeseen liittymättömillä kommentteilla. Tulkitsen tämän implisiittiseksi huoleksi siitä, että alkuperäisestä kysymyksenasettelusta harhautuminen vaikuttaa keskusteluiden kulkuun ja siihen, millainen mielikuva käyttäjille lopulta jää itse aiheesta. Joka tapauksessa nämä näkemykset kommenttien ja kommentoinnin ei-toivotuista vaikutuksista palautuvat tiedollisiin kriteereihin eli kysymykseen tiedon oikeellisuudesta.

Komentointi voi myös vääristää tietoa tai osoittaa ihmisiä väärään suuntaan.

(kysely; n, 16, luk, eä)

Komentit saattavat pääasiassa vääristää uutisia, koska niissä esiintyy usein erittäin virheellistä tai valheellista tietoa jota jotkuyt lukijat silti uskovat.

(kysely; m, 34, akkt, Vas.)

[...] aika moni tutkimus näyttää, että disinformaatio leviää kommenttiosioissa. Jolloin ehkä sitä voidaan pitää huonona puolena, että siellä voidaan tuoda ei-reaalisia näkökulmia esille siihen aiheeseen liittyen tai jopa täysin toisiin aiheisiin liittyen. Nostetaan keskusteluun tarpeettomia näkökulmia ehkä siellä kommenttien kautta sitten.

(ryhmäkeskustelu; muu, 39, ykkt)

Kommenteilla ja kommenttien lukumäärällä uskotaan myös olevan ei-toivottuja vaikutuksia muiden käyttäjien mielipiteisiin ja jopa yleiseen mielipiteeseen (ks. vaikutukset). Osa käyttäjistä pelkää etenkin yliedustettujen ryhmien äänekkyiden yhteiskunnallisia vaikutuksia. Tyypillisesti huolena on, että rasistiset ja/tai äärioikeistolaiset kommentoijat valtaavat tilan ja tekevät olemassaoloon korostuneesti näkyväksi. Tämä herättää huolta siitä, että heidän kommenttinsa ja kommenttien volyymi lisäävät tai normalisoivat rasistisia asenteita, eli rasististen kommenttien pelätään vaikuttavan muihin käyttäjiin ja yhteiskuntaan. Osa kritisoi myös puhetapaa, jossa rasismien vastustus tulkitaan toiseksi keskustelun ääripääksi ja osaksi ongelmaa (vrt. ääripäät yhdessä). Lisäksi käyttäjien keskuudessa toistuu näkemys siitä, että erityisesti iltapäivälehtien kommenteissa rasismille annetaan tilaa eli syy on myös mediassa (ks. alustan merkitys, moderointikäytännöt). Vaikka tunnistettu juurisyy ovat varsinaiset kommentoijat, joilla on rasistisia asenteita (ks. tiettyjen ryhmien yliedustus), osa käyttäjistä toivoo alustoilta tiukempaa moderointia ja sitä, että täysin nimetön kommentointi loppuisi kokonaan (ks. nimettömyyden kaksiteräinen miekka).

Ahdistaa nykypäivän rasistinen, häijy keskustelukulttuuri. Ja ahdistaa se, miten monesti kahta keskustelun osapuolta pidetään ns. "ääripäinä" jopa silloin kun kyse on selkeästi esimerkiksi rasistista paskaa puhuvasta tyyppistä ja jostakusta joka huomauttaa tämän rasismista. Toivoisin että kaikkialle pitäisi vähintään rekisteröityä, omalla nimellä tai edes nimimerkillä. Ei se estä sitkeitä ihmisiä puhumasta törkyä, mutta ns. ohikulkumatkalla olevat täysin anonyymit trollit se sentään suodattaa.

(kysely; n, 29, akkt, Vihr.)

Ei huolta

Vaikka selkeä enemmistö tutkimukseeni osallistuneista on enemmän tai vähemmän huolissaan kommentoinnista, osa kommentoivista käyttäjistä ei allekirjoita huolta nykytilasta (Kangaspunta 2022b, 83). Näiden käyttäjien mielestä kommentointi on mahdollisuus, ei niinkään uhka, eikä tätä mahdollisuutta saisi rajoittaa. Analyysin perusteella nämä käyttäjät asettuvat niin sanottujen *arvostavien sallijoiden* ryhmään (ks. lisää Kangaspunta 2022a), jota yhdistää kommentoinnin arvostus, usko vaikutuksiin sekä haluttomuus rajoittaa kommentointia. Kiinnostavaa on, osa heistä tunnistaa asenteensa olevan vastakkainen suhteessa vallitsevaan, mediassa toistuvaan näkemykseen.

Mielestäni enemmän mahdollisuus kuin uhka. Kannatan avoimempaa kulttuuria aiheesta enkä jaa yhtä pessimististä näkemystä aiheesta kuin monesti mediassa tunnutaan puhuvan.

(kysely; m, 39, tt, muu)

Lisäksi muutama tutkimukseeni osallistunut toi esille, ettei kommentointi itsessään ole heidän mielestään ongelma. Sen sijaan ongelmat ovat yhteiskunnan ideologisessa jakautuneisuudessa ja keskustelukulttuurissa itsessään. Kommentit tosin sanoen heijastavat sitä, mikä yhteiskunnassa on mahdollisesti vialla, eli huolenaiheena ei ole kommentointi.

Verkkouutisten kommentteissa ei välttämättä ole vikaa vaan polarisoituneessa keskustelukulttuurissa ylipäättään. Tämä heijastuu kommentointiin. Jalkapallotiimimentaliteetti jne.
(kysely; m, 27, akkt, Kok.)

Verkon vapaus ja sananvapaus

Toive verkon demokratiaa vahvistavasta vaikutuksesta liittyy ajatukseen verkon vapaudesta, avoimuudesta ja tasa-arvoisista osallistumismahdollisuuksista. Näitä verkon ominaisuuksia on pidetty demokratian ja kansalaiskeskustelun kannalta tärkeinä ja hyödyllisinä, jopa keskeisinä. Samanaikaisesti verkkoa toimintaympäristönä leimaa omanlaisensa liberaali ideologisuus, joka ei palaudu demokraattisiin lähtökohtiin. Internetiä eivät hallitse yksinomaan instituutiot, vaan käyttäjät itse. Esimerkiksi niin sanottujen nettiaktiivien keskuudessa verkon vapaus on ihanne ja vapaudella on keskeinen itseisarvo (esim. Noppari 2013).

Siinä missä verkon vapaus voi oletetusti parantaa demokratiaa ja sen edellytyksiä, sananvapaus on toimivan demokratian elinehto. Avoin, kriittinen ja ennen kaikkea vapaa (kansalais)keskustelu on demokraattisessa yhteiskunnassa välttämättömyys. Tässä kokonaisuudessa sananvapaus kytkeytyy tiiviisti journalistiseen vapauteen ja journalismin yhteiskunnalliseen tiedonvälitystehtävään – vapaa media toteuttaa ja ylläpitää sananvapautta. Sananvapaus ei kuitenkaan koske vain yhteiskunnallisia toimijoita, vaan kaikkia yhteiskunnan jäseniä. Suomessa sananvapaudesta on säädetty perustuslaissa, ja lisäksi sananvapaus määritellään kansainväliseksi ihmisoikeudeksi¹¹⁶. Verkkokeskusteluiden ja kommentoinnin kannalta olennaista on sananvapauden ydinsisältö: jokaisella ihmisellä tulee olla oikeus *ilmaista ja vastaanottaa tietoja ja mielipiteitä*. (Ks. esim. Korpisaari 2015; Kortteinen 2015; Neuvonen 2018; Pöyhkäri ym. 2013.)

Juuri nämä oikeudet liittävät verkon vapauden ja sananvapauden kiinteästi toisiinsa. Vapaa verkko mahdollistaa mielipiteiden ja tietojen ilmaisemista sekä vastaanottamista. Siitä, kuinka sananvapaus verkossa pitäisi ymmärtää ja määritellä, ei ole kuitenkaan yksimielisyyttä. Reeta Pöyhkärin ja kollegoiden (2013, 51; ks. myös Barnes 2018) mukaan verkkoa koskevat sananvapauskäsitykset voidaan jakaa yksilöllisiin ja yhteisöllisiin. Yksilöllinen sananvapauskäsitys on luonteeltaan liberaali ja lähtee siitä

¹¹⁶ Sananvapaus on kirjattu Euroopan ihmisoikeussopimukseen ja Yhdistyneiden kansakuntien ihmisoikeuksien julistukseen (ks. esim. Korpisaari 2015).

oletuksesta, että ihmiset pystyvät määrittelemään itse verkkoa koskevat säännöt ja normit. Tällainen käsitys vaikuttaisi vallitsevalta juuri aktiivisten verkon käyttäjien keskuudessa (vrt. Noppari 2013). Yhteisöllisessä näkemyksessä sananvapautta määrittävät yhteisölliset arvot ja normit, jotka perustuvat lakeihin ja esimerkiksi alustojen kirjattuihin sääntöihin. (Pöyhtäri ym. 2013, 51.) Tällainen käsitys vaikuttaisi noudattavan niin sanottua virallista näkemystä sananvapaudesta. Lain ja kansainvälisten säädösten mukaan sananvapaus ei ole rajoitukseton oikeus. Sananvapauteen kuuluu niin sanottu tekijänvastuu, joka määrittää sitä, millaista sisältöä julkisesti saa ja ei saa esittää (ks. rikosoikeudellisesta vastuusta Korpisaari 2015, erit. 112–114).

On ilmiselvää, että verkko on muuttanut ja monimutkaistanut sananvapauteen liittyviä kysymyksiä. Keskeistä kädenvääntöä käydään sananvapauden ja verkkovälitteisen antisosiaaliseen toiminnan eli sosiaalisten normien välillä. Vastakkain asettuvat myös yksilöllinen ja yhteisöllinen sananvapaus. Tutkimuksissa huomio on kiinnittynyt etenkin äärioikeiston toimintaan. Sananvapauden ja sananvapausvetoomuksen on todettu toistuvan äärioikeistolaisessa retoriikassa, jonka mukaan äärimmäinenkin yhteiskunnallinen kriittisyys on sallittua, koska sananvapaus on (yksilön) oikeutena ehdoton (ks. esim. Petterson 2019; Pöyhtäri ym. 2013, 99–100). Sananvapauden turvin pyritään tuomaan verkossa julki kärkkäitä ja vallitsevien näkemysten vastaisia mielipiteitä, esimerkiksi maahanmuuttokriittisyyttä. Käytetyt keinot eivät välttämättä noudata yhteisesti hyväksytyjä sosiaalisia normeja – yhteisöllisen sananvapauden määrittämiä reunaehtoja – ja vallitsevien näkemysten haastaminen voi tapahtua vihapuheen keinoin, muihin kohdistuvilla aggressiivisilla hyökkäyksillä. Tutkijoiden huolena on, että sananvapauden turvin ilmaistu viha kaventaa toisten sananvapautta, eli antisosiaalinen käytös voi hiljentää muita. Pöyhtäri ja kollegat (2013, 7–9) ovat tiivistäneet viime vuosikymmenen haasteet seuraavasti:

Yhtäältä kysymys on mahdollisesta mielipiteiden ja argumenttien kirjon kaventumisesta julkisessa keskustelussa muodostuvan vihan ja pelon ilmapiirin vuoksi. Toisaalta nousee kysymys, voidaanko ja kuinka paljon sananvapautta rajoittaa, jos sitä käyttämällä loukataan tai uhataan toisia. [...] Sekä liian pitkälle viety median eettinen harkinta että käyttäjien itsesensuuri voivat muodostua sananvapauden esteeksi.

En ota tässä tutkimuksessa kantaa siihen, miten ja missä määrin sananvapautta tulisi rajoittaa. Sen sijaan tavoitteenani on tuoda esille ne näkemykset, joita käyttäjät verkon vapaudesta ja sananvapaudesta esittivät, sekä näihin näkemyksiin liittyvät huomioni. Yllä kuvatut haasteet ja kädenvääntö ovat tutkimukseeni osallistuneiden asenteissa vahvasti läsnä. Osa käyttäjistä kokee, että tiettyjen käyttäjäryhmien vihamielinen toiminta luo pelon ilmapiiriä ja rajoittaa heidän ja muiden käyttäjien osallistumista (ks. kommentoinnin kannattavuuden arviointi). Monet näistä käyttäjistä korostavat, että sananvapaus ei ole rajatonta – vapaus tuo mukanaan vastuun. He asettuvatkin tietyiltä osin yhteisöllisen sananvapauskäsityksen taakse. Toiset puolestaan kokevat, että muut käyttäjät ja media pyrkivät hiljentämään heidät ja heidän poikkeavat mielipiteensä liian tiukkoihin normeihin ja sääntöihin vedoten. Heidän mielestään media moderoi kommentointia liian tiukalla kädellä, eivätkä erilaiset mielipiteet tule julki. Monet näistä käyttäjistä korostavat edelleen verkon vapautta ja

rajatonta sananvapautta. (Vrt. esim. Reader 2012; Trygg 2012.) He vaikuttavatkin asetuvan yksilöllisen sanavapauskäsitelmän taakse.

Huomionarvoista kuitenkin on, ettei toive esimerkiksi empaattisesta keskustelukulttuurista asetu automaattisesti ristiriitaan sanavapauden ihanteen kanssa. Käyttäjissä on myös niitä, jotka korostavat molempia.

[...] Haluaisin sanoa, että jokainen meistä on ihminen tekstin takana ja että sen vuoksi tulisi olla vastuullinen ja toimia lain mukaan ilmaan kiusaamista tai kunnianloukkaamista. Toisaalta rehellinen tunneilmaisu ja sananvapaus tulee taata (mutta siinä tulee tosiaan sananvastuu mukana). Toivoisin rehellisyyttä ja vaikkapa vapautta kiroilla (ilman että leimataan asiattomaksi) ja tehdä kirjoitusvirheitä ja samalla haluaisin että olisi helppo muodostaa ystävällinen keskustelukulttuuri jossa ollaan empaattisia. [...]

(kysely; n, 22, luk, SDP)

Analyysin perusteella käyttäjät eivät jakaudu sananvapauteen liittyvien asenteidensa perusteella automaattisesti kommentoinnin rajoittajiin ja sallijoihin. Käyttäjien näkemykset siitä, miten verkkovälitteistä keskustelua tulisi ohjata ja rajoittaa, vaihtelevat huomattavasti monipuolisemmin, ja syvennyn tähän tarkemmin seuraavassa alaluvussa. Verkon vapauteen liittyvien asenteiden osalta on kuitenkin huomionarvoista, että monet niistä käyttäjistä, jotka tuomitsevat antisosiaalisen toiminnan ja peräänkuuluttavat tiettyjä kommentoinnin kriteereitä (ks. kommentoinnin kriteerit), eivät ole valmiita kommentoinnin tiukempaan rajoittamiseen ja/tai moderointiin. Näiden käyttäjien asenteissa toistuu tiettyltä osin käsitys verkon vapaudesta itseisarvona.

Jotkut käyttäjistä ovat myös huolissaan moderoinnista, joka kohdistuu heidän näkemyksilleen vastakkaisiin mielipiteisiin. Tässä yhteydessä osa vetosi sananvapauteen sekä yhteiskunnallisena arvona että yksilön oikeutena. Heidän mielestään mielipiteitä ei saa rajoittaa. Taustalla vaikuttaa yhtäältä käyttäjien huoli siitä, että mielipiteiden rajoittaminen edesauttaa yhteiskunnallista polarisoitumista; kriittisten näkemysten hiljentäminen vahvistaa tiettyjen ideologisten ryhmittymien kokemusta epäoikeudenmukaisuudesta ja ajaa heitä vain syvemmälle omaan kuplaansa. Toisaalta osa käyttäjistä näkee erimielisyyden itsessään arvokkaana julkisessa keskustelussa; yhteisistä asioista keskusteleminen ja ratkaisujen löytäminen edellyttävät erilaisten näkemysten vastakkainasettelua ja vuoropuhelua.

Kuvaan seuraavaksi tarkemmin sitä, millaisia tutkimukseeni osallistuneiden käsitykset sananvapaudesta ja verkon ja/tai kommentoinnin vapaudesta ovat. Molemmat ovat vahvasti ideologisia kysymyksiä ja niillä on vahva yhteys – verkon vapaus pitää sisällään sananvapauden. Silti ne eroavat toisistaan siltä osin, että verkon vapaus liittyy verkkoon toimintaympäristönä ja pitää sisällään muutakin kuin ilmaisuvapauden – verkon vapaus on kokonaisvaltaista. Sananvapaus on puolestaan kontekstiltään kokonaisvaltainen, mutta liittyy melko yksiselitteisesti tietojen ja mielipiteiden ilmaisuvapauteen. Vain harva tutkimukseeni osallistuneista kuitenkaan erotti systemaattisesti

verkon vapauden ja sananvapauden. Analyysin perusteella verkon vapaus ilmenee joidenkin käyttäjien mielestä ensisijaisesti sananvapauden muodossa ja päinvastoin, sananvapaus on ennen kaikkea verkkovälitteistä. Osa suhtautuukin verkkoon (ei pelkkään kommentointiin) lähinnä sananvapauden välineenä.

Vapauden kannattajien keskuudessa vapaa verkko voi näyttäytyä tärkeänä mielipiteiden ilmaisemisen ja tunteiden purkamisen väylänä, joka ehkäisee yhteiskunnallisia negatiivisia vaikutuksia. Osa käyttäjistä mieltää sananvapauden edelleen eksplisiittisesti itseisarvona, jota ei tulisi heidän mielestään alistaa rajoituksille. Näiden käyttäjien mielestä sananvapauden rajoittaminen muodostaa yhteiskunnallisen uhan: jos sananvapaus viedään, jäljelle ei jää mitään tai kehityksessä kuljetaan taaksepäin. Sananvapaudella nähdäänkin konkreettisia yhteiskunnallisia merkityksiä ja ilmenemismuotoja, jotka palautuvat demokratian ytimeen. Tässä mielessä kyse ei ole vain verkkouutisten kommentoinnista, vaan sananvapaudesta yleisesti. Kommentointi voi kuitenkin näyttäytyä yhtenä kanavana sananvapauden ilmaisemiselle tai yhtenä rajoittamisen kohteena.

Kannattaa aina miettiä mikä olisi kolikon toinen puoli. Entä jos meillä olisi media, joka kertoisi meille kaikki asiat maailman suurena totuutena, johon kenelläkään ei olisi mahdollisuus tehdä oikaisua? Entä jos meillä viranomaiset antaisivat täysin mielivaltaisia päätöksiä, että niitä voisi saada muutettua julkisuuden avulla? Entä jos meillä tehtäisiin vain poliittisia päätöksiä, ilman että niitä olisi kenekään mahdollista kyseenalaistaa julkisesti? Kannattaa miettiä tällaisia asioita, ennen kuin alkaa rajoittamaan ihmisten sananvapautta. Sananvapaus, ja mielipiteenvapaus, samoin kuin ajatuksen- ja omantunnonvapaus ovat tärkeimmät asiat, jotka erottavat meidät keskiaikaisesta väkivaltaisesta anarkiasta.

(kysely; m, 39, luk, PS)

Näiden käyttäjien näkökulmasta sananvapaudessa olennaisia ovat vapaus kritisoida mediaa ja valtaapitäviä sekä yksilön oikeus ilmaista mielipiteensä. Monelle sananvapaus ja mielipiteen vapaus merkitsevät käytännössä samaa asiaa, ja kommenttien rooli tärkeänä mielipiteen ilmaisemisen väylänä voi korostua (ks. merkitykset yhteiskunnan tasolla). Juuri tästä syystä kommentointia ja/tai sananvapautta ei heidän mielestään tulisi rajoittaa. Osa pyrki myös nimeämään tahot, jotka heidän mielestään uhkaavat sananvapautta eli pyrkivät sitä rajoittamaan. Nimetyiksi tulivat muun muassa vasemmistolaiset¹¹⁷, puolueellinen media ja asenteellinen moderointi. Näiden käyttäjien mielestä vapaat kommentit voivat olla sananvapauden ja mielipiteen ilmaisemisen välineenä keino puuttua uutisten puolueellisuuteen. Osa käyttäjistä näkeekin asenteellisen moderoinnin sekä osoituksena median puolueellisuudesta että pyrkimyksenä rajoittaa (mediaa kritisoivaa) mielipiteen- ja sananvapautta. Palaan moderointiin liittyviin uhkakuviin vielä tuonnempana.

¹¹⁷ Tämä voi olla implisiittinen viittaus mediaan/journalisteihin, sillä heihin viitattiin toistuvasti vasemmiston edustajina.

Kommentointi antaa ihmisille suoran reitin kertoa mielipiteensä. Esimerkiksi jos uutisessa ollaan selvästi puolueellisia suuntaan tai toiseen. Oikeus kertoa mielipiteensä on myös osa sananvapautta.

(kysely; m, 21, luk, PS)

Sananvapaus kunniaan ja oma ideologia pois.

(kysely; m, 26, akkt, PS)

En ole eritellyt tutkimukseeni osallistuneiden taustoja suhteessa tunnistettuihin käytäntöihin, motiiveihin tai asenteisiin. Aikaisemman tutkimukseni (Kangaspunta 2022b, 84–85, 88) perusteella käyttäjien asenteiden jakautuminen kommentoinnin rajoittamisen suhteen on kuitenkin kytköksissä puoluepoliittisiin näkemyksiin (ks. myös Kangaspunta 2022a). Käyttäjien joukosta erottuvat perussuomalaisia äänestäneet, jotka suhtautuvat selvästi muita kriittisemmin kommentoinnin rajoittamiseen. Heidän keskuudessaan keskiarvo kommentoinnin tiukempaa rajoittamista koskevassa väittämässä oli 1,50¹¹⁸, kun se kaikkien käyttäjien osalta oli 2,65. Vastaavasti keskiarvo kommentoinnin tiukempaa moderointia oli heidän keskuudessaan 1,92, kun se kaikkien käyttäjien kohdalla oli 3,39. (Kangaspunta 2022b, 84–85, 88.) Tältä osin tutkimukseni vahvistaa aikaisempien tutkimusten havaintoa siitä, että verkon vapauteen liittyvät asenteet ovat kytköksissä muun muassa maahanmuuttokriittiseen ideologiaan.

Vaikuttaa edelleen ilmeiseltä, että arvostus verkkovälitteistä sananvapautta kohtaan on perussuomalaisten kannattajien keskuudessa varsin suurta. Analyysin perusteella ilmiötä ei selitä ainoastaan esimerkiksi perussuomalaisten poliitikkojen hyödyntämä sananvapauspuhe, jota puolueen kannattajat päätyvät toistamaan. Syynä voi olla myös se, että juuri tämän käyttäjäryhmän kommentit eli esimerkiksi maahanmuuttokriittiset mielipiteet, joita he haluavat yhteiskunnallisessa keskustelussa ilmaista, voivat joutua moderoiduiksi. Henkilökohtaiset kokemukset vahvistavat käyttäjien ennakko-oletuksia ja realisoituvat asenteiksi. Toisin sanoen, kun yksittäisten käyttäjien oikeutta ilmaista oma mielipiteensä rajoitetaan ja loukataan (moderoinnilla) toistuvasti, he voivat pyrkiä puolustamaan sananvapauttaan yhä vahvemmin. Henkilökohtaisista kokemuksista tulee käyttäjien keskusteluiden kautta kollektiivisia, ja ne vahvistavat esimerkiksi käyttäjien näkemystä siitä, että moderointi ja media ovat asenteellisia.

Tutkimukseeni osallistuneissa on myös rajattoman sananvapauden kannattajien vastapuoli, joka vastustaa eksplisiittisesti näkemystä siitä, että sananvapaus sallii sosiaalisten normien rikkomisen. Nämä käyttäjät pyrkivät määrittelemään sen, mitä sananvapaus ei ole tai ei saa edustaa. Heidän mielestään asiattomuus, henkilökohtaisuudet tai antisosiaalinen käytös (ks. kommentoinnin kriteerit) eivät kuulu sananvapauden piiriin, ja osa korostaa vastuuta, jonka (yhteisöllinen) sananvapaus tuo mukanaan. Heidänkin mielestään kommentit voivat tarjota tärkeän väylän mielipiteen

¹¹⁸ Keskiarvot on muodostettu vastauksista asteikolla 1 = ”täysin eri mieltä”; 5 = ”täysin samaa mieltä”.

ilmaisemiselle, mutta tämän ei pitäisi tarkoittaa irrottautumista henkilökohtaisesta (tekijän)vastuusta (ks. Korpisaari 2015). Lisäksi joidenkin käyttäjien mielestä pakollinen rekisteröityminen ja jopa oman nimen käyttö voivat edesauttaa vastuunkantoa kommentoinnin kontekstissa. Kun kommentin kirjoittaja on tiedossa, omien sanomisiensa takana on pakko seistä ja sääntöjä rikkovat saadaan vastuuseen.

Toisaalta moni käyttäjästä tunnistaa sekä verkkovälitteisen sananvapauden että rajoittamisen ristiriitaisen luonteen. Nämä käyttäjät allekirjoittavat sananvapauden itseisarvon, mutta tunnistavat sen, ettei sananvapaus voi olla täysin rajatonta. Vapauden arvoa korostaa käyttäjien mielestä se, että verkkovälitteinen osallistuminen edustaa demokratialle olennaista yhteiskunnallista keskustelua, tiedon ja mielipiteiden välittämistä ja vastaanottamista, kanavaa valtaapitävien kritiikille sekä kansalaistoiminnan ja -keskustelun väylää. Monen käyttäjän suhtautuminen sananvapauden rajoituksiin onkin hyvin kriittinen. Rajoittamista kuitenkin puoltavat etenkin verkkokeskusteluiden äärimmäiset negatiiviset lieveilmiöt. Moni kokee, että valtaapitäviin kohdistuvan kritiikinkin pitää noudattaa edes vähimmäisiä yhteiskunnallisen keskustelun kriteereitä.

Silti osa tutkimukseeni osallistuneista korosti sananvapautta yksilön oikeutena tuoda julki mielipiteensä, riippumatta sen yhteiskunnallisesta merkityksestä. Vaikka he tunnistavat sananvapauden merkityksen demokratian välineenä, sananvapauden rajoittamisen ei pitäisi heidän mielestään perustua esitettyjen mielipiteiden yhteiskunnalliseen arvoon, arvioon mielipiteen järkipärisyydestä tai edes käytökseen. Heidän mielestään sananvapauden ohjaamiseen riittää tai pitäisi riittää lainsäädäntö.

Seuraava pitkä esimerkki on sikäli erityinen, että haastateltava nimitti itseään leikkimielisesti entiseksi hakkeriksi eli sisällytti itsensä jossain määrin niin sanottujen nettiaktiivien ryhmään (ks. lisää Noppari 2013). Kiinnostavaa on, että kyseinen haastateltava näkee nykytilanteen eräänlaisena hahmottamisen välitilana, jossa ymmärrys verkkovälitteisen sananvapauden mahdollisuuksien ja rajoitusten kokonaisuudesta on vielä muotoutumatta. Yhtäältä hän toi esille sen, ettei absoluuttinen (yksilöllinen) sananvapaus ole vaihtoehto ja tätä myös suomalainen lainsäädäntö ohjaa (vrt. esim. Korpisaari 2015). Toisaalta hän totesi, ettei verkkovälitteisyys eli uusi teknologinen konteksti ole itsessään riittävä peruste sananvapauden rajoittamiselle (nykyisen lainsäädännön lisäksi). Perusteeksi ei myöskään riitä, että sananvapauden puitteissa erilaisten mielipiteiden määrä kasvaa tai muissa herätetään mielipahaa ja pahennusta. Haastateltava korostikin linjanvedon vaikeutta, jopa mahdottomuutta: miten ja kuka päättää ja määrittelee sen, mikä on sallittua ja mikä on esimerkiksi vihapuhetta. Mielestäni haastateltavan pohdinta tiivistää tasapainottelun, joka verkkovälitteiseen sananvapauteen ja sen rajoittamiseen laajasti liittyy, ja sen, miten tämä kokonaisuus lopulta linkittyy kysymykseen verkon vapaudesta.

[Tutkijan tarkentava kysymys kommentoinnin rajoittamisesta.]

[...] äärimmäisen hankala kysymys, koska meillähän on lainsäädäntö jo olemassa, siis on kunnianloukkausta, siellä on tiettyjä rajoitteita sananvapauteen. Eihän kukaan halua absoluuttista sananvapautta. Että jos saan käsiini sinun sairastiedot, niin julkaisen ne ja se on ihan ok. [...] Se, että tulee uusia julkaisutapoja, niin eihän se tarkoita, että silloin pitää rakentaa jotain uusia mekanismeja viestinnän rajoittamiseksi. Noin lähtökohtaisesti. [...] Pitäisi olla joku ybersensori, joka käy kaiken läpi ja sitten antaa sen leiman, että tämä on nyt sallittua. [...] Voihan se olla niinkin, että me ei vaan vielä kyetä hahmottamaan tätä, että kaikki pääsee mediaan saman tien ja sananvapautta voi käyttää myös hölmösti, eli mielipide voi olla hölmö ja sen voi sanoa nykyään ääneen kuka tahansa. Ennen se ei vaan näkynyt, kun se kuulu se jupina siellä Esson baarissa. Nyt se tulee kaikki julki. Eli ei mulla ole selkeätä vastausta, mutta onhan se ihan selvää, että eihän sitä rajoittamista voi ruveta vaatimaan vaan siksi, että itse loukkaantuu. Sekin on vähän huono peruste, noin periaatteellisessa mielessä. Se ainakaan, että minä loukkaannuin, ei kyllä riitä perusteeksi. Pitäisi olla jotain muuta. Vaikka se on inhimillisesti väärin ja huonoa käytöstä, eikä semmoista tietysti kukaan järkevä ihminen tee. Mutta pitääkö sitä nyt ruveta jotenkin sensuurinomaisesti rajaamaan, niin se onkin sitten tosi vaikea kysymys [...]. Kyllähän Kiina yrittää sitä [sananvapauden rajoittamista] koko ajan ja silti siellä nallekarhut lentää ja keksitään koko ajan jotain uutta, että mun mielestä se on loputon suo. En tiedä. Kiinahan näyttää sen, miten hyvin se toimii. [...] Edelleen pitää muistaa, että ihmisillä on oikeus myös käyttäytyä tyhmästi. Missä vaiheessa se ylittää jonkun syytekynnyksen, niin se on se kysymys. Mutta sitähan kunnianloukkauspykälässä aina pohditaan. Eihän siihen ole olemassa mitään selkeätä mittatikkua, josta katsotaan, että 0,3 millimetrin kohdalla ei vielä, mutta 0,4 millimetrin kohdalla se sitten on vihapuhetta. Semmoistahan ei ole, enkä mä tiedä, miten semmoisen voisi luoda, koska se on luonteeltaan kontekstisidonnaista. [...]. Ehkä me eletään vaan siinä tilassa, että me ei vielä oikein hahmoteta, mitä tämä globaali viestikanava kaikkien käytössä 24/7 milloin vaan on. [...] Aika vaikea on ruveta [rajoittamaan] enkä lähtisi semmoista tekemään ensisijaisesti.

(teemahaastattelu; muu, 43, ykkt)

Edellä kuvatuissa näkemyksissä korostuu asenteellinen jako, joka liittyy etenkin vihapuheeseen. Pöyhtäri ja kollegoiden (2013) mukaan vihapuheen rajoittamisen ja sananvapauden suhde on lähtökohtaisesti haastava: ”Yhtäältä korostetaan vastuullista sanankäyttöä ja väärinkäytösten välillisiä vaikutuksia yhteiskuntaan, ja siksi keskusteluissa tulisi suojella heikossa asemassa olevia. Toisaalta kannatetaan rajoitonta sananvapautta, jossa vain suorat uhkaukset suljetaan vapaan sanankäytön ulkopuolelle, eikä keskustelua saisi rajata liikaa eettiseen tai moraaliseen harkintaan perustuen.” (Pöyhtäri ym. 2013, 7–9.) Media asettuu tässä kokonaisuudessa puun ja kuoren väliin. ”Journalismin haaste on ottaa huomioon molemmat näkökulmat ja

tarjota keskusteluympäristö, joka sekä suojelee osallistujia että mahdollistaa poikkeavat mielipiteet” (emt.).

Paikallistin tutkimukseeni osallistuneiden keskuudesta huolen siitä, mitä etenkin kommentoinnin moderointi merkitsee sananvapaudelle. Tämä huoli erottuu yksiselitteisesti niistä huolenaiheista, joita kuvaan edellisessä alaluvussa. Sitä leimaa näkemys siitä, että nykykommentoinnissa suurin uhka on moderointi, joka kaventaa kommentoijien sananvapautta. Asenne ei ole erityisen yleinen, mutta se kytkee yhteen sananvapauskesustelun, käyttäjien suhteen uutisiin ja mediaan sekä käyttäjien näkemykset kommentoinnin rajoittamisesta. Huomioarvoista on, että moderointiin liittyvät uhkakuvat ja kokemukset ovat omiaan lisäämään käyttäjien epäluuloa mediaa kohtaan.

Pöytäkirjan ja kollegoiden (2013) mukaan sananvapauden toteutumisen kannalta on olennaista, että moderointi on läpinäkyvä ja johdonmukaista (Pöytäkirja ym. 2013, 7). Osa tutkimukseeni osallistuneista kuitenkin kokee, että moderointi on asenteellista ja jo sellaisenaan osoitus median epäluotettavuudesta. Käyttäjien asenteiden taustalla vaikuttaa olevan omakohtaisia kokemuksia muun muassa siitä, että asialliset mutta kriittiset kommentit jäävät julkaisematta, jos ne eivät noudata median oletettua ideologista linjaa. Toisaalta jotkut kokevat ongelmalliseksi sen, että moderointi puuttuu mielipiteiden ohella laajasti kielenkäyttöön, esimerkiksi huumoriin. Moderointi voidaan mieltää yhdeksi sensuurin muodoksi, joka herättää käyttäjissä voimakasta vastarintaa ja voimakkaita vastareaktioita. Käyttäjien keskuudessa huolta herättävät paitsi tällaisen moderoinnin negatiiviset vaikutukset sananvapaudelle, myös median kasvava valta (ks. mediaan liittyvät asenteet). Käyttäjät pitävät uhkana sitä, että media hallitsee yhä suuremmassa määrin julkista keskustelua ja pyrkii tästä valta-asemasta rajaamaan sen, mikä on hyväksytty mielipide yhteiskunnallisessa keskustelussa ja/tai miten keskustelua pitäisi ylipäätään käydä.

Sananvapaus on kokenut Suomessa melkoisen kolauksen. Kriittisiä ja asiallisia mielipiteitä/kommentteja ei välttämättä julkaista, jos on vastoin moderoinnin omia aatteita, mutta asiattomia viestejä voidaan julkaista mikäli tukevat moderoinnin aatteita. Median valta on kasvanut entisestään ja se on erittäin huolestuttavaa. Ei olisi, mikäli uutisointi olisi objektiivista ja oikeasti läpinäkyvää - vaan kun ei ole. Biasoidut näkökulmat mistä syystä milloinkin aiheuttavat informaation köyhtymistä ja piilottamista.

(kysely; m, 45, akkt, PS)

Moderointiin liittyvä huoli palautuu näkemykseen kommentoinnista yhteiskunnalliselle keskustelulle tärkeänä mielipiteiden esittämisen kanavana. Monet pitävät erilaisia mielipiteitä ja mielipiteiden kirjoa lähtökohtaisesti tervetulleena. Vaikka moderoinnin toivotaan parantavan keskusteluiden tasoa, sen ei haluta puuttuvan erimielisyyteen tai valtavirrasta poikkeaviin näkemyksiin. Tältä osin osa käyttäjistä tunnistaa, että ”moderoinnin ja sensuurin raja on häilyvä”. Yhtäältä huolta aiheuttavat yhteiskunnalliset seuraukset eli se, että moderointi ajautuu yhteiskunnallista kes-

kustelua kaventavaksi sensuuriksi. Toisaalta huolena on muiden käyttäjien kokemus moderoinnin epäoikeudenmukaisuudesta; mielipiteisiin kohdistuva moderointi voi käyttäjien mielestä lisätä muiden/tiettyjen käyttäjien kokemusta moderoinnin asenteellisuudesta.

Lisäksi muutamat käyttäjistä kokevat kommentointimahdollisuuksien rajaamisen sananvapauden rajoittamisena. Osa viittasi tähän eksplisiittisesti. Seuraavassa esimerkissä vastaaja kuvaa ärsyyntymistään siihen, että kommentointimahdollisuuksia rajataan negatiivisia tunteita herättävistä uutisaiheista¹¹⁹. Kiinnostavaa on, että vastaaja korostaa eroa vihaisen kommentoinnin ja varsinaisen vihapuheen välillä. Ymmärrän vastauksen niin, että vastaajan mielestä aito sananvapaus sallii negatiivisetkin tunteet ja niiden julkituomisen, eikä negatiivisia reaktioita tulisi tulkita automaattisesti vihapuheeksi (ks. vihapuheen määritelmästä Pöyhtäri ym. 2013).

Ärsyttää suunnattomasti kun lehti ei avaa kommenttiosiota. Varsinkin jos aihe on ihmisissä raivoa/suuttumusta nostava. Vihainen puhe ei ole ns vihapuhetta, millaiseksi nykyään kaikki halutaan vääntää. Suomessa ei ole oikeasti sananvapautta.

(kysely; n, 47, amk, PS)

Kaiken kaikkiaan merkittävä osa tutkimukseeni osallistuneista arvostaa sananvapautta ja verkon vapautta ainakin lähtökohtaisesti. Silti moni näkee niillä kääntöpuolen. Yksi ryhmäkeskusteluun osallistunut keskustelija herätteli keskustelua siitä, tuottaako vapaampi verkko pelkästään hyvää yhteiskunnan kannalta vai ruokkiiko juuri verkon vapaus polarisaatiota ja yhteiskunnallista epätasapainoa. Hän viittasi tässä yhteydessä Kiinaan ja Venäjään, joissa verkon käyttöä on rajoitettu. Keskustelijan kysymys on, voiko verkon vapautuminen ajaa tällaiset yhteiskunnat sekasortoon eli ovatko vapautumisen seuraukset välttämättä yksinomaan tai ensisijaisesti hyviä. Kävimme puheenvuoroon liittyen tarkentavaa keskustelua vielä sähköpostitse (ks. aineistot), ja keskustelija täydensi näkemystään. Hän kertoi tarkoittavansa sitä, että vapaan verkon maissa on jo nähty se, millaisia yhteiskunnallisia ristiriitoja verkon vapaus voi tuottaa.

Nämä kiinat ja venäjät, nehän on semmoisia isoja maita. Se [rajoittaminen] ehkä mun mielestä suojelee tietyllä tapaa sitä maata. Jos ajatellaan, että Kiinassa ihmiset alkaa [...] näkeen, että mitä täällä [länsimaissa] tapahtuu. Ja se voi mennä täyteen kaaokseen se koko maa, jos ne pääsee vapaasti netissä pyörimään [...].

(ryhmäkeskustelu; m, 50, amk)

¹¹⁹ Tältä osin vastaaja tunnistaa yhtäältä sen, että on olemassa aiheita, jotka herättävät kommentoijissa negatiivisia tunteita. Toisaalta voidaan olettaa, että vastaaja tunnistaa myös vaikutuksen, joka näiden tunteiden aikaisemmalla purkautumisella voi olla: media ei ole halukas avaamaan kommentointia enää ollenkaan.

Kommentointimahdollisuuksien rajoittaminen

Tarkoitan tässä aluvuussa kommentointimahdollisuuksien rajoittamisella rajatusti sitä, avataanko verkkouutiset kommentoinnille vai ei, ja rajoitetaanko kommentointi tietyille aikavälille. Kyse voi olla uutis- tai aihekohtaisesta valinnasta, jonka media tekee, tai kokonaisvaltaisesta valinnasta, eli siitä, ettei media salli uutistensa kommentointia ollenkaan tai rajaa sitä ajallisesti. Käyttäjien keskuudessa kommentoinnin rajoittamiseen suhtaudutaan pääsääntöisesti kriittisesti – kommentointimahdollisuuksia ei saisi rajoittaa¹²⁰. Toisaalta jotkut kokevat, että rajoittamista tarvitaan lisää. Selvitän seuraavassa sitä, miksi käyttäjät ovat jommankumman kannalla ja mihin he rajoittamisen kokevat tai haluisivat kohdistuvan.

Kaiken kaikkiaan tutkimukseeni osallistuneiden enemmistö vastustaa kommentointimahdollisuuksien rajoittamista tai rajoittamisen tiukentamista. Vaikka kommentoinnin tilasta ja vaikutuksista kannetaan käyttäjien keskuudessa huolta, ratkaisujen pitää monen mielestä löytyä jostakin muualta, etenkin moderoinnista. Osa toivoo ylipäättään vapaata tai vapaampaa kommentointia, eli heidän mielestään kommentointia rajoitetaan nykyisellään jopa liikaa. Lisäksi jotkut käyttäjistä voivat kokea ongelmalliseksi sen, etteivät kaikki uutismediat tarjoa mitään mahdollisuutta kommentointiin tai mahdollisuuksia tarjotaan rajoitetusti. Esimerkiksi ajallinen rajoittaminen voi käyttäjien mielestä lisätä harkitsematonta kommentointia. Lisäksi kommentointi- ja osallistumismahdollisuuksia voivat käyttäjien mielestä rajoittaa maksumuurit; uutissisällöt eivät ole tasapuolisesti kaikkien ulottuvilla, mikä nähdään itsessään ongelmana.

Uutisten kommentointimahdollisuus on mielestäni tärkeää sananvapauden ja avoimen keskustelun kannalta, mutta olen huolissani on ihmisten käytöksestä kommenttiosioissa. [...] Toivoisin, että ihmiset harkitsisivat vähän pidemään ennen kuin kommentoivat, mutta osaltaan hektinen someaika varmaankin painostaa kommentoimaan asioita välittömästi. Kuinka moni palaisi kommentoimaan edellisenä päivänä lukemaansa uutista? Ylelläkin on käytössä kommentoinnin aikaraja, joka on varmaankin tarkoitettu sitä varten, ettei kommentointi jatku viikkokausia ja työllistä tämän takia moderoinnin kautta, mutta pakottaako tämä myös hätiköityyn kommentointiin. [...]

(kysely; m, 29, ykkt, Vihr.)

Ristiriitaisiin uutisaiheisiin, kuten maahanmuuttoon ja ilmastonmuutokseen, liittyy tutkimusten perusteella korostuneesti vihamielistä, riitaisaa ja eri tavoin ei-toivotua kommentointia (ks. esim. Nikunen 2018; Pöyhkäri ym. 2013; Reich 2011, Santana

¹²⁰ Kyselyn vastaajista 49,8 prosenttia oli jokseenkin tai täysin erimielisiä suhteessa väittämään ”Kommentointimahdollisuuksia pitäisi rajoittaa aikaisempaa enemmän” (ka 2,66). Jokseenkin tai täysin samaa mieltä väittämän kanssa oli 28 prosenttia vastaajista. (Kangaspunta 2022b, 84.) En tarkentanut väittämässä sitä, miten rajoittaminen tulisi ymmärtää, ja oletettavasti osa vastaajista saattoi lähestyä rajoittamista esimerkiksi kokonaisvaltaisesta kaikkien rajoittamiseen liittyvien käytäntöjen kokonaisuutena.

2014). Sisällöntuottajat ovat myös sulkeneet kommentointimahdollisuuksia juuri näiden aiheiden osalta (ks. Kangaspunta 2020, 96–97). Jotkut rajoittamisen vastustajista kokevat etenkin tämän aiherajauksen ongelmalliseksi. Näitä käyttäjiä yhdistää toive siitä, että kommentointi olisi mahdollista myös ristiriitaisista yhteiskunnallisista aiheista, erityisesti maahanmuuttoon ja ympäristöön liittyvissä uutisissa (vrt. aiheet). Jotkut perustelivat näkemystään pelkistetyksi sillä, että he yksinkertaisesti haluavat sanoa mielipiteensä ristiriitaisiksi koetuista aiheista. Suurin osa lähestyi rajaamista kuitenkin yhteiskunnallisen keskustelun ydinkysymyksenä. Heidän mielestään mielipiteitä jakavat aiheet ovat käyttäjien näkökulmasta merkittäviä ja juuri siitä syystä kommentoinnin arvoisia: Ensinnäkin yhteiskunnallisessa keskustelussa on tärkeää käsitellä niitä aiheita, joista ihmiset ovat eniten eri mieltä. Toiseksi kommentit tekevät näkyväksi jakaviin aiheisiin liittyvien mielipiteiden kirjon ja asettavat nämä näkemykset vuoropuheluun toistensa kanssa. (ks. merkitys yhteiskunnan tasolla). Lisäksi osa kantaa huolta rajoittamisen aiheuttamista yhteiskunnallisista ongelmista. Heidän mielestään rajoittamisen kautta pyritään määrittelemään aiheet, joista käyttäjät saavat keskenään keskustella, mikä voi ruokkia yhteiskunnallista jakautumista ja ”aiheuttaa enemmän kipinöitä reaalielämän puolella”. Rajoittaminen voi käyttäjien mielestä luoda mielikuvan siitä, että tietynlaiset mielipiteet yritetään hiljentää, mikä voi voimistaa polarisoitumista ja uhkaa mielipiteenilmaisun vapautta (ks. edellinen alaluku). Vaikka monet tunnistavat median näkökulman ja huolen kommentoinnista, he edellyttävät kommentointimahdollisuuksien rajoittamiselta suurta harkintaa ja selkeitä perusteluita sille, miksi joku yhteiskunnallinen aihe rajataan kommentoinnin ulkopuolelle.

Surullisen moni uutisalista on nykyään siirtynyt pois kommentoinnista eivätkä he tue kommenttien jättämistä joko lainkaan tai vain osittain. Osa alustoista kytkevät kommentoinnin pois päältä uutisesta riippuen. [...] Ongelma omasta mielestäni tulee siitä, kun kommentointi on suljettu ilman perusteluita, etenkin, kun kyseessä on yhteiskunnallisen keskustelun aiheita. Maahanmuutto, verotus (nosto- tai alennus), hallituksen päätökset ovat esimerkkejä aiheista, joissa keskustelu on käytävä vapaasti ja rajoittamatta. Asiattomuudet ovat asia erikseen, mutta pelkkä ns. ”väärien” mielipiteiden esittäminen ei pitäisi olla peruste kommenttien sulkemiselle.

(kysely; m, 29, akkt, Kok.)

Rajoittamisen vastustajien näkemykset moderoinnista ja kommentoinnin kriteereistä ovat kuitenkin erilaisia. Analyysin perusteella rajoittamisen vastustajista erottuvat erikseen ne, jotka asettuvat eksplisiittisesti tiukemman tai määrällisesti suuremman moderoinnin kannalle (ks. moderointikäytännöt). Heidän näkemyksensä on, että asiattomuudet ja ei-toivottu kommentointi (ks. kommentoinnin kriteerit) pitää kitkeä moderoinnin avulla, ei sulkemalla tai rajoittamalla kommentointimahdollisuuksia.

Osa tutkimukseeni osallistuneista puolestaan kannattaa kommentointimahdollisuuksien rajoittamista etenkin aiheen perusteella. Silti monet heistä tunnistavat rajoittamisen käänköpuolet ja sen, että rajoittaminen sotii verkon vapauden ideaalia vastaan. Myös määrittelykysymys siitä, mitä aiheita saa kommentoida ja mitä ei, voi olla käyttäjien mielestä haastava. Tältä osin käyttäjiä on usein vaikea ryhmitellä yksiselitteisesti kommentointimahdollisuuksien rajoittamisen vastustajiin ja kannattajiin. Kyse on pikemminkin siitä, millainen käyttäjien lähtökohtainen asenne on rajoittamisesta. Rajoittamisen vastustajien näkemys yleensä on, että mahdollisuuksien rajoittamisen pitää olla selkeä poikkeus. Esimerkiksi seuraavassa kyselyn vastauksessa vastaaja yhtäältä kannattaa lähtökohtaisesti kommentointimahdollisuuden avaamista kaikkiin uutisiin. Toisaalta hän kuvaa ymmärtävänsä sen, ettei erityisen ristiriitaisia eli tunteita herättäviä aiheita avata välttämättä ollenkaan kommentoinnille (ks. tunteisiin liittyvät kriteerit).

[...] Toisaalta ymmärrän että joissain asioissa ei sallita kommentteja, koska ne ovat niin vahvoja tunteita herättäviä, että järkävä keskustelu luultavasti katoaisi asiattomien kommenttien massaan. Koskaan ei pitäisi kommentoida artikkelin alla lukematta ensin artikkelia, mutta joissain aiheissa jos kommenttipalsta on auki, monet "lukijat" tuntuvat suoraan hyppäävän kommentteihin, lukematta artikkelia. On taitolaji päättää missä artikkeleissa voisi olla kommentit auki, ja missä ei. Toivoisin kuitenkin että kommentit olisivat oletusarvoisesti auki, ellei joku asiaa tunteva päättäisi että tämä aihe luultavasti ei kommentteista hyötyisi.

(kysely; m, 44, luk, SDP)

Jotkut käyttäjistä asettuvat eräänlaisen sekä-että-näkemysten taakse. Heidän mielestään kommentointia ei lähtökohtaisesti saisi tai välttämättä tarvitsisi rajoittaa, mutta tietyissä tilanteissa rajoittaminen on suotavaa tai toivottavaa. Muutamat käyttäjistä esimerkiksi toivovat, ettei yksittäiseen henkilöön liittyviä uutisia saisi kommentoida ollenkaan. Rajoittamisen koetaan suojelevan uutisissa esiintyviä ihmisiä, ja näkemys lienee kytköksissä siihen, että negatiivisen kommentoinnin koetaan kohdistuvan helposti henkilöihin eikä asioihin (ks. kommentoinnin kriteerit). Eniten rajoittamista toivotaan uutisiin, jotka käsittelevät onnettomuuksia, henkirikoksia ja seksuaalirikoksia. Näiden aiheiden kohdalla kommenttien lisäarvoa pidetään hyvin vähäisenä (ks. lisäarvo uutiselle), ja kommentointimahdollisuuden rajaaminen nähdään mahdollisten uhrien suojelemisena¹²¹. Joillakin on myös omakohtaisia kokemuksia siitä, mitä kommentointi voi tällaisten uutisten kohdalla aiheuttaa.

¹²¹ Toisaalta yksi yksittäinen käyttäjä toivoo kommentointimahdollisuutta eksplisiittisesti oikeuden päätöksiä koskeviin uutisiin. Hänen mielestään kommentit mahdollistaisivat keskustelun esimerkiksi rikosten uhrien asemasta.

[...] traagisten tapahtumien viihteellisen kommentoinnin seuraaminen on tuottanut tuskaa itselleni ja lähipiirilleni [...]. Mielestäni kaikissa uutisissa ei ole suotavaa olla kommentointimahdollisuutta.

(kysely; n, 29, amk, Vas.)

Analyysin perusteella käyttäjistä löytyy kuitenkin vain muutamia todellisia kommentointimahdollisuuksien rajoittamisen kannattajia eli käyttäjiä, jotka pitävät lähikohtaisesti hyvänä asiana, että kommentointimahdollisuuksia on vähän. Monet näistä käyttäjistä olisivat valmiita luopumaan kommentoinnista kokonaan, minkä tulkitseen asenteena koskevan kommentointimahdollisuuksien sijaan koko kommentointi-ilmiötä. Palaan tähän tämän luvun lopuksi.

Nimettömyyden ja rekisteröitymisen kaksiteräinen miekka

Verkkovälitteisten keskusteluiden nimettömyyteen suhtaudutaan yleisesti kaksiteräisenä miekkana. Nimettömyys eli anonymiteetti voi vapauttaa äänet, jotka muuten olisivat vaiti, esimerkiksi rikosten uhrin tai vähemmistöjen edustajat. Lisäksi anonyymiyden on todettu mahdollistavan käyttäjäväliselle vuorovaikutukselle perustuvilla alustoilla vertaistuenomaista keskustelua, johon ihmiset eivät välttämättä uskaltautuisi ilman nimettömyyden turvaa (ks. esim. Vainikka ja Harju 2019). Samanaikaisesti nimettömyys sallii ja mahdollistaa kielenkäyttöä ja käyttäytymistä, joka rikkoo sosiaalisia normeja. Nimettömyyden turvin voidaan ylittää jopa laillisuuden rajoja. (Kangaspunta 2020, 95–97.) Myös verkkouutisten kommentoinnin kontekstissa nimettömyydellä on nähty sekä positiiviseksi että negatiiviseksi tulkittavia vaikutuksia. Nimettömyyden on todettu lisäävän sekä kommentointiaktiivisuutta että ei-toivottua kommentointia, kuten henkilökohtaisuuksiin menemistä (esim. Barnes 2018, 84).

Nimettömyyteen kytkeytyy usein kysymys kommentointialustalle rekisteröitymisestä eli tietynasteisesta tunnistettavuudesta. Pääsääntöisesti rekisteröityminen kulkee käsi kädessä nimimerkin tai oman nimen käytön kanssa, ja vain harvalla alustalla voi kommentoida uutisia rekisteröityneenä ja silti täysin nimettömänä. Rekisteröitymispakon itsessään onkin todettu vaikuttavan sallitulle nimettömyydelle vastakkaisesti. Yhtäältä rekisteröityminen on keskeinen syy jättää kommentoimatta (esim. Springer ym. 2015, 809) eli se vähentää kommentointiaktiivisuutta. Toisaalta rekisteröitymisen on yleisesti todettu vähentävän erilaisten verkkokeskustelualustojen epäasiallista kommentointia (Kiesler, Kraut, Resnick ja Kittur 2011, 167), koska se edistää sosiaalisten normien mukaista käyttäytymistä (Blanchard, Welbourne ja Boughton 2011). Aikaisemmassa tutkimuksessani (Kangaspunta 2018a) havaitsin, että suomalaisessa kontekstissa nimimerkki ja siihen liittyvä rekisteröityminen voivat vaikuttaa positiivisesti siihen, kuinka keskusteleva kommentointikulttuurista muodostuu, erotuksena täysin anonyymeista alustoista, joille ei tarvitse rekisteröityä.

Verkkouutisia kommentoivat käyttäjät ovatkin jakautuneet sen suhteen, miten he suhtautuvat nimettömyyteen ja rekisteröitymiseen. Noin puolet tutkimukseeni osallistuneista kokee, että nimettömyys on omakohtaisesti tärkeää tiettyjen aiheiden kohdalla (vrt. kannattavuuden arviointi). Vastaavasti noin puolet ei pidä nimettömyyttä tärkeänä oman toimintansa kannalta edes aihekohtaisesti.¹²² Osa tutkimukseeni osallistuneista tunnistaa myös vaikutuksen, joka nimimerkillä tai oman nimen käytöllä voi heidän toiminnassaan olla. Toisaalta moni kokee, ettei nimettömyys muuta heidän toimintaansa esimerkiksi vähemmän asialliseksi.¹²³

Tulkitsen nimettömyyden tässä tutkimuksessa täydelliseksi anonymiteetiksi, joka sallii kommentoinnin ilman nimimerkkiä ja rekisteröitymistä, ja tulkitsen eksplisiittiset viittaukset nimettömyyteen/anonymiteettiin pääasiassa tässä merkityksessä. Muutama tutkimukseeni osallistunut viittasi myös ”täysin anonyymiin” kommentointiin tai ”täydelliseen anonymiteettiin”. Vaikka harvat tutkimukseeni osallistuneista pyrkivät systemaattisesti määrittelemään nimettömyyden, analyysin perusteella käyttäjät voivat silti ymmärtää nimettömyyden eri tavoin. Osa kokee nimimerkin käytön nimettömyydeksi. Osalle vaatimus nimimerkin käytöstä on ratkaiseva askel pois nimettömyydestä, koska nimimerkki lisää tunnistettavuutta kyseisellä alustalla. Pysin tässä alaluvussa syventymään käyttäjien asenteisiin ja määritelmiin nimettömyydestä, nimimerkistä, oman nimen käytöstä ja rekisteröitymisestä. Tar kastelen myös asenteiden eroja ja taustoja, esimerkiksi sitä, miksi käyttäjät analyysin perusteella vastustavat tai puolustavat nimettömyyttä. Yhtäältä tutkimukseni tulokset vahvistavat oletuksia nimimerkin ja oman nimen käytön vaikutuksista käyttäjien toimintaan, toisaalta kyseenalaistavat niitä.

Kyllä nimettömyydelle

Osa tutkimukseeni osallistuneista pitää nimettömyyttä ensisijaisen tärkeänä ja kommentointi-ilmion kannalta olennaisena. Analyysin perusteella monet tunnistavat merkityksen, joka nimettömyydellä on käyttäjille yleisesti ja/tai yhteiskunnallisessa keskustelussa. Nimettömyyden tärkeyttä perustellaan usein sen yhteiskunnallisella tärkeydellä ja/tai käyttäjien lähtökohtaisella vapaudella sanoa omat mielipiteensä eli sananvapaudella. Kiinnostavaa on, että nimettömyyttä kannattavien käyttäjien näkemykset anonyymien kommentoinnin yhteiskunnallisesta merkityksestä saattavat silti olla erilaisia ja jopa toisilleen vastakkaisia. Osa tulkitsee nimettömät kommentit erittäin merkittäväksi osaksi yhteiskunnallista keskustelua. Toiset puolestaan kokevat, etteivät nimettömät kommentit välttämättä ole erityisen tasokkaita tai merkityksellisiä, mutta tämä ei yksin riitä perusteluksi nimettömyyden rajoittamiselle (ks. verkon

¹²² Kyselyn vastaajista 49,9 prosenttia käyttäjistä oli jokseenkin tai täysin samaa mieltä suhteessa väittämään ”Nimettömyys on tärkeää, jotta uskallan kommentoida tiettyjä aiheita” (ka 3,21) (Kangaspunta 2022b, 29).

¹²³ Vastaajista 78,7 prosenttia oli jokseenkin tai täysin samaa mieltä suhteessa väittämään ”Kommentoin harkitusti, kun kommentoin nimimerkillä” (ka 4,19). Vastaajista 87,7 prosenttia oli jokseenkin tai täysin samaa mieltä suhteessa väittämään ”Kommentoin harkitusti, kun kommentoin omalla nimelläni” (ka 4,52). Vain 21,5 prosenttia vastaajista oli jokseenkin tai täysin samaa mieltä suhteessa väittämään ”Kommentoin vähemmän harkitusti, kun kommentoin täysin nimettömänä (ei edes nimimerkkiä)” (ka 2,31). (Ks. Kangaspunta 2022b, 30–32.)

vapaus ja sananvapaus). Monet tunnistavat myös sen, ettei täydellistä anonymiteettiä enää juurikaan sallita eli monet verkkovälitteisen osallistumisen alustat ovat ryhtyneet edellyttämään rekisteröitymistä. Nimettömyyttä voidaankin pitää katoavana mahdollisuutena.

On valtavan tärkeää että ajatuksia on mahdollista tuoda esiin anonyymisti. Valitettavasti sellaisia alustoja ei enää montaa ole.
(kysely; m, 30, akkt, muu)

Mielestäni on tärkeää, että verkkouutisia saa kommentoida vapaasti ja anonyyminä. Toisaalta en koe kovin arvokkaana esimerkiksi iltapäivälehtien kommenttiosiota. [...]
(kysely; m, 18, luk, muu)

Kokonaisuudessaan analyysi vahvistaa ajatusta siitä, että nimettömyys voi vapauttaa äännet, jotka olisivat muuten vaiti. Nimettömyys lisää joidenkin käyttäjien kokemusta kommentoinnin kannattavuudesta eli parantaa kommentointiaktiivisuutta. Nimettömänä uskalletaan tuoda omia mielipiteitä ja näkemyksiä julki ja tuntemattomien ihmisten nähtäväksi, ilman pelkoa esimerkiksi "leimautumisesta". Nimettömyyden turvin uskalletaan myös keskustella henkilökohtaisista aiheista, vaikeista aiheista, ristiriitaisista aiheista ja ylipäättään aiheista, joista jopa oman lähipiirin kanssa voi olla haastavaa keskustella. Silti monet nimettömyyden kannattajat tunnistavat nimettömyyden ristiriitaisen luonteen. He allekirjoittavat näkemyksen siitä, ettei nimettömyyttä pitäisi käyttää väärin; nimettömyyden turvin ei pitäisi kommentoida ei-toivotulla tavalla. Nimettömyyden rajoittamisen sijaan moni kuitenkin toivoo, että ongelmat ratkaistaisiin moderoinnin avulla (vrt. kommentointimahdollisuuksien rajoittaminen).

Jotkut pitävät ongelmallisena kääntöpuolta eli sitä, että kommentointi sallitaan vain omalla nimellä. Nämä käyttäjät kokevat, että vaatimus oman nimen käytöstä rajoittaa käyttäjien tasa-arvoisia mahdollisuuksia osallistua. Yksi tutkimukseeni osallistunut kertoi esimerkiksi kommentoivansa vain nimimerkillä ja sellaisilla alustoilla, joilla se on mahdollista, koska hänen työnantajansa linjaus julkisesta kommentoinnista omalla nimellä on tiukka; hän ei saa kommentoida omalla nimellään, vaikka haluaisi. Tästä syytä vastaaja pitää vaatimusta oman nimen käytöstä sananvapautaan rajoittavana (ks. verkon vapaus ja sananvapaus) – hän joutuu vaikenemaan yhteiskunnallisista aiheista. Pääsääntöisesti oman nimen käyttöön liittyy kuitenkin omakohtainen huoli tunnistettavuudesta ja sen seurauksista. Tarve pysytellä tunnistamattomana kytkeytyy epävarmuuteen muiden reaktioista tai toiminnasta eli kannattavuuden arviointiin. Jotkut kertoivat käyttävänsä nimimerkkiä myös eksplisiittisesti siitä syystä, että heillä on erityisen ainutlaatuinen ja tunnistettava nimi.

Toiset puolestaan kuvasivat huoltaan siitä, miten vaatimus oman nimen käytöstä vaikuttaa yleisesti, suhteessa muihin käyttäjiin. Näiden käyttäjien kokemus on, että vaatimus oman nimen käytöstä (ja jopa nimimerkin käytöstä) vaikuttaa kommen-

tointi-ilmiöön negatiivisesti. Seuraukset nähdään kerrostuvina: Jos nimettömyyttä ei sallita, keskustelu typistyy ”pienen porukan kommentoinniksi”. Kun yhä harvempi uskaltaa osallistua, kommentoinnin moniäänisyys, sisältö ja/tai laatu kärsivät. Keskeisenä huolenaiheena on siis se, etteivät kaikki enää uskalla osallistua, sekä se, että etenkin ne tahot, joiden pitäisi päästä ääneen, vaikenevat. Rajaava vaikutus voi käyttäjien mielestä näkyä myös sisällössä ja/tai laadussa; kun yhä harvempi osallistuu, kommentointi köyhtyy sisällöllisesti ja/tai heikkenee laadullisesti. Lisäksi joidenkin käyttäjien mielestä käyttäjien tunnistettavuus voi itsessään heikentää kommentoinnin laatua, koska keskustelut voivat kääntyä helpommin henkilöön asioiden sijaan (ks. kommentoinnin kriteerit).

Pidän huolestuttavana viime aikoina yleistynyttä ajattelutapaa pitää ”omalla nimellä” kommentoijia jotenkin suuremmassa arvossa kuin nimimerkillä tai anonyymisti kommentoijia. Varsinkin alustojen nimi- tai käyttäjätunnuspakko on keskustelulle äärimmäisen haitallista ja on omiaan keskittämään keskustelua ihmisten henkilökohtaisiin ominaisuuksiin itse asian sijaan, hiljentämään marginalisoituja näkökulmia entisestään, ja kasvattamaan kommentoijien datajalanjälkeä. [...]

(kysely; m, 24, akkt, muu)

Edellä kuvattu vastakkainasettelu nimettömyyden ja oman nimen käytön välillä tekee näkyväksi käyttäjien eksplisiittisiä ja implisiittisiä näkemyksiä nimimerkin ja nimettömyyden suhteesta. Analyysin perusteella osa käyttäjistä tulkitsee nimimerkin yhdeksi nimettömyyden muodoista, joka sellaisena mahdollistaa kommentoinnin niille käyttäjille, jotka eivät halua tulla tunnistetuiksi (ks. esimerkki edellä). Nimimerkkikin voi vapauttaa äänet, jotka muuten vaikenisivat. Silti käyttäjät pääsääntöisesti tunnistavat eron nimettömyyden ja nimimerkin välillä; nimimerkkiin liittyy tunnistettavuutta, joka voi muodostua myös uhaksi (ks. esimerkki edellä)¹²⁴. Yksi tutkimukseeni osallistunut naispuolinen käyttäjä kertoi esimerkiksi käyttävänsä sukupuolineutraalia nimimerkkiä välttääkseen verkossa vallitsevaa naisvihaa ja ennakkoasenteita.

Joidenkin käyttäjien mielestä rekisteröityminen ja täysi anonymiteetti voivat olla yhdistettävissä. Tässä yhteydessä rekisteröitymiseen liittyy toive tunnistettavuudesta, kommentoijien vastuusta ja mahdollisuuksista puuttua ei-toivottuun toimintaan. Osa kiristäisi käyttäjiä ja/tai alustoja koskevaa lainsäädäntöä ja käyttäjien jäljitettävyyttä, etenkin käyttäjien väliselle keskustelulle perustuvilla alustoilla¹²⁵ ja/tai anonyymeilla alustoilla. Tältä osin kaikki eivät siis ole valmiita luopumaan anonymiteetistä, vaan he toivovat, että muutos tapahtuu toisella tavalla.

¹²⁴ Silti osa pitää tärkeänä sitä, että nimimerkki ja rekisteröityminen tuovat jäljitettävyyttä. Tässä merkityksessä ne nähdään kannatettavana tapana vastuuttaa kommentoijat omasta toiminnastaan (ks. verkon vapaus ja sanavapaus, ei nimettömyydelle).

¹²⁵ Myös näillä alustoilla keskustellaan uutisista, ja siksi kehitysehdotus on mielestäni relevantti uutisten kommentoinnin kannalta.

Ehkä suurin [tarvittava muutos] mun mielestä olisi se, että pitäisi – nämä ei oo helppoja juttuja – mutta tietyllä tavalla se anonymiteetti pitäisi saada [muutettua niin], ettei voi laukoa ihan mitä tahansa sen takana, ettei kukaan ei tunnista sinua. Totta kai on vaikeita yhteiskunnallisia keskustelunaiheita, joissa pitää olla myös mahdollisuus siihen anonymiteettiin, mutta jotenkin pitäisi olla myös joku juridinen keino menettää se anonymiteetti tai että se [antisosiaalinen käytös] muuttuisi rangaistavaksi. Mun mielestä se olisi ehkä isoin asia, että ihminen joutuisi vastuuseen niistä omista kommenteista [...] (ryhmäkeskustelu; m, 53, ykkt)

Toisaalta joidenkin käyttäjien mielestä ”kyllä nimettömyydelle” tarkoittaa myös ”ei rekisteröitymiselle”. Tulkitsen nämä näkemykset implisiittiseksi viitteeksi siitä, että joidenkin käyttäjien mielestä nimettömyys eroaa luonteeltaan nimimerkin käytöstä, joka yleensä edellyttää rekisteröitymistä. Osa tutkimukseeni osallistuneista pitää rekisteröitymispakkoa yksiselitteisesti huonona asiana. Muutamat toivat esille myös huolensa jäljitettävyydestä eli siitä, millainen jälki käyttäjistä verkkoon jää (ks. datajalanjälkeen liittyvä esimerkki edellä), kun he rekisteröityvät erilaisille alustoille.

Jotkut kuvasivatkin eksplisiittisesti tai implisiittisesti kuuluvansa niihin käyttäjiin, jotka eivät suostu rekisteröitymään kommentoidakseen (ks. käytännöt) tai jotka harkitsevat rekisteröitymistä erittäin tarkkaan. Tällöin rekisteröitymispakon vaikutukset tuntuvat henkilökohtaisesti, ja tältä osin analyysi vahvistaa tutkijoiden käsitystä siitä, että rekisteröitymispakko voi olla osalle käyttäjistä ratkaiseva syy jättää kommentoimatta (vrt. Springer yms. 2015, 809). Lisäksi jotkut rekisteröitymistä vastustavat käyttäjät kokevat, että rekisteröitymisellä voi olla koko kommentointi-ilmiön kannalta ei-toivottuja seurauksia. Pahimmassa tapauksessa kommentoinnista jättäytyvät pois kriteereitä noudattavat ”harkitsevat” kommentoijat, ja jäljelle jäävät vain aktiivisimmat ja valmiiksi yliedustetut käyttäjäryhmät.

[...] [maakuntalehti] pilasi juuri kommenttiosionsa kun sinne pääsee kommentoimaan vain kirjautuneena, iso harmi!

(kysely; n, 33, akkt, PS)

Analyysin perusteella nimettömyyden kannattajilla voi myös olla negatiivinen asenne nimettömyyden vastustusta ja vastustajia kohtaan. Kritiikkiä herättää etenkin se, että omalla nimellään kommentoivia käyttäjiä pidetään tai he itse pitävät itseään jollakin tapaa muita käyttäjiä parempina (ks. aikaisempi esimerkki). Osa käyttäjistä näkeekin oman nimen käytön ihanteella ja vaatimuksella ei-toivottuja seurauksia, jotka paikallistuvat käyttäjien omassa toiminnassa: keskustelua ei enää uskalleta käydä kriittisesti, ja käyttäjät alkavat keskittyä oman asiantuntijuutensa/käyttäjäroolinsa korostamiseen tai ylläpitämiseen varsinaisen keskustelun sijaan.

[...] Erityisesti nimimerkeillä kommentointi on hyvä asia, oikeilla nimillä kommentoivat yksityishenkilöt ovat usein tärkeilijöitä tai kaunistelevat näkemyksiään. [...]

(kysely; ev, 43, ykkt, Kok.)

Ei nimettömyydelle

Tutkimukseeni osallistuneissa on paljon niitä, jotka vastustavat nimettömyyttä tai kokevat sen luonteeltaan erittäin ristiriitaiseksi, ja osa kuvasi kommentoivansa itse aina omalla nimellään (ks. kommentoinnin käytännöt), riippumatta siitä, onko se alustalla vaatimus. Jotkut kriittisistä käyttäjistä toivovatkin, että uutisten kommentointi sallittaisiin vain ja ainoastaan omalla nimellä. Toiset sen sijaan sallisivat nimimerkillä ja rekisteröityneenä kommentoinnin, erotuksena täydellisestä nimettömyydestä (ks. edellinen alaluku). Suurin osa nimettömyyden vastustajista asettuu ehdottomuuden sijaan sille kannalle, että oman nimen käytön pitäisi olla lähtökohta, josta joustetaan vain harkinnanvaraisesti. He toivovat, että omaa nimeä vaadittaisiin ainakin yhteiskunnallisesti tärkeissä aiheissa tai nimimerkit sallittaisiin vain muutamissa erityistapauksissa. Osa kertoi myös olevansa itse valmis kommentoimaan omalla nimellä, jos sitä vaaditaan tai siihen kokonaisuudessaan siirrytään (ks. kommentoinnin käytännöt).

Monen mielestä ”nimettömyyttä käytetään pahasti väärin”. Analyysin perusteella nimettömyyden vastustaminen liittyy usein huoleen ja negatiivisiin kokemuksiin siitä, millaista anonyymi kommentointi on tällä hetkellä, mitä se mahdollistaa tai miten anonyymiteetti muuttaa kommentointia. Näiden käyttäjien mielestä nimetön kommentointi houkuttelee tietynlaisia kommentoijia, mahdollistaa keskustelujen valtaamisen esimerkiksi useilla eri nimimerkeillä ja/tai johtaa yleisesti ei-toivottuun kommentointiin. Toisin sanoen, nimettömyyttä vastustavien käyttäjien mielestä kommentoinnin ongelmat liittyvät tai voivat liittyä kommentoinnin nimettömyyteen (tai nimimerkin sallimiseen), ja he uskovat oman nimen käytön hillitsevän ei-toivotuista puolia.

Mielestäni kommentoinnin tulisi aina olla omalla nimellä tapahtuvaa ja nimimerkit tulisi sallia vain erikseen esim. verkkolehden toimituksen kanssa sopimalla. Kommentointi ei mielestäni tuo uutisille lisäarvoa, sen sijaan niillä loukataan usein uutisen kohdetta. Erityisen vastenmielisiä kommentteja kertyy taloudellista ja sukupuolten välistä tasa-arvoa koskeviin uutisiin. [...]

(kysely; n, 31, ykkt, SDP)

Lisäksi osa nimettömyyden vastustajista pyrkii systemaattisesti ja eksplisiittisesti haastamaan näkemyksen siitä, että nimimerkin tai oman nimen käyttö ja rekisteröitymisvaatimus rajoittavat sananvapautta (vrt. edellinen alaluku). Heidän mielestään ajatuksensa voi tuoda julki tai ne pitäisi pystyä tuomaan julki nimimerkistä ja/tai

omasta nimestä huolimatta. Lisäksi jotkut olisivat valmiita nykyistä tiukempiin kurinpito toimiin, esimerkiksi siihen, että tunnistetut trollit ja ei-toivotulla tavalla käyttäytyvät kommentoijat suljettaisiin väliaikaisesti keskustelun ulkopuolelle: "[p]rovoisoivat tai loukkaavat kirjoittajat voisi bannata ainakin tilapäisesti". Toisaalta jotkut käyttäjistä tunnistavat kysymyksenasettelun molemmat puolet ja monimutkaisuuden eli nimettömyyden miekan kaksiteräisyyden. Analyysin perusteella käyttäjien suhde nimettömyyteen voikin olla varsin moniulotteinen, eivätkä käyttäjät välttämättä asetu yksiselitteisesti tietyn toimintamallin taakse.

[...] Mielestäni ihmisten pitäisi pystyä sanomaan omat näkemyksensä omalla nimellään, enkä siksi oikein pidä nimimerkeistä ja anonyymiydestä, koska nämä mahdollistavat esimerkiksi trollaamisen ja provosoinnin vaikka usealla eri nimimerkillä. Ymmärrän kuitenkin, että anonyyminä keskustelu on vapaampaa, jolloin ihmisten on helpompi sanoa oma mielipiteensä, mikä on mielestäni tärkeintä. Tämän takia pidän kommenttien moderointia erittäin tärkeänä. [...]

(kysely; m, 29, ykkt, Vihr.)

Moderointikäytännöt

Tarkoitan moderoinnilla kaikkia niitä erilaisia muotoja, joilla alustoilla puututaan yksittäisten kommenttien sisältöön ja julkaisemiseen. Monet uutismediat kuvaavat omilla verkkosivuillaan tarkkaan kommentoinnin säännöt, joita käyttäjien edellytetään noudattavan. Nämä säännöt muodostavat linjan, johon moderointi perustuu. Suurin osa esimerkiksi verkkolehdistä toteuttaa moderoinnin niin sanottuna ennakkomoderointina, jossa kommentit käydään läpi ennen julkaisupäätöstä. Silti rinnalla on usein käytössä käyttäjien keskinäiseen valvontaan perustuva moderointi, eli käyttäjät voivat ilmoittaa alustan ylläpitäjälle mielestään sääntöjen vastaisesta kommentista, joka saatetaan poistaa jälkikäteen. Sosiaalisessa mediassa moderointi perustuu lähinnä tällaiseen jälkimoderointiin. Jos saman käyttäjän kommentteja joudutaan moderoimaan tai poistamaan toistuvasti, käyttäjä voidaan myös asettaa tilapäiseen kommentointikieltoon tai hänen sosiaalisen median profiilinsa voidaan jäädyttää määräajaksi.

Pääsääntöisesti tutkimukseeni osallistuneet pitävät moderointia tärkeänä ja toivottavana osana verkkouutisten kommentointia. Edelliset alaluvut osoittavat, että osa tutkimukseeni osallistuneista pitää moderointia ensisijaisena ratkaisuna kommentoinnin haasteisiin. Samaan aikaan monet heistä ovat vähemmän valmiita tinkimään kommentointimahdollisuuksista ja/tai nimettömyydestä/nimimerkin käytöstä. Jotkut totesivat kirjaimellisesti, että heidän mielestään kommentoinnin ongelmien ratkaisu ei ole kommentointimahdollisuuksien rajoittamisessa, vaan paremmassa moderoinnissa. Toiset sen sijaan totesivat, että nimimerkin ja oman nimen käytön

vaatimisen sijaan kommentointia pitäisi moderoida tehokkaammin. Tällaisen ”vähemmän rajoituksia, enemmän moderointia” -asenteen yleisyys osoittaa, etteivät käyttäjät välttämättä pidä keskustelujen ulkopuolista kuratointia verkon vapautta liian rajoittavana käytäntönä.¹²⁶

Moderointia tulee tehostaa mutta anonyyminä kommentoinnin mahdollisuus pitää säilyttää.

(kysely; m, 55, pk, SDP)

Silti kysymykset siitä, miksi moderointia tarvitaan, miten kommentteja moderoidaan ja miten niitä pitäisi moderoida, jakavat käyttäjiä. Jotkut toivovat äärimmäisen tiukkaa moderointia, joka puuttuisi aiheesta eksyviin kommentteihin. Toiset kokevat moderoinnin mielivaltaiseksi ja asenteelliseksi ainakin joillakin alustoilla. Muutamat vastustavat moderointia kokonaan. Monet asettuvat näiden asenneääripäiden väliin. Kiinnostavaa on, että osa tutkimukseeni osallistuneista kuvasi moderointia luonteeltaan ristiriitaiseksi. Kaikki käyttäjät eivät siis asetu välttämättä yksiselitteisesti moderoinnin puolelle tai sitä vastaan. Osa nimesi myös erilaisia huonoja moderointikäytäntöjä, joihin he toivoisivat muutosta, sekä konkreettisia kehitysehdotuksia.

Minun oli vaikea vastata kysymyksiin siitä, pitäisikö kommentteja moderoida enemmän tai kommenttimahdollisuuksia poistaa. Usein kommentit ahdistavat minua, ja tuntuu että olisi parempi ettei niitä olisikaan. Niissä on asiattomuuksia ja vihanlietsontaa jollaista en haluaisi nähdä, ja lisäksi sellaista tarkoitushakuista olkinukkeargumentaatiota, joka ei mielestäni ole hyvän tavan mukaista. Toisaalta ajattelen, että olisi hyvä myös olla jokin kanava jonka kautta ihmiset voivat tuoda näkemyksiään esiin. [...]

(kysely; n, 41, tt, Vas.)

Tarkastelen tässä alaluvussa käyttäjien vaihtelevia asenteita kommenttien moderoinnista. Pyrin tuomaan esille myös sen, mikä asenteita selittää: Miten käyttäjät perustelevat vaikkapa vaatimustaan moderoinnin tiukentamisesta tai höllentämisestä? Miksi jotkut pitävät moderointia puolueellisena ja ideologisena? Analyysin perusteella asenteiden taustalla on usein omakohtaisia kokemuksia. Aikaisempien tutkimusten perusteella kommenttien julkaisemattomuus voi aiheuttaa yksilön tasolla kokemuksia epäreiluidesta tai epäoikeudenmukaisesta moderoinnista, jopa median asenteellisuudesta. Esimerkiksi Barnesin (2018, 17) mukaan moderoinnilla voi olla negatiivisia vaikutuksia, jos se tulkitaan uutisessa vallitsevan näkökulman vahvistamiseksi tai vastaavasti tietyn vastustavan näkökulman hiljentämiseksi (ks. myös Mitchelstein 2011). Silti juuri moderoinnin on todettu parantavan kommentoinnin laatua, mikäli laatua mitataan esimerkiksi sivistyneiden kommenttien lukumäärässä

¹²⁶ Kyselyn vastaajista 53,3 prosenttia oli täysin tai jokseenkin samaa mieltä suhteessa väittämään ”Kommentointia pitäisi moderoida aikaisempaa tiukemmin” (ka 3,39). Kommentoinnin tiukempia rajoituksia sen sijaan kannatti vain 28 prosenttia. (Kangaspunta 2022b, 84–85.)

(Coe ym. 2014; Diakopoulos ja Naaman 2011; Ruiz ym. 2011). Kiinnostavaa on, että osa käyttäjistä tunnistaa ja allekirjoittaa median vallan päättää itse siitä, millaista keskustelua se sallii uutisistaan käytävän.

[...] Sehän on sen median myös itse päätettävä, että minkä tyyppistä se siellä haluaa tehdä tai salliiko se ollenkaan sitä [kommentointia]. [...]

(ryhmäkeskustelu; muu, 43, ykkt)

Moderoinnin tärkeys

Aikaisemman tutkimukseni (Kangaspunta 2022a; 2022b) perusteella noin puolet tutkimukseeni osallistuneista käyttäjistä toivoo moderoinnin tiukentumista. Toive moderoinnin lisäämisestä alleviivaa mielestäni asennetta moderoinnin tärkeydestä eli siitä, että moderoinnilla on käyttäjien näkökulmasta keskeinen merkitys kommentointi-ilmiön kannalta. Analyysin perusteella moderoinnin tärkeys kytkeytyy lähtökohtaisesti siihen, millaiseksi käyttäjät kommentoinnin tilan ja mahdolliset haasteet kokevat; moderointi edustaa monelle potentiaalista ratkaisua kommentoinnin ongelmiin. Se, mikä käyttäjiä huolestuttaa ja minkä he kokevat riittäväksi moderoinniksi, kuitenkin vaihtelee.

Mitä suurempana haasteet näyttäytyvät, sitä enemmän moderointia käyttäjät toivovat. Ne, jotka ovat erityisen huolissaan kommentoinnista, kaipaavat moderoinnilta selvästi nykyistä tiukempaa otetta. He toivovat, että tiukempi moderointi muovaisi kommentointikulttuuria toivottuun suuntaan¹²⁷. Kiinnostavaa on, että käyttäjien kokemusten perusteella moderoinnin läpi pääsee (ainakin joillakin alustoilla) yhä varsin kyseenalaista sisältöä, esimerkiksi tappouhkauksia. Näiden käyttäjien näkemys on, ettei moderointi nykyisellään toimi tai sitä ei ole ainakaan riittävästi. He toivovat moderoinnin puuttuvan etenkin antisosiaalisiksi tulkittuun käytökseen ja kielenkäyttöön, disinformaatioon ja misinformaatioon sekä laittomuuksiin. Lisäksi ne, jotka pitävät kommentoinnin ensisijaisena haasteena tiettyjen ei-toivotulla tavalla toimivien käyttäjäryhmien yliedustusta (ks. tiettyjen ryhmien yliedustus), kokevat tiukemman moderoinnin keinoksi puuttua tähän toimintaan. Moni kokee, että ilman moderointia nämä käyttäjäryhmät valtaavat tilan ja vesittävät keskustelumahdollisuuden muilta.

[...] Kaiken kaikkiaan useissa lehtien uutisissa ei ole mitään moderointia, pöyristyttävää. [...]

(kysely; n, 80, op, SDP)

Tuntuu siltä, että verkkokeskustelusta tulee helposti nykyään rasistien/homofoobikkojen/seksistien temmellyskenttä. Huudellaan mitä sattuu, käytetään kamalia haukkumasanoja jne. On selvää, että osa kommenteista täyttää

¹²⁷ Toive tiukemmasta moderoinnista on itsessään eräänlainen kehitysehdotus (ks. kehitysehdotukset).

kansankiihotuksen merkkejä yms., mutta moderaattori ei ikinä tunnu puuttuvan asiaan.

(kysely; n, 25, akkt, Vihr.)

Moderoinnin puute johtaa täydelliseen kaaokseen ja lopulta trollit ja spammerit valtaavat palstan täysin. Keskustelua pitää aktiivisesti ja tasapuolisesti suitsia, jotta se pysyy aisoissa. Tämä edellyttää selkeitä sääntöjä ja niiden pilkun tarkkaa noudattamista.

(kysely; m, 41, luk, PS)

Moderoinnilta toivotaan silti yhdenmukaisuutta ja kurinalaisuutta eli sitä, että myös moderointi toimii ennalta määrättyjen sääntöjen puitteissa ja noudattaa niitä ilman poikkeuksia (ks. esimerkki yllä). Useat käyttäjistä pitävät tärkeänä sitä, ettei moderointi puuttuisi kommenttien erimielisyyteen, vaan ainoastaan käytöstapojen vastaiseen tyyliin ja antisosiaaliseen käyttäytymiseen (ks. kommentoinnin kriteerit) sekä selkeään disinformaatioon. Nämä käyttäjät kokevat yhteiskunnallisen keskustelun kannalta vahingollisena sen, jos moderointi hiljentää esimerkiksi valtavirrasta poikkeavia mielipiteitä ja näkemyksiä. Palaan tähän huoleen vielä tuonnempana.

Suurin osa tutkimukseeni osallistuneista määrittelee moderoinnin keskeiseksi tehtäväksi lähes yksiselitteisesti keskustelun toivotun laadun ja sävyn ylläpitämisen. Tämä ydintehtävä tekee moderoinnista tärkeää, eikä siihen kuulu sisällöllistä ohjausta (ks. esimerkit edellä), lukuun ottamatta puuttumista selkeään disinformaatioon ja/tai misinformaatioon. Silti jotkut käyttäjistä toivovat, että moderointi ohjaisi keskustelua myös sisällöllisesti. Näiden käyttäjien mielestä moderoiijat voisivat jättää julkaisematta etenkin sellaiset kommentit, jotka eivät liity varsinaiseen uutiseen tai aiheeseen ja/tai joiden kautta keskustelua pyritään tarkoitushakuisesti viemään ohi aiheesta (ks. aiheessa pysyminen). Joidenkin käyttäjien mielestä moderoiijat voisivat puuttua tiukemmin keskustelun kulkuun, muistuttaa keskustelijoita aiheesta pysymisestä ja jopa ohjata kommentointia ikään kuin puheenjohtajan roolissa.

Moderaattoerien ohjeistuksessa tulisi olla poistaa kaikki uutisen substanssin ulkopuolelle osuva kommentointi. Esimerkiksi [valtion X] ihmisoikeuksia uutisoivassa kirjoituksessa ei saisi olla kommentteja koskien [valtion Y]¹²⁸ ihmisoikeuksia. Se on tyypillistä trollausta, jolla halutaan suunnata lukijoiden huomio pois varsinaisen uutisen sisällöstä.

(kysely; m, 50, akkt, Kok.)

Joka tapauksessa iso osa tutkimukseeni osallistuneista pitää moderointia tärkeänä ja tarpeellisenä, mutta heidän kokemuksensa moderoinnista vaihtelevat. Oletan, että kokemusten erilaisuutta selittävät ainakin osittain erot alustojen moderointikäytännöissä (ks. alustojen merkitys). Jotkut tutkimukseeni osallistuneista kiittelivät on-

¹²⁸ Hakasulkeet alkuperäisessä vastauksessa.

nistunutta moderointia yleisesti siitä, ettei kommenteissa tule vastaan antisosiaalista käytöstä. Lisäksi muutamat käyttäjät kuvasivat tyytyväisyyttään eksplisiittisesti tietyn alustan moderointiin, erotuksena muista alustoista. Nämä kokemukset osoittavat, että moderointi on näyttänyt toimivuutensa tietyillä alustoilla. Vastaavasti jotkut kertoivat todistaneensa omakohtaisesti disinformaation levittämistä, ääriasenteita, antisosiaalista käyttäytymistä ja laittomuuksia, jotka etenkin sosiaalisen median alustojen moderoimattomuus ja/tai iltapäivälehtien huono moderointi heidän mielestään mahdollistavat.

On hienoa, että kaikki saavat äänensä kuuluviin. Tosin on huolestuttavaa, miten vähän kommentointia moderoidaan. Erityisesti IS:n ja IL:n kommentiosioissa ei moderoida ollenkaan, ja siellä annetaan rasismia, seksismia ja muun syrjinnän pauhaa. Kommenteissa levitetään usein myös vääristettyjä tietoja, joita pitäisi myös moderoida.

(kysely; n, 24, ykkt, SDP)

Monen toiveena on yleisesti, että etenkin yliedustetut ryhmät, kriteerien vastaisesti ja/tai antisosiaalisesti käyttäytyvät ja/tai trollit saataisiin moderointikäytäntöjen ja käyttäjien välisen valvonnan avulla kuriin: ”trollaajien esto ja ilmianto pitäisi olla helppompaa”. Muutama tutkimukseeni osallistunut ehdotti konkreettisesti, että asiattomuuksia, trollausta ja/ tai valheita tai vääriä väitteitä sisältävät kommentit voisi merkitä jotenkin, esimerkiksi uudennlaisella reagoitityökalulla. Joidenkin oletuksena on, että käyttäjien välinen valvonta voisi lisätä myös sosiaalista painetta toimia toisin.

Voisi olla mahdollisuus ”ylä- ja alapeukutuksen” lisäksi ”epäilen trollaamisesta”. Siis ei vain, että olen eri mieltä, vaan että epäilen joko yrityksestä vaikuttaa yleiseen mielipiteeseen (esim. Kiina, Venäjä) tai epäilen yrityksestä aiheuttaa riitaa tai muuta kohinaa, että oikea asia peittyisi sen alle.

(kysely; n, 41, ykkt, eä)

Jännä miten näitä naisia solvaavia kommentoijia ei saada kuriin. Naisten kommentteja vastaan hyökätään rajustikin ihan valtakunnan medioissa. Minusta ilkeää ja asiatonta kommentointia voisi jotenkin negatiivisesti pisteyttää tms, jotta solvaavat kommentoijat saisivat jonkin leiman edes palstoilla.

(kysely; n, 35, ykkt, Kok.)

Moderoinnin haastavuus ja parantaminen

Edellinen alaluku osoittaa, että käyttäjien kokemus moderoinnin onnistumisesta vaihtelee etenkin eri alustojen välillä. Monen mielestä moderointi puuttuu joko väärin seikkoihin ja/tai ei puutu, ainakaan kaikilla alustoilla, niihin seikkoihin, joihin sen pitäisi ensisijaisesti puuttua.

[...] toinen toistaan haukkuen, mikä tietysti pitäisi näiden kommentointisääntöjen mukaan olla kiellettyä. Niitä kyllä julkaistaan Helsingin Sanomissa ihan suruttomasti, että siinä mielessä se moderointi ei täytä tehtäväänsä. (teemahaastattelu; m, 76, tt)

Osa vertaili tässä yhteydessä vaihtelevia kokemuksiaan siitä, miten moderoinnissa on epäonnistuttu eri uutismediassa. Yhdessä ääripäässä nähdään iltapäivälehtien liian löyhästi moderoitu kommentointi, joka näyttäytyy käyttäjille huuteluna ja epä-rakentavana riitelynä lähes aiheesta riippumatta. Toisessa ääripäässä nähdään HS ja Yle, joiden tiukka moderointi voi tyrehdyttää asiallisen keskustelun. (Ks. alustojen merkitys) Moderointi voi siis olla käyttäjien mielestä liian sallivaa, mikä johtaa hedelmättömään keskusteluun, ja liian rajoittavaa sekä yleisesti epäjohtonmukaista, mikä tukahduttaa keskustelumahdollisuuden (ks. seuraava alaluku). Kiinnostavaa on, että käyttäjien kokemukset vaihtelevat myös yksittäisten alustojen osalta. Yksi pitää HS:n moderointia epäonnistuneena, toinen esimerkillisenä.

Joka tapauksessa osa käyttäjistä pitää moderointia jo lähtökohtaisesti haastavana. Moderoijien tehtävä nähdään jatkuvana tasapainoiluna, ja erilaiset kokemukset moderoinnin epäonnistumisesta vahvistavat tätä näkemystä. Lisäksi jotkut pitävät moderointia nykytilanteessa aseettomana. Käyttäjien mielestä haasteena on, ettei yhden verkkosivun moderoinnilla voida vaikuttaa verkkokeskusteluiden kokonaisuuteen, mikä tekee moderoinnista periaatteessa turhaa. Jos yhtä sivua moderoidaan, poistettu keskusteluaines ilmaantuu jonnekin muualle. Toiset puolestaan kokevat, ettei moderointi pysty vastaamaan uusiin haasteisiin, esimerkiksi valeprofiileihin ja botteihin, joita hyödynnetään systemaattisessa trollaamisessa, keskustelun tasapainoon vaikuttamisessa ja keskusteluiden valtaamisessa.

Onhan se [tiukempi moderointi] nyt täysin tuuleen huutamista. [...] Mutta nehän [uutismedia] toimittaa omaa mediaansa ihan niin kuin ne toimitti etusivuansa ja lehteänsä ennenkin. Eihän se ole sen kummempaa. Se on toimituksellista valintaa. Mutta eihän se [moderointi] muuta sitä internetin [äänemäärää], joka vaan lisääntyy. Että se on tuuleen huutamista, jos yrittää ns. virallisten lehtien [moderoinnilla] muuttaa kokonaisuutta [...]. (ryhmäkeskustelu; muu, 43, ykkt)

Käyttäjät tunnistavat moderoinnista myös muunlaisia haasteita ja erilaisia konkreettisia puutteita, joihin he toivoisivat muutosta tai jotka ovat vaikuttaneet heidän omaan toimintaansa. Taustalla säilyy lähtöoletus siitä, että moderointia tarvitaan, mutta sen pitää olla käyttäjien mielestä oikeanlaista. Yksi haaste liittyy ennakkomoderoinnin hitauteen. Koska moderointi kestää, keskustelu etenee hitaasti, uutista ja muiden kommentteja koskevat huomiot ja korjaukset tulevat näkyviin viiveellä ja vuoropuhelu on ylipäättään vaikeaa (ks. alustojen merkitys). Muutama kyselyn vastaajista toivoi moderoinnilta yksiselitteisesti nopeutta, koska ”muuten keskustelu lässähtää”.

Toinen selkeä haaste on huumori. Lähtökohtaisesti ne, jotka arvostavat huumoria ja pitävät sitä tärkeänä, tunnistavat huumorin vaikeuden. Silti osa käyttäjistä toivoo, että moderoinnit ymmärtäisivät huumorin positiivisen merkityksen. Jos moderoinnin linja osuu käyttäjän omaan humoristiseen kommentointityyliin, he voivat myös siirtyä kommentoimaan alustalla, jossa moderointi on riittävän sallivaa.

[...] Ja siellä [STT¹²⁹] on ilmeisesti semmoisia tosikkoja liikkeellä, että yhtäkkiä mun kommentteja [...] ei julkaistu. Ja mä ihmettelin. [...] Mä lähetin sinne vastauksen, missä mä kävin [läpi] Aristofanes, Rabelais¹³⁰, kaikki nämä. Luulisi, että Suomessakin on sen verran sivistyneitä ihmisiä, että ne tajuaa, mikä on huumoria. [...] Ja sen jälkeen mä päätin, että ei. Mä en edes yritä mitään. [...] Nykyään mä kirjotan [paikalliseen lehteen], koska siellä [...] on ilmeisesti myös huumorintajuisia nämä moderaattorit [...].

(teemahaastattelu; m, 66, ykkt)

Lisäksi muutama tutkimukseen osallistuneista pitää ongelmallisena sitä, että yhä useammat uutissivustot moderoivat kaikki kommentit, jotka pitävät sisällään linkkejä muihin verkkolähteisiin. Tähänkin toivotaan uutta harkitsevampaa toimintamallia, sillä moni pitää linkkejä tärkeinä tiedollisten kriteerien takia; linkit tarjoavat esimerkiksi lähdeviitteitä esitettyjen väitteiden tueksi (ks. järjen ja tiedon kriteerit).

Tutkimukseeni osallistuneilla oli myös muita konkreettisia ehdotuksia siitä, miten moderointia voisi parantaa. Jotkut uskovat, että moderoinnissa voisi auttaa uusi tekniikka, esimerkiksi ”ohjelmistorobotiikka” tai tekoäly, joka perkaa kommentteja. Toiset ottaisivat mallia sosiaalisesta mediasta, esimerkiksi Facebookista, jonka sisällönvalvonta on ulkoistettu ”koulutetuille ihmisille”. Toisaalta monet uskovat yhä käyttäjiin kohdistuvaan rajoittamiseen ja siihen, että muutoksen pitää tapahtua käyttäjissä itsessään. Esimerkiksi yksi kyselyn vastaaja ehdotti itserefleksioon perustuvaa moderoivaa ”suodatinta” kommenttien kirjoittamiseen. Hänen ajatuksensa on, että jos kommenttiaan pitäisi ensin alustavasti perustella, ennen kuin se julkaistaisiin, lopputuloksena voisi olla harkitumpi kommentti.

Joidenkin käyttäjien mielestä moderointiin voisi ottaa mallia kansainvälisiltä alustoilta, joiden ”moderointi tapahtuu käyttäjien toimesta pisteyttämällä kommentteja”. Moderoinnin läpinäkyvyys on keskeinen osa keskustelua. Näillä alustoilla moderoidutkin kommentit, ”myös natsitervehdykset”, näkyvät, mutta niillä ei ole keskustelussa painoarvoa.

Erilaiset moderoinnin ja kommenttien ryhmittelyn vaihtoehdot puhututtivat yhdessä ryhmäkeskustelussa, ja kysyin keskustelijoiden näkemystä teknisiin ratkaisuihin, joita muissa maissa ja erilaisilla alustoilla hyödynnetään. Yksi esimerkkini oli

¹²⁹ Haastateltavan mielestä HS:n ja Ylen moderointi alkoi karsia huumorin siinä vaiheessa, kun moderointi ulkoistettiin Suomen Tietotoimistolle eli STT:lle (vuonna 2020). Kotisivuillaan STT:n moderointiperiaatteissa (Suomen Tietotoimisto) STT ei kuitenkaan linjaa, että huumoria pitäisi välttää.

¹³⁰ Aristofanes oli antiikin Kreikan kirjailija, joka on tunnettu komedioista. François Rabelais oli ranskalainen kirjailija, joka on tunnettu huumoristaan.

käytäntö, jossa keskustelussa näkyy poistettujen kommenttien olemassaolo, vaikka sisältö ei näkyisikään. Keskustelijat tarttuivat tähän ajatukseen yhtäältä innokkaasti, toisaalta kriittisesti. Seuraava poiminta havainnollistaa käyttäjien pohdintaa siitä, millaista moderoinnin läpinäkyvyyden pitäisi käytännössä olla ja mitä haittaa moderoinnin paremmasta läpinäkyvyydestä voi heidän mielestään olla: poistettujen kommenttien näkyminen voi yksinkertaisessa muodossaan pahentaa luottamuspu-
laa moderointia kohtaan, koska mielikuva moderoinnista voi vääristyä (ks. seuraava alaluku). Yksi keskustelija ehdotti kuitenkin vaihtoehtoa, jossa moderoinnista julkaistaisiin esimerkiksi kuukausittain tarkkaa tilastollista dataa. Hänen toiveensa on, että tässä muodossa läpinäkyvyys voisi parantaa käyttäjien luottamusta moderointia kohtaan.

[...] Olisi toisaalta kiva, jos saisi tietää, miksi on kommentit moderoitu pois. Toisaalta jos näkyisi, että on vaikka kaksi sataa kommenttia poistettu ja vain sata hyväksytty, niin luoko sekin sitten vähän sellaista salaliittoteoriafiilistä [...] Että, no niin, kylläpä nyt on poliittista kantaa tai jotain muuta, koska muut ei tiedä, mitä sieltä on poistettu. [...]

(ryhmäkeskustelu; n 37, akkt)

[...] muistan lukeneeni Tuntemattomasta sotilaasta sen Sotaromaani-version, jossa kaikki sensuroidut kohdat oli kursivilla. Ja joka kerta, kun avasit sivun ja sä havaitsit, että siellä on jotain kursivilla, niin tavallaan se romaanikokemus värittyi vahvasti sillä. Jos tuolla keskustelupalstoilla olisi samanlainen ilmiö, että tästä on puolet keskustelusta moderoitu, niin se ei ehkä palvelisi sitä tarkoitusta. Mutta toisaalta, jos moderoidaan, niin nämä moderointihot voitaisiin velvoittaa siihen, että ne jälkikäteen, jollain kuukausisyklillä tai jollain, niin julkaisee jotain tilastotietoa. Että meillä on sata artikkelia ollut ja niissä on ollut 56 000 kommenttia, joista 42 000 on moderoitu. Ja millä syillä ja tyyliin, että täällä on kuusi käyttäjää, jotka muodostaa 80 % näistä. [...] Ja jos kaikki tahot tekee tällaista, niin nähdään, että mikä foorumi on luotettava. Et ehkä joku tällainen voisi sitten palvella paremmin kuin yksittäisten kommenttien näkyvyys, jolloin se jää vähän käyttäjän vastuulle se tilastointi tai ymmärtäminen siinä suhteessa.

(ryhmäkeskustelu; m, 53, ykkt)

Moderoinnin epäoikeudenmukaisuus ja ideologisuus

Moderointiin liittyy valtaa, jonka käyttäjät tunnistavat ja jonka takia moderoinnista edellytetään edellä kuvattua läpinäkyvyyttä. Analyysin perusteella osa tutkimukseeni osallistuneista kokee moderoinnin epäonnistuneen oikeudenmukaisuuden, yhdenvertaisuuden ja/tai puolueettomuuden vaatimusten noudattamisessa. Moderoinnin epäonnistuminen näyttäytyy vallan väärinkäyttönä ja moderoinnin ydintehtävän, arvojen ja normien vastaisena toimintana, jopa niiden tietoisena rik-

komisena. Erotan nämä asenteet edellä kuvatuista näkemyksistä, jotka liittyvät ensisijaisesti moderoinnin haastaviin lähtökohtiin. Jotkut käyttäjistä esimerkiksi kokevat, että moderointi rikkoo sille määriteltyä tehtävänantoa, kun se kohdistuu tahallisesti tiettyihin näkemyksiin ja erimielisiin kommentteihin.

Mielestäni keskusteluissa moderoidaan vastakkaisia mielipiteitä liian helposti. Ymmärrän asiallisen ennakkosensuurin, mutta satunnaisesti uutisten suosituimmat kommentit ”häviävät” pois jälkikäteen moderoinnin takia. [...]

(kysely; m, 27, ykkt, Kok.)

Osa tutkimukseeni osallistuneista kokee, että moderointi on – ainakin tietyillä alustoilla – sekavaa, epäjohdonmukaista ja jopa mielivaltaista. Tällaiset käyttäjät saattavat kuitenkin pitää moderointia lähtökohtaisesti tärkeänä ja tervetulleena (ks. esimerkki edellä). Kriittinen asenne kumpuaa etenkin omakohtaisista kokemuksista, ja moni kuvasi konkreettisia tilanteita, joissa kommentteja ei ole heidän mielestään kohdeltu tasapuolisesti. Heidän oma kokemuksensa voi olla, ettei huolellinenaan ohjeiden noudattaminen takaa kommentin julkaisemista: ”oma kommentti jää julkaisematta ilman, että siinä olisi jotain ’kiellettyä’”. Nämä käyttäjät toivovat moderoinnilta lisää läpinäkyvyyttä ja sitä, että moderoinnit antaisivat selkeitä perusteluja sille, miksi yksittäistä kommenttia ei julkaista eli mikä siinä rikkoo sääntöjä. Lisäksi jotkut toivovat moderoinnin yhtenäisyyttä ja sitä, että eri uutissivustoilla pätisivät samat kommentoinnin säännöt.

[...] mä kaipaaisin, että olisi mahdollista saada siltä moderaattorilta tieto siitä, että miksi tätä mun kommenttia [ei julkaistu]. Että ne olisi velvollisia vastamaan, jos sitä pyytää. [...]

(ryhmäkeskustelu; m, 64, akkt)

Analyysin perusteella käyttäjien kokemus moderoinnin epäjohdonmukaisuudesta, sattumanvaraisuudesta tai epäselvistä perusteluista vaikuttaa heidän toimintaansa (ks. kommentoinnin käytännöt). Osa käyttäjistä pyrkii sopeuttamaan kommenttinsa tyylillisesti siihen, minkä olettaa moderoinnin linjaksi, mikä on tietenkin moderoinnin perustavoite; moderoinnin toivotaankin ohjaavan keskustelukulttuuria median toivomaan suuntaan. Silti osa käyttäjistä kuvasi muutoksia myös kommenttinsa asiasisällössä. He kertoivat jättävänsä yhteiskunnallisen keskustelun kannalta olennaisia mielipiteitä sanomatta ja/tai vähentävänsä mediaan liittyvää kriittisyyttä moderoinnin takia. Jotkut myös äänestävät jaloillaan eli siirtyvät kommentoimaan jollekin toiselle alustalle (ks. alustojen merkitys).

Lisäksi negatiiviset kokemukset vaikuttavat käyttäjien asenteisiin. Monet kertoivat muuttuneensa epäluuloisiksi moderointia ja edelleen kyseistä mediaa kohtaan. Analyysin perusteella kokemukset etenkin kommentin sisältöön kohdistuvasta moderoinnista vaikuttavat melko suoraviivaisesti käyttäjien asenteisiin mediasta ja sen

luotettavuudesta (ks. mediaan liittyvät asenteet). Epäluulo on johtanut jopa siihen, että jotkut pitävät kirjaa siitä, millaiset omat/muiden kommentit milläkin alustalla menevät läpi ja millaiset eivät. Huomioarvoista mielestäni on, että vaikka käyttäjät allekirjoittaisivat median lähtökohtaisen oikeuden moderoida sivujensa sisältöä haluamallaan tavalla, moni kokee, että moderoinnin epäkohdat syövät merkittäväällä tavalla median uskottavuutta.

[...] Jos se [kommentti] on tavallaan täysin sen uutisen vastainen, ehkä se siksi [moderoidaan]. [...] Totta kai niillä [medialla] on minun mielestä oikeus [moderoida], kun ne on niiden sivut. Jos ne ei halua perustella, niin ei sitten perustele ja sillä selvä. Vaikka se menee kuinka [omiin] tunteisiin ja vaikka [kommentissa] olisi kuinka [oleellista] linkkiä, niin siinäpäähän on. Heidän omaa uskottavuuttaanhan se vaan syö.

(teemahaastattelu; m, 50, amk)

Osa tutkimukseeni osallistuneista kokeekin, että moderointi on selvästi ideologista ja puolueellista (vrt. Barnes 2018), ei pelkästään epäjohdonmukaista tai epäoikeudenmukaista. Moni kuvasi näkemystään suhteessa johonkin alustaan ja/tai aiheeseen, ja mainituiksi tulivat oikeastaan kaikki kansalliset uutissisältöjen tuottajat, muun muassa HS, Yle ja iltapäivälehdet, sekä aiheista maahanmuutto, ilmastonmuutos ja sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöt. Näiden käyttäjien mielestä moderointi voi olla esimerkiksi maahanmuuttoon liittyvissä keskusteluissa näkyvän puolueellista. Kommenteissa ei sallita heidän mielestään yhtään poikkipuolista sanaa aiheesta.

Puolueellisuudet syyt voivat silti näyttäytyä erilaisina. Joidenkin käyttäjien mielestä syynä ovat moderojien omat mielipiteet ja maailmankatsomus eli se, etteivät moderoijat pysty noudattamaan puolueettomuusvaatimusta. Toiset kokevat, että ongelmana on median ja toimittajien kyvyttömyys ottaa kritiikkiä vastaan; moderointi siivooa esimerkiksi kommentit, jotka ottavat kantaa otsikoihin, näkökulmarajauksiin tai toimittajan tekemiin tulkintoihin. Merkittävä osa kuitenkin pitää moderoinnin puolueellisuutta osoituksena median asenteellisuudesta ja ideologisuudesta sekä puoluepoliittisista sidoksista (ks. median luotettavuus). Moderoinnin koetaan kohdistuvan esimerkiksi median ajamaa näkemystä kritisoiwaan tietoon ja jopa pyrkivän muokkaamaan mielipiteitä. Kaiken kaikkiaan puolueellisella ja ideologisesti virittyneellä moderoinnilla nähdään merkittäviä yhteiskunnallisia vaikutuksia: keskustelu uutisista yksipuolistuu tai tukahtuu. Lisäksi ideologiseksi koettu moderointi näyttäytyy käyttäjille osoituksena siitä, että media käyttää jopa tietoisesti yhteiskunnallista valtaansa väärin (ks. media yhteiskunnallisena vallankäyttäjänä).

[...] harmittelen, että faktatietoa hyvin vähän lasketaan moderoinnin lävitse. Oletan, että mielipidemuokkaukseen tähtääviä valeuutisia halutaan suojella eikä missään sallita käytävän debattia vääristä faktoista. Tällä hetkellä Uusi Suomi on ainoa media, jossa tavallinen kansalainen voi seurata tieteeseen

liittyvää väittelyä. Parhaiten kaikkialla menee läpi aiheeton ja jonninjoutava oman pahan olon purkaus. [...]

(kysely; m, 47, luk, PS)

Vähemmän moderointia

Osa tutkimukseeni osallistuneista kokee, että moderointia pitäisi olla lähtökohtaisesti nykyistä vähemmän, jos ollenkaan (ks. Kangaspunta 2022b, 85). Analyysin perusteella näkemys liittyy yleiseen asenteeseen verkon ja kommentoinnin vapaudesta; mitä vähemmän rajoituksia, sitä parempi. Kyse voi myös olla siitä, että käyttäjät pitävät nykymoderointia puolueellisena, mutta he eivät tuo sitä eksplisiittisesti esille (ks. edellinen alaluku). Joka tapauksessa nämä käyttäjät suhtautuvat moderoinnin tarpeellisuuteen ristiriitaisesti. Yhtäältä he tunnistavat, että moderoinnin avulla voidaan/pitää puuttua antisosiaaliseen toimintaan, lähinnä laittomuuksiin. Toisaalta he eivät näe ainakaan ennakkomoderointia täysin välttämättömänä. Näiden käyttäjien keskuudessa yleinen näkemys on, että nykyiset lait ohjaavat riittävästi verkkokeskusteluiden sisältöjä eli kommentteja ei pitäisi moderoida kuin korkeintaan lakia rikkovan sisällön osalta.

Kommentoinnin pitää olla nykyistä vapaampaa ilman salasanoja ja muita sisäänkirjautumisia. Moderoinnin on oltava puolueetonta ja mikäli sitä pitää olla, sen pitää kohdistua vain selkeästi laittomiin henkilöön käyviin loukkaaviin teksteihin ja muuhun kiroiluun ja törkeään kielenkäyttöön.

(kysely; m, 83, luk, PS)

Suunnitteilla olevia vihapuhtulkintoja¹³¹ ei pitäisi ulottaa näihin jos mihinkään muuhunkaan keskusteluun. Olemassa olevat lait huolehtivat kunnianloukkauksesta ja muista mahdollisista rikollisista ilmaisuista.

(kysely; m, 63, op, PS)

Lisäksi osa käyttäjistä totesi eksplisiittisesti pitävänsä nykyistä moderointia liian tiukkana (vrt. moderoinnin haastavuus). Kyse ei ole siitä, että moderointia lähtökohdaisesti vastustettaisiin. Sen sijaan ongelmallisena pidetään sitä, että liian tiukka linja suitsii asiallisenkin yhteiskunnallisen keskustelun, mikä voi lisätä ja vahvistaa ääriajattelua. Tällainen näkemys palautuu käyttäjien ajatukseen siitä, ettei keskusteluista saisi moderoida pois erimielisyyksiä, koska ne edustavat itsessään keskustelua (ks. julkisen keskustelun keskustelevuus) ja voivat auttaa ihmisiä ymmärtämään toisiaan paremmin.

---

¹³¹ Oletan vastaajan tarkoittavan joko sisäministeriön, oikeusministeriön sekä opetus- ja kulttuuriministeriön asettaman työryhmän vuonna 2019 esittämää mietintöä (Mäkinen 2019) siitä, millaisia toimia vihapuhe ja nettikiusaaminen edellyttävät, tai vastaavia esityksiä, joita vihapuheen suhteen on tehty (ennen kyselyn sulkeutumista toukokuussa 2020).

Yhteenveto kommentoinnin rajoittamisesta

Tein aikaisemmassa tutkimuksessani (Kangaspunta 2022a) kaksi keskeistä havaintoa verkkouutisten kommentoinnin rajoittamisesta. Ensinnäkin rajoittaminen kokonaisuutena jakaa käyttäjiä selvästi – käyttäjistä erottuvat sallijat ja rajoittajat. Toiseksi huoli kommentoinnista lisää pääsääntöisesti käyttäjien halua rajoittaa ja moderoida kommentteja aikaisempaa tiukemmin. Lisäksi havaitsin, että sallijat pitävät todennäköisesti nimettömyyttä tärkeänä ja rajoittajat ovat muita todennäköisemmin harmitsevia omalla nimellä kommentoidessaan. (Kangaspunta 2022a; ks. myös Kangaspunta 2022b, 91.) Tämä tutkimus täydentää havaintoja, mutta tekee ennen kaikkea näkyväksi sitä, että rajoittamiseen liittyvät asenteet muodostavat huomattavan monimutkaisen kokonaisuuden. Käyttäjät eivät välttämättä suhtaudu rajoittamiseen joko-tai-kysymyksenä. Lisäksi rajoittamiseen liittyvät asenteet kytkeytyvät huolen ohella muun muassa muista käyttäjistä tehtäviin arvioihin, kommentoinnin kriteereihin ja mediaan liittyviin asenteisiin. Varsinkin rajoituksia vastustavien asenteiden taustalla vaikuttavat ideologiset näkemykset verkon vapaudesta ja sananvapaudesta eräänlaisina itseisarvoina.

Huoli kommentoinnin ja/tai verkkokeskusteluiden nykytilanteesta elää käyttäjien keskuudessa vahvana, ja huolta kannetaan erilaisista asioista. Huolta selittävät usein käyttäjien omakohtaiset kokemukset muiden uhkaavasta käytöksestä, ei-toivotusta kielenkäytöstä, ääriajattelusta sekä tiettyjen käyttäjä- ja ihmisryhmien yliedustuksesta. Uhkaava ja ei-toivottu käytös pelottaa käyttäjiä yksilön tasolla ja voi vaikuttaa kommentoinnin aktiivisuuteen. Lisäksi moni kantaa huolta siitä, miten negatiiviset ilmiöt vaikuttavat laajemmin, jopa yhteiskunnallisesti. Kommenttien pelätään leviävän ja vahvistavan vääriä tietoja, levittävän ja normalisoivan rasismia, korostavan yhteiskunnallista vastakkainasettelua, löyhentävän vuorovaikutuksen normeja sekä hiljentävän muita käyttäjiä. Lisäksi yliedustettujen ryhmien kommentoinnissa huolettaa se, mitä näiden käyttäjien aktiivisuus kertoo sosiaalisesta todellisuudesta, etenkin rasismien yleisyydestä ja yleistymisestä. Analyysin perusteella tietyt huolet ja niiden taustasyöt muodostavatkin kerrostuvan kokonaisuuden, koska ne linkittyvät toisiinsa voimakkaasti. Huomionarvoista on, että moni toivoo kommentoinnin erilaisten rajoittamiskäytäntöjen vastaavan ongelmiin.

Huoli siitä, että kommentoinnin negatiiviset lieveilmiöt hiljentävät osan käyttäjistä, kytkeytyy tutkimuskentän keskusteluun vihapuheesta ja sananvapaudesta. Esimerkiksi *Vihapuhe sananvapautta kaventamassa* -tutkimuksen yksi päähavainto on, että tietynlainen verkkokeskustelu hiljentää muun muassa asiantuntijoita ja vähemmistöjen edustajia (Pöyhtäri ym. 2013). Analyysin perusteella erityisesti äärioikeistolaisia mielipiteitä esittävien käyttäjien vihamielinen ja uhkaava toiminta hiljentää muita käyttäjiä. Silti vain harva viittasi kirjaimellisesti sananvapautensa rajoittamiseen tässä merkityksessä. Sananvapaustematiikan ovatkin ottaneet haltuunsa erityisesti kommentoinnin rajoitusten vastustajat; sananvapaus toimii perusteluna sille, ettei kommentointia saisi rajoittaa. Tällaista yksilön sananvapautta korostaneista merkittävä osa on perussuomalaisia äänestäneitä (ks. myös Kangaspunta 2022a), ja

näen tässä yhteyden siihen, että oikeistopopulistien ja myös äärioikeiston on todettu hyödyntävän sananvapaustematiikkaa jokseenkin systemaattisesti (ks. Saresma 2017; Saresma ja Tulonen 2020). Ristiriita on sikäli ilmeinen, että sananvapauden puolesta puhuvat tutkimusten mukaan ne tahot, jotka analyysin perusteella rajoittavat omalla toiminnallaan muiden sananvapautta. Tutkimukseeni osallistuneiden keskuudessa ei kuitenkaan tuotu esille tällaista tavoitetta, ainakaan suoraan. Lisäksi vain yksittäiset käyttäjät kuvasivat toimintaansa tarkoitushakuisesti aggressiiviseksi, hyökkääväksi tai antisosiaaliseksi. Sen sijaan monet rajoitusten vastustajat kokevat, että sananvapauden turvin pitäisi saada tuoda esille vallitsevalle mielipiteelle vastakkaisia näkemyksiä. Tämä asenne ja tavoite palautuu yhteiskunnalliseen keskusteluun yhteisistä asioista. En kuitenkaan tartu ilmiöön tämän tarkemmin, koska aineisto ei siihen aiheita anna. Joka tapauksessa monet tutkimukseeni osallistuneista näkevät kommentoinnin vapauden ja sananvapauden pääsääntöisesti tärkeinä, joskin luonteeltaan haastavina ja jopa ristiriitaisina.

Erotin edelleen kolme keskeistä kommentoinnin rajoittamisen muotoa: 1) kommentointimahdollisuuksien rajoittaminen, 2) nimimerkin ja/tai oman nimen käytön vaatiminen ja rekisteröitymispakko sekä 3) moderointi. Käyttäjien asenteet jakautuvat näiden rajoituskäytäntöjen suhteen. Esimerkiksi kommentointimahdollisuuksia joko toivotaan lisää ristiriitaisiin aiheisiin liittyen tai toivotaan rajoitettavan tietynlaisten aiheiden osalta.

Erityisen isoja ristiriitoja liittyy nimettömyyteen, ja tältä osin monet tunnistavat nimettömyyden kahtalaisen luonteen. Yhtäältä nimettömyyden nähdään lisäävän ei-toivottua kommentointia. Toisaalta käyttäjät kokevat tärkeäksi, että ainakin tiettyjä aiheita saa kommentoida nimettömänä. Nimettömyys vapauttaa ääniä, jotka olisivat muuten vaiti. Osa käyttäjistä olisi silti valmis vaatimaan oman nimen käyttöä kaikessa kommentoinnissa, ja toiset kokevat tällaisen vaatimuksen varsin negatiivisena. Analyysin perusteella käyttäjät myös määrittelevät nimettömyyden eri tavoin. Osa ymmärtää nimimerkit nimettömyyden muodoksi, toiset yhdistävät nimimerkin rekisteröitymisvaatimukseen eli kokevat sen erottuvan täydellisestä anonymiteetista.

Kenties eniten käyttäjät kuvasivat suhdettaan moderointiin. Noin puolet tutkimukseeni osallistuneista toivoo nykyistä tiukempaa moderointia, ja taustalla vaikuttaa huoli ei-toivotusta kommentoinnista. Esimerkiksi iltapäivälehtien moderointi koetaan usein riittämättömäksi. Monet pitävät moderointia myös parhaana keinona hillitä kommentoinnin negatiivisia puolia. Tältä osin osa käyttäjistä korostaa ”vähemmän rajoituksia, enemmän moderointia” -asennetta, joka liittyy sekä kommentointimahdollisuuksien lisäämiseen että nimettömyyden sallimiseen. Silti osa käyttäjistä tunnistaa moderoinnin konkreettiset haasteet, esimerkiksi ennakkomoderoinnin hitauden ja huumoriin kohdistuvan moderoinnin. Lisäksi monet pitävät moderointia jo lähtökohtaisesti haastavana tasapainoiluna; liian salliva moderointi ruokkii ei-toivottua toimintaa ja liian tiukka moderointi tukahduttaa keskustelun.

Joka tapauksessa moderoinnin toivotaan pääsääntöisesti puuttuvan antisosiaaliseen käytökseen, kielenkäyttöön ja kommentoinnin tyyliin. Tämä mielletään moderoinnin ydintehtäväksi. Jotkut käyttäjistä kokevat muiden käyttäjien mielipiteisiin

kohdistuvan moderoinnin erityisen ongelmalliseksi, jopa moderoinnin tehtävännannon ja annetun mandaatin rajojen rikkomiseksi. Huolena on, että asiasisältöön kohdistuva moderointi voi pahentaa yhteiskunnallista polarisaatiota sekä tiettyjen käyttäjäryhmien kokemusta epäoikeudenmukaisuudesta, keskustelujen ulkopuolelle sulkemisesta ja median asenteellisuudesta.

Osa käyttäjistä kuvasi moderointia myös epäjohtonmukaiseksi tai epäoikeudenmukaiseksi: samat säännöt eivät näytä pätevän kaikkien osalta, ja se, mitä kommentoinnissa sallitaan tai ei sallita, jää epäselväksi. Analyysin perusteella kokemukset moderoinnista voivatkin vaikuttaa käyttäjien toimintaan joko toivotulla tavalla – moderointi ohjaa kommenttien tyyliä ja kommentoijien käytöstä – tai kenties ei-toivotulla tavalla – käyttäjät kokevat kommentoinnin turhauttavaksi ja vähentävät osallistumistaan, osa siirtyy jopa toiselle alustalla. Muutamat myös kokevat, että moderointi rajaa näkemyksiä, joita he uskaltavat esittää. Vaikka kyse on analyysin perusteella varsin marginaalisesta ilmiöstä, pidän sitä yhteiskunnallisen keskustelun kannalta huolestuttavana. Jos käyttäjät alkavat sopeuttaa esittämiään mielipiteitä kokemaansa moderointilinjaan, moderointi vaikuttaa käyttäjiä hiljentävästi eli uhkaa omalta osaltaan sananvapauden toteutumista ja aitoa mielipiteiden välistä vuoropuhelua¹³².

Jotkut käyttäjistä puolestaan mieltävät moderoinnin selvästi puolueelliseksi ja ideologiseksi. Monelle tällainen asenteelliseksi koettu moderointi toimii osoituksena median poliittisista tavoitteista ja sidonnaisuuksista. Tämä näkökulma toistui kyselyaineistossa, ja pidän havaintoa sisällöntuottajien näkökulmasta ratkaisevan tärkeänä. Moderoinnin tavoitteena tuskin on heikentää käyttäjien luottamusta mediaan ja journalismiin. Samanaikaisesti kiinnostavaa on, että ani harva tutkimukseeni osallistunut näkee moderoinnin täysin tarpeettomana, vaikka muutamat käyttäjistä pitävät moderointia ei-toivottuna ja jopa uhkana sananvapaudella ja verkon vapaudelle.

Kokonaisuudessaan analyysi osoittaa, että kommentoinnin rajoittaminen on käyttäjien, sisällöntarjoajien ja yhteiskunnallisen keskustelun näkökulmasta haastava kysymys. Vaikka erilaiset rajoittamiseen ja huoleen liittyvät asenteet kytkeytyvät toisiinsa, sama asenne vaikkapa kommentoinnin nykytilasta voi johtaa yksittäisten käyttäjien kohdalla täysin vastakkaisiin näkemyksiin kommentoinnin rajoittamisesta. Esimerkiksi nimetön verkkokeskustelu herättää monessa huolta, mutta jotkut pitävät nimettömyyttä myös tärkeänä ratkaisuna kommentoinnin aiheuttamaan huoleen. Jos huolena on, että äänekkäimmät tai aktiivisimmat kommentoijat hiljentävät muut ja vain tietyt mielipiteet tulevat kuulluiksi, nimettömyyden voidaan nähdä lisäävän tiettyjen käyttäjien uskallusta esittää oman mielipiteensä.

Monet tunnistamistani eroista liittyvät käyttäjien erilaisiin asenteisiin hyvästä kommentointikulttuurista, kommentoinnin kriteereistä, muista käyttäjistä sekä kommentoinnin yhteiskunnallisesta tehtävästä ja merkityksestä. Yksilölliset erot voivat tietyiltä osin palautua myös eroon käyttäjien korkean ja alhaisen itsetarkkailun (*high and low self-monitors*) välillä (Barnes 2018, 58–59; ks. kommentoijiin liittyvät

¹³² Ymmärrettävästi kommentaiteista on moderoitava sisällön ja mielipiteiden perusteella kommenttiaines, joka on esimerkiksi avoimen rasistista, naisvihamielistä, vähemmistöjä loukkaavaa tai täyttää merkit kansanryhmää vastaan kiihottamisesta.

asenteet). Esimerkiksi niin sanotut itsetarkkailijat ovat usein tarkkoja yksityisyydestään ja korostuneen tietoisia muiden läsnäolosta, mikä voi lisätä huolta ja halua kommentoida nimettömästi.

Kommentoinnista luopuminen

Jotkut tutkimukseeni osallistuneista toivat esille konkreettisen näkemyksensä ja/tai toiveensa siitä, että kommentoinnista voitaisiin luopua kokonaan: ”voitaisiin lopettaa kokonaan” ja ”[j]os kommentit ensi yönä katoaisi, niin mitään arvokasta ei menetettäisi”. Analyysin perusteella kommentoinnin kieltäminen edustaa käyttäjille ikään kuin äärimmäisintä rajoittamisen muotoa (vrt. kommentointimahdollisuuksien rajoittaminen), mutta se palautuu huomattavasti rajoittamista laajempaan kokonaisuuteen. Kommentointi näyttäytyy kriittisille käyttäjille eri tavoin tarpeettomana, turhana, arvottomana tai jopa vahingollisena. Tarkastelen seuraavassa lyhyesti tätä asennetta ja sen syitä.

Edelliset luvut ovat keskittyneet asenteisiin, joita käyttäjillä on hyvän kommentoinnin kriteereistä, kommentoinnin tärkeydestä ja kommentoinnin rajoittamisesta. Näitä kaikkia yhdistää oletus siitä, että kommentoinnilla on tavalla tai toisella väliä, edes jossain määrin. Kommentointia pitää tai ei pidä rajoittaa, koska sillä on väliä. Kommentoinnin pitää tai ei pidä olla tietynlaista, koska sillä on väliä.

Vastaavasti, näkemys kommentoinnin tarpeettomuudesta perustuu usein kommentoinnin kriteereihin, tärkeyteen ja/tai rajoittamiseen liittyviin asenteisiin. Esimerkiksi: Jos käyttäjä kokee kommentoinnin vääränlaiseksi eli kriteerien vastaiseksi, hän voi myös kokea, että kommentointi on arvotonta ja vahingollista. Jos käyttäjä kokee, ettei kommentoinnilla ole merkitystä tai lisäarvoa uutisille, eikä kommentoinnilla ole mitään vaikutuksia, hän todennäköisesti kokee, ettei kommentointi ole tärkeää. Jos käyttäjä kokee, että kommenttien vaikutukset ovat negatiivisia, eikä kommentointia saada rajoituksilla kuriin, hän voi myös kokea, ettei kommentointia kannata sallia ollenkaan. Nämä näkemykset palautuvat ajatukseen siitä, että verkkouutisten kommentointimahdollisuudesta voitaisiin luopua kokonaan. Tässä yhteydessä osa käyttäjistä tekee myös eron verkkouutisten kommentoinnin ja muiden verkkokeskusteluiden välille; kommentointimahdollisuus on juuri uutisten kohdalla turha, tarpeeton tai vahingollinen.

[...] Suurin osa kommenteista on kuitenkin aivan turhanaikaista länkytys-tä, jota ilman maailma pärjäisi vallan mainiosti. Kaikilla olisi mukavampaa, jos ne kommentit annettaisiin kavereille ABC:n kahvilassa sen sijaan, että ne ovat kaikkien näkyvillä. Päinvastoin koen, että kommentointi hämärtää ja heikentää journalismin laatua, kun toimittajien pitää kirjoittaa tietyistä asioista (maahanmuutto, sukupuoli, ympäristöasiat, sosiaaliturva) kieli keskellä suuta nettiörveltäjien pelossa.

(kysely; n, 45, tt, Vas.)

Eivät anna minkäänlaista lisäarvoa. Uutisilla ei tulisi olla kommenttipalstoja lainkaan. Keskustelupalstat ovat sitten erikseen.

(kysely; m, 38, tt, eä)

Huomioarvoista on, että usein kriittisen asenteen taustalla vaikuttavat asenne muista käyttäjistä ja huoli kommentoinnin tilasta. Kommentoinnilla ei nähdä mahdollisuutta onnistua, ja syynä ovat tietyt kommentoijat ja kokemukset heidän toiminnastaan. Osa kyseenalaistaa myös sen, onko ihmisten aidosti tarpeen tietää muiden mielipiteitä eli hyödyttääkö yhteiskunnallista keskustelua se, että erilaiset näkemykset kohtaavat (vrt. merkitys yhteiskunnan tasolla), vai ajaako kommentointi ihmisiä vain pahemmin toisiaan vastaan (ks. huoli nykytilasta). Pääsääntöisesti kriittistä asennetta selittää kuitenkin huoli yliedustetuista käyttäjäryhmistä sekä antisosiaalisesta käytöksestä ja käyttäytymisestä (ks. huoli nykytilasta). Käyttäjät pelkäävät kommentoinnin negatiivisia yhteiskunnallisia vaikutuksia sekä itseensä ja muihin käyttäjiin kohdistuvaa toimintaa, eivätkä näe tilanteeseen muuta ratkaisua kuin kommentointimahdollisuudesta ja/tai verkkokeskusteluista luopumisen.

Toivon että keskustelut suljettaisiin. Niissä on paljon trollausta ja disinformaatiota, jota kirjoitetaan kampanjanomaisesti. Jutun oikeat tiedot täydennetään väärillä. Kansan mielipiteestä syntyy vääristynyt kuva. Toivoisin ettei nimetöntä kirjoittelua olisi koskaan sallittu. Toisaalta en uskalla kirjoittaa nimelläni, pelkään joutuvani verkkokiusatuksi. Olen jo salannut osoitetietoni uhkausten varalta.

(kysely; n, 59, ykkt, Vihr.)

Osa käyttäjistä näkeekin kommentoinnin kieltämisen positiivisena ratkaisuna, joka vastaa olemassa oleviin yhteiskunnallisiin haasteisiin (ks. huoli nykytilasta). Heidän mielestään ”maailma olisi parempi paikka ilman kommenttikenttiä” tai kommentoinnista luopuminen ”pelastaisi ihmiskunnan”.

Kaikki eivät kuitenkaan perusta näkemystään huoleen. Jotkut käyttäjistä pitävät kommentteja tarpeettomina yksinkertaisesti siitä syystä, etteivät ne vaikuta korjaavasti esimerkiksi uutiseen tai muihin käyttäjiin. Kommentit eivät siis toteuta sitä tavoitetta, joka näitä käyttäjiä kommentointiin ajaa (ks. kommentoinnin syyt ja motiivit). Joidenkin mielestä kommentointi on lähinnä turhanpäiväistä ja vastavuoroista trollaamista ja huutelua, jonka yhteiskunnallinen potentiaali on vähäinen. Kiinnostavaa on, että osa kriittisistä käyttäjistä pitää kommenttien lukemista viihdyttävänä, mutta ei näe affektiivista viihdearvoa riittävänä perusteluna kommentoinnin olemassaololle. Heidän mielestään kommenteille ja muille kommentoijille voi olla viihdyttävää naureskella, mutta silti parempi olisi, jos kommentoinnista luovuttaisiin kokonaan.

Yhteenvedo kommentointiin liittyvistä asenteista

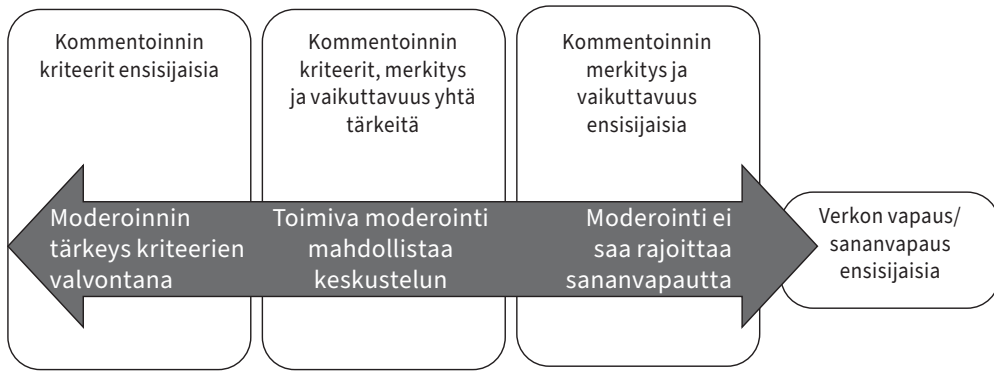
Tulkitsen kommentointiin liittyviksi asenteiksi edellisissä luvuissa kuvatut käyttäjien asenteet kommentoinnin kriteereistä, tärkeydestä ja rajoittamisesta. Aikaisemman tutkimukseni (Kangaspunta 2022a) perusteella nämä asenteet voivat kytkeytyä toisiinsa merkittävällä tavalla, ja käyttäjät ryhmittyvät etenkin sen perusteella, miten he suhtautuvat kommentoinnin tärkeyteen ja rajoittamiseen. Erotin toisistaan neljä käyttäjäryhmää: 1) *kyyniset rajoittajat*, 2) *kyyniset sallijat*, 3) *yleismyönteiset* ja 4) *arvostavat sallijat* (emt.).¹³³

Analyysin perusteella käyttäjien asenteet ovat kuitenkin tätä asetelmaa huomattavasti kirjavampia, monimutkaisempia ja yksityiskohtaisempia. Esimerkiksi kommentoinnin kriteereitä hallitsee näkemyksien kirjo, eli käyttäjillä on hyvin vaihtelevia mielipiteitä siitä, millaista on toivottu kommentointi¹³⁴. Silti tutkimukseeni osallistuneita näyttää jakavan se, kuinka suuren painoarvon he kriteereille antavat suhteessa kommentoinnin merkitykseen ja oletettuihin vaikutuksiin, ja missä määrin etenkin moderointi on suotavaa. Edellä esitettyjen huomioiden perusteella verkkouutisia kommentoivista käyttäjistä näyttävätkin erottuvan karkeasti jaettuna 1) ne, joille kommentoinnin kriteerien noudattaminen on tärkeysjärjestyksessä ensisijaista, 2) ne, jotka korostavat sekä kommentoinnin kriteereitä että kommentoinnin tärkeyden erilaisia puolia, ja 3) ne, joiden mielestä kriteerit ovat toissijaisia kommentoinnin merkityksen, lisäarvon ja vaikutusmahdollisuuksien rinnalla. Nämä käyttäjäryhmät ovat jakautuneita myös sen suhteen, missä määrin kommentointia saa ja pitää rajoittaa ja moderoida. (Ks. kuvio 3.)

---

¹³³ Tässä kokonaisuudessa arvostaminen kytki yhteen näkemykset kommentoinnin merkityksestä julkisena keskusteluna ja kommentoinnin oletetuista vaikutuksista. Arvostavat uskovat sekä merkitykseen että vaikutuksiin, kyyniset eivät. Vastaavasti rajoittajat haluavat tiukempia rajoituksia ja tiukempaa moderointia, sallijat eivät. Tilastollinen tarkastelu myös osoitti, että arvostavat sallijat pitävät nimettömyyttä tärkeänä ja kokevat verkkouutisten kommentoinnin eroavan muista verkkokeskustelun muodoista muita käyttäjäryhmiä todennäköisemmin. Rajoittajat ovat puolestaan todennäköisemmin harkitsevampia, kun he kommentoivat omalla nimellään. (Kangaspunta 2022a.)

¹³⁴ Aikaisemmassa tutkimuksessani kriteeriväittämien (asiallisuus, hyvä suomen kieli, asiassa pysyminen ja ymmärrettävyys) perusteella muodostettu laatumuuttuja ei jakanut käyttäjiä eli käyttäjät suhtautuivat näihin yleisluontoisiin kriteereihin lähtökohtaisesti samalla tavalla (Kangaspunta 2022a).

Kuvio 3. Asenteiden jakautuminen kommentoinnin kriteerien, tärkeyden ja moderoinnin suhteen.

Kutsun niitä käyttäjiä, joille kriteerit ovat ensisijaisia, *laatutietoisiksi*. Heille olennaisin kysymys kommentointiin liittyen on se, millaista kommentoinnin ja keskustelun pitäisi olla, sekä käänteisesti, millaista kommentointi ei saa olla. Tämä kysymyksenasettelu hallitsee muita kysymyksenasetteluja. Toisin sanoen, muun muassa kommentoinnin merkitys ja lisäarvo ovat laatutietoisien mielestä vahvasti riippuvaisia tai alisteisia keskustelun kriteerien noudattamiselle. Vastaavasti esimerkiksi negatiiviset vaikutukset näyttäytyvät usein kriteerien vastaisesta kommentoinnista johtuvina. Moni kriteereitä korostavista laatutietoisista käyttäjistä näkee etenkin moderoinnin (ja muiden rajoitusten) tehtäväksi kriteerien valvomisen eli toivotunlaisen kommentoinnin turvaamisen.

Niitä käyttäjiä, jotka kokevat sekä kriteerit että kommentoinnin merkitykset ja/tai vaikutukset yhtä keskeisiksi, kutsun *peruskäyttäjiksi*, samaan tapaan kuin aikaisemmassa tutkimuksessani (Kangaspunta 2022a). Analyysin perusteella valtaosa tutkimukseeni osallistuneista on tällaisia käyttäjiä. He voivat laatutietoisien tavoin ajatella, että tiettyjen laatu-kriteerien noudattaminen on merkitysten tai lisäarvon toteutumisessa tärkeää. Yhteiskunnalliset merkitykset, lisäarvo suhteessa uutiseen ja/tai vaikutukset eivät kuitenkaan tule tulkituiksi kriteereille alisteisina. Tässä käyttäjäryhmässä suhde rajoituksiin ja erityisesti moderointiin on usein kahtalainen. Moderointia tarvitaan turvaamaan kriteerien noudattamista, mutta sen pitää olla merkityksiin, vaikutuksiin ja lisäarvon toteutumiseen nähden toimivaa. Peruskäyttäjien mielestä hyvä moderointi esimerkiksi edesauttaa merkityksellisen ja vaikuttavan (yhteiskunnallisen) keskustelun syntyemisessä ja huono moderointi estää keskustelun. Toki peruskäyttäjienkin kesken ilmenee silti suuria eroja siinä, millaiseksi he lopulta tulkitsevat hyvän kommentoinnin kriteerit ja/tai toimivan moderoinnin, kuinka tärkeäksi he kommentoinnin kokevat ja miksi.

Niitä käyttäjiä, jotka pitävät kommentoinnin tärkeyteen liittyviä osa-alueita ensisijaisina ja kriteereitä toissijaisina, kutsun *arvostajiksi (sallijoiksi)*, samaan tapaan kuin aikaisemmassa tutkimuksessani (Kangaspunta 2022a). Arvostajat kokevat kommentit erityisesti kansalaisvaikuttamisen ja mielipiteiden ilmaisemisen kanavaksi.

He uskovat varsinkin siihen, että kommentit vaikuttavat ihmisten mielipiteisiin, ja toivovat edelleen, että kommentointi vaikuttaisi poliittiseen päätöksentekoon. Kommenttien lisäarvoista he pitävät tärkeinä sekä uutisen täydentämistä että korjaamista ja käyttäjistä kenties eniten myös kommenttien roolia median vahtikoirana. Vaikka arvostajat pääsääntöisesti allekirjoittavat tietyt kommentoinnin vähimmäiskriteerit, he eivät pidä kriteereitä ensisijaisina. Tämä ryhmä suhtautuu usein kommentoinnin rajoituksiin kielteisesti tai vähintäänkin skeptisesti. Jos esimerkiksi moderointia on oltava, sen on arvostajien (sallijoiden) mielestä oltava mahdollisimman vähäistä.

Hahmottelemani jaon taustalle piirtyvät käyttäjien erilaiset motiivit ja päämäärät. Laatutietoisia käyttäjiä voi ohjata ensisijaisesti tarve kehittää keskustelukulttuuria ja valvoa kriteerien noudattamista. Arvostavia käyttäjiä todennäköisesti motivoi yhteiskunnallinen keskustelu. Olennaista onkin huomioida, että kommentointiin liittyvät asenteet kytkeytyvät eri tavoin kommentoinnin käytäntöihin, kommentoinnin motiiveihin, muihin käyttäjiin liittyviin asenteisiin ja mediaan liittyviin asenteisiin. Ne ovat ymmärrettävissä parhaiten kommentoinnin kaikkea osa-alueita tarkastelemalla.

Korostan lisäksi, että edellä kuvatut ryhmät ovat vain karkea yhteenveto keskeisistä huomioista, eivätkä tutkimukseeni osallistuneet välttämättä asetu ryhmiin erityisen yksiselitteisesti. Monesti suurin ero käyttäjien välille näyttäisi muodostuvan akseleilla arvostava-kyyninen, optimistinen-pessimistinen tai positiivinen-negatiivinen ja edelleen suhteessa kommentointiin yleisesti tai tiettyyn edellä kuvatuista osa-alueista. Aikaisemmassa tutkimuksessani (Kangaspunta 2022a) tunnistin peruskäyttäjien ja arvostavien sallijoiden ohella *kyyniset sallijat* ja *kyyniset rajoittajat*, joita yhdistää kyynisyys kommentoinnin vaikutuksia ja yhteiskunnallista merkitystä kohtaan. Kyyniset sallijat pitävät kuitenkin verkon vapautta ensisijaisena, eivätkä he hyväksy tiukempia rajoituksia tai tiukempaa moderointia. Kyyniset rajoittajat puolestaan sijoittuvat osittain laatutietoisien ryhmään. He toivovat tiukempia rajoituksia sekä tiukempaa moderointia. Osa näistä käyttäjistä allekirjoittanee myös näkemyksen siitä, että kommentoinnista voitaisiin luopua kokonaan. Laatutietoiset puolestaan ajattelevat, että verkkovälitteisellä keskustelulla on mahdollisuuksia, jos se on kriteerien mukaista.

Onkin tärkeä tunnistaa se, että kaikenlaisten ryhmittelyjen ensisijaisen tarkoituksena on havainnollistaa asenteiden (ja kaikkien osa-alueiden) välisiä suhteita. Analyysi teki varsin selväksi sen, että yksittäisten käyttäjien asenteet muodostavat hyvin erilaisia yhdistelmiä, eivätkä nämä yhdistelmät välttämättä noudata edellä kuvattua ryhmittelyä.

12

Mediaan ja journalismiin liittyvät asenteet¹³⁵

Median ja erityisesti uutismedian eli journalismin on perinteisesti ajateltu toteuttavan tiettyä yhteiskunnallista roolia. Journalismi toimii valtaapitävien vahtikoirana ja välittää tietoa yhteiskunnallisista kysymyksistä puolueettomasti. Kansainvälisellä mediatutkimuksen kentällä on kuitenkin virinnyt huolestunut keskustelu ihmisten luottamuksen romuttumisesta suhteessa sekä mediaan että tarkemmin journalismiin ja uutisiin. On puhuttu jopa luottamuspulasta ja luottamuskriisistä. (Ojala ja Matikainen 2022.) Yhteiskunnat ovat kuitenkin varsin erilaisia siinä, millainen niiden mediakenttä on ja millainen luottamussuhde ihmisillä ylipäätään on suhteessa uutisiin. Suomalaista kenttää on tyypillisesti leimannut verrattain hyvä luottamus uutisiin, journalisteihin ja mediaan kokonaisuutena (Reunanen 2021). Silti suomalaisten luottamuksesta on tunnistettavissa muutos. Markus Ojalan ja Janne Matikaisen (2022) kotimainen kyselytutkimustutkimus osoittaa, että muutos luottamuksessa ei kohdistu välttämättä yksittäisiin toimijoihin, vaan koko instituutioon: ”Kansalaiset ovat keskimäärin entistä skeptisempiä journalismin totuudenmukaisuutta ja tasa-puolisuutta kohtaan mutta suhtautuvat aiempaa luottavaisemmin uutismedian autonomiaan sekä kykyyn tukea demokraattista keskustelua.” (Ojala ja Matikainen 2022, 60.) Lisäksi tutkimus osoittaa, että luottamus jakaa ihmisiä ja ihmisryhmiä: ”he ovat aiempaa erimielisempiä siitä, uutisoiko media tapahtumista totuudenmukaisesti, toimiiko se vallankäyttäjistä riippumattomana vahtikoirana, vahvistaako se demokraattisen keskustelun perusedellytyksiä ja tarjoaako se tasapuolisesti tilaa erilaisille yhteiskunnallisille näkemyksille”. (Emt., 60–61.) Tätä eriytymistä selittää edelleen puoluepoliittinen suuntautuminen: ”[S]osiodemografisesta taustasta riippumatta valtaosa mediaa kohtaan epäluottamusta ilmaisevista samastui 2010-luvun lopulla puoluepoliittisesti perussuomalaisiin. Tämä ei ollut hallitseva piirre epäluottamusta ilmaisevien joukossa vielä 2000-luvun lopulla, joten muutos on ollut varsin nopea.

¹³⁵ Pidän tärkeänä erottaa toisistaan journalismi omana uutistyon ammatillisena instituutionaan ja media laajempaan sisällönvälittämisen instituutionaan. Media ja edelleen mediayhtiöt ikään kuin välittävät journalismia ja uutisisältöjä, mutta journalismi ei ole sama asia kuin media. Silti tutkimukseeni osallistuneet puhuivat pääsääntöisesti vain mediasta, usein ikään kuin uutisten ja journalismin synonyymina. (Ks. esim. Matikainen, Ojala, Aslama ja Jääsaari 2020.)

Perussuomalaisia kannattavien piirteeksi onkin tullut yhä selvemmin epäluuloinen suhtautuminen mediaan ja journalismiin.” (Emt., 61–62.)

Jukka Sivosen ja Arttu Saarisen (2018) tutkimus puolestaan osoittaa, että puoluepoliittinen suuntautuminen näkyy myös siinä, mihin mediaan ihmiset luottavat ja mihin eivät. Perussuomalaisten kannattajien ja pienpuolueiden kannattajien epäluottamus kohdistuu tutkimuksen perusteella muiden puolueiden kannattajia ja koko väestöä selvästi näkyvämmiin niin sanottuun valtamediaan eli Yleen ja Helsingin Sanomiin. Sivosen ja Saarisen (2018) tutkimuksessa perussuomalaisten kannattajista yli 30 prosenttia piti molempia jokseenkin tai täysin epäluottavina (ja muiden puolueiden kannattajista noin 30 prosenttia), kun koko väestöstä näin ajatteli alle 20 prosenttia. (Emt., 289–290.) Vastaavasti Yleen luottivat muuta väestöä selvästi enemmän vihreiden ja SDP:n kannattajat ja HS:ään vihreiden ja kokoomuksen kannattajat (emt.).

Tätä kirjoittaessa on myös ilmeistä, että luottamuskeskustelu on saanut jälleen uusia muotoja¹³⁶, kun perussuomalaiset poliitikot ovat pyrkineet entistä suorasanaisemmin vahvistamaan ja korostamaan epäluottamusta mediaan ja journalismiin; epäluottamuksesta on tullut puoluetta ja sen kannattajia yhdistävä tekijä sekä puolueen keskeinen teema¹³⁷. En kuitenkaan keskity tähän yhteiskunnalliseen keskusteluun tutkimuksessani kuin siltä osin, mitä aineisto siihen aihetta antaa. On joka tapauksessa selvää, että esimerkiksi syksyllä 2023 virinnyt keskustelu heijastelee jo 2010-luvulta alkanutta muutosta, joka tulee näkyväksi myös joidenkin tutkimukseeni osallistuneiden asenteissa.

En kysynyt kyselyn avoimissa kysymyksissä erikseen vastaajien näkemyksiä mediasta tai median luotettavuudesta (ks. aineisto 1), eikä suurin osa tutkimukseeni osallistuneista tähän teemaan oma-aloitteisesti tarttunut. Tämä voi itsessään kertoa siitä, että median ja journalismin luotettavuus on isolle osalle käyttäjistä jonkinasteinen itsestään selvyys. Silti jotkut korostivat vastauksissaan näkemystään median epäluotettavuudesta ja asenteellisuudesta eli siitä, ettei journalismi ole totuudenmukaista ja tasapuolista (vrt. Ojala ja Matikainen 2022). Kriittisen asenteen julkittuominen oli näille käyttäjille ilmeisen tärkeää ja merkityksellistä. Kriittisissä vastaajissa korostuivat perussuomalaisia äänestäneet, ”muuta puoluetta” äänestäneet ja äänestämättä jättäneet¹³⁸, ja he myös nimesivät epäluotettaviksi medioiksi erityisesti Ylen ja HS:n (ks. Sivonen ja Saarinen 2018 edellä). Epäluottamuksen taustalla ovat käsitykset siitä, ettei valtamedia toteuta rooliaan puolueettomana vahtikoirana, ja siitä, etteivät erilaiset yhteiskunnalliset näkemykset saa mediassa tilaa tasapuolisesti (vrt. Ojala ja Matikainen 2022). Analyysin perusteella nämä käsitykset ovat vahvasti yhteydessä ajatuksiin siitä, että kommentoijien tehtävänä on toimia median vahtikoirana, ja siitä, että kommentit tarjoavat tärkeän väylän erilaisten mielipiteiden esittämiselle. Lisäksi

¹³⁶ Janne Seppänen (2023) kuvaa muutosta blogikirjoituksessaan seuraavasti: ”puolue on ryhtynyt altavastaajasta yhä selvemmin uutismedian haastajaksi”.

¹³⁷ Esimerkiksi perussuomalaisten puheenjohtaja Riikka Purra keskittyi puoluekokouksen linjapuheessaan 12.8.2023 mediaa koskevaan kritiikkiin.

¹³⁸ Äänestyskäyttäytymistä tarkasteleva kysymys koski vuoden 2019 eduskuntavaaleja. Tarjotut vaihtoehdot olivat Kansallinen Kokoomus, Suomen Keskusta, Suomen Sosialidemokraattinen Puolue, Perussuomalaiset, Vasemmistoliitto ja Vihreä liitto. ”Muut” puolueet ovat näiden vaihtoehtojen ulkopuolisia puolueita.

kokemus moderoinnin puolueellisuudesta ruokkii käsitystä median ideologisuudesta – median koetaan vaientavan tietyt äänet tarkoitushakuisesti.

Kysymys median luotettavuudesta on vahvasti kytköksissä käyttäjien kokemukseen median vallasta ja yhteiskunnallisesta asemasta sekä vastuusta (vrt. autonomia Ojalan ja Matikaisen tutkimuksessa). Kari Karppinen, Johanna Jääsaari ja Ullamaija Kivikuru (2010) ovat tarkastelleet yli vuosikymmen sitten suomalaisten käsityksiä median vallasta ja sen luonteesta. Heidän tutkimuksensa osoitti, että varsinkin verkkokeskustelijoiden keskuudessa epäluuloisuus mediaa kohtaan on näkyvää: "[T]utkimissamme verkkokeskusteluissa suomalaista mediaa pidetään varsin riippuvaisena valtaapitävistä tahoista. Osa keskustelijoista näkee median itsensä selvästi osana eliittejä. Osalle kyse taas on rakenteellisesta riippuvuudesta, joka johtuu median kytkeytymisestä poliittis-taloudelliseen valtaverkostoon." (Emt., 26.) Analyysin perusteella tällainen puntarointi median riippuvuussuhteista ja yhteiskunnallisesta asemasta on läsnä myös tutkimukseeni osallistuneiden keskuudessa. Vaikka Ojalan ja Matikaisen (2022) tutkimus osoittaa, että luottamus uutismedian autonomiaan ja edellytyksiin yhteiskunnallisen keskustelun tukijana on yleisesti kasvanut, luottamus ei läpäise kokonaisvaltaisesti ainakaan verkon käyttäjiä.

Aineistoissani keskeisin esille noussut mediaan liittyvä asenne on epäily median, journalismin ja/tai toimittajien ideologisuudesta ja epäluotettavuudesta, ja asenne ilmeni lähinnä kyselyn avoimissa vastauksissa. Teemahaastattelussa ja ryhmäkeskusteluissa virisi sen sijaan enemmän keskustelua median luotettavuudesta ja autonomiasta. Lisäksi osa käyttäjistä kuvasi näkemyksiään etenkin journalismin heikosta tasosta ja sen syistä. Tarkastelen tässä luvussa tarkemmin näitä asenteita. En pyri määrittelemään esimerkiksi luotettavuutta tai valtaa käsitteinä, vaan keskityn siihen, miten kommentoivat käyttäjät teemoja itse lähestyvät. Kiinnostavaa on, että monet käyttäjistä määrittelevät journalismin tehtäväksi yksiselitteisesti totuudenmukaisen ja kattavan tiedonvälityksen.

[...] Mikä on toimittajan tehtävä, kun se tekee uutisen? Sen tehtävähän on kertoa totuus, siihen itse mitään omia mielipiteitään laittamatta. Ja sitten siinä pitää olla myöskin, jos on joku konflikti, niin siinä pitää olla [...] molemmilta osapuolilta puolueeton haastattelu. Ja sitten sen [toimittajan] pitää kertoa vaan se totuus. [...] Mä oon aika levollinen siinä mielessä [...]
(ryhmäkeskustelu; m, 64, akkt)

Median epäluotettavuus ja luotettavuus

Analyysin perusteella median ja/tai journalismin luotettavuuden kyseenalaistaminen koskee useimmiten tiettyjä medioita tai tietynlaisia yksittäisiä uutisia. Vain harva asiaa tarkastellut pitää mediaa kokonaisuudessaan epäluotettavana, mutta monet toivovat silti medialta läpinäkyvyyttä. Esimerkiksi yksi kyselyn vastaaja esitti, että

median taloudelliset, poliittiset ja muut taustakytkökset tuotaisiin esille aikaisempaa näkyvämmiin. Tässä yhteydessä osa käyttäjistä ei tehnyt eroa median ja journalismin välillä. Osa puolestaan tunnisti sen, että journalistinen työ sijoittuu mediayhtiöiden alaisuuteen omana erillisenä ammatillisena instituutionaan ja juuri journalismia ohjaa tiedon oikeellisuuden periaate sekä yhteiskunnallinen tiedonvälitystehtävä. Joka tapauksessa osa tutkimukseeni osallistuneista viittasi eksplisiittisesti median ideologisuuteen tai epäluotettavuuteen, tai kuten esimerkissä alla, agendajournalismiin eli uutissisältöihin, jotka noudattavat jotakin valittua puolueellista agenda. Tällaisten uutisten koetaan rikkovan journalismin peruseriaatteita.

[...] agendajournalismiin otan aina kriittisen kommentin [...]
(kysely; m, 49, tt, Kok.)

Median ideologisuus -asennetta ilmentää osuvimmin eksplisiittisesti toistunut Yle-kritiikki, joka perustuu yleisradiotoiminnan valtionrahoitteisuuteen (vrt. Sivonen ja Saarinen 2018). Koska Ylen sisällöt tuotetaan verorahoin, varsinkin niiden pitäisi käyttäjien mielestä olla puolueettomia. Osa käyttäjistä toivoo juuri Ylen sivuille myös anonyymia kommentointimahdollisuutta, joka mahdollistaisi yhteiskunnallisen keskustelun eli toteuttaisi journalismin roolia demokraattisen keskustelun tukijana (vrt. Ojala ja Matikainen 2022). Kritiikkiä leimaa tietyiltä osin näkemys siitä, että valta-media eli kansalliset uutissisältöjen tuottajat, Ylen ohella etenkin HS, ajavat vasemmistolaisia, äärivasemmistolaisia ja/tai vihervasemmistolaisia poliittista agenda¹³⁹. Toisaalta käyttäjien näkemykset ideologisuudesta vaihtelevat. Joidenkin mielestä Yle on yksinkertaisesti puoluepoliittisesti ”kallellaan”, ja HS:n journalismi ”hyvin tendenssinomaista”.

Analyysin perusteella tällaiseen asenteeseen kytkeytyy usein tarve korjata uutisen sisältöä ja näkökulmaa (ks. myös esimerkki edellä). Monet median asenteellisuuteen viittanneet käyttäjät korostivat, että kommentit ovat (ainoa) keino puuttua ideologisiin uutissisältöihin ja tasapainottaa uutisista käytävää yhteiskunnallista keskustelua (ks. korjaava motiivi). Tältä osin osa kokee, että jos kriittiset kommentit sallitaan, ne voivat tuoda uutiselle korjaavaa lisäarvoa. Monet pitävät puolueellista moderointia esteenä näiden päämäärien toteutumisessa (ks. moderointikäytännöt) ja yhtenä osoituksena median ideologisuudesta. Moderointi näyttäytyy käyttäjille jopa sensuurina.

Ylen ja HS:n uutiset ovat liian vihervasemmistolaisia. Kommenteista löytää tasapainottavan kuvan asioista, ellei moderointi ole sensuroinut ei-vihervasemmistolaisia kommentteja. Onneksi Twitterissä ei ole moderaattoria!
(kysely; m, 53, ykkt, PS)

Osa käyttäjistä pitää suomalaista mediakenttää ylipäätään kapeana ja rajallisenä. Jotkut toivat esille myös näkemyksensä siitä, että käyttäjien (kollektiiviset) koke-

¹³⁹ Yksittäiset käyttäjät tulkitsivat myös minut tutkijana äärivasemmistolaiseksi.

mukset valtamedian asenteellisuudesta, näkökulmien rajaamisesta ja rajoittamisen puolueellisuudesta ruokkivat vaihtoehtoisten sisältöjen tuottamista. Toisaalta osa käyttäjistä esitti kriittisen näkemyksensä eksplisiittisesti vaihtoehtomediasta ja niiden luotettavuudesta; vaihtoehtomediaa eivät ohjaa journalismin perusperiaatteet ja sivustojen sisällöt ovat käyttäjien mielestä avoimen ideologisia. Näiden käyttäjien huolena on, että kommenttien kautta erilaisten uutislähteiden sisällöt rinnastuvat ja sekoittuvat. Jos kommentteissa on linkkejä vaihtoehtomedian sivuille, alkuperäisen uutisen sisältö voi hämärtyä (ks. ei-toivotut vaikutukset).

Vaihtoehtomediat ovat pitkälti syntyneet täyttämään sitä tyhjiötä, kun valtamedia jättää asioita ja näkökulmia käsittelemättä. Erityisesti kommenttiosoiden sulkeminen vaikuttaa vaihtoehtomedian sosiaaliseen tilaukseen: ne suljetaan usein juuri silloin, kun itse uutinen on laadultaan erityisen huono ja propagandistinen.

(kysely; m, 52, akkt, PS)

Median epäluotettavuutta korostaneiden vastapainona osa tutkimukseeni osallistuneista nimesi eksplisiittisesti median, jota pitää luotettavana ja/tai jonka uutisia pitää luotettavina. Moni nimesi juuri Ylen (ja HS:n) luotettavaksi mediaksi (ks. alustojen merkitys) ja/tai Ylen (ja HS:n) uutiset pääsääntöisesti laadukkaiksi ja luotettaviksi (vrt. Sivonen ja Saarinen 2018). Analyysin perusteella kokemusta valtakunnallisen median luotettavuudesta selittää ainakin journalistiprofession yhteiskunnallinen ja vakiintunut asema sekä journalistien keskinäinen valvonta eli käyttäjien usko siihen, että mediakenttä valvoo itse itseään ja omaa vastuullisuuttaan. Tältä osin käyttäjien keskuudesta löytyy yleistä luottoa suomalaiseen journalismiin ja mediaan (vrt. Ojala ja Matikainen 2022).

Nämä asenteet tulivat näkyviksi etenkin yhdessä ryhmäkeskustelussa. Kysyin keskustelun edetessä osallistujilta heidän tarkempia näkemyksiään siitä, miten media suoriutuu omasta tehtävästään (ks. aineisto 2). Tämä avaus johti keskusteluun median luotettavuudesta ja kyvystä kantaa journalistista vastuutaan autonomisena yhteiskunnallisena toimijana. Yksi keskustelijoista toi esille, että hänen mielestään isojen mediayhtiöiden kilpailu on luotettavuuden ja vastuullisuuden (ja riippumattomuuden) kannalta hyvästä. Silti keskustelija tunnisti sen, että median puolueettomuusvaatimus on lähtökohdiltaan haastava, koska toiminnan taustalla on aina inhimillisiä ihmisiä (ks. seuraava alaluku). Täyttä puolueellisuutta voikin käyttäjien mielestä olla mahdotonta saavuttaa. Kaikki neljä keskustelijaa kuvasivat kuitenkin luottavansa etenkin Yleen joko täysin tai suurelta osin, ja Ylen ohella esimerkiksi HS:n ja Aamulehden uutisiin. Osa heistä kritisoi Yleä niin sanotuista klikkiotsikoista ja ylipäättään ei-laadukkaasta uutisisällöstä (ks. seuraava alaluku), ja tässä toistui näkemys yleisradiotoiminnan yhteiskunnallisesti ainutlaatuisesta asemasta. Verovaroin tuotetulta journalismilta voidaan käyttäjien keskuudessa odottaa erityistä vastuullisuutta. Lisäksi osa keskustelijoista kyseenalaisti erityisesti iltapäivälehtien luotettavuuden ja kyvyn kantaa journalistista vastuusta. Iltapäivälehtien uutisia kuvattiin esimerkiksi

puolueellisena vääristelynä ja yhteiskunnallisesti arvottomina (ks. alustojen merkitys, kommentoinnin käytännöt). Tältä osin keskustelijat viittasivat yksiselitteisesti journalismin todenmukaisuuteen ja uutisten tasoon eli kysymykseen siitä, millaista on käyttäjien mielestä hyvä ja laadukas journalismi (ks. seuraava alaluku).

Kyllä mä uskoisin, että pääsääntöisesti suomalainen media on aika vastuullista. Totta kai sitäkin johtaa ihmiset ja ihmisillä on jonkinlaisia harhautumia tiettyihin asioihin ja sokeutta johonkin toisiin asioihin. Mutta meillä on Yleä ja Hesaria ja Aamulehteä ja kuitenkin kilpailevia mediakonserneja tässä maassa, niin se on hyvä asia. Joskin kaikki nämä myös tätä keltaista lehdistöä pitää yllä, jolla mä en näe vastuullisuusmielessä mitään arvoa tai ylipäättänsä muutenkaan. [...] Mutta on siellä [Ylellä] paljon ilmiöitä [...]. En mä veronmaksajana haluisi niistä [Ylen] hölmöistä klikkiotsikoista maksaa. [...] Mutta kyllä mä tässä suhteessa [median luotettavuus] nukun yöni turvallisin mielin.

(ryhmäkeskustelu; m, 53, ykkt)

Lisäksi yksi keskustelijoista kuvasi suomalaista journalismia lähtökohtaisesti luotettavaksi mutta moderointia osittain puolueelliseksi; hänellä on omakohtaisia kokemuksia siitä, että moderointi karsii pois tiettyjä mielipiteitä. Nämä kokemukset eivät ole kuitenkaan horjuttaneet perusluottamusta suomalaiseen uutiseen, erotuksena esimerkiksi kansainvälisistä uutisista. Kiinnostavaa on, että kyseinen keskustelija vastuuttaa myös käyttäjät tarkastelemaan uutisia kriittisesti, ja pitää tällaista taitoa mediakasvatuksen ydintehtävänä. Kyse ei ole vain median tai uutisten todenmukaisuudesta ja luotettavuudesta, vaan ihmisten kyvystä lukea uutisia ja tunnistaa luotettava tieto (ks. tiedon ja järjen kriteerit).

[...] En ehkä itse usko, et ne on täysin puolueettomia. Että huomaa välillä kommenteissa, joita multa moderoidaan pois, [...] joitain mielipiteitä ei ilmiselvästi hyväksytä. Mutta silleen uskon, että suomalaisittain uutistuotanto on aika puolueetonta. Musta on tosi kiva, että Suomessa on mediaopetusta. Jollain tavalla ainakin on opetettu, että pitää olla kriittinen ja miettii myös itse ja lukea vaikka kahdesta kolmesta eri paikasta siitä samasta asiasta ja katsoa, miten ne stemmaa yhteen.

(ryhmäkeskustelu, n 37, akkt)

Osa käyttäjistä toi esille myös näkemyksiään siitä, mitä media ja/tai journalistit voisivat tehdä toisin tai paremmin suhteessa kommentoijiin, kommentteihin ja kommentointiin. Monet näistä ehdotuksista liittyvät kommentoijien ja toimittajien vuorovaikutukselliseen suhteeseen ja siihen, että vuorovaikutus parantaa luotettavuuden kokemusta. Yksi konkreettinen kehitysehdotus liittyy toimittajien osallistumiseen eli siihen, että toimittajatkin voisivat osallistua keskusteluun.

Journalismin taso

Edellä kuvattu luotettavuus (todenmukaisuus ja tasapuolisuus) on yksi keskeisistä journalismin laatuvaatimuksista. Osa tutkimukseeni osallistuneista toi sen rinnalla esille laajemman näkemyksensä siitä, millaista suomalainen journalismi heidän mielestään tällä hetkellä on ja millaista sen pitäisi olla (ks. esimerkit ryhmäkeskustelusta edellä). Karppisen ja kollegoiden (2010, 33) tutkimuksen perusteella suomalaiset olivat ainakin vuosikymmen sitten tyytyväisiä journalismin laatuun yleisellä tasolla: lähes 90 prosenttia ilmaisi olevansa melko tai erittäin tyytyväinen ja vain noin 10 prosenttia melko tyytymätön. Vastaava jakauma toistunee tutkimukseeni osallistuneiden keskuudessa. Valtaosa heistä ei ottanut kantaa journalismin tasoon ollenkaan ja tämän voi tulkita kenties neutraaliksi asenteeksi. Silti osa kuvasi kokemustaan siitä, että journalismin taso on heikko tai heikentynyt, ja jotkut muotoilivat tämän eksplisiittisesti kritiikiksi siitä, että journalismi tai journalistit ovat huonoja. Toiset toivat puolestaan esille näkemyksensä siitä, että journalismin heikkouksissa tulee näkyväksi journalistien inhimillisyys ja/tai rajalliset toimintaedellytykset, joiden puitteisaa laadukasta journalismia on vaikea tehdä. Tarkastelen näitä asenteita seuraavassa erikseen.

Analyysin perusteella näkemys journalismin huonosta tasosta palautuu usein kokemukseen uutisten tahallisuudesta tai tahattomasta epäluotettavuudesta, ja tältä osin moni kokee, että kommenttien keskeinen tai keskeisin tehtävä on journalismin virheiden korjaaminen (ks. edellinen alaluku, korjaava motiivi, uutisen korjaaminen). Koska uutiset ovat tasoltaan heikkoja ja sisällöltään epäluotettavia, niitä on tärkeää korjata (vrt. kommentit median vahtikoirona). Ne, jotka uskovat journalismin rikkovan todenmukaisuuden ja tasapuolisuuden vaatimuksia tahallisesti, kyseenalaistavat kommentteissaan etenkin esitetyt ”faktat” ja haastateltavien valinnan. Ne, jotka uskovat todenmukaisuuden kärsivän tahattomasti ja välinpitämättömyyden takia – tasoltaan huonon journalismin seurauksena – kiinnittävät huomiota uutisten luomaan tiedolliseen kokonaiskuvaan (vrt. tiedon ja järjen kriteerit). Heidän huolenaan on, että huonosti toteutetut uutiset saavat aikaan ei-toivottuja vaikutuksia, muun muassa vääriä mielikuvia (ks. huoli nykytilasta), jos niitä ei korjata kommentteissa. Esimerkiksi seuraava vastaaja pitää ongelmallisena sitä, että monimutkaisia aiheita yritetään käsitellä liian yksinkertaisesti ja pelkistetysti, ja sitä, että uutisissa asiantuntijat ja maallikot laitetaan samanarvoiseen asemaan. Kiinnostavaa on, että vastaaja nimeää ongelmien juurisyyksi toimittajien haluttomuuden ja/tai resurssien puutteen, mikä johtaa hänen mielestään puutteellisiin taustatöihin.

Uutiset ovat valitettavasti nykyään usein pintapuolisia ja monesti myös värityneitä. Kysytään esim. kolmelta vastaantulijalta mielipidettä monimutkaiseen tiedekysymykseen tai yhteiskunnalliseen ongelmaan, vaikka kysymys olisi sellainen, että asiantuntijankin olisi siihen vaikea vastata, tai vastaus vaatisi vähintään puoli sivua palstatilaa. Ja sitten näistä kaduntallaajista on isot valokuvat viemässä tilaa. Toinen ongelma on ns. false balance. Hyvin

usein toimittajat pyrkivät vain etsimään vastakkain huippuasiantuntijan, vaikkapa lääketieteen professorin, ja tiedevastaisen maallikon, vaikkapa homeopaatin. Ja sitten lehdessä esitetään nämä kaksi ”asiantuntijaa” ja heidän mielipiteensä. Tällaisissa tilanteissa monipuoinen juttua seuraava keskustelu tuo ilman muuta lisäarvoa, kun erilaiset kannat ja niiden pohjalla oleva tieto tulee luodatuksi. Ennen vanhaan tätä ei tarvittu, koska toimittajat tekivät jutuilleen taustatyötä ja toivat tasapainoisesti esiin eri puolet jo artikkelissa. Mutta tähänhän ei ole nykyään ilmeisesti resursseja taikka haluja. (kysely; n, 62, tt, Vihr.)

Jotkut tutkimukseeni osallistuneista kokevatkin journalismin tason heikoksi tai heikentyneen (ks. myös esimerkki edellä). Etenkin iltapäivälehtien uutisia kritisoitiin eksplisiittisesti huonosta journalistisesta laadusta, muun muassa yksipuolisuudesta, konkreettisista ja toistuvista virheistä eli huolimattomuudesta sekä klikkiotsikoista. Silti kritiikkiä saivat osakseen myös HS ja Yle, ja toisaalta toimittajat yleisesti. Näiden erityisen kriittisten käyttäjien mielestä toimittajat eivät taustoita uutisia riittävästi, toimittajat eivät panosta uutisen välittämään kokonaiskuvaan, toimittajat ovat laiskoja, huolimattomia ja/tai välinpitämättömiä tai toimittajien kyky ymmärtää etenkin monimutkaisia tiedeaiheita on lähtökohtaisesti puutteellinen. Kritiikkiä herättävät myös muiden tuottaman uutisisällön kierrättäminen sellaisenaan, lähdekritiikin puute ja vääristelevät otsikot. Osa käyttäjistä pitää journalismin heikkoa nykytasoa osoituksena toimittajien kognitiivisten ominaisuuksien heikkoudesta ja/tai kyvyttömyydestä/haluttomuudesta tehdä työnsä riittävän hyvin. Näiden käyttäjien mielestä toimittajat, journalistit ja/tai media ovat epäonnistuneet tai usein epäonnistuvat yhteiskunnallisessa tehtävässään tiedonvälittäjänä ja yhteiskunnallisen keskustelun mahdollistajana; esimerkiksi sekavasti rakennetut ja/tai tiedollisesti puutteelliset uutiset eivät mahdollista hyvää keskustelua. Tältä osin jotkut myös kokevat, että kommentit ovat vain osoitus siitä, että uutismedia saa sitä, mitä tilaa.

Tässä [uutinen 2] on just se ongelma, mitä Hesari muuten sivumennen pitää [yllä], että siinä [uutisessa] on poliittinen päätöksenteko ja sitten tutkijat, erilaiset THL:t ja ketä kaikkia siinä touhuaa, Avit ja tällaiset. Niin se on sellainen sekamelska, että sieltä voi itse asiassa poimii ihan minkä mielipiteen haluaa, ja sitten väittää, että tämä on se oikea. (teemahaastattelu; m, 66, ykkt)

Kommentit antavat uutisille sitä mitä uutiset usein ansaitsevat nykyään: aivotonta klikkiotsikoiden tasoista höpinää, pahimmillaan rasistista ja misogynistista öyhötystä¹⁴⁰. (kysely; ev, 40, tt, Vas.)

¹⁴⁰ Olen lisännyt/korvannut luettavuuden takia tähän esimerkkiin kansalliset merkit ä ja ö, jotka puuttuivat kokonaan alkuperäisestä vastauksesta.

Jotkut kritisoivat tässä yhteydessä sitä, ettei uutisia korjata, vaikka kommentoissa osoitetaan selkeitä virheitä. Käyttäjien näkökulmasta kommentoilla voi olla uutisen sisällöllistä laatua parantava vaikutus, jos virheisiin puututaan ja ne korjataan (ks. lisäarvo uutiselle), mutta näin tapahtuu monen mielestä harvoin. Analyysin perusteella kritiikissä on kyse ennen kaikkea siitä, etteivät toimittajat/media yleisesti osoita riittävää kiinnostusta tiedon oikeellisuutta kohtaan (ks. järjen ja tiedon kriteerit), mutta myös siitä, etteivät kommentit toimi eikä niitä arvosteta palautekanavana. Tältä osin osa käyttäjistä erottaa niin sanotun ”journalistisesti valvutuneen” (eli luotettavan) uutismedian, jossa korjauksia tehdään.

Moni kriittisistä käyttäjistä toivoo joko implisiittisesti tai eksplisiittisesti konkreettista muutosta journalismin kokonaisprosessiin sekä verkkolehtien logiikkaan. Konkreettisia kehitysehdotuksia on useita: tiedonvälitystehtävän on oltava journalismin ytimessä, journalismin ei pitäisi olla tarkoitushakuista ristiriitojen lietsomista ja toimittajien on ylipäättään tehtävä työnsä huolellisesti (vrt. journalismin taso). Osa käyttäjistä toivoo journalismin kehityksessä ikään kuin askelta taaksepäin, aikaan, jolloin journalistit arvostivat uutisten roolia ja merkitystä.

Journalismin laatuun liittyvä kritiikki ei ollut tutkimukseeni osallistuneiden keskuudessa hallitsevaa, ja voidaan olettaa, että moni pitää journalismia lähtökohtaisesti laadukkaana. Lisäksi osa käyttäjistä kokee, että uutisissa voi esiintyä satunnaisia virheitä, joita kommentit usein korjaavat. Näiden käyttäjien kritiikki on edellä kuvattua hienovaraisempaa ja liittyy yksittäisiin tilanteisiin; toimittaja on esimerkiksi esittänyt asian epäselvästi tai ymmärtänyt väärin.

Kiinnostavaa on, että osa tutkimukseeni osallistuneista näkee journalismin haasteiden taustalla toimittajien rajalliset mahdollisuudet tehdä tasokasta journalismia ja ylipäättään toimittajien inhimillisyyden. Toimitustyön arkea ja muutosta selvittäneissä suomalaisissa tutkimuksissa on todettu, että toimittajan työ on muuttunut aikaisempaa nopeatahtisemmaksi ja tekijöiden määrä toimituksissa on vähentynyt (esim. Nikunen 2011). Silti tutkimukset myös osoittavat, ettei niin sanottu ruuvin kiristäminen ole automaattisesti johtanut työn kurjistumiseen tai huonotasoiseen journalismiin (Koljonen 2013). Analyysin perusteella keskustelu journalistisen työn edellytyksistä ja toimittajien arjesta ei ole uutisia kommentoiville käyttäjille vieras. Virheet ja mahdolliset puutteet näyttäytyvät joillekin käyttäjille esimerkiksi inhimillisenä osana uutistyötä. Kyse ei ole enää siitä, että media tai toimittajat tulkittaisiin epäluotettaviksi, journalismi nähtäisiin yleisesti heikkolaatuisena tai journalistien ajateltaisiin olevan laiskoina (vrt. näkemykset edellä). Osa käyttäjistä kuvasi eksplisiittisesti, etteivät toimittajat ole työssään erehtymättömiä ja tämä on ikään kuin luonnollista.

Toiset puolestaan korostivat toimittajien ammattitaitoa yleisellä tasolla, vaikka he näkevätkin uutisissa myös puutteita. Nämä käyttäjät suhtautuvat uutisiin ja toimittajiin pääsääntöisesti luottavaisesti ja arvostavasti; toimittajat tekevät työnsä yleensä hyvin, eikä uutisia ole useinkaan syytä korjata. Silti vastaan voi tulla tapauksia, joissa uutinen herättää tarpeen kommentoida. Näin käy esimerkiksi silloin, kun uutisissa on tiedollisia puutteita tai niiden välittämä kuva aiheesta on rajallinen ja/tai virheelinen (ks. kommentoinnin syyt ja motiivit, järjen ja tiedon kriteerit). Tältä osin käyttä-

jien näkemykset kommenttien korjaavasta roolista ja vaikutuksesta (ks. lisäarvo uutiselle) palautuvat journalismin tehtävään todenmukaisen tiedon välittäjänä.

Tyypillisesti toimittajilla on sana hallussa ja hyvä yleistieto, mutta uutisesta välittyvä kuva saattaa silti muodostua erikoiseksi. Silloin olisi mukava hie-
man taustoittaa asiaa.

(kysely; m, 43, ykkt, Vihr.)

[...] Kyllä mä joskus itse juttuakin kommentoin. Toimittajat kirjoittaa sillä lailla hyvin, että siellä on niin vähän varsinaisia mokia siinä tekstissä. Ne voi olla puutteellisia jollakin tavalla, tavallaan sidoksissa johonkin näkökulmaan niin tiukasti, että sitä kautta koko todellisuus ei valotu. Mutta ei niissä suoranaisia valheita ole tai tyhmiä ajatuksia.

(teemahaastattelu; m, 69, ykkt)

Tässä yhteydessä kritiikkiä saa osakseen myös uutisten yleisö eli yleisesti ihmiset, joiden medialukutaito on monen mielestä heikentynyt (ks. negatiiviset arviot). Kommentit toimivat monelle osoituksena siitä, että hyvinkin kirjoitettu uutinen ymmärretään väärin. Lisäksi jotkut pitävät ongelmallisena käyttäjien kyvyttömyyttä esittää laadukasta palautetta. Sen sijaan, että kommentteissa keskityttäisiin esimerkiksi oikeisiin asiavirheisiin, niissä keskitytään yksittäisiin kirjoitusvirheisiin ja toimittajien pilkkaamiseen.

Media yhteiskunnallisena vallankäyttäjänä¹⁴¹

Suomalaisten keskuudessa näyttäisi vallitsevan ymmärrys siitä, että medialla on yhteiskunnallista valtaa ja edelleen vastuuta. Samanaikaisesti suomalaisten näkemykset median vallasta, vallankäytöstä ja suhteesta valtaapitäviin ovat olleet ristiriitaisia (Karppinen ym. 2010; Matikainen ym. 2020). Ne, joiden luottamus mediaan horjuu, kokevat näin ainakin kolmesta syytä: 1) median voidaan nähdä edustavan itse valtaapitävää eliittiä, joka ajaa ensisijaisesti omaa etuaan, 2) median voidaan nähdä epäonnistuvan tehtävässään valvoa valtaapitäviä ja/tai 3) median voidaan nähdä olevan liiallisen vallankäytön ja esimerkiksi taloudellisen ohjailun kohteena (Karppinen ym. 2010; Matikainen ym. 2020).

Tunnistin tällaisia asenteita tutkimukseeni osallistuneiden keskuudesta. Analyysi osoittaa, että osa käyttäjistä kokee median käyttävän konkreettisesti valtaa esimerkiksi rajoitusten ja moderoinnin kautta sekä uutisten näkökulmien ja esitettyjen tietojen kautta. Valta kohdistuu näin ollen sekä yksittäiseen käyttäjään että yhteiskunnalliseen keskusteluun. Vaikka kokemukset vallankäytöstä ilmenivät tältä osin lähinnä

¹⁴¹ Ks. valtaan liittyvistä määrittelyistä esimerkiksi Risto Kunelius, Elina Noppari ja Esa Reunanen (2009).

implisiittisesti (ks. edelliset luvut), jotkut tutkimukseeni osallistuneista määrittävät median yhteiskunnallista (vallankäyttäjän) roolia jopa kirjaimellisesti. Keskityn tässä alaluvussa lyhyesti näihin näkemyksiin. Pääsääntöisesti ne palautuvat tavalla tai toisella ajatukseen luotettavasta mediasta toimivan demokratian elinehtona ja tasa-vertaisen yhteiskunnallisen keskustelun mahdollistajana.

Medialla on suuri valta ja vastuu. Monet ihmiset eivät osaa kommentoida ns. ”Asiallisesti”, koska eivät vain osaa. Ei monikaan ole osannut koulussa hyvin äidinkielen asioita tai referoida saati ilmaista kirjallisesti sitä mitä haluaa sanoa. Sama pätee kommentoinnissakin. Eikö näillä ihmisillä ole sitten oikeutta sanoa mielipidettä mediassa? [...]

(kysely; m, 33, ykkt, PS)

[...] Avoin ja läpinäkyvä media on hyvinvoivan demokratian kivijalka.

(kysely; m, 23, luk, Vihr.)

Osa tutkimukseeni osallistuneista kokee, ettei media pysty toteuttamaan rooliaan vallankäyttäjien vahtikoirana, koska media ei ole vaikutuksista vapaa (vrt. Karppinen ym. 2010; Matikainen ym. 2020). Joillekin käyttäjistä moderointiin liittyvät henkilökohtaiset epäoikeudenmukaisuuden kokemukset näyttäytyvät osoituksena uutismedian taloudellisesta ja/tai poliittisesta ohjailusta. Koska esimerkiksi kriittiset kommentit eivät ole tulleet julkaistuksi, käyttäjien kokemus on, ettei tiettyjä talous- ja liike-elämän edustajia, media-alan toimijoita ja/tai yhteiskunnallisia vaikuttajia saa kritisoida. Tämä puolestaan tulkitaan osoitukseksi vallan keskittymisestä sekä siitä, että mediaa ohjailevan vallan vaikutus ulottuu ylhäältä alas aina moderointiin asti. Lopputuloksena on, että käyttäjien mielestä vallan keskittyminen kaventaa yhteiskunnallisen keskustelun vapautta ja vähentää sen demokraattisia mahdollisuuksia. (Ks. Matikainen ym. 2020, esim. 81.)

Kunelius ja kollegat (2009, 398) nimeävät yhdeksi median konkreettisista vaikutuksista (ja vallan muodoista) agendavaikutuksen: ”Se voi kohdistua joko yleisön agendaan (mitä asioita yleisöllä on mielessään), julkisuuden agendaan (mitä aiheita viestimet itse käsittelevät) tai päätöksenteon agendaan (mistä asioista päättäjät keskustelevat ja mitä he ottavat valmistelun ja päätöksenteon kohteeksi)”. Analyysin perusteella osa verkkouutisia kommentoivista käyttäjistä tunnistaa nämä vaikutukset tai osan niistä eli sen, että medialla on valtaa yhteiskunnallisen keskustelun portinvartijana. Joidenkin käyttäjien mielestä valta-asetelma ja sen vaikutukset yleisön agendaan tulevat näkyviksi juuri kommentoivissa. Uutismedia virittää ja ohjaa yhteiskunnallista keskustelua, ja kommentoijat seuraavat perässä.

[...] Oikean median rooli, se on äärimmäisen tärkeä. [...] Esimerkiksi poliittisissa ja maailmankatsomuksellisessakin tai [vastaavissa aiheissa], siis mitä media tekee. Se on vähän tämmöinen, että me tavalliset tallajaat, me ollaan lammaslauma. Ja sitten tämä lammaskoira, eli media, niin sen vastuu

on erittäin suuri. Mitä media nostaa ikään kuin tikunnokkaan, niin lampaat juoksee sinne, eli me kommentoidaan sitä [...].

(ryhmäkeskustelu; m, 66, ykkt)

Osa käyttäjistä puolestaan kokee, ettei media ole vallankäyttäjänä lopulta kovinkaan erilainen kuin muut. Heidän mielestään on ikään kuin ymmärrettävää ja normaalia, että median edustajat haluavat pitää vallastaan kiinni, vaikka tavoite onkin ristiriidassa esimerkiksi demokratian ja sananvapauden ihanteiden kanssa. Vaikka uutismedialla tunnistetaan yhteiskunnassa keskeinen rooli, joidenkin käyttäjien mielestä mediaa, varsinkin mainosrahoitteista mediaa, ohjaa aina jossain määrin muun muassa sen oma taloudellinen intressi (vrt. Matikainen ym. 2020, 48–49). Tätä ei välttämättä mielletä negatiiviseksi asiaksi, vaan luonnolliseksi seikaksi, joka ihmisten on syytä tunnistaa ja hyväksyä.

[...] Kyllähän media on myös vallankäyttäjä. Ja totta kai, jolla on valtaa, niin ei halua sitä menettää. [...] Sen takia tuolla [tietyt mediayhtiöt] valittaa EU:ta myöten sähköisistä medioista, koska ne kokee menettävänsä valtaa. [...] Eikä media ole mikään neutraali koskaan tietenkään, tai sehän nyt on hirveän moniääninen, onneksi niin. Mutta siis jokainen tietysti vahtii omaa tonttiansa ja jos ei muuta, niin mainosrahan puolesta, että on siinä tämäkin aina muistettava. Jokaisella on kuitenkin aina joitain muitakin intressejä kuin vaan sananvapaus.

(ryhmäkeskustelu; muu, 43, ykkt)

Lisäksi osa käyttäjistä kokee, että media suhtautuu kommentoiviin käyttäjiin ylimielisesti ja/tai välinpitämättömästi. Monet kaipaavat yleistä arvostusta käyttäjiä kohtaan sekä parempaa vuorovaikutusta toimittajien ja kommentoijien välillä eli sitä, ettei media asettaisi itseään vallankäyttäjänä käyttäjien yläpuolelle. Lisäksi osa toivoo konkreettisesti sitä, että uutismedia tarkastelisi alustansa ja uutistuotannon toimivuutta nykyistä paremmin käyttäjien näkökulmasta. Esimerkiksi seuraava vastaaja pitää uutisten kiihvasta julkaisutahtia ja alustojen huonoja hakutoimintoja käyttäjien kannalta ongelmallisena ja käyttäjien välisen keskustelun kannalta vahingollisena.

[...] HS:kin julkistaa päivittäin niin paljon uusia uutisia, että hyvin monet lipuvat ohi etusivulta, jos et tiuhaan käy lukemassa. Ei niitä osaa hakeakaan. Sinne menevät myös ne hyvätkin kommentit tai/ja jäävät hyvät kommentit saamatta. Valitettavasti. Ylellä on samaa ongelmaa. Haku, jos mahdollista, vielä huonompi [...].

(kysely; m, 68, ykkt, ev)

Yhteenvedo mediaan liittyvistä asenteista

Media ja valta kansalaisten silmin -tutkimuksessa valtaosa (84 %) vastaajista koki, että medialla on (suomalaisessa kontekstissa) vaikutusta tavallisten ihmisten poliittisiin mielipiteisiin (Karppinen ym. 2020, 18). Lisäksi selvä enemmistö (57 %) koki, että medialla on valtaa tärkeissä poliittisissa päätöksissä (emt.). Saman tutkimuksen mukaan suomalaiset arvostelevat mediaa poliitikkojen myötäilemisestä eli puolueellisuudesta ja liiasta vallankäytöstä. Toisin sanoen, ”[y]htäältä median nähdään pyörittävän poliitikkoja, toisaalta median ajatellaan olevan poliittisten eliittien talutusnuorassa” (emt., 28). Lisäksi kyseinen tutkimus osoittaa, että media suoriutuu tehtävistään suomalaisten mielestä lähinnä tyydyttävästi. Heikoimman kouluarvonsanan tutkimuksessa saivat yhteenkuuluvuuden edistäminen, suvaitsevaisuuden vahvistaminen, vallanpitäjistä riippumattoman tiedon välittäminen ja vallan vahtikoirana toimiminen (emt., 34). Vastaavasti *Media ja yleisön luottamuksen ulottuvuudet: instituutiot, journalismi ja mediasuhde* -tutkimus osoittaa, että suomalaisten luottamus mediaan on yhtäältä jakautunut eri tiedotusvälineiden (esim. Yle, HS, IL, IS) suhteen ja toisaalta eriytynyt ihmisryhmien välillä (Matikainen ym. 2020). Toisin sanoen, ihmiset luottavat eri uutismedioihin eri tavalla, ja lisäksi luottamuksen taso vaihtelee. Silti suomalaisten luottamus mediaa kohtaan on eurooppalaisittain vertailtuna keskimääräistä parempaa (Reunanen 2021).

Näiden tutkimusten tulokset vertautuvat kiinnostavasti tässä ja edellisissä luvuissa kuvattuihin havaintoihin. Etenkin kommentoinnin tärkeyden erilaiset ulottuvuudet – merkitys, lisäarvo ja vaikutukset – palautuvat osittain niihin tehtäviin, joita erityisesti uutismedialla yleisesti nähdään. Uutisilta odotetaan puolueetonta ja totuudenmukaista tiedonvälitystä sekä valtaapitävien kriittistä valvontaa, ja käyttäjien mielestä kommentit voivat (parhaimmillaan) korjata median puutteita ja epäonnistumista juuri tiedonvälittäjänä ja vallan vahtikoirana. Lisäksi tutkimukseeni osallistuneiden näkemyksissä toistuu eksplisiittisesti ja implisiittisesti ajatus siitä, että uutisten, kommenttien ja ylipäätään yhteiskunnallisen keskustelun pitäisi kokonaisuudessaan tähdätä polarisaation ja vastakkainasettelun purkamiseen (vrt. yhteenkuuluvuuden edistäminen, suvaitsevaisuuden vahvistaminen; ks. merkitys yhteiskunnan tasolla), vaikka tällä hetkellä tilanne vaikuttaakin kehittyvän päinvastaiseen suuntaan (ks. huoli nykytilasta). Voidaankin pohtia, missä määrin käyttäjät kokevat verkkouutisten kommentoinnin myös uutisten ja laveammin median jatkeena ja/tai osana sen yhteiskunnallista tehtävänantoa.

Pidän jo lähtökohtaisesti kiinnostavana sitä, että osa tutkimukseeni osallistuneista halusi tuoda esille näkemyksiään mediasta ja journalismista. En tiedustellut kyselyssä suoraan¹⁴² vastaajien näkemyksiä mediasta¹⁴³. En nostanut temaa esille myöskään

¹⁴² Kyselyn oli kuitenkin avoin kysymys ”Mikäli koet, että kommentit antavat uutisille lisäarvoa, kuvaile lyhyesti millaista”. Siihen tulleet vastaukset kuvaavat vähintäänkin implisiittisesti käyttäjien näkemyksiä uutisista.

¹⁴³ Kysely oli jo lähtökohtaisesti laaja, enkä halunnut laajentaa sitä entisestään. Mielestäni mediasuhteeseen ja luottamukseen liittyviä kysymyksiä on tarkasteltu kotimaisissa tutkimuksissa jokseenkin kattavasti, vaikka niissä ei olekaan eritelty verkkouutisia kommentoivien käyttäjien näkemyksiä.

teemahaastatteluissa, ellei haastateltava itse siihen erikseen viitannut. Ryhmäkeskusteluissa pyysin keskustelijoita pohtimaan hypoteettista tilannetta, jossa uutisia ei saisi enää kommentoida, jotta pääsisin jyvälle siitä, millaisena kommentoijat näkevät uutisten roolin kommentoinnin kohteena (ks. aineisto 2). Näistä rajauksista huolimatta moni tutkimukseeni osallistuneista kertoi mielipiteensä mediasta ja/tai journalismista, ja esimerkiksi ryhmäkeskusteluissa keskustelijat päätyivät oma-aloitteisesti pohtimaan median luotettavuutta, vastuunkantoa, yhteiskunnallista merkitystä ja roolia vallankäyttäjänä. Nämä erilaiset ja kirjavat näkemykset osoittavat, että verkkouutisia kommentoivien käyttäjien mediasuhde on varsin monimerkityksellinen. Lisäksi ne ovat mielestäni tärkeä osoitus siitä, ettei verkkouutisten kommentointi ole kaikille käyttäjille verkkokeskustelua muiden joukossa. Sen sijaan suhde uutisiin, toimittajiin ja/tai mediaan voi olla käytäntöjen, motiivien ja asenteiden kokonaisuuden kannalta varsin olennainen.

Tutkimuksen toteuttaminen voi itsessään selittää sitä, että mediaan liittyvissä asenteissa korostuu luottamus–epäluottamus-jako. Media yleisesti tai tietty media koetaan pääsääntöisesti joko luotettaviksi tai puolueellisiksi. Osa, erityisesti perussuomalaisia äänestäneet, kokee valtamedian (Yle ja HS) ajavan puoluepoliittista agenda. Toisaalta osa käyttäjistä pitää juuri valtamediaa (Yle ja HS) luotettavana, mutta iltapäivälehtiä epäluotettavina. Analyysin perusteella tämä jakolinja luottamuksen ja epäluottamuksen sekä preferoidun uutismedian suhteen voi kytkeytyä muihin jakolinjoihin, erityisesti jakoon sallijoiden ja rajoittajien välillä. Rajoituksia voimakkaasti vastustavat käyttäjät voivat kokea median toimivan epäoikeudenmukaisesti ja puolueellisesti, vastoin yhteiskunnallista rooliaan. Sen sijaan ne, jotka toivovat tiukempaa moderointia tai ainakin laadukasta keskustelua (vrt. laatutietoiset, edellinen luku), asettuvat todennäköisemmin median ja journalistien puolelle. Heille tietty valtamedia voi näyttäytyä luotettavana tiedonvälittäjänä.

Luotettavuuden ohella osa tutkimukseeni osallistuneista kuvasi näkemyksiään journalismin tasosta ja havaittujen puutteiden taustasyistä. Kiinnostavaa ja ymmärrettävääkin on, että journalistisen työn arvioinnissa korostuvat samat kriteerit, joiden perusteella käyttäjät arvioivat kommentointia, erityisesti tiedolliset kriteerit sekä tiettyiltä osin kieleen ja kirjoitustaitoon liittyvät kriteerit. Journalismin laatukriteereinä pidetään yleistä huolellisuutta, tarkkaa taustatyötä, syventymistä monimutkaisiin aiheeseen ja lähdekriittisyyttä. Osa käyttäjistä kokee, että journalismin taso on heikentynyt suhteessa näihin kriteereihin, ja kriittisimmät käyttäjät pitävät journalismin tasonlaskua osoituksena toimittajien kognitiivisten ominaisuuksien heikkoudesta ja/tai huonosta työmoraalista. Moni myös erottaa kriteerien perusteella toisistaan iltapäivälehdet ja niin sanotun laatumedian. Silti laadukkaaksi koettu uutismedia saa huutia etenkin siltä osin, jos se sortuu iltapäivälehdistölle tyypilliseksi koettuun toimintaan (esim. klikkiotsikot). Toisaalta osa käyttäjistä kertoi olevansa pääsääntöisesti tyytyväisiä toimittajien työhön. Heidän mielestään mahdolliset virheet tai puutteet ovat satunnaisia. Lisäksi muutama uskoo journalismin haasteiden johtuvan joko toimittajien inhimillisyydestä tai työn rajallisista resursseista, ei niinkään esimerkiksi puolueellisuudesta tai työmoraalista.

Kokonaisuudessaan tämä luku osoittaa, etteivät media ja uutiset ole verkkoutisia kommentoiville käyttäjille merkityksetön tai näkymätön keskustelukanavan tarjoaja. Analyysin perusteella osa käyttäjistä näkee uutismedialla (keskeisen) merkityksen käyttäjien välisessä keskustelussa sekä laajemmin yhteiskunnallisessa keskustelussa ja toiminnassa, joko hyvässä tai pahassa. Kommenteilla on käyttäjien näkökulmasta tässä kokonaisuudessa oma tärkeä roolinsa, esimerkiksi median vahtikoirana tai uutisten faktantarkistajana. Silti, kiistatta osa tutkimukseeni osallistuneista suhtautuu verkkoutisiin liittyviin kommentteihin vain yhtenä verkkokeskustelun muotona, eikä näin ollen koe yhteyttä uutisten ja kommenttien välillä erityisen merkitykselliseksi.

13

Kommentoinnin kokonaiskuvan tarkentuminen

[...] On hyvä, että kommentointia tutkitaan. Kehottaisin välttämään stereotypioita ja kategorisointia. [...]

Näillä sanoilla minua ohjeisti yksi kyselyyni vastannut. Vastauksessa kuuluu käyttäjälähtöinen huoli siitä, että kommentoijat niputetaan yhdeksi ryhmäksi ja kommentointi yksiulotteiseksi ilmiöksi. Olen pyrkinyt tutkimuksessani välttämään ennako-oletusten varaan rakentuvia yleistyksiä käyttäjistä sekä heidän käytännöistään, motiiveistaan ja asenteistaan. Tältä osin toivon välttäneeni stereotyyppien ansan. Vaikka olen tunnistanut aineistoistani esimerkiksi tyypillisimmät kommentoinnin kriteerit, en väitä, että kaikki kommentoivat käyttäjät suhtautuisivat niihin samoin tai että kaikki ymmärtäisivät kriteerien ydinsisällön samalla tavalla. Huomioitani leimaa ymmärrys käyttäjien yksilöllisistä lähtökohdista.

Silti tutkimuksen ydintavoitteena on tuottaa edes jossain määrin kategorisointia eli luokittelua. Luokittelun tehtävänä on kuvata tarkasteltua ilmiötä mahdollisimman osuvasti ja tarkasti. Tähän analyysini on systemaattisesti pyrkinyt. Kuten kirjan sisältö monipuolisuudessaan osoittaa, verkkouutisten kommentoinnista on erotettavissa lukematon määrä erilaisia ja toisiinsa kytkeytyviä osa-alueita, jotka ovat käyttäjien kannalta tavalla tai toisella olennaisia. Tällaisia osa-alueita on todennäköisesti jäänyt myös aineistojeni ulkopuolelle.

On tärkeä muistaa, että tutkimuksen käytännön toteutus vaikutti väistämättä siihen, millaiset seikat aineistoissani korostuivat. Jo se, millaisia sanavalintoja kyselyssä käytin, voi näkyä tutkimukseeni osallistuneiden vastauksissa. Pyrkimykseni oli tavoittaa erilaisten käyttäjien näkemys kommentointi-ilmiöstä mahdollisimman kokonaisvaltaisesti, mutta silti tutkimukseeni osallistui rajallinen joukko verkkouutisia kommentoivia käyttäjiä. He eivät edusta taustoiltaan keskivertokommentoijaa, eivätkä ainakaan keskivertosuomalaista. Heistä suurin osa löysi tutkimukseni Ylen verkkosivujen kautta eli he edustavat tiettyssä mielessä Ylen uutisia kommentoivia käyttäjiä. Jos suurin osa olisi päätynyt osallistumaan vaikkapa iltaapäivälehden verk-

kouutisen kautta, analyysin lopputulokset saattaisivat painottua eri tavalla. (Ks. tutkimuksen toteuttaminen.)

Analyysia esittelevien lukujen yhteenvedoista käy ilmi, että tutkimukseeni osallistuneiden keskuudessa toistuvat tietyt käytännöt, motiivit ja asenteet. En kuitenkaan halua korostaa pelkästään näitä havaintoja eli sitä, mikä on kommentoijien keskuudessa kenties tyypillisintä. Mielestäni tutkimukseni keskeinen anti on yhtä lailla siinä, että se tekee näkyväksi, miten monenlaisista asioista kommentoinnissa on käyttäjien näkökulmasta kyse. Nekin käytännöt, motiivit ja asenteet, jotka eivät välttämättä korostuneet, mutta tulivat silti näkyviksi, voivat olla kommentoinnin kokonaiskuvan ymmärtämisen kannalta olennaisia tai vähintäänkin havainnollisia.

Lisäksi analyysini osoittaa, että käyttäjien välillä on suuria eroja, jotka liittyvät tunnistamiini käytäntöihin, motiiveihin ja asenteisiin. Ja silti, juuri nämä erilaiset osa-alueet yhdistävät käyttäjiä. Analyysi tarjoaakin kiinnostavia ja kirjavia vastauksia siihen, miksi käyttäjillä on erilaisia käytäntöjä, motiiveja ja asenteita, millaisen monimutkaisen kokonaisuuden nämä osa-alueet muodostavat ja millaiset tekijät niihin vaikuttavat. Yksiselitteisiä vastauksia johdannossa esittämiini tutkimuskysymyksiin ei ole. Yksittäiseen käyttäjään vaikuttavat hänen yksilölliset lähtökohtansa, yksilölliset kokemuksensa erilaisista vuorovaikutustilanteista ja edelleen se, miten hän asettuu yksilönä yhteiskunnan jäseneksi. Samanaikaisesti tutkimukseni osoittaa, että kommentointi on luonteeltaan sosiaalista ja yhteiskunnallista, ja tämä sosiaalinen konteksti antaa väistämättä raamit käyttäjien toiminnalle. Nämä raamit eivät kuitenkaan yksin määritä ja selitä käyttäjien toimintaa. Tältä osin tutkimukseni vahvistaa sosiaalipsykologian tutkimusperinteestä johtamaani oletusta siitä, ettei kommentoinnin kaltaista toimintaa ole mielekästä lähestyä yksinomaan yksilön tai sosiaalisen, vaan molempien kautta.

Lisäksi tarkastelussani tulee konkreettiseksi näkyväksi kommentoinnin sosio-teknologinen luonne ja kontekstien kokonaisuus. Ensinnäkin kommentointi sijoittuu väistämättä käyttäjien ja sisällöntuottajien sosiaaliseen, kulttuuriseen ja yhteiskunnalliseen kontekstiin, heijastaa sitä ja osaltaan muovaa sitä. Kommentointitoiminta tuottaa edelleen vuorovaikutustilanteita, jotka muodostavat yksittäisiä sosiaalisia konteksteja. Toiseksi alustojen tekniset ominaisuudet, käyttäjille tarjotut mahdollisuudet ja työkalut sekä erilaiset rajoitukset vaikuttavat kommentointiin yksilön ja sosiaalisen eli konkreettisten vuorovaikutustilanteiden ja yhteiskunnan tasolla.

Analyysin tulosten esittely edellä keskittyy tunnistamiini kolmeen osa-alueeseen yksittäisinä, tosin toisiinsa kytkeytyvinä kokonaisuuksina. Tein myös laajempia kommentointi-ilmiötä koskevia huomioita, joiden koen olevan kokonaiskuvan kannalta olennaisia. Pyrin tässä luvussa kokoamaan yhteen näistä tärkeimmät, jotka koskevat 1) käytäntöjen, motiivien ja asenteiden kudelmaa, 2) kommentointia julkisuusteoreettisessa tarkastelukehysessä ja 3) käyttäjien mediasuhdetta. Lisäksi kiinnitän huomioni siihen, 4) miten merkittävässä roolissa tietoon, totuuteen ja järjestykseen liittyvät asenteet ovat käyttäjien keskuudessa. Lopuksi pohdin 5) käyttäjien näkemyksiä kommentoinnin historiallisesta kontekstista ja tulevaisuudesta. Kyse ei ole pelkäs-

tään havaintoja kokoavista johtopäätöksistä, vaan yhtä lailla ahaa-elämyksistä ja jatkokysymyksistä, joita aineiston äärellä heräsi.

Käytäntöjen, motiivien ja asenteiden kudelma

Edellä kuvattu analyysi on korostanut erilaisten käytäntöjen, motiivien ja asenteiden sekä yksilö- ja alustalähtöisten tekijöiden kytköksiä. Mitä kytköksellä tai yhteydellä sitten tarkoitan? Mielestäni kyse on sellaisesta suhteesta, jossa osa-alueet vaikuttavat toisiinsa, ohjaavat toisiaan, muovaavat toisiaan ja/tai muuten edellyttävät toisiaan. Kyse voi olla vastavuoroisesta suhteesta, eli esimerkiksi motiivi vaikuttaa asenteeseen ja asenne motiiviin. Kyse voi myös olla yksisuuntaisesta suhteesta, eli esimerkiksi asenne ohjaa käytäntöä. Nämä huomiot palautuvat tietyltä osin sosiaalipsykologian kysymyksiin asenteiden, motiivien ja toiminnan suhteesta (Burr 2007; Kuusela 2007a; 2007b).

Osa kytköksistä on varsin selkeitä. Tutkimukseeni osallistui esimerkiksi haastateltava, joka kuvasi olevansa ulospäinsuuntautunut ja nauttivansa huumorista yleisesti (luonne). Hän kertoi käyttävänsä itse huumoria kommentissaan (käytäntö), suosivansa alustoja, joilla moderointi sallii myös huumorin (käytäntö + alustan merkitys), ja kyseenalaistavansa moderoinnin, joka ei ymmärrä huumorin merkitystä osa kommentointia (kommentointiin liittyvien asenteiden kokonaisuus). Haastateltava arvosti muiden käyttäjien kommentissa kielen hienouksia ja hyvää huumoria (kommentointiin ja kommentoijiin liittyvä asenne), ja hän kertoi usein kohdistavansa vastauskommenttinsa jonkun toisen käyttäjän hyvään humoristiseen heittoon (käytäntö). Lisäksi haastateltava kuvasi nauttivansa kommentoinnissa erityisesti sosiaalisesta vuorovaikutuksesta (motiivi) – muiden käyttäjien kanssa on yksinkertaisesti kiva höpötellä. Tämän käyttäjän kohdalla erilaiset käytännöt, motiivit ja asenteet kytkeytyvät toisiinsa pääsääntöisesti vastavuoroisena kokonaisuutena, jota yhdistää käyttäjän suhde huumoriin (ja hänen luonteensa).

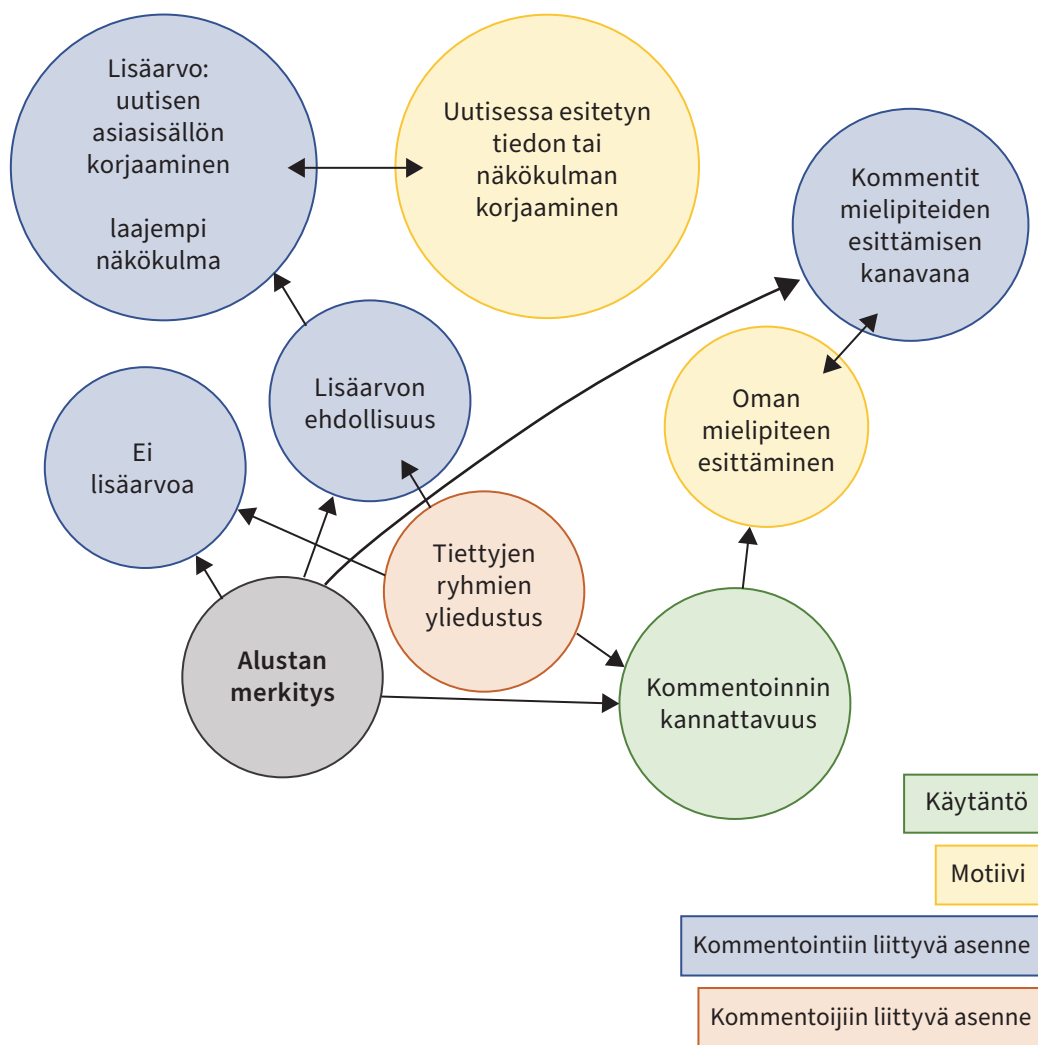
Osa kytköksistä ilmeni hienovaraisemmin ja vähemmän ilmeisinä. Käyttäjien yksittäisistä kuvauksista saattoi tunnistaa samanaikaisesti hyvin erilaisia käytäntöjä, motiiveja ja asenteita. Vaikka en tarkastellut varsinaisessa analyysissäni sitä, millaisia yhdistelmiä esimerkiksi kyselyn avoimet vastaukset pitivät sisällään, oletan, että tällaiset kirjavat kuvaukset kertovat implisiittisesti yhteyksien mahdollisesta olemassaolosta. Toisaalta se, että yhdessä kyselyn avoimessa vastauksessa ilmeni useita erilaisia asenteita, ei analyysin perusteella automaattisesti tarkoita, että näillä asenteilla on yhteys toisiinsa.

Havainnollistan tunnistettavia yhteyksiä ja yhteyksien puuttumista esimerkin avulla. Seuraavasta kyselyn avoimesta vastauksesta on paikallistettavissa useita kommenttien lisäarvoon liittyviä asenteita: lisäarvon ehdollisuus, uutisen asiasisältöä korjaava vaikutus ja näkökulmaa täydentävä vaikutus sekä lisäarvon problematisoiminen. Lisäksi vastaaja kuvaa arvoa, joka oman kannan esittämisellä on. Ymmär-

rän tämän viittaukseksi kommentoinnin yhteiskunnallisesta merkityksestä, joka siis ulottuu uutista laajemmalle. Näiden kommentointiin liittyvien asenteiden rinnalla kuvastuvat vastaajan motiivit. Hän kuvaa kirjaimellisesti sitä, mitä kommenteissa voi tehdä, eli implisiittisesti sitä, mitä hän itse saattaa kommenttiansa kautta pyrkiä tekemään. Vastaaja näkee kommenttien lisäarvon ja arvon toteutumisen haasteena kaksi seikkaa. Ensinnäkin joidenkin alustojen toimintalogiikka on sellainen, että vain ensimmäiset kommentit saavat aidosti näkyvyyttä. Alustalla on siis merkitystä kommentoinnin arvon kannalta, mutta myös kannattavuuden arvioinnin näkökulmasta. Toiseksi vastaaja nimeää ongelmaksi tietyt yliedustetut kommentoijaryhmät, jotka vaikuttavat paitsi lisäarvoon, myös kommentoinnin kannattavuuteen. Vastauksen kokonaissisällön perusteella kyse on siitä, että näiden ryhmien äänekkyyks hukuttaa muut äänet ja vaikeuttaa näin ollen muiden (ja vastaajan) mahdollisuuksia tuottaa lisäarvoa ja merkitystä edellä kuvatuilla tavoilla.

Joskus kommenteissa voi tuoda ilmi asioita, jotka ovat jääneet pois uutisesta tai jotka ovat siinä virheellisiä. Tai ottaa kantaa uutisen aiheeseen. En ole kuitenkaan varma, miten paljon kommentit antavat uutisille lisäarvoa. Suurin osa niistä vain hukkuu kommenttien valtavaan massaan. Hesarissa ensimmäisenä kirjoitettu kommentti näkyy uutista lukiessa. Jos siis on tarpeeksi nopea, voi saada kommenttinsa muita paremmin näkyviin. Tuntuu myös, että tietyistä asioista kirjoittavat ryhmät (maahanmuuton vastustajat, tiukempien koronarajoitusten kannattajat ym) ovat kommenttipalstoilla muita aktiivisempia ja siksi heidän äänensä on ikään kuin yliedustettuna.
(kysely; n, 41, tt, Vas.)

Nämä yhteydet voi kuvata seuraavanlaisena kokonaisuutena (kuvio 4). Vaikka kaikki tunnistamani osa-alueet ovat läsnä samassa vastauksessa, kaikkien välillä ei ole mielestäni tunnistettavaa yhteyttä. Oman kannan esittämisen motiivi ei kytkeydy suoraan uutisen korjaamisen tai täydentämisen motiiveihin – nämä motiivit ovat toisistaan erillisiä (mihin myös analyysi yleisesti viittaa). Silti motiivit kytkeytyvät kommentoinnin kannattavuuden kautta välillisesti näkemykseen tiettyjen ryhmien yliedustuksesta. Näin olleen asenne muista ohjaa näkemystä kommentoinnin kannattavuudesta, mikä edelleen vaikuttaa siihen, missä määrin motiivit lopulta johtavat varsinaisiin kommentteihin. Tässä kokonaisuudessa olennaista on, että kuvaamissani yhteyksissä on sekä vastavuoroisia että yhdensuuntaisia kytköksiä, joita nuolet kuviossa 4 havainnollistavat.

Kuvio 4. Esimerkki käytäntöjen, motiivien ja asenteiden kokonaisuudesta.

Vastaavat tulosluvuissa kuvatut yhteydet palautuvat mediatutkimuksen kentälle, koska ne auttavat ymmärtämään kommentointi-ilmiötä käyttäjälähtöisesti. En voi, enkä yritä analyysin perusteella vastata sosiaalipsykologian kysymykseen asenteiden ja toiminnan (ja motiivien) suhteesta eli siitä, millaisen prosessin kautta asenteet vaikuttavat toimintaan ja toiminta asenteisiin. Silti empiirinen analyysi osoittaa, että tällainen kahdensuuntainen vaikutussuhde on olemassa. Asenteilla on valtava merkitys käyttäjien toiminnassa. Esimerkiksi asenteet mediasta, muista käyttäjistä ja/tai kommentoinnin kriteereistä ovat usein tai jopa aina läsnä, kun käyttäjät kirjoittavat kommentteja. Lisäksi selvää on, että asenteet ovat yhtäältä vakiintuneita ja toisaalta jatkuvassa prosessissa. Muutosprosessi puolestaan palautuu toimintaan eli siihen, että asenteet rakentuvat, vahvistuvat ja muovautuvat kommenttien kirjoittamisen ja lukemisen kautta.

Lähdin tutkimuksessani liikkeelle siitä, että käyttäjät osallistuvat kommentointiin yksilöinä, osana vuorovaikutustilanteita ja samanaikaisesti suhteessa yhteiskuntaan. Nämä tasot paikallistuvat kaikissa kommentoinnin osa-alueissa. (Taulukko 1.) Analyysi tekee näkyväksi esimerkiksi yksilöiden välistä vuorovaikutusta, yksilöiden erilaisia asemia ja tunnistettuja sosiaalisia ryhmiä, yksilöiden ideologisia lähtökohtia ja niiden merkitystä sekä toimintaa ohjaavia sosiaalisia normeja. Sidokset käytäntöjen (toiminnan), motiivien ja asenteiden välillä muodostuvat usein vuoropuhelussa yksilön, vuorovaikutustilanteen ja yhteiskunnan tasojen tai vaihtoehtoisesti tarkasteltuna yksilön ja sosiaalisen välillä (ks. Burr 2007; Greenwood 2004; Kuusela 2007a). Kommentointi-ilmion kannalta huomionarvoista on, että vuoropuhelun ytimessä on koettu vuorovaikutussuhde käyttäjän ja uutisen, muiden käyttäjien ja/tai yhteiskunnan välillä. Konkreettiset vuorovaikutustilanteet – kommentointi kokonaisuudessaan – kokoavat siis yhteen yksilöllisten käyttäjien erilaiset motiivit ja asenteet sekä muista käyttäjistä, kommentointi-ilmioista että mediasta. Nämä tilanteet muovaavat käyttäjien asenteita ja motiiveja, mikä voi heijastua edelleen käytännön toimintaan. (Kuvio 5.)

Kuvio 5. Kommentoinnin merkitys yksilöllisiä motiiveja ja asenteita kokoavana vuorovaikutustilanteena.

Kommentointi julkisuusteoreettisessa kehyyksessä

Tutkimukseni osoittaa, että verkkouutisten kommentointi edustaa käyttäjille yhtä osoitusta nyky-yhteiskuntamme demokraattisista edellytyksistä. Kuten yksi tutkimukseeni osallistuneista toteaa:

[...] Jos meillä ei olisi jokaiselle oikeus kommentointiin, niin me elettäisiin aika toisentyyppisessä yhteiskunnassa silloin. Ja, ei varmaankaan käytäisi tätäkään keskustelua, eikä asiaa ehkä tutkittaisi tieteellisesti silloin. [...]

(ryhmäkeskustelu; muu, 39 ykkt)

Analyysin perusteella käyttäjät voidaan kuitenkin jakaa karkeasti sosiaalisiin ja yhteiskunnallisiin kommentoijiin. Vaihtoehtoisesti voidaan ajatella, että yksittäiset käyttäjät saattavat eri alustoilla asettua erilaisiin kommentoijarooleihin. Kiinnostavaa tässä erottelussa on se, että käyttäjistä (tai käyttäjärooleista) näyttäisi erottuvan kaksi ääripäätä: ne, joille kommentointi on ensisijaisesti sosiaalista, ja ne, joille kommentointi on ensisijaisesti yhteiskunnallista. Sosiaaliset kommentoijat ovat sosiaalisesti motivoituneita, eli he pyrkivät sosiaaliseen vuorovaikutukseen muiden kanssa. Kommentoinnin tärkeys liittyy tähän puoleen, eivätkä sosiaaliset kommentoijat välttämättä näe kommentointia yhteiskunnallisesti erityisen tärkeänä, vaikka se on heille sosiaalisena toimintana tärkeää. Yhteiskunnalliset kommentoijat sen sijaan näkevät kommentoinnin ensisijaisesti yhteiskunnallisen ja julkisen osallistumisen viitekehyyksessä, ja tämä kehys hallitsee sekä motiiveja että asenteita. Yhteiskunnalliseen ääripäähän sijoittuneet käyttäjät voivat myös tulkita kommentoinnin sosiaaliset puolet ei-toivotuiksi ja yhteiskunnallisen tehtävän vastaisiksi. Suurin osa tutkimukseeni osallistuneista sijoittuu näiden ääripäiden väliin. Edelleen, sosiaaliset kommentoijat ovat analyysin perusteella selvästi vähemmistössä.

Kuten johdannossa totean, julkisuusteoreettiset lähtökohdat ovat olleet verkkouutisten kommentoinnin tutkimuksessa tyypillisiä, ja tutkimukseni peilaa itseään tietyiltä osin tähän teoreettiseen perinteeseen, kuitenkin ilman normatiivista lähtöoletusta. Julkisuusteoreettisessa keskustelussa esille nousevat usein tutkijoiden eroavat näkemykset siitä, millainen empirinen julkisuus on, miten julkisuus pitäisi määritellä ja millaista julkisuuden pitäisi olla. Tutkimukseni osoittaa, että verkkovälitteisen julkisen osallistumisen ja keskustelun kontekstissa myös yksilöillä, kutsumme heitä sitten käyttäjiksi tai kansalaisiksi, on erilaisia näkemyksiä siitä, miten he tämän yhteiskunnallisen toiminnan kokevat ja miten he sitä arvioivat.

Tein lopulta kolme täydentävää havaintoa siitä, miten tunnistamani ja tarkastelemani käyttäjälähtöiset käytännöt, motiivit ja asenteet suhteutuvat julkisuusteoreettiseen kehyykseen: 1) Käyttäjien näkemykset hyvän kommentoinnin määritelmästä ovat lopulta hyvin erilaisia, ja jakolinjan paalutus näyttäisi perustuvan tietyiltä osin julkisuusteoriasta tutulle normatiiviselle kriteeristölle. 2) Käyttäjät asemoivat itseään ja muita suhteessa määrittelemäänsä kommentoinnin kriteeristöön sekä suhteessa yhteiskuntaan ja yhteiskunnallisen keskustelun positiioihin. Tämä asemointi palau-

tuu tietyiltä osin kiistelevän demokratiamallin ideaan (Mouffe 2009 [1999]). 3) Osa käyttäjistä näkee kommentoinnilla mahdollisuuksia deliberatiivisena julkisena keskusteluna, joka toteuttaa tietyiltä osin julkisuusteoreettisia normeja ja tavoitteita. Silti monet tunnistavat tämän käyttäjien muodostaman kansalaiskeskustelun tiellä merkittäviä haasteita.

(1) Julkisuusteoriasta on usein ja tyypillisesti johdettu erilaisia kriteereitä, joita vasten kommentointia on peilattu ja arvioitu, ja analyysi osoittaa, että käyttäjät peilaavat ja arvioivat itsekin kommentointia erilaisten kriteerien valossa. Aikaisemman tutkimukseni (Kangaspunta 2022a) perusteella tutkimukseeni osallistuneet vaikuttavat yksimielisiltä ainakin seuraavista kommentointia koskevista laatu-kriteereistä: asiallisuus, hyvä suomen kieli, asiassa pysyminen ja ymmärrettävyys. Tässä tutkimuksessa analysoitujen avoimien vastausten, teemahaastatteluiden ja ryhmäkeskusteluiden perusteella kysymys kommentoinnin kriteereistä ja niiden merkityksestä on kuitenkin moniulotteisempi.

Julkisuusteorian kannalta kiinnostavaa on, että osa käyttäjistä asettuu tietyiltä osin normatiivisen julkisuuskäsityksen taakse. He edellyttävät kommentoinnilta käytöstapojen noudattamisen lisäksi tiedollisten kriteerien täyttymistä ja järkeilyä. Näkemykset faktapohjaisuudesta, pitävistä perusteluista ja argumentoinnista palautuvat ajatukseen siitä, että erilaisten näkemysten vuoropuhelussa paras, järkiperäinen argumentti lopulta voittaa tai sen pitäisi voittaa. Näiden järkeilyn ja tiedollisten kriteerien rinnalla tunnistin myös julkisen keskustelun keskustelevuutta määrittävän kriteerin eli käyttäjien näkemyksen siitä, miten yhteiskunnallista keskustelua olisi mielekästä käydä. Analyysi osoittaa, että keskustelevuus ymmärretään käyttäjien keskuudessa erilaisten mielipiteiden sallimiseksi, kunnioittamiseksi ja kuuntelemiseksi sekä yleisesti suvaitsevaisuudeksi muiden näkemyksiä ja näkemysten eripuraisuutta kohtaan (vrt. Mouffe 2009 [1999]). Silti keskustelevuus voidaan mieltää myös tiukemmin ratkaisukeskeisyydeksi ja ikään kuin ”yhdessä järkeilyksi”. Yhdessä nämä kaksi toisiinsa liittyvää kriteeriä palautuvat julkisuusteoreettisiin normatiivisiin lähtökohtiin eli siihen, että julkisen keskustelun ”onnistuminen” edellyttää kuvattujen kriteerien toteutumista. Niin sanotun deliberatiivisen julkisen keskustelun on perinteisesti tulkittu olevan merkityksellistä silloin, kun keskustelun osapuolet ovat valmiita kuuntelemaan toisiaan ja muuttamaan omia mielipiteitään argumentoinnin perusteella (ks. esim. Dahlberg 2005; Habermas 2009 [2006]; Pietilä 2006).

Näiden käyttäjien vastapuolena ovat ne, joiden mielestä kommentoinnissa riittää vähimmäisten käytöstapojen noudattaminen eli esimerkiksi antisosiaalisen käytöksen välttäminen ja/tai yleinen asiallisuus. He vastustavat tiukkoja kriteeristöjä ja pitävät niitä tasa-arvoisia osallistumismahdollisuuksia rajoittavina, koska kaikki eivät pysty tuottamaan vaatimusten mukaisia kommentteja. Tältä osin kriteerit ja näkemys siitä, mitä kommentoinnilla (julkisena) keskusteluna on tarpeen edellyttää, jakavat käyttäjiä. Kiinnostavaa on, että ne käyttäjät, jotka asettuvat löyhempien kriteerien taakse, kokevat kommentoinnin usein relevanttina yhteiskunnallisena keskusteluna, jopa muita käyttäjiä todennäköisemmin. Kriteerit ja niiden käyttäjäkohtainen merkitys ovat myös vahvasti kytköksissä haluun tai haluttomuuteen rajoittaa kommen-

tointia. Käyttäjistä erottuvat ne, joille (julkisen) keskustelun tiukemmat kriteerit ovat ensisijaisia, ja ne, joiden mielestä kriteerit eivät saa olla este julkisen keskustelun tavoitteille, esimerkiksi erimielisten näkemysten julkituomiselle ja valtaapitävien kriitille. Erot voivat selittää sitä, miksi käyttäjät eivät välttämättä löydä varsinaisissa vuorovaikutustilanteissa ikään kuin yhteistä kieltä.

(2) Nancy Fraserin (1990, 63) mukaan porvarillisessa julkisuudessa, jolle alkupe-
räinen habermasilainen ja normatiivinen julkisuusteoria siis rakentuu, keskustelua ohjasivat erilaiset arvoasemat ja niitä ilmentävät käytöstavat: ”julkista keskustelua ohjasivat tyyliin ja etikettiin liittyvät protokollat, jotka olivat itsessään aseman eri-
arvoisuuden korrelaatteja ja tuntomerkkejä”¹⁴⁴. Vaikka julkinen keskustelu (*public sphere*) oli avoin kaikille, se tarjosi tasavertaisen osallistumismahdollisuuden vain rajatulle ryhmälle (emt.). Deliberatiivista julkisuusteoriaa onkin etenkin feministi-
sen tutkimuksen perinteessä kritisoitu siitä, ettei se välttämättä tunnista keskuste-
lun valta-asetelmia, jotka liittyvät kieleen ja kielenkäyttöön sekä yhteiskunnallisiin ja kulttuurisiin rakenteisiin. Ne ihmiset ja ihmisryhmät, jotka tulevat keskusteluun ikään kuin altavastaajina, eivät välttämättä osaa käyttää ”oikeanlaisia” sanoja tai kiel-
tä omien näkemystensä julkistumisessa (ks. esim. Mansbridge 1998). Tästä seuraa, että nämä ryhmät eivät välttämättä tule julkisessa keskustelussa kuulluiksi.

Tällaisen asetelman historiallinen perintö tulee mielenkiintoisesti esille aineis-
toissani. Analyysin perusteella muihin käyttäjiin kohdistuvissa asenteissa korostuu
kahtalainen negatiivisuus, joka kumpuaa kommentoinnin kriteereistä ja julkiseen
keskusteluun liittyvistä (normatiivisista) asenteista. Yhtäältä kyse on kriteerien nou-
dattamisesta. Vaikka tutkimukseeni osallistuneet kokevat itse kommentoivansa tiet-
tyjen kriteerien mukaisesti, he myös kokevat, että muut eivät näin välttämättä tee.
Tämä nähdään usein kommentoinnin ja/tai julkisen keskustelun toteutumisen (ks.
kohta 3) suurimpana haasteena. Toisaalta kyse on kriteerien ahtaudesta ja kommentoinnin vapaudesta. Liian tiukat kriteerit rajoittavat keskustelua ja sitä, kuka voi ja saa osallistua. Muutama kyselyyn vastanneista esimerkiksi kuvasi, ettei koe mielipiteen-
sä tulevan kuulluksi, koska se on muotoiltu ikään kuin väärin.

Lisäksi osa käyttäjistä kokee, että kommentoinnissa käyty yhteiskunnallinen kes-
kustelu toistaa ja ylläpitää valtaapitävien, eliitin ja/tai muiden yläpuolelle itsensä
asettavien agenda. Samanaikaisesti osa kokee, että kommentit tuovat keskusteluun
mukaan juuri niitä ääniä, jotka jäisivät julkisessa keskustelussa muuten paitsioon. Jul-
kisen osallistumisen ja demokratian näkökulmasta on pidetty tärkeänä sitä, että kai-
kille avoimessa julkisessa keskustelussa tulevat edustetuiksi kaikki yhteiskunnalliset
ryhmät. Esimerkiksi Veikko Pietilän (2006, 53) mukaan jo J. V. Snellman (1800-luvun
puolivälissä) katsoi, että ”julkiseen keskusteluun osallistuminen edellyttää yleissivis-
tystä ja (omaisuuden sijasta) jonkin elämänalueen erityistuntemusta”. Pietilän mu-
kaan Snellman kuitenkin korosti jälkimmäistä ja näki tarpeellisena, että ”keskuste-
luun osallistuvat eri kansanluokkien edustajat, jotka parhaiten tuntevat omat olonsa”
(Pietilän 2006, 53). Aineistoissani tähän erityistuntemukseen viitattiin arjen tai oman

¹⁴⁴ Kirjoittajan oma suomennos.

elämän asiantuntijuutena tai kokemusasiantuntijuutena, joka täydentää vallitsevan julkisen keskustelun rajallista perspektiiviä.

Julkisuusteoreettisista lähtökohdista on kiinnostavaa, että käyttäjien tekemien arvioiden kautta kommentointitilanteissa rakentuu ja tulee näkyväksi erilaisia positioita ja rooleja, joita leimaavat vakiintuneet asenteet itsestä ja muista. Käyttäjät voivat asemoida itseään ja muita kommentoijia yhteiskunnallisten asetelmien perusteella varsin positiivisessa hengessä esimerkiksi samanarvoiseksi keskustelukumppaneiksi, kansalaisaktivisteiksi, kokemusasiantuntijoiksi ja/tai erilaisten aihepiirien asiantuntijoiksi. Muut voidaan myös asemoida kriittisemmin tai selkeän negatiivisesti vastapuoleksi ristiriitaisista aiheista käydyissä julkisissa keskusteluissa. Samaan aikaan käyttäjät voivat asemoida itseään ja muita kommentoijia julkisen keskustelun kriteerien perusteella positiivisessa hengessä esimerkiksi vuoropuheluun kykeneviksi (erimielisiksi) keskustelukumppaneiksi ja/tai keskustelukulttuurin puolustajiksi, kanssataistelijoiksi. Vastaavasti muut tai tietyt käyttäjät voidaan asemoida negatiivisessa hengessä kriteerien noudattamattomuuden perusteella, esimerkiksi liian sivistymättömiksi tai jopa julkisen keskustelumahdollisuuden tuhoajiksi. Toisaalta muut voidaan asemoida negatiivisessa hengessä myös normatiivisuuden perusteella, esimerkiksi muiden ylenkatsojiksi, tasa-arvoisten mahdollisuuksien rajoittajiksi ja niin edelleen. Nämäkin erot voivat omalta osaltaan selittää sitä, miksi käyttäjät eivät aina pysty kohtaamaan toisiaan vuorovaikutustilanteissa mielekkäällä tavalla (vrt. edellisen kohta).

Edellä kuvatut positiot palautuvat tietyiltä osin niin sanottuun kiistelevään demokratiamalliin, jonka Chantal Mouffe (2009 [1999]) loi vastaukseksi deliberatiiviselle julkisuusteorialle. Mouffen (emt., 51) mukaan olennaista on, että julkisessa (poliittisessa) keskustelussa näkemykseltään vastakkaista osapuolta pidetään ”vastapuolena”, siis jonakin, jonka ajatusten kanssa asetumme kamppailemaan mutta jonka oikeutta puolustaa ajatuksiaan emme kyseenalaista”. Analyysin perusteella tällainen vastapuoli-asenne korostuu niiden käyttäjien keskuudessa, jotka pitävät erimielisyyden sallimista ja kunnioittamista erityisen tärkeinä. Vaikka he ovat tiettyjen ihmisryhmien kanssa eri mieltä jostakin asiasta, he ovat kiinnostuneita näiden mielipiteiden olemassaolosta. Nämä käyttäjät voivat suhtautua kriittisesti moderointiin, joka puuttuu erimieliseen kiistelyyn.

(3) Tutkimukseeni osallistuneet eroavat edelleen sen suhteen, millaisia yhteiskunnallisia mahdollisuuksia he näkevät verkkouutisten kommentoinnilla ja millaisia haasteita he tunnistavat tämän potentiaalın toteutumisessa. Käyttäjistä löytyy niitä, jotka pitävät kommentointia sellaisenaan yhteiskunnallisesti merkityksellisenä (julkisena keskusteluna), riippumatta keskustelun lopputuloksista tai kriteereistä. Heidän suurin huolensa on se, sallitaanko kommentoinnin toteuttaa sen yhteiskunnallista tehtävää valtaapitävien kriittisenä haastajana sekä mielipiteiden ja ”kansan kollektiivisen tunteen” ilmaisun vapaana kanavana. Lisäksi he kyseenalaistavat sen, kuuntelevatko valtaapitävät kommentoijien kriittistä ääntä.

Silti valtaosa käyttäjistä kokee, että kommentoinnin potentiaali normien mukaisena julkisena keskustelu toteutuu vain joskus ja/tai tietyissä oloissa. He ovat osittain

skeptisiä ja kyynisiä kommentoinnin yhteiskunnallisten mahdollisuuksien suhteen (ks. esim. Kangaspunta 2022a), vaikka tunnistavatkin näiden mahdollisuuksien olemassaolon.

[...] Mielenkiintoisia kommenttiketjuja, joissa asiaa mietitään monelta kannalta, ja (toisilleen tuntemattomatkin) kommentoijat skä pysyvät aihepiirissä että kommentoivat toistensa esittämiä ajatuksia on aika harvoin muualla kuin sosiaalisessa mediassa. Lehtien omilla verkkoalustoilla keskustelut ”hukkuu” ja sekaan tulee usein niitä, jotka kommentoivat käyttäjää, eivät aihetta. [...]

(kysely; n, 43, ykkt, Vas.)

Tässä yhteydessä osa käyttäjistä toivoo, että metsä nähtäisiin puilta. Koko ilmiötä ei ole heidän mielestään tarpeen leimata merkityksettömäksi, vaikka tietyt kriteerit ja mahdollisuudet eivät aina toteutuisikaan. He asettuvat usein samanaikaisesti sekä kriteerien noudattamisen että kommentoinnin vapauden ja ikään kuin avoimen julkisen keskustelun taakse. Kommentoinnin (ja verkkokeskusteluiden) kriteerien tehtävänä on luoda turvallinen (yhteiskunnallinen) keskustelukulttuuri ilman, että ketään hiljennetään. Moni myös tunnistaa tällaisen tehtävänannon lähtökohtaisen haastavuuden – on vaikea määrittää raja vapauden ja rajoittamisen välillä.

Verkkouutisten kommentointi on mielestäni edistysaskel sananvapudessa. Tämän suurin hyöty on ennen kaikkea ajattelutapojen kehittyminen. Mikäli nykyistä sananvapaustilannetta vertaa vaikka 50 vuotta sitten vallitsemaan, olemme menneet huomasti eteenpäin. Nykyään on mahdollista saada äänensä kuuluviin, siinä missä aikaisemmin erilaiset portinvartijat valvoivat mitä sai sanoa rajoittaessaan kirjoituksia yleisönosastolla. Sen ohella kirjoitusten näkyys on myös suurempaa kuin ennen, jolloin hyvällä kommentilla saattaa olla isokin vaikutus. Näen kommentoinnin siis samalla demokraatiakysymyksenä, joka haastaa aidosti vallanpitäjiä. Kirjoittelussa on silti myös ongelmia, se saattaa esimerkiksi normalisoida rasistisia tai muuten syrjiviä ajattelutapoja. Kysymys on siinä haastava, että verkkokomentointi on tuonut paljon hyvää, mutta myös pahaa. Kun me siirrytään yhä vahvemmin keskustelvaan demokratiaan, avoimen yhteiskunnan on aidosti punnittava kuinka voidaan luoda keskustelukulttuurista samalla turvallinen, mutta hiljentämättä ketään tarpeettomasti.

(kysely; m, 23, akkt, ev)

Näiden käyttäjien vastapainona ovat toki ne käyttäjät, jotka kyseenalaistavat kommentoinnin mahdollisuudet julkisena keskusteluna. Heidän näkemyksensä on, että peli on menetetty, eikä se, mihin keskustelun pitäisi pyrkiä, toteudu laisinkaan. Tässä yhteydessä kommentoinnin nähdään muuttuneen vapaan ja avoimen kansalaisvaikuttamisen kanavasta globaaliksi propagandan välineeksi, joka on toimintaa ohjaa-

vien tahojen hyppysissä. Tällaisena se kenties toteuttaa valtaapitävien kritisoinnin tehtävänsä, mutta ajautuu kauaksi demokraattisesta tarkoituksestaan.

Loppujen lopuksi kommentoivat käyttäjät tunnistavatkin kansalaiskeskustelun potentiaalin tai ihanteen saavuttamisessa viidenlaisia haasteita: yhteiskunnalliset ääri-ilmiöt ja polarisaatio heijastuvat kommentointiin, kommentointia/verkkokeskusteluita rajoitetaan liikaa tai liian vähän, tiettyjen käyttäjien toiminta hiljentää muut ja/tai torppaa yhteiskunnallisten tavoitteiden toteutumisen ja/tai päättäjät ja yhteiskunnalliset tahot ovat haluttomia asettumaan vuoropuheluun käyttäjien kanssa sekä negatiiviset lieveilmiöt yleisesti.

Verkkovälitteinen keskustelu voi käyttäjien mielestä tehdä näkyväksi uusia valta-asetelmia, joissa yksittäisen käyttäjän osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuudet ovat jälleen kerran rajalliset. Muiden ei-toivottu toiminta voi näyttäytyä seuraa johdattaa -tyyppisenä toimintana, jossa yksittäiset käyttäjät ovat kadottaneet itsenäisen harkintakykynsä (vrt. joukko). Toisaalta myös kommentoinnin rajoittamisen ja moderoinnin voidaan nähdä yhdenmukaistavan mielipiteitä samalla logiikalla. Lisäksi muiden ei-toivotun toiminnan, jonka verkon vapaus sallii, voidaan nähdä hiljentävän muita ja lisäävän kuplautumista. Vastaavasti kommentoinnin rajoittamisen voidaan nähdä hiljentävän etenkin kriittiset äänet.

Kommentoijien suhde mediaan ja journalismiin

Costera Meijer ja Groot Kormelink (2015) ovat luokitelleet (verkko)uutisten käytön seuraaviin käytäntöihin (*practices*): lukeminen, katselu (*watching*), kuunteleminen, katsominen (*viewing*), tarkistus, napostelu, valvonta, skannaus, etsintä, klikkailu, linkkaaminen, jakaminen, tykkääminen, suosittelu, kommentointi ja äänestäminen. Luokittelu tekee näkyväksi sitä, ettei uutisten kommentointi ole vain yksi tapa ”käyttää” verkkouutista. Silti tutkimukseni osoittaa, että kommentointi on käyttäjien näkökulmasta erityistä ja tärkeääkin, enemmän kuin esimerkiksi uutisesta tykkääminen. Lisäksi osa tutkimukseeni osallistuneista suhtautuu uutisten kommentointiin ainutlaatuisena verkkokeskustelun muotona, jota leimaa suhde uutiseen ja uutisen yhteiskunnalliseen rooliin.

Vaikka käsittelin käyttäjien asenteita mediasta ja journalismista erikseen, nämä asenteet lävistävät monet käytännöt, motiivit ja kommentointiin liittyvät asenteet. Käyttäjien suhde journalismiin ohjaa usein heidän toimintaansa ja sitä, miten he suhtautuvat kommentoinnin rooliin ja kommentoinnin rajoitukseen. Monet tutkimukseeni osallistuneista on pääsääntöisesti tyytyväisiä mediaan ja journalismiin, mutta käyttäjillä on myös kriittisiä näkemyksiä siitä, mitä media, toimittajat ja moderoijat voisivat tehdä toisin. Tarkastelen seuraavassa lyhyesti seikkoja, jotka ovat mielestäni journalismin ja moderoinnin sekä uutisten ympärille rakentuvan yhteiskunnallisen keskustelun kannalta mielestäni erityisen tärkeitä tunnistaa: 1) erimielisyyden suvaitseminen, 2) vastavuoroisuus ja 3) vastuu yhteiskunnallisessa keskustelussa.

(1) Osa tutkimukseeni osallistuneista kuvasi kokemustaan siitä, etteivät kaikki asialliset ja perustellut mielipiteet ole välttämättä uutismedian moderoiduissa keskusteluissa tervetulleita. Käyttäjät voivat kokea kommentoivansa uutisia tiettyjen kriteerien ja sivuston normien mukaisesti, ja jos kommentti jää julkaisematta, syyksi oletetaan esitetty mielipide. Jotkut ovat myös huolissaan siitä, että muiden erimieliset mielipiteet tulevat moderoiduiksi. Analyysin perusteella osa käyttäjistä pitää etenkin maahanmuuttokeskustelua liian rajoittuneena. Vaikka käyttäjiltä löytyy ymmärrystä sille, että aiheeseen liittyvä kommentointi on moderoinnin näkökulmasta haastavaa, osa pitää nykyistä tilannetta vahingollisena ja huolestuttavana. Kriittisten mielipiteiden poissulkeminen julkisesta keskustelusta voi ajaa keskustelijat vain toiselle keskusteluareenalle, jolla mielipiteet ottavat vaikutteita samanmielisistä ääriaineuksista. Analyysi osoittaa myös, että kokemukset mielipiteiden moderoinnista ovat omiaan vahvistamaan epäluuloja mediaa kohtaan. Lisäksi ne tuottavat oletuksen siitä, että julkinen keskustelu on tiettyjen valtaapitävien hallussa. Riippumatta siitä, kuinka yleistä mielipiteisiin perustuva moderointi on, on tärkeää tunnistaa näiden käyttäjien kokemuksen ydin. He toivovat kommenteilta ja julkiselta keskustelulta erilaisten mielipiteiden kirjoa ja erimielisyyden sallimista.

Edellisessä alaluvussa kuvattu kiistelevä demokratiamalli lähtee oletuksesta, että erimielisyys ja mielipiteiden mittelo muodostavat olennaisen osan demokratiasta: ”Tuskainkaan kiistakamppailu ei vaaranna demokratiaa vaan on sen olemassaolon varsinainen ehto.” (Mouffe 2009 [1999], 51.) Analyysin perusteella osa käyttäjistä haluaisi juuri tämän kiistakamppailun ja oikeuden puolustaa omia ajatuksiaan toteutuvan kommentteissa nykyistä paremmin. Samaan aikaan on toki ilmeistä, että erimielisyyttä, mielipiteitä ja ajatuksia tuodaan kommentteissa esille tavoilla, jotka eivät täytä vähimmäistäkään asiallisen keskustelun kriteeriä tai esimerkiksi verkkomedian kommentointiohjeita. Omaa mielipidettä ei välttämättä asetetakaan vuoropuheluun muiden mielipiteiden kanssa, vaan tavoitteeksi muodostuu muiden mielipiteiden murskaaminen ja oman mielipiteen yksiselitteinen valta-asema. Mouffekin (emt.) korostaa, ettei ’vastapuolta’ tule tulkita viholliseksi, joka pyritään keskustelussa tuhoamaan, ja samaa korostavat monet tutkimukseeni osallistuneista. Joka tapauksessa kommentoinnin erilaiset puolet – mielipiteiden mielekäs kiivaskin kamppailu sekä vastustajan tuhoamiseen tähtäävä ja normien vastainen toiminta – olisi tärkeä erottaa toisistaan. Vastuu tästä on tietenkin käyttäjillä itsellään, mutta myös mitä suuremmassa määrin moderoojilla ja medialla.

(2) Kommentointimahdollisuuden alkutaipaleella kommentteihin viitattiin toiveikkaasti lukijoiden osallistamisena ja sitouttamisena (*engagement*) sekä vuorovaikutuksena ja palautteena (ks. esim. Kangaspunta 2020). Mediatutkimuksen piirissä on sittemmin todettu, etteivät nämä toivotut osa-alueet aina toteudu erityisen hyvin, eivätkä toimittajat välttämättä arvosta kommentteja tässä merkityksessä.

Uutisia kommentoivien käyttäjien keskuudessa näkemys kommentoija-uutisen-vuorovaikutussuhteesta ja palautekanavasta voi silti olla voimissaan. Analyysin perusteella kommenttien toivotaan vaikuttavan paitsi yhteiskunnallisen keskustelun kontekstissa, myös suhteessa mediaan, journalisteihin ja journalismiin. Lisäksi käyt-

täjien keskuudesta hahmottuu toive siitä, että kommentoijien osallisuutta, osallistumista ja sitoutuneisuutta arvostettaisiin toimituksissa enemmän. Käytännössä toimittajien toivotaan huomioivan palautteet, joita kommentit pitävät sisällään, ja jopa asettuvan vuoropuheluun kommentoijien kanssa. Osa tutkimukseeni osallistuneista kokeekin, ettei kommentoijien ja journalismin suhde ole nykyisellään ihanteellinen.

Journalismin ytimessä on ajatus riippumattomuudesta eli siitä, ettei ulkopuolisten tahojen anneta vaikuttaa journalistisiin sisältöihin ja toimituksellisiin ratkaisuihin. Kommentoinnin tavoitteena ei lähtökohtaisesti olekaan murentaa tätä riippumattomuutta. Tutkimukseeni osallistuneiden keskuudessa ilmenee sen sijaan tarvetta kehittää, auttaa, valvoa, korjata ja kritisoida mediaa, uutisia ja toimittajia – siis osallistua. Lisäksi moni pitää tärkeänä, että toimittajat kuuntelevat aidosti yleisöjään ja yhteiskunnallista keskustelua. Seuraava katkelma on täydentävästä sähköpostikeskustelusta, jonka kävin yhden teemahaastatteluun ja ryhmäkeskusteluun osallistuneen kanssa. Hän kuvasi näkemystään valtamedian muutoksesta eli siitä, että uutismedia uutisoi kiistanalaisista aiheista aikaisempaa monipuolisemmin. Osasyynä muutokseen hän pitää kommentteja, ja tältä osin haastateltavan kokemus siis on, että kommentoijien ja median suhde on toiminut juuri niin kuin sen pitääkin. Vastavuoroisesti hän kokee, että kriittisten kommentoijien reaktiot ovat tasoittuneet, koska uutiset ovat muuttuneet toivottuun suuntaan.

[...] ehkä kommentoinnit ovat jopa tavallaan "laimenneet" kun mediajutut eivät olekaan enää niin viherpunapropagandaa. Koen tämän itse jotenkin tähän suuntaan menneen jossain alustoilla. Tietenkin on niitä alustoja, joissa mennään tosi syvälle mutta varmaan niitäkin "tarvitaan". Ehkäpä kommentointi on johtanut siihen suuntaan, että valtamediakin on alkanut hiukan miettimään, miten juttuja kirjoitetaan. Ainakin osittain tuntuu siltä.

[...] ¹⁴⁵

(sähköpostikeskustelu; m, 50, amk)

(3) Käyttäjien näkemykset median roolista yhteiskunnallisen keskustelun puheenjohtajana ovat vaihtelevia. Yhtäältä osa vaatii tiukempaa moderointia ja pitää mediaa vastuunkantajana siinä, ettei uutisista käyty keskustelu pahenna nykyisen yhteiskunnallisen keskustelukulttuurin alennustilaa. Toisaalta osa vaatii sallivampaa linjaa, joko verkon vapauden ja/tai sananvapauden itseisarvoon vedoten ja/tai siksi, että kommentteissa voitaisiin käydä aitoa yhteiskunnallista keskustelua. Lisäksi käyttäjien keskuudessa tunnistetaan median epäkiitollinen ja ristiriitainen asema puun ja kuoren välissä. Kommentoinnin rajoittaminen on jatkuvaa tasapainoilua.

Osa käyttäjistä tunnistaa edelleen sen, ettei huoli kommentoinnin ja verkkovälitteisen keskustelun nykytilasta rajoitu vain kommentoijiin. Toimittajat altistuvat yhä enemmän vihapuheelle ja muille äärimmäisille lieveilmiöille (Hiltunen 2022) ja ylipäätään kritiikille. Tämä voi käyttäjien mielestä lisätä toimittajien/median halua

¹⁴⁵ Olen muokannut sähköpostiviestiä yleiskieliseksi siten, ettei haastateltavan käyttämä murre ja/tai persoonallinen kirjoitustyyli tule näkyväksi.

rajoittaa kommentointia ja sitä, mistä asioista uutisoidaan ja miten. Toisin sanoen, jotkut käyttäjistä uskovat, että toimittajien huoli kommenteista voi lisätä rajoittamista ja kaventaa uutisointia (vrt. kannattavuuden arviointi). Käyttäjien pelkona on, että journalismi menettää otteensa yhteiskunnallisen keskustelun ytimessä, ja esimerkiksi käpertyy ikään kuin kuoreensa. Kyselyn avoimessa vastauksessa alla vastaaja pohdii sitä, onko tällainen kehitys seurausta journalisteihin kohdistuvasta vihapuheesta vai onko kuoreensa käpertyminen johtanut siihen, että journalistit ovat joutuneet vihapuheen tulilinjalle.

[...] Journalismilta puuttuu myös tervettä, rakentavaa itsekritiikkiä. En tiedä mikä on muna ja kana - vihapuhe journalismeja vastaan on ajanut heidät kuplaan, vai heidän kupla on toiminut katalyyttinä vihapuheelle. Ehkä molempia? Viha on jätävä ongelma, mutta sitä ei pidä käsitellä sokeasti.
(kysely; muu, 40, amk, Kok.)

Kaiken kaikkiaan tulosluvuissa kuvattu analyysi alleviivaa yhteiskunnallista merkitystä, jonka käyttäjät uutisilla näkevät. Analyysi osoittaa myös useita syitä sille, miksi uutisten kommentointia käyttäjien mielestä tarvitaan. Nämä näkemykset palautuvat etenkin kommentoinnin lisäarvoon uutisten korjaajana ja yhteiskunnallisen keskustelun täydentäjänä, mutta myös siihen, millaisia laajoja yhteiskunnallisia merkityksiä osallistumismahdollisuudella voi olla. Vaikuttaa siltä, että haasteistaan huolimatta uutisten kommentointi voi tuottaa esimerkiksi kokemuksen julkisesta osallistumisesta.

Uutiset ovat usein melko lyhyitä, ellei kyseessä ole perusteellisempi reportaasi. Näin ollen yksi uutisartikkeli ei välttämättä pysty käsittelemään kaikkia näkökulmia, ainakaan kovin syvällisesti. Artikkelin kirjoittaja tekee valinnan, miltä kantilta hän asiaa käsittelee. On hyvä, että kommenteissa kansalaiset voivat puida asiaa myös muista näkökulmista ja mahdollisesti myös laajentaa artikkelin asiasisältöä. Kommentoijat voivat esimerkiksi mainita sellaisia yksityiskohtia, jotka eivät välttämättä kiinnosta laajaa yleisöä ja jotka on siksi jätetty pois varsinaisesta artikkelista. Asiasta enemmän kiinnostuneet voivat artikkelin luettuaan jatkaa kommenttiosioon jakamaan ajatuksiaan ja oppimaan uutta muiden kommenteista (toki terve kriittisyys tulee pitää mukana). Toisekseen, monille kommentoijille kommenttiosio näyttäisi olevan paikka avautua, jos uutinen herättää voimakkaita tunteita. Tämä on tärkeää, sillä kommentoinnin kautta moni kokee tulevansa kuuluksi. Ihmisten osallisuuden tunne lisääntyy, kun he tuntevat, että heillä on ääni. Väitän (tämä on sitten pelkkää mutua), että kommentointiin osallistuminen voi jopa vähentää syrjäytymistä, kun kommentoija näkee, että hänenkin mielipiteellään on keskustelussa merkitystä.
(kysely; n, 26, ykkt, muu)

Tiedon, totuuden ja järkeilyn merkitys

En lähde tutkimuksessani määrittelemään analyttisesti sitä, millaisia tietokäsityksiä tutkimukseeni osallistuneilla on tai miten he tiedon ja totuuden määrittelevät. Tällainen kysymyksenasettelu voisi kuitenkin olla kommentointi-ilmion tutkimuksessa kiinnostava. Tutkimukseni tekee joka tapauksessa näkyväksi sitä, että monet uutisia kommentoivien käyttäjien motiiveista ja asenteista palautuvat tietoon ja totuuteen sekä järkeilyyn näihin kytkeytyvänä prosessina. Ensinnäkin tiedon oikeellisuus ja luotettavuus sekä totuudenmukaisuus ovat keskeisiä uutisiin kohdistuvia arviointikriteereitä (ks. myös Heikkilä, Hellman ja Ovaska 2023, erityisesti 131–140). Toiseksi tiedollisten kriteerien merkitys korostuu hämmäntävästi jopa täysin vastakkaisissa näkemyksissä siitä, mihin kommentointi sosiaalisena toimintana ja julkisena keskusteluna voi tai ei voi yltää. Yhtäältä jotkut käyttäjistä uskovat, että (ainakin joskus) kollektiivinen järkeily voi tuottaa mielekkäitä ja merkityksellisiä lopputulemia, jopa ratkaisuja jaettuihin ongelmiin (vrt. julkiso). Toisaalta moni näkee, että kommentoinnissa tyhmyys lähinnä tiivistyy eli kommentoijat menettävät kykynsä itsenäiseen ja järkipäraseen ajatteluun (vrt. joukko).¹⁴⁶ Kolmanneksi käyttäjät arvioivat toisiaan usein juuri näissä järkeilyn ja tietämisen prosesseissa. Muut edustavat karkeasti jaetuna joko kansajärkeilijöitä tai tyhmyyttään/tietämättömyyttään huutavien kollektiivista kuoroa.

Järkeilyyn ja tietämiseen liittyvillä huomioilla on kiinnostava kytkös siihen, mitä Burr (2007, 43) kuvaa valistuksen jälkimainingeiksi ja nyky-yhteiskuntamme lähtökohdaksi. Sosiaalipsykologia lähtee liikkeelle oletuksesta, ettei yhteiskunta voi olla olemassa ilman tiettyjä sosiaalisia normeja ja konventioita (emt.), jotka kansalaiset allekirjoittavat, tunnistavat ja hyväksyvät. Burrin (emt.) mukaan samanaikaisesti vallalla on kuitenkin ymmärrys siitä, että valistunut yksilö ajattelee itsenäisesti, välttää alistumista konventioihin ja tuo julki näkemyksensä muista riippumatta eli kykenee järkeilemään, argumentoimaan ja vastustamaan.

Tältä osin niin sosiaalipsykologia kuin julkisuusteoriakin siis tunnistavat, että yhteiskunnan jäsenten on allekirjoitettava tietyt yhdessä olemisen periaatteet. Silti kansalaisen positioon liittyy molemmissa ajatus itsenäisen (kansalais)ajattelijan kompetenssista. Analyysin perusteella tällainen köyden veto on myös kommentoinnissa läsnä.

Kommentoinnin historiallinen konteksti ja tulevaisuus

Verkkouutisten kommentointi ei ole syntynyt tyhjästä, eikä se, minkä ymmärrämme nykytilaksi, ole sekään pysyvä tapa keskustella uutisista verkkovälitteisesti. Jos vielä vuosikymmen sitten verkkouutisten kommentointi miellettiin ensisijaisesti sisäl-

¹⁴⁶ Tämä jako toistuu erottelussa järkeilevän julkison ja kollektiivisen tunteen vallassa toimivan joukon välillä (ks. tarkemmin Kangaspunta 2020).

löntuottajien omilla verkkosivuilla uutisten alle rakentuviksi kommenttiketjuiksi, nykyään uutisista keskustellaan todennäköisesti enemmän tai ainakin yhtä paljon myös muilla alustoilla. Kun käyttäjät jakavat uutisen omassa sosiaalisen median profiilissaan tai käyttäjien väliselle keskustelulle perustuvalla foorumilla, keskustelun luonne väistämättä muuttuu. Näissä keskusteluissa uutisten kommentointi voi mennä erityisyyttään. Kommentoinnista tulee enenevässä määrin käyttäjien välistä vuoropuhelua, ja käyttäjä-uutinen-yhteys hämärtyy.

Verkkouutisten kommentoinnin historia yhdistää kaksi erilaista polkua (ks. johdanto). Yhtäältä se linkittyy uutisten ja journalismin historiaan. Uutiset ovat puhututaneet ihmisiä tavalla tai toisella koko olemassaolonsa ajan, ja uutinen-yleisö-suhde muodostaa journalismin olemassaolon ytimen. Toisaalta ja samanaikaisesti verkkouutisten kommentointi asettuu osaksi verkkokeskusteluiden kokonaishistoriaa (ks. esim. Suominen ym. 2019). Kaikki käyttäjälähtöisen kommunikoinnin nykymuodot pohjaavat jossain määrin aikaisemmille osallistumisen muodoille (ks. esim. Mitchellstein ja Boczkowski 2009). Toisin sanoen, uutisista keskustelemisella on omat lähtökohtansa ja samanaikaisesti uutisten kommentointi kuuluu käyttäjien verkkovälitteisenä toimintana verkkokeskusteluiden sukuun.

Nämä erilaiset lähtökohdat näkyvät tutkimukseeni osallistuneiden käyttäjien keskuudessa moninaisesti. Jotkut käyttäjistä lähestyvät kommentoinnin nykyisyyttä ja tulevaisuutta verkkovälitteisen kokonaiskontekstin kautta eli verkko edellä. Heille uutisten kommentointi ja/tai uutisista keskusteleminen ovat kenties vain yksi toiminnan osa-alue verkon toimintaympäristössä ja ikään kuin osa jatkumoa verkkokeskusteluiden jatkuvasti muuttuvassa historiassa. Monet näistä käyttäjistä ovat osallistuneet verkkokeskusteluihin jo vuosikymmeniä, ja heille on usein tärkeää, ettei kokonaisuutta arvioitaisi yksinomaan negatiivisten lieveilmiöiden perusteella.

Usein siellä on asiallista keskustelua, trollejakin toki vähän, mutta ei pidä heittää tai tuomita koko tärkeää kansalaisvaikuttamisen foorumia vain muutaman huonosti käyttäytyvän vuoksi. Itse olen harrastanut nettikeskustelua 1990-luvun alusta saakka eli 30 vuotta niin monta eri keskustelualustaa on nähty, nämä nykyajan lehtien kommenttipalstat ja somet ovat vain tällä hetkellä käytössä oleva versio. [...]

(kysely; m, 52, akkt, muu)

Tutkijoiden näkemys verkkokeskusteluiden merkityksestä ja verkon aiheuttamasta kehityksestä ylipäätään on ollut ristiriitainen (vrt. esimerkki edellä). Yhtäältä verkon on pelätty ja koettu rapauttavan esimerkiksi uutisten arvoa ja yhteiskunnallista keskustelua. Toisaalta verkon on toivottu ja nähty lisäävän demokratiaa, yhteiskunnallista osallistumista ja vuorovaikutusta. (Kangaspunta 2020.) Tutkimukseeni osallistuneiden joukossa on käyttäjiä, jotka tunnistavat eksplisiittisesti tällaisen kahtalaisen asetelman kommentoinnin kehityksestä ja nykyisyydestä. Esimerkiksi yksi teemahaastatteluun osallistunut kuvasi verkon mukanaan tuomaa kokonaisvaltaista muutosta vastaavan ristiriidan kautta, sekä sisällöntuotannon että käyttäjien toimin-

nan osalta. Yhtäältä hänen kokemuksensa on, etteivät ihmiset jaksa enää keskittyä sisältöihin, koska verkon logiikka perustuu nopeudelle ja lyhyille puheenvuoroille. Tätä puolestaan selittävät sisällön kasvanut volyymi ja ajankäyttö. Kommentit ja uutiset kirjoitetaan nopeasti ja lyhyesti, koska ne kilpailevat huomiosta muiden kanssa. Tämä voi johtaa molempien kohdalla asioiden pintapuoliseen ja rajattuun käsitteilyyn, mikä voi olla yhteiskunnallisen keskustelun näkökulmasta ei-toivottua. Toisaalta haastateltava näkee vastapuolena verkon hyödyt demokratian kannalta: vapaassa verkossa (länsimaissa) kukoistavat sananvapaus, osallistuminen ja vuorovaikutus.

[...] Sen takia uskoisin, että blogeja ei enää kukaan lue, koska siinä pääsee pohtimaan asiaa syvemmin ja kirjoittajan pitäisi myös joutua pohtimaan asiaa syvemmin, ja sitten se asia ei yleensä olekaan niin yksinkertainen. Sehän muistuttaa enemmän sitä ns. vanhaa mediaa jossain printtiajalla, jolloin oli aikaa kirjoittaa se juttu ja niitä oli paljon vähemmän siellä. Eli kohinaa oli paljon vähemmän ja sitten toisaalta ne [uutiset] oli pitempiä, kun niitä ehdittiin kirjoittaa. [...] Niihin ei voinut vastata saman tien, vaan piti kirjoittaa se vastaus sinne lehteen. [...] Toisaalta voi väittää yhtä hyvin niinkin päin, että nythän siellä [verkossa/kommenteissa] sananvapaus ja osallistuminen ja vuorovaikutus voi loistavasti, kun kuka tahansa voi tehdä sitä milloin tahansa. Oikeastaanhan se [keskustelu uutisista] on demokratisoitunut täydellisesti [...] ainakin tässä eurooppalaisessa ja pohjoisamerikkalaisessa kontekstissa. Niin sehän on vaan demokratia lisääntynyt. [...].

(teemahaastattelu; muu, 43, ykkt)

Tulosluvuissa korostuu ajatus verkkouutisten kommentteista (ja verkkokeskusteluista) kansalaiskeskusteluna ja/tai yhteiskunnallisen osallistumisen areenana. Silti moni tutkimukseeni osallistuneista tunnistaa ihmisten luonnollisen tarpeen keskustella yhteiskunnallisista asioista – ja vielä tarkemmin uutisista – verkon toimintaympäristöstä riippumattomana. He siis lähestyvät kommentoinnin nykyisyyttä ja tulevaisuutta pikemminkin uutinen ja yhteiskunnallinen keskustelu edellä. Verkko on tässä mielessä vain kansalaistoiminnan konteksti, ei toimintaa ohjaava tai toiminnan olemassaolon konteksti. (Ks. alustojen merkitys.) Näiden käyttäjien mielestä on olennaista tunnistaa, että keskustelua yhteiskunnallisista aiheista ja/tai uutisista on aina ollut ja tulee aina olemaan (ks. keskustelun arvo). Aikaisemmin uutisista keskusteltiin kasvotusten ”nakkikioskeilla” ja ”kahvipöydissä” sekä painettujen lehtien mielipideosastoilla, ja monen mielestä verkko on tehnyt tästä keskustelusta nopeampaa, globaalimpaa ja moniäänisempää. Joidenkin keskustelijoiden mielestä nykytilanteessa näkyykään se, että verkkokeskustelut ovat edelleen uusi ilmiö, jonka olemusta käyttäjät yhä opettelevat. Osa uskoo, että aina on esimerkiksi niitä, jotka haluavat provosoida muita, riippumatta siitä, tapahtuuko keskustelu yhteisistä asioista verkossa vai fyysisessä maailmassa (ks. negatiiviset arviot).

[...] Vähän niin kuin sähköpotkulaudat. Laitetaan uudenlainen työkalu tai leikkikalu ihmisten käyttöön ja sitten katsotaan, että missä kohtaa rupee ryhtiseen. Varmaankin me tällä hetkellä opetellaan näitä asioita. [...]

(ryhmäkeskustelu; m, 53, ykkt)

Kaiken kaikkiaan käyttäjien näkemys kommentoinnin tulevaisuudesta on samaan aikaan huolestunut ja realistinen, jopa odottava. Moni pelkää sitä, mihin suuntaan nykytilanteesta tunnistetut ilmiöt lähtevät kehittymään, ja edelleen sitä, miten esimerkiksi median reagointi pahentaa tai suitsii negatiivista kehitystä. Samaan aikaan moni kokee, että verkkovälitteisyys on jo nyt muuttanut ihmisten osallistumista yhteiskunnalliseen keskusteluun, eikä tässä kehityksessä pystytä astumaan taaksepäin, vaikka esimerkiksi kommentointi verkkolehtien omilla kotisivuilla lopetettaisiin kokonaan.

Käyttäjien näkemykset kommentoinnin nykyisyydestä ja tulevaisuudesta osana verkon ja/tai yhteiskunnallisen keskustelun kehitystä asettuivat vuoropuheluun etenkin ryhmäkeskusteluissa. Pyysin keskustelijoita kuvittelemaan tilanteen, jossa uutisia ei saisi kommentoida ollenkaan, ja lisäksi kysyin heiltä suoraan näkemyksiä kommentoinnin tulevaisuudesta (ks. aineisto 2). Moni keskustelijoista toi esille ymmärryksensä siitä, että tarve keskustella asioista on osa yhteisöllistä ihmistä, eikä tarve katoa tulevaisuudessakaan, vaikka keskustelumahdollisuudet muuttuisivat. Harva kuitenkaan uskoo, että paluuta vanhaan on. Muutos tapahtuu aina nykytilanteesta eteenpäin, ja nykytilanteessa verkkovälitteinen (yhteiskunnallinen) keskustelu on jo saanut pysyvän jalansijan. Verkko on tullut jäädäkseen. Moni kokee, että tarve keskustella juuri uutisista ja nimenomaan verkkovälitteisesti pitää pintansa, vaikka esimerkiksi uutisten kommentointimahdollisuudesta luovuttaisiin.

[...] mä uskon, että ihmiset haluaa aina keskustella, joten mä uskon, että aina löytyisi joku tapa viestittää kuitenkin. Varsinkin nykyaikana. Historiassa ei ehkä pääse taaksepäin siinä mielessä, että ikinä ei enää voisi olla täysensuuri päällä. Mä uskon siihen, että me ollaan sen verran eteenpäin menossa.

(ryhmäkeskustelu; n, 37, akkt)

[...] verkon luonne on se, että sinne voi kuka tahansa laittaa sisältöä. Voihan sitä luoda keskustelufoorumeita. Siitä tietysti hyvin helposti tulee sitten sellainen, että sinne ne pahimmat tyypit kaikki hakeutuu, kuten minä. Ei se [uutisten kommentoinnin kieltäminen] lopeta sitä keskustelua kuitenkaan. [...] voi mennä vaikka mihin [alustalle] huutelemaan hävyttömyyksiä. Ei nämä oo pelkästään näiden uutismedioiden keskustelupalstoja, mitä on olemassa. [...]

(ryhmäkeskustelu; m, 69, ykkt)

Käyttäjien näkemykset jakautuvat kuitenkin sen suhteen, onko uutismedian tehtävä mahdollistaa kommentointi jatkossakin. Jotkut kokevat, että nykyisellään kommentointi on ikään kuin tullut tiensä päätökseen. Osa olisi valmis luopumaan

kommentoinnista kokonaan ja toiset toivovat, että kommentoinnin ja keskustelun kehittämiseksi keksitään yksinkertaisesti joku uusi toimintamalli. Näissä näkemyksissä kuultaa selkeä huoli tulevaisuudesta, ja se kumpuaa nykyisyyteen liittyvistä arvioista (ks. huoli nykytilasta). Yleisimmät huolenaiheet ovat tutut: 1) yhä harvempi osallistuu ja nykyinen polarisoitunut keskustelukulttuuri saa vallan, 2) antisosiaalinen käytös korostuu ja 3) dis- ja misinformaatio leviävät.

Mä oon seurannut muutamia keskustelupalstoja vähän säännöllisemmin¹⁴⁷. Olen seurannut juuri niitä, joista ei kovin paljon moderoida keskustelua ja joissa päästään aggressiivisesti käymään ihmisten kimppuun ja jopa maalittamaan niitä. Ja usein vielä sillä tavalla, että annetaan sosiaalisessa mediassa kotisoitteita, lasten nimiä, missä koulussa käy ja muuta. Ja suunnitellusti hyökätään semmoisia asioita vastaan, joita vihataan: ulkomaalaisia, naisia, naisten oikeuksia ja myös vähemmistöjä. Ja sitä mä pitäisin asiana, joka vaatisi korjaamista. Sen ei välttämättä tarvitsisi olla näin.

(ryhmäkeskustelu; n, 74, ykkt)

Kommentointiin olisi aika keksiä jokin uusi tapa, joka tukisi fiksumaa keskustelua. En tiedä, millainen se voisi olla.

(kysely; n, 50, ykkt, ev)

Silti merkittävä osa käyttäjistä pitää kommentointimahdollisuutta tärkeänä (vrt. kommentoinnista luopuminen). Osa pelkää pikemminkin kommentoinnin kieltämisen seurauksia, ja näissä näkemyksissä havainnollistuu kiinnostavasti käyttäjien asenne muutosten arvaamattomuudesta (verkossa). Jos keskustelu uutisista siirtyy nykyisiltä (moderoiduilta) alustoilta muualle verkkoon, seuraukset voivat olla käyttäjien mielestä yhteiskunnallisesti vahingollisia (ks. myös esimerkki edellä). Taustalla on näkemys siitä, että nykytilanteessa verkkovälitteinen keskustelu on pääsääntöisesti tietyillä alustoilla kriteerien mukaista, vaikka joillakin alustoilla kriteerejä ei noudatettaisikaan (ks. alustojen merkitys). Lisäksi jotkut käyttäjistä pitävät todennäköisenä, että ilman kommentointia palaute uutisista pyrittäisiin joka tapauksessa välittämään toimittajille, tavalla tai toisella.

[...] mehän voidaan tehdä niin, ettei kommentoida kukaan enää ikinä mihinkään tai kielletään kokonaan se [kommentointi]. Mutta mitä siitä sitten seuraa? Seuraako siitä se, että [siirrykö] se johonkin muualle se kommentointi? [...]

(ryhmäkeskustelu; m, 50, amk)

[Edellinen keskustelija] nosti todella hyvän asian esille [...]. Meidän on vaikeata hahmottaa täältä [nykyhetkestä] käsin [...]. Jos tätä kanavaa ei olisi, niin

¹⁴⁷ Kyseinen käyttäjä kertoi kommentoivansa uutisia etenkin sosiaalisessa mediassa osana Silakkaliikettä (ks. kommentointi kansalaisaktiivismina).

mitäs sitten tapahtuisi? Todennäköisesti se purkautuisi jotain toista kautta se ihmisten paha olo tai se, että he kokevat, etteivät tule kuulluksi mitään kanavaa pitkin. Kyllähän se näkyisi todennäköisesti jossain muualla sitten yhteiskunnassa. Ja todennäköisesti paljon negatiivisempänä ilmiönä. [...] (ryhmäkeskustelu; muu, 39, ykkt)

Osa käyttäjistä huolehtaa puolestaan valvonnan lisääntyminen, moderoinnin tiukentuminen ja/tai se, että moderointi alkaa puuttua mielipiteisiin. Lisäksi jotkut ovat huolissaan algoritmien ihmisiä ohjaavasta vaikutuksista (ks. alustojen merkitys). Käyttäjien keskuudessa ilmenee huolta myös siitä, miten sosiaalisen median suuryritysten valta ja toiminta kehittyvät suhteessa sananvapauteen (ks. verkon vapaus) ja yhteiskunnalliseen keskusteluun¹⁴⁸. Käyttäjät voivat pitää ongelmallisena esimerkiksi sitä, jos yritykset puuttuvat yhteiskunnalliseen keskusteluun ja sulkevat sosiaalisen median keskusteluista pois tiettyjä mielipiteitä tai ihmisryhmiä.

Samanaikaisesti moni kokee, että verkko on jo vapauttanut ja vapauttaa keskustelua, kun kehitystä tarkastellaan pidemmällä aikavälillä. Silti huolenaiheisiin toivotaan puututtavan, vaikka työnsarkaa riittää. Tällä hetkellä ideaali jokaiselle turvallisuudesta keskustelusta ei kaikkien käyttäjien mielestä toteudu.

Lopuksi

Koska kommentointi väistämättä sijoittuu sosiaaliseen ja yhteiskunnalliseen kontekstiin, siihen liittyy sosiaalisia ja yhteiskunnallisia merkityksiä, vastuita, normeja ja tavoitteita. Keskustelu verkkouutisten kommentoinnista näyttäisikin päätävän yhä uudelleen kysymyksiin siitä, mikä on hyvää, mikä on huonoa ja mikä on kommentoinnin (yhteiskunnallinen) tavoite. Nämä toistuvat teemat läpäisevät tutkimukseni tavalla tai toisella. Kyse ei ole yksittäisistä kriteereistä, vaan kaikista niistä tekijöistä, jotka vaikuttavat käyttäjien kokemukseen heidän omasta kommentointitoiminnastaan, muiden kommenteista ja kommentoinnista yleisesti sekä kommentoinnista julkisena keskusteluna yhteisistä asioista. Vaikka yksiselitteinen ja tyhjentävä vastaus esimerkiksi siihen, mikä on hyvää ja mihin kommentointi tähtää, pakenee sitovaa määrittelyä, vastuu kommentointikulttuurista ja sen tulevaisuudesta on sekä instituutioilla että käyttäjillä itsellään.

[...] vastuuttaisin näitä erilaisia alustoja siitä, että mitä päästetään läpi ja mitä ei. Kaikki tämä nimittely, haistattelu, raiskauskantasiat, tappamisfantasiat, tällömöiset. Niitä ei saisi olla. (ryhmäkeskustelu; n, 74, ykkt)

¹⁴⁸ Verkon vallan keskittyminen nousi esille myös muutamassa kyselyn avoimessa vastauksessa.

[...] hyvä ja huono riippuu aina siitä tavoitteesta. [...] Että mitä haetaan, että miltä kannalta sitä katsotaan. Digimedia nyt mahdollistaa vaikka mitä. Se on sitä, mihin sitä käytetään. Ihmisethän sen lopulta päättää, mihin ne sitä käyttää. Hyvään tai huonoon.

(ryhmäkeskustelu: muu, 43, ykkt)

Olen edellä kuvannut käyttäjien näkemyksiä siitä, miten esimerkiksi media voisi vastata kommentoivien käyttäjien toiveisiin journalismin sisällöistä, moderoinnista ja vuorovaikutuksesta. Mielestäni käyttäjien vastuu tiivistyy yhteiskunnallisen keskustelun ja/tai sosiaalisen yhdessä olemisen tavoitteisiin. Jos käyttäjien toive on, että he tulevat keskusteluissa ymmärretyiksi ja kuulluiksi eikä heitä tuomita stereotyyppisesti, katseen on käännettävä juuri näihin tavoitteisiin. Tutkimukseni osallistuneissa on esimerkiksi niitä, joita harmittaa, ettei maahanmuutosta voida keskustella asiallisesti mutta kriittisesti. Samaan aikaan merkittävä osa kokee, että maahanmuuttokeskustelut ovat vihamielistä öykkäröintiä, joka ei johda mihinkään ja jossa vallitsee vain viha. Tältä osin analyysi osoittaa, että ne, jotka lähtevät torpedoimaan antisosiaalisella käytöksellään maahanmuuttokeskusteluita tai vastaavia ristiriitaisista aiheista käytyjä keskusteluita, vievät muilta vähäisenkin uskon siitä, että aiheesta voidaan keskustella mitenkään rakentavasti. He siis sahaavat omaa oksaansa tai niiden oksaa, jotka haluavat edistää yhteiskunnallista keskustelua ristiriitaisista aiheista. Jos tavoitteena on erimielisten näkemysten puntarointi julkisen keskustelun kontekstissa, yhteiskuntaa ylläpitäviä sosiaalisia normeja on mahdoton ohittaa. Yhteiskunnallisen keskustelun näkökulmasta äänekäskään yksinhuutelu ei voi johtaa mielekkäseen lopputulokseen, eikä näkökulmien vastavuoroiseen kunnioittamiseen.

Tunnistan verkkouutisten kommentoinnista ja verkkokeskusteluista sen, että osa käyttäjistä ei varsinaisesti tavoittele mitään relevanttia yhteiskunnallista tai sosiaalista lopputulosta. Näille käyttäjille aggression ja vihamielisyyden osoittaminen, trolaus ja/tai keskustelujen häiriköinti ovat itsessään tavoitteita. Silti analyysi osoittaa, että tämä käyttäjäryhmä edustaa vain yhtä osaa kommentoijien heterogeenisestä kokonaisuudesta. Itse uskon, että verkkouutisten kommentoinnilla on toivoa ja mahdollisuuksia niin kauan, kun tämä heterogeenisyys säilyy. Kyselyn suosio kertoo mielestäni siitä, ettei verkkouutisten kommentointi ole käyttäjien näkökulmasta merkityksetöntä. Kommentointi herättää henkilökohtaisella tasolla tunteita, mielipiteitä, keskustelua ja kiinnostusta. Lisäksi kommentointi näyttäytyy yhteiskunnallisesti tärkeänä, ja sen tulevaisuus kiinnostaa käyttäjiä. Verkkovälitteisen keskustelun merkitys julkisena keskusteluna on kiistatta kasvanut merkittäväksi. Se, miten keskustelut uutisista nyt ja tulevaisuudessa muokkaavat yhteiskuntaa ja ihmisten asenteita, on myös käyttäjien näkökulmasta tutkimisen arvoista.

[...] Se olisi kiva, jos siitäkin tulisi joskus joku tutkielma, et miten helposti tällaisilla kommenteilla voi alkaa muokkaamaan yhteiskuntaa ja ihmisiä. Koska kyllä niillä jotain vaikutusta on, jollain tasolla.

(ryhmäkeskustelu; n, 37, akkt)

Kirjallisuus

- Ahmed, Sara. 2004. *The Cultural Politics of Emotion*. Edinburgh: Edinburgh University Press.
- Ahva, Laura, Heikki Heikkilä, Jaana Siltamäki ja Sanna Valtonen. 2011. "Onpas fiksua lukijoita!" Yleisön ja toimittajien kohtaaminen journalismikritiikin kolmella tasolla. *Media & viestintä* 34(4): 8–25. <https://doi.org/10.23983/mv.62895>.
- Almuhanna, Nora. 2017. *Social media acceptance and use under risk: a cross-cultural study of the impact of antisocial behaviour on the use of Twitter*. Väitöskirja. Southampton: University of Southampton. https://eprints.soton.ac.uk/419402/1/Final_thesis.pdf
- Anderson, Ashley A., Dominique Brossard, Dietram A. Scheufele, Michael A. Xenos ja Peter Ladwig. 2014. The "Nasty Effect:" Online Incivility and Risk Perceptions of Emerging Technologies. *The Journal of Computer-Mediated Communication* 19(3): 373–387. <https://doi.org/10.1111/jcc4.12009>
- Asch, Salomon E. 1955. Opinions and Social Pressure. *Scientific American*, 193(5): 31–35. <https://www.jstor.org/stable/24943779>
- Barnes, Renee. 2015. Understanding the affective investment produced through commenting on Australian alternative journalism website New Matilda. *New Media & Society* 17(5): 810–826. <https://doi.org/10.1177/1461444813511039>
- Barnes, Renee. 2018. *Uncovering Online Commenting Culture: Trolls, Fanboys and Lurkers*. Cham: Springer Nature.
- Barriga, Alvaro Q., Elizabeth M. Morrison, Albert K. Liao ja John C. Gibbs. 2001. Moral Cognition: Explaining the Gender Difference in Antisocial Behavior. *Merrill-Palmer Quarterly* 47 (4): 532–562. <https://www.jstor.org/stable/23093698>
- Ben-David, Anat ja Oren Soffer. 2019. User comments across platforms and journalistic genres. *Information, Communication & Society* 22(12): 1810–1829. <https://doi.org/10.1080/1369118X.2018.1468919>
- Bergström, Annika. 2008. The Reluctant Audience: Online Participation in the Swedish Journalistic Context. *Westminster Papers in Communication and Culture* 5(2): 60–79. <https://doi.org/10.16997/wpcc.67>
- Bilsky, Wolfgang. 2006. On the structure of motives: Beyond the "Big Three." Teoksessa *Beyond the horizon of measurement*, toimittaneet Michael Braun ja Peter Mohler, 73–84. Mannheim: GESIS-ZUMA.
- Bird, Elizabeth. 2011. Seeking the audience for news: Response, news talk, and everyday practices. Teoksessa *The Handbook of Media Audiences*, toimittanut Victoria Nightingale, 489–508. New York: Blackwell Publishing Ltd.
- Bishop, Jonathan. 2014. Representations of 'trolls' in mass media communication: a review of media-texts and moral panics relating to 'internet trolling'. *International Journal of Web Based Communities* 10(1): 7–24. <https://doi.org/10.1504/ijwbc.2014.058384>
- Blanchard, Anita L., Jennifer L. Welbourne ja Marla D. Boughton. 2011. A Model of Online Trust: The Mediating Role of Norms and Sense of Virtual Community. *Information, Communication & Society* 14 (1): 76–106. <https://doi.org/10.1080/13691181003739633>
- Blom, Robin, Serena Carpenter, Brian J. Bowe ja Ryan Lange. 2014. Frequent contributors within U.S. newspaper comment forums: An examination of their civility and information

- value. *American Behavioral Scientist* 58(10): 1314–1328. <https://doi.org/10.1177/0002764214527094>
- Blumer, Herbert. 1965 [1947]. Public Opinion and Public Opinion Polling. Teoksessa *Public Opinion and Propaganda. A Book of Readings*, toimittaneet Daniel Katz, Dorrin Cartwright, Samuel Eldersveld ja Alfred McClung Lee, 70–78. New York, NY: Holt, Rinehart & Winston.
- Blumer, Herbert. 2010 [1946/1961]. Joukko, massa ja julkiso. Suomentanut Veikko Pietilä. Teoksessa *Julkisot, yleisöt ja media. Suomennoksia ja kirjoituksia julkisista vuorovaikutus- ja toimintamuodoista*, toimittaneet/kirjoittaneet Veikko Pietilä ja julkisuuspiiri, 113–132. Tampere: Tampere University Press.
- Boczkowski, Eugenia. 1999. Understanding the development of online newspapers. Using computer-mediated communication theorizing to study Internet publishing. *New Media & Society* 1(1): 101–126. <https://doi.org/10.1177/14614449922225500>
- Borah, Porismita. 2014. Does it matter where you read a news story? Interaction of incivility and news frames in the political blogosphere. *Communication research* 41(6): 809–827. <https://doi.org/10.1177/0093650212449353>.
- Borg, Sami, Elina Kestilä-Kekkonen ja Hanna Wass. 2020. Poliitikan ilmastonmuutos: Eduskuntavaalitutkimus 2019. Oikeusministeriön julkaisu. Selvityksiä ja ohjeita, Nro 2020:5. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-259-838-7>
- Burr, Vivien. 2007. *Sosiaalipsykologia ihmiskäsityksiä*. Suomentanut Jyrki Vainonen. Tampere: Vastapaino.
- Chen, Gina Masullo, Paromita Pain, Victoria Y. Chen, Madlin Mekelburg, Nina Springer ja Franziska Troger. 2018. “You really have to have a thick skin.” A cross cultural perspective on how online harassment influences female journalists. *Journalism*, 21(7): 877–895. <https://doi.org/10.1177/1464884918768500>
- Choi, Su Young ja Younghan Cho. 2017. Generating Counter-Public Spheres Through Social Media: Two Social Movements in Neoliberalised South Korea. *Javnost – The Public* 24 (1): 15–33. <https://doi.org/10.1080/13183222.2017.1267155>
- Chui, Rebecca. 2014. A Multi-faceted Approach to Anonymity Online: Examining the Relations between Anonymity and Antisocial Behaviour. *Journal of Virtual Worlds Research* 7(2): 1–13. <https://doi.org/10.4101/jvwr.v7i2.7073>
- Chung, Deborah S. 2008. Interactive Features of Online Newspapers: Identifying Patterns and Predicting Use of Engaged Readers. *Journal of Computer-Mediated Communication* 13(3): 658–679. <https://doi.org/10.1111/j.1083-6101.2008.00414.x>
- Coe, Kevin, Kate Kenski ja Stephen A. Rains. 2014. Online and uncivil? Patterns and determinants of incivility in newspaper website comments. *Journal of Communication*, 64(4): 658–679. <https://doi.org/10.1111/jcom.12104>
- Coles Bryn Alexander ja Melanie West. 2016. Trolling the trolls: Online forum users’ constructions of the nature and properties of trolling. *Computers in Human Behavior* 60: 233–244. <https://doi.org/10.1016/j.chb.2016.02.070>
- Costello, Matthew ja James Hawden. 2020. Hate Speech in Online Spaces. Teoksessa *The Palgrave Handbook of International Cybercrime and Cyberdeviance*, toimittaneet Thomas

- J. Holt ja Adam M. Bossler, 1397–1416. Lontoo: Palgrave Macmillan. https://doi.org/10.1007/978-3-319-78440-3_60
- Couldry, Nick. 2010. Theorising Media as Practice. *Social Semiotics* 14 (2): 115–132. <https://doi.org/10.1080/1035033042000238295>
- Dahlberg, Lincoln. 2001. The Internet and democratic discourse: Exploring the prospects of online deliberative forums extending the public sphere. *Information, Communication & Society* 4(4): 615–633. <https://doi.org/10.1080/13691180110097030>
- Dahlberg, Lincoln. 2011. Re-constructing digital democracy: An outline of four ‘positions’. *New Media & Society* 13(6): 855–872. <https://doi.org/10.1177/1461444810389569>
- Deci, Edward L. ja Richard M. Ryan. 1985. *Intrinsic Motivation and Self-Determination in Human Behavior*. New York: Springer New York.
- Diakopoulos, Nicholas ja Mor Naaman 2011. Towards quality discourse in online news comments. Proceedings of the ACM 2011 conference on Computer supported cooperative work, 133–142. New York: ACM. <https://doi.org/10.1145/1958824.1958844>
- Doise, Willem. 1982. *Levels of explanation in social psychology*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Doise, Willem ja Joaquim Pires Valentim. 2015. Levels of Analysis in Social Psychology. Teoksessa *International Encyclopedia of the Social & Behavioral Sciences*, toimittanut James D. Wright, 899–903. Oxford: Elsevier.
- Domingo, David. 2008. Interactivity in the daily routines of online newsrooms: dealing with an uncomfortable myth. *Journal of Computer-Mediated Communication* 13(3): 680–704. <https://doi.org/10.1111/j.1083-6101.2008.00415.x>
- Dogrueel, Leyla, Dominique Facciorusso ja Birgit Stark. 2020. ‘I’m still the master of the machine.’ Internet users’ awareness of algorithmic decision-making and their perception of its effect on their autonomy. *Information, Communication & Society*, 25(1):1–22. <https://doi.org/10.1080/1369118X.2020.1863999>
- Edström, Maria 2016. The trolls disappear in the light: Swedish experience of sexualized hate speech in the aftermath of Behring Breivik. *International Journal for Crime, Justice, and Social Democracy*, 5(2): 96–106. <https://doi.org/10.5204/ijcjsd.v5i2.314>
- Engelmann, Ines, Hanna Marzinkowski ja Klara Langmann. 2022. Salient deliberative norm types in comment sections on news sites. *New Media & Society*, 0(0). <https://doi.org/10.1177/14614448211068104>
- Eranti, Veikko ja Markku Lonkila 2015. The social significance of the Facebook Like button. *First Monday*, 20(6). <https://doi.org/10.5210/fm.v20i6.5505>
- Eskola, Jari ja Juha Suoranta. 2008. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. 8. painos. Tampere: Vastapaino.
- Faridani, Siamak, Ephrat Bitton, Kimiko Ryokai ja Ken Goldberg. 2010. Opinion Space: A Scalable Tool for Browsing Online Comments. Proceedings of the 28th International Conference on Human Factors in Computing Systems, CHI 2010, Atlanta, Georgia, USA. <https://doi.org/10.1145/1753326.1753502>
- Fraser, Nancy. 1992. Rethinking the public sphere: A contribution to the critique of actually existing democracy. Teoksessa *Habermas and the public sphere*, toimittanut Craig Calhoun, 109–142. Cambridge, MA: The MIT Press.

- Gallagher, Shaun. 2020. *Action and Interaction*. Oxford: Oxford University Press.
- Garimella, Kiran. 2018. *Polarization on Social Media*. Väitöskirja. Aalto University publication series doctoral dissertations, 20/2018. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-60-7833-5>
- Gearthar, Sherice, Ioana A. Coman, Alexander Moe ja Sydney Brammer. 2023. Facebook Comments Influence Perceptions of Journalistic Bias: Testing Hostile Media Bias in the COVID-19 Social Media Environment. *Electronic News* 17(1): 3–18. <https://doi.org/10.1177/19312431221103127>
- Greenwood, John D. 2004. *The disappearance of the social in American social psychology*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Haakana, Markku. 1995. Vitsi keskustelussa. Kontekstualisointi, tunnistaminen ja sekventiaalisuus. *Virittäjä*, 99(3): 359–379. <https://journal.fi/virittaja/article/view/38804>
- Habermas, Jürgen. 1996 [1992]. *Between facts and norms: Contributions to a discourse theory of law and democracy*. Cambridge: Polity Press.
- Habermas, Jürgen. 2004 [1962]. *Julkisuuden rakennemuutos. Tutkimus yhdestä kansalaisyhteiskunnan kategoriasta*. Suomentanut Veikko Pietilä. Tampere: Vastapaino.
- Habermas, Jürgen. 2009 [2006]. Poliittinen viestintä mediayhteiskunnassa: Voiko demokratia yhä iloita episteemisestä ulottuvuudesta? Normatiivisen teorian vaikutus empiiriseen tutkimukseen. Suomentanut Veikko Pietilä. *Media & viestintä* 32(3): 31–44. <https://doi.org/10.23983/mv.62983>
- Harju, Auli. 2018. Suomi24-keskustelut kohtaamisten ja törmäysten tilana. *Media & viestintä* 41(1): 51–74. <https://doi.org/10.23983/mv.69952>
- Harju, Auli. 2024. *Julkista osallistumista – ja sen tutkimista – kokemassa*. Väitöskirja. Tampereen yliopiston väitöskirjat 928. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-03-3218-1>
- Heikkilä, Heikki, Laura Ahva, Jaana Siltamäki ja Sanna Valtonen. 2012. *Kelluva kiinnostavuus*. Tampere: Vastapaino.
- Heikkilä, Heikki, Heikki Hellman ja Liisa Ovaska. 2023. *Mä lehden luin: Yleisön suhde painettuun ja digitaaliseen sanomalehteen*. Tampere: Tampere University Press. <https://doi.org/10.61201/tup.812>
- Heinonen, Ari. 2008. *Yleisön sanansijat sanomalehdissä*. Julkaisuja Sarja A 108. Tampere: Tampereen yliopisto, Tiedotusopin laitos ja Journalismin tutkimusyksikkö.
- Helsingin Sanomat. 2018. ”Mehän ollaan jo voitettu! Meistä tulee uusi normaali”, iloitsee perussuomalaisen Laura Huhtasaari. Helsingin Sanomat 28.1.2018. Viitattu 26.3.2024. <https://www.hs.fi/politiikka/art-2000005542615.html>
- Hermida, Alfred ja Neil Thurman. 2008. A clash of cultures: The integration of user-generated content within professional journalistic frameworks at British newspaper websites. *Journalism Practice* 2(3): 343–356. <https://doi.org/10.1080/17512780802054538>
- Herring, Susan. 1999. Interactional coherence in CMC. *Journal of Computer-Mediated Communication* 4(4). <https://doi.org/10.1111/j.1083-6101.1999.tb00106.x>
- Hiltunen, Ilmari. 2022. *External Interference in Finnish Professional Journalism*. Väitöskirja. Tampereen yliopiston väitöskirjat 632. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-03-2486-5>
- Holopainen, Martti ja Pekka Pulkkinen. 2013. *Tilastolliset menetelmät*. Helsinki: Sanoma Pro.

- Houston, J. Brian, Glenn J. Hansen ja Gwendelyn S. Nisbett. 2011. Influence of User Comments on Perceptions of Media Bias and Third-Person Effect in Online News. *Electronic News* 5(2): 79–92. <https://doi.org/10.1177/1931243111407618>
- Hwang, Hyunseo, Youngju Kim, and Yeojin Kim. 2016. Influence of Discussion Incivility on Deliberation an Examination of the Mediating Role of Moral Indignation. *Communication Research* 45(2): 213–240. <https://doi.org/10.1177/0093650215616861>
- Illman, Mika 2020. Järjestelmällinen häirintä ja maalittaminen. Lainsäädännön arviointia. Valtioneuvoston selvitys 2020:3. <http://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2020120399312> (Luettu 28.11.2022)
- Jakob, Julia, Timo Dobbrick ja Hartmut Wessler. 2021. The Integrative Complexity of Online User Comments Across Different Types of Democracy and Discussion Arenas. *The International Journal of Press/Politics* 28(3): 580–600. <https://doi.org/10.1177/194016122111044018>
- Julkisen sanan neuvosto. 2014. Journalistin ohjeet. Voimassa 1.1.2014. Viitattu 22.8.2023. <https://jsn.fi/journalistin-ohjeet/>
- Kainuun Sanomat. 2020. Tutkimus juttujen kommentoinnista – tutkija pyytää vastauksia Kainuun Sanomien verkkokeskustelijoilta. Kainuun Sanomat 22.4.2020. Viitattu 1.9.2021. <https://www.kainuunsanomat.fi/artikkeli/tutkimus-juttujen-kommentoinnista-tutkijapyyttaa-vastauksia-kainuun-sanomien-verkkokeskustelijoilta-181279425/>
- Kaiser, Johannes, Cristian Vaccari ja Andrew Chadwick. 2022. Partisan Blocking: Biased Responses to Shared Misinformation Contribute to Network Polarization on Social Media. *Journal of Communication* 72(2): 214–240. <https://doi.org/10.1093/joc/jqac002>
- Kaleva. 2020. Tutkimus alkaa: Kuka kommentoi verkkouutisia? Kerro tutkijoille, mitä ja miten kommentoit. Kaleva 20.4.2020. Viitattu 1.9.2021. <https://www.kaleva.fi/tutkimus-alkaa-kuka-kommentoiverkkouutisia-kerro/1637679>
- Kalogeropoulos, Antonis, Samuel Negrodo, Ike Picone ja Rasmus Klein Nielsen. 2017. Who Shares and Comments on News?: A Cross-National Comparative Analysis of Online and Social Media Participation. *Social Media + Society* 3(4): 1–12. <https://doi.org/10.1177/2056305117735754>.
- Kangaspunta, Veera. 2016. Talvivaara ja kommenteissa keskustelevat julkiset. Keskustelunanalyttinen menetelmäkokeilu verkkouutisten kommentoinnista. *Media & viestintä* 39(1): 24–54. <https://doi.org/10.23983/mv.61438>
- Kangaspunta, Veera. 2018a. Online news comments: Social network and emergent public. *The Information Society* 34(5): 275–288. <https://doi.org/10.1080/01972243.2018.1497741>
- Kangaspunta, Veera. 2018b. Julkinen kaivoskeskustelu diskursiivisena välienselvittelynä. Tarkastelussa verkkouutisten ja verkon lukijakommenttien diskursiiviset legitimaatiostراتيجiat osana Talvivaaran legitimaatiokamppailua. *Alue ja ympäristö* 47(1): 79–103. <https://doi.org/10.30663/ay.65574>
- Kangaspunta, Veera. 2020. *Verkkouutisten kommentit julkisen osallistumisen muotona ja julkisen rajapinnoilla*. Väitöskirja. Tampereen yliopiston väitöskirjat 362. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-03-1818-5>

- Kangaspunta, Veera. 2021. Internet users' reasons and motives for online-news commenting. *International Journal of Communication* 15, 4480–4502. <https://ijoc.org/index.php/ijoc/article/view/17177>
- Kangaspunta, Veera. 2022a. Kommentoijat julkisina osallistujina – Tutkimus verkkouutisia kommentoivien käyttäjien näkemyksistä julkisen osallistumisen kehyksessä. *Media & viestintä* 45(3): 30–56. <https://doi.org/10.23983/mv.122091>
- Kangaspunta, Veera. 2022b. Verkkouutisia kommentoivat käyttäjät. Kyselytutkimuksen loppuraportti. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-03-2587-9>
- Kari Karppinen, Johanna Jääsaari ja Ullamaija Kivikuru. 2010. Media ja valta kansalaisten silmin. SSKH reports and discussion papers. <http://hdl.handle.net/10138/333139>
- Kiesler, Sara, Robert Kraut, Paul Resnick and Aniket Kittur. 2011. Regulating Behavior in Online Communities. Teoksessa *Building Successful Online Communities: Evidence-Based Social Design*, toimittaneet Robert Kraut ja Paul Resnick, 125–178. Cambridge, MA: The MIT Press.
- Kinnunen, Aarne. 1994. *Huumorin ja koomisen keskeneräinen kysymys*. Helsinki: WSOY
- Kiskola, Joel, Thomas Olsson, Anna Rantasila, Aleksi H. Syrjämäki, Mirja Ilves, Poika Isokoski ja Veikko Surakka. 2022. User-centred quality of UI interventions aiming to influence online news commenting behaviour. *Behaviour & Information Technology*. <https://doi.org/10.1080/0144929X.2022.2108723>
- Knuuttila, Seppo. 2015. Huumorin tajunta. Teoksessa *Huumorin Skaalat – Esitys, tyylit, tarkoitus*, toimittaneet Seppo Knuuttila, Pekka Hakamies ja Elina Lampela, 7–16. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Koljonen, Kari. 2013. *Kriisi journalismissa: Kansakunnan katastrofit ja muuttuva professio*. Väitöskirja. Tampere: Tampere University Press. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-951-44-9187-0>
- Korpisaari, Päivi. 2015. Sananvapauslainsäädäntö 2000-luvulla. Teoksessa *Sananvapaus Suomessa*, toimittanut Kaarle Nordenstreng, 105–136. Tampere: Tampere University Press.
- Kortteinen, Juhani. 2015. Teoksessa *Sananvapaus Suomessa*, toimittanut Kaarle Nordenstreng, 139–186. Tampere: Tampere University Press.
- Kosonen, Heidi, Tuija Saresma, Reeta Pöyhtäri, Jaana Haara, Kaarina Nikunen, Aleksi Knuuttila ja Mia Tikka. 2022. Verkkoviha väkivaltana – vihapuhetutkijoiden näkökulmia. *Lähikuva* 35(3): 74–82. <https://doi.org/10.23994/lk.121897>
- Ksiazek, Thomas, Limor Peer ja Kevin Lessard. 2016. User engagement with online news: Conceptualizing interactivity and exploring the relationship between online news and user comments. *New Media & Society* 18(3): 502–520. <https://doi.org/10.1177/1461444814545073>
- Kunelius, Risto. 1998. Julkinen keskustelu – yleinen mielipide. *Media & Viestintä* 21(2): 27–30. <https://journal.fi/mediaviestinta/article/view/61367/22912>
- Kunelius, Risto, Elina Noppari ja Esa Reunanen 2009. Media vallan verkoissa. Tampereen yliopiston tiedotusopin laitoksen julkaisuja A112/2009.
- Kuusela, Pekka. 2007a. Millainen tiede sosiaalipsykologia on? Teoksessa *Sosiaalipsykologia. Yksilöstä yhteiskuntaan*, toimittanut Pekka Kuusela, 9–24. Helsinki: UNIPress.

- Kuusela, Pekka. 2007b. Ihmisen sosiaalisuus ja sosiaalipsykologian suuntauksset. Teoksessa *Sosiaalipsykologia. Yksilöstä yhteiskuntaan*, toimittanut Pekka Kuusela, 25–66. Helsinki: UNIPress.
- Kuusela, Pekka. 2007c. Sosiaalipsykologian keskeisiä käsitteitä. Teoksessa *Sosiaalipsykologia. Yksilöstä yhteiskuntaan*, toimittanut Pekka Kuusela, 197–209. Helsinki: UNIPress.
- Lammenranta, Markus. 1993. *Tietoteoria*. Helsinki: Gaudeamus.
- Larsson, Anders Olof. 2011. Interactive to me – interactive to you? A study of use and appreciation of interactivity on Swedish newspaper websites. *New Media & Society* 13 (7): 1180–1197. <https://doi.org/10.1177/1461444811401254>
- Brandi Lawless ja Kristen L. Cole. 2021. Troll Tracking: Examining Rhetorical Circulation of Anti-Intellectual Ideologies in Right-Wing Media Attacks. *Communication, Culture and Critique* 14(1): 149–165. <https://doi.org/10.1093/ccc/tcaa035>
- Le Bon, Gustave 2017 [1895]. *Joukkosielu*. Helsinki: Kiuas Kustannus.
- Litt, Eden. 2012. Knock, knock. Who's there? The imagined audience. *Journal of Broadcasting & Electronic Media* 56(3): 330–345. <https://doi.org/10.1080/08838151.2012.705195>
- Litt, Eden ja Eszter Hargittai. 2016. The Imagined Audience on Social Network Sites. *Social Media + Society* 2(1). <https://doi.org/10.1177/2056305116633482>
- Lumsden, Karen ja Emily Harmen, toim. 2019. *Online Othering. Exploring Digital Violence and Discrimination on the Web*. Lontoo: Palgrave Macmillan
- Løvlie, Anders Sundnes, Karoline Andrea Ihlebæk ja Anders Olof Larsson. 2018. User Experiences with Editorial Control in Online Newspaper Comment Fields. *Journalism Practice* 12(3): 362–381. <https://doi.org/10.1080/17512786.2017.1293490>
- Manosevitch, Edith ja Dana Walker. 2009. Readers' Comments to Online Journalism: A Space of Public Deliberation. The 10th International Symposium on Online Journalism, Austin, 2009. <https://www.isojo.org/wp-content/uploads/2018/01/ManosevitchWalker09.pdf>
- Martin, Rod A., Patricia Puhlik-Doris, Gwen Larsen, Jeanette Gray ja Kelly Weir. 2003. Individual differences in uses of humor and their relation to psychological well-being: Development of the Humor Styler Questionnaire. *Journal of Research in Personality* 37(1): 48–75. [https://doi.org/10.1016/S0092-6566\(02\)00534-2](https://doi.org/10.1016/S0092-6566(02)00534-2)
- Matamoros-Fernández, Ariadna ja Johan Farkas. 2021. Racism, Hate Speech, and Social Media: A Systematic Review and Critique. *Television & New Media* 22(2): 205–224. <https://doi.org/10.1177/1527476420982230>
- Matikainen, Janne. 2008. Sosiaalinen media – millaista sosiaalisuutta? *Tiedotustutkimus* 31(4): 24–41. <https://doi.org/10.23983/mv.63013Nagar> 2011
- Matikainen, Janne. 2015. Muuttaako mobiili verkon käyttöä? Viitattu 10.4.2024. <https://jannematikainen.wordpress.com/2015/03/20/muuttaako-mobiili-verkon-kayttoa/>
- Matikainen, Janne ja Mikko Villi. 2015. Aktiivinen yleisö? Tutkimus yleisön asenteista sisällön tuottamista ja jakelua sekä verkossa osallistumista kohtaan. *Media & Viestintä*, 38(3): 147–164. <https://doi.org/10.23983/mv.62088>
- Matikainen, Janne, Markus Ojala, Minna Aslama ja Johanna Jääsaari. 2020. Media ja yleisön luottamuksen ulottuvuudet: instituutiot, journalismi ja mediasuhde. Helsinki: Helsingin yliopisto. Valtiotieteellisen tiedekunnan julkaisusarja, Nro 171. <http://hdl.handle.net/10138/319153>

- Meijer, Irene Costera ja Tim Groot Kormelink. 2015. Checking, Sharing, Clicking and Linking. Changing patterns of news use between 2004 and 2014. *Digital Journalism* 3(5): 664–679. <https://doi.org/10.1080/21670811.2014.937149>
- Mitchelstein, Eugenia. 2011. Catharsis and Community: Divergent Motivations for Audience Participation in Online Newspapers and Blogs. *International Journal of Communication* 5. <https://ijoc.org/index.php/ijoc/article/view/1080>
- Mitchelstein, Eugenia ja Pablo J. Boczkowski. 2009. Between Tradition and Change: A Review of Recent Research on Online News Production. *Journalism* 10(5): 562–586. <https://doi.org/10.1177/1464884909106533>
- Moscovici, Serge, Elisabeth Lage ja Martine Naffréchoux. 1969. Influence of a Consistent Minority on the Responses of a Majority in a Colour Perception Task. *Sociometry* 4(32): 365–380. <https://doi.org/10.2307/2786541>
- Mouffe, Chantal. 2009 [1999]. Keskusteleva demokratia vai kiistelevä moniarvoisuus? Suomentanut Veikko Pietilä. *Media & viestintä* 32(3): 45–53. <https://doi.org/10.23983/mv.62985>.
- Mäkinen, Kari. 2019. Sanat ovat tekoja. Vihapuheen ja nettikiusaamisen vastaisten toimien tehostaminen. Sisäinen turvallisuus. Sisäministeriön julkaisuja 2019:23. <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/161613>
- Naab, Teresa K., Dominique Heinbach, Marc Ziegele ja Marie-Theres Grasberger. 2020. Comments and Credibility: How Critical User Comments Decrease Perceived News Article Credibility. *Journalism Studies*, 21(6): 783–801. <https://doi.org/10.1080/1461670X.2020.1724181>
- Nagar, Na'ama. 2011. *The Loud Public. The Case of User Comments in Online News Media*. Väitöskirja. New York: State University of New York at Albany, ProQuest Dissertations Publishing.
- Neuvonen, Riku. 2018. *Sananvapauden historia Suomessa*. Helsinki: Gaudeamus Oy.
- Newman, Nic, Richard Fletcher, Antonis Kalogeropoulos, David A. L. Levy ja Rasmus Kleis Nielsen 2017. Digital news report 2017. Oxford, UK: Reuters Institute for the Study of Journalism. <https://reutersinstitute.politics.ox.ac.uk/our-research/digital-news-report-2017>
- Nikunen, Kaarina. 2011. *Enemmän vähemmällä. Talouslaman ja teknologisen murroksen vaikutukset-suomalaisissa toimituksissa 2009–2010*. Tampere: Tampereen yliopisto. <https://urn.fi/urn:isbn:978-951-44-8418-6>
- Nikunen, Kaarina. 2018. Geographical Imaginations, Politics of Hospitality and the Media in the European Refugee Crisis. Teoksessa *Geomedia Studies. Spaces and Mobilities in Mediatized Worlds*, toimittaneet Karin Fast, André Jansson, Johan Lindell, Linda Ryan Bengtsson ja Mekonnen Tesfahuney, 215–233. New York: Routledge
- Noelle-Neumann, Elisabeth. 1974. The Spiral of Silence. A Theory of Public Opinion. *Journal of Communication* 24(2): 43–51. <https://doi.org/10.1111/j.1460-2466.1974.tb00367.x>
- Noppari, Elina. 2013. Toimittajat kohtaavat (kriittisen) nettikansan. Teoksessa *Twitteriä ja uutispäivittelyä-toimittajana sosiaalisessa mediassa*, toimittaneet Eliisa Vainikka, Elina Noppari, Ari Heinonen ja Jukka Huhtamäki, 68–98. Tampere: Tampereen yliopisto. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-951-44-9151-1>

- Ojajärvi Sanna ja Sanna Valtonen. 2011. Karhun ja kassakoneen naapurissa: journalismin ja kansalaisten venäjät. Teoksessa *Näin naapurista. Venäjän ja kansalaisten mediakuvat*, toimittanut Lotta Inari Lounasmeri, 19–67. Tampere: Vastapaino.
- Ojala, Markus ja Janne Matikainen. 2022. Heikentynyttä vai eriytynyttä? Suomalaisten luottamus uutismediaan, *Media & viestintä* 45(1): 44–67. <https://doi.org/10.23983/mv.115653>
- Paasonen, Susanna. 2017. Affekti suhteina ja intensiteettinä. *Tieteessä Tapahtuu* 35(2): 42–43. <https://journal.fi/tt/article/view/62067>
- Pantzar, Mika ja Minna Ruckenstein. 2018. Verkkokeskustelut: Riidankylvämistä ja rauhanrakentamista. Teoksessa *Kulutus ja talous - näkökulmia yhteiskunnan muutokseen*, toimittaneet Jaakko Autio, Minna Autio, Eliisa Kylkilahti ja Mika Pantzar, 69–76. Helsingin yliopisto, Maatalous-metsätieteellinen tiedekunta, Taloustieteen osasto, Julkaisu numero 70.
- Papacharissi, Zizi. 2002. The virtual sphere: The internet as a public sphere. *New Media & Society* 4(9): 9–27. <https://doi.org/10.1177/14614440222226244>
- Papacharissi, Zizi. 2015. *Affective Publics. Sentiment, technology, and politics*. Oxford: Oxford University Press Inc.
- Park, Chang Sup, Qian Liu ja Barbara K. Kaye. 2021. Analysis of Ageism, Sexism, and Ableism in User Comments on YouTube Videos About Climate Activist Greta Thunberg. *Social Media + Society* 7(3): 1–14. <https://doi.org/10.1177/205630512111036059>.
- Pekonen, Kyösti. 2011. *Puhe eduskunnassa*. Tampere: Vastapaino
- Pettersson, Katarina. 2019. “Freedom of speech requires actions”: Exploring the discourse of politicians convicted of hate-speech against Muslims. *European Journal of Social Psychology* 49 (5): 938–952. <https://doi.org/10.1002/ejsp.2577>
- Phillips, Whitney. 2015. *This Is Why We Can't Have Nice Things: Mapping the Relationship Between Online Trolling and Mainstream Culture*. Cambridge, MA: The MIT Press.
- Picone, Ike. 2011. Prodisusage as a Form of Self-Publication. A Qualitative Study of Casual News Prodisusage. *New Review of Hypermedia and Multimedia* 17 (1): 99–120. <https://doi.org/10.1080/13614568.2011.552643>
- Pietilä, Veikko. 2006. ”Matti Matalaisen” julkea ehdotus ja vähän muutakin. *Tiedotustutkimus* 29(4): 41–57. <https://doi.org/10.23983/mv.62401>
- Pietilä, Veikko 2010 [2002]. Verkkokeskusteluareenat – Deliberatiivista julkisuuttako? Teoksessa *Julkisot, yleisöt ja media. Suomennoksia ja kirjoituksia julkisista vuorovaikutus- ja toimintamuodoista*, toimittaneet/kirjoittaneet Veikko Pietilä ja julkisuuspiiri, 423–446. Tampere: Tampere University Press.
- Professoriliitto. 2022. Tieto ei ole mielipidekysymys – Professoriliiton hallitusohjelmatavoitteet 2023–2027. Professoriliitto 5.10.2022. Viitattu 1.4.2023. <https://www.professoriliitto.fi/?x23370=1670741>
- Pöyhtäri, Reeta, Jaana Haara ja Pentti Raittila. 2013. *Vihapuhe sananvapautta kaventamassa*. Tampere: Tampere University Press. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-951-44-9249-5>
- Rahtu, Toini. 2000. Ironiaa vai ei? Tekstin merkityksestä ja sen tutkimisesta. *Virittäjä* 104(2): 222–245. <https://journal.fi/virittaja/article/view/40003>

- Reader, Bill. 2012. Free Press vs. Free Speech? The Rhetoric of “Civility” in Regard to Anonymous Online Comments. *Journalism & Mass Communication Quarterly* 89(3): 495–513. <https://doi.org/10.1177/107769901244792>
- Reich, Zvi. 2011. User Comments. The transformation of participatory space. Teoksessa *Participatory Journalism: Guarding Open Gates at Online Newspapers*, toimittaneet Jane B. Singer, David Domingo, Ari Heinonen, Alfred Hermida, Steve Paulussen, Thorsten Quandt, Zvi Reich ja Marina Vujnovic, 96–118. Chichester: Wiley-Blackwell.
- Reiss, Steven. 2004. Multifaceted Nature of Intrinsic Motivation: The Theory of 16 Basic Desires. *Review of General Psychology* 8(3): 179–193. <https://doi.org/10.1037/1089-2680.8.3.179>
- Reunanen, Esa. 2021. *Uutismedia verkossa 2021: Reuters-instituutin Digital News Report Suomen maaraportti*. Tampere: Tampereen yliopisto, Journalismin, viestinnän ja median tutkimuskeskus COMET.
- Richardson, John E. ja James Stanyer. 2011. Reader opinion in the digital age: Tabloid and broadsheet newspaper websites and the exercise of political voice. *Journalism*, 12(8): 983–1003. <https://doi.org/10.1177/1464884911415974>
- Ridell, Seija. 2000. Kansalaisjulkisuuden kokeilua verkossa – Mansefoorumi ja paikallisen julkisen viestinnän käytännöt. Teoksessa *Verkkotorilla: Internet kansalaisviestinnän ja paikallisen julkisuuden tilana*, toimittaneet Ari Heinonen, Maarit Mäkinen, Seija Ridell, Ari Martikainen, Mika Halttu ja Esa Sirkkunen, 57–96. Paikallisuus verkkomediassa -julkaisun loppuraportti. <https://urn.fi/urn:isbn:951-44-4998-3>
- Rowe, Ian. 2015. Deliberation 2.0: Comparing the deliberative quality of online news user comments across platforms. *Journal of Broadcasting & Electronic Media* 59(4): 539–555. <https://doi.org/10.1080/08838151.2015.1093482>.
- Ruiz, Carlos, David Domingo, Josep Lluís Micó, Javier Díaz-Noci, Koldo Meso ja Pere Masip. 2011. Public sphere 2.0? The democratic qualities of citizen debates in online newspapers. *The International Journal of Press/ Politics* 16(4): 463–487. <https://doi.org/10.1177/1940161211415849>.
- Saarinen, Arttu. 2022. *Vastakkainasettelujen aika. Poliittinen polarisaatio ja Suomi*. Helsinki: Gaudeamus.
- Saarinen, Arttu, Ilkka Koironen, Aki Koivula, Jukka Sivonen ja Sanna Malinen. 2020. Politisoitunut luottamus ja jakautunut tieto: Suomalaisten puolueiden kannattajien näkemykset luottamuksesta ja informaatiosta totuudenjälkeisessä ajassa. Turun yliopisto. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-951-29-7978-3>
- Santana, Arthur. 2014. Virtuos or Vitriolic. *Journalism Practice* 8(1): 18–33. <https://doi.org/10.1080/17512786.2013.813194>
- Saresma, Tuija. 2017. Sananvapaus, vihapuhe ja sananvastuu. Teoksessa *Kaikki vapaudesta*, toimittaneet Kari Enqvist, Ilari Hetemäki ja Teija Tiilikainen, 35–53. Helsinki: Gaudeamus.
- Saresma, Tuija ja Urho Tulonen. 2020. Halla-ahon ahdistus ja ironia: ulossulkeva suomalaisuus ja ahdas nationalismi Scripta-blogissa. Teoksessa *Suomalaiset ahdistukset: Kansallinen omakuva ja kielteiset tunteet*, toimittaneet Elise Nykänen ja Riikka Rossi, 141–164. Helsingin yliopisto. Joutsen, Erikoisjulkaisu 4. <https://doi.org/10.33347/jses.85310>

- Saresma, Tuija, Reeta Pöyhtäri, Alekski Knuutila, Heidi Kosonen, Marko Juutinen, Paula Haara, Urho Tulonen, Kaarina Nikunen ja Jenita Rauta. 2022. Verkkoviha. Vihapuheen tuottajien ja levittäjien verkostot, toimintamuodot ja motiivit. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 2022:48. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-383-298-5>
- Savolainen, Laura ja Minna Ruckenstein. 2022. Dimensions of autonomy in human-algorithm relations. *New Media & Society*, 0(0). <https://doi.org/10.1177/14614448221100802>
- Scheufle, Dietram A. ja Patricia Moy. 2000. Twenty-Five Years of the Spiral of Silence: A Conceptual Review and Empirical Outlook. *International Journal of Public Opinion Research* 12(1): 3-28. <https://doi.org/10.1093/ijpor/12.1.3>
- Schultz, Tanjev. 1999. Interactive Options in Online Journalism: A Content Analysis of 100 U.S. Newspapers. *Journal of Computer-Mediated Communication* 5(1). <https://doi.org/10.1111/j.1083-6101.1999.tb00331.x>
- Seppänen, Janne. 2023. Altavastaaja muuntui hyökkääjäksi. Suomen tiedetoimittajien liitto. Viitattu 24.8.2023. <https://www.tiedetoimittajat.fi/tiedekeskiviikko/altavastaaja-muuntui-hyokkaajaksi/>
- Silakkaliike. Etusivu. Viitattu 22.8.2023. <https://silakkaliike.fi/>
- Sirkkunen, Esa. 2006. Vertaismedia haastaa perinteisen joukkoviestinnän. Teoksessa *Verkkoviestintäkirja*, toimittaneet Pekka Aula, Janne Matikainen ja Mikko Villi, 137-158. Helsinki: Gaudeamus
- Sivonen, Jukka ja Arttu Saarinen. 2018. Puolueiden kannattajien luottamus mediaan. *Yhteiskuntapolitiikka* 83(3): 287-293. <https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2018112348908>
- Snyder, Mark. 1974. Self-Monitoring of Expressive Behavior. *Journal of Personality and Social Psychology* 30 (4): 526-537. <https://doi.org/10.1037/h0037039>
- Soffer, Oren ja Galit Gordoni 2017. Opinion expression via user comments on news web-sites: analysis through the perspective of the spiral of silence. *Information, Communication & Society*, 21(3): 1-16. <https://doi.org/10.1080/1369118X.2017.1281991>
- Sohn, Seohee, Ho Chung Chung ja Namkee Park. 2018. Private Self-Awareness and Aggression in Computer-Mediated Communication: Abusive User Comments on Online News Articles. *International Journal of Human-Computer Interaction* 35(13): 1-10. <https://doi.org/10.1080/10447318.2018.1514822>
- Springer, Nina, Ines Engelmann ja Cristian Pfaffinger. 2015. User comments: motives and inhibitors to write and read. *Information, Communication & Society* 18(7): 798-815. <https://doi.org/10.1080/1369118X.2014.997268>
- Suikkanen, Risto, Aino Holma ja Pentti Raittila. 2012. *Muuttumaton uutinen? Suomalaisen uutismedian vuosiseuranta 2007-2012*. Tampere: Tampereen yliopisto/COMET.
- Sun, Qiusi ja Cuihua Shen. 2021. Who would respond to A troll? A social network analysis of reactions to trolls in online communities. *Computers in Human Behavior* 121. <https://doi.org/10.1016/j.chb.2021.106786>
- Suomen Tietotoimisto. STT:n moderointiperiaatteet. Viitattu 11.8.2023. <https://stt.fi/tyylikirja/moderointi/moderointiperiaatteet/>
- Suominen, Jaakko, Petri Saarikoski ja Elina Vaahensalo. 2019. *Digitaalisia kohtaamisia. Verkkokeskustelut BBS-purkeista sosiaaliseen mediaan*. Helsinki: Gaudeamus.

- Tampereen yliopisto. Verkko uutisten kommentointi -kyselytutkimus. <https://research.tuni.fi/comet/kommentointikysely/>
- Tiittula, Liisa ja Johanna Ruusu vuori. 2005. Johdanto. Teoksessa *Haastattelu. Tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus*, toimittaneet Johanna Ruusu vuori ja Liisa Tiittula, 9–21. Tampere: Vastapaino.
- Toepfl, Florian ja Eunike Piwoni. 2015. Public Spheres in Interaction: Comment Sections of News Websites as Counterpublic Spaces. *Journal of Communication* 65 (3): 465–488. <https://doi.org/10.1111/jcom.12156>
- Trygg, Sanna. 2012. Is Comment Free? Ethical, Editorial and Political Problems of Moderating Online News. Polis/Jornalistfonden Fellow 2011/12. https://eprints.lse.ac.uk/59870/1/Trygg_IsCommentFree-Polis_2012.pdf
- Tuomi, Jouni ja Anneli Sarajärvi. 2018. *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi* (2. painos). Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Vainikka, Eliisa. 2020. *Prekarisaation tunnemaisema: Vastustavat taktiikat, tunnelmat ja elämänpolitiikka verkon julkisuudessa*. Väitöskirja. Tampereen yliopiston väitöskirjat 284. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-03-1637-2>
- Vainikka, Eliisa ja Auli Harju. 2019. Anonymien keskustelupalstojen julkisuus: Marginaaliin jääneiden vertaistukea ja yhteiskuntakritiikkiä. *Media & viestintä* 42(2): 99–121. <https://doi.org/10.23983/mv.83374>
- Valtonen, Anu. 2005. Ryhmäkeskustelu – Millainen metodi? Teoksessa *Haastattelu. Tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus*, toimittaneet Johanna Ruusu vuori ja Liisa Tiittula, 223–241. Tampere: Vastapaino.
- Verbalyte, Monika, Christoph Keitel ja Krista Howard. 2021. Online Trolls: Unaffectionate Psychopaths or Just Lonely Outcasts and Angry Partisans? *Politics and Governance* 10(4): 396–410. <https://doi.org/10.17645/pag.v10i4.5790>
- Villi, Mikko. 2011. Sosiaalinen kuratointi verkossa – Mediasisältöjen sosiaalinen kulutus ja osallistava yleisöys. *Media & viestintä* 34(4): 48–65. <https://doi.org/10.23983/mv.62899>
- Väliverronen, Esa. 2019. Somekuplat – vahvin filteri on omassa päässä. Mediatyhteiskunta-blogi 26.10.2019. Viitattu 1.4.2023. <https://medykblog.wordpress.com/2019/10/26/somekuplat-vahvin-filteri-on-omassa-paassa/>
- Walther, Joseph B., David DeAndrea, Jinsuk Kim ja James C. Anthony. 2010. The Influence of Online Comments on Perceptions of Antimarijuana Public Service Announcements on YouTube. *Human Communication Research* 36(4): 469–492. <https://doi.org/10.1111/j.1468-2958.2010.01384.x>
- Weber, Patrick. 2014. Discussions in the comments section: Factors influencing participation and interactivity in online newspapers' reader comments. *New Media & Society* 16(6): 941–957. <https://doi.org/10.1177/1461444813495165>
- Wetherell, Margaret. 2012. *Affect and Emotion. A New Social Science Understanding*. Lontoo: Sage Publications.
- Won, Ye-Eun, Jiwon Kang, Daejin Choi, Eunil Park ja Jinyoung Han. 2020. Who drives successful online conversations? Unveiling the role of first user response. *Kybernetes* 49(3): 876–884. <https://doi.org/10.1108/K-09-2018-0518>

- Wu, Tai-Yee ja David Atkin. 2016. Online News Discussions: Exploring the Role of User Personality and Motivations for Posting Comments on News. *Journalism & Mass Communication Quarterly* 94(1): 61–80. <https://doi.org/10.1177/1077699016655754>
- Yleisradio. 2018. Kyllä, algoritmit uhkaavat demokratiaa – Valta luisuu some-miljardööreille. Yleisradio 3.2.2018. Viitattu 1.4.2023. <https://yle.fi/uutiset/3-10041316>
- Yleisradio. 2020a. Verkkouutisten tyypillinen kommentoija on keski-ikäinen mies, joka kokee olevansa asiallinen – tutkija havaitsi jännän yhdistävän piirteen. Yleisradio 25.5.2020. Viitattu 1.9.2021. <https://yle.fi/uutiset/3-11366555>
- Yleisradio. 2020b. Tuntuuko hankalalta, kun joku on eri mieltä? Yle ryhtyy parantamaan suomalaista keskustelukulttuuria. Yleisradio 16.11.2020. Viitattu 31.5.2022. <https://yle.fi/uutiset/3-11647781>
- Ylikoski, Matleena. 2015. Vahtikoirien verkkovartijat. Teoksessa *Todenmukainen journalismi*, toimittanut Heikki Kuutti, 221–238. Jyväskylän yliopisto, viestintätieteiden laitos. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-39-6101-5>
- Zamith, Rodrigo ja Seth C. Lewis 2014. From public spaces to public sphere. *Digital Journalism* 2(4): 558–74. <https://doi.org/10.1080/21670811.2014.882066>
- Ziegele, Marc, Andreas Bickler, Alexandra Schnauber, Marius Johnen, Till Setzer ja Ilka Jakobs. 2013. Male, hale, comments? Factors influencing the activity of commenting users on online news websites. *Studies in Communication|Media*, 2(1): 110–114. <https://doi.org/10.5771/2192-4007-2013-1-67>
- Ziegele, Marc, Timo Breiner ja Oliver Quiring. 2014. What Creates Interactivity in Online News Discussions? An Exploratory Analysis of Discussion Factors in User Comments on News Items. *Journal of Communication* 64(6): 1111–1138. <https://doi.org/10.1111/jcom.12123>
- Ziegele, Marc, Nina Springer, Pablo Jost ja Scott Wright. 2017. Online user comments across news and other content formats: Multidisciplinary perspectives, new directions. *Studies in Communication and Media* 6(4): 315–332. <https://doi.org/10.5771/2192-4007-2017-4-315>
- Ziegele, Marc, Mathias Weber, Oliver Quiring ja Timo Breiner. 2017. The dynamics of online news discussions: effects of news articles and reader comments on users' involvement, willingness to participate, and the civility of their contributions. *Information, Communication & Society* 21(10): 1–17. <https://doi.org/10.1080/1369118X.2017.1324505>.

Aineistot

Kyselytutkimus

Kyselyn kohderyhmä	Verkkouutisia kommentoivat (suomenkieliset/ suomen kieltä ymmärtävät) käyttäjät
Kyselyn muoto	Avoin verkkokysely
Kyselyn sijainti	Oma kotisivu Tampereen yliopiston sivuilla osoitteessa https://research.tuni.fi/comet/kommentointikysely/
Kyselystä viestiminen	Tiedote yliopiston kotisivuilla ja tutkimuskeskus Cometin sosiaalisen median tileillä. Tiedote medialle. Yhteensä kolme verkkouutista: Kaleva (kaleva.fi, 20.4.2020), Kainuun Sanomat (kainuunsanomat.fi, 22.4.2020) ja Yleisradio (yle.fi, 25.5.2020).
Kyselyssä käytetty ohjelma	LimeSurvey
Kyselyn rakenne	Yhteensä 12 kysymyskokonaisuutta: <ol style="list-style-type: none"> 1. Mitä uutisvälineitä seuraat verkossa ja kuinka usein? 2. Nimeä keskeisimmät uutisvälineet, joita seuraat verkossa (esimerkiksi paikallislehden nimi). 3. Minkä uutisvälineen sisältöjä kommentoit verkossa, millä kommentointialustalla ja kuinka usein? 4. Nimeä uutislähteet, joita kommentoit eniten (esimerkiksi paikallislehden nimi). 5. Millaisia uutisia/sisältöjä kommentoit ja kuinka usein? 6. Nimeä tarkemmin aiheet, joita kommentoit eniten (esim. ruokavalio, maahanmuutto, ilmastomuutos jne.). 7. Vastaa seuraaviin väittämiin kommentointikäytännöistäsi: 8. Miksi kommentoit? 9. Miksi ja milloin kommentoit uutisia (uutislähteen sisältöä)? 10. Miksi ja milloin kommentoit muita käyttäjiä?

Käyttäjät kommentoinnin keskiössä

11. Vastaa seuraaviin väittämiin verkkouutisten kommentoinnin merkityksestä.
12. Mitä uutisaihetta tai sisältöä kommentoit viimeksi ja missä?
13. Mikäli koet, että kommentit antavat uutisille lisäarvoa, kuvaile lyhyesti millaista.
14. Mitä muuta haluat sanoa verkkouutisten kommentoinnista?
15. Taustatiedot.

Kyselyn toteuttaja	Tutkija Veera Kangaspunta, Tampereen yliopisto
Kyselyn ajankohta	Kysely oli vastattavissa 16.4. – 30.6.2020.
Kyselyn vastausten lukumäärä	Valmiita vastauksia yhteensä 1333. Keskenäisiä vastauksia yhteensä 1392.
Kyselyaineiston käyttö	Kyselyaineistosta on kaksi arkistoitua ja rajallista kokonaisuutta Tampereen yliopiston Tietoarkistossa. Arkistoidut aineistot ovat käytettävissä tieteelliseen tutkimukseen.

Haastattelut

Teemahaastattelut 1 – 11. Syyskuu 2021. Haastattelija Veera Kangaspunta. Litteroidut ja anonymisoidut versiot tekijän hallussa.

Teemahaastatteluissa käytetty virikemateriaali.

uutinen/kommentti	kuvaus
uutinen 1	Yle.fi, 9.8.2021 ”Ilmaston lämpeneminen tuskin pysähtyy tavoiteltuun 1,5 asteeseen – kansainvälinen ilmastopaneeli luo hälyttävän kuvan uudella raportillaan” yhteensä 419 kommenttia
kommentti 1	sijainti kommenttiketjussa: ensimmäisen tason kommentti, ketjun alkupäässä (ryhmittelymuoto vanhin ensin) ydinsisältö: ilmastonmuutoskeskustelu yleisesti ominaisuudet: pitkä, perusteellinen, kirjoitusvirheitä reaktiot (taltiointihetkellä): 28 ”tykkäystä”, ei vastauksia
kommentti 2	sijainti kommenttiketjussa: ensimmäisen tason kommentti, ketjun alkupäässä (vanhin ensin) ydinsisältö: kritiikki muita kommentoijia ja ilmastokeskustelua kohtaan ominaisuudet: lyhyt, kantaaottava reaktiot (taltiointihetkellä): 95 ”tykkäystä”, 10 vastausta
kommentti 3	sijainti kommenttiketjussa: ensimmäisen tason kommentti, ketjun alkupäässä (vanhin ensin) ydinsisältö: Suomen ilmastotoimien tarpeellisuuden kritiikki, kritiikki muita kommentoijia ja ilmastokeskustelua kohtaan ominaisuudet: kantaaottava, numeroita ja tilastoja reaktiot (taltiointihetkellä): 52 ”tykkäystä”, 40 vastausta
uutinen 2	HS.fi, 24.8.2021 Tutkimus: Deltamuunnos puskee elimistöön kahdenkin rokotteen antaman suojan läpi: nuha voi tulla, mutta suoja vakavaa tautia vastaan on hyvä yhteensä 30 kommenttia
kommentti 4	sijainti kommenttiketjussa: ensimmäisen tason kommentti, ketjun keskivaiheilla (ryhmittelymuoto vanhin ensin) ydinsisältö: ministeri Krista Kiurun puolustus, kritiikki koronarokotteista ja -toimista käytyä keskustelua kohtaan ominaisuudet: pitkä, kantaaottava, sisällöltään epäselvä suhteessa uutiseen reaktiot (taltiointihetkellä): 45 ”tykkäystä”, 4 vastausta
kommentti 5	sijainti kommenttiketjussa: ensimmäisen tason kommentti, ketjun loppupäässä (vanhin ensin) ydinsisältö: huoli long covid -taudista, riittävät toimenpiteet ja rajoitukset ominaisuudet: lyhyehkö, kantaaottava reaktiot (taltiointihetkellä): 7 ”tykkäystä”, ei vastauksia

Käyttäjät kommentoinnin keskiössä

Teemahaastatteluissa käytetty virikemateriaali.

uutinen 3	MTV.fi (jako Facebookissa), 23.8.2021 Uutiskuvat Kabulin kentältä kertovat evakuoitavien epätoivosta – ihmisillä valtavat Suomen liput rinnassaan noin 1100 reaktiota ja noin 1300 kommenttia Facebookissa
kommentti 6	sijainti kommenttiketjussa: ensimmäisen tason kommentti, ketjun alkupäässä (ryhmittelymuoto osuvimmat) ydinsisältö: kritiikki muiden kommentoijien käytöstä ja kielenkäyttöä kohtaan, maahanmuuttokeskustelu ominaisuudet: kantaaottava, vertaileva reaktiot (taltiointihetkellä): 330 reaktiota, 193 vastausta
kommentti 7	sijainti kommenttiketjussa: ensimmäisen tason kommentti, ketjun alkupäässä (osuvimmat) ydinsisältö: maahanmuuttokriittisyys ominaisuudet: lyhyt, kärjistävä reaktiot (taltiointihetkellä): 69 reaktiota, 12 vastausta
kommentti 8	sijainti kommenttiketjussa: ensimmäisen tason kommentti, ketjun alkupäässä (osuvimmat) ydinsisältö: maahanmuuttokeskustelun erilaiset puolet ominaisuudet: vertaileva, numeroita ja tilastoja, kirjoitusvirheitä, tietyn ihmisryhmän nimittelyä reaktiot (taltiointihetkellä): 54 reaktiota, 10 vastausta

Ryhmäkeskustelut

Ryhmäkeskustelu 1. Lokakuu 2021. Kolme osallistujaa. Haastattelija Veera Kangaspunta. Litteroitu ja anonymisoitu versio tekijän hallussa.

Ryhmäkeskustelu 2. Lokakuu 2021. Neljä osallistujaa. Haastattelija Veera Kangaspunta. Litteroitu ja anonymisoitu versio tekijän hallussa.

Ryhmäkeskustelu 3. Lokakuu 2021. Neljä osallistujaa. Haastattelija Veera Kangaspunta. Litteroitu ja anonymisoitu versio tekijän hallussa.

Muut aineistot

Kommentointipäiväkirjat, yhteensä neljä kappaletta. Elo–syyskuu 2021. Anonymisoidut versiot tekijän hallussa.

Sähköpostikeskustelu teemahaastatteluun ja ryhmäkeskusteluun osallistuneen kanssa. Marraskuu 2021. Tekijän hallussa.

Kirjoittaja

Veera Kangaspunta on postdoc-tutkija Tampereen yliopiston Informaatioteknologian ja viestinnän tiedekunnan Viestintätieteiden yksikössä. Hän on keskittynyt tutkimuksissaan verkkouutisten kommentointiin ja kommentoiviin käyttäjiin. Väitöstutkimuksessaan Kangaspunta tarkasteli verkkouutisten kommentointia muun muassa julkisen osallistumisen ja julkisen keskustelun näkökulmista.

Mikä motivoi kommentoimaan verkkouutista? Miten verkkouutisten kommentointiin osallistuvat henkilöt itse kuvailevat omia käytäntöjään ja asenteitaan?

Tämä teos pohjautuu suomalaisittain ainutlaatuisen kattavaan tutkimukseen verkkouutisia kommentoivista käyttäjistä. Tutkimus sijoittuu mediatutkimuksen kentälle, mutta analyysi hyödyntää sosiaalipsykologian ymmärrystä yksilöstä osana vuorovaikutustilanteita ja yhteiskuntaa. Verkkouutisten kommentointitilanteissa kohtaavatkin erilaiset persoonat, motiivit ja asenteet, yhteiskunnallinen keskustelu sekä varsinainen uutinen.

Teos tekee näkyväksi, kuinka omaa ja muiden käyttäjien toimintaa sekä journalismia arvioidaan usein tiedollisten kriteerien valossa. Kommentointiin liittyvät käytännöt, motiivit ja asenteet voivat palautua käyttäjien mediasuhteeseen, etenkin niihin asenteisiin, joita käyttäjillä on median luotettavuudesta ja riippumattomuudesta.

Kokonaisuutena teos osoittaa, että uutisia kommentoivat ja uutisaiheista keskenään keskustelevat käyttäjät muodostavat heterogeenisen ja moniäänisen ihmisryhmän, jonka jäsenille kommentoinnilla on merkitystä.

ISBN 978-952-359-058-8

 TAMPERE
UNIVERSITY
PRESS

